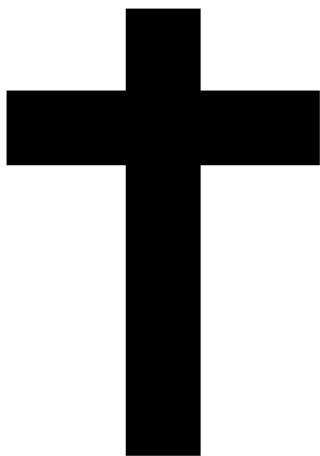

Kitapm ken Raa doko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm ken Raa doko kiji ute jeege

New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	56
Luk	89
Jan	147
Naabm jee kaan naabm Isage	188
Romege	246
1 Korint	272
2 Korint	296
Galat	313
Epez	322
Pilip	331
Kolos	338
Tesalonikn deete	344
Tesalonikn gen k-dige	350
Timote ken deete	354
Timote gen k-dige	362
Tit	368
Pilemon	372
Ebrege	374
Jak	394
Pier deete	401
Pier gen k-dige	408
Jan deete	413
Jan gen k-dige	420
Jan gen k-motoge	422
Jud	424
Apokalips	427

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ak mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dokiɲ se. Matiye taad jeege tu ɔ Isa se, naan bo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dokiɲa taadn se. Taa naan se bo maakɲ taariɲ kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tol taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dokiɲ se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɲ beege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu ɔ jee kɛn Yaudge ey se kic bo naade took akde ute naade. ɣɛn Matiye ki num, Isa bo mel kɛn lee dooy jeege ute tɔɔgiɲa do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɲ ko taargen maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dokiɲ se. Isa se naan bo al-Masi kɛn Yaudge iɲg aak kaak kaamiɲ se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɲ Gaar Raa se, naan deekden ɔ: Raa se naan bo gaarge ɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɲ kitapiɲ ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɔtɔ kaam mii aan ɔɔ kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (koɲ 5-7).

*Mɛtjil Isa *al-Masi* (Lk 3.23-38)

- ¹ Kɛse bo mɛtjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud ɔ goon *Abraam.
- ² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ɔ Yakub ooj Juda ute ɣɛnaangen gaabge*.
- ³ Juda bo ooj Pɛrɛz ute Zɛra† ɔ gaangen se Tamar bo koɲde. Pɛrɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- ⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- ⁵ Salmon ooj Booz ɔ ko Booz se roɲ Raab.
- ⁶ Booz se bo ooj Obed ɔ ko Obed se roɲ Rut.
- ⁷ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se bo ooj Gaar *Daud. Daud se bo ooj Salomon do mɛnd Uri ki.
- ⁸ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- ⁹ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yɔram. Yɔram ooj Ozias.
- ¹⁰ Ozias ooj Yɔtam. Yɔtam ooj Akaz. Akaz ooj Ezeekias.
- ¹¹ Ezeekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Jɔsias.
- ¹² Jɔsias ooj Yekonia ute ɣɛnaangen gaabge ɔ kaad kɛn se bo gaan *Israelge k'tɔs k'baande bulu taa naan Babilon ki‡.
- ¹³ Kɛn naade ɔaa aan Babilon ki se jaay bo, Yekonia ooj Salatiel ɔ Salatiel ooj Zorobabel.
- ¹⁴ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- ¹⁵ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

* **1:2** ɣɛnaangen gaabgen se bo kɛn ɔaado tɛd taa beɛ gaan *Israelgen sik-kaar-dio. † **1:3** Naade se roɲɔge. ‡ **1:11** Aak 2Gar 24.12-16.

¹⁵ Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se 6o gaabm Mari ɔo Mari se 6o ooj Isan ken k'danin al-Masi se.

¹⁷ Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-sɔɔ. Ken iin do Daud ki bini k'tas k'baanden ɔulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-sɔɔ. Ken naade 6aan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic 6o aas metjili sik-kaar-sɔɔ.

Koojn Isa *al-Masi

(Lk 2.1-21)

¹⁸ Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan 6aa te ron ki ey sum 6o, Mari ted mendkaama ute tɔɔgn *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina ɔo je an kɔɔdn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se 6o naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kɔdn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔo: «Yusup, naai se metjil *Daud, ɔnte 6eere Mari se ɔkin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojn goon gaaba ɔo goon se naai an dan Isa, taa naan 6o debm utu kɔɔdn do jeenge maakn *kusin ki.»

²² Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do dakin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken ɔo: ²³ *'Booyki! Goon mend ken gaaba 6aa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama ɔo koojn goono ɔo goon se jeege an dan Emanuel.** Ro Emanuel se je deekj ɔo: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kɔdn Meljege Raa taadin se. 6ɔtn se, Mari se naan ɔkin tedn mendi. ²⁵ Num gan naan baate 6aa ron ki bini Mari oojn maak ki. ɔo goon j'oojn se, Yusup andin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge 6aado kaakn Isa

¹ Isa se j'oojn maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Erɔd ki. Ken Isa jaay j'oojn se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookno ɔo 6aa aan maakn geger ken Jeruzalem ki. ² Ken naade jaay aan se, naade tɔnd metn jeege ɔo: «Goon k'j'oojn jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap 6o, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijn kaam kaada tookno ɔo naaje k'6aado kergn naanin ki.»

³ Ken Erɔd jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarina; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se 6eere ɔkde. ⁴ 6ɔtn se Gaar Erɔd dan tus magal *jee tedn serke Raage tu paac ɔo ute jee jeel taadn tɔokn metn Ko Taar Raa paac ken maakn jeenge tu ɔo naan tɔnd metde ɔo: «*Al-Masi do dakin Raa taad taa koojn se tap 6o, j'an koojn gayo?»

⁵ 6ɔtn se, naade terlin ɔo: «Naan se j'an koojn maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan gɔo ken do dakin debm taad taar teeco taar Raa ki raanino ɔo:

⁶ *Geger ken Betleem ken taa naan Jude ki se, naai kic le maakn gegerge tun magal magal ken taa naan Jude ki. Taa maakn naan ki se 6o utu ade teecn magal ken utu 'tɔdn *Israel*

jeemge aan gəə debm gaama se* .»

⁷ Gətn jaay Ǝrəd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic 60 jeel eyo. Ken naade aan ənjən se, naan tənd metde ə: «Ken tap ki se, k-dijən se tap 60 naase aakiŋki nuŋ ki?» ⁸ Ɔə naan deekden ə: «'Baaki Betleem ki je əjumkiro gətn goono se tak. Ken jaay ənjŋkiroga num, 'terl 'baakiro 'taadumki gətiŋa taa maam kic 60 m'baa kergŋ naaniŋ ki.»

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gətn se naade iin baa, əə ken naade baa baa se, k-dijən ken naade aakiŋo kaam gətn kaada tookŋo se, ter teec naande ki daala. K-dijən se təədde bini baa daar do bee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijən se maakde raap sakan.

¹¹ Ken naade aan se, end maakŋ bee ki əə ənj goono ute koŋ Mari. Naade erg naan goon ki əə təəmin jaay 60 naade təəə taa bəəədege əə edŋn nakgen bəə bəə: daab, nakŋ ooto, ute uubm ootn k'daniŋ *mir se*'.

¹² Ken naade iin ənj Mari sum se, *Raa əəjdə maakŋ nide ki əə j'ənten terl kaal gətn Gaar Ǝrəd ki. Taa naan se 60 naade uun doobm kuuy əə terl baa taa naandə ki.

Yusup ute mendiŋ Mari əə goonde aan baa Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iin baa sum se, kədn Meljege Raa kalan baado taad Yusup ki maakŋ niŋ ki əə: «Iin ute mendi əə uun goono aan 'baaki taa naan Masar ki. Inŋ gətn naane bini maam m'ai taad jaay 60 səm naai ade terle. Bəre, Gaar *Ǝrəd se je je goono taa an təəə.» ¹⁴ Maakŋ nəə ki se sum 60, Yusup iin ute mendiŋa uun goono əə aan baa taa naan Masar ki. ¹⁵ Naan tinŋ gətn naane bini Gaar Ǝrəd ooyo. Nakŋ se aan doobiŋ ki aan gəə ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dəkiŋ əə: *Maam m'dan m'əədo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.* †

*Ǝrəd təəə gaan seemgen maakŋ naan ken Betleem ki

¹⁶ Kaad ken se Ǝrəd utu zəere; əə naan ken se naan baado jeel əkga metiŋa ken jee jeel k-dijge derliŋ derl se, gətn se naan maakiŋ taariŋ makəŋə. Naan und kulu əə num gaangen gaabgen əndo do baar di ki jaay bəəə bəəə paacŋ ken maakŋ gəger ken Betleem ki ute maakŋ naanŋen cəes ki cəes ki se, k'təəde paac. Taa baar di ese se tum te kaad ken jee jeel k-dijge taad Ǝrəd ki gen k-dijən naade aakiŋo. ¹⁷ Bin 60, nakŋ se aanga doobiŋ ki aan gəə ken debm taad taar teeco taar Raa ki, roŋ Jeremi, taaddeŋo do dəkiŋ əə:

¹⁸ *K'booy nəə eem maakŋ naan Rama ki*

jeege təəə əə eem nəə deŋa.

Keŋe Rasel 60 eem taa gəniŋe,

naan k'seliŋ kic 60 daar eyo gəŋ təəə,

taa gəniŋe utga. §

Yusup ute mendiŋa əə goonde deet ənj taa naan Masar

¹⁹ Ken Gaar *Ǝrəd jaay ooy sum se, kədn Meljege Raa taad Yusup ki maakŋ niŋ ki kaad ken naan utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naan taadiŋ əə: «Iin ute mendi əə uun goono ək 'terl 'baaki taa naan *Israel ki taa jeegen ken je təəə goono se, naade ooyga.» ²¹ Ɔə Yusup iin ute mendiŋa, uun goono əə ək terl taa naan Israel ki. ²² Anum ken naan booy əə Arkeleəs əsga gaar gəŋ taa naan Jude gəə bubiŋ Ǝrəd ki se, gətn se Yusup beere əkiŋ gəŋ terl baa

* 2:6 Aak Mis 5.1. † 2:11 Mir se kaagn k'tedn uubm ooto əə əəŋə j'ot ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 Aak Oz 11.1. § 2:18 Aak Jer 31.15.

taa naan Jude ki. 23 Naan iin 6aa ing maakn geger ken k'danin Nazaret. Nakgen se aan doobin ki aan gaa ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin oo: *Naan se j'an danin kadNazaret.*

3

Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

¹ Ken kaadin jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu oo baag taadn taar *Raa do kad-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu oo: ² «'Terlki maakse taa *maakn Gaar Raa se oopga gooro!» ³ Taa Jan se 6o, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taarin do dakin ken oo: *K'booy mind deba taad makon do kad-baar ki oo:*

'Daapki doobm Meljege oo 'tedinsinki jiga 'toodn tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapin ute beekn ginji oo dook maakin te kol daara; nakn kosin iimi ute teeje. ⁵ Gotn se jeegeen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac oo ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gotn Jan ki. ⁶ Naade tood metn *kusiudege naan jeege tu oo Jan-Batist batizde maakn ool magal ken k'danin Jordan se.

⁷ Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena baado onin taa naan aden batiz se, naan deekden oo: «Aakumki tu wooggen ara! Nanja jaay 6o dejeseno taa aki kaan kotn maak-taar Raa ken utu booy do jeege tu se?» ⁸ Naan ki se, 'tedki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu oo naase se 'terlkiga maakse, ⁹ oo onte 'taadki oki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic 6o an delin 'tedn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bere, alpasa se le k'daaranga metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden togon tuun naatn oo j'aden toocn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane oo kесе je deekn oo naase 'terlkiga kingse; num gan debm utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jen ki kic 6o m'aas gen kaadin eyo. Debm ese se 6o utu asen *batizn ute Nirl Salal oo ute poodo. ¹² Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina oo ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tsn komb maakn giijin ki; num tesin se, naan utu an komb maakn pood ken ooy eyo.»

Isa *k'batizina
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gotn se Isa iin taa naan Galile ki oo baado maakn ool magal gen Jordan ki, baado on Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki oo: «Maam se, naai 6o am batiz ey 6o, ter naai 6o baado gotn maam ki la!» ¹⁵ Isa terlin oo: «Borse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tedn nakn ken Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gotn se Jan tooko. ¹⁶ Ken Isa k'batizin jaay ooko maakn maane ki sum se, naan ken se sum 6o maakn raa ood wan oo naan aak *Nirl Raa booyo don ki tec aan gaa deere. ¹⁷ Oo gotn se k'booy mind deba taad maakn raa ki oo: «Naan se Goon maak-jema. Maam 6o m'beer m'oodino taa naan toolumi.»

* 3:3 Aak Eza 40.3.

4

Bubm sitange naam Isa(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

¹ Gōtn se *Nirl Raa tōdōd baan ute Isa do kōd-baar ki, taa Bubm sitange aṅṅ baa naama. ² Maakṅ biige tun si-sō se, nōōō katara se Isa os te dīm eyo os ken bii si-sō jaay aas se, naaṅ ḅo tōōlīṅa. ³ Bubm sitange, naaṅ debm naam jeege se, ḅaado ṅṅ Isa deekiṅ os: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai dēl nakṅ kōsō.» ⁴ Isa tērlīṅ os: «Taar se k'raaṅṅga raan do dōkiṅ ken os: *Ken tēd debkilimi iṅṅ se kōsō kalīṅ ki sum eyo, num ute taargen paacṅ ken teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tēr Bubm sitange baan ute Isa maakṅ geger ken *salal Jeruzalem ki, baa uun ṅlīṅ do *Bee Raa ki raan lēṅ lēṅ, ⁶ os deekiṅ os: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do ḅee ki ara se, iīṅ aal naaṅ ki. Taa taara se k'raaṅṅga raan do dōkiṅ ken os:

Raa 'kund 'kulu kōdīṅṅe tu os naade ai caapm kōkṅ jidege tu,

taa jēige se 'kōṅ rōōkṅ ro ko ken gam eyo.†»

⁷ Isa tērlīṅ os: «Taar se kic k'raaṅṅga raan do dōkiṅ ken os: *Bēre, naai se 'kōṅ 'naam Mēli Raa eyo.»* ⁸ Tēr Bubm sitange tōdōd ḅaansīṅ do ko ken jērlē os taadīṅ taa naaṅ gaaringen do naaṅ ki paac ute nakṅ kaakṅ ḅēdege. ⁹ Gōtn se naaṅ deekiṅ os: «Ken naai jaay 'ḅaado ergga naanum ki os 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisīṅ kēda.» ¹⁰ Anum Isa tērlīṅ os: «Iik naatn cēem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raaṅṅga raan do dōkiṅ ken os: *Mēli Raa kalaṅ tak se ḅo naai 'kerṅṅ naanīṅ ki os aṅ 'tēdṅ naabīṅa.‡*»

¹¹ Gōtn se Bubm sitange iīṅ ṅṅīṅa os *kōdṅ Raage ḅaado aakiṅ doṅ ki.

*Isa baag tēdṅ naabīṅ taa naaṅ Galile ki**(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

¹² Jan-Batist se k'j'ōkiṅga dangay ki os ken Isa jaay booy os Jan j'ōkiṅga dangay ki se, naaṅ iīṅ tērl baa taa naaṅ Galile ki. ¹³ Ken naaṅ aan sum se, ṅṅ gēgerīṅ Nazaret os baa tiṅg maakṅ gēger ken Kaparnayum ki ken taa baar ki, taa naaṅ Zabulon ki ute gen Neptali ki. ¹⁴ Taa naaṅ se ḅo nakṅ ken debm taad taar teeco taar Raa ki roṅ Ezayi taadno do dōkiṅ se, aanga doobiṅ ki ken os:

¹⁵ *Naase jee taa naaṅ Zabulon ki ute jee taa naaṅ Neptali ki ken sak kaam aak baar,*

naase ḅo jee ken iṅṅki jēṅ ool Jordan kaam naane ken taa naaṅ Galile ken jeenge Yaudge ey se;

¹⁶ *naase jeegen ken iṅṅki maakṅ gōt ken osdō utu aki kaakṅ gōtō asen wōōr kēlēṅ!*

Naasen ken iṅṅki taa naaṅ ken osdō aan gōō jee ooyga kooy se,

gōtn wōōr; bēre, aanga.§

¹⁷ Kaad ken se sum ḅo Isa baag taadn taar Raa jeege tu os: «'Tērlki maakse taa *maakṅ Gaar Raa se ṅpṅga gōōō!»

Jee sōō deet deetn ken iīṅ ṅk mētn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naaṅ Galile ki se, naaṅ baa lee taa baar ki os gōtn se naaṅ aak gēnaage dio: deb kalaṅ roṅ Simon ken k'danjīṅ ute ro Pier kici os gēnaaṅ se roṅ Andre, tund tund gēndē maan. Naade se jee toocṅ kenjge. ¹⁹ Naaṅ deekden os: «'Baado daanumki! Bōrse maam m'asen tēdṅ naase

* 4:4 AakDt 8.3. † 4:6 AakKKR 91.11-12. ‡ 4:10 AakDt 6.13-14. § 4:16 AakEza 8.23-9.1.

jee ɓaa 'je jikilimge aɗe ɓaa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar ɔŋ genddege ɔɔ daaniŋa.

²¹ Utu iik naan ki ɔkɔ se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaana Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se ing king maakŋ markabde ki daap daap genddege ɔɔ gɔtn se Isa danɗe. ²² Naade naar iin ɔŋ bubde te markabde ɔɔ naade daan Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ɛd lapia jee kɔɔŋge tu

²³ Ter Isa lee dood taa naan Galile se paac dooy jeege maakŋ *ɓeedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakŋ Gaar Raa ɔɔ jeege ɔk kɔɔŋge paac ute jeege ken kɔɔŋge tujdenga tuju maakde ki se, naan ɛdden lapia. ²⁴ Gɔtn se *nookin eem dood taa naan Siri se paac. Ɔɔ jeege ɓaano ute jee kɔɔŋge paac ken dool kɔɔŋdege kaam kalaŋ eyo ɔɔ lee dabarde aan gɔɔ: jee ɔk kɔɔŋ sitange, jee ɔk kɔɔŋ puputu ɔɔ jee k'runɗuyge, paac se, naan ɛdden lapia. ²⁵ Jeege doolɔ dena ɔk metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeege iino taa naan ken k'danin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki ɔɔ jeege iino jeh ool Jordan ken kaam kaada tookŋo.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

¹ Ken Isa aak dool jeege den ese se jaay ɓaado ceen ki se, naan ookŋ ing do kɔs ki ɔɔ jeege metin ki ɓaado ɔŋina. ² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rofe ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakŋ Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden sele.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanɗa se Raa utu adesiŋ kedn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun ken je nakŋ ken tool Raa ki ute maakde paac taa nakŋ naade je se, Raa utu adesiŋ kedn ute maraadiŋa.

⁷ Maak-raapo jeege tun ken ɛej do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keejŋ dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakŋ Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano ɓaa ute toose, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: geniŋge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakŋ ken naade lee ted jaay tool Raa ki, taa maakŋ Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ tolsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge.

¹² Ɔŋki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen kogŋ bedse den aak eyo. Bin ɓo jee taad taar teeco taar Raa ki do dokin ɓaado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɓo kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gen do naanɗa

¹³ «Naase se ɓo aan gɔɔ kaatn gen do naanɗa. Num ken kaata jaay kingin nijim se gɔtoga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay 'tedn nijim gatin ki se? Ken

nijimiñ se jaay gətəga num, naan se tɛdga nakŋ cɛrɛ, j'añ ɓaa si naata ɔ jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se ɓo gətn wɔɔr ɓɛn *dunia. Gɛgɛr kɛn jaay j'ɔndiñ do kəs ki raan se, j'aakiñ tal. ¹⁵ Kɛn j'ɔɔc ɔɔmpɔ se taa j'añ deebm dugul doŋ ki eyo, num j'añ kuun kəl ro kaag ki raan taa wɔɔr gətə jeege tun maakŋ ɓee ki se paac. ¹⁶ Bin num ɔŋki gətn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se ɓo jeege kaakŋ naabsen jigan kɛn 'lee tɛdki se, naade *'nookŋ Bubsen maakŋ raa ki.»

*Isa dooy jeege do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki
(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

¹⁷ «Maakŋ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ ɔ dooyno jeege do dakiñ se, ɔŋten 'saapki ɔki maam m'ɓaado se taa Ko Taar se tɛdn gətə, naɓo maam m'ɓaado se taa m'añ tɛdn 'kaasn doobiñ ki. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn maakŋ raa ute do naanɔ utu deel te ey ɓort se, taar k'raanŋiñ do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay naase ingki do ki se, maakŋ taar ki se dimiñ cəkə kic ɓo, 'kəŋ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiñ ki. ¹⁹ Taa naan se ɓo, maakŋ Ko Taarge tun kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔ ɓɛn tɛda jaay debm baate tɛdn kɛn kalaŋ cəkə aan ɓo di kic ɓo ɔ dooy jeege 'tɛdn aan ɓo kɛn naan tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakŋ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛdiñ paac te doobiña ɔ dooy jeege 'tɛdn aan ɓo naan se, debm bin se utu 'tɛdn magala maakŋ Gaar Raa ki. ²⁰ 'Booyki m'asen taada: kɛn nakŋ naase 'tɛdki jaay tɔl te Raa ki cir te ɓɛn jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kəŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

²¹ «Naase 'booykiroga taar kɛn k'taado bubsege tu do dakiñ kɛn ɔ: *Ŋnte tɔɔl nam murs, ɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'añ kəkŋ kəliñ gətn kəŋŋ ɓɔɔr ki.** ²² Num maam se, m'deeksen m'ɔ: debm kɛn jaay tɛd taamooyo ro ɓenaan ki se j'utu j'añ kəŋŋ ɓɔɔrɔ doŋ ki. Ɔ debm jaay naaj ɓenaan ɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛeki num, j'añ kəl naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge se. Ɔ tɛr debm jaay naaj ɓenaan ɔ: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛeki num, j'añ kəkŋ kəl poodn, gətn dubar kɛn ɓɛn daayum.

²³ «Kɛn naai jaay 'ɓaa ɓaa kɛdn *serki gətn kɛn k'l'iin ɓɛn lee tɛdn serke Raa ki se ɔ gətn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute ɓenaai num, ²⁴ ɔŋ serki naai 'ɓaan ɓaa kɛda se ram ɔ ɔk tɛrl ɓaa ɔk taasa te ɓenaai jaay ɓo 'ɓaado kɛdn serki se Raa ki.

²⁵ «Kɛn naai jaay ɔk taar dim te debm taamooyi se, kɛn utu 'ɓaaki ɓaa doob ki sum ɓo, 'naar 'daapinki taarse se ute naapa; ey num, ɓɛrɛ, debm taamooyi se ai ɓaa kəli gətn debm kəŋŋ ɓɔɔr ki ɔ debm kəŋŋ ɓɔɔrɔ se lɛ ai kəkŋ kɛdi ji magal asgarge tu ɔ naan ai kəli danɓay ki. ²⁶ 'Booy bɛɛ m'ai taada: nakŋ doi ki paac se, bini kɔɓɔrɔ kic ɓo ɔg nanŋiñ te ey se, naai 'kəŋ teecn maakŋ danɓay ki eyo.»

Isa taad te jee kɛn lee ɛs mɛnd jeege

²⁷ «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔ: *Ŋnte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔŋte 'kɛɛsn gaaba nam.†* ²⁸ Num ɓan maam se m'deeksen m'ɔ: debm kɛn jaay aak mɛnd nam ɔ dənŋiñ te maakiñ se, debm bin se aan ɓo

* 5:21 Aak Ekz 20.13. † 5:27 Aak Ekz 20.14.

toodnsinga. ²⁹ Num ken 'kaami do ji daama bo ai kəli maakŋ *kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naatn. Roi kaam kalaŋ se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum. ³⁰ Num ken naai aak ji daami jaay bo ai kəli maakŋ kusiŋ ki num, naai 'gaan undiŋ naatn. Ken roi kaam kalaŋ se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.»

Isa tɔɔkŋ metn taar piir gen gaaba te menda

³¹ «Tɛr *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadsenga daala ɔɔ: *Debm ken jaay piir mendiŋ se an kediŋ maktubm gen piiriŋ jaayo.* † ³² Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay an piir te mendiŋ se, ken mendiŋ ɛɛs keɛs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mendiŋ se, keɛse gɔɔ ɔɔdiŋ kɔɔd doobm gen keɛsn gaabm nam. Ɔɔ debm ɔk mendiŋ nam k'piiringa piir se le, keɛse naan aan gɔɔ debm ɛɛs mendiŋ nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taadɔ bubsege tu ken ɔɔ: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tɛda se, ɔntɛ kuum kaaliŋ naan ki. Num gan do nakge tun paacŋ naai 'naamga naam taari naan Mɛli Raa ki se, naai an tɛdiŋa.» ³⁴ Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: ɔntɛn 'naamki rose. Ɔntɛn 'naamki rose ute maakŋ raa, taa maakŋ raa se bo gɔtn kaag do Raa ro ki; ³⁵ ɔntɛn 'naamki rose ute do naanɔ, taa do naanɔ se gɔtn tɔɔbm je Raa; ɔntɛn 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se gɛgɛr gen Gaar Magalaŋ. ³⁶ Ɔntɛn 'naam roi ute daan doi, taa bɛɛki doi ki se kalaŋ tap bo, naai an kɔŋ tɛdiŋ raap eyo ey le ilim eyo. ³⁷ Ken taarse bo met ki le ɔɔki: yɛɛ met ki; ken met ki ey le ɔɔki: gɔtɔ, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidiŋ ziid do ki se iinɔ gɔtn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee ken k'tɛddɛga *kusiŋ num, je kɔŋŋ seɛde

³⁸ Isa taadden daala ɔɔ: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *debm ken tɔɔkga kaam nam num j'an tɔɔkŋ kaam naan kici, ɔɔ debm ken jaay tɛɛcga naan nam le, j'an tɛɛcŋ naan naan kici.* * ³⁹ Num maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay tɛdsenga kusiŋ num ɔntɛn 'terliŋki kusiŋa. Taa naan se bo ken nam jaay ɔndiga metn bi ken do ji daama num, 'terliŋ ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay baansiga naan debm kɔŋŋ bɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔniŋsiŋa. ⁴¹ Ken debm jaay ɔli taa tɔɔgɔ ɔɔ 'lee kilɔmetir kalaŋ se†, naai 'leen kilɔmetir dio sɔɔɔk ute naanɔ. ⁴² Debm ken jaay tɔnd metn diŋm gɔti ki num, ɛdiŋ ɔɔ debm jaay je dɛm diŋmi num, ɔntɛ 'kɔɔgiŋa.»

Isa dooyjeege ɔɔ 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *Naai 'je naapi* † ɔɔ naase ɔɔki: «Debm taamooyi se ɔɔd undiŋa.» ⁴⁴ Num gan maam se, m'deeksen m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege ɔɔ eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay bo aki tɛdn gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naan bo debm lee ooko kaadiŋ do jee kusinge tu ɔɔ do jeege tun bɛɛ. Ɔɔ naan bo lee eed maane do jeege tun tɛdn nakgen ute doobiŋa ɔɔ do jeege tun ken tɛdn nakgen ute doobiŋ ey se kici. ⁴⁶ Ɔɔ ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum

† **5:31** Aak Dt 24.1. Maktubm j'ediŋ se je taadn ɔɔ j'undiŋ kulu gen kɔkŋ gaabm kuuy. **§ 5:35** Gaar Magala gɔtn ara se je taadn ute Raa. * **5:38** Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † **5:41** Do dɔkiŋ se asgar *Romge se naade ɔk doobo gen tɔnd metn debm gay kic bo taa adɛn kuun daamde ɔɔ an baa gen kilɔmetir kalaŋ. † **5:43** Aak Lb 19.18.

num, ute naan se 'saapki ɔɔ aki kɔŋ beɔse naan Raa ki ne? Ken bin num *jee tɔkŋ miirge kic ɓo ɔŋ tɛd bin kici. ⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tɛdki tɔɔse gen naase tu sum num, dim jaay naase 'tɛdki jaay 'cir gen jeege se tap ɓo ne di? Taa jeegen Yaudge ey kic le lee tɛd tɔɔse ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki debm meɔ se, naase kic 'tɛdki jeegen meɔ.»

6

*Isa dooy jeege gen metn taar kedn dim jee daayge tu
(Lk 11.2-4)*

¹ Ter Isa deek daala ɔɔ: «Ken aki 'tɛdn naabm *Raa num, ɔnten 'tɛdŋki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kɔŋ beɔse goɔn Bubsen jeegen maakŋ raa ki eyo. ² Ken naai 'je kedn dim jee daayge tu num, ɔnten 'tɛdŋ naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gɔɔ gen jeegen tɛd rode jee beɔ jaay lee tɛd maakŋ *beɔ ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ daan doobge tun goɔn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num aden tɔɔm se. 'Booyki beɔ m'asen taada: naade se ɔŋga beɔde do naan ki ara sum. ³ Num gan ken naai se jaay 'je kedn dim jee daayge tu ute ji daama num, ɔnte kɔŋ ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakŋ naai ed nam ki jaay ɔyiŋ kɔy k'jeel goɔtiŋ ey se, Raa Bubi se aak nakŋ naai tɛdŋ se, naan ɓo utu ai kedn beɔdi.»

Isa dooy jeege gen tɔnd metn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tɔnd metn Raa num, ɔnten 'tɛdki aan gɔɔ gen jeegen tɛd rode aan gɔɔ naade ɓo jee beɔ se. Taa ken naade jaay baaga maakŋ *beɔ ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki beɔ m'asen taada: jee bin se naade ɔŋga beɔde ɓorse do naan ki ara. ⁶ Num gan ken naai 'je keem Raa num, end maakŋ pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ goɔn se 'tɔnd metn Bubi Raa ken iŋg ceɔi ken naai ɔŋ aakiŋ ey se ɔɔ Bubi Raa se, aak nakŋ ken naai 'tɛdŋ ɔyiŋ kɔy jaay nam jeel goɔtiŋ ey se, utu ai kedn beɔdi.

⁷ «Ken naase aki tɔnd metn Raa num, ɔnten 'dɔɔlki taargen reŋ reŋ se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegen Yaudge ey lee tɛd se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum ɓo Raa aden booyo. ⁸ Anum naase ɔnte 'tɛdki aan gɔɔ gen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakŋ naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te metiŋ ey kic num. ⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki:
Bubjen maakŋ raa ki,

ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

¹⁰ ɔŋ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

ɔŋ jeegen do naan ki ara paac se,

ai tɛdn maak-jei aan gɔɔ gen jeegen maakŋ raa ki.

¹¹ Edjeno kɔsn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔljen *kusiŋjen naaje k'tujiŋ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tɛdn kaldɛ jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ ɔŋte 'kɔŋje k'kend maakŋ nakŋ naam ki,

num ɔɔdjen doje maakŋ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgo ɔɔ *nooko se gen naai gen daayum daayum.

*Amin.]†»

* **6:3** Do ji jeele se je deekŋ ɔɔ: beɔ naai tɛd se, debm goɔr ute naai kic ɓo ɔnte booyo. † **6:13** Taara ara se, maakŋ Kitapge tun do dokiŋ se, metiŋge maakde ki se goto.

¹⁴ Kεn Isa jaay dooyden gen keem Raa aas se, ter naan taadden ɔɔ: «Kεn naase jaay 'tedki kalde jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakn raa ki asen tɔɔl kusin naase kici. ¹⁵ Num gan ken naase jaay 'baateki 'tedn kalde jeege tu le, Bubsen maakn raa ki se asen tɔɔl kusinse ey kici.»

Isa taad metn taar kuun *siam

¹⁶ «Kεn naase uunki kuun siam num, ɔnte dɔɔkki naanse aan gɔɔ jeegen ted rode aan gɔɔ jee beε se. Kεn naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekn ɔɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki beε m'asen taada: naade se borse ɔnga bedde do naan ki ara. ¹⁷ Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔ 'ted uubu roi ki. ¹⁸ Bin ɔo jeege kaakn jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin ken ing cεei ken naai ɔn aakin ey se ɔo, 'jeel sum. ɔo Bubi Raa ken aak nakn ken naai 'tedin ɔyin kɔy nam jeel ey se ɔo, utu ai kedn bedi.»

Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakn raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

¹⁹ «ɔnten 'dabarki rose gen 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusin ki do naan ki ara se, k-nɔɔge ute kuurge an kɔn tujn naatn ɔ jee ɔoogge kic le 'kend beene ɔɔ an kɔn ɔoogo. ²⁰ Bin num 'tuski maalse maakn raa ki, gɔtn ken k-nɔɔge ute kuurge aden kɔn tuj eyo ɔ jee ɔoogge kic kɔn 'kend jaay an ɔoog eyo. ²¹ Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese ɔo maak-saapi ing ro ki kici.»

Kaama se naan ɔo aan gɔɔ ɔɔmpɔn roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

²² «Kaama se naan ɔo ɔɔmpɔn gen roa. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac se, ing maakn gɔt ken wɔɔɔ. ²³ Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɔo ing maakn gɔt ken ɔɔɔ. Ken nakn ken ai wɔɔɔ gɔtɔ se jaay tedga ɔɔd dɔɔɔd num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey le gurs

²⁴ «Deb kalan se 'kɔn tedn naaba gɔtn melge tu di eyo. Ken naan ɔo tedn naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔdn kundu ɔɔ deb kalan naan an 'jea; ey le deb kalan se, naan an kɔkn ɔɔnɔ ɔɔ ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se ɔo naase aki 'kɔn tedn naabm Raa ɔɔ ute gen gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔnten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan se ɔo maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakn naase aki kɔɔɔ, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. Taa kose se, naan cir nakn kɔɔɔ ɔɔ rose se le, naan cir kala. ²⁶ Aakki tu yeelge se, naade le ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen gen kɔj eyo ɔɔ giiji le, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb dim maak ki eyo. Ute naan se kic ɔo Bubsen maakn raa ki ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlin sum ɔo 'kɔn ziidn bii kinjin do naan ki ne? ²⁸ Num gen di jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔn nakgen taak beε maakn kaag ki se; naade se ɔɔ kuub eyo ɔɔ ɔnd cεk eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkin se ute maalin den paac se kic ɔo, bii kalan ɔn uus te kal aak beε tec aan gɔɔ gen naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki daar maakn kaag ki ɔɔ metbeeki sum ɔo j'utu j'an tɔɔc se kic Raa tamarin aak beε beε se ɔo, met kando asen kɔn kedn kal tuusu naase ki ey ne? Berε, naase se jee ken aalki te maakse paac

do Raa ki eyo! ³¹ Bin num ɔ̄nte 'kuunki nirlse ɔ̄ki: naaje tap ɔ̄o j'kɔ̄sn dī, j'kaay dī, ey ɛ j'tuusn dī? ³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se ɔ̄o daayum inj saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ ken naase 'jeki. ³³ Ken deet deet se, 'jeki ɔ̄o Raa kɔ̄sn gaara dose ki ute nakŋ ken tɔ̄liŋ ɔ̄o nakgen ɔ̄op paac se, naaŋ asesin kɛdn do ki. ³⁴ Bin num ɔ̄nten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdn mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdn mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se ɔ̄o aasga gen ɔ̄ii se sum.»

7

Ɔ̄nte 'kɔ̄jki bɔ̄ɔ̄ɔ̄ do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)

¹ Ter Isa deekden daala ɔ̄o: «Ɔ̄nten 'kɔ̄jki bɔ̄ɔ̄ɔ̄ do jeege tu, bin se naase kic ɔ̄o j'asen kɔ̄jn bɔ̄ɔ̄ɔ̄ dose ki eyo. ² Taa *Raa se utu asen kɔ̄jn bɔ̄ɔ̄ɔ̄ dose ki aan gɔ̄o ken naase 'lee ɔ̄jki do jeege tu, ɔ̄o bin ɔ̄o nakŋ naase 'lee 'dɔ̄ɔ̄jnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin dɔ̄ɔ̄jn bin kici. ³ Mu cɔ̄kɔ̄n ken kaam genaai ki ɔ̄o naai ɔ̄j aakiŋa. Num gen dī jaay naai ɔ̄j aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴ Ute naaŋ se ɔ̄o naai 'kɔ̄j deekŋ genaai ki ɔ̄o: Genaaama, 'ɔ̄aado m'ai kɔ̄ɔ̄dn mu kaami ki. Ey num naai ɔ̄k mɛt-gudum kaaga kaami ki se kici! ⁵ Nakŋ naai 'tɛdn se, mɛt ki eyo. Bɛeki num, ɔ̄ɔ̄d mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ɔ̄o ter kɔ̄ɔ̄dn mu cɔ̄kɔ̄n ken kaam genaai ki kici!

⁶ «Ɔ̄nten 'kɛdki nakŋ *salal gen Raa se besge* tu, ɔ̄ere sɔ̄m ɔ̄aa naade asen terl dose ki ɔ̄o asen don nɛɛpm cɛɛk cɛɛk. Ɔ̄o meedgen te rode se ɔ̄nte sideki kiŋzirge tu, sɔ̄m ɔ̄aa naade lee do ki cɛɛ.»

'Tɔ̄ndki mɛta, 'jeki, 'tɔ̄ndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)

⁷ «Lee 'tɔ̄ndki mɛta ɔ̄o j'asen kɛda, 'lee 'jeki ɔ̄o naase aki kɔ̄ŋ, 'lee 'tɔ̄ndki kaam-taara ɔ̄o j'asen kɔ̄ɔ̄ɔ̄. ⁸ Deere, debm tɔ̄nd mɛta se j'aŋ kɛde, debm je se 'kɔ̄ŋ ɔ̄o debm tɔ̄nd kaam-taara se ɛ, j'utu j'aŋ kɔ̄ɔ̄ɔ̄. ⁹ 'Saapki tu, ken gooni jaay tɔ̄nd mɛtn mappa gɔ̄ti ki se, maakse ki se naŋa jaay aŋ kɛdn koa? ¹⁰ Lɔ̄ɔ̄u ken gooni jaay tɔ̄nd mɛtn kenje num, maakse ki se naŋa jaay aŋ kɛdn wɔ̄ɔ̄ɔ̄? ¹¹ Naasen jeege ken jig ey se kic ɔ̄o 'jeelki kɛdn nakŋ bɛɛ gɛnsege tu. Num mɛt kando Bubsen maakŋ raa ki 'kɛdn nakgen jiga jeege tun tɔ̄nd mɛtin ey ne!

¹² «Taa naaŋ se ɔ̄o, nakŋ paacŋ jaay naase 'jeki jeege asen tɛdn naase ki se, naase kic 'tɛdki jeege tu bin kici. Kɛse ɔ̄o *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dɔ̄kiŋa.»

Taa doobge kaam dio

¹³ Ter Isa aal naagŋ taara deek ɔ̄o: «ɛndki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naaŋ ɔ̄o ken ɔ̄l jeege gɔ̄tn kut ki ɔ̄o jeege dɛna aal te doobm magal ese se. ¹⁴ Gaŋ taa doobm ken ɔ̄l jeege gɔ̄tn kaaj ki se, naaŋ se baata ɔ̄o doobiŋ kic baat ŋeɛɛl, bin num jeege jaay ɛnd te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelin ute koojina

¹⁵ «Ɔ̄ndki kɔ̄nd te jeege jig eyo tɛd rode aan gɔ̄o jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade ɔ̄aado ɔ̄jse ɔ̄o tɛd rode dalul aan gɔ̄o baatge, num gaŋ

* **7:6** Besge ute kiŋzirge se, Yaudgen ken inj do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, yeɛmdɛ yeɛmɛ taa daagen se salal eyo naan Raa ki ɔ̄o jeege baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan gɔ̄o besge ute kiŋzirge.

te maakde se naade jee *kusiñ aan gɔɔ k-sogsogige. ¹⁶ Naase adeki kaakñ jeel ro naabde ki aan gɔɔ k'l'aak k'jeel ko kaaga ute koojiñ se. 'Jeelki, koojiñ mənɔɔ se j'an tuugn do tondom ki eyo. Ɔɔ koojiñ goyab se j'an tuugn do mɛɛnj ki eyo. ¹⁷ Kaagn jaay jiga se ooj koojiñ kic ɓo jiga, ɔɔ kaagn jaay kɔɔñ† se, ooj koojiñ kic ɓo jig eyo. ¹⁸ Kaagn jaay jiga se, k'kɔñ koojiñ kaagn jig ey se do ki eyo. Ɔɔ kaagn jaay kɔɔñ se le k'kɔñ koojiñ kaagn jiga se do ki eyo. ¹⁹ Kaagn paacñ ken ooj koojiñ jig ey se, j'an gaanja ɔɔ j'an toocñ naata. ²⁰ Bin num, jeegen jig ey jaay tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade tɛd se ɓo, naase adeki kaakñ jeel ro ki bin kici.»

Jee mɛtn Isa ken mala mala

²¹ «Jeegen ken danum ɔɔ: Mɛluma, Mɛluma se, naade se paac ɓo kɔñ kɛnd *maakñ Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken tɛd maak-je Bubum ken maakñ raa ki se sum ɓo 'kɛndde. ²² Bii ken kaam mɔɔtn se jeege dɛna am deekñ ɔɔ: «Mɛluma, Mɛluma, ute ro naai se ɓo naaje k'taadɔ taar Raa, ute ro naai se ɓo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ɔɔ ute roi naai se ɓo, naaje k'tɛdo nakñ-kɔɔɓge dɛna!» ²³ Bii ken se maam m'aden taadñ m'ɔɔ: naase se, maam m'jeel seno te eyo. Iikki naatn cɛem ki dɔkɔ, naasen paacñ jee tɛdn kusiñge se!»

Beege dio

²⁴ Ter Isa aal naagn taara ɔɔ: «Debm ken jaay booy taaruma ɔɔ iñg do ki se, naan se tec aan gɔɔ debm mɛtɛkñ ken iñ ɓeeñ do ko ki. ²⁵ Bee se, ken maane eede ɔɔ oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔñɔ ɓaado deeb ɓee se bat naɓo, ɔñ ruñ te eyo, taa ɓee se k'l'iinñ do ko ki. ²⁶ Num gan debm booy taaruma ɔɔ iñg do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm dɛrl ken iñ ɓeeñ do kees ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔñɔ ɓaado deeb ɓee se bat, ɔɔ ɓee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgiña

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dɛngen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ɔkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ɔk tɔɔɔ† ɔɔ tec aan gɔɔ gen jeedegen jeel taadñ tɔɔkñ mɛtn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ɛd lapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa ɓɔɔyo do kɔs ki se dɔɔl jeege dɛna ɔk mɛtiña. ² Gɔtn se gaaba kalañ ɔk kɔɔñ bikidɪ ɓaado cɛɛ Isa ki, erg naaniñ ki tond mɛtiñ ɔɔ: «Mɛlje, ken naai 'je num, ɛdum lapia taa rom se daapm 'toodñ kɔɔñ kɔɔñ.» ³ Isa ɔl jiñ utiña ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔñ roi 'daapm 'toodñ kɔɔñ kɔɔñ!» Gɔtn se sum ɓo, debm kɔɔñ bikidñ se ɔñ lapia ɔɔ ron daap tood kɔɔñ kɔɔñ. ⁴ Ter Isa deekiñ ɔɔ: «Iiñ 'ɓaao, naɓo ɔñte ɓaa taadñ nam ki; num 'ɓaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrke Raa ki se ɔɔ 'ɓaa ɛd *sɛrke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadiño maakñ Kitap ki. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ɔñga lapia.»

Isa ɛd lapi debm tɛdn naabm bubm asgarge tu kalañ

(Lk 7.1-10)

† 7:17 Kɔɔñ ara se taad ute dɪm ɛndga ron ki. † 7:29 Dooy naan ɔk tɔɔɔ se je taadñ ɔɔ naan tuun tal taar nam gan eyo.

⁵ Ken Isa jaay end kend maakŋ geger ken Kaparnayum ki se ɔ gɔtn se bubm asgarge kalan baado ɔŋiŋa ɔ eemiŋ nɔɔ ɔ: ⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tɛdn naabum kalan se kɔɔŋɔ dɛna tood tood beene. Kɔɔŋiŋ se tɛɛciŋ k'runɔyuu ɔ dabariŋ dɛn aak eyo.» ⁷ Gɔtn se Isa tɛrlin ɔ: «Maam m'baa bei ki ɔ m'an ba kɛdn lapi.a.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Rɔmɛge se deekiŋ ɔ: «Mɛlje, bɛɛɛ, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum ɔ, debm tɛdn naabum se 'kɔŋ lapi.a. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɔ m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. ɔ ken maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'ɔ: «'Baa se» naan iin 'baa. ɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔ: «'Baado se» naan iin baado. ɔ bulum ki se jaay, m'deekiŋ m'ɔ: «'Tɛd nakŋ ese se» naan iin tɛdiŋa.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ɔkiŋ taad eyo. Naan deek jeege tun daaniŋ se ɔ: «Naase 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ gaan *Israɛlge tun ute dɛnde se kic ɔ, maam m'ɔŋ te nam jaay aal maakiŋ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'ɔ: jeege dɛna utu ade kiin baa gɔtn kaam kaada tookŋ, ɔ kaam kaada toocŋ ni, naade ade baa utu tusn 'kiŋg kɔsn bi laa ki ute maak-raapo ute bugejege *Abraam, Isaka ɔ *Yakub *maakŋ Gaar Raa ki tɛɛ. ¹² Num gaangen gen maakŋ Gaar Raa tap ɔ, naade se ɔ j'utu j'aden kɔɔɔ ɔ j'utu j'aden kɔmb naatn maakŋ gɔt ken ɔɔd dɔɔɔd. Gɔtn se ɔ naade baa keeme ɔ taan naanɔge.» ¹³ Tɛr Isa deek bubm asgar *Rɔmɛge tu se ɔ: «ɔk 'tɛrl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakŋ naai 'tɔnd mɛta ro ki se 'kɔŋ tɛda.» ɔ kaad ken se sum ɔ, debm tɛdn naabiŋ se ɔŋ lapi.a.

*Isa ɛd lapi jee kɔɔŋge tu dɛna
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Tɛr Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, ɔŋ moom Pier mɛnda se kɔɔŋɔ tood tood danal ki ɔ naan roŋ ɔŋ kɛdɛk. ¹⁵ Gɔtn se naan ɔ j'in utiŋa ɔ roŋ ɔŋg kɛdɛk se tɛɛɛ urlu ɔ gɔtn se naan iin daara ɔ baag tɛdn kɔɔɔ Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege baano ute jee kɔɔŋ sitange se dɛna gɔtn Isa ki. Ute taariŋ se sum ɔ, naan tuur sitange naatn ro jeege tu ɔ jee kɔɔŋge se paac naan ɛdden lapi.a kici. ¹⁷ Nakŋ Isa tɛd se aanga doobiŋ ki aan gɔɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dɔkiŋ ken ɔ:

Kɔɔŋjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.*

*Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)*

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee dɛnge ɔ gurugiŋ se, gɔtn se naan deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔ k'gaan k'baaki jɛŋ baar ken kaam naane. ¹⁹ Ganŋ maakŋ jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko cɛɛŋ ki deekiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic ɔ, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa tɛrlin ɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɔ ɔk bee tooddege, ɔ yeelge kic lɛ ɔk kujdege. Num ganŋ maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.» ²¹ Maakŋ jeege tun mɛtiŋ ki se, deb kalan kuuy se deekiŋ ɔ: «Mɛlje, ɔnum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ²² Ganŋ Isa tɛrlin ɔ: «ɔŋ jeegen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

* 8:17 Aak Eza 53.4.

Isa ak daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gōtn se Isa ook maakŋ markab ki əɔ jee mətɪŋ ki ɓaa ute naana. ²⁴ Gōtn se sum ɓo kuulu dɔɔɓɔ əɔ əl makəŋɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak əɔ iɪŋ ɓaa ɓaa ɔoocŋ markaba. Num naan kɛn se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee mətɪŋ ki iiko cɛɛŋ ki tənd duraŋa əɔ deekiŋ əɔ: «Mɛlje, naakje! Ey num ɓɛɛɛ, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden əɔ: «Gɛn di jaay naase 'ɓeerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gōtn se naan iɪŋ ɔaara, aac kaama kuul ki ute maane ki əɔ naan kɛn se, gɔtɔ ɓaa tood dil. ²⁷ Kɛn naade jaay aak nakŋ ese se, paac əkden taad eyo əɔ deek əɔ: «Aakki tu nakage! Kɛse tap ɓo nanja bini kɛn taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookiŋ taariŋ se?»

Isa ɛd lapi gaabge tu dio kɛn ak kɔɔŋ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Kɛn Isa jaay aan jɛŋ baar kɛn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gōtn se gaabge dio ək kɔɔŋ sitange teeco maakŋ iibge tun Yaudge tɛdiŋo gɛn tɔl taal yodege se, ɓaado dɔɔdiŋa. Gaabgen di se naade kusiŋa əɔ gōtn naade iŋg se nam əŋ aal te ɔoobm se eyo. ²⁹ Kɛn naade jaay aakiŋ se, gōtn se naade baag tɔadŋ tɔɔɔ əɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Kɛn kaadŋ Raa əndiŋ se aas te ey ɓɔrt sum ɓo, naai 'ɓaado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dək cəkə se ək dɔɔl kiŋzirge dɛna k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem nɔɔ mɛtn Isa ki, deekiŋ əɔ: «Kɛn ajen tuur num, əlje naaje k'ɓaa kɛnd maakŋ dɔɔl kiŋzirge tu se.» ³² Isa deekden əɔ: «'Teec 'ɓaaki.» Gōtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se əɔ ɓaa ɛnd maakŋ kiŋzirge tu. Naan kɛn se sum ɓo dɔɔl kiŋzirgen te dɛnde se dɔɔb rus əɔ naar aanɔ girdi girdi ɓɔɔy ɓaa si maakŋ baar ki əɔ naade ooy ut kap. ³³ Kɛn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb aan ɓaa maakŋ gɛgɛr ki əɔ ɓaa taad mɛtn taar nakgen deel se paac jeege tu nakŋ aan do gaabge tun di kɛn ək kɔɔŋ sitange se. ³⁴ Gōtn se jee maakŋ gɛgɛr ki se paac teec ɓaado əŋ Isa. Kɛn naade ɓaado əŋiŋ sum se, naade sɛliŋ mɛtiŋa əɔ deekiŋ əɔ: «Naai se iɪŋ 'teec əŋjen naanje!»

9

Isa ɛd lapi debm k'runɣuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Tɛr Isa ook maakŋ markab ki, gaan baar ɓaa maakŋ gɛgɛriŋ* ki. ² Gōtn se jeege uuno debm k'runɣuyu do nakŋ toodiŋ ki, əɔ ɓaano gōtn Isa ki. Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɣuy ki se əɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋa naatn.» ³ Gan jee jeel taadŋ tɔəkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum se baag taadŋ ute maakde əɔ: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.» ⁴ Kɛn Isa jaay jeel saapde sum se, deekden əɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakŋ jig eyo ute maakse bin se? ⁵ Gɛn naase ki num kɛn gay ɓo əŋ ciri kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋa naatn» lɔɓu kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: «Iɪni əɔ 'lea» se ɓo əŋ cir lɛ? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ək tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiŋ jeege.» Gōtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki əɔ: «Iɪni, uun nakŋ toodi se əɔ 'ɓaa bei ki!» ⁷ Gōtn se gaaba se iɪni əɔ ɓaa

* 9:1 Gɛgɛriŋ ara se, taad ute Kaparnayum.

been ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge jaay aak nakɲ ese se, beere ɓaa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken ɛd tɔɔɲɲ bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danɲ Matiye *debm tɔkɲ miiri ɲɲ king gɔtn tɛdn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «liɲi 'daanuma!» Gɔtn se sum ɓo Matiye iini ɔɔ daaniɲa.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metɲ ki ɲɲ ɔs kɔs bee Matiye ki se, *jee tɔkɲ miirge† dena te jee kusinge se ɓaado ɲɲ ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun metɲ Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se ɲɲ ɔs te jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee tɛdn kusinge se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔɲge. ¹³ Bin num 'ɓaa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔɲɲ *serke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tɛdki bɛɛ bo jeege tu.*‡ Maam m'ɓaado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɓaado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

Isa taad taar kuun *siam

¹⁴ Gɔtn se jee metɲ Jan-Batist ki ɓaado tɔnd metɲ Isa deekin ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metɲ naai ki uun siam ey se?» ¹⁵ Isa terlden ɔɔ: «Jeegen ɓaado kɔkɲ menda jaay gaabm menda utu se, naade 'kɔɲ king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kɔɲ kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. Num gan ɓii kalan kaadin utu 'kaana gaabm menda j'an kɔɔdn naatn se jaay ɓo medɲɲge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kɔɲ kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono. ɔɔ gɔtn nɛɛpiɲ se 'tɛdn magal cir ken do dɔkiɲa. ¹⁷ ɔɔ tɔtn koojɲ biɲ utu iin kiɲ se j'an kɔɲ maakɲ k-ɛɛterge tun koon eyo. Ey num tɔtn koojɲ biɲ utu iin kiɲ se an dɔɔbm ute k-ɛɛterge. ɔɔ tɔtɔ se ɛ kɔɔy naan ki cɛɛ, ɔɔ k-ɛɛterge se ɛ tujɲ kici. Bin num, tɔtn koojɲ biɲ utu iin kiɲ se j'an kambɲn maakɲ k-ɛɛterge tun kiji; taa bin se, tɔtn maak ki se ɛ tuj eyo ɔɔ k-ɛɛterge se ɛ kɔɲ 'dɔɔb eyo.»

Isa ɛd lapi mend ki ɔɔ dur goon menda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadden taad ɓort sum ɓo, maakɲ magal Yaudge tu se deb kalan ɓaado ɔɲɲa, ɛrg naaniɲ ki deekin ɔɔ: «Goonum menda se te ooy kooy ɓorse sum, 'ɓaado kɔnd ji don ki taa naan duru.» ¹⁹ Gɔtn se Isa ute jee metɲ ki iin ɔk metɲa. ²⁰⁻²¹ Ken naade utu ɓaa ɓaa doob ki se, gɔtn se, menda kalan bin se gɔtn moosiɲ aan sum se ɔɲ daar eyo bini tɛd ɓaar sik-kaar-dio, naan ɔko metɲ Isa ɔɔ taad te maakiɲ ɔɔ: «Ken maam m'ɓaa jaay m'utga taa kaliɲ sum ɓo, m'utu m'kɔɲ lapi.» Gɔtn se naan ɓaado naagn Isa ki ut taa kaliɲa ɔɔ naar ɔɲ lapi. ²² Isa ɔk terl aakiɲa ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» ɔɔ kaad ken se sum ɓo, menda se ɔɲ lapi.

²³ Ken Isa jaay aan beere gaab ken magal Yaudge se, naan ɔɲ jee tuuy kaage ɔɔ jee denge se ɛ daar tɔɔy tɔɔy makɔɲɔ. ²⁴ Naan deekden ɔɔ: «'Teecki naatn! Bɛɛ, goon menda se ɛ ooy te eyo, naan tood tood bi sum.»

† 9:10 Jee tɔkɲ miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusinge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

Garj gōtn se naade ooyiñ koogo metiñ ki. ²⁵ Ken jee den jaay j'ōddeno naatn se, Isa end maakñ bee ki ò òk ji goon mēnda ò gōtn se goon mēnda se iini. ²⁶ Gōtn se labariñ se wōok dōod taa naañ gōtn ese paac.

Isa òod kaam jee kaam-tōokge dio

²⁷ Ken Isa iin gōtn se jaay baa baa se, gōtn se jee kaam-tōokge dio òk metiña ò tōod tōy ò: «Eejjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Ken Isa jaay aan been se, jee kaam-tōokge se baado òñina ò naañ deekden ò: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'òk tōogō gen tēdn nakñ ese se?» Naade terliñ ò: «Yee Melje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gōtn se Isa uun jin tōndden kaamdege tu ò deekden ò: «Aan gō ò naase aalkiga maakse dom ki se, nakñ naase 'jeki se 'kaañ kaama.» ³⁰ Naañ ken se sum ò, kaamdege naar tōod taaka. Num gōtn ese se Isa aacden kaama ò deekden ò: «Dndki kōndo: taar se, òñte 'baa taadinki nam ki.» ³¹ Num garj ken naade jaay iin baa baa sum se, nakñ Isa tēdden se, naade baa wōokiñ taa naañ ken ese paac.

Isa ed lapi debm ken òñ taad taar eyo

³² Garj ken jee kaam-tōokgen di se jaay teec baa baa sum se, naañ ken se, naade baano gōtn Isa ki ute gaaba kalan bin se, òk kōññ sitan ken òlin òñ taad taar eyo. ³³ Gōtn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, ò gaabm òñ taad taar ey se, baag taadn taara cey. Ò ken jee denge aak se nakñ se deel dode ò òkden taad eyo ò deek ò: «Maakñ *Israel ki paac se, nakñ bin se bii kalan k'l'aak te eyo!» ³⁴ Garj *Parizige se deek ò: «Ute *Bubm sitange se ò naañ tuur sitange ro jeege tu.»

Isa eej do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee baa maakñ gēgege tu ò maakñ naañge tu paac, lee dooy jeege maakñ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naañ lee taadēn Labar Jiga gen *maakñ Gaar Raa ò lee ed lapi jee kōñge tu paac ò jeege paacñ kōññ tujdenga tuju. ³⁶ Ken naañ aak jee denge se, naañ eejden dode ki taa naade se òrga ò maakde tujga aan gō ò baatgen òk debm gaam eyo. ³⁷ Gōtn se Isa deek jeege tun metiñ ki ò: «Maakñ-gōtn tēdga gen kōjō se dena, naño jee tēdn naabge se, baataŠ. ³⁸ Bin num, 'tōndki metn Mel maakñ-gōtō taa ade kōl jee tēdn naabge do ki gen kōjñ maakñ gōtiña.»

10

*Jee kaañ naabm Isagen sik-kaar-dio

¹ Ter Isa òñjo jee metiñ ken sik-kaar-dio. Naañ edden tōogō gen tuur sitange ro jeege tu ò gen kēdn lapi jee kōñge tu paac ò jeege paacñ ken kōññ tujdenga tuju. ² Ken ara ò ro jee kaañ naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'daññ Pier se ute genaan Andre; Jak ute genaan Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ò Bartelemi; Tōma ò Matiye ken naabiñ tōkj miiri se; Jak goon Alpe ò Tade; ⁴ Simon debm je kujñ naañina * ò Judas Iskariot, naañ ò debm utu kutn Isa se.

Isa òl *jee kaañ naabingen sik-kaar-di se naaba

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeege ing aak kaak kaama j'aden taadn labariñ ken jiga se naño jeege baa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naaññ ara se je deekñ ò: debm je kuun naaññ kaam ji jee wōoydege tu. Jee wōoydegen ara se je taadn ute *Rōmege, taa kaad ken ese se taa naañ *Israel se kaam ji Rōmege.

⁵ Naade se 6o jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan olden naaba. Ken alde kol se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «Ŋnte '6aaki maakɲ naange tun malinge Yaudge eyo ɔɔ maakɲ geger *Samarige tu se kalan jic 6o ŋnte 'kendi maak ki. ⁶ Num '6aaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Ken '6aaki 6aa doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔɔki: <Berɛ, *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ!> ⁸ Edki lapi jee kɔɔnge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase lɛ ŋki cɛɛ dey se, naase kic 6o ɛdnki jeege tu cɛɛ.

⁹ «Ken naase '6aaki 6aa se, ŋnte 'kuunki daab, pudda ey lɛ gurs maakɲ pɔs ki. ¹⁰ Ɔɔ ken '6aaki 6aa doob ki se ŋnte 'kuunki 6ɔɔɔ, ŋnten 'tɔski kalge di dio, saage ɔɔ ŋnten 'kuunki sirdi. Taa debm tɛdn naaba se, bɛeki num, j'an kɛdn kɔsina.

¹¹ «Ken naase jaay aki kend maakɲ geger ki ey lɛ maakɲ naan ki se, 'jeki debm bɛɛ ken asen doɔdn kɔkɲ jiga. Naase ingki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiin 6aa maak ki. ¹² Maakɲ 6ee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'tɛddeki tɔɔsɛ. ¹³ Ken jee maakɲ 6ee ki se jaay doɔd ɔksenga lɛ, ŋ tɔɔsɛ se king te naade. Num ken naade jaay doɔd ɔksen te ey lɛ, ŋ tɔɔsɛ se asen terl kɔɲ gɔtin ki. ¹⁴ Ken maakɲ geger ki ey lɛ maakɲ 6ee ken naase aki kend maak ki jaay, naade baate doɔdn kɔkse se, ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndenki 6eede ey lɛ maakɲ gegerde ɔɔ ken teec '6aaki 6aa se, kudn jɛsege tu se kic 6o 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: 6ii ken Raa 'kɔɲ bɔɔrɔ do jeege tu se, jee maakɲ geger ken ese se bɔɔr kooɔɔ do naade ki se aden tɛdn ɔɔɲ cir gen jee taa naan Ɔɔɔm ute gen Gɔmɔr†!»

Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔɔ baatge maakɲ k-sogsogige tu; na6o naase se ingki do metekse ki aan gɔɔ wɔɔjge ɔɔ 'tɛdki rose miskinge aan gɔɔ dɛerge. ¹⁷ Ɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkɲ 6aa gɔtn kɔɲɲ bɔɔrge tu, naade asen tɔnd ute mɛɛje maakɲ *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tɔkɲ 6aa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tɛdn saadumge naan naade ki ɔɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ɔk k'6aansinga naan tɔɔgge tu num, gɔtn naane se ŋnte '6eerki do taar ken naase aki 6aa taada ɔɔ ute raay naase aki kɔɲ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa 6o asen kɛdn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bulse Raa 6o asen kol naase aki taada. ²¹ Naan ken se, gena utu kol genaun j'an 6aa tɔɔɔ ɔɔ bubu kici utu kol gooniɲa j'an 6aa tɔɔɔ. Gaange utu terl naaga bubdege tu ɔɔ je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; na6o debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔɲ kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakɲ geger ken kaam kalan num, aan '6aaki maakɲ geger ken kuuyu. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: gegergen maakɲ naan *Israel ki se, naase adeki lee doɔd ey sum 6o, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kɔɲ cir debm dooyin eyo; ɔɔ debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se 'kɔɲ cir melin eyo. ²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'tɛd aan gɔɔ debm dooyin se. Ɔɔ debm 'tɛd naaba gɔtn deb ki se kic lɛ, n'tɛd aan gɔɔ melin se. Taa debm ken mel 6ee

se kic naade naajina ð naan 6o Belzebul†, bin num met kando k'naajj jeegen maakj been ki se cir gen naan se daala!»

Ŋnte '6eerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se 6o jeege se, Ŋnten '6eerdeki! Taa kaadn jaay utu 'kaan se, nakj paacj j'oyinga koy se, utu 'toodn tal. Ŋo nakj 6orse k'jeelki metn ey se, j'utu j'an ki jeele. ²⁷ Nakj paacj maam m'taadsesin maakj nɔɔr ki se, '6aa 'taadnki jeege tu ute kaam kaada. Nakj ken naase 'booyinki k'taadsen naan ki metn bisege tu se 'wɔɔkiŋki do 6eege tu kici. ²⁸ Ŋnte '6eerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, ey num kɔŋ tɔɔl ko ey se; num '6eerki 6o Raa ki, naan 6o debm ken ɔk tɔɔgɔ ken tɔɔl daa rose ð tɔɔl kose maakj poofken gen daayum se. ²⁹ Yeelge seem seem di se k'dugin ute kɔbɔɔ kalan sum ey la? Ute naan se kic 6o ken maakde ki se jaay kalan 'koocon naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gan naase se beekj dosege kic 6o Raa jeelin kalan kalan. ³¹ Bin se, Ŋnte '6eerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ. ³² Debm jaay taad naan jeege tu ð naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakj raa ki m'deekj m'ɔɔ: naan se debm maama. ³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakj raa ki kici.»

Isa se baano ute tɔɔse 6o do naan ki eyo num bɔɔɔ

(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad ð: «Ŋnten 'saapki ɔki maam se m'6aano ute lapi 6o do naan ki. Maam se m'6aano 6o ute lapi eyo, num m'6aano ute bɔɔɔ. ³⁵ Deere, maam se m'6aado gen:

gaan goon gaaba ute bubina,

goon menda ute konɔ,

moom menda ute mend goonina.

³⁶ *Jeegen maakj bei ki se 6o utu 'tedn jee wɔɔyige. §*

³⁷ «Debm jaay je bubin ute kon cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. Ŋo debm jaay je goonin gaaba ute goonin menda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁸ Ŋo debm jaay baate kuun kaagj j'ansin tupm ro ki ð ɔk metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁹ Debm jaay je kaajn kon se, naan utu an kutu, ð debm jaay ut konɔ taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dɔɔd ɔksen naase se, aan gɔɔ naan dɔɔd ɔkum maama ð debm dɔɔd ɔkum maam se le, aan gɔɔ naan dɔɔd ɔk debm ken ɔlumo.

⁴¹ Debm ken jaay dɔɔd ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kɔŋ bedina aan gɔɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔd ɔk debm ken ted naka ute doobina, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kɔŋ bedina aan gɔɔ gen debm daan ki se kici. ⁴² 'Booyki beem m'asen taada: maakj gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu cɔkɔ deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, beem naan ted se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kɔŋ bedina.»

† 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakj Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dena.

§ 10:36 Aak Mis 7.6.

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Ken Isa jaay dooy jee metin ken sik-kaar-di aas sum se, naan iin on gōtn ese o baa lee taaf taar *Raa jeege tun maakn gegerge tun gen taa naan gōtn ese o dooyde.

² Kaaf ken Jan-Batist utu maakn dangay ki se, naan booyga nakn paacn ken *al-Masi ted se. O naan danjo maakn jeege tun metin ki se jeege kandum o alde gōtn Isa ki. ³ Naade baa tōnd metin o: «Naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade baa se lōbu, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa terlden o: «'Baa taadki Jan ki nakn naase mala aakiŋki ute kaamse se o booyiŋki ute bise se: ⁵ jee kaam-tōkge le, kaamdege tōd taakga, jee cekedge le, leega talam talam, jee bikidge le, ŋga lapia o rodege toodga kolon kolon, jee duguyge le, borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu o Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakiŋ do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan aldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu o: «Do kōd-baar ki se, naase tap bo ingkiro kaakn naŋa? Lōbu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn naŋa? Lōbu ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak be se ne? Gōto. Jee lee tus kalgen aak be gen koono se ting maakn bee gaaringe tu. ⁹ Lōbu naase tap bo ingkiro kaakn naŋa? Naase se ingkiro kaakn debm taaf taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taaf taar teeco taar Raa ki na bo naan magal cir debm taaf taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se bo debm ken k'raano metn taarin do dakiŋ j'oo:

'Booyo, maam m'ai kol debm kaan naabum naani ki, taa ai daapm doobi.*

¹¹ 'Booyki be m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, gōto. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan gōo di kic bo, naan se bo magal† cir Jan. ¹² Kaaf ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan borse se, maakn Gaar Raa se jeege je kend ute taa tōgō. O jeegen ted naka ute taa tōgō se, je an kuun maakn Gaar Raa se kaam jide. ¹³ Taar ken jee taaf taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do dakiŋ se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa ken utu ade baa se. ¹⁴ Ken naase jaay 'je aki booy kōkn num, *Eli ken naase oki utu ade baa se, Jan se bo naana. ¹⁵ Debm jaay ok bi booyo num, booy ok taar se! ¹⁶ Jeegen borse tap bo m'aden komb beye ute nanje? Naade tec aan gōo gaangen ing bōor ki jaay taaf ute naapa o:

¹⁷ Naaje k'tuuyesen kaa
na bo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
na bo naase 'baate keemki.

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken baano ute maakn Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bo Matiye taaf o jee ken maakn Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken baado naan Isa ki gen daapm doobiŋa.

18 «Ey num ken Jan baado se, naan je kas den eyo do aay tōtn† koojn biñ eyo do jeege deek do: naan se debm sitan! 19 Ken *Goon Deba jaay baado se do do aaye, nafo jeege deek do: naan se debm kaam-kaso do debm kaay-koono do ok mede ute *jee tokj miirge do ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin naan met ki se ute nakgen jikilimge tēda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki§.»

*Jee maakj gēgerge tun ken baate tookj kaal maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

20 Gōtn se Isa mooy jeegeen maakj gēgerge tun ese dena taa naade baate 'tērl kingde, ey num gōtn ese se fo, gōtn naan tēdno nakj-kōōbginge dena. 21 Naan deekden do: «Utu asen kōōn aak eyo naasen jee maakj gēger ken Kōrōzin ki! Utu asen kōōn aak eyo naasen jee maakj gēger ken Betsaida ki! Taa nakj-kōōbgen tēd gōtse ki se jaay 'tēdoga tēd maakj gēgerge tun Tir ki ute ken Sidōj ki num, kaadn do dōkin naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kōl doa do bōoy burku dōdege tu do kōn kusindēge. 22 'Booyki, m'asen taada: bii ken Raa utu 'kōjn bōōdo do jeege tu se, nakj utu 'kaan dose ki se utu 'kōōn cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidōj ki se daala. 23 Do naase, jee maakj gēger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, doki nookse se 'keem kaan maakj raa ki la? Gōto! Naase se utu aki kooy 'baa gōtn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakj-kōōbgen tēdo gōti ki se jaay fo tēdoga tēd Sōdōm ki num, kaadn naane gēger Sōdōm se bōorse kic tēdn utu*. 24 Taa naan se fo, 'booyki m'asen taada: bii kōjn bōōr ki se, nakj utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakj ken utu kaan do jeege tun taa naan Sōdōm ki se.»

*Isa tōōm Raa
(Lk 10.21-22; 1Kōr 1.26-29)*

25 Kaad ken se Isa deek do: «Bua, naai fo Mel maakj raa ute gen do naanja, maam m'tōōmi taa nakgen se naai oyinga kōyo jee jeel-taarge tu ute jee metekge tu, do bōorse naai 'taadga metiņa gaan seemge tu. 26 Deere, Bua, kese fo nakj jigān ken naai maaki 'jen ro ki.

27 «Nakge paac se Bubum edumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap fo jeelin eyo; ken jeelin se Raa Bubu kalin ki sum. Do Raa Bubu se kic ey num, nam tap fo jeelin eyo num ken jeelin se, Goonin kalin ki sum do Goonin se fo baado taad Raa Bubu se jeege tu taa an jeele.

28 «'Baakiro gōtum ki, naasen paacj ken oorkiga kōōdo do daamse deerse se do maam m'asen kēdn gōtn tōōl maaka. 29 Uunki daamum se dose ki do 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ōōp rom baata do m'dalul. Ute maam se, naase aki kōj gōtn tōōl maakse. 30 Deere, taarum m'ōō aki kuun se le, naan doñ eyo, do daamum m'ōō aki kuun se kic le, naan cēpe.»

12

*Isa se naan fo Mel *bii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

1 Kaad ken se Isa deel maakj gōtn gem ki bii sebit* ki ute jee metin ki. Ken naade deel deel se, jee metin ki jaay, fo tōōlde se baag tērecn do gemge do do. 2 Ken *Parizige jaay aak nakj ese se, naade deek Isa ki do: «Aaka, jee

† 11:18 Maakj taa naan *Israelge tu se jeege tēd tōōt ute teen eyo num ute koojn biñ sum.

§ 11:19 Jeel-taar gen Raa se: naan olo Goonin do duni ki. * 11:23 Aak Jen 13. * 12:1 Bii sebit se bii ken Yaudge lee jamakj ro ki.

meti ki se tɛd nakɲ kɛn j'und te kulu gɛn tɛd eyo bii sebit ki!»³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakɲ kɛn *Daud tɛd ute jeunge kaad kɛn naade ɓo tɔɔldɛ se?»⁴ Gɔtn se Daud endo maakɲ *kɔrɔr magal gɛn *Raa ki ɔɔ tɔs mappan j'ɛdɪŋga kɛd *sɛrke Raa ki, ɔɔ ɔɔ ɛd jeunge tun metiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kɔɲ kɔs eyo; kɛn 'kɔs se, *jee tɛdn sɛrke Raage tu kalɛde ki sum.⁵ Lɔɓu naase 'dooyiŋki te ey la, maakɲ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, bii sebit ki se jee tɛd sɛrke Raage tu kɛn tɛd naaba maakɲ kɔrɔr magal gɛn Raa ki kic ɓo uum aal te bii sebit se naan ki eyo.⁶ Booyki m'asen taada: nam utu gɔtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala.⁷ Taar kɛn taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tɔjɲ sɛrke eyo, num m'je se naase aki 'kɛɛjɲ ɓo do naapge tu*[†] ɔɔ kɛn taar se jaay 'booy ɔkkiga metiŋ num, jee se, naase adeki tɔkɲ mindɛde eyo, taa naade se tuj te dɪm eyo.⁸ Taa *Goon Deba se lɛ, naan ɓo Mɛl gɛn bii sebit.»

Isa ɛd lapi gaab kɛn jɪŋ ooyga kooyo

⁹ Isa iɪŋ ɔŋ gɔtn se ɔɔ ɓaa endo maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki.¹⁰ Gɔtn ese, naan ɔŋ gaaba kalan jɪŋ ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kɔkɲ mind Isa se, tɔnd metiŋ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *ɓii sebit ki nam ɔk doobo kɛn kɛdn lapia debm kɔɔŋ ki la?»¹¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalan sum, ɔɔ baatiŋ se jaay ooc maakɲ gɔɔ ki ɓii sebit ki num, an ɓaa kɔɔdɪŋ ey ne?»¹² Booyki, debkilimi se naan ɔɔŋ cir baata! Bin num bii sebit ki se, jeege ɔk doobo gɛn tɛdn bɛɛ jeege tu.»¹³ Gɔtn se Isa deek gaab kɛn se ɔɔ: «'Sɛɛj jii!» Gɔtn se naan sɛɛj jɪŋa ɔɔ gɔtn ese sum ɓo jɪŋ se ɔŋ lapia aan gɔɔ naapiŋ se.

¹⁴ Gɔtn se Parizige teeco naatn maakɲ ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, ɓaa tus dɔɔk taarde gɛn je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan ɓo debm tɛdn naabm kɛn Raa bɛɛr ɔɔdɪŋo

¹⁵ Kɛn Isa jaay booy ɔɔ naade dɔɔkga taarde gɛn tɔɔliŋ se, naan iɪŋ ɔŋ gɔtn ese se ɔɔ jeege dɛna ɔk metiŋa ɔɔ naan ɛd lapi jee kɔɔŋge tu paac.¹⁶ Num naan aacden kaama ɔɔ j'ɔŋte taadn jeege tu an jeele.¹⁷ Bin ɓo taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron ɛzayi taadno do dɔkiŋ se aanga doobiŋ ki, kɛn ɔɔ:

¹⁸ «*Kɛn ara ɓo debm tɛdn naabum kɛn maam Raa m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo.*

Naan ɓo debm maak-jema ɔɔ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo.

Maam m'an ɓɔɔy Nirlum se don ki ɔɔ doobm maam daan ki se,

naan an taadɪŋ jikilimge tu paac.

¹⁹ *Naan se lɛ mooy te nam eyo ɔɔ taad te makɔŋ eyo.*

Taar naan se j'an booyiŋ doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ *Mu taa baar kɛn dug dug se kic ɓo, naan an tɛrɛc eyo.*

ɔɔ lɔɔmpɔn poodɪŋ ɓaa ɓaa kooyo se kic lɛ, naan an tɔɔl eyo.

Naan tɛd nakge ute doobiŋ se bini 'cir nakgen bɛɛ ey se paac.

²¹ *ɔɔ jee do naan ki se paac kɔnd dode do naan ki.†»*

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gɔtn se jeege ɔk ɓaano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan ɔk kɔɔŋ sitan ɔɔ kɔɔŋ sitan se tɛdɪŋ gaabm se tɛd kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔŋ taad taar eyo. Gaabm se Isa ɛdɪŋ lapia, kaamin ɔɔd aaka ɔɔ naan baag taadn taara cɛy.²³ ɔɔ gɔtn se jee dɛnge paac aak nakɲ se, deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm

† 12:7 Aak Oz 6.6. ‡ 12:21 Aak Eza 11.12.

ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?»²⁴ Num gan ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek oo: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔŋ Belzebulŋ, naan ken Bubm sitange se.»²⁵ Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden oo: «Maakŋ taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap eyo oo baagga tedn bɔɔro ute naapa se, naan se utu terece. Maakŋ geger, ey le maakŋ bee ken malinge ted taara ute naapa se kic 60, malinge 'kɔŋ king eyo.²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapin Bubm sitange se, keese aan goo naan ted bɔɔro ute ro naan malina oo bin se naan tɔpga ronɔ. Ken bin num, gaarin se naan an kɔkŋ oo dio?²⁷ Naase ooki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden tɔgo jaay tuur sitange se, nanɔ? Bin num naade mala se 60 asen kɔjn bɔɔro dose ki.²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki.²⁹ Ken nam jaay je kend kɔsn bee debm tɔg se, debm se naan ok dɔkinga jaay 60, kɔsn beeŋa.³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma oo debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wɔokden wɔoko.

³¹ «Taa naan se 60 'booyki m'asen taada: *kusiŋ paacŋ ken jikilimge tɔda ute naajn ken naade lee naaj Raa se kic 60, Raa adesin kɔŋ tɔlo. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiŋ naan se Raa ansin tɔl eyo.³² Anum debm jaay taad taar ing kus ro maam *Goon Deb ki kic 60, Raa an tɔl kusiŋina. Num gan debm jaay taad taar ing kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tɔl kusiŋin do naan ki ara ki eyo oo bii ken kaam mɔɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojiŋa

³³ Isa deekden oo: «'Booyki. Kaagŋ jiga se ooj koojin kic 60 jiga, num kaagŋ ken kɔŋɔ se, ooj koojin kic 60 jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeelin ute koojiŋa.³⁴ Aakumki tu wɔojgen ara! Naase le jee beeki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakŋ bee se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iinɔ maakde ki.³⁵ Debm bee se, been se iinɔ maakin ki oo taar ken teec taarin ki kic 60 bee, oo debm *kusiŋ se, kusiŋin se kic 60 iinɔ maakin ki oo taar ken teec taarin ki kic 60 ing kusu.³⁶ 'Booyki m'asen taada: biin Raa kɔjn bɔɔro do jeege tu se, taargen jeege taadin ren ren paac se, Raa utu 6aa tond metde.³⁷ Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay 60 ai daapa ey le ai kutu.»

Jeege je kaakŋ nakŋ-kɔɔbo (Lk 11.24-32)

³⁸ Gan gɔtn se jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki oo: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakŋ naai ajen tedn nakŋ-kɔɔbm ken j'an kaakŋ jeel ro ki naai se iinɔ gɔtn Raa ki.»³⁹ Naan deekden oo: «Jee borse jig eyo oo 'tuj armde naan Raa ki se je kaakŋ nakŋ-kɔɔbo, nabo nakŋ-kɔɔbm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan goo ken gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'danjin Yunus* se sum.⁴⁰ Aan goo Yunus tɔdo bii mɔto maakŋ kenŋ ken magal se, *Goon Deba se kic 60 'tedn bii mɔto maakŋ naan ki.⁴¹ Bii ken jaay Raa an kɔjn bɔɔro do jeege tu se, jeege Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeege duni ken borse. Taa naade se booy uunga taar Yunus oo terlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala.⁴² Bii ken Raa an kɔjn bɔɔro do jeege tu se, neelgen iinɔ kaam kaam bɔoyɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu

kəkɪ mind jeegen duni kɛn ɓɔrse se. Taa naan iino gɔtn dəkɔ gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk tɛrlo gɔtɪn ki

⁴³Tɛr Isa taadden ɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔnga nam se, naan ɓaa leedo do kɔd-ɓaarge tu je gɔtn kingi, naɓo naan ɔŋo te eyo. ⁴⁴Kɛn naan jaay ɔŋ te ey num, baag taadn ute maakin ɔ: maam se m'kɔkɪ m'tɛrl gɔtn kɛn m'iinno ro ki. Kɛn naan jaay ɔk tɛrl aan se, ɔŋ ɓee se k'daapinga aak ɓɛɛ aac walak ɔ nam maak ki se gɔtɔ. ⁴⁵Gɔtn se naan ɔk tɛrlɛ ɔ ɓaa ɔŋo sitangen kuuy cili kɛn kusiŋ cirɪn naan se daala. Naade ɓaado tɛlɛ end ɪŋg maakɪ gaab kɛn se ɔ king gaabm se tɛrl ɓaa tɛd kusiŋ cir kɛn deet se daala. Deere, naan se ɓo nakɪ kɛn utu kaan do jeegen do duni kɛn ɓɔrse jig ey se.»

Gɛnaa Isage ute kɔndɛ

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶Kaad kɛn Isa utu taad taad jee dɛnge tu ɓɔrt sum ɓo, gɔtn se gɛnaange ute kɔndɛ daar naatn je taadn te naana. ⁴⁷[Deb kalan ɓaado taadɪn ɔ: «'Booyo! Koi ute gɛnaaige se utu naatn ɔ naade se je ai kaaka.»]‡ ⁴⁸Gan Isa tɛrl deb kɛn j'ɔliŋo se ɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se tap ɓo nanje?» ⁴⁹Tɛr gɔtn se, naan uun jin tɔj ro jeenge tun mɛtɪn ki ɔ deekden ɔ: «Aakki jee se ɓo koyumge ute gɛnaamge. ⁵⁰Taa debm jaay tɛd nakɪ Bubum maakɪ raa ki maakin jen ro ki se, naan se ɓo gɛnaam gaaba, kɛn mɛnda ɔ koyuma.»

13

Kaal naagɪ taar gɛn debm kɔnd buru*

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹Bii kɛn se sum ɓo, Isa teec ɔŋ ɓea ɔ ɓaa ɪŋg taa baar kɛn Galile ki. ²Ɔ gɔtn se dɔɔl jeege dɛna tus cɛɛŋ ki ɔliŋ naan iin ook ɪŋg maakɪ markab ki ɔ jee ute dɛndɛ se daar do jɛŋ baar ki. ³Gɔtn se naan taaddenga taarge dɛna ute dɔobm kaal naagɪ taara deekden ɔ: «'Booyki, deb kalan tɔs kupina ɔ teec ɓaa kɔnd buru. ⁴Kɛn naan jaay ɔnd kɔnd burɪn se, kupm mɛtɪn si jɛŋ dɔob ki ɔ yeelge ɓɔy ɓaado tuun ɔsin naatn paac. ⁵Kupm mɛtɪn si do naan kɛn gɔtɪn ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanɪn cɛɛɓɛ. ⁶Num gan kɛn kaada jaay baag tɔŋgo se, naan lawaka ɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔŋ end ɓaa te dɔk eyo. ⁷Kupm mɛtɪn se si maakɪ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɪ ute kɔrɔndɔ se teepe ɔ aayɪn taara. ⁸Kupm mɛtɪn si do naan kɛn jiga. Kupm se am tɔk doa ɔ ɔk kaama. Kengen mɛtɪnge se ɔk kaama ɓɛɛ ɓɛɛ, kengen kuuy ɔk kaama dɛna ɔ kengen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.» ⁹Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gɛn dɪ Isa taadden ute kaal naagɪ taara

¹⁰Jee mɛtɪn Isa ki ɓaado ɔŋina ɔ tɔnd mɛtɪn ɔ: «Gɛn dɪ jaay naai 'taad jeege tu ute dɔobm kaal naagɪ taara se?» ¹¹Naan tɛrlɛn ɔ: «Nakɪ j'ɔyinga kɔy maakɪ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelɪnkiga. Gan jee kuuy se, nakɪ se Raa ɔŋ taadden te mɛtɪn eyo. ¹²Taa naan se debm kɛn ɔk se j'an kɔmb do ki 'tɛdn dɛna, num debm kɛn ɔk ey

‡ **12:47** Bersen ara se, maakɪ Kitapge tun do dɔkɪn se, mɛtɪnge maakɛde ki se, gɔtɔ.

* **13:** Taa naan Yaudge tu se gɛmɛ se naade ɔcin se naade sin aan gɔɔ kɔnd buru.

se ɛ, kɛn cəkən naan ək se kic ɓo j'an tɔsn naatn. ¹³Taa naan se ɓo, maam m'taadden ute kaal naagŋ taara se:

*taa naade aaka ɔɔ ŋ aak ək eyo,
naade booyo ɔɔ ŋ booy ək taar se eyo.*

¹⁴Bin ɓo taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadden do dɔkiŋ se aanga doobiŋ ki kɛn ɔɔ:

*Taar se naase utu aki booy ute bise, naɓo aki booy kək eyo
ɔɔ naase utu aki kaakŋ ute kaamse, naɓo aki kaakŋ kək eyo.*

¹⁵Deere, jee se maakde mɔŋgɔ,
*naade tɔlga kamba bidege tu ɔɔ turumga kaamdege,
ey num naade 'kɔŋ kaaka, 'kɔŋ booyo,
ɔɔ ute maakde kic naade 'kɔŋ booy kuun jaay ade tɛrl ro maam ki,
ɔɔ kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»*

¹⁶Isa taad ɔɔ: «Gaŋ naase maakse raapo taa kaamsege ɛ aak kaaka ɔɔ bisege ɛ booy booyo! ¹⁷'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dɛna ute jeegen tɛd nakŋ ute doobiŋ se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ ɓorse naase aakki se, naɓo ŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɓorse naase 'booyki se, naɓo ŋ booyiŋ te eyo.»

Isa taad tɔɔk mɛtn kaal naagŋ taar gɛn debm kɔnd buru

¹⁸«Naase 'booyki mɛtn taar gɛn kaal naan taar gɛn debm kɔnd buru se. ¹⁹Jeegen booy mɛtn taar Gaar Raa jaay ŋ booy ɔkiŋ ey se, tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange ɓaado ɔddesiŋ naatn maakde ki. ²⁰Num jee mɛtinge se tec aan gɔɔ kupm si do naan kɛn maakiŋ ək ko se; naade se kɛn booyga taar Raa se, naar ɔkiŋ maakde ki ute maak-raapo. ²¹Naɓo naade se ŋ ŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ŋ ŋ te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ŋdenga ey ɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum ɓo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²²Kupm si maakiŋ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, naɓo uun nirlde do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɓo, ɓaado maakiŋ saapde ki ɔɔ gaasiŋ taar Raa se ŋ tɛd naaba maakde ki eyo. ²³Kupm si do naan kɛn jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ək kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen mɛtinge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ək kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ək kaama dɛn cir se.»

Isa aal naagŋ taara ro dɛrɛŋgɛl‡ ki

²⁴Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakiŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ ɓaa kɔɔcŋ maakiŋ-gotiŋ ki se. ²⁵Num kaad kɛn jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔɔyiŋ ɓaado ɔɔc dɛrɛŋgɛlɛ maakiŋ teen kɛn naan ɔɔciŋ se ɔɔ naan teec ɓaa. ²⁶Kɛn teenɛ jaay ɓaa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛŋgɛlɛ kic ɓaa tɔk kici. ²⁷Gɔtn se jee tɛdn naabge se ɓaado ŋ mɛlde ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔco kupm jiga ɓo maakiŋ-goti ki ey la? Num dɛrɛŋgel maak ki se tap ɓo iino gay?» ²⁸Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Kese debm wɔɔɔ ɓo tɛdiŋ naan se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn mɛlde ɔɔ: «'Je dɛrɛŋgelge se j'aden ɓaa tɔɔdn si naatn la?» ²⁹Mɛlde deekden ɔɔ: «Dɛrɛŋgelge se ɔnte 'tɔɔddeki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛrɛ. ³⁰Ɔndeki naade teepm kalan bini kaan kaadn kɔj ki, ɔɔ kɛn kaadn kɔjo

† 13:15 Aak Eza 6.9-10. ‡ 13:23 Dɛrɛŋgɛlɛ se jee mɛtinge danjɔ biziri.

aanga jaay 60 maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛŋgɛlge se 'dɔɔk 'tusdeki kaam kalan taa adeki tɔɔcn poodo. Ɔɔ teenje se lɛ ɔj 'tusdeki kaam kalan '6aado 'tɔnd ɔmbɪŋki maakŋ giijum ki.»

Isa aal naagŋ taar ute kaam nakŋ k'danŋ mutard
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

³¹ Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'danŋ mutard, kɛn gaaba kalan uun ɔɔcn maakŋ-gɔtŋ ki. ³² Kaam nakŋ k'danŋ mutard se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num kɛn j'ɔɔcinga teecga se, naan teepe tɛd magal cir nakgen teec maakŋ ɓar ki se paac bini yeelgen kic 60 6aado uj kujdege tɛlɛtinge tu.»

Isa aal naagŋ taara ute ɔrɔmɔ

³³ Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔrɔm kɛn mɛnda jaay tɔsga rujŋ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔɔ kɛn naan jaay deepiŋga ɔɔ ɔmbiŋga maak ki num, iinŋ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagŋ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee denge ute kaal naagŋ taara. Ɔɔ dim jaay naan dooyden ute kaal naagŋ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin 60 taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se aanga doobiŋ ki, kɛn ɔɔ: *Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagŋ taara,*
do nakge tun ko k'kɔyiŋa do dɔkiŋ kaad kɛn Raa utu aalo kaal do naan se. §

Isa taad tɔɔk mɛtn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgɛl ki

³⁶ Gaŋ gɔtn se Isa iin ɔŋ jee denge ɔɔ ɔk tɛrl 6aa 6eene. Jee mɛtŋ ki 6aado ɔŋiŋa tɔnd mɛtŋ ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgɛl kɛn maakŋ-gɔt ki se?» ³⁷ Isa deekden ɔɔ: «Debm ɔɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakŋ-gɔt se lɛ do naan ɔɔ kupm jiga se lɛ, kɛse jeegen gɛn *maakŋ Gaar Raa, dɛrɛŋgɛle se lɛ taadn ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔɔy ɔɔco dɛrɛŋgɛle se, kɛse Bubm sitange*, kɔjɔ se lɛ taad te ɔiin dunia an nanja, ɔɔ jee kɔjge se lɛ *kɔdn Raage. ⁴⁰ Aan gɔɔ dɛrɛŋgɛle se k'tusiŋ jaay k'tɔɔciŋ poodn se, ɔiin dunia nan se kic 60 utu tɛdn bin kici. ⁴¹ Bin 60 maam Goon Deba m'ade m'kol kɔdumge ɔɔ jeegen jaay ɔl jeege ɔŋ doobm Raa, ɔɔ ɔlde tɛd *kusiŋa se, kɔdn Raage aden tuur naatn maakŋ gaariŋ ki. ⁴² Kɔdn Raage aden tɔsn kɔmb maakŋ baal pood ki, ɔɔ gɔtn se 60 gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naandɛge. ⁴³ Anum jeegen jaay tɛd naka ute doobiŋ naan Raa ki se, naade se wɔɔr aan gɔɔ kaada maakŋ gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagŋ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴ «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kɔrbɔtn k'l'ɔyiŋ maakŋ-gɔt ki ɔɔ deba 6aado rɛk ɔŋiŋa ɔɔ naan ɔyiŋ gɔtŋ ki ɔɔ iin 6aa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan 6aa dugŋ ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔɔ ɔk tɛrl 6aado dug maakŋ-gɔtn ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ debm tɛdn suukŋ kɛn je meedgen zode ɔɔŋɔ. ⁴⁶ Kɛn naan je ɔŋ meedn zɔŋ ɔɔŋ se, naan ɔk tɛrl 6aa dugno ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔɔ 6aado dug meedn ese se.»

Isa aal naagŋ taara ute gɛnde

47 «ΤΕΡ *maakη Gaar Raa se tec aan gōō gēnd j'undiη maakη baar ki ɔ tsoo napar kēnjige dēna. 48 Kēn gēndε jaay tsoo kēnjige dooc se, naade iik teecsiη taar ki, iηg naanη ki, bēer kēngen jiga jiga ɔmb maakη εεs ki ɔ kēngen naapak ey se naade sin naatn. 49 Bin 60 biin dunia an nan se tecη bini. *Kōdn Raage utu 6aa niηj jeege kaam dio: jee *kusiηge gēn doḏe ɔ jee tēd nakη ute doobiη se tēdn gēn doḏe kici. 50 Jee kusiηge se kōdn Raage aden si maakη baal poof ki ɔ gōtn se 60, gōtn naade tōyō ɔ taan naanḏege.»

51 Isa tōnd mētn jee mētiη ki ɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tēriη ɔ: «ΥΕΕ, k'booy j'ɔkga.» 52 Isa ḏeekden ɔ: «Debm jeel taadn tōkη mētn Ko Taar Raa jaay k'dooyiηga ute nakgen gēn maakη Gaar Raa se, naan se tec aan gōō mēl 6ee kēn ɔḏ taa kōrbōtiη num ɔη nakgen kiji maak ki ɔ kēngen do dōkiη se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookη kaal maakḏe do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 Kēn Isa jaay dooy jee mētiη ki ute kaal naagη taarge aas se, naan iin ɔη gōtn se. 54 Gōtn se naan iin 6aa maakη naanη ki† ɔ kēn naan aan se, baag dooy jeege maakη 6ee kēn Yaudge lee tus maak ki. ɔ kēn jee se jaay booy taar kēn naan dooyḏe se, tap 60 ɔkden taad eyo ḏeek ɔ: «Jeel-taara ute nakη-kōḏḏgen naan tēd se tap 60, ɔηiηo gayo? 55 Naan 60 goon debm tirdn lee ɔḏc ḏaap nakge se ey la? Koη roη Mari ey la? Gēnaange 60 Jak, Yusup, Simon ɔ Jud se ey la? 56 Gēnaangen mēndge 60 utu tiηg ute naajeege ara ki ey la? Anum tap 60 tōgη se paac naan ɔηiηo gayo?» 57 Kēse 60 nakη kēn tēḏden naade ɔη aal maakḏe doη ki ey se. Gōtn se Isa ḏeekden ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aaliη maak ki; anum jee maakη naanη ki ute jee maakη 6een ki se 60 aaliη maak ki eyo.» 58 Taa naan se 60, gōtn se, Isa ɔη tēd te nakη-kōḏḏge ḏen eyo taa naade baate tookη kaal maakḏe doη ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

1 Kaad kēn se, Gaar *Erod Antipas naan 60 magal taa naan Galile se, booy jeege ɔs kōs maan Isa. 2 Naan ḏeek jee tēdn naabiηge tu ɔ: «Kēse Jan-Batist 60 duroga daan yoge tu! Taa naan se 60 *Raa eḏiηga tōgō gēn tēdn nakη-kōḏḏge se.»

3 'Jeelki do dōkiη se, Erod ɔl k'j'ɔk k'dōko Jan ute ziηziri ɔ ɔl k'6aa k'j'ɔliη maakη dangay ki, taa Erodiaḏ mēnd gēnaan Piliḏ kēn naan ɔkiη mēnda se. 4 Taa Jan taadiηga taad ɔ gēnaai utu te kaamiη se, naai ɔk ḏoobm jaay an kōkη mēndiη eyo. 5 Erod se je tōl Jan, naḏo 6eer jee ḏenge tu taa jee ḏenge se, Jan se naade aakiη aan gōō debm taad taar teeco taar Raa ki. 6 Bii kalaη gaar Erod tēd tēd maak-raapm gēn 6ii koojiη se, goon Erodiaḏ mēnda se daam naan jeege tun k'dandeno 6aḏo gōtn tēdn maak-raap ki se ɔ daamiη se tōl Gaar Erod ki. 7 Gōtn se Gaar Erod naam taariη naan jeege tu ɔ ḏeekiη ɔ: «Nakη paacη naai tōndga mēta ro ki 60, maam m'ai kēḏa.» 8 Koη ɔliη mētiη ɔ 6aa ḏeekiη ɔ: «'Gaan eḏumo maakη supura ki ara, do Jan-Batist.» 9 Do taar kēn se gaarge maakiη tuju, naḏo naan lē naamga naam taariη naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaanō do

† 13:54 Maakη naanη ki se roη Nazaret, gōtn kēn naan teepmno maak ki.

Jan j'ed goon m'end ki se. ¹⁰ G'otn se naan ol deba baa maakn dangay ki baa gaanjo do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaanj k'l'aalino maakn supura ki, j'edfin goon m'end ki se, oo goon m'end se uun baa edfin kon ki. ¹² Jee metn Jan ki baado uun baa duubiina, jaay bo baa taad metn taar nakn deel se Isa ki.

Isa ed k'osoo gaabge tu dupu-mii
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakn markab ki oo gaan baa do kod-baar ki kalin ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakn gegerge tun cees ki cees ki oo uun j'ena aal te taa baar. ¹⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan eejden dode ki oo jee k'oondege se naan edden lapia. ¹⁵ Aan teger se jee metn Isa ki baado onina oo deekin oo: «Bere, kaada se baaga, g'oto se kic le daanin kod-baara dok ute bea. Jee denge se onde wookn baa maakn naange tun cees ki cees ki baa dugn nakn k'osoo.» ¹⁶ Gan Isa terlden oo: «Jee se baa eyo, naase mala bo eddeki k'osoo.» ¹⁷ G'otn se naade terlin oo: «Naaje se j'ok bo mappa mii oo kenjige di sum.» ¹⁸ Isa deekden oo: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Ter Isa deek jee denge tu se oo j'ing naan ki do mu ki oo g'otn se, naan tos mappan mii ute kenjigen di se jin ki, uun kaamin raan, toom Raa, dup mappa oo edfin jeege tun metin ki oo jee metin ki nigin jee denge tu. ²⁰ Naade paac os d'eren te maraaddo oo tog'oo se k'tuunin se dooc g'oroo sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen os paac se gaabge kalde ki sum bo baa baa nakn dupu-mii. M'endge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²² Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki oo k'l'ook maakn markab ki, k'gaanj k'deel k'baa naan ki j'en baar ken kaam naane kor naan utu wook wook jeege b'ort se. ²³ Ken naan jaay wook jee denge aas sum se, naan iin baa ook do kos ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa oop kalin ki sum. ²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dokoo oo ken kuulu jaay ol deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. ²⁵ Ken g'oto oopga baata aki kiip se, Isa baa kon jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶ Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek oo: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere okden sum se, g'otn se naade baag toodn tooyo. ²⁷ Gan Isa naar taadden oo: «Okki maakse toogo. On'te 'beerki, kese maama!» ²⁸ G'otn se Pier terlin oo: «Meluma, ken deer naai num, onum m'lee do maane ki m'ai baa kon.» ²⁹ Isa deekin oo: «'Baado.» Pier iin booyo maakn markab ki oo lee do maane ki sak Isa. ³⁰ Gan ken naan jaay aak kuulu ol dena oo ken beere baa okin sum se, naan baag booy maan. G'otn se naan ood'oo oo: «Meluma 'naakuma!» ³¹ Gan Isa naar ol jin okina deekin oo: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» ³² G'otn se naade di paac ook maakn markab ki oo kuulu daara. ³³ Jeegen paacn maakn markab ki se erg naanin ki oo deekin oo: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ed lapi jee k'oonge tun taa naan Genezaret ki

³⁴ Ken Isa ute jee metin ki gaan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa daar j'en ki. ³⁵ Jee g'otn se baa aak jeel Isa, oo taa naan ken se paac, naade taad labarin jeege tu oo jeege baano ute jee k'oonge paac g'otn Isa ki. ³⁶ G'otn se naade eem noo metn Isa ki oo n'onde naade kutn taa kalin sum. Oo jeegen paacn ut taa kalin se on lapia.

15

*Isa taad te nakj bubgen do dakiṇa**(Mk 7.1-23)*

¹ *Parizige metinge ute jee jeel taad tɔɔkɔj mɛtn Ko Taar Raagen metinge iino Jeruzalem ki baado ɔj Isa ɔɔ deekiṇ ɔɔ: ² «Gen di jaay jee meti ki baate tookɔj gen tɛdn nakj bubjegen do dakiṇ se? Taa naade tug te jidege aan gɔɔ gen bubgen do dakiṇ ey sum ɔɔ ɔɔ.» ³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakj kɛn *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap ɔɔ, naase ɔɔnɔŋki ɔɔ 'tɛdki nakj bubsege ɔɔ cir se, gen di? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: 'Sook koi ki te bubɔj ki* ɔɔ *Debm jaay naam koŋ te bubɔj se j'an tɔɔɔ.*† ⁵ Num gan naase se, 'taadki ɔɔki: «Debm jaay deek koŋ ki ey ɛ bubɔj ki ɔɔ: nakj maam m'ai ked jaay ai noog se, maam m'ɛdɔŋga *ɛrke Raa ki.» ⁶ Naase ɔɔki debm bin se kɔj sookɔj koŋ ki te bubɔj ki eyo. Bin ɔɔ naase 'rɛsɔŋki ute doobm taar Raa ɔɔ 'tɛdki nakj bubsege ɔɔ ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

⁸ *Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Kɛn naade baadoga kɛrgɔj naanum ki gen keemum kic ɔɔ, cɛr sum, taa nakj kɛn naade lee dooy jeege se ɛ, dooyde ute nakj kɛn jikilimge lee tɛd se sum.‡»

¹⁰ Gɔtn se Isa danjo jee dɛnge ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booyki bɛɛ! ¹¹ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, nakj kɛn naan ɔs jaay booy maakiŋ ki se eyo, num gan nakj kɛn naan saapiṇa ɔɔ teec jig eyo taariŋ ki se ɔɔ, tujina.» ¹² Gan gɔtn se jee mɛtn Isa ki baado ɔjina ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?» ¹³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kaaggen paacɔj Bubum maakj raa ki ɔɔ duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔdn naatn§. ¹⁴ ɔɔndeki naade se jee kaam-tɔɔkge ɔɔ tɔɔd jee kaam-tɔɔkge. Kɛn debm kaam-tɔɔko jaay tɔɔd naapiŋ se, naaden di paac se 'si maakj gɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn kaal naagn taar se.» ¹⁶ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki metiŋ ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakj kɛn debkilimi ɔs paac jaay bɔɔy ɔaa maakiŋ ki se, tɛdga num, naan ɔaa naamiŋ ci naagn boog ki naatn. ¹⁸ Num gan nakj iino saapiŋ ki jaay teecga taariŋ ki se ɔɔ, kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kɛse ɔɔ kɛn ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, ɔoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔɔ naaj jeege. ²⁰ Kɛse ɔɔ nakj kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num kɛn ɔaa ɔaa kɔɔ jaay tug te ji ey kic num, an kɔj tujŋ naan Raa ki eyo.»

*Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiŋ do Isa ki**(Mk 7.24-30)*

²¹ Isa iin ɔj gɔtn se, ɔɔ ɔaa taa naan kɛn Tir ute gen Sidɔj ki. ²² Gɔtn se mɛnda kalaŋ mɛnd *Kanan ing taa naan kɛn se baado ɔj Isa ɔɔ baag tɔɔy metiŋ ki ɔɔ: «Eɛjum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mɛnda se ɔk kɔɔŋ sitan ɔɔ sitan se dabariŋ dɛna.» ²³ Gan Isa tɛrlɛŋ taar eyo. Jee metiŋ ki iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛnd se 'tuuriŋ naatn, taa naan ɛ tɔɔy ɔj eyo ɔɔ ɔk mɛtjɛge tak kaam mɔɔtn.» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israɛlge iigga kiig aan gɔɔ gaan baatge se.» ²⁵ Gan mɛnda se baado

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔɔ Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara ɔɔ Isa taad taa Parizige.

erg naanin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa terlin ɔɔ: «Met ki eyo ken gaange ɔɔ dɛrɛɲ te ey sum ɔɔ k'tɔsn kɛdn kɔsn se gaan bɛsge tu.» ²⁷ Mɛnda terlin ɔɔ: «Meluma, taari mɛt ki, naɔo gaan bɛsge kic ɔɔ ɔɔ kɔsgen si mɛtn tabil mɛldɛge tu.» ²⁸ Ganj Isa terlin ɔɔ: «Mɛnda, naai se aalga maaki paac dom ki! Ɔn Raa ai kɛdn nakn maaki jɛa.» Ɔɔ kaad ken se sum ɔɔ goonin se ɔn lapia.

Isa ɛd lapi jee kɔɔnɛge tu dɛna
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gɔtn se ɔɔ ɔɔ baa taa baar ken k'danin Galile. Ɔɔ gɔtn se naan ook baa inɔ do kɔs ki. ³⁰ Dɔɔl jeege dɛna ɔɔaɔɔ ɔnina. Naade ɔɔaɔɔ ute jee cɛkɛdɛge, jee kaam-tɔɔkge, jee dukurge, jee ɔn taad taar eyo ute jee kɔɔndegen kuuy kic dɛna. Naade ɔɔaɔndɛno naan Isa ki ɔɔ naan ɛdɛn lapia. ³¹ Gɔtn se dɔɔl jeege se jaay aak nakn se, paac ɔɔ ɔkɛn taad eyo, ken naade jaay aak jee ɔn taad taar eyo baag taada, ɔɔ jee dukurge ɔn lapia, jee cɛkɛdɛge baaga lee talam talam ɔɔ jee kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Gɔtn se naade *nook Raa gen *Israel.

Isa ɛd kɔɔɔ gaabge tun dupu-ɔɔɔ
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa danɔ jee mɛtin ki ɔɔ deekɛn ɔɔ: «Jee se maam m'aakɛ ɔɔ m'ɛjɛdɛnga doɛ ki, taa naade tɛdɛga bii mɔtɔ ute maama ɔɔ dɛm kɔsɛ gɔtɔga. Maam m'ade kɔn naade baa te ɔɔɛ se eyo, ey num naade baa baatn doob ki.» ³³ Jee mɛtin ki deekin ɔɔ: «Do kɔɔɛ-baar ken ara j'akiro kɔn mappa gay jaay j'aki kɛdn jeege tun dɛn se kɔsn dɛrɛɲ se?» ³⁴ Isa tɔnd mɛtɛ ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando?» Naade terlin ɔɔ: «J'ɔk cili ute kɛnjɛge sɛɛm sɛɛm kandum.» ³⁵ Gɔtn se Isa deek jee dɛnge tu ɔɔ j'inɔ naan ki. ³⁶ Naan tɔs mappan cili se ute kɛnjɛge se jin ki, tɔɔm Raa, dup ɛdin jeege tun mɛtin ki ɔɔ jee mɛtin ki nigin jee dɛnge tu. ³⁷ Ɔɔ gɔtn se jeege paac se ɔɔ dɛrɛɲ ute maraaddɛ. Ɔɔ jee mɛtin ki se tɔs togɲ ɔɔp se, dooc gɔrnɔ cili. ³⁸ Jeege ɔɔ paac se gaabge kalin ki dupu-ɔɔɔ ɔɔ mɛndɛge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken Isa jaay ɔɔ jee dɛnge baa sum se, naan ook maakn markab ki ɔɔ ɔmb gaan baar baa taa naan Magadan * ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tɔnd mɛtn nakn-kɔɔɔm ade kiin maakn Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege ɔɔaɔɔ ɔn Isa. Naade je an goom kɔk se tɔnd mɛtin ɔɔ: «Naaje k'je ajɛn tɛdn nakn-kɔɔɔm ken j'an kaakn jeel ro ki, ken iinɔ maakn *Raa ki.» ² Naan terlden ɔɔ: «Ken aanga tɛger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakn raa aac aan gɔɔ poodɔ se, naase 'taadki ɔkɔi gɔtɔ 'tɛdn jiga. ³ Ɔɔ tanɔɔrin jaay naase aakkiga maakn raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki ɔkɔi: <Jaaki se gɔtɔ tɛdn jig eyo.> Ute nakgen tɛd maakn raa ki se ɔɔ naase 'jeelki nakgen utu 'tɛda. Anum gen di jaay naase aak 'jeelki nakgen aan ɔɔrse ey se? ⁴ Jee ɔɔrse jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmɛ naan Raa ki se. Naade je ɔɔ kaakn nakn-kɔɔɔɔ, naɔo nakn-kɔɔɔm naade an kaakn jeel ro ki se, tɛcn aan gɔɔ ken gen Yunus se sum.» Gɔtn se ter Isa iin ɔnɛ ɔɔ baa.

Ɔndki kɔndɔ ute dooy gen *Parizige ute gen *Sadusege

* **15:39** Taa naan Magadan se ɔɔrse jeege jeel gɔtin eyo le daam, 'tɛdn Magdala.

⁵ Kɛn jee mɛtn Isa ki jaay gaan ɔmb baar ɔaa jɛn kɛn kaam naane se, kɛn naade ɔaa ɔaa se dirigo tɔso te mapp eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «ɔɔɔki dose ɔɔ ɔndki kɔnd ute ɔrɔm* Parizige ute gɛn Sadusege se!» ⁷ Jee mɛtin ki baag taadn ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mappa eyo.» ⁸ Gan Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maake paac dom ki eyo, ey num gɛn di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: <Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?» ⁹ Bɔrse kic naase 'booy ɔkki te ey rɔk la? Naase 'saapiŋki tu, kɛn ute mappa mii sum ɔo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ mɛt kɔɔpiŋ se, naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹⁰ ɔɔ gɛn mappan cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, mɛt kɔɔpiŋ se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹¹ Taar maam m'taadsen m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔrɔm Parizige ute gɛn Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gɛn di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gɔtn se jee mɛtn Isa ki se ɔaa booy ɔkga taar Isan taadden se taa j'an kɔnd ɔo ute ɔrɔm k'tɛd mappa se eyo, num j'an kɔnd ɔo ute dooy gɛn Parizige ute gɛn Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɔo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Kɛn Isa jaay aan taa naan Sezare kɛn gɛn Pilip ki se, naan tɔnd mɛtn jee mɛtin ki ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, *Goon Deba se tap ɔo nanja?» ¹⁴ Naade terlin ɔɔ: «Jee mɛtinge ɔɔ naai Jan-Batist, jee mɛtinge ɔɔ naai *Eli, kɛngen mɛtinge ɔɔ naai Jeremi ey le debm taad taar teeco taar Raa kɛn gam.» ¹⁵ Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɔo m'nanja?» ¹⁶ Simon Pier terlin ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zεεε.» ¹⁷ Gan Isa deekin ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɔo taadio mɛtin eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɔo taadio taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔɔ *dɛlbɛ* ɔɔ do dɛlɛb kɛn ese ɔo, maam m'kiin *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgin se kic ɔo an kɔn tɛdn dim eyo. ¹⁹ Maam m'ai kɛdn lekerlegen gɛn *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakŋ raa kic ɔo Raa dɔɔkinga. ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutinga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɔo Raa an tuutu.» ²⁰ Gɔtn se jee mɛtin ki naan aacden kaama ɔɔ taar kɛn naan ɔo al-Masi se ɔɔ j'ɔnte taadn nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

²¹ Naan kɛn se, Isa baag taadn jeege tun mɛtin ki tal ɔɔ: «Maam se, bɛɛki num m'ɔaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɔee Yaudge, magal jee tɛdn *serke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔokŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dɛna, am tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» ²² Pier dan ɔaansin cɛɛs ki ɔɔ baagin mooyo ɔɔ: «Mɛluma, Raa ai ɔɔɔɔ! ɔn nakŋ se 'kaan doi ki eyo! ɔn Raa ai ɔɔɔɔ!» ²³ Num gan Isa terl aak Pier ɔɔ deekin ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn cɛɛm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm kɛn Raa je ɔɔ m'an tɛd se ɔɔ saapm naai se gɛn Raa eyo, kese saapm jikilinge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

²⁴ Ter Isa deek jeege tun mɛtin ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn rɔn mala, 'kuun kaagn yonaf jaay ɔo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajn kɔn se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm ut kɔna taa maam se, utu

* **16:6** Ara se ɔrɔm se je taad ute dooy kɛn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se. † **16:24** Kɛse je deekŋ ɔɔ ɔn roi dabara bini kooy taa Isa.

an̄ kaaja. ²⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin̄ 6o kaam jin̄ kic num, ken naan̄ kutn̄ kon̄ naan̄ Raa ki se, naan̄ an̄ kəŋ dī ro ki? Lə debkilimi se kon̄ se, naan̄ an̄ dugin̄ ute dīo? ²⁷ Taa naan̄ se 6o, *Goon Deba utu ade 6aa maakŋ gaar Bubiŋ ki ute kədiŋge ɔɔ nan̄a nan̄a kic 6o naan̄ an̄ kədn̄ bədiŋa ro naabiŋ ken naan̄ tɛda. ²⁸ Deere, 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ jeege tun 6orse utu ara se, mətŋge se kooy ey sum 6o utu kaakŋ Goon Deba ade 6aa maakŋ gaarin̄ ki.»

17

*Raa ooj ro Isa

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

¹ Ken bii mɛɛɛ jaay deel se, Isa dan̄ Pier, Jak ute genaən̄ Jan. Naade 6aa do ko ki jɛrlɛ kalde ki. ² Ken naade aan se, gətn̄ se Raa ooj tɛrlin̄ ron̄a naande ki. Daan kaamin̄ se 6aa tɛd raap aan gɔɔ kaada ɔɔ kalin̄ge kic 6aa tɛd raap lak lak aan gɔɔ gətn̄ wɔɔɔ. ³ Gətn̄ se jee mətŋ ken mətɔ se naar aak *Musa ɔɔ *Eli, teec naande ki. Ɔɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gaŋ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, bɛɛki num, j'aki kin̄g gətn̄ ara. Maam m'taal daabge mətɔ: kalan̄ naai ki, kalan̄ Musa ki ɔɔ ken kalan̄ Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan̄ utu taad taad 6ort sum 6o, gapar wɔɔɔ gətɔ se 6aado naar deebde bat. Ɔɔ maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan̄ se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan̄ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛɛ m'ɔɔdiŋo, 'booy uunki taariŋa!» ⁶ Ken jee mətŋ ki jaay booy taar se, nirlde teece, beere ɔkde se ɔɔ naade taal tooco ɔɔ tɔnd naandege naan̄ ki. ⁷ Isa 6aado iiko cɛɛde ki ɔl jin̄ tuutde ɔɔ deekden ɔɔ: «Iin̄ 'daarki! Naase ɔntɛ '6eerki!» ⁸ Ken jee mətŋ ki jaay uun kaamde aak se, ɔɔp Isa kalin̄ ki sum, nam kuuy gətɔ. ⁹ Kaad ken naade utu bɔɔyɔ bɔɔy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Bɛɛɛ, nakŋ naase aakkiro se, ɔntɛ 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee mətŋ Isa ki tɔnd mətŋ taa *Eli

¹⁰ Gaŋ jee mətŋ Isa ki tɔnd mətŋ ɔɔ: «Gɛn dī jaay jee jeel taadn̄ tɔkŋ mətŋ Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade 6aa jaay *al-Masi ade 6aa se?» ¹¹ Naan̄ tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Deere, Eli utu ade 6aao ɔɔ naan̄ 6o utu tɔnd ɔapm nakge paac ute doobiŋa. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se lɛ 6aadoga, na6o jeege jeelin̄ te eyo, tɛdiŋga nakŋ maakde je don̄ ki. Ɔɔ bin 6o *Goon Deba kic naade utu an̄ dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee mətŋ ki se 6aa booy ɔkga taar Isa taadɛn se, naan̄ taad ute Jan-Batist.

Isa ɛd lapija goon ken ɔk kɔɔŋ puputu

(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)

¹⁴ Ken Isa ute jee mətŋ ki jaay aan cɛɛ jee dɛnge tu se, gaaba kalan̄ 6aado ɛrg naan̄ Isa ki, ¹⁵ ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Mɛluma, goonum se ɛɛjin̄ don̄ ki. Naan̄ se ɔk kɔɔŋ puputu ɔɔ lee dabarin̄ dɛna, daayum ɔlin̄ naan̄ tooc maakŋ pood ki ey lɛ maakŋ maane ki. ¹⁶ Maam m'6aansiŋo gətn̄ jeege tun mətŋ ki, na6o naade ɔŋ ɛdiŋo te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taariŋa ɔɔ deek ɔɔ: «Jee do naan̄ ken 6orse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bɛɛki eyo. Maam tap 6o m'kin̄g ute naase bini nun̄ ki? Maam tap 6o m'asen serkŋ bini nun̄ ki? Goono se ɔk '6aamsiŋkiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan ken tɛd goono puputu se ɔɔ ŋ'teec naatn̄ ro goon ki se. Ɔɔ kaad ken se sum 6o goono se ɔŋ lapija. ¹⁹ Tɛr jee mətŋ Isa ki dan̄ 6aansiŋ cɛɛs ki ɔɔ tɔnd mətŋ ɔɔ: «Gɛn dī jaay 6o sitan se naaje k'j'ɔŋ k'tuurin̄ te ey se?» ²⁰ Isa tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Taa naase kaal maakse

baata. 'Booyki bεε m'asen taada: ken naase jaay okki kaal maakn do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki deekn ko ken ese se ɔɔ iin deete ɔɔ ko se kiin deete. Nakn jaay asen cir se gɔɔ.» ²¹ [Ter Isa deekden ɔɔ: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔn uunki te *siam gen tɔnd metn Raa ey num, naan se 'kɔn teec eyo.»]*

Isa taad daala ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ duru

²² Bii kalan jee metn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki ɔɔ gɔɔn se, Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkn kol ji jeege tu. ²³ Naade utu an tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee metin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier ɔg miir gen *Bee Raa

²⁴ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan maakn geger ken Kaparnayum ki se, jeegen lee tɔk gursn miir gen Bee Raa se baado ɔn Pier ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Melse tap ɔ, lee ɔg miir taa gen Bee Raa lɔbu gɔɔ?» ²⁵ Pier terlin ɔɔ: «Yεε naan ɔg.» Ken jaay Pier baa been se, Isa ɔo uun taara deete ɔɔ deekin ɔɔ: «Gen naai ki num saap ɔɔ di, Simon Pier: gaaringen do naan ki se, ken lee ɔgden miiri tap ɔo nanje? Jee maakn naanɔge tu lɔbu mertge?» ²⁶ Pier terlin ɔɔ: «Mertge.» Isa kic terlin ɔɔ: «Ken deer num, gaan naanɔge se lee ɔg miiri eyo! ²⁷ Naɔo, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan se ɔo Pier, 'baa taa baar ki und kuuyi maan, ɔo kenj ken naai an kɔkn deet deet se, εpɔn taariɔa ɔɔ kɔn tamma kalan aas kɔgn miir jeege dio. Uuniɔa ɔɔ 'baa edden taa tɔɔɔ bed gen miir maama ɔɔ gen naai.»

18

Maakn *Gaar Raa ki se nanja ɔo tedn magala

(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)

¹ Kaad ken se jee metn Isa ki baado ɔnɔna ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Nanja ɔo 'tedn magal cir jeege paac *maakn Gaar Raa ki?» ² Isa danjo goon cɔkɔ baado daar daande ki, ³ ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: ken naase 'terlki te maakse te eyo ɔɔ 'tedki te rose aan gɔɔ gen gaangen seem ey se, naase aki kɔn kend maakn Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan se ɔo debm jaay ɔɔp ron baat aan gɔɔ goon cɔkɔn ese se, naan ɔo debm 'tedn magal cir jeege paac maakn Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm okga goon cɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kese aan gɔɔ naan okum maam mala.»

On te kol genaai maakn *kusiɔn ki

⁶ «Gan maakn gaange tun seem ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakn kusiɔn ki se, debm ken ɔlin se ɔn beeki num, j'uuno ko tootn magala ɔɔ k'dɔɔkin mindin ki ɔɔ j'uun j'undin maakn baar ken jεrle. ⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tedn ɔɔn aak eyo taa nakgen ken utu kol jeege maakn kusiɔn ki se utu 'tedn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɔo ɔɔnɔ deb ken 'kol jeege maakn kusiɔn ki se. ⁸ Ken jii ey le jei jaay ɔo ai kol maakn kusiɔn ki num, gaan siden dɔkɔ. Ken ɔopi jii kalan ey le jei kalan jaay kɔn kaaja se, bεε cir ken 'king te jige dio ey le jeige dio ɔɔ baa maakn pood ken gen daayum. ⁹ Ken kaami jaay ɔo ai kali maakn kusiɔn ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ken ɔopi kaami kalan jaay kɔn *kaajn gen daayum se, bεε cir ken 'king te kaamige dio ɔɔ baa maakn pood ken gen daayum.»

* 17:21 Taargen ara se maakn Kitapge tun do dɔkin se, metinge maakde ki se, gɔɔ.

Metn taar baatn iig jaay j'ɔŋɪŋa

¹⁰ «Ɔndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic ɔɔ ɔntɛ aakiŋki aan gɔɔ nakɪ ɕɛɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋ ɕɛɛ Bubum ki maakɪ raa ki se, daayum utu aakden dofe ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'ɔaado se taa kaajɪ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɔɔ 'saapiŋki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakde ki se ken kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kuuy se naaŋ afe kɔŋ maakɪ kɔ ki taa 'ɔaa je ken kalan iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naaŋ jaay je ɔŋɪŋa se, naaŋ maakiŋ raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ ken iig te ey se. ¹⁴ Taa naaŋ se ɔɔ Bubsen maakɪ raa ki kic num, je ɔɔ maakɪ gaange tun sɛɛm se, nam kalan tap ɔɔ kut eyo.»

'Tɛdki kaldɛ naapge tu

¹⁵ «Ken genaai jaay tɛdɪga *kusiŋa num, 'ɔaa ɔŋɪŋ kali ki ɔɔ 'mooyiŋa. Ken naaŋ jaay booy uunga taari num, kɛse naai 'daapiŋga. ¹⁶ Ken naaŋ jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrl 'ɔaa ɔŋɔ deb kalan ey lɛ jeege dio taa naaŋ jeege tun dio ey lɛ mɔɔ se ɔɔ, ai tɛdɪ saadige ɔɔ ute naade se ɔɔ, naase aki naŋ taarse†. ¹⁷ Ken jee se jaay naaŋ baate booyde taarde kic num, 'ɔaa 'taadɪ metn taar se *egliz ki. Ɔɔ ken jee egliz ki ɔaa ɔŋɪŋ jaay naaŋ baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey lɛ aan gɔɔ *debm tɔkɪ miiri. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakɪ paacɪ jaay naase 'dɔakiŋkiga do naaŋ ki se, maakɪ raa kic ɔɔ Raa aŋ dɔɔkɔ. Ɔɔ nakɪ paacɪ jaay naase 'tuutiŋga do naaŋ ki ara ki se, maakɪ raa ki kic ɔɔ Raa aŋ tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadɪ daala: do naaŋ ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔɔ tɔnd metn dɪm se, nakɪ naade je se, Bubum ken maakɪ raa ki adesɪŋ kɛda. ²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey lɛ mɔɔ jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Gaŋ Piɛr ɔaado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd metɪŋ ɔɔ: «Mɛluma, ken genaam jaay tɛdɪmga kusiŋa num, m'aŋ tɛdɪ kaldɛ mɛt kando? Bin num m'aŋ tɛdɪ dɔɔl cili ne?» ²² Isa tɛrlɪŋ ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili mɛt cili.»

Metn taar debm sɛɛ baate tɛdɪ kaldɛ gɛnaaŋ ki

²³ «Taa naaŋ se ɔɔ 'booyki m'ɔɔ: *maakɪ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tɛdɪ naabiŋge taa kaakɪ sɛɛŋ do jeege tu. ²⁴ Ken naaŋ utu baag baag kaakɪ gursɪŋ sum ɔɔ, j'ɔk k'ɔaano ute gaaba kalan ken aŋ kɔŋɪ gurs dupu-kaar kando kando‡. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk dɪm naaŋ an kɔŋɪ sɛɛŋ gɔɔ dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugiŋki naaŋa, mɛdiŋa, gɛniŋge ɔɔ nakɪ naaŋ ɔk paac se, k'dugiŋa ɔɔ gursɪŋ se k'ɔaado k'j'ɔgum sɛɛma.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese se ɔaado ooc metɪ jɛŋ ki ɔɔ erg naan mɛliŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sɛɛi se paac m'utu m'aisɪŋ kɔŋɔ!» ²⁷ Gɔtn se mɛliŋ ɛjiŋ don ki, ɔɔ tɔl te sɛɛŋ se naata ɔɔ ɔŋɪŋ iin ɔaa. ²⁸ Ken gaabm ese jaay teec ɔaa ɔaa se, ɔaa dɔɔd ute mɛdɪŋ kalan ken naade tɛd naaba kalan. Debm se ɔkoga kɔkɪ sɛɛŋ tamma kaaru§. Gɔtn se naaŋ ɔkiŋ bɔrlɪŋ ki ai karat ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Ɔgumo sɛɛma!» ²⁹ Gɔtn se mɛdɪŋ se ooc metɪ jɛŋ

* **18:11** Bersen ara se, maakɪ Kitapge tun do dakiŋ se, mɛtiŋge maakde ki se, gɔɔ. † **18:16**

Aak Dt 19.15. ‡ **18:24** Gurs naaŋ aŋ kɔŋ se aas gen kɔŋɪ debm tɛd naaba gen ɔaara sik-kaar-mii.

§ **18:28** Gurs naaŋ aŋ kɔŋ se aas gen kɔŋɪ debm tɛd naaba gen fii kaaru.

ki ɔɔ eemiŋ nɔɔ metiŋ ki ɔɔ: «Aay kaami, uɔum bia, sɛɛi se maam m'utu m'aisiŋ kɔgɔ!»³⁰ Gaabm se baate, ɔk mɛdiŋ se baa ɔliŋ dangay ki kɔr naan aŋ kɔŋ naŋ sɛɛŋ se.³¹ Mɛddɛgen k'tɛd naaba kalan jaay aak nakŋ kɛn gaabm ese tɛd se, naade paac maakde tuju ɔɔ baa taad taar se mɛlde ki.³² Gɔtn se mɛlde se ɔl k'danjo gaabm ese se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum bo sɛɛige se, maam m'tɔliŋsiŋo naatn.³³ Aan gɔɔ maam m'ɛɛji doi ki se, naai kic ɛɛj do mɛdi ki ey la!»³⁴ Kɛn mɛliŋ jaay maakiŋ tuj se, gaabm se naan ɔk ɔliŋ dangay ki taa j'an baa dabara bini kɔŋ naŋ sɛɛŋ se maak ki.»³⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Kɛn naase jaay debm ɔŋ tɛd te kaldɛ gɛnaaŋ ki te maakiŋ paac ey se, Bubum maakŋ raa ki kic aŋ tɛdn kaldɛ ey bin kici.»

19

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Kɛn Isa taad naŋ taariŋ se, naan iin ɔŋ Galile ɔɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jɛŋ ool k'daniŋ Jordan kɛn kaam naane. ² Dɔɔl jeege dɛna ɔk mɛtiŋa ɔɔ gɔtn se naan ɛdden lapia. ³ *Parizige mɛtiŋge se baado ɔŋ Isa je doobm aŋ goom kɔk se, naade tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Deba se, do taar diŋ kɛn gay kic bo, naan ɔk doobo kɛn 'piir mɛndiŋ la?» ⁴ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, taar k'raaniŋo maakŋ Kitap ki se? Do kupm mɛt ki se, *Raa Mɛl Kaala aalo gaaba ute mɛnda,⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naan se bo gaaba teecŋ kɔŋ kɔŋ te bubina, baa tum te mɛndiŋa, ɔɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalan.*» ⁶ Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Nakŋ jaay Raa dookiŋga dook se, debkilimi ɔŋte tuutiŋa!»

⁷ Parizige tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Gɛn di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan maktubm gɛn piiri, mɛdn mɛndiŋ ki jaay aŋ piir se?» ⁸ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Kɛse taa do-mɔŋgse bo, Musa ɔɔdsen doobm piir mɛndsege. Ey num do kupm mɛt ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mɛndiŋ se, kɛn mɛndiŋ ɛs kɛs gaabge jaayo, ɔɔ kɛn naan jaay ɔkga mɛnd kuuy se, naan se aan gɔɔ debm ɛs mɛnd nam.»

¹⁰ Jee mɛtn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Kɛn daan gaaba ute mɛnda jaay kiŋgde bin num, naan se kɛn debm ɔk te mɛnda ey kic num bɛɛ kaca!» ¹¹ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Jeege paac se kɔŋ booy kɔkŋ taar se eyo. Jeege aŋ booy kɔk se, jeege kɛn Raa ɛddɛnga jeele gɛn booy kɔkŋ mɛtn taar se jaayo. ¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gɛn tɔkŋ mɛndge se dɛna: jee mɛtiŋge se j'oojɛ bo rode gɔtɔ, jee mɛtiŋge se lɛ jikilimge bo tɛdde rode tɛd gɔtɔ, ɔɔ kengen mɛtiŋge se taa taar Raa bo naade baate tɔkŋ mɛndge. Debm kɔŋ booy kɔkŋ taar se num, ɔŋiŋ aŋ booy kɔkɔ!»

Isa ɔɔd booro gaange tu

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se jeege baano ute gaangen sɛɛmɛ gɔtn Isa ki taa naan adɛn tɔnd jin dode ki ɔɔ tɔnd mɛtn Raa taa naade, naɔo jee mɛtiŋ ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Gan Isa deekden ɔɔ: «Ŋɔdeki gaangen sɛɛm se adɛ baa gɔtum ki, ɔŋte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gɛn jeege tec aan gɔɔ gaangen sɛɛm se.» ¹⁵ Kɛn naan jaay tɔnd jin dodege tu aas se, naan iin ɔŋ gɔtn se, ɔɔ baa.

* 19:5 Aak Jen 2.24.

*Isa ute debm maala
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)*

16 Gaŋ gaaba kalan ɓaado ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, bɛɛ maam m'tɛd jaay am kɛdn *kaajŋ gen daayum se, kɛn gay?» 17 Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Gen di 'tɔnd mɛtum ro nak kɛn bɛɛ se? Kɛn bɛɛ se, Raa kaliŋ ki sum. Kɛn naai jaay 'je 'kɔŋ kaajŋ gen daayum num, 'tɛdn nakŋ kɛn Raa taad ɔɔ gen tɛda se.» 18 Gaaba se deekiŋ ɔɔ: «Kɛn gayo?» Isa tɛrliŋ ɔɔ: «*Ŋŋte 'tɔɔl nam, ɔŋte 'kɛesn mɛnd nam, ɔŋte 'kɛesn gaabm nam, ɔŋte 'boogo, ɔŋte 'tɔkŋ taar-kɔɔɓɔ do nam ki,* 19 *'sook koi ki te bubi ki† ɔɔ 'je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡*»

20 Gaaba se tɛrliŋ ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tɛdɪŋo tɛd paac tap, anum ɔɔpum kɛn gay daala?» 21 Isa deekiŋ ɔɔ: «Kɛn naai jaay je tɛdn debm bɛɛ mala mala naan Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'ɓaa 'dugiŋ naatn ɔɔ gursiŋ se 'nigiŋ jee daayge tu. Kɛn tɛdɪŋa bin se, ai toodn kɔrbɔɔ maakŋ raa ki. Ɔɔ naai le, 'ɓaado 'daanuma.» 22 Kɛn goon kɔɔɔ se jaay booy taar kɛn Isa taadɪŋ se, ɔk tɛrl ɓaa ɓaa se maakiŋ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena. 23 Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm nak dena se kɛndiŋ kɔɔŋɔ *maakŋ Gaar Raa ki. 24 M'deek m'dɔɔlsen daala: kɛn giŋji jaay deel ute ɓee luppaa se ɔɔŋɔ; naɓɔ debm nak dena jaay 'kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se, ɔɔŋ cir naan se daala!» 25 Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo deek ɔɔ: «Kɛn bin num naŋa jaay 'kɔŋ kaaja?» 26 Isa uun kaamiŋ aakde ɔɔ deekden ɔɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ɔɔŋɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔŋiŋ gɔɔɔ.»

27 Gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'l'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap ɓo j'kɔŋ di?» 28 Isa tɛrldɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaadkɛn Raa utu tɛdn nakge paac 'tɛdn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'kiŋg do kaag do kɛn iino gɔtn Raa ki ɔɔ naasen sik-kaar-di kɛn lee daanumkiro se, utu aki kiŋg do kaag do kɛn sik-kaar-dio gen kɔjŋ ɓɔɔɔ do taa ɓee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se. 29 Ɔɔ debm jaay ɔŋo ɓeenge, genaangen gaabge ute kengen mɛndge, bubina, koŋa, geniŋge ey le maakŋ-gotiŋge taa maam se, nakgen se paac se naan utu adɛn kɔŋ dɛn cir kɛn naan ɔŋo, ɔɔ 'kɔŋ kaajŋ gen daayum. 30 Num maakŋ jeege tun ɓorse naan ki se, dɛniŋ utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔɔ maakŋ jeege tun ɓorse mɔɔtn se, dɛniŋ utu tɛdn jee naan ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mel jinɛnɛ ɔɔ jee tɛdn naabiŋge

1 Tɛr Isa deek daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ mel ɓee kɛn iin tanɔɔriŋ nɔɔriŋ je jeege taa adɛn kol ɓaa tɛdn naaba maakŋ jineniŋ ki. 2 Mel jinɛnɛ se taad dɔɔk taariŋ ute jee tɛdn naabge se kɛn naade tɛd naaba lekga se, deba kic ɓo naan aŋ kɛdn tamma* kalan kalan. Bin jaay ɓo naan ɔlden maakŋ jineniŋ ki. 3 Kɛn aan kaadn mɛs ki se, naan teeco ɓeen ki ɔŋ jeege iŋg kiŋg cɛrɛ. 4 Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakŋ jinenum ki ɔɔ maam m'asen kɔŋg te doobiŋa.» 5 Gɔtn se jee tɛdn naabge se iin ɓaa maakŋ jinɛnɛ ki. Kɛn aan katar ki tir se, tɛr naan teeco ɔɔ katar do tɛger ki kic naan teeco. Ɔɔ kɛn naan teeco jaay ɔŋ jeegeŋ kuuy iŋg kiŋg cɛrɛ daal se, naan ɔlden ɔɔ k'ɓaa tɛdn naaba maakŋ jineniŋ ki kici. 6 Kɛn aan tɛger se, naan teeco daala ɔɔ ɔŋ jeegeŋ iŋg kiŋg cɛr se,

† 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔɔ Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18. * 20:2 Tamma kalan se aas kɔŋg debm tɛd naaba gen bii kalan.

naan deekden oo: «Gen di jaay naase ing 'lekki eer se?» ⁷ Naade terlin oo: «Nam ajen kuun gen naaba bo goto.» Naan deekden oo: «Naase kic 'baa 'tedki naaba maakn jinenum ki.» ⁸ Ken aan teger kaada baa baa kooco se, mel jinene se deek debm tedn naabin ki oo: «'Baa 'danjo jee tedn naabge se paac oo nanja nanja kic bo ogin nakin nakiina. 'Baag do jeege tun kaam mootn bini 'kaan do jeege tun ken baado deete.» ⁹ Gotn se jeegen jaay baag tedn naaba kaam mootn des se, baado oo nanja kic bo j'edn tamma kalan kalan. ¹⁰ Ken gen kogj jeegen baag naaba deet se, naade saap oo kaadn naane, naade 'konj cir naapdege. Nafo deba kic bo on tamma kalan kalan sum. ¹¹ Ken naade jaay aak bedden j'edden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mel bee ki se. ¹² Oo deekin oo: «Jee se baado kaam mootn oo naaba kic bo naade ted ler kalan sum, oo naai ogden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lek tec maakn kaad ki.» ¹³ Ganj mel jinene se deek deb kalan ki oo: «Meduma, maam m'tuji te dim eyo oo taarje se le k'taad k'toolinoga toolo m'oo ken jaay naai 'tedn naaba lekga num, m'ai kogj tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Borse, ok bedi oo 'baa bei ki. Oo debm tedn naabm baag kaam mootn se, ken maam m'je se maam m'an kedn bedn aan goo gen naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakn maam m'je bo m'an tedn ro ki ey la? Lodu do bee ken maam m'ted se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se bo Isa deek oo: «Jeegen kaam mootn se, utu tedn jeegen naan ki. Oo jeegen naan ki se le, utu koopm kaam mootn.»

*Isa taad gen k-matoge tu oo naan utu kooyo oo ade dur daan yoge tu
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

¹⁷ Isa ook baa Jeruzalem ki oo ken naade baa baa doob ki se, naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki oo deekden oo: ¹⁸ «'Booyki, borse naaje k'j'look k'baaki baa Jeruzalem ki oo *Goon Deba se, j'utu j'an kokn kol ji *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tooln metn Ko Taar Raa. Naade utu an kojn booro don ki oo an kol j'an baa toolo. ¹⁹ Naade an kokn kol ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tond te meeje jaay an tupm tool ro kaag ki. Oo bii k-matoge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

*Jak te genaaj Jan konde tondde meta gotn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

²⁰ Gotn se gaan Zebedege baado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metina. ²¹ Ken Isa aakin se deekin oo: «Naai tap bo 'je di?» Menda se terlin oo: «On genumgen di naani ki se maakn gaari ki se, on deb kalan 'king do ji daami ki oo ken kalan do ji jeeli ki.» ²² Isa terlden oo: «Nakn naase 'tondki meta ro ki se, naase 'jeel okki te metin eyo. *Koopm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki konj kaasn gen kaayin la?» Naade terlin oo: «Yee, naaje j'an konj kaasa.» ²³ Isa deekden oo: «Deere, koopm dubarum se naase anki kaayina, nafo gen gotn king jaay do ji daamum ki ey le do ji jeelum ki se, olum maam eyo. Gotn se Bubum daapinga daap malinge tu.»

²⁴ Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, naade maakde tuj do gena naapge tun di se. ²⁵ Ganj gotn se Isa danjeno paac oo deekden oo: «'Jeelki, jeegen k'talde gaarge se ing do jeege tu oo magalgen k'tondde se ted jeege te taa toolo. ²⁶ Num naase se onte 'tedki bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, on ron tedn debm kaan naabge. ²⁷ Ken maakse ki se jaay nam je tedn naanse se on ron asen tedn bulse. ²⁸ Taa *Goon Deba

baado se, taa jeege bo an tēdn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tēdn naaba jeege tu o kēdn kon gen dugn do jee dēna.»

Isa ed lapi jee kaam-tōkge tu dio

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakn geger ken Jeriko ki se, jeege dēna ok metina. ³⁰ Gōtn se naade on jee kaam-tōkge di ing king jey doob ki. Ken jee kaam-tōkge se booy jaay o Isa bo deel deel se, naade baag tōdn tōyo o: «Melje, *Goon Daud eejjen doje ki!» ³¹ Gōtn se jee dēnge uunde kaamde o deekden o: «'Doki!» Gan jee kaam-tōkgen se tē tōd tōyo makon daala o: «Melje, Goon Daud eejjen doje ki!» ³² Gōtn se Isa ok daara, danjeno o deekden o: «Naase 'jeki m'asen tēdn di?» ³³ Naade terlin o: «Melje, on kaamjeye 'tōdn taaka!» ³⁴ Gōtn se Isa eejden dode ki, uun jin tōnden kaamdege tu o kaamdege naar tōd taaka o naade ok metina.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gōo gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gōo ute Jeruzalem, ceē naan ken k'danin Betpaje do *kōsn olib ki se, gōtn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa o jeege di naaba. ² Naan deekden o: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, o naase aki baa naar kon ko buuru k'dōkinga dōko ute goonin ceēn ki. Kon se 'tuutiñkiro o naade di paac 'baamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlin ki o ki: Kese Melje bo jede. O naan asenin naar kon naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanin do dōkin se kaan doobin ki, ken o: ⁵ *'Deekki jeege tun maakn geger ken Sion *ki o ki:*

Aakki, gaarse te baaseno kon,
naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

o do goonin ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

⁶ Gōtn se jee metn Isa ki iin baa o baa tēdin aan gōo ken Isa taadeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina o baandeno. Gōtn se naade tōd taal kal magaldege do buurge tu‡ se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dēna tōd taal kal magaldege doob ki o jee metinge gaano doomo baado tōmbin doob ki. ⁹ Jee te dēnde paacn daanin se, jee naan ki, jee mōon dōb oyo o:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tēdn beēn do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan o taad ute naapa o: «Naan se tap bo nanja?» ¹¹ Jee dēngen o ko metin se terlin o: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iin Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tēdn zogen daan bōo *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan bōo Bee Raa ki o gōtn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tal tuun

* 21:5 Sion se ro Jeruzalem kici. † 21:5 Aak Zak 9.9. ‡ 21:7 Deere maakn Matiye ki se taad o Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad o Isa se ooko do goon buur ki sum.

te tabil jee pelekŋ gursge naatn ɔ tɔt tɔl te nakgen jee tɛdn zo dɛɛrge lee tiŋg do ki se kici. ¹³ Ɔo deekden ɔ: «Taar se k'raanŋinga raanŋ maakŋ Kitap ki j'ɔ: *Bee maam se tɛdn bee kɛn jeege ansum keeme*, § num ganŋ naase 'tɛdnŋki tɛdga gɔtn jee boogge!»

¹⁴ Gɔtn se jee kaam-tɔokge ute jee cɛkɛdŋge baado ɔŋ Isa daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ naan ɛdden lapia. ¹⁵ Kɛn *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔokŋ metn Kɔ Taar Raage jaay aak nakŋ-kɔɔbgen Isa tɛdo se, ɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gɔtn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Ɔo naade taad Isa ki ɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dɛy?» Isa tɛrlɛn ɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap ɔ 'dooyiŋki te ey la, taar kɛn Kitap ɔ: *Ute taar gaangen sɛɛmɛ ɔ kɛngen k'taacege se ɔ, naai 'nook roi aan gɔɔ kɛn naai maaki jen ro ki?*†»

¹⁷ Gɔtn se Isa iinŋ ɔndɛ ɔ baa tood naanŋ kɛn Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Mɛtbeenŋki tanɔɔriŋ kɛn Isa iinŋ Betani ki jaay ɔk tɛrlo baado baa Jeruzalem ki se, naanŋ naam ɔ tɔɔliŋa. ¹⁹ Naanŋ aak ko ba se daar daar cɛɛ doob ki. Naanŋ baado metn ko ba ki se, naɔo ɔŋ kamba sum. Gɔtn se naanŋ taad ko ba ki se ɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooj ey sum!» Ɔo gɔtn se sum ɔo ko ba se naar tuutu. ²⁰ Kɛn jee metiŋ ki jaay aak nakŋ Isa tɛd se, ɔkden taad eyo, deek ɔ: «Tɛd ɔɔ dɛ jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd bin se?» ²¹ Isa tɛrlɛn ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekŋ kɔs ki ɔki: «Iiŋ ooc maakŋ baar ki ɔ naanŋ 'kiinŋ koooc. ²² Kɛn nakŋ paacŋ naase 'tɔndki meta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anŋki kɔŋɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔŋŋ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Isa baado ɛnd daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔ baag dooy jeege. Ganŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔ magal taa bee Yaudge baado ɔŋŋa ɔ tɔnd metiŋ ɔ: «Naai tap ɔo tɔɔgi se ɔŋŋo gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Kɛn undi kulu tɛd nakgen se tap ɔo nanŋa?» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalanŋ m'je tɔnd metse. Kɛn naase jaay ɔŋ 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm kɛn undum kulu gen tɛdn nakgen se. ²⁵ 'Taaɔumki tu: kɛn ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lɔbu jikilimge lɛ?» Naade baag taad ute naapa ɔ: «Kɛn k'taadkiga j'ɔki: Raa ɔo ɔliŋo lɛ, naanŋ ajeki deekŋ ɔ: Gen dɛ jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Kɛn k'deekkiga j'ɔki: «Jikilimge ɔo ɔliŋo lɛ, jee denge ajeki kɔŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gɔtn se naade tɛrl Isa ki ɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tɛr Isa kic deekden ɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm kɛn undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naaŋŋ taara ro gaange tu dio

²⁸ Tɛr Isa deekden daala ɔ: «Saapm naase ki num ɔki dɛ: gaaba kalanŋ ɔk gaangen gaabge dio. Naanŋ baa ɔŋ gooniŋ deet se ɔ deekiŋ ɔ: «Goonuma, jaaki se 'baa tɛdo naaba maakŋ jinenɛ ki.» ²⁹ Gooniŋ tɛrliŋ ɔ: «Maam m'baa eyo.» Naanŋ iŋg cɔkɔ se taar naanŋ taad se saapiŋ jig eyo, ɔ naanŋ

iin̄ ɓaa maakɗ jinenɛ ki. ³⁰ Ter bubde ɓaado ɔɗ gooniɗ kuuy se taadɗin aan goɔ ken naan̄ taado gooniɗ ken deet se kici. Gooniɗ se terliɗ ɔɔ: «Yeɛ, maam m'ɓaao» naɓo gaɗ baate ɓaa. ³¹ Maakɗ gaange tun di se ken gay ɓo took uunga taar bubiɗa?» Naade terliɗ ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: *jee tɔkɗ miirge ute mɛnd kɛɛsn gaabge se, kend *maakɗ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gen tɛdn̄ nakgen ute doobiɗa, naɓo naase 'tookkiro te taariɗ eyo. Ey num *jee tɔkɗ miirge, ute mɛnd kɛɛsn gaabge se kic ɓo, tookga taariɗa. Gaɗ naase se, ken aakdeki naade took taariɗ se kic ɓo, naase 'baate 'terlki maakse ɔɔ ɔɗ 'tookki te taariɗ eyo.»

Isa aal naagɗ taara ute jee tɛdn̄ naabgen jig eyo

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

³³ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki kaal naagɗ taar kuuy daala! Gaaba kalan̄ ted̄ jinen̄ biɗ, iin̄ gurugiɗ te durdur, naan̄ uf goɔ do ko ki gen̄ rii koojɗ biɗiɗa ɔɔ iin̄ gɔto jerle gen̄ kinḡ ɓoobm̄ jineniɗa. Gɔtn̄ se maakɗ jineniɗ se, naan̄ ɔɗiɗ kaam̄ ji jee tɛdn̄ naabge tu ɔɔ naan̄ iin̄ ɓaa mɛrte. ³⁴ Ken kaadn̄ kugɗ koojɗ biɗ jaay aan se, naan̄ ɔl jee tɛdn̄ naabinge se gɔtn̄ jeege tun naan̄ ɔɗde jineniɗ kaam̄ jide se, taa aɗo kɔkɗ bɛdiɗa. ³⁵ Num gaɗ jee ken naan̄ ɔɗde jineniɗ kaam̄ jin̄ se tɔk jee ken naan̄ ɔldeno se. Deb kalan̄ naade tɔnd dɛɛɗiɗa ɔɔ deb kalan̄ kuuy se naade tɔliɗa ɔɔ ken kuuy kalan̄ se, kic naade tund tɔliɗ te koa. ³⁶ Ter naan̄ ɔl jee tɛdn̄ naabgen kuuy den̄ cir jeegen deet se daala, naɓo naade se kic ɓo, naade tɛdden̄ bini. ³⁷ Bin num kaam̄ mɔɔtn̄ se naan̄ ɔldeno gooniɗa, taa naan̄ saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookɗ kuun taariɗa.» ³⁸ Gaɗ ken naade jaay aak gooniɗ se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naan̄ se ɓo ken bubiɗ ooyga num utu 'tɛdn̄ mel̄ jinenɛ se! Bin num 'ɓaakiro k'tɔliɗki ɔɔ jinenɛ se le, ajenki kooɓm̄ naajege tu!» ³⁹ Gɔtn̄ se naade ɔk ɔɔdo goono se maakɗ jinen̄ ki se naata ɔɔ ɓaa tɔliɗa.» ⁴⁰ Gɔtn̄ se Isa tɔnd metde ɔɔ: «'Booyki metn̄ taar se: ken mel̄ jinenɛ se jaay ɓaadoga num, jee tɛdn̄ naabgen maakɗ jinen̄ ken ese se naan̄ aden̄ tɛdn̄ ɔɔ di?» ⁴¹ Naade terliɗ ɔɔ: «Jee tɛd bɛɛ ey bin se, naan̄ aden̄ kɛɛjɗ dode ki eyo ɔɔ aden̄ tɔl naatn̄ ɔɔ jinenɛ se le, naan̄ aɗ kɛdn̄ ji jeege tun kuuy taa aɗsiɗ kaaka. ɔɔ ken aanga kaadn̄ koojɗ biɗ ki se, jee se aɗo kɔkɗ bɛdiɗa.» ⁴² Isa terlden̄ ɔɔ: «Naase 'dooyiɗki te ey la taar ken Raa taad maakɗ Kitap ki se ɔɔ:

Ko ken jee kiin̄ ɓeege baatiɗ se, naan̄ se ɓo tɛdga ko ken 'gakɗ ɓea;

kɛɛɛ ɓo naabm̄ Meljege Raa ɔɔ naajege tu se j'aakiɗki se ɔkjeki taad eyo.†

⁴³ «Taa naan̄ se ɓo 'booyki m'asen taada: *maakɗ Gaar Raa se j'utu j'asesiɗ kɔɔd naatn̄ jise ki ɔɔ Raa utu aɗ kɛdn̄ jeege tun aɗga tɛdn̄ naabiɗa. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin̄ ɓeege baatiɗ se le, 'terɛɛ ɔɔ debm̄ ken ko se oocga don̄ ki le, aɗ daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tɛdn̄ serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagɗ taar ese se, naade ɓaa jeel ɔkga rode ki kaal naagɗ taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɔtn̄ se naade je doobm̄ aɗ kɔkɔ, naɓo naade ɓeer jee dɛnge tu, taa jee dɛnge se jeel Isa se, naan̄ debm̄ taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagɗ taara ute jee k'darɗe gɔtn̄ kɔs ki ɓii kɔkɗ mɛnd ki
(Lk 14.16-24)

† 21:42 Aak KKR 118.22-23.

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagŋ taara daala ɔɔ: ² «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar kɛn tɛd kɔsɔ dɛna bii kɔkŋ mɛnd gooniŋ ki. ³ Naan ɔl jee tɛdn naabiŋge taa adɛ baa dan jeegen k'danɔdeno gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se, naɔo jee se baate baado. ⁴ Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'danɔdeno se ɔɔ: «Bɔrse kɔsɔ se bɛɛga, kɔs taarumge ute maalumgen teer se m'tɔaldɛnga. ɔɔ bɛɛɛ, kɔsɔ se ooyga, 'baakiro aki kɔsɔ!» ⁵ Naɔo jee se taar se naade an dim eyo ɔɔ wɔɔk baa naabdege tu. Deb kalan baa maakŋ-gɔtn ki ɔɔ kɛn kalan baa gɔtn tɛdn zo nakiŋge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tɔk jee tɛdn naabge se dabarde ɔɔ tɔalde naatn. ⁷ Gɔtn se gaarge maakiŋ taariŋa, ɔl asgariŋge gɛn baa tɔɔl jeegen tɔɔlo jee tɛdn naabiŋge se ɔɔ tɔɔcn gɛgɛrde se naatn. ⁸ Gɔtn se naan deek jee tɛdn naabiŋge tu ɔɔ: «Kɔsɔ se ooyga, naɔo jeegen k'danɔdeno se ɔŋ aasiŋ te gɛn kɔsn kɔsn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gɔtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacŋ naase ɔŋdekiga ɔo 'danɔdekiro adɛ baa gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se.» ¹⁰ Jee tɛdn naabge se baa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegen naade ɔŋdeno paac se kaam kalan, kɛn jee bɛɛ, kɛn jee bɛɛ eyo; ɔɔ baandeno maakŋ bɛɛ kɛn jeege utu an kɔsn maak ki se ɔɔ maakŋ bɛɛ se jee kɛn k'danɔdeno se baado doociŋ tal. ¹¹ Gɔtn se gaarge end maakŋ bɛɛ ki gɛn kaakŋ jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gɛn jeegen baado gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se eyo. ¹² Gɔtn se gaarge deekiŋ ɔɔ: «Mɛduma, tɛd ɔɔ di jaay naai endo gɔtn ara? Naai lɛ ɔk kal tec aan gɔɔ jeegen baado gɔtn kɔkŋ mɛnd ki ey se.» Num gaabm se ɔk taar kɛn an terl eyo. ¹³ Gɔtn se gaarge deek jee tɛdn naabiŋge tu ɔɔ: «Gaabm se, 'dɔɔkiŋki jingi ute jengi ɔɔ uun undiŋki naatn maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔɔ, ɔɔ gɔtn se ɔo gɔtn naan an tɔɔɔɔ ɔɔ an taan naaniŋa.» ¹⁴ Ter Isa deek ɔɔ: «Deere, *Raa se danɔga jeege dɛna, naɔo jeegen naan bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd se baata.»

Mɛtn taar kɔgŋ miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gɔtn se *Parizige baa tus dɔɔk taarde gɛn goom kɔkŋ Isa do taariŋ ki. ¹⁶ Naade ɔl maakŋ jeege tun mɛtn Parizige tu ute jee *Eɔrdge kandum se gɔtn Isa ki ɔɔ naade baa deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar mɛt ki. ɔɔ doobm Raa se naai 'dooy jeege ute kɛn mɛt ki ɔɔ naai lɛ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjɛn tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kɔgŋ miiri lɔbu gɔtɔ?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔɔ: «Naase se jeegen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se. Gɛn di naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gɛn kɔgŋ miiri se, m'an kaaka.» Gɔtn se naade uun taadŋ tamma kalan. ²⁰ Naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro kɛn k'raaniŋ ro ki se tap ɔo gɛn nanɔa?» ²¹ Naade terliŋ ɔɔ: «Gɛn Sezar.» Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Kɛn bin num, nakŋ gɛn Gaar Sezar se ɛdiŋki nakiŋa ɔɔ gɛn Raa lɛ ɛdiŋki nakiŋ kici.» ²² Kɛn naade jaay booy taar Isa taad se, taar se ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa se naade ɔŋiŋa ɔɔ iin baa.

Jee naaj mɛtn taar jeegen adɛ duru daan yoge tu

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Bii kɛn se sum ɔo, jeegen k'danɔde *Sadusege kɛn taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se baado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjɛnga taad maakŋ Kitap ki ɔɔ: kɛn deba jaay ɔk mɛnda ɔɔ ooy ɔŋ te goon ey se, ɔŋ gɛnaan kɔkŋ mɛdiŋa ɔɔ koojŋ mɛtjili gɛnaan kɛn ooy se. ²⁵ Gan maakjege tu se gɛnaage cili konde kalan. Debm deet deet

se ək mēnda naḅo ooy ooj te goon eyo, ɔ mēnda se ɔp gēnaaŋ gɔosiŋ ki. ²⁶ Gɔosiŋ kic ḅaado ək mēnd se ɔ naaŋ kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen k-mətage tu se kic ḅo ḅaado ək mēnd se ɔ naaŋ ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb ken gen k-cilige tu. ²⁷ Ken naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔotn se mēnda se kic ḅaado ooyo. ²⁸ Bin num ḅii ken jaay jeegen ooyga kooy aḁe dur daan yoge tu se, maakŋ gēnaage tun cili se, mēnd se tap ḅo 'tēdn mēnd naŋa? Taa naade paac le tək naaminga naam mēnd se.» ²⁹ Isa terlɔden ɔɔ: «Naase se, ḅere, iigkiga, taa taar Raa se le 'jeelki eyo ɔ tɔɔŋ Raa kic le naase ɔndki te metiŋ eyo. ³⁰ Taa ḅii ken jaay jeegen ooyga kooy aḁe dur daan yoge tu se, gaabge te mēndge se 'təkŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakŋ raa ki. ³¹ Gen jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakŋ Kitapiŋ ki se, naase 'dooyiŋki te ey la ken ɔɔ: ³² *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔɔ m'gen *Yakub.** Raa se, naaŋ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaŋ se, Raa jee zere.» ³³ Ken jee denge jaay booy taar ken Isa dooyde se, taar se tap ḅo əkden taad eyo.

Kese taar magal cir paac maakŋ *Ko Taar Raa ki

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

³⁴ Ken *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔŋ aasiŋ te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalaŋ se debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa, je doobm an goom kəkŋ Isa se, ḅaado tɔnd metiŋ ɔɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taar gen tēda ken cirde paac se, ken gay?» ³⁷ Isa terliŋ ɔɔ: «*Meli Raa se, 'jen ute maaki paac ute roi paac ɔɔ ute saapi paac.*† ³⁸ Kese ḅo taar deet deetn gen tēda ken cirde paac paac. ³⁹ Ter ken metiŋ ki teciŋ tec se ken ɔɔ: *'Je naapi aan gɔɔ ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakŋ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, doŋ ḅo ɔɔs do taarge tun di ese sum.»

*Al-Masi ute *Daud

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Aan gɔɔ *Parizige le tusga dey se, Isa tɔnd metde ɔɔ: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap ḅo naŋa? Naaŋ tap ḅo goon naŋa?» Naade terliŋ ɔɔ: «Naaŋ se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔɔ: «Num tēd ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danjŋ ɔɔ: Meluma? ɔɔ naaŋ mala taadga taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:

⁴⁴ *Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:*

'Baado iŋg do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tēdn naai utu 'kiŋg dode ki.§

⁴⁵ Ken Daud jaay dan al-Masi ɔɔ Meluma, anum tēd ɔɔ di jaay Meliŋ 'tēdn goon Daud se?» ⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalaŋ Isa ki kic ḅo gɔɔ ɔɔ naaŋ ken se mɔotn nam tɔnd te metiŋ do taar ḁim ken kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔɔ j'ɔnd kɔnd ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn taar Raage te *Parizige
(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa deek jee denge tu ute jeege tun metiŋ ki ɔɔ: ² «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se, naade se ḅo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. ³ Ken bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tēdki nakgen paacŋ naade lee taadsen se. Naḅo ɔŋten 'tēdki aan gɔɔ naade,

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

taa naade nakgen naade taad paac se, naade ɔŋ tɛdɪŋ eyo. ⁴ Naade dɔɔk daam deere ɔɔ tɔnd do jeege tu ɔɔ naade malinge tap ɔɔ baate kutɪŋ te goon jide. ⁵ Naabden naade tɛd paac se je taa jeege aden kaaka. ɔɔ taar Raagen mɛtɪŋgen k'raan jaay naade ɔɔsɪŋ aan gɔɔ laaye ɔɔ lee dɔɔk do naandɛge tu ey lɛ kɛyɛdege tu se, naade tɛdɪŋ magal magal cir gɛn jeege. ɔɔ taa kaldege se, naade tɔɔs ziidɪŋ taar ki tɛdɪŋ jɛrl cir gɛn jeege*. ⁶ Kɛn k'danɔdɛnga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn kɪŋŋ naan ki. ɔɔ kɛn ɔaaga maakɪ ɔeege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gɔtn kɪŋŋ naan ki kici. ⁷ Kɛn aanga bɔɔr ki kic lɛ, naade je j'aden tɛdɪŋ tɔɔsɛ naade ki ɔɔ deete ɔɔ je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase ɔntɛn 'kɔŋki j'asen dan jee dooy jeege taa naase 'paacki se gɛnaage ɔɔ debm dooyse lɛ kalan sum. ⁹ Do naan ki ara se ɔntɛn 'danɪki nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔkki Bubu kalan sum ɔɔ naan kɛn ɪŋŋ maakɪ raa ki. ¹⁰ ɔntɛn 'kɔŋki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mɛl dooyse se *al-Masi kalɪŋ ki sum. ¹¹ Debm jaay tɛdɪŋ magala maakse ki se, ɔŋ rɔŋ tɛdɪŋ debm tɛdɪŋ naabse. ¹² Taa debm magal rɔŋ se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp rɔŋ baat se, rɔŋ utu kookɪ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadɪŋ tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadɪŋ taar mɛt ki se utu asen tɛdɪŋ ɔɔŋ aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakɪ Gaar Raa jeege tu. ɔɔ naase mala kic lɛ baate kɛndki, ɔɔ jeegeen je kɛndɛ se lɛ, naase 'gaasdeki doobo. ¹⁴ [Naasen jee taadɪŋ tɔɔkɪ mɛtn taar Raage ute Parizigen kɛn 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadɪŋ taar mɛt ki se utu asen tɛdɪŋ ɔɔŋ aak eyo! Taa naase ɔski ji mɛnd daayge ɔɔ tɔndki mɛtn *Raa ɔŋki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se ɔɔ bɔɔrɔ utu kooɔŋ dose ki se utu asen tɛdɪŋ ɔɔŋ aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taadɪŋ tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen kɛn 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki utu asen tɛdɪŋ ɔɔŋ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ɔɔ gɔɔ ɔaa se paac ɔɔ jeki aki tɛdɪŋ jeege 'tɛdɪŋ Yaudge aan gɔɔ naase se ɔɔ kɛn naase ɔŋkiga deb kalan jaay uunga dɔobse se, debm se naase 'tɛdɪŋki debm aas gɛn ɔaa maakɪ poof ki mɛt dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-tɔɔkgen jee tɔɔdɪŋ jeege utu asen tɛdɪŋ ɔɔŋ aak eyo! Naase taadki ɔɔki: «Kɛn nam jaay naam te ro *Bee Raa se tɛd dɪm eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakɪ Bee Raa ki se, kɛse ɔɔ kɛn ɔɔŋ.» ¹⁷ Naase jee kaam-tɔɔkgen jee dɛrlge ara! Kɛn gay ɔɔ ɔɔŋ ciri? Daab lɔbu Bee Raa kɛn k'ɔaanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd gɛn Raa se ne? ¹⁸ Tɛr naase 'deeki ɔɔ: «Kɛn nam jaay naam rɔŋ te *gɔtn k'j'iɪŋ k'daapɪŋ gɛn tɛdɪŋ sɛrke do ki se, tɛd dɪm eyo, num kɛn naan jaay naam rɔŋ te nakɪ k'ɔaano do ki gɛn tɛdɪŋ *sɛrke Raa ki se, kɛse ɔɔ kɛn ɔɔŋ.» ¹⁹ Jee kaam-tɔɔkge 'taadumki tu: nakɪ k'ɔaano gɛn tɛdɪŋ sɛrke se ɔɔ cir lɔbu, gɔtn k'j'iɪŋ k'daapɪŋ gɛn tɛdɪŋ sɛrke ɔɔ sɛrkn k'j'ɔmbɪŋga do ki num, taad ɔɔ sɛrkn se tɛdga gɛn Raa se ɔɔ cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam rɔŋ te gɔtn k'j'iɪŋ daapɪŋ gɛn tɛdɪŋ sɛrke do ki se, kɛse naan naam te ro nakgen paacɪ k'ɔaano gɛn tɛdɪŋ sɛrke do ki se kici. ²¹ Debm kɛn naam rɔŋ te Bee Raa se, kɛse naan naam rɔŋ te ro mɛlɪŋ Raa kɛn ɪŋŋ maak ki se kici. ²² Debm jaay naam rɔŋ te maakɪ raa se naan naam rɔŋ ute kaag do Raa ɔɔ ute mɛlɪŋ kɛn ɪŋŋ do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadɪŋ tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn

* **23:5** Nakɪ naade tɛd se k'raanɪŋoga raan maakɪ Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki naɔo naade se tɛdɪŋ magal magal ɔɔ jɛrlɛ taa jeege aden kaaka aan gɔɔ naade ɔɔ jee daan Raa cir jeege. † **23:14** Bersen ara se, maakɪ Kitapge tun do dɔkɪŋ se, mɛtɪŋge maakde ki se, gɔɔ.

tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se, utu asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Nakgen naase ɔkki sɛɛm sɛɛm kɛn 'lee 'tɔmbki maakn taadsege tu kɛn tɛdnɪn nijim se kic ɓo, naase 'lee 'nigiŋki gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se ɛdki Raa ki. Naɓo taargen maakn Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ *Musa kɛn bɛɛ bɛɛ tap ɓo, naase aalinŋi maak ki eyo kɛn taadsɛn ɔɔ 'tɛdki nakn ute doobiŋa, kɛɛjɪn do jeege tu ɔɔ gɛn tujɪn ɔrm eyo. Kɛse ɓo nakgen, bɛɛki num, anŋi lee tɛda ɔɔ nakgen kɛn naase lee gaanɗeki gɔtɔ kaam sik jaay kɛn kalan ɛdki Raa ki se kic ɓo ɔntɛn 'dirigiŋki kici. ²⁴ Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔɔyki maanse te rɛɛɛ taa bɔtɔr kalan ɓɔɔy maak ki eyo, gan naase tap ɓo tulki giŋje‡.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen 'tɛdn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num gan maakn tap ɓo, naase 'dooɔiŋki ute nakgen naase 'ɓoogkiro ɔɔ 'tujkiro gɛn jeege. ²⁶ Kɔd Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakn naki kɛn naai lee aay maak ki se jaay ɓo naagin kic 'tɛdn aak bɛɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tecki do ɓaadgen k'tɛddɛn raap kaar kaar aak bɛɛ kaam ki, gan maakdege dooc te cɛn jeegeen ooyga kooyo ɔɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee bɛɛ, gan maakse dooc te taar mɛt ki eyo ɔɔ te *kusina.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ɔɔn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do ɓaadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa, ɔɔ jeegeen kɛn leedo ute kɛn mɛt ki se, naase 'tamardeki do ɓaaddege aak bɛɛ bɛɛ. ³⁰ ɔɔ tɛr naase 'deekki ɔɔki: Kɛn do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gɛn tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Kɛn bin num naase mala ɓo 'taadki ɔɔki naase se ɓo mɛtjil jee kɛn tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Kɛn bin num 'ɓaaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd nanjɪnŋi sɔrɔk cir gɛn naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔɔ mɛtjil k'mɔrɔpɔgen ara! Naase aki kɔn kaan kɔtn dubar poof kɛn gɛn daayum se ɔɔ di? ³⁴ Taa naan se ɓo 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage. Num jee mɛtinge utu adeki tɔɔɓ ɔɔ jee mɛtinge adeki tupm tɔɔl ro kaag ki, jee mɛtinge utu adeki tɔnd te mɛɛjɛ maakn *ɓeege tun naase lee tusnki maak ki. ɔɔ kɛngen mɛtinge adeki tuuru ɔɔ adeki lee je maakn gɛgɛrge tu. ³⁵ ɔɔ jee kɛn lee ute kɛn mɛt kɛn naase tɔɔldeki jaay moosde ɔɔy do naan ki se, kɛn iinɔ do yo Abɛl ki bini aan do yo Zakari kɛn goon Baraci, kɛn naase 'tɔɔliŋki daan Bee Raa ute *gɔtn kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegeen k'tɔɔlde paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɓɔrse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalɛm

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalɛm, waay Jeruzalɛm, naai kɛn debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee kɛn Raa ɔldeno gɔti ki kic ɓo, naai ɓo debm tund tɔɔlde! Mɛt kando, maam m'je m'tusn gɛnige aan gɔɔ ko kɔrɔnŋ kɛn

‡ **23:24** Maakn nakge tun sɛɛm sɛɛm kɛn Yaudge lee yeemde se ɓɔtɔrɔ se ɓo kɛn baat cirde ɔɔ maakn daage tun magal magal kɛn Yaudge lee yeemde se giŋji se ɓo kɛn magal cirde.

lee tus geninge taa beekη keyiη ki tu, naʒo naase 'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹ Taa naan se ʒo 'booyki m'asen taada: naan ki se moʒtn naase amki kʒη kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekη ʒaki: *ʒη Melje Raa tedn beeηa do deb ken utu baado ute ro naana!S*»

24

Isa taad ʒo *Bee Raa se jeege utu an tʒokʒo
(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakη Bee Raa ki ʒo ken ʒaa ʒaa se, jee metiη ki ʒaado ʒiηa taa an taadn Bee Raa ken k'jiininga aak bee se. ² Isa terlden ʒo: «Bee se paac aakiηki se jiga daamo? Naʒo 'booyki bee m'asen taada: ʒee daar aak bee se jeege utu an ru nan tak. Kongen rees aak bee bee se, utu woʒkη kalan kalan ʒo ko tap ʒo 'kʒη toodn do naapiη ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan ken se, Isa iηg do *kʒsn ʒlib ki. ʒtn se jee metiη ki ʒaado ʒiηa ʒo tʒnd metiη ʒo: «'Taadjen tu nakgen se 'kaan nuη ki? ʒo naan se 'tedn ʒo di jaay ʒo naaje j'an kaakη jeel ro ki gen ʒii kaani ʒo ʒiin dunia an nan se?» ⁴ Isa terlden ʒo: «ʒndki kʒndʒo nam ʒnten 'd'elise!» ⁵ Taa jeege dena utu aʒe ʒaa ute roma ʒo nanja kic utu asen taadn ʒo: maam ʒo *al-Masi! ʒo ken naade 'ted bin se utu 'd'eri jeege dena. ⁶ Naase utu aki booy ʒʒtn bʒʒʒo ʒo jeege utu asen kʒsn maan bʒʒʒo, anum ʒere, ʒndki kʒndʒo, ʒnten 'ʒeerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naʒo duni se 'kʒη nan ey ʒʒrtʒo. ⁷ Jee taa naan kaam kalan utu kiη bʒʒʒo ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiη bʒʒʒo te taa naan gaar ken kuuy. Maakη naanηe tun metiη naanηa utu 'tea ʒo ʒʒtn metiη ʒo utu tʒʒl jeege. ⁸ Aan ʒʒʒo mend ken maakiη tuuniη gen koojo se, nakgen se paac kic ʒo baaga kaana num, kese je taadn ʒo dunia ʒʒpga ʒʒʒʒo.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar dena ʒo j'asen tʒʒʒo. ʒo taa maam se jee do naan ki se paac utu asen kʒʒʒn kundu. ¹⁰ ʒan kaad ken se jeege dena utu an reʒn ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan tʒʒʒge tu ʒo tʒʒʒn tund naapa. ¹¹ Jee ted roʒe aan ʒʒʒo jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu aʒe ʒaa dena ʒo d'eri jeege dena. ¹² *Kusiη se ziidn ʒaa ute naaniηa ʒo jeege dena maakjedeege utu tedn baata do naapge tu. ¹³ Naʒo debm jaay aayga kaamiη bini aanga do taar tʒʒliη ki num, naan se utu 'kʒη kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gen *maakη Gaar Raa ese se j'utu j'an taadiη jeege tun do naan ki paac, kese tedn saada jeege tun ʒaa se paac jaay ʒo ʒʒm kaam moʒtn duni nanja.»

Dubar ʒʒη utu ʒaado

¹⁵ «Naase utu aki kaakη Deb tuj deelga te ʒʒtiη se utu kend kiη maakη *Bee Raa ki, ʒʒt ken *salal se, aan ʒʒʒo debm taad taar teeco taar Raa ki, roη Daniel, taado do dʒkiη se. Bin num debm jaay dooy taar ese se η'booy η'ʒkiη jiga jaayo! ¹⁶ Kaad ken se ʒʒ jee ken iηg taa naan Jude ki se, k'j'aaη j'ook maakη koge tu. ¹⁷ Debm iηg kiη do ʒeeη ki raan se, η'ʒʒte bʒʒʒo naan ki gen tʒsn nakiηgen maakη ʒeeη ki. ¹⁸ Debm jaay ʒaaga maakη-ʒʒtiη ki kic le, η'ʒʒten terlo ʒeeene gen kuun kaliηa. ¹⁹ Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen ʒendege aay kaay si se, aʒen tedn ʒʒη aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey le

*bii sebit ki eyo. ²¹ Kaad ken se jeege utu dabar dena oo dubar se gotn Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo, oo mootn dubar naan ki jaay 'koon cir naan ese se goto. ²² Num Raa se bii dubar ese se, naan gaanjiga duuku taa jeegen naan beer toodde se. Ken biigen se jaay naan gaanjen te duuk ey num, nam 'kon kaaja tap bo goto. ²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga oo: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey le taadsen oo: Naan utu naane! Onten 'tookki taarina. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken ted rode oo naade bo al-Masige ute jeegen ted rode oo naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tedn nakn-koooge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. Oo jee ken Raa beer tooddenga tood se ken naade onga doobo num, aden kaan dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bere, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'oo: Al-Masi utu do kod-baar ki naane num, onten baaki. Ey le ken j'oo: naan utu oom ara! Num onten 'tookki taarde. ²⁷ Taa bii ken *Goon Deba ade baa se tecn aan goo maan aalo kaam kooko wusuk bini dook te gotn kaada toocni. ²⁸ Bii kaanum kic tecn aan goo gotn daa dim gam ooyga jaay bo marlge kic lee booy tus ro ki se.

²⁹ «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num,

kaada se utu 'tedn ilim dib

oo laapa se le woor eyo.

K-dijgen maakn raa ki ade si naan ki

oo nakgen ok toogo maakn raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Gotn se jeege an kaakn nakn jeel maakn raa ki ken taad oo Goon Deba utu baado oo jeegen do naan ki paac keem noo an kaakn Goon Deba ade booy maakn gapara ki ute toogon Raa oo goto woor kelej. ³¹ Pulu 'keem makono maakn raa ki oo Goon Deba ade kol kodinge taa te 'tusn jee ken naan beer toodde metn naan ken kaam soo oo ken inj metn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagyn taara ute ko ba

³² «Naase ondki doa te ko ba: ken naan jaay baaga koodn taa-oomo oo doob kamba se, naase 'jeelki akki met-kijiri aanga oo bara oopga gooro. ³³ Bin num naase kic bo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan onsega goor kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki beer m'asen taada: jee duni ken borse se 'kooy nan ey sum bo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakn raa ute do naanja se utu 'deele, num taar maam se 'kon deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se goto

³⁶ «Num gan ken gen kaadin ute biin *Goon Deba ano baa se, nam tap bo jeel eyo. *Koon Raage maakn raa ki kic le jeel eyo, oo Goono kic le jeel eyo. Nam jeel biin se, goto. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade baa se, 'tecn aan goo nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan ken naane se, kaad ken maan magala booyo goob te jeege ey bort se, jeege so, aaye, tok mendge, tok gaabge oo ol gendege kic bo takn naapge bini aan bii ken Noe end maakn markab ken magala. ³⁹ Gotn se jeege se, nakn utu kaan dode ki se, naade ond eyo bini maan magala baado goob toalde paac. Ken Goon Deba ade baa se kic bo 'tecn bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio ted ted naaba maakn-gotde ki se, deb kalan j'an kuunu oo deb kalan 'koojo. ⁴¹ Oo mendgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu oo deb

* 24:29 Aak Eza 13.10 oo 34.4. † 24:37 Aak Jen kon 6-8.

kalan 'kooɔɔ. ⁴² Ingki zεεε daayum, taa naase kic ɔo 'jeelki eyo ɔiin Melse ade ɔaa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mel ɔee jaay jeel kaadn debm ɔoogo ano ɔaa nɔɔr num, naan toodn bi eyo ɔɔ kɔn debm ɔoogo an tεεεɔn ɔeeɔ eyo. ⁴⁴ Taa naan se ɔo naase kic 'ɔaapki rose, ingki do metekse ki, taa Goon Deba jaay ade ɔaa se le, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

*Debm tɛdn naabm metekε ɔɔ tuj ɔrmin eyo
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Isa deek ɔɔ: «Debm tɛdn naabm metekε ɔɔ tuj ɔrmin ey se ken gay? Naan ɔo debm ken melin ɔnin jee tɛdn naabgen kuuy kaam jin, ɔɔ ken aanga kaadin ki num, lee edden kɔɔ. ⁴⁶ Maak-raapo debm tɛdn naabm ken melin aan jaay ɔnin naan utu tɛdn tɛdn naabm ken naan ɔninɔin kaam jin se. ⁴⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, melin utu an kɔn nakinge paac kaam jin. ⁴⁸ Num gan ken naan ɔo debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ taad ute maakin ɔɔ: Melum se ade kɔn tɛrl yɔkɔd eyo, ⁴⁹ ɔɔ gɔtn se iin baag tɔnd jeengen k'tɛd naaba tɛl se, naan ɔɔ ɔɔ aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan mel gaabm ese se, ɔiin jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad ken naan aan kaan kic le, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tɛdn naabm bin se, ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kolin 'dabar ute jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar met ki. ɔɔ gɔtn se ɔo gɔtn naade tɔɔɔ ɔɔ taan naanɔge.»

25

Isa aal naagɔ taara gen gaan mɛndgen sik

¹ Tɛr Isa aal naagɔ taara deek ɔɔ: «Maakɔ *Gaar Raa se, naan tec aan gɔɔ gaan mɛndgen sik tɔs lɔɔmpɔge ɔɔ teec ɔaa dɔɔdn gaabm ɔaa kɔkɔ mɛnda* . ² Num maakɔ gaan mɛndge tun sik se, jee mii se mɛnd dɛrlge ɔɔ kengen kuuy mii se mɛnd metekge. ³ Mɛnd dɛrlge se, tɔs ɔaan te lɔɔmpɔge ɔk uubu maak ki, naɔo uun te zaadn uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan mɛndgen mii mɛnd metekge se tɔs ɔaan te lɔɔmpɔge ɔk uubu maak ki ɔɔ tɛr ɔk maakɔ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gɔɔ gaabm mɛnda le aan yɔkɔd ey dɛy se, gaan mɛndgen se bi ɔaa tɔɔdɛ ɔɔ naade paac tood bia. ⁶ Ken aan daan ɔee se k'booy nam baag taadn makɔn ɔɔ: 'Booyki! Gaabm mɛnda se, ɔεε, aanga. 'Teec ɔaa 'dɔɔdnki! ⁷ Gɔtn se gaan mɛndgen sik se paac iin duru ɔɔ tɔɔc tɔl tɔnd ɔaap lɔɔmpɔge. ⁸ Num gan mɛnd dɛrlge se tɔnd mɛtn mɛnd metekge se ɔɔ: «ɛɔjekiro uubsege se ɔkɔ, ey num lɔɔmpjege se uubin ɔaa ɔaa nanja.» ⁹ Gan mɛnd metekge se tɛrlɛn ɔɔ: «A-a, uubu se ajenki kɔn kaasn k'paacki eyo! Naase 'ɔaa 'dugkiro gɔtn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad ken mɛnd dɛrlge se iin ɔaa gen dugɔ uubu se, gan gaabm mɛnda se iin aana. ɔɔ naan ɔn gaan mɛndgen mɛnd metekge se ing aak kaak kaamina. Naan ɛnd ute naade maakɔ ɔee mɛnd mɔɔɔb ki se ɔɔ ken naade jaay ɛnd se, kaam-taara se k'gaasiɔa. ¹¹ ɔkɔ se, mɛnd dɛrlge se aana ɔɔ baag tɔnd kaam taara deek ɔɔ: Mɛlje, Mɛlje, ɔɔɔjen kaam taara! ¹² Gan naan tɛrlɛn ɔɔ: 'Booyki bεε m'asen taada: ɔεε, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Tɛr Isa taadɛn ɔɔ: «Taa naan se ɔo, ingki zεεε! Taa ɔiin ute kaadn maam m'ano ɔaa se, naase 'jeelki eyo.»

*Isa aal naagɔ taara ute jee tɛdn naabgen mɔɔ
(Lk 19.12-27)*

* **25:1** Gaabm ɔaa kɔkɔ mɛnda se, mɛnd naan ɔaa kɔkɔ se maakɔ gaan mɛndge tun sik se eyo.

14 «Ter daala, kесе tec aan goo debm баа баа мerte jaay dan tus jee tedn naabinge oo anden maalin paac se kaam jide. 15 Deb kalan naan edin gokol† daab magal magal mii, debm kuuy naan edin gokol daab magal magal dio, oo ken kuuy naan edin gokol daab magal kalan. Naŋa kic bo naan edin kaam do ron roŋa, jaay bo naan naar iin baа gotn mertin ki. 16 Debm j'edin gokol daab magal magal mii se, naan naar baа tedin oojo gokol daab magal magal kuuy mii do ki. 17 Debm j'edin gokol daab magal magal di se, naan kic baа tedin oojo gokol daab magal magal kuuy di do ki. 18 Na bo debm ken melin edin gokol daab magal kalan se, naan baа ud goo duubin naan ki, nam jeel gotin eyo.

19 «Gotn mertin ki se, melde se baа ingoga den jaay ok terl baado. Oo ken naan jaay aan se, dan tond metde do gokol daabge tun magal magal ken naan nigdesin se. 20 Debm ken j'edin gokol daab mii se iiko ceen ki oo deekin oo: «Meluma, naai edumo gokol daab mii oo maam m'tedin oojga ken kuuy mii do ki daala.» 21 Melin deekin oo: «Kese jiga. Naai se debm tedn naabm бее oo tuj ormi ey se. Ute nakn maam m'edi coko se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.» 22 Debm ken j'edin gokol daab di se kic iiko ceen ki oo deekin oo: «Meluma, naai edumo gokol daab dio oo maam m'tedin oojga ken kuuy di do ki daala.» 23 Melin deekin oo: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm бее oo tuj ormi ey se. Ute nakn maam m'edi coko se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

24 Debm ken j'edin gokol daab kalan se, naan kic iiko ceen ki oo deekin oo: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali oonoo. Maakn-gotn naai ooc te ey kic bo, naai oj naai ki oo gotn naai duub te ey kic bo, naai ojo. 25 Bin num maam se beere okuma. Taa naan se bo gokol daabi ken naai edumsin se, maam m'baа duubino naan ki oo borse ara ok naki.» 26 Gan melin terlin oo: «Naai se debm tedn naabm jig eyo oo debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakn-gotn maam m'oooc te ey kic bo, maam m'ojoo oo gotn maam m'duub te dim ey kic le, maam m'oj maam ki. 27 Beeki num, gokol daabum se, naai aŋo komb maakn ban ki; oo kor maam m'ade terl se, m'an konin am koojn ziidn do ki. 28 Gokol daabm jin ki se, uuninki oo edinki deb ken ok gokol daabge sik se. 29 Taa, debm ken ok se, j'an kedn do ki, taa nakin an ziidn tedn dena. Num gan debm ok ey se le, ken naan ok cokon se kic bo, j'an kuun naatn. 30 Num debm tedn naabm jaay taal ser ey se, ok undin ki naatn maakn got ken oodo. Oo gotn se bo gotn tooyo oo gotn taan naan.»»

Bii kon boor kaam moon

31 Isa deek daala oo: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade booy maakn gaarum ki ute kodumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. 32 Jee do naan ki paac tus naanum ki oo maam m'aden nigŋ aan goo debm gaam nigŋ baatinge ute beŋinge se. 33 Baatge se, maam m'aden kol do ji daamum ki oo beŋge se le, do ji jeelum ki. 34 Gotn se maam gaarge m'deekn jeege tun do ji daamum ki m'oo: «'Baakiro, naasen ken Bubum tedsenga tedn been se; endki maakn gaarin ken naan daapsesinga daap do dokiŋa, kaad ken naan utu aalo kaal do naan se. 35 Taa maam bo taalumo oo naase edumkiroga koso; maane taalumo oo naase edumkiroga m'aayga; m'ingoga merte gotse ki oo naase okumkiroga jiga. 36 Ken maam

† 25:15 Gokol se oon dena kaam kon deba laapa kando kando.

met-beere, naase edumkiroga kal kuusu. Ken maam m'koono naase 'baa aakumkiroga. Ken maam j'okum dangay ki, naase 'baa aakumkiroga.»

³⁷ «Gan jeege tedo nakn ute doobiñ se utu an terl oo: «Melje, nun ki jaay naaje k'jaakio naai bo taelio jaay k'jedio kos se? Ey le ken maane taelio jaay k'jedio maan kaaye se? ³⁸ Naai ingo merte gotje ki nun ki jaay naaje k'j'okkio jiga se? Ey le nun ki jaay naaje k'jaakio naai 'met-beere jaay naaje k'jedio kal tuusu se? ³⁹ Nun ki jaay naai ooco koono ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'baado k'jaakkiga se?» ⁴⁰ Gotn se gaarge aden terl oo: «'Booyki bee m'asen taada: maakn genaamge tun se debm baat aan goo di kic jaay, naase 'tedin'kiroga bee se, keese goo 'tedin'kiro maam ki.»

⁴¹ «Ter gaarge utu deekn jeege tun do ji jeelin ki se oo: «Iikki naatn ceem ki dok, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakn pood ken gen daayum ken Raa tedn gen *Bubm sitange ute kodnge. ⁴² Taa maam bo taalumo oo naase edumkiro te kos eyo; maane taalumo oo naase edumkiro te maan kaay eyo. ⁴³ Maam m'ingo merte gotse ki oo naase dood okumkiro te eyo. Maam met-beere osumo kic bo, naase edumkiro te kal kuus eyo; ken m'oooco koono oo j'okumo dangay kic bo, naase 'baa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gan jee do ji jeelin ki utu an terl oo: «Melje, nun ki jaay ken naaje k'jaaki naai bo taelio, ey le maane taelio, ken merte, ken met-beere, koono ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?» ⁴⁵ Gotn se naan utu aden terl oo: «'Booyki bee m'asen taada: maakn gaange tun seem se, debm baat aan goo di kic jaay naase 'tedin'kiro te bee ey se, keese goo naase 'tedumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶ Jee do ji jeelin ki se utu baa ting maakn dubar ki gen daayum, oo jeege ken ted nakgen ute doobiñ se le, kon *kaajn gen daayum.»

26

Jee magalge end tel kutn Isa

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan taad jeege tun metin ki oo: ² «'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se oppga bii di sum bo 'kaana oo *Goon Deba se j'utu j'an kkn kol ji jeege tu oo naade an baa tupm taal ro kaag ki.» ³ Gotn se *magal jee tedn serke Raage tu oo magal taa bee Yaudge tus maakn bee magal debm tedn serke Raa ki ken ron Kayip se, ⁴ naade tus dook taarde je doobm an goon kkn Isa taa an baa taal. ⁵ Naade taad ute naapa oo: «'J'ante kokin'ki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tedn taara oo goto tuju.»

Menda baado ooy itir do Isa ki

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶ Kaad ken Isa Betani ki maakn bee Simon ken k'danin debm bikidi se, ⁷ menda kalan baado onina. Naan se ok naka kalan aan goo k-bokol, nakn se ko bo k'cooc k'daapina. K-bokol se k'danin *albatir*. Oo itir maak ki se itir salal oo onno. Naan baado ooyin do Isa ki, kaad ken Isa ing os kos. ⁸ Ken jee metin ki jaay aak nakn mend se ted se, maakde tuju oo baag taadn ute naapa oo: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se? ⁹ Itir se j'an dugin te zo onno oo gursin se j'an nigin jee daayge tu.» ¹⁰ Ken Isa jaay booy taarde se, naan deekden oo: «Gen di jaay naase 'tereki mind menda se? Nakn naan tedum maam ki se, keese nakn jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kon king te naase eyo. ¹² Itir mend ooyum rom ki

se, daapumga roma gen kɛnd maakɲ baad ki. ¹³Booyki bɛɛ, m'asen taada: do naɲa ute magaliɲ se gɔtn gay gay kic ɓo, kɛn jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakɲ kɛn mɛnd se jaay tɛdum se, jeege paac utu kɔɔsn maaniɲa ɔɔ saapm do nak kɛn naaɲ tɛd ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Ter Judas Iskariot, naaɲ maakɲ jee mɛtn Isa kɛn sik-kaar-di se, ɓaa ɔɲo *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ¹⁵ ɔɔ deekden ɔɔ: «Kɛn maam m'ok m'ɛdsenga Isa num, naase amki kɛdn dio?» Gɔtn se naade mɛd ɛdn gurs tamma si-mɔto. ¹⁶ Naaɲ kɛn se sum ɓo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tɛd *laa Paak gen Yaudge ute jee mɛtiɲ ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kɔr 11.23-25)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔrom ey se, jee mɛtn Isa ki ɓaado tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisiɲ tɛdn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden ɔɔ: «'Baaki maakɲ gɛgɛr ki, gɔtn gaab ki kalaɲ bini ɔɔ deekiɲki ɔɔki: «Debm dooyje deek ɔɔ bɛrɛ, kaadiɲ ɔɔpga gɔɔɔ ɔɔ naaɲ ute jee mɛtiɲ ki se je ɓaa tɛdn laa Paak se bei ki.»» ¹⁹ Jee mɛtiɲ ki ɓaa tɛdn aan gɔɔ kɛn Melde taaddeno ɔɔ naade ɓaa tɛd kɔsn gen laa Paak se gɔtn ese.

Isa taad jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ deb kalaɲ utu an kutu

²⁰ Kɛn aan do tɛger gɔto ɓaa ɔk jiɲ se, Isa ute jee mɛtiɲ kɛn sik-kaar-di se ɓaado iɲg ɔs do tabil ki. ²¹ Kaad kɛn naade iɲg ɔs kɔs se, Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakse ki se, deb kalaɲ utu am kutu.» ²² Gɔtn se jee mɛtiɲ ki se maakde tuj kasak kasak ɔɔ naɲa naɲa kic ɓo baag tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Mɛluma, lɔ nakɲ se tɛdn maam lɛ?» ²³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Debm kɛn ɔl jiɲ maakɲ baay ki ute maam se, naaɲ ɓo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ kɛn *Raa taadno maakɲ Kitap ki, num gaɲ ɔɔɲ deb kɛn an kut se! Debm bin se kɛn j'oojiɲ te ey kic ɓo bɛɛ kaca.» ²⁵ Judas, naaɲ ɓo debm kɛn utu kutn Isa se, tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Debm dooyje, lɔ nakɲ se tɛdn maam lɛ?» ɔɔ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Aan gɔɔ kɛn naai deekiɲ se.»

Isa ɛdden kɔsn taad mɛtn taar yoɲa

²⁶ Kaad kɛn naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jiɲ ki, tɔom Raa ɔɔ dup ɛdn jeege tun mɛtiɲ ki deekden ɔɔ: «ɔk ɔski, kese roma.» ²⁷ Ter naaɲ uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojɲ kaagɲ k'dariɲ biɲ se jiɲ ki, tɔom Raa ɔɔ ɛddesiɲa, deekden ɔɔ: «Paacki se, naɲa naɲa kic ɓo ɔk aaye aaye, ²⁸ kɛse moosuma kɛn taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔoy taa jee dɛna, taa Raa aden tɔɔl *kusiɲdege. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: tɔtn ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'ɓaa kaay tɔtn koojɲ biɲ kiji ute naase se maakɲ gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

³⁰ Kɛn naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kɔsn ɔlib ki. ³¹ Kɛn naade utu ɓaa ɓaa sum ɓo, Isa taad jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ: «Maakɲ nɔɔr kɛn jaaki se, naase paacki utu amki kaaɲ rɛsɛ. Taa Raa taadga taad maakɲ Kitapiɲ ki ɔɔ: *Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge, ɔɔ baatiɲge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.*» ³² Num kɛn maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana m'asen ɓaa booy taa naaɲ Galile ki.» ³³ Gɔtn se Pier deekiɲ ɔɔ: «Kɛn jee mɛti ki jaay rɛsi paac kic ɓo, maam se m'ai kɔɲ

* 26:31 Aak Zak 13.7.

res eyo!» ³⁴ Isa terlin ɔɔ: «'Booy bεε m'ai taada: maakɲ nɔɔr ken jaaki se, kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum ɔɔ, naai am 'baatn dɔɔl mɔtɔ 'deekɲ ɔɔ 'jeelum eyo.» ³⁵ Pier deekin ɔɔ: «Maam se ken am kaan te yoa kic ɔɔ, m'ai baati eyo!» Ɔɔ jee metin ken kuuy se kic ɔɔ paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

*Isa tɔnd metn Raa Getsemame ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)*

³⁶ Gɔtn se Isa ute jeegen metin ki aan gɔt ken k'danjin Getsemame ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Inɲki gɔtn ara, kɔr maam m'kiikɲ cɔkɔ m'ade ɔɔa tɔnd metn Raa se.» ³⁷ Naan ɔk ɔɔaan ute Pier ɔɔ gaan Zebedege dio, gɔtn se maakin baag tuju ɔɔ taar maakin ki nan tak. ³⁸ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se inɲki gɔtn ara; ɔɔ ɔɲten 'toodki bia, inɲki zεεε ute maama.» ³⁹ Naan iin iik naan ki cɔkɔ se, ɔɔa erg ɔnd naanin naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa deek ɔɔ: «Bubuma, ken naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Naɔo 'ted aan gɔɔ ken naai maaki jea, num aan gɔɔ ken maam ɔɔ m'je se eyo.»

⁴⁰ Ken naan ɔk terl ɔɔaɔɔ ɔɲ jee metin ken mɔtɔ se, tood tood bia, ɔɔ naan deek Pier ki ɔɔ: «Ler kalan kic ɔɔ naase ɔɲ aasinɲki te gen king zεεε te maam ey ne? ⁴¹ Naase inɲki zεεε, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki koocɲ maakɲ nakɲ naam ki eyo. Maakɲ debkilimi se je tedn nakɲ bεε, naɔo daa roɲ ɔɔ ɔɲ aasin eyo.»

⁴² Ter naan ɔk terl gen k-dige iik naan ki cɔkɔ daala ɔɔ ɔɔa tɔnd metn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsin kiik eyo ɔɔ ken m'an kaay tak num ɔɲ maakje naai ɔɔ 'teda!» ⁴³ Ken naan ɔk terlo daal se, ɔɔaɔɔ ɔɲ jee metin ki tood tood bia ɔɔ ken bi ɔkde se, kaamde kic ɔɲ aak eyo. ⁴⁴ Isa iin ɔɲde ken naan iik naan ki cɔkɔ se, naan baag tɔnd metn Raa gen k-mɔtɔge, ɔɔ maakɲ tɔnd metin ki se naan inɲ dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵ Ter naan ɔk terl ɔɔaɔɔ ɔɲ jee metin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakɲ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bεεε, bεεga, kaadɲ aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an kɔkɲ kɔl ji jee tedn kusinge tu. ⁴⁶ Iinɲki, k'ɔaaki! Aakki, debm am kut se ɔɔanga.»

*Isa jeege ɔkina
(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)*

⁴⁷ Kaad ken Isa utu taad nan te taarin ey sum ɔɔ, gan maakɲ jeege tun metin ken sik-kaar-di se, debm roɲ Judas se aana. Naan ɔɔaɔɔ ute dɔɔl jeege dena metin ki ken ɔk gɔrd-jerldege ɔɔ te sirddege. Jee se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa ɔɔee Yaudge ɔɔ oldeno. ⁴⁸ Judas, naan ɔɔ debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciilin se, kεse ɔɔ naana! Ɔkinɲki.» ⁴⁹ Judas naar ɔɔaɔɔ cεε Isa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, tɔɔse!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔɔ aay ciilina. ⁵⁰ Ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Meduma, nakɲ naai 'ɔɔaɔɔ tedɔ se, 'tedina.» Gɔtn se jee denɲen k'ɔɔaɔɔ tel se, iij-ɔkina. ⁵¹ Gan ken Isa jaay j'ɔkin se, maakɲ jeege tun metin ki se, deb kalan ɔɔɔo gɔrd-jerlina ɔɔ ɔɔ gan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Gɔrd-jerli se 'terl ɔlin maakɲ saapin ki gɔtin ki. Taa jeegen tɔɔl jeege ute gɔrd-jerldege se, naade j'utu j'aden tɔɔl ute gɔrd-jerlege kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tɔndga metn Bubum num, naan am naar naakɲ ute dɔɔl kɔdɲnge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Ken bin ey num taar Kitap

† 26:39 Kɔɔpm ara taadn ute kaadn ken naan utu dabara dena do kaag ki aan gɔɔ debm kusina.

taad se 'kaan doobiñ ki ɔɔ dío?»⁵⁵ Naan ken se Isa deek jee denge tu se ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gərd-jerlsege ɔɔ te sirdsege jaay, 'baamkiro kəkɔ aan gɔɔ debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔɔ ɔkumkiro te eyo.⁵⁶ Num gan nakñ se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo maakñ Kitap ki do dɔkiñ se, 'kaan doobiñ ki.» Gan gɔtn se, jee metiñ ki paac baatiña ɔɔ aan ɔesiña.

Isa j'ɔk k'baansiñ naan Yaudge tun *jee kaakñ metn taarge
(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansiño bee Kayip ki, naan ɔo *magal debm tɛdn serke Raa ki. ɔo maakñ yee naan ki se ɔo jee jeel taadñ tɔokñ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge baado tusan maak ki.⁵⁸ Pier ɔko metn Isa daande goon dɔkɔ, daaniño hini aan daan bɔɔr bee magal debm tɛdn serke Raa ki. Pier endo ɔaa ingj ute jee tɛdn naabge, taa kaakñ nakñ ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacñ jee kaakñ metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkñ mindiñ num j'an ɔaa tɔɔɔ,⁶⁰ naɔo naade ɔɔ te taar dim eyo. Ey num saadge dena baado tɔliñ taar-kɔɔɔ doñ ki taa an kɔkñ mindiña.

Cɔkɔ se maakñ naade ki se jeege di baado,⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔokñ naatn ɔɔ maakñ biige tun mɔtɔ sum ɔo m'an kiiniñ gɔtiñ ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki se iin daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap ɔo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?»

⁶³ Gan Isa do dek ɔɔ terliñ taar dim eyo. Ter magal debm tɛdn serke Raa ki se taadiñ daala ɔɔ: «Ute ro Raa zεεε m'tond meti, 'taadjen tu naai ɔo *al-Masi, Goon Raa se la?»⁶⁴ Isa terliñ ɔɔ: «Kese naai ɔo 'deekiña. Naɔo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakñ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.»⁶⁵ Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki iin nεεpm te kaliña ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj Raa se.

⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔoki di?» Jee den se terliñ ɔɔ: «Deere, naan se nakiñ yoa!»⁶⁷ Gɔtn se naade tupiñ booro daan-kaamiñ ki ɔɔ tɔndiña. Jee kuuy se tɔndiñ metn biñ ki,⁶⁸ deekiñ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tɔndi se, nanja?»

Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo
(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan ken se, Pier ɔɔp ing naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se mɛnda kalan, mɛnd tɛdn naaba, baado ɔɔniña ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Bεεε, naai kic ɔo debm Isan kɔd Galile.»⁷⁰ Gan naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metiñ eyo.»⁷¹ Ter Pier iin ɔɔ gɔtn se ɔɔ ɔaa ɔaa kaam taa doob ken magal se, mɛnd tɛdn naabm kuuy aakiña ɔɔ deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Bεεε, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazaret se!»

⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔɔ naam taariñ ɔɔ: «Bεεε, gaabm se maam m'jeeliñ eyo!»⁷³ Ken naade jaay ing cɔkɔ se, jeegen paacñ ing gɔtn ese se iiko cεεñ ki deekiñ ɔɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa taari taad se kic ɔo tec gen naade!»⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taariñ ɔɔ: «Bεεε, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeeliñ eyo!» Gan

gōtn se sum 60 kōrōnjō naar dōd dōyo. ⁷⁵ Gōtn se, Pier naar saap do taar ken Isa taadīno dō: «Kōr kōrōnjō tōyo ey sum 60, naai am baatn dōl mōtō.» Gōtn se naan teeco dō baag keem gab gab.

27

Isa j'ōk k'baansin naan tōog ki roņ Pilat
(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanōorin nōorin se, *magal jee tēdn serke Raage tu paac, ute magal taa bee Yaudge tus dōok taarde kalan gen tōol Isa. ² Gōtn se naade ol j'ōk k'dōok Isa dō naade 6aa eđin magal *Rōmege tu, roņ Pilat.

Kooy Judas
(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'ōkinga gen 6aa kutu se, gōtn se naan nirlin teece. Gursn tamman si-mōtō ken j'ēdin se, naan ok terl 6aa eđin *magal jee tēdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge tu gōtin ki. ⁴ Naan deekden dō: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te dim ey se!» Gan naade terlin dō: «'Baa tēdn gam naane, keese oljen naaje eyo!» ⁵ Gōtn se Judas 6aa sin te gurs se maakj *Bee Raa ki dō naan malin 6aa aal ooc ooyo. ⁶ Magal jee tēdn serke Raage tu tōs gursn se dō deek dō: «Gursn se naaje j'ōkki dōobm jaay j'anķi kōmb maakj Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dōok taarde kalan dō gursn se naade 6aa dugņ maakj-gōtn debm kōbm dukulge dō maakj-gōtn se naade oņin gōtn duubm mertge. ⁸ Taa naan se 6o maakj-gōtn se bōrse kic naade utu danin *Maakj-gōtn ut ko debkilimi*. ⁹ Bin 6o taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roņ Jeremi taadno do dōkin se, aanga dōobin ki ken dō: *Naade took okga tamman si-mōtō se, keese 6o zo ken gaan *Israēlge jen ro ki,* ¹⁰ dō gursn se naade dugņ maakj-gōtn debm kōb dukulge dō keese 6o taar *Meljege Raa olum dō m'aden taada.**

Pilat tōnd metn Isa
(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ōk k'baansin naan magal *Rōmege tu roņ Pilat dō naan tōnd metin dō: «Naai 6o Gaar Yaudge la?» Isa terlin dō: «Aan gōd ken naai 'deekin se.» ¹² Gōtn se *magal jee tēdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge oķin mindina, na6o naan terlden taar dim eyo. ¹³ Gōtn se Pilat se deekin dō: «Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kōkņ mindi se?» ¹⁴ Na6o do taarge tun k'tōlin don ki se, taar dim tap 6o Isa terlin te eyo. Ken magal Rōmege jaay aakin se paac 6o, oķin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak 6o, magal *Rōmege se lee tōd tōlden tōl debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, roņ Isan Barabas. ¹⁷ Gōtn se Pilat tōnd metn jee dengen tus se dō: «Naase 'jeki m'asen kōōdn kōl narja: Isan Barabas lōbu Isan k'danin *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok 6aano ute Isa se, naade tēd tēd maak-kilimi 6o roņ ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gōtn kōjn bōr ki se, mendin olo jeege 6aado taadn dō: «Gaabm ese se naan debm beε dō tuj te dim eyo! Bεε, oņten kōl doi

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 dō Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

maakŋ taariŋ ki taa maakŋ noor ken deel se, maakŋ nim ki se, maam m'dabarga deŋa taa naaŋa.»

²⁰ Gaŋ *magal jee teđn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ol meťn jee deŋge ol k'tođn meťn Pilat num aden kođn kol Barabas ol Isa se le, k'tođliŋ naatn. ²¹ Magal Romęge se eep taariŋ daala ol: «Maakŋ naade ken di se, 'jeki m'asen kođn kol naŋa?» Naade terliŋ ol: «Barabasi.» ²² Pilat tođ metde ol: «Num debm k'daŋiŋ Isa al-Masi se m'aŋ teđn m'ol di?» Naade paac terliŋ ol: «K'tup k'tođliŋ ro kaag ki!» ²³ Pilat tođ metde ol: «Naaŋ tap 6o tujga di?» Ter naade doob ol makol cir daala ol: «K'tup k'tođliŋ ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naaŋ 'kol teđn dim eyo, ol jeege le tooy dook taara ol ey se, naaŋ uun maane, tug jiŋ naan jee deŋge tu ol deekden ol: «Yo gaabm se olum maam eyo. Kęse naase mala aakiŋki!» ²⁵ Jeege paac se terliŋ ol: «Ol moosn naaŋ se ajen koorm mindje ki ol mind geŋjege tu!» ²⁶ Goťn se Pilat ol k'baa k'j'ololdeŋ Barabas. Gaŋ geŋ Isa se, naaŋ ol k'j'ololdeŋ ute meęe ol ol ol ji jeege tu taa j'aŋ baa tupm tođ ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo meťn Isa ki

²⁷ Goťn se asgargen geŋ magal *Romęge ol baan te Isa maakŋ bee magalde ki maak ki naane, ol goťn se dool asgarge paac baado tus ol gurugiŋa. ²⁸ Naade tođn te kalinge naata ol uun uusiŋ kal kuuy aac boŋ†. ²⁹ Ter naade uj daapo jeke geŋ korondo baado ololdeŋ doŋ ki ol edin naka aan gool naala ji daamiŋ ki. Goťn se naade erg naaniŋ ki ol tooyiŋ koogo meťiŋ ki ol: «'Toosę naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupiŋ booro roŋ ki ol uun kaagŋ tec naala se, tođiŋ doŋ ki. ³¹ Ken naade tooyiŋ koogo meťiŋ ki aas se, naade ol ololdeŋ naatn te kal aac boŋ ken naade uusiŋo se, ol tuusiŋ kal naaŋge goťiŋ ki, jaay ol baansiŋ naata taa j'aŋ baa tupm tođ ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge oko Isa teecsiŋo teec naatn maakŋ geęer ki se, naade dool ute gaaba kalan kol Siren k'daŋiŋ Simon. Naade ololdeŋ taa toogol geŋ kuun kaagŋ j'aŋ tupm Isa ro ki. ³³ Naade ol baansiŋ got ken k'daŋiŋ Golgota; Golgota se je deekŋ ol: goťn kaadn do deba. ³⁴ Goťn se naade edin ŋ'aay toťn kooŋ biŋ deep te yorlo, naol ken Isa jaay uun naamiŋ se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup tolo Isa ro kaag ki ol uun daariŋ raan se, kalinge se naade teđiŋ salatia jaay ol nigiŋa ol debm oociŋa ol uun uunu. ³⁶ Ter naade inŋ naaŋ ki goťn ese ol dool Isa. ³⁷ Naade raan ololdeŋ kaam doŋ ki meťn taar ken naade toolsiŋ ro ki ol: Kęse ol Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Goťn se asgarge tup jee boogge dio ro kaagge tu cęe Isa ki se kici, deb kalan k'j'uun k'daariŋ do ji daamiŋ ki ol deb kalan k'j'uun k'daariŋ do ji jeeliŋ ki.

³⁹ Jee deel deel goťn se jaay daar aakiŋ se, naade siik dođe ol naajiŋa, ⁴⁰ deek ol: «Naai ol ken ol tookŋ *Bee Raa ol ol kiŋ kuuy daan giige tun motol se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'booyol do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee teđn serke Raage tu, jee jeel taadn tookŋ meťn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se kic, tooyiŋ koogo meťiŋ ki ol deek ol: ⁴² «Jee kuuy se, naaŋ aajdenoga num ol aasiŋ geŋ kaajiŋ ro naaŋ malin eyo! Naaŋ Gaar *Israelge dey se, ŋ'booyol naatn borse ro kaag ki ol naaje j'tookŋ kaal maakje doŋ ki. ⁴³ Naaŋ ol aal maakiŋ do Raa ki, ol ken Raa

† 27:28 Kal aac boŋ j'uusiŋ se kęse kal gaaringe.

jaay 6o jeŋ deer num, ɔŋ borse an kaaja! Taa naan taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee ɔooggen k'tup tɔalde do kaagge tun cɛɛsn Isa ki se kic 6o naajin bin kici.

Kooy gen Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magalin se gɔtɔ 6aa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛgɛr ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛgɛr ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔŋ ute taar naanja ɔɔ: «Eli, Eli†, lɛma sabaktani?» Taar se je deekɔ ɔɔ: Raama Raama, naai 'rɛsum gen di§? ⁴⁷ Maakɔ jeege tun daar gɔtn ese se kɛn booyin naan taad bin se, jee mɛtiŋge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalan naar aan 6aa uuno naka kalan kɛn uun maane, ɔlin maakɔ tɔtn koojn bin kɛn mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa n'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtiŋge ɔɔp se taad ɔɔ: «ɔŋki jaay sɔm j'utu j'an kaaka kɛn Eli jaay utu aɛe 6aa an kaajin se!» ⁵⁰ Gɔtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ daala ɔɔ ɔŋ kɔŋ teece. ⁵¹ Gɔtn se, kal deer k'gaan maakɔ *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔɔ linje tɔp pak pak. ⁵² Taa 6aadn jeegen *salal ooyga kooy do dɔkin se tɔɔd kaldɛ ki ɔɔ naade duro daan yoge tu, ⁵³ ɔɔ teeco maakɔ 6aaddege tu. ɔɔ kɛn Isa jaay ooy duro se, naade 6aa end maakɔ gɛgɛr kɛn salal Jeruzalem ki, ɔɔ jeege dɛna aakdenga. ⁵⁴ Kɛn bubm asgarge ute asgargen kuuy kɛn daar bɔɔb Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, 6eere ɔkɛ taad ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'alinga maakɔ 6aad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gɔtn se mɛndge dɛna daar dɔkɔ aak Isa. Mɛndgen se, baago kɔkɔ mɛtiŋ taa naan Galile ki ɔɔ naade tɛdino naaba. ⁵⁶ Maakɛ ki se Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup ɔɔ ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Kɛn kaada 6aa 6aa kooco se, gaaba kalan debm maala, kɔd Arimate ron Yusup 6aado. Naan kic debm maakɔ jeege tun mɛtn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se 6aa ɔŋ Pilat ɔɔ tɔnd mɛtiŋa taa an kɔŋ ro Isa se naan an 6aa kɔl maakɔ iib ki. Gɔtn se Pilat tooko undin kulu ɔɔ k'bɔoyinsiŋo. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se ɔɔ teelin ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun 6aa ɔl aalin maakɔ iib kɛn j'ɔŋ ko sum 6o j'ud* k'daapina ɔɔ 6aadn se lɛ kiji, ɔɔ dircil aalin ko magal taar ki jaay 6o naan 6aa. ⁶¹ Mari kɛn iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu inj dɔk ɔkɔ ute taa 6aada.

Asgarge bɔɔb do 6aadn Isa

⁶² Bii kɛn Yaudge daap daap rode gen *6ii sebit jaay deel se, mɛtheenki se, *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute *Parizige tuso naapa 6aado ɔŋ Pilat, ⁶³ ɔɔ deekin ɔɔ: «Jaamus, naaje k'saap j'ɔŋga taar kɛn debm taar-kɔɔbm se taado kaad kɛn naan utu zɛɛr se ɔɔ: «Maakɔ ɔiige tun mɔtɔ se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ Deek asgarge tu se, 'bɔɔbm taa 6aada se bini kaan 6ii k-mɔtɔge tu, ey num sɔm jee mɛtiŋ ki se aɛe 6aa te an ɔoogo ɔɔ taadn jeege tu ɔɔ: «Naan duroga daan yoge tu!» Kɛn bin num taar-kɔɔbm naade tɛd se 'cir kɛn deete†. ⁶⁵ Pilat deekden ɔɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin num ɔldeki asen bɔɔbm do 6aada aan gɔɔ kɛn naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade 6aa daap rode gen bɔɔbm do 6aada se, ɔɔ ko magal kɛn

† 27:46 Maakɔ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naanja kɛn k'danjin Aramayik.

§ 27:46 Aak KKR22.2. * 27:60 Yaudge se ud 6aada maakɔ koge tu se. † 27:64 Isa tɛd ron ɔɔ naan 6o *al-Masi kɛn utu aɛe 6aa. Kese 6o taar-kɔɔbm kɛn Yaudge saap ɔɔ Isa taad jeege tu deet deet se.

naade dircil aaliñ taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tedñ nakñ kaakñ jeele ro ko ken naade gaasiñ se ð ð asgarge daar bəəbiña.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

¹ Ken *gii sebit jaay deel se, gii dumas ki tanəriñ nəəriñ se, Mari ken iinö Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakñ taa baada. ² Gətn ese sum 60 naanja naar te makəñ ð kədn Məljege bəəyo maakñ raa ki baado dircil ko taa baad ki se ð iñg do ki. ³ Naan se ron wəər gətə aan gəə maan aal wusuk wusuk ð kaliñ kic 60 raap lak lak aan gəə kuubu. ⁴ Anum asgargen daar bəəb do baada gətn ese se, ken naade aakiñ se, beere əkdə se, rode ook marga jəg jəg ð si naan ki aan gəə jee ooyga kooyo. ⁵ Gan *kədn Raa se deek məndge tu se ð: «Naase se, ənten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'təliñ ro kaag ki se. ⁶ Bεε, gətn ara se naan gətə! Naan se duroga daan yoge tu aan gəə ken naan mala taado. 'Baado aakki gətn ken j'əl j'aalsiña. ⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metiñ ki əki: naan se duroga daan yoge tu ð əndga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gətn naane se 60 naase anki 'baa kaaka.» Kese 60 taar m'taadseño.

⁸ Ey num məndge beere əkdəga, na60 maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki. ⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ð: «'Təəse ki.» Gətn se, naade iiko cəeñ ki, baam ək jəña ð erg naaniñ ki. ¹⁰ Gətn se, Isa taadden ð: «Əntə 'beerki! 'Baa 'taadki gənaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gətn naane 60, naade utu am kaakñ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bəəb do baada

¹¹ Kaadken məndgen ese iinö taa baad ki jaay ək terlo terle aan te ey sum 60, gan asgargen jee bəəbm do baada se, mətinege baa maakñ gəgεr ki, ð baa taad *magal jee tedn serke Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa beə Yaudge. Naade dək taarde kalan, uun gurs dēna ð ed asgarge tu, ¹³ dejde ð: «'Baa 'taadki əki num: «Nəər kaamje ək bi sum 60, jee metiñ ki baado 600g əd uun baansiña.» ¹⁴ Ə ken taar se jaay oocga bi magal *Rəməge tu kic 60, naaje j'an kurl maakiña ð taar dīm tap 60 'koocñ dose ki eyo.» ¹⁵ Gətn se asgarge took uun gurs ð baa taad jeege tu aan gəə taar k'dəjdēno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyiña ð bəerse kic 60 taar se j'utu k'lee k'taadñ taada.

Isa əl jee metiñ ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naan ken Galile ð baa ook do ko ken Isa taadden ð k'baa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gətn se naade aak Isa ð erg naaniñ ki. Na60 maakde ki se, jee mətinege maakde naaja. ¹⁸ Gətn se, Isa iiko cəede ki ð deekden ð: «*Raa edumga təəgə do nakge tu paac ken maakñ raa ki ð ken do naan ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki metjil jeege tun do naan ki se paac ð 'teddeki naade tedn jee metum ki. *Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooydeki naade tookñ kuun taar ken maam m'dooyseño paac se ð kiñg do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini 6ii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Mark Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Mark

Labar Jiga ɣen Isa al-Masi ken Mark raanjin se, jee ken naan raanden se, naade paac Yauɗe eyo. Labar Jigan ɣen Isa ken jee kuuy raanjin se, Labar Jigan ken Mark raanjin se, naan duuk cirde paac. Taa naan se ɓo maakɗ kitapiɗ ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan ken lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic ɓo gɔto maakɗ kitapiɗ ki. Num gan j'ɔɗ ɓo mɛtn taargen ken naan ɛd lapia ute naajɗ ken naan naajo ute jeege se gɔto kaam dena. Ɔo gɔtn mɛtin se, taar ken naan taad se, maakɗ labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔto. Mɛtn taar ken Mark raanjin se, taad jeege tu ɔ: «Isa se tap ɓo nanja?» Mark noog jeege cɔko cɔko bini 'jeel kɔkɗ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan malin se, naan taad ɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadn ɔ Raa ɛdɗinga tɔɔgɔ do nakge tu paac ɔ ɣen kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu ɔ ɣen tɔl kusin jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɗ ɔ Isa se, debkilim mala mala. Kese je taadn ute nakgen k'jeel mɛtin eyo ken taad ro Isa ki ɔ do naabin ki. Mark taad jeege tu ɔ Isa se naan Goon Raa (koɗ 1.1) ɔ do taar tɔl taarin ki se, naan raan ɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki (koɗ 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)*

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣen Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔɔ ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɗ Kitapiɗ ki do dɔkin ken ɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔ:

'Daapki doobm Meljege ɔ 'ɛdɗinsin ki jiga 'toodn tal.*

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadn se, naan ɓo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadden ɔ: «'Terlki maakse ɔ ɔn j'asen batizi ɔ Raa asen tɔl *kusinsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɗ iino maakɗ gɛɣer ken Jeruzalem ki se, naade ɓaadɔ gɔtn Jan ki. Naade tɔd mɛtn kusindege naan jeege tu ɔ Jan-Batist batizde maakɗ ool magal ken k'danjin Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapiɗ ute beekɗ ginji ɔ dɔɔk maakin te kɔl daara; nakɗ kɔsin iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔ: «Debm utu ade ɓaa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɓo m'aas ɣen no tuutin eyo. ⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se ɓo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizina ɔ *Bubm sitange naamina
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

* 1:3 Aak Eza 40.3.

⁹ Anum, maakñ ßiige tun se, Isa iino maakñ geger ken Nazaret, ken taa naan Galile ki, ßaa on Jan-Batist do Jan *batizin maakñ ool Jordan ki. ¹⁰ Ken Isa jaay teeco naatn maakñ maane ki sum 60, aak maakñ raa doo wanj do *Nirl Raa booyo don ki tec aan goo deere. ¹¹ Naan booy mindi taad maakñ raa ki, deek do: «Naai se 'Goon maak-jema, m'beer m'oddo taa naai 'tolumi.»

¹² Gotn se Nirl Raa naar tood onin do kod-baar ki. ¹³ Naan ting ßii si-soo do kod-baar ki. Maakñ ßiige tun se, Bubm sitange ßaado naamina. Naan ing ute daagen maakñ kaag ki do *kodn Raage ßaado onina do naade aakin don ki.

Isa beer tood jee metin ki soo

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Ken Jan-Batist k'j'okinga danjay ki jaay 60 Isa iin ßaa taa naan Galile ki do baag wookñ Labar Jiga gen Raa se jeege tu ¹⁵ do: «Kaadin aasga, Gaar Raa se ßaadoga gooro. 'Terlki maakse do aalki maakse do Labar ken Jiga.»

¹⁶ Kaad ken Isa deel deel taa baar ken Galile ki se, aak Simon ute genaon Andre tund tund gendde maan. Naade se jee toocñ kenjge. ¹⁷ Isa deekden do: «'Baakiro 'daanumki! 'Borse maam m'asen tedn naase jee ßaa 'je jikilimge ade ßaa doobm Raa ki.» ¹⁸ Naade naar on genddege do daanina. ¹⁹ Utu iik naan ki coko se, naan aak Jak te genaon Jan; naade se gaan Zebedege ing king maakñ markabde ki, daap daap genddege. ²⁰ Gotn se Isa naar dande. Naade iin on bubde Zebede maakñ markab ki ute jee tedn naabinge do naade ßaa metn Isa ki.

Gaaba kalañ ok koon sitan

(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maakñ geger ken Kaparnayum ute jee metin ki. Do ken *ßii sebit jaay aan se naan end maakñ *ße ken Yaudge lee tusn maak ki do baag dooy jeege. ²² Jeege booy taar ken naan dooyde se, okden taad eyo. Taa dooy naan se ok toogo do tec aan goo gen jee jeel taadn tookñ metn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maakñ ßee ken Yaudge lee tusn maak ki se, debm ok koon sitan naar endo gotn se do doo doyo, ²⁴ do: «Naai Isan Nazaret. Naai tap 60 naaje j'on di ute naai? Naai se 'ßaado gen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa 60 olio.» ²⁵ Gan Isa aacin kaama do: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» ²⁶ Gotn se sitan baag tiikñ gaaba se zak zak, doo dooy makon do teec naatn ron ki. ²⁷ Jeege paac taar se okden taad eyo do naade ton metn naapa do: «Kese tap 60 taar do doo? Kese dooy kiji do naan dooy jeege ute toogin mala. Naan taad sitange tu do sitange kic 60 tookin taarina.» ²⁸ Gotn se nookin naar eem doo taa naan Galile ute magalina.

Isa aaj jee koonge dena

²⁹ Ken naade iin teec naatn maakñ *ße ken Yaudge lee tusn maak ki se sum 60, Isa ßaa ßee Simon te gen Andre ki. Jak do Jan daanina. ³⁰ Gotn se moom Simon menda se koon, tood tood danjal ki, naan ron on kedek. Ken Isa jaay aan se, jeege naar taadin taa mend se. ³¹ Naan iik ceeñ ki, ok jina, uun daarina. Gotn se ron ken on kedek se terec urlu, naan iini do baagden tedn kos.

³² Ken kaada ooc jaay goto ted ilim se, jeege baag ßaano te jee koonge ute jee ok koon sitange paac. ³³ Jeege maakñ geger ki se paac tus taa ßee ken ese. ³⁴ Gotn se Isa ed'lapia jee koonge tu dena do koondege se naparin dena.

ጋ naan tuur sitange dena ro jeege tu. Gan sitange se Isa anden doobo gen taadn taar eyo, taa naade se jeelina.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Metbeenki tanorin-norin got utu ilim sum bo, Isa iin teec naatn maakn naan ken se, baa do kod-baar ki goto kaam kalan. Gotn se, naan inj eem *Raa. ³⁶ Simon ute medinge teec baa lee jena. ³⁷ Ken naade jaay onin se, deekin do: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden do: «K'baaki maakn naange tun kuuy ken ces ki ces ki, m'baa taadn Labar Jiga gotn naane kici. Anum, taa naan se bo maam m'teecn m'baado se.» ³⁹ Naan lee dood taa naan Galile ute magalina, taadden taar Raa maakn *beedege tun ken naade lee tusn maak ki do naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ed lapi debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ok koon bikidi baado ces Isa ki, erg naanin ki, eemin do do deekin do: «Ken naai 'je num, edum lapi taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.» ⁴¹ Isa aakin se, esjin don ki, al jin utina do deekin do: «Ye, maam m'jea, on roi daapm 'toodn kolon kolon!» ⁴² Gotn se sum bo, gaabm se bikidin onina do ron daap tood kolon kolon. ⁴³ Gotn se, Isa aacin kaama do naar tuurina, ⁴⁴ do deekin do: «'Booy bee: onte baa taadn nam ki. Num gan 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki do ed *serke Raa ki aan go ken *Musa taadno maakn Kitap ki, taa naai roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se onga lapi.»

⁴⁵ Num ken gaabm se jaay iin baa se do goto baa se paac naan baag taadn labar nakn aanin don ki se jeege tu. Taa naan se bo, naan jeege tu se Isa on end te maakn geger ki eyo, num baa ting do kod-baar ki do jeege iin goto baa se paac, baado onina.

2

Isa ed lapi debm k'runگوی ki

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Ken ted bii kandum se, Isa ok terl maakn geger ken Kaparnayum ki, k'booy j'oo naan utu beene. ² Jeege baado tus dena end dooc maakn bee se tak, bini aan kaam taar ki kic bo goto goto. Gotn se Isa taadden taar *Raa. ³ Kaad ken Isa utu taad taad bort se, jeege baano ute debm k'runگوی. Daande ki se gaabge soo bo uunino. ⁴ Taa jeege den den se, naade on baansin te gotn Isa ki eyo. Gotn ese naade ook do bee ki, ud'buut do bee ken Isa inj maak ki do uun booyo debm k'runگوی do nakn toodin ki. ⁵ Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runگوی ki do: «Goonuma, *kusiinge se, maam m'toolisinga naatn.» ⁶ Gotn se jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage kandum utu inj gotn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde do: ⁷ «Gaabm se, je taadn do dio? Naan naaj naaj Raa. Ken 'kon taal kusiin deba se Raa kalin ki sum ey la?» ⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga do deekden do: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ⁹ Gen naase ki num, ken gay bo onn ciri: ken m'deekn debm k'runگوی ki m'oo: «Kusiinge se, maam m'toolisinga naatn» l'bu m'deekn m'oo: «Ini, uun nakn toodi se do 'lea» se bo onn cir le? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ok toogoo gen taal kusiin jeege do naan ki ara.» Gotn se, Isa deek debm k'runگوی ki do: ¹¹ «M'deeki

m'oo: iini, uun nakɲ toodi oo 'baa bei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakɲ toodiina oo teec naan jeege tun te dende se. Jeege inɲ aakiɲ se, nakɲ se okden taad eyo. Naade toom Raa deek oo: «Nakɲ bin se bii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lebi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ok terl jɛɲ baar ken Galile ki daala. Jeege dena baado onina oo naan dooyde ute taar Raa. ¹⁴ Ken naade deel deel goɲn ese se, Isa uun kaamin aak Lebi goon Alpe, *debm takɲ miiri, inɲ king goɲn tedn naabin ki. Naan deekin oo: «Iini 'daanuma.» Goɲn se sum bo Lebi iini oo daanina.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee metin ki inɲ os kos bee Lebi ki se; *jee takɲ miirge dena te jee *kusinge se baado inɲ os te naade, taa jeege dena oko metn Isa. ¹⁶ Jee jeel taadn tookɲ metn Ko Taar Raagen maakɲ *Parizige tu se aakin naan inɲ os kos ute jee kusinge oo te jee tedn miirge se, deek jeege tun metin ki oo: «Aaki tu naan inɲ os kos te jee takɲ miirge ute jee kusinge!» ¹⁷ Ken Isa jaay booy taarde se, deekden oo: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken jee je daptor se, jee kooɲge. Maam m'baado se gen dan jee ken saap oo naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

Dooy Isa se tec aan goɲ dooy *Parizige eyo

¹⁸ Bii kalan se jee metn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade baado tond metn Isa oo: «Jee metn Jan ki ute gen Parizige se uun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun ey se?» ¹⁹ Isa terlden oo: «Jeege baado kəkɲ menda jaay gaabm menda utu se, naade kuun siam oo dio? Met ki eyo. Naade se kəkɲ kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. ²⁰ Num gan bii kalan kaadin utu 'kaan se gaabm menda j'utu j'an kooɲn naata. Kaad ken se jaay bo, medinge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kəkɲ kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an neɛpm ute kal koono oo goɲn neɛpin se 'tedn magal cir ken do dakiɲa. ²² Oo totn koojɲ bin utu iin kiin se, j'ombin maakɲ k-leeɛterge tun koono eyo. Ey num totn koojɲ bin se an doobm ute k-leeɛterge se naatn. Totn se le 'kooɲ naan ki ceɛ oo k-leeɛterge se le, 'doobm tuju. Num gan beeki num, totn koojɲ bin utu iin kiin se, k'j'ombin maakɲ k-leeɛterge tun kiji.»

Isa taad taa *bii sebit

(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)

²³ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakɲ goɲn gem ki. Ken naade deel deel se jee metin ki baag tereɲ do gemge. ²⁴ Ken *Parizige aak nakɲ ese se, taad Isa ki oo: «Aaka, jee meti ki ted nakɲ ken j'und te kulu gen ted eyo bii sebit ki!» ²⁵ Isa terlden oo: «Bii kalan naase 'dooyin ki te ey la, nakɲ ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade ok nakɲ kos eyo oo bo toalde se? ²⁶ Kaad ken se, Abiatar bo *magal debm tedn serke Raa ki. Goɲn se Daud endo maakɲ *kərər magal gen Raa ki, tɔs mappan j'edinga ked *serke Raa ki se oo oo. Ey num, ken ok doobm 'kos se jee tedn serkge Raa ki sum. Gan Daud tɔs ed jeege tun metin ki se kici.» ²⁷ Ter Isa deekden daala oo: «Bii sebit se, Raa tedin taa debkilimi ey num debkilimi bo Raa tedin taa bii sebit eyo. ²⁸ Taa naan se bo *Goon Deba se, naan bo Mel gen bii sebit.»

3

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gōtn ese, ok gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gōtn se end kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kedn lapia gaab ken se *bii sebit ki num, taa naade an kōkn mindina. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se so: «lini, 'daar naan jeege tu.» ⁴ Isa tōnd metn jeege ing aakin se so: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee lōbu, gen tedn *kusiñ le? Jo oñ deba num an kaaj, lōbu an tōol le?» Gan naade se do dek. ⁵ Gōtn se Isa uun kaamin aak dōddē paac. Naan maakin taarin dode ki so bōbde makōno. Ute do-mōngde se, naade tuj nanin maakin tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se so: «'Seej jii!» Jo gaabm se seej jina so gōtn ese sum bo jin oñ lapia. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dōok taarde ute jee *Erodge taa naade je doobm an 'kutn Isa.

Jeege dena ok metn Isa

(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)

⁷⁻⁸ Isa iik tak baa te jee metin ki jen baar Galile ki. Gōtn se jeege dōlo dena oko metina. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dōol jeege jaay booy nakgen naan lee ted se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakn geer ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, so kengen kuuy se iino jen ool Jordan ken kaam naane so kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki. Naade baado oñina. ⁹ Gōtn se naan taad jeege tun metin ki so k'daapin markaba kaam jina taa jee denge se an kōtn kol kund eyo. ¹⁰ Isa se edga lapia jee kōonge tu dena. Taa naan se bo, jeege paacn ok kōonge se baado tooc roñ ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ok kōon sitange jaay aakin se, naade taal tooc metn jen ki tōod tōoy so: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makōno so j'ōnte taadn jeege tu an jeele.

Isa beer tōod jee kaan naabinge sik-kaar-dio

¹³ Gōtn se, Isa baa ook do kōs ki so dan jee ken naan jede so naade baado oñina. ¹⁴ Maakde ki se naan beer tōod gaabge sik-kaar-dio, ken naan danje jee kaan naabinge, taa 'king te naana so aden kol gen lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ so naan edden tōogō gen tuur sitange. ¹⁶ Kese bo ro jee sik-kaar-di ken naan beer tōodde: Simon naan andin roñ Pier*, ¹⁷ Jak te genaun Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danje ute ro Bonerges ken je deekn so: jeege se tec aan go ra taata. ¹⁸ Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Tōma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujn naanina, ¹⁹ so Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa.

Isa taasinge baano jea

(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

²⁰ Isa terl baa beene. Gōtn se jeege baado tus den daala, bini naan ute jee metin ki se gōtn naade 'kōn jaay an kōs kic bo gōto. ²¹ Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kōkn baa beene, taa naade taad so: «Isa se don biga.»

*Bubm sitange ute Isa taarde baa eyo

²² Jee jeel taadn tōokn metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad so: «Naan se ok Belzebul†.» Jo: «Ute Bubm sitange se bo naan tuur

* 3:16 Pier se je deekn so: delbe. † 3:22 Belzebul ro kuuy gen Bubm sitange lōbu Iblis, naan ken tak mind jeege.

sitange ro jeege tu.» ²³ Ken Isa jaay booy taarde se, naan danđeno ceeñ ki ð taadden ute kaal naagñ taara ð: «Bubm sitange jaay tuur roñ mala se, an tuur ð ðio? ²⁴ Ken maakñ taa naan gaar ken jeenge taarde ðk metn naap ey se, naade 'kññ king kalan eyo. ²⁵ Jee maakñ ðee ki jaay taarde ðk metn naap ey se, jil jee se kingde kññ ðaa eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay baagga tēdn bōō ð ute ro naan malin se bin se naan tōpga roña, naan se tōgñ tēdn gōtō ð gaarñ kic le 'tēdn gōtō.

²⁷ «Ken nam jaay je kēnd kōsn ðee debm tōg se, debm se naan ðk dōkinga jaay ðo, 'kōsn ðeeña. ²⁸ 'Booyki ðee m'asen taada: *kusiñ ken jikilinge tēd paac ute naajñ ken naade naaj Raa se kic ðo, Raa adesin tōlō. ²⁹ Num ganñ debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusiñ naan se mōōtn Raa anñin tōl eyo, anum kusiñ naan se, anñ ting yemina.» ³⁰ Isa taadden bin se taa naade taadga taada ð naan ñ'ok sitan.

Genaa Isage ute konde

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Gōtn se genaa Isage ute konde jaay aan se, naade ðaar naatn ðl ð k'danđeno Isa. ³² Gōtn ese jeege ðena ing gurug Isa, k'deekiñ j'ð: «'Booyo! Koi ute genaaigen mēndge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.» ³³ Isa tērdēn ð: «Koyuma ute genaamge se tap ðo nanđe?» ³⁴ ðo naan uun kaamina aak jee ing gurugin se, deek ð: «Aakki, jee se ðo koyuma ute genaamge. ³⁵ Taa debm jaay tēd nakñ Raa maakiñ jen ro ki se, kēse ðo genaam gaaba, ken mēnda ð koyuma.»

4

Kaal naagñ taar gen debm kōnd buru

(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

¹ Ter daala Isa baag dooy jeege taa baar ken Galile ki. Taa jeege tus roñ ki ðen se ðo, ðlin naan ook ing maakñ markab ken do maane ki. ðo jee ute ðēndē se le, ðaar do jēñ baar ki. ² Gōtn se naan dooyden te nakge ðena ute doobm kaal naagñ taara. Maakñ dooyin ki se, naan ðeekden ð: ³ «'Booyki! Deba kalan tōs kupina ð teec ðaa kōnd buru. ⁴ Num ken naan jaay ðnd kōnd burin se, kupm metin si jēñ ðoob ki ð yeelge bōoy ðaadō naar tuun ðsin naatn. ⁵ Kupm metin si do naan ken gōtn maakiñ ðk koa. Kupm se naar teeco yōkōdō taa gōtn se, naanñ cēere. ⁶ Num ganñ ken kaada jaay baag tōngō se, naan lawaka ð tuutu, taa gōtn se iirin ðñ end ðaa te ðōk eyo. ⁷ Kupm metin se si maakñ ji kaag ken ðk kōrōndō. Ji kaagñ ute kōrōndin se teepe ð aayin taara ð bur se, ðñ ooj te eyo. ⁸ Num kupm metin se si do naan ken jiga. Gōtn se naan teece, teepe, am tōk doa ð ðk kaama. Do kalan ðk kaama ðee ðee, kēngen kuuy ðk kaama ðena ð kēngen kuuy se ðk kaama ðen ciri.» ⁹ Gōtn se Isa ðeekden ð: «Debm ðk bi booyo num, booy ðk taar se!»

¹⁰ Ken Isa iik tōk naatn cēe jee ðenge tu se, jee cēeñ ki ute jee metin ken sik-kaar-di se tōnd metin ð ñ'aden taadñ tōkñ metn kaal naagñ taargen se. ¹¹ Naan tērdēn ð: «Nakñ j'oyinga kōy maakñ *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga metin naase ki. Num ganñ jee kuuy se taargen se paac, naade booyin aan gō ð kaal naagñ taara, ¹² taa naan se ðo:

Naade aaka nabo ðñ aak ðk eyo,

naade booyo nabo ðñ booy ðk eyo.

Ken naade booy ðkga num, daan naane,

naade tɛrlga maakde do Raa ki ɔɔ naan aden tɔɔl *kusiɛde.*»

Isa tɔɔk mɛtn kaal naagɲ taar gɛn debm kɔnd buru

¹³ Gɔtn se, Isa deekden ɔɔ: «Kaal naagɲ taar maam m'taadseɲ ese se jaay naase 'booy ɔkiɲki ey se, num kaal naagɲ taar kɛn kuuy paac se, anki 'booy kɔkɲ ɔɔ dɪ? ¹⁴ Debm kɔnd buru se lɛ tec aan gɔɔ debm taad taar Raa. ¹⁵ Jee mɛtiɲge se tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛɲ doob ki se. Kɛn naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɓaado ɔɔf taar se maakde ki naatn. ¹⁶ Num jee mɛtiɲge se, tec aan gɔɔ naan maakiɲ ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkiɲ maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷ Naɓo naade se ɔɲ ɔkiɲ tɔɔg eyo, ɔɲ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔɲ ɔɲ te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ɔɲdenga ey lɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum ɓo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸ Jee mɛtiɲge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagɲ ute kɔrɔndiɲa. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹ naɓo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔɲ se. Nakgen se ɓo, ɓaado maak-saapde ki ɔɔ gaasiɲ taar Raa se ɔɲ tɛf naaba maakde ki eyo. ²⁰ 'Booyki, kupm si do naan kɛn jiga se tec aan gɔɔ jeege booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛfn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtiɲge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen mɛtiɲge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛna ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Kaal naagɲ taar gɛn lɔmpɔ

(Lk 8.16-18)

²¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Nam ɔɔcga lɔmpɪɲ num, deebiɲ dukulu don ki ne? Lɔ ɔndiɲ mɛtn danal ki la? Bɛɛki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ? ²² Taa dɪ nakɲ ko k'kɔyiɲ se utu toodn tal, nakɲ kɛn jeege jeel mɛtiɲ ey se, jeege utu 'jeel mɛtiɲ paac. ²³ 'Booyki bɛɛ. Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!» ²⁴ Isa tɛrl deekden daala ɔɔ: «ɔndki kɔndo ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar kɛn Raa ɛdsesiɲ se, utu asesiɲ dɔɔjɔ, ute nakɲ kɛn naase 'lee 'dɔɔɲki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiɲ dɔɔɲɲ dɔocɲ cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey lɛ, kɛn ɔkɔn naan ɔk se kic ɓo, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagɲ taar gɛn nakɲ teec kaliɲ ki

(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa tɛrl taad daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakɲ ese: deba kalan ɓaa kɔnd buru maakɲ gɔtiɲ ki. ²⁷ Kɛn maakɲ nɔɔr kɛn naan tood toodɔ lɔ, katar kɛn lɛk lɛkɛ, gɔtn se kupu teec kaliɲ ki ɔɔ teepe, gan naan jeel mɛtiɲ eyo. ²⁸ Naan se, tɛf kupu teec kaliɲ ki, teepe, am tɔɔk doa ɔɔ do se ɔk kaama jiga. ²⁹ Kɛn debm maakɲ-gɔtɔ jaay aak nakiɲ aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔɲɲ nakiɲa, taa kaadn kɔjɔ se aanga.»

Kaal naagɲ taar gɛn kaam nakɲ k'danɲ mutard

³⁰ Tɛr Isa taad ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se maam m'an kɔmb beyɛ ute dɪ? ɔɔ ute kaal naagɲ taar gay jaay maam m'an taadɲ jeege tu se? ³¹ Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɲ k'danɲ mutard. Kɛn j'utu j'ɔɔciɲ kɔɔc naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. ³² Num gan k'j'ɔɔciɲga num, naan magal cir nakgen teec maakɲ ɓar ki se paac. Naan teep tɛf magala, tɔp tɛf lɛtɛ ɔɔ bini yeelge kic ɓo ɓaado uj kujdege do ki.»

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagŋ taarge dɛna tec aan gɔɔ napar naangen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa kɛn naade an kɔŋ kaasn gɛn booy kɔkɔ.
³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagŋ taara salal. Num kɛn naan ɔɔpga kalin ki ute jee mɛtiŋ ki num, naan inŋ tɔɔkden metiŋa.

Isa ɔk daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii kɛn se sum ɔɔ, aan tɛgɛr se, Isa deek jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «K'gaan k'ɔaaki jɛŋ baar kɛn kaam naane.» ³⁶ Jee mɛtiŋ ki se iin ɔŋ jee dɛn se ɔɔ naade uun markabm kɛn Isa inŋ maak ki se ɔɔ baansiŋa. Gɔtn se markabgen kuuy kic ɔɔ ɔɔ baa te naade. ³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔbɔ makɔŋɔ, ɔl maane aal walak walak ɔɔ iin dɔoc dɔoc maakŋ markaba. ³⁸ Gan Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakŋ markab ki. Jee mɛtiŋ ki tɔnd duriŋa deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɛɛ, naajeege j'aki kutu ɔɔ naai 'tɔnd mɛt ey bin se gɛn dio?»
³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki ɔɔ deek maane ki ɔɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gɔtn se kuulu daara ɔɔ gɔtɔ do dil. ⁴⁰ Isa deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'ɔbeerki bin se? Bɔrse kic ɔɔ ɔŋ aalki te maakse dom ki ey la?»
⁴¹ Naade aak nakŋ Isa tɛd se, nirlde teece ɔɔ gɔtn se naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ nanja bini, kɛn kuulu ute maane ki kic ɔɔ tookin tariŋ se?»

5

Isa ɛd'lapia debm kɔŋ sitan ki
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gɔtn se naade aan taa baar Galile kɛn kaam naane taa naan jeege tun k'danŋden Gerazenige. ² Kɛn Isa ute jee mɛtiŋ ki jaay bɔɔyo naatn maakŋ markab ki sum se, gɔtn se gaaba kalan naar teeco maakŋ iibge tun Yaudge tɛdiŋo gɛn tɔl taal yodege se ɔɔ naan ɔɔa dɔɔd Isa. Gaabm se ɔk kɔŋ sitan. ³ Naan tinŋ maakŋ iibge tun se ɔɔ gaabm se k'dɔɔkiŋ ute zinziŋi kic ɔɔ, ɔŋ ɔkiŋ eyo. ⁴ Daayum j'aalin dɔkɔdɔm maala jɛŋ ki ɔɔ jin k'dɔɔkiŋ te zinziŋi, num gan naan gaan ute dɔkɔdɔm maala ɔɔ tɔnd tɛɛɛŋ ute zinziŋi se naatn. Nam nam tɔɔg jaay an kɔkŋ daar se gɔtɔ. ⁵ Nɔɔɔ kataŋa, daayum, naan tinŋ maakŋ iibge tu ɔɔ do kɔsge tu, naan tɔɔd tɔɔyɔ ɔɔ tɔnd gaan roŋ ute koge. ⁶ Kɛn naan aak Isa mɛt dɔk se, naan aan ɔɔa ɛrg naaniŋ ki, ⁷ ɔɔ naan ɔɔd ɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔŋ di ute naai? Bɛɛɛ, m'aali Raa mindi ki, ɔŋte 'dabaruma.» ⁸ Kɛn naan taad bin se taa Isa taadŋga taada ɔɔ: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kɛn se!» ⁹ Tɛr Isa tɔnd mɛtn gaaba se ɔɔ: «Naai roi nanja?» ɔɔ naan terlin ɔɔ: «Maam se rom Dɔɔl asgarge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰ Naan eemiŋ nɔɔ mɛtiŋ ki kɔni kɔni ɔɔ n'ɔŋte tuurde naatn maakŋ taa naan kɛn ese se.

¹¹ Kaam mɛtn kɔs ki se ɔk dɔɔl kinziŋge dɛna gaam gaama. ¹² Gɔtn se sitange eem nɔɔ mɛtn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «ɔlje naaje se k'ɔa kɛnd maakŋ kinziŋge tun ese se.» ¹³ ɔɔ naan undden kulu. Gɔtn se sitange se teeco ro gaab kɛn se ɔɔ ɔɔa ɛnd maakŋ kinziŋge tu. Dɔɔl kinziŋgen te dɛnde se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy ɔɔa si maakŋ baar ki ɔɔ paac maane ɔsde. Kinziŋge se ɔɔa ɔɔa nakŋ dupu-dio. ¹⁴ Kɛn jee gaam kinziŋge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb an ɔɔa taad nakŋ se jeege tun maakŋ gɛgɛr ki ute jeegen inŋ ɔɔe naatge tu. ɔɔ jeege se ɔɔa dɔɔ aak nakŋ kɛn tɛd se. ¹⁵ Kɛn naade aan ɔŋ Isa se, naade aak gaabm kɛn dɔɔl sitange inŋo roŋ ki se, naan mɛtɛkga ɔɔ inŋ kinŋg ute kalin roŋ ki. Kɛn naade aakiŋ se, ɔɛɛɛ ɔɔa ɔkde. ¹⁶ Jee kɛn aako nakŋ aan do gaab kɛn ɔk sitange ute gɛn kinziŋge se, naade

ɔs maanin jeege tu, ¹⁷ ɔ jee se ɓaa eem nɔɔ metn Isa ki ɔ n'iin n'onɗen taa naanɗe.

¹⁸ Ken Isa ook maakn markab ki ɓaa ɓaa se, gaabm tɛdo kɔɔn sitange se eemin nɔɔ metin ki ɔ 'ɓaa te naana. ¹⁹ Gɔtn se Isa undin te kul eyo, gan naan deekin ɔ: «'Baa bei ki ɔn jeeige se, 'taadɗen nakgen paacn Raa tɛdi naai ki se, ɔ keɛjn ken naan ɛɛji doi ki se.» ²⁰ Ken naan jaay ɓaa ɓaa se, baag taadn jeege tun taa naan ken k'darin Gɛɛgergen-Sik taa bɛɛ paacn ken Isa tɛdin naan ki se. Ɔ jeegeen booy taar se, paac se, ɔkden taad eyo.

Isa tɔɔg cir kɔɔnɔ ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Isa iin gɔtn se ook maakn markab ki ɔ ɔk tɛrl ɓaado jɛn baar ken kaam naane. Ken naan jaay aan se, jee dɛnge se ɓaado tus cɛɛn ki. ²² Gɔtn se gaaba kalan k'darin Jayrus, naan se magal gen ɓee Yaudgen lee tusn maak ki, ɓaado jaay aak Isa se, ɛrg metn jɛn ki. ²³ Naan eemin nɔɔ metin ki kɔni kɔni ɔ deekin ɔ: «Maam se, goonum mɛnd baat se ɓaa ɓaa kooyo. 'Baaɔ ɔnd ji ron ki, taa naan 'kɔn lapia ɔ 'kiini.» ²⁴ Isa tooko ɔ ɓaa te naana. Ɔ jee te dɛnde se ɔk metina ɔ tuurin kaam ara kaam ara.

²⁵ Gɔtn se mɛnda kalan bini, gɔtn moosin aan sum se ɔn daar eyo. Moosin se, ɔkga ɓaara sik-kaar-dio ron ki. ²⁶ Naan lee dabarga ron dɛna gɔtn jee dawage tu ɔ utga jin paac naɓo ɔn te lapi eyo. Num gan kɔɔnin se cirin cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸ Num naan booyga ken j'ɔs maan Isa se, taa naan se ɓo, naan taad ute maakin ɔ: «Ken maam m'ɓaa jaay m'utga kalin sum ɓo, m'utu m'kɔn lapia.» Naan ɛnd daan jeege tu, ɓaado naagn Isa ki ɔ ut kalin. ²⁹ Naan ken se sum ɓo, moosin nɔn daara ɔ naan naam ɔk ron. ³⁰ Gɔtn se Isa naar naam tɔɔgɔ teec ron ki se, naan tɛrl aak jee dɛnge ɔ tɔnd mɛtɛ ɔ: «Nanɗa jaay ut kalum se?» ³¹ Gan jee metin ki tɛrlin ɔ: «Aaka, jeege ɓo tuuri kaam ara kaam ara, jaay tɛrl naai 'tɔnd mɛta ɔ: «Nanɗa ɓo utum se?» Gen di?» ³² Num gan Isa tɛrl aak jeege gurugin se, taa kaakn nam jaay utin se. ³³ Gɔtn se mɛnda se ɓeer ɓaa ɔkina ɔ ron ook marga, taa naan jeel nakn aan ron ki se. Naan ɓaado ooc metn jɛn ki ɔ taadin nakn ken aan don ki se paac. ³⁴ Isa deekin ɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia; kɔɔni se ai tɛdn dim ey sum.»

³⁵ Ken Isa utu daar taad taad ɓort se sum ɓo, jeegeen iino ɓee Jayrus ki, naan ken magal *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se, ɓaado taadin ɔ: «Bɛɛɛ, gooni mɛnda se ɛ, ooyga; Debm dooy jeege se ɔnin kaam kalan.» ³⁶ Gan taar naade se Isa tɔnd mɛt eyo. Naan deek Jayrus ki ɔ: «Ɔnte 'ɓeere; ɔnd maaki kaam kalan.» ³⁷ Isa ɔn nam ɔk metin eyo ɔp Pier, Jak, ute genaɗn Jan sum. ³⁸ Ken naade jaay aan maakn ɓee ken gen magal ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Isa aak jeege se tɛd gaaja gaaja, jee mɛtinge eem keeme, kɛngen mɛtinge tɔy tɔyɔ se. ³⁹ Isa ɛnd maakn ɓee ki se deekden ɔ: «Gen di jaay naase eemki ɔ 'tɛdki gaaja gaaja se? Bɛɛɛ, goon se ɛ ooy te eyo; naan tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gɔtn se naade baagin tooy koogo metin ki. Gan Isa tuur ɔɔd jee se paac naatn, ɔp bubm goono ute kɔna ɔ jeegeen ɓaado ute naan se. Gɔtn se, Isa ɛnd maakn ɓee ken j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan ɔk ji goono ɔ deekin ɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekn ɔ: m'deeki m'ɔ goon mɛnda, iini!

⁴² Gɔtn se goon mɛnda naar iini ɔ baag lea. Goon mɛnda se goon ɓaara sik-kaar-dio. Ken jeege jaay aak nakn se, ɓaa deel doɗe ɔ ɔkden taad eyo.

43 Garṅ Isa deḷden ɔɔ: «Nakṅ se, j'ɔṅte taadn nam ki.» Ter deekden ɔɔ: «Goon mɛnda se j'ɛdɪn kɔsɔ.»

6

Jee Nazaret aal Isa maak ki eyo

(Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)

¹ Isa iin ɔṅ gɔtn se ɓaa maakṅ naanṅ ki ɔɔ jee mɛtiṅ ki ɓaa te naana. ² *Bii sebit jaay aan se, naan ɛnd maakṅ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. Jee den ɪṅ booy taar naan ɪṅ taad se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo. Naade taad ɔɔ: «Nakgen se tap ɓo naan ɔṅṅo gay? Ɔɔ jeel-taar se naṅa ɓo taadɪno, jaay ɔlin ted nakṅ-kɔɔɓgen bin se? ³ Naan se debm tirɪn goon Mari, ken lee ɔɔc daap nakge se ey la? Naan se gɛnaa Jak, gɛn Joos, gɛn Jud, ute gɛn Simon ey la? Ɔɔ gɛnaangen mɛndge ɓo utu tiṅ te naajege ara ki ey la?» Kese ɓo nakṅ ken tɛddɛn naade ɔṅ aal maakde don ki ey se. ⁴ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin maak ki, num ken aalin maak ki ey se, jee maakṅ naanṅ ki, taasinge, ute jee ken maakṅ ɓeeṅ ki.» ⁵ Gɔtn se Isa ɔṅ ted te nakṅ-kɔɔɓm gam eyo, naɓo tɔnd jin ɓo do jee kɔɔṅge tu kandum bin sum ɔɔ naade se ɔṅ lapia. ⁶ Ken Isa jaay aakde naade baate tookṅ kaal maakde don ki se, tap ɓo, ɔkiṅ taad eyo.

Isa ɔl jeengen sik-kaar-di se naaba

(Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Gɔtn se Isa iin ɓaa lee dooy jeege maakṅ naanṅ tun cɛɛ geger Nazaret ki. ⁷ Naan danɔ jee mɛtiṅ ken sik-kaar-di se baagde tɔl naaba jeege di dio. Gɔtn se naan ɛddɛn tɔɔgɔ gɛn cir sitange, ⁸ ɔɔ deḷden ɔɔ: «Ɔṅte 'kuunki dɪm gɛn kɔkṅ doobo; ɔṅte 'kuunki kɔsɔ, ɔṅte 'kuunki ɓɔɔnɔ, ɔṅte 'kuunki gurs, num ken 'ɓaaki ɓaa se, 'tɔski sirdge ɓo jisege tu sum. ⁹ Tɔlki saasege jesege tu num gan ɔṅte 'tɔski kalge di dio.»

¹⁰ Ter naan deekden daala ɔɔ: «Ken naase aankiga jaay, ɛndkiga ɓee nam ki num, ɪṅki gɔtn ese sum bini anki kiin ɓaa maak ki. Ɔṅte ɓaaki ɓee nam ken kuuyu. ¹¹ Gɔtn naase 'ɓaaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse se ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔṅdeki naanṅ ɔɔ ken 'teecki teec se, 'kudn jesege tu kic ɓo 'tupdenki naatn. Taa kese aden tɛdn saada.» ¹² Ken naade jaay ɓaa se taad taar *Raa jeege tu deekden ɔɔ k'terl maakde. ¹³ Naade tuur sitange dɛna ro jeege tu ɔɔ jee kɔɔṅge dɛna naade ɔden uubu rode ki ɔɔ naade ɛddɛn lapia.

*Erɔd tɔl Jan-Batist

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar Erɔd se booy jeege ɔs maan Isa, taa nookin eem dɔɔd gɔtɔ ɓaa se paac. Jee mɛtiṅge ɔɔ: «Jan-Batist ɓo duroga daan yoge tu. Taa naan se ɓo Raa ɛdɪnga tɔɔgɔ gɛn tɛdn nakṅ-kɔɔɓge.» ¹⁵ Jee mɛtiṅgen kuuy se deek ɔɔ: «Naan ɓo *Eli*.» Ɔɔ jeegen kuuy daala deek ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki tec deb kalan maakṅ jeejege tun taad taar teeco taar Raa ken do dakin se.» ¹⁶ Garṅ ken Erɔd booy j'ɔsɪn maan Isa se, deek ɔɔ: «Kese Jan-Batist ken maam m'ɔl k'gaan don se ɓo duroga daan yoge tu.»

¹⁷⁻¹⁸ Ken naan taad bin se taa naan ɔkga kɔk Erɔdiad, mɛnd gɛnaa Pilip. Num gan Jan ɓaado deekin ɔɔ: «Kɔkṅ naai ɔk mɛnd gɛnaai se doobin eyo.»

* 6:15 *Eli se debm taad taar teeco taar Raa ki do dakinɔ ɔɔ naan se Raa uun ɓaansinga maakṅ raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11.

Taa naan se bo, Erød ol k'l'ok k'dooko Jan so ol k'baa k'l'olin maakn dangay ki. ¹⁹Taa naan se bo, Erødiad kic bo ok Jan ute taar-maaka. Naan je doobm an töl bo, gan on eyo. ²⁰Erød se aal Jan maak ki taa naan jeele Jan se ted nakge te doobina, naan se debm *salal. Taa naan se bo, Erød aakin don ki. Ken Jan jaay baaga taadn taara num, doobm ron tap bo, naan jeel eyo. Ute naan se kic bo, ken Jan jaay baaga taadn taara num, Erød booy se, maakin raapo. ²¹Gan bii kalan se, Erødiad on doobm gen tedn nakn ken naan maakin jen ro ki, kaad ken Erød ted ted maak-raapm bii koojin se. Erød ted koso te kaaye dena, danjo jee magalgen ceen ki, magal asgaringe so magalgen taa naan Galile ki kici. ²²Ken jeege jaay tus maakn bee ki gen tedn maak-raapde se, gotn se goon Erødiad menda se, baado end onde so baag daama. Ken Erød te jeenge jaay aakin naan daam daama se, naade paac maakde raapo. Taa naan se, gaarge taadin so: «Nakn naai maaki je se, 'tönd metuma, m'aisin keda.» ²³Naan deekin so: «Maam se m'naam roma, nakn naai 'je di di bini ceesn taa naanum kic bo, m'aisin keda.» ²⁴So goono se teec baa tönd metn kon so: «Kaaya, maam se m'tönd metn nakn gay?» Gan kon terlin so: «'Baa 'deek so: maam se m'je do Jan-Batist.» ²⁵Gotn se, goono naar end baa on gaarge, deekin so: «'Gaan edumo yokodo do Jan-Batist se maakn supura ki.»

²⁶Ken gaarge jaay booy taar se, maakin tuju. Nafo aan go so naan naamga naam taarin naan jeege tu se, doobm naan an koodn dona se, got. ²⁷Gotn se sum bo, gaarge naar ol asgar taa ano baa ute do Jan-Batist. Asgar se iin baa gaano do Jan-Batist maakn dangay ki. ²⁸Naan uuniño do Jan se maakn supura ki, baado edin goon mend ki so goon mend se uun baa edin kon ki. ²⁹Ken jee metn Jan jaay booyo so melde ooyga se, naade uun baa duubina†.

Isa ed koso jeege tun dupu-mii
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰*Jee kaan naabm Isage baado tus ceen ki so taadin nakgen paacn naade tedo so dooy ken naade dooyo jeege. ³¹Gotn se ok jeege dena, jee baa baao, jee terlo terle, gotn naade an kos kic bo got. Taa naan se, Isa deekden so: «Naase se, iik 'tok 'baaki do kod-baar ki taa aki baa töl kor se cok.» ³²Gotn se naade ook maakn markab ki so gan baa do kod-baar ki kalde ki. ³³Gan naade jaay baa baa se, jee den se aak jeeldega. Gotn se naade naar teeco maakn gegerge tu paac, naade aan deel naan ki te jed. Gotn naade baa baa se, naade bo on aan deete.

³⁴Ken Isa aan jaay booyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan ejden dode ki, taa jeege se tec aan go baatgen ok debm gaam eyo so gotn se naan baagde dooy ute taarge dena. ³⁵Gotn se, jee metin ki aak kaada baa se, baado onina deekin so: «Bere, gotn ese daanin kod-baara, dok ute bea so kaada le kic bo baaga. ³⁶Jeege se onde wookn baa bee naatge tu ute maakn naange tun gor gor ute gotn ese se, gen baa je dugn nakn koso.» ³⁷Gan Isa terlden so: «Jeege se, naase mala eddeki koso!» Gotn se naade deekin so: «'Je j'ade baa dugn mappa gen tamma kaaru di‡ jaay j'aden kedn naade kos la?» ³⁸Isa deekden so: «Naase okki mappa kando? 'Baa aakin ki tu!» Ken naade baa aakin se, terl baado taadin so: «Naaje se j'ok mappa mii ute kenjge dio.»

† 6:29 Yaudge se naade duub yodege naan ki eyo, num naade tol taaln maakn iibege tu. ‡ 6:37 Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn naabm j'ogin gen bii kaaru dio.

³⁹ Gōtn se Isa taad jeege tun metiñ ki ð jee se paac gaanðeki dōōb dōōb ð k'j'ing do mu zεεrge tu. ⁴⁰ Naade ing rεεs se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gōtn se Isa tōs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamiñ raan, tōom Raa, mappa se naan dupiña ð εdīñ jeege tun metiñ ki ð naade baa nigin jeege tu. ð kenjgen di se kic, Isa gaan nigin jeege tu paac. ⁴² ð gōtn se naade paac ðs dεrεñ ute maraadde. ⁴³ Togñ mappan naade ðs ðp se, k'tuuniñ se dooc gōrnō sik-kaar-dio ð kenjgen naade ðs se kic bō ðpga. ⁴⁴ Jeege ðs paac se, naade gaabge dupu-mii.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)*

⁴⁵ Naan ken se sum bō, Isa ðeek jeege tun metiñ ki ð k'j'ook maakñ markab ki, k'gaan k'deel k'baa do jεñ ken naane kaam aak gεger Betsaida kōr naan utu wōk wōk jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wōk jeege aas se, naan iin baa ook do kōs ki gεn keem Raa. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada baaga ð Isa ðp do jεñ ki kalin ki. ⁴⁸ Kaad ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu ðl deeb dode ki se. Ken gōtō ðpga baata aki kiip se, Isa baa kōñ jeenge se, leedo do maane ki, sakde omb beye aan gōō adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakiñ se saap ð nirl nam. Gōtn se naade baag tōdñ tōyo, ⁵⁰ taa naade paac aakinga, keese bō teecden nirlde. Gan Isa naar taadden ð: «ðkki maakse tōgo. ðnte 'beerki, keese maama.» ⁵¹ Naan ook maakñ markab ki ute naade. Gōtn se kuulu daara, num nakñ se deel dode ð ðkden taad eyo. ⁵² Taa nakñ-kōōbm naan tēd ro mappa ki se, naade ðnd te te metiñ eyo, taa bidε ðñ booy ðk metn nakñ se eyō.

Isa εd lapia jee kōōnge tun taa naan Genezarεt ki

⁵³ Ken naade gaan baar jaay aan taa naan Genezarεt ki se, naade baa daar jεñ ki ð dōk markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay bōyo maakñ markab ki naatn se, jee se naar baa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan wōk taa naan ken se paac ð tuuno jee kōōnge do nakñ tooddege tu ð baano gōtn naade booy j'ōō Isa utu se. ⁵⁶ Gōtn naan aanga tak se, ken maakñ gεgerge tu, maakñ naan baat ki, ken maakñ naan magal ki, lō ken bεe naat ki, jeege baano ute jee kōōndege bōōr ki. ð naade sεl metn Isa ð ñ'ōñde num naade kutn taa kalin sum. ð jeege paacñ ut taa kalin se, ðñ lapia.

7

*Isa taad te nakñ bugñ Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)*

¹ *Parizige ute jee jeel taadñ tōkñ metn Ko Taar Raage kandum iinō Jeruzalem ki, baado tus gōtn Isa ki. ² Gōtn se naade aak jee metiñ ken metinge se, tug te jidege aan gōō gen bugdege ey sum bō, baag kōō. ³ Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakñ bugdege. Ken naade jaay tug te jidege aan gōō gen bugdege ey se, naade ðs dīm eyo. ⁴ Ken naade baaga suuk ki jaay baadoga num, naade tug rode jaay baag kōō. Num naan se sum eyo, tēd nakñ bugdegen kuuy kic dεna aan gōō ken ðp kōōpdege, nakñ takñ maandεge ð gidirdege.

⁵ Parizige ute jee jeel taadñ tōkñ metn Ko Taar Raage se tōnd metn Isa ð: «Taa dī jaay jee meti ki baate kuun nakñ bugjege se? Gen dī jaay naade tug te jidege aan gōō gen bugjege ey sum bō, baag kōō se?» ⁶ Isa tεrliden ð:

«Naase maa jee maakse dio! Do dōkiñ kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeege ese se tɔɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ *Ken naade baadoga kerɣɣ naanum ki ɣen keemum kic ɓo, cɛr sum,
taa nakɣ ken naade lee dooy jeege se le,*

dooyde ute nakɣ ken jikilinge lee tɛd se sum.*

⁸ Nakɣ ken *Raa taad ɔɔ ɣen tɛda tap ɓo, naase ɔŋki ɔɔ uunki nakɣ jikilingen lee tɛd se ɓo ciri.»

⁹ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Nakɣ ken Raa taad ɣen tɛda tap ɓo, naase 'rɛsiŋki naatn ɔɔ 'tɛdki ɓo nakɣ ɓugsege. ¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubu ki. † «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koŋ te bubu se k'tɔɔliŋa. ‡*

¹¹⁻¹² «Num ɣaŋ naase se, 'taadki ɔɔki nakɣ ken deba keɗn koŋ ki ey le bubu ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kese tɛdga kɔrban.» Kɔrban se je deekɣ ɔɔ: nakɣ se ɔɔpɣa ɣen Raa. ɔɔki, debm bin se koŋ nooɣɣ koŋ ute bubu ey sum. Ken bin se naan je tɛdn beɛ koŋ ki ute bubu ki kic num, naase 'gaasiŋki. ¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujui taar Raa, 'dooyki jeege ɓo ute nakɣ ɓugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakɣ tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ ɔɔtn se Isa danjo jee dɛnge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkki taar ken maam m'asen taad se! ¹⁵ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se nakɣ naan uun ɔl taariŋ ki jaay ɓaa maakiŋ ki se eyo, num ɣaŋ nakɣ iino saapiŋ ki jaay teec taariŋ ki se ɓo, ken tuijɣ naan Raa ki. ¹⁶ ['Booyki beɛ, debm ɔk bi booyo num, 'booy ɔk taar se.]§

¹⁷ Ken Isa jaay iin ɔŋ jee dɛnge ɔɔ ɓaa been se, ɔɔtn se jee meŋiŋ ki tɔnd meŋiŋa ɔɔ: «'Taadjen tu meŋn kaal naaɣɣ taar se.» ¹⁸ ɔɔ naan tɛrlɛden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki meŋiŋ ey ne? Naase 'jeelki ey la nakɣ ken debkilimi ɔs jaay ɓɔɔy ɓaa maakiŋ ki se aŋ koŋ tuijɣ naan Raa ki eyo. ¹⁹ Taa nakɣ debkilimi jaay ɔs se, ɓɔɔy ɓaa maakiŋ ki ɔɔ tɛdga num, ɓaa naamiŋ ci naatn.» Ken Isa taad bin se ɔɔ nakɣ kɔsɔ paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'koŋ kɔsɔ. ²⁰ Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «Nakɣ iino saapm debkilim ki jaay teec taariŋ ki se ɓo, ken tuijɣ naan Raa ki. ²¹ Taa saapgen jig ey paac se teeco maakiŋ debkilim ki. Kɛse ɓo ken ɔl jeege lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, ɓoogo, tɔɔl jeege, ²² ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiŋ ɓaa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakɣ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlde naade tɛd jee dɛrlge. ²³ Nakgen kusiŋ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse ɓo ken tuijɣ naan Raa ki.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiŋ do Isa ki (Mt 15.21-28)

²⁴ Ken Isa taad nan taariŋ se, naan iin ɔŋ ɔɔtn se ɔɔ ɓaa taa naan Tir ki. Naan aan se, ɛnd maakiŋ ɓee ki. Naan je nam jeel ɔɔtiŋ eyo, naɓo ɔŋ te ɔɔtn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶ ɔɔtn se mɛnda kalaŋ bini, mɛnd Yaud eyo. Naan se mɛnd Penisi tiŋg taa naan Siri ki ɔɔ naan ɔk goon mɛnda ɔɔ gooniŋ se ɔk kɔɔŋ sitan. Mɛnd se booyga j'ɔɔs kɔɔs maan Isa, ɔɔtn se naan naar

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16. § 7:16 Bersen ara se maakiŋ kitapgen meŋinge se ɔɔto.

baado ɔŋɪna, ɛrg mɛtn jɛŋ ki ɔɔ tɔnd mɛtɪŋ ɔɔ ŋ'tuurɪŋ sitan ro gooniŋ ki se naatn. ²⁷ Gaŋ Isa taadiŋ ɔɔ: «Ōŋ gaange se ɔs aasde jaayo. Mɛt ki eyo kɛn gaange ɔs dɛrɛŋ te ey sum ɔo k'tɔsn kɛdn kɔsn se gaan bɛsge tu.» ²⁸ Num gaŋ mɛnda se tɛrlɪŋ ɔɔ: «Deere Mɛluma, kɔsn si ji gaange* tu mɛtn tabil ki se ɔo gaan bɛsge tuun ɔɔ.» ²⁹ Isa tɛrlɪŋ ɔɔ: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec ɔŋɪnga.» ³⁰ Kɛn mɛnda jaay tɛrl aan bɛɛŋ ki se, ɔŋ gooniŋ sitan teec ɔŋɪnga roŋ tɔɔlɪnga, tood tood danal ki.

Isa ɛd lapia debm duguy ki

(Mt 15.29-31)

³¹ Naan kɛn se, Isa iin ɔŋ taa naan Tir ɔɔ tɛrl baa taa naan Sidɔŋ ki ɔɔ naan aal kaam taa naan kɛn k'danɪŋ Gɛgɛrgɛn Sik jaay ɔk tɛrlo kaam aak taa baar Galile. ³² Gɔtn se j'ɔk k'baano ute debm duguy ɔɔ debm duguy se kɛn taad kic ɔo j'ɔŋ k'booy k'j'ɔk mɛc eyo, jeege eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔɔ ŋ'ɔnd jin don ki taa an kɛdn lapia. ³³ Isa ɔk gaabm se, baansɪŋ dɔk ute jee dɛnge, ɔl jin biŋ ki ɔɔ tɛrl tup ɔooro jin ki ɔɔ ut rɔɔŋɪna. ³⁴ Gɔtn se naan uun kaamiŋ raan ɔɔ ɔl koŋ pɪrr ɔɔ naan deek gaab kɛn se ɔɔ: «Eppata!» Eppata se je deekŋ ɔɔ: ɔɔdɔ! ³⁵ Gɔtn se gaaba naar booyo, rɔɔŋɪŋ tɛrlɛ ɔɔ naan baag taadn cɛy. ³⁶ Isa taadden ɔɔ j'ɔŋte taadn nam ki. Gaŋ jee se taad jeege tu uun sird sird. ³⁷ Naade aak nakŋ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Naan se tɛdn nakgen paacŋ jig aak eyo. Tɛd jee duguyge booyo ɔɔ jee ɔŋ taad taar ey kic ɔo taada!»

8

Isa ɛd kɔsɔ jeege tun dupu-ɔɔ

(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakŋ biige tun se, jeege baado tus dɛn daala num dɪm naade kɔs kic ɔo gɔtɔ. Gɔtn se Isa danɔ jee mɛtɪŋ ki ɔɔ taadden ɔɔ: ² «Jee dɛn ese maam m'aakde se m'ɛɛjdɛnga dode ki, taa naade tɛdga bii mɔtɔ ute maama ɔɔ dɪm kɔsde gɔtɔga. ³ Kɛn m'ɔŋden naade baaga ute bode num, naade baa baatn doob ki, taa jee mɛtɪŋge se iinɔ gɔtn dɔkɔ.» ⁴ Jee mɛtɪŋ ki tɛrlɪŋ ɔɔ: «Gɔtɔ lɛ dɔk ute bea; gɔtn ara se j'ade kɔŋ mappa gay jaay j'ade kɛdn naade kɔsn dɛrɛŋ se?» ⁵ Isa tɔnd mɛtɛde ɔɔ: «Naase tap ɔo ɔkki mappa kando?» ɔɔ naade tɛrlɪŋ ɔɔ: «Naaje k'j'ɔk cili.» ⁶ Gɔtn se Isa deek jee dɛnge tu ɔɔ k'j'ɪŋ naan ki. Naan tɔs mappan cili se jin ki, tɔɔm *Raa aas se, naan dup ɛdɪŋ jeege tun mɛtɪŋ ki ɔɔ naade baa nigɪŋ jee dɛnge tu. ⁷ Naade ɔk kɛŋjge sɛɛm sɛɛm kandum bin kici. Taa naan se Isa tɔɔm Raa kici ɔɔ deek jee mɛtɪŋ ki ɔɔ baa nigdesɪŋki kici. ⁸ Gɔtn se jeege ɔs dɛrɛŋ ute maraaddɛ. ɔɔ toŋŋ ɔɔp se, jee mɛtɪŋ ki tɔs ɔmbɪŋ maakŋ gɔrŋge tu cili. ⁹ Jeege ɔs se baa baa nakŋ dupu-ɔɔ. Jaay Isa ɔlden k'wɔɔk k'baa. ¹⁰ Gɔtn se naan naar ook maakŋ markab ki ute jee mɛtɪŋ ki ɔɔ gaan baa taa naan kɛn k'danɪŋ Dalmanuta* .

Isa ute magal Yaudge

(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige baado baag naajŋ ute Isa. Naade je an goom kɔkŋ do taariŋ ki, tɔnd mɛtɪŋ ɔɔ ŋ'tɛdden nakŋ-kɔɔbɪm kɛn iinɔ gɔtn Raa ki. ¹² Isa ɔl koŋ pɪrr, deek ɔɔ: «Jee duni kɛn bɔrɛ jaay je nakŋ-kɔɔbɔ se gɛn dɪ? 'Booyki bɛɛ, m'asen taada, jee se j'aden tɛdn nakŋ-kɔɔbɪm gam eyo.» ¹³ Gɔtn se Isa ute

* **7:28** Gaan Yaudge se naade tɛd rode aan gɔɔ gaangen maakŋ bɛe ki ɔɔ jee mɛtɪl naade ey se naade aakde aan gɔɔ bɛsge. * **8:10** Dalmanuta se naan gɛger ute baar Galile ki se, naan sak kaam kaada toocŋni.

jee metin ki iin onde, ook maakn markab ki do gaan deel baa jey ken kaam naane.

Jndki kando ute dooy gen *Parizige ute gen *Erod

¹⁴ Ken naade baa baa te markabde do maane ki se, jee metin ki aak se dopdenga mappa kalan sum, taa naade dirigdenoga toso te mapp eyo. ¹⁵ Gotn se Isa baagde deje do: «Dadki dose do ondki kando ute orom Parizige do ute gen Erod se.» ¹⁶ Gotn se jee metin ki baag naajn ute naapa se, taa naade toso te mapp eyo. ¹⁷ Gan Isa jeelga maak-saapde se deekden do: «Taa di jaay naase 'naajki ute naapa do k'j'uunkiro te mapp ey se? 'Borse kic bo naase aak akki te eyo do 'booy akki te ey rok la? Lodu 'booy akki te metn taar se ey le? ¹⁸ Nakn maam m'ted se, naase aakiniga nabo aak akin te eyo do nakn maam m'taadse se 'booyki nabo 'booy akin te eyo. Naase 'saapki tu, ¹⁹ ken m'dup mappan mii jaay m'ed gaabge tun dupu-mii os se, ken doop se naase 'tuun 'doockiro gorn kando?» Naade terlin do: «Sik-kaar-dio.» ²⁰ «Do ken m'dupo mappagen cili jaay m'ed jeege tun dupu-do os se, met kooopin se naase 'taskiro gorn kando?» Naade terlin do: «Cili.» ²¹ Gotn se Isa terl taadden daala do: «Te naan se kic bo, naase 'booy akki te ey bort la?»

*Isa ed lapia debm kaam-took ki
(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)*

²² Isa ute jee metin ki jaay aan naan ken Betsaida ki se. Gotn se jeege ok baano ute debm kaam-tooko do eemin noo do n'ol jin n'utina. ²³ Isa ok ji debm kaam-tooko do tood teecnsin naata maakn naan ken se. Do naan baagin tupm booro kaamin ki do ond jin don ki do tond metina do: «Naai aak dim lodu goto?» ²⁴ Debm kaam-tooko se doo kaamina do deek do: «Yee, maam m'aak jeege lee lea, nabo m'aakden tec aan goo kaagge.» ²⁵ Gotn se, Isa terl ond jin kaam gaab ken se daala do gaabm se on lapia, kaamin doo aak kelen. ²⁶ Isa taadin do: «Onge 'kaal ute maakn bea do uun doobi, 'baa bei ki.»

*Pier taad do Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)*

²⁷ Isa iin baa ute jee metin ki, baa maakn naange tun ce geget Sezare ken taa naan Pilip ki. Ken naade baa baa doob ki se, Isa tond metde do: «Gen jeege tu num, maam se tap bo m'naa?» ²⁸ Naade terlin do: «Jee metinge do naai Jan-Batist, jee kuuy do naai *Eli; kengen kuuy taad do naai se deb kalan maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se.» ²⁹ Num Isa tond metde daala do: «Gen naase ki num, okki maam tap bo m'naa?» Pier terlin do: «Naai bo al-Masi.» ³⁰ Gotn se Isa aacden kaama do taar se j'onge baa taadin nam ki.

Isa taad taa yona ute gen durina

³¹ Gotn se, Isa baag dooy jee metin ki do beeki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusin aak eyo. Magal taa bee Yaudge, *magal jee tedn serke Raage tu, ute jee jeel taadin tookn metn Ko Taar Raage, naade se utu an koodn kundu do utu an toob. Naan ooy, tedga bii moto jaay bo som, ade duru. ³² Taar se naan taadesin tal tal. Gan gotn se Pier dan baansin cees ki do baagin mooyo. ³³ Num gan Isa terl aak jee metin ki, aac kaama Pier ki, deekin do: «*Bubm sitange, iik naatn ceem ki gam naane! Taa saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'oo di

³⁴ Gōtn se Isa danjo jee denge ute jee metiñ ki, taadden oo: «Debm jaay je am daan num, 'baatn roñ mala, 'kuun kaagn yona† jaay 6o am daana. ³⁵ Taa debm jaay je kaajñ koñ se utu an kutu naan Raa ki, oo debm ut koña taa maama oo taa Labar Jiga se utu an kaaja. ³⁶ Ken debm jaay *duni ute magaliñ 6o kaam jin kic num, ken naan kutn koñ naan Raa ki se, naan an koñ di ro ki? ³⁷ Ey num debkilimi se koña se, naan an duginj ute dio? ³⁸ Oo jee dunia ken 6orse tedga jee *kusinge oo tujga 6armde naan Raa ki se, naan naade ki se jaay debm ted sokonoo taa maama oo taa taarum se, maam *Goon Deba kic 6o sokonoo utu am tooł taa naan kici, 6iin m'ade 6aa maakñ Gaar Bubum ki oo ute gen kodingen *salal se.»

9

¹ Gōtn se Isa deekden daala oo: «Deere, 'booyki beε, m'asen taada: maakñ jeege tun 6orse utu ara se, metinge se kooy ey sum 6o utu kaakñ maakñ *Gaar Raa ken ade booy te toojiña.»

*Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken 6ii meεe jaay deel se, Isa danj Pier, Jak ute Jan ok 6aande do ko ki jerle kalde ki. Ken naade aan se, gōtn se Raa ooj terliñ roña naande ki. ³ Kalinge 6aa ted raap lak lak oo omb met ki biriñ biriñ. Debm do naan ki jaay kecñ koodn kaliñ aan goo naan se, gōto. ⁴ Gōtn se, jee metiñ ken mōto se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa. ⁵ Pier deek Isa ki oo: «Debm dooyje, beεki num, j'aki king gōtn ara ki 6o jiga; on j'asen taal daabge mōto, kalan naai ki, kalan Musa ki oo kalan Eli ki.» ⁶ Ken naade 6eere jaay 6aa okde se, taar ken Pier taad se kic 6o taad rēñ sum, jeel metiñ eyo. ⁷ Gōtn se, gapara naar 6aadō deebde bat. Oo maakñ gapar ki se, k'booy mind deba taad oo: «Naan se Goonuma, ken maam jēna. 'Booy uunki taariña!» ⁸ Gōtn se, jee metiñ ki naar terl aak ceεsde ki se, nam gōto oop Isa kaliñ ki 6o ute te naade sum. ⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde oo: «Beεε, nakñ naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gōtn se naade uun taariña, gan naade naaj ute naapa do taar ken naan taad oo utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap 6o, je taadn oo di?

¹¹ Gōtn se naade tond metiñ oo: «Gen di jaay jee jeel taadn tooñ metn Ko Taar Raage taad oo Eli ade 6aa jaay *al-Masi ade 6aa se?» ¹²⁻¹³ Naan terlden oo: «Deere, Eli utu ade 6aao oo naan 6o utu tond daapm nakge paac ute doobiñ jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le 6aadoga, na6o jeege tedinga nakñ naade maakde je don ki, aan goo ken Kitap taado do dokina. Num ter maakñ Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la oo Goon Deba se, utu dabar kusiña oo jeege utu an baate.»

Isa ed lapia goon ken ok koon sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken Isa ute jee metiñ ken mōto jaay 6aadō on jee metingen kuuy se, naade aak jeege dēna ing gurugde. Gōtn se jee jeel taad tooñ metn Ko Taar Raage kic 6o utu daan jeege tun se. Naade ing naaj naaj ute jee metiñ ken se. ¹⁵ Ken jeege jaay aak Isa utu 6aadō se, naade paac dōrlō oo aan 6aadō tedin tooεε. ¹⁶ Isa tond metde ki oo: «Onki di jaay naase ing

† 8:34 Kεεe je deekñ oo naai 'tookñ dabar bini gen kooy taa Isa aan goo ken Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

'naajki taara ute naade se?»¹⁷ Deb kalan maakɲ jee dɛnge tu se deekiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, maam se m'baano ute goonum gaaba ɔɔ goonum se ɔk kɔɔɲ sitan gaasiɲ ɔɲ taad taar eyo.¹⁸ Gɔtn metiɲ se ken sitan ɔkinga tak ɓo, uun undiɲ naan ki, tediɲ taariɲ tiɲ gupiyu, ɔliɲ taan naanɲina, tɛdga num, ron buj biɲ. Maam m'tɔndo metn jee meti ki m'ɔɔ am tuur sitan ro goonum ki, naɓo naade ɔɲ aasiɲ te eyo.»¹⁹ Isa deekden ɔɔ: «Naase jee do duni ken ɓɔrsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap ɓo m'king ute naase bini nuɲ ki jaayo? Maam tap ɓo m'asen serkɲ bini nuɲ ki? Goono se ɔk 'baamsiɲkiro!»²⁰ Naade jaay ɔk baano ɓaa ute goono se ɔɔ ken sitan jaay aak Isa se, baag tiikɲ goono, uun undiɲ naan ki ɔɔ dirciliɲa ɔɔ taariɲ tiɲ gupiyu.²¹ Isa tɔnd metn bubina ɔɔ: «Kɔɔɲiɲ se tɛsiɲ nuɲ ki?» Bubm goono se tɛrliɲ ɔɔ: «Kɔɔɲiɲ se tɛsiɲ baatiɲ ki.²² Gɔtn metinge sitan se iɲga num ɔliɲ naan tooc maakɲ poof ki ey lɛ maakɲ maane ki taa je an tɔɔɓ. Eɛjjen doje ki, 'noogje ken naai jaay an kaasiɲ num.»²³ Gan Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Gen di jaay naai taad ɔɔ: «Ken an kaasiɲ num» se? 'Booyo, ne diɲ ɔɲ cir deb ken aal maakiɲ do Raa ki se gɔɔ.»²⁴ Gɔtn se, bubm goono naar ɔɔd ɔɔyɔ ɔɔ: «Maam m'aal maakuma naɓo 'baado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac doɲ ki.»

²⁵ Ken Isa jaay aak jeege dɛna aan ɓaado ɔɲde kɔɲ se, naan aac kaama sitan ki ɔɔ: «Naai sitan debm tɛdn jeege duguyu ɔɔ gaasde ɔɲ taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se ɔɔ mɔɔtn 'baado eyo!»²⁶ Num sitan se tɔoy makɔɲɔ, tiikiɲ zak zak, jaay tece. Gɔtn se jeege baag taadɲ ɔɔ: «Goono se ooyga!» Taa naade aakiɲ naan tood pɛyɛd.²⁷ Gan Isa ɔk ji goono, uuniɲa ɔɔ goono se iɲ daar te jɛɲa.²⁸ Ken Isa jaay ɔk tɛrɪ ɓaa been se, ɔɔpiɲ kaliɲ ki ute jee metiɲ ki sum se, naade tɔnd metiɲa ɔɔ: «Gen di jaay ɓo sitan se naaje j'ɔɲ k'tuuriɲ te ey se?»²⁹ Isa tɛrɪden ɔɔ: «Napar sitangen bin se, ken k'tɔnd te metn Raa ey num, ɔɲ teec eyo.»

Isa taad taa yona ɔɔ taa duriɲ daala

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iɲ ɔɲ gɔtn se ɔɔ gaan ɓaa taa naan Galile ki. Naan ken se, Isa je jeege 'jeel gɔtiɲ eyo,³¹ taa naan dooy dooy jee metiɲ ki ɔɔ taadden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji jeege tu. Naade utu an tɔɔɓ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.»³² Num gan jee metiɲ ki se, taar se, naade ɔɲ booy ɔk te metiɲ eyo, gan naade ɓeere gen tɔnd metiɲa.

Maakjege tu se nanja ɓo magal ciri

(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan Kaparnayum ki. Ken naade jaay end been se, gɔtn se Isa tɔnd metde ɔɔ: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?»³⁴ Gan naade do dek, taa doob ki se, naade naajo ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɓo magal ciri.³⁵ Gɔtn se, Isa iɲg naan ki ɔɔ danjo jee metiɲ ken sik-kaar-dio deekden ɔɔ: «Debm jaay je tɛdn magal se, ɲ'ɔɔp ron baata ɔɔ ɲ'tɛd debm tɛdn naabm jeege paac.»³⁶ Isa uuno goon ɔkɔ ɓaano daariɲ daande ki, uun ɔkiɲ kaadiɲ ki deekden ɔɔ: ³⁷ «Taa maam jaay, debm ɔkga goon ɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, keɛse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala. ɔɔ debm ɔkum maam se, ɔkum maam sum eyo, num ɔk debm ken ɔlumo.»

Jee tɛdn naaba ute ro Isa

³⁸ Gɔtn se Jan deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔɲɔ deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'aɲo gaasa, taa naan lɛ, lee ute naajege eyo.»³⁹ Gan Isa tɛrɪden ɔɔ: «ɔɲte 'gaasiɲki, taa debm jaay tɛd

nakɲ-kooɓo te rom se, kɔŋ naar tɛrl taadn kusɲ rom ki eyo. ⁴⁰ Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege. ⁴¹ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay tak edsenga maan kaaye cɔkɔ taa naan jeeliɲ naase 'tɛdkiga tɛd jee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan tɛd se 'kutn cɛr eyo, num naan utu 'kɔŋ bɛdɲa.»

Ɔŋte kɔl genaai maakɲ *kusɲ ki

⁴² «Gaɲ maakɲ gaange tun sɛɛm ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalaɲ maakɲ kusɲ ki se. Debm ken ɔliɲ se, ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala k'dɔɔkiɲ mindiɲ ki ɔ j'uun j'undiɲ maakɲ baar ki. ⁴³ Ken nakɲ naai 'tɛd te jii sum ɓo ai kɔl maakɲ kusɲ ki num, jii se 'gaan und naata. Ɔɔpi jii kalaɲ ɔ kɔŋ kaaja gen daayum, bɛɛ cir ken 'king te jii dio ɔ 'ɓaa maakɲ pood ken gen daayum. ⁴⁴ [*] ⁴⁵ Ken nakɲ naai 'tɛd te jɛi jaay ai kɔl maakɲ kusɲ ki num, jɛi se 'gaan und naata. Ɔɔpi jɛi kalaɲ ɔ kɔŋ kaaja gen daayum se, bɛɛ cir ken 'lee te jɛi dio ɔ 'ɓaa maakɲ pood ken gen daayum se. ⁴⁶ [†] ⁴⁷ Ken 'kaami jaay ɓo ai kɔli maakɲ kusɲ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ai kooɓm kaami kalaɲ ɔ 'ɓaa *maakɲ Gaar Raa ki bɛɛ cir ken 'lee te kaami dio ɔ j'ai 'ɓaa kundi maakɲ pood ken gen daayum se. ⁴⁸ Ɔɔ gɔtn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode tiɲg aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ iɲg maakɲ pood ken gen daayum se.*† ⁴⁹ Ey num aan gɔɔ poodo daap nakge se, Raa kic ɓo ɔŋ dubar, taa daapm debkilimi tɛdn bɛɛ naaniɲ ki.

⁵⁰ «Kaata se naan nakɲ jiga, num ken nijim kaata se nanɲa num, j'an tɛdn j'ɔɔ dɪ jaay nijim gɔtiɲ ki se? Bin se, naase kic ɓo 'tɛdki jee jiga aan gɔɔ kaatn iɲg bɛɛ se ɔ iɲgki lapia te naapa.»

10

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

¹ Ter Isa iɲg gɔt ken se ɔ ɓaa taa naan Jude ki, kaam aak jɛɲ ool k'danɲ Jordan ken kaam naane. Jee denge ɓaado tus cɛɛɲ ki daala ɔ naan baagde dooyo aan gɔɔ ken naan lee dooy jeege. ² Gɔtn se *Parizigen mɛtiɲge ɓaado taa aɲ naama. Naade tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Deba se j'undiɲga kulu gen piir mɛndiɲ la?» ³ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Do taar ken se, *Musa tap ɓo taadseno ɔɔ dɪ maakɲ Kitap ki?» ⁴ Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Musa se und kulu ɔ k'raan maktubm gen piiri, j'ɛd mɛnd ki jaay ɓo j'an piiri.» ⁵ Gaɲ Isa taadden ɔɔ: «Taa do-mɔɲgse ɓo Musa raanɲen taar se. ⁶ Ey num do kupm mɛt ki se, *Raa aalo gaaba ute mɛnda.* ⁷ Taa naan se ɓo gaaba teecn kɔŋ koŋ te bubɲa, ɓaa tum te mɛndiɲa, ⁸ ɔɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalaɲ.† Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalaɲ sum. ⁹ Nakɲ jaay Raa dɔɔkiɲga dɔɔk se, debkilimi ɔŋte tuutiɲa!» ¹⁰ Ken naade jaay aan been se, jee mɛtiɲ ki tɔnd mɛtiɲ do taar ken se daala. ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Ken deba jaay piir te mɛndiɲa ɔɔ ɔk mɛnd kuuy se, aan gɔɔ debm teec ɔŋ mɛndiɲa ɔɔ ɓaa ɛɛs mɛnd nam. ¹² Ɔɔ mɛnda kic ɓo, ken piir te gaabiɲa ɔɔ ɔk gaabm kuuy se, naan se aan gɔɔ mɛnd teec ɔŋ gaabiɲa ɔɔ ɓaa ɛɛs gaabm nam.»

* **9:44** Bersen ese se maakɲ Kitapgen mɛtiɲge se, gɔto. «Gɔtn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode tiɲg aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ iɲg maakɲ pood ken gen daayum.» † **9:46** Aak berse 44.

† **9:48** Aak Eza 66.24. * **10:6** Aak Jɛn 1.27. † **10:8** Aak Jɛn 2.24.

Isa ɔɔd booro gaange tu
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se, jeege baano te gaangen sɛɛmɛ gɔtn Isa ki, taa ade tɔnd jin dode ki, naɓo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Ken Isa jaay aak nakn naade ted se, maakin tuj, deekden ɔɔ: «ɔnki gaangen sɛɛm se ade ɓaa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeege tec aan gɔɔ gaangen se ɓo utu 'kɔn gɔɔ *maakn Gaar Raa ki. ¹⁵ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar don ki aan gɔɔ goon cɔkɔ ey se, naan se 'kɔn kɛnd maakn Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶ Gɔtn se naan tuun takde kaadin ki, tɔnd jin dodege tu ɔɔ ɔɔdden booro.

Debm maala baado ɔn Isa
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Ken Isa jaay ɓaa ɓaa doob ki se, gaaba kalan aan ɓaado ɛrg naanin ki ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɓo m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔn *kaajn gen daayum se?» ¹⁸ Isa terlin ɔɔ: «Gen di jaay naai ɔɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɓo gɔɔ; ken bɛɛ se, Raa kalin ki sum. ¹⁹ Naai ɛ 'jeele nakn ken Raa taad gen ted se, ken ɔɔ: *ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'kɛesn mɛnd nam, ɔnte 'kɛesn gaabm nam, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkɔn taar-kɔɔɓɔ do nam ki, ɔnte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubu ki.*» ²⁰ Gaabm se terl Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gɔtn m'iin baatum ki tap ɓo, maam m'lee m'tɛdin ted tap.» ²¹ Isa jaay aak gaabm se, maakin jɛna ɔɔ deekin ɔɔ: «ɔɔpiga naka kalan sum. Nakn naai ɔk paac se, 'ɓaa dugin naatn ɔɔ gursin se 'ɓaa 'nigin jee daayge tu, bin se ai toodn kɔɔɔɔɔɔ maakn raa ki. ɔɔ naai ɛ, 'baado 'daanuma.» ²² Num gan ken gaaba jaay booy taar se, ron terɛcin bardak, ɔk terl ɓaa ɓaa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena.

²³ Isa uun dona aak jee metin ken ing cɛɛn ki se, deekden ɔɔ: «Ken jee nak denge jaay, kɛnd *maakn Gaar Raa ki se ɔɔn aak eyo!» ²⁴ Jee metin ki jaay booy taar se ɔkden taad eyo, num Isa terl deekden ɔɔ: «Genumge, kɛnd maakn Gaar Raa ki se ɔɔn aak eyo! ²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute ɓee luppaa se ɔɔnɔ; naɓo debm nak dena jaay 'kɛnd maakn Gaar Raa ki se, ɔɔn cir naan se daala!» ²⁶ Jee metin ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa ɔɔ: «Ken bin num, nanɓa ɓo 'kɔn kaaja?» ²⁷ Isa uun kaamin aakde ɔɔ deek ɔɔ: «Gen jikilinge tu sum num nakn se ɔɔnɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔnin gɔɔ.» ²⁸ Gɔtn se Pier taadin ɔɔ: «Anum 'hooyo, naaje se k'j'ɔnɔga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlin ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Ken nam jaay ɔnɔ beege, genaagen gaabge ute kengen mɛndge, koa, bubu, gaange ey ɛ maakn-gotinge taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se, ³⁰ nakgen se paac se, naan utu aden kɔn met kaaru beege, genaagen gaabge ute kengen mɛndge, koge, gaange, maakn gɔtge, ɔɔ ute dubar ken jeege utu an dabar taa maam se. ɔɔ ken kaadin jaay aanga num, naan 'kɔn kaajn gen daayum. ³¹ Maakn jeege tun ɓorse naan ki se, denin utu kɔɔpm mɔɔtn. ɔɔ maakn jeege tun ɓorse mɔɔtn se, denin utu 'tɛdn jee naan ki.»

Isa taad gen k-matɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

³² Naan ken se, naade uun doobo gen kookn ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ ken naade jaay ɓaa ɓaa se, Isa deel naande ki. Jee metin ki se nakn se deel dode ɔɔ jee den ɔk metin se ɛ, ɓeere ɔkde. Gɔtn se naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki ɔɔ baagden taadn nakn utu kaan don ki se daala. ³³ Naan deekden

ፊ፡ «'Booyki, ፊርse naaje k'l'look k'baaki baa Jeruzalem ki ፊ *Goon Deba se, j'utu j'an kəŋ kəl ji *magal jee tēdn sərke Raage tu ute ji jee jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raage. Naade utu an kəŋ bəwə doŋ ki ken j'an baa təlፊ ፊ utu an kəŋ kəlŋ ji jeege tun Yaudge eyo. ³⁴ Naade se utu an booy koogo metin ki, an tupm booro ron ki, an tond te mejeje ፊ utu an təlፊ. Anum, ken ooy tedga bii mətə se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jak ute gēnaan Jan tond meta gətn Isa ki
(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedeje baado ማ Isa ፊ tond metina ፊ፡ «Debm dooyje, beeki num, nakŋ naaje k'je k'tond meti ro ki se, naai ajen tooko.» ³⁶ Isa tərlden ፊ፡ «Naase 'jeki m'asen tēdn dī?» ³⁷ Naade tərliŋ ፊ፡ «Ken naai ade terl maakŋ gaari ki se, ማjen deb kalan king do ji daami ki ፊ ken kalan do ji jeeli ki.» ³⁸ Gan Isa tərlden ፊ፡ «Nakŋ naase 'tondki meta ro ki se, naase 'jeel əkki te metin eyo.» Gətn se naan deekden ፊ፡ «*Kəwpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kəŋ kaasn gen kaayin la? Lo *batem maam m'utu m'ted se, naase anki 'kəŋ kaasn gen tēdin la?» ³⁹ Naade tərliŋ ፊ፡ «Yee, naaje j'an kəŋ kaasa.» Naፆ Isa deekden ፊ፡ «Deere, naase utu aki kaay kəwpm ken maam m'utu m'kaay se ፊ utu aki tēdn batem aan gəw ken maam m'utu m'ted se. ⁴⁰ Naፆ gen gətn king jaay do ji daamum ki, ey le do ji jeelum ki se, əlum maam eyo. Gətn se Raa daapinga daap malinge tu.»

⁴¹ Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki. ⁴² Isa danjeno paac ፊ deekden ፊ፡ «'Jeelki, jeegen k'tələde gaarge do metjil jeege tun baa se paac se, naade inj dode ki ፊ magalgen k'tondde se ted jeege te taa təwə. ⁴³ Num daan naase ki se ማte 'tēdn bini. Ken maakse ki jaay nam je tēdn magalse se, ማ ron tēdn debm kaan naabse. ⁴⁴ Wə maakse ki se jaay nam je tēdn naanse se ማ ron asen tēdn bulse paac. ⁴⁵ Taa *Goon Deba baado se, taa jeege ፆ an tēdn naab eyo; num naan baado se taa naan ፆ tēdn naaba jeege tu ፊ kēdn kon gen dugŋ do jee dēna.»

Isa ed'lapia debm kaam-təək ken ron Bartime
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Isa te jee metin ki aan maakŋ geger ken k'danjin Jeriko ki. Ken naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dēna ək metde. Gətn se naade ማ debm kaam-təəkə jēŋ doob ki inj baay baaya ron Bartime, goon Time. ⁴⁷ Ken naan booy jaay j'wə Isan Nazaret ፆ deel deel se, naan baag təwə ፊ፡ «Isa, naai *Goon Daud†, eejum dom ki!» ⁴⁸ Jeege dēna uuniŋ kaamina ፊ ስ'doa, gan naan təwə təwə makəŋə cir daala ፊ፡ «Goon Daud, eejum dom ki!» ⁴⁹ Isa ək daara ፊ deek ፊ፡ «'Danjumsinkiro.» Naade baa ማina, deekin ፊ፡ «Isa danji. Ək 'maaki təwə, iini.» ⁵⁰ Gətn ese debm kaam-təəkə əw und te kal magalina, naar iin kirit ፊ baa gətn Isa ki. ⁵¹ Isa tond metin ፊ፡ «'Je m'ai tēdn dī?» Debm kaam-təəkə tərliŋ ፊ፡ «Debm dooyje, əwum kaamuma.» ⁵² Isa taadin ፊ፡ «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ማga lapia.» Gətn se kaamin naar əw aaka ፊ naan ək doobo ute Isa tēle.

11

Isa end Jeruzalem ki aan gəw gaarge
(Mt 21.1-11, 14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)

† 10:47 Goon Daud se gooniŋ mal eyo, num taad taa *al-Masi ken ade teecn maakŋ metjilin ki.

¹ Ken Isa te jee metin ki jaay aan goor te Jeruzalem se, naade aan do *kɔsn ɔlib ki ken cee naanje tun k'dandɛ Betpaje te Betani. Gɔtn se maakɲ jeenge tun metin ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naan deekden ɔ: «'Baaki maakɲ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kɔn goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ ɔ nam ɔii kalan ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro. ³ Ken nam jaay deeksenga ɔ: gen di jaay naase 'tedki nakɲ se? 'Terlinki ɔki: Melje ɔ jɛna ɔ tedga sum ɔ, asesino naar terl gɔtin ki.» ⁴ Ken naade jaay ɔaa aan se, ɔn goon buuru doob ki k'dɔɔkinga dɔɔk taa bee ki ɔ naade tuutiɲo. ⁵ Jee ken naade ɔnde gɔtn ese se, jee metinge aakde se deekden ɔ: «Goon buuru se, 'tuutiɲki gen di?» ⁶ Naade terlden aan goɔ ken Isa taaddeno ɔ jee se ɔnde naade tuuto goon buuru se. ⁷ Naade ɔk baansin Isa ki, tɔɔd taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa inɲ do ki. ⁸ Jeege dena tɔɔd taal kal magaldege doob ki. ɔ jee metinge gaanɔ doomo maakɲ kaag ki, ɔaado tambin doob ki se kici. ⁹ Jee deel naanin ki ɔ jee ɔk metina dɔɔb ɔy ɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tedn bɛɛɲ do deb ken ɔaado te ro Meljege Raa!»

¹⁰ «Raa tedn bɛɛɲ do deb ken ɔs gaar gen bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa ken raan maakɲ raa ki!»

¹¹ Isa end maakɲ gɛger ken Jeruzalem ki ɔ naan ɔaa end maakɲ *Bee Raa ki. Ken naan bɛɛr aak dɔɔd nakge paac aas se, kaad ken se kaada ɔaaga. Gɔtn se naan teec ɔaa ute jee metin ken sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

¹² Metbeenki, ken naade iino Betani ki se, Isa naam ɔo tɔɔlina. ¹³ Ken naan jaay uun kaamin aak ko ba daar daar te kambin dɔk naane se ɔ kaadn naane kɔn koojin kɔɔ. Naɔo ken naan jaay ɔaa metin ki se naan ɔn kamba sum taa kaadn koojn ko ba se ute ɔortɔ. ¹⁴ Gɔtn se Isa taad ko ba ki se ɔ: «Naan ki se mɔɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Gan taar naan taad se jee metin ki se booyga.

Isa tuur jee tedn zogen maakɲ *Bee Raa ki

¹⁵ Naade aan Jeruzalem ki ɔ gɔtn se, Isa ɔaa end daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ naan baag tuur jeegen ɔaano te nakdege gen zoa ɔ jeegen ɔaado dugu gɔtn ese se. Naan tot tɔl tuun te tabil jee pelekɲ gursge naatn ɔ tot tɔl te nakgen jee tedn zo dɛerge lee tinɲ do ki se kici. ¹⁶ Naan gaasde ɔ nam ɔnte deel ɔaano ute ne dim daan bɔɔr Bee Raa ki. ¹⁷ Gɔtn se naan dooyde, taadden ɔ: «Raa taad maakɲ Kitap ki ɔ:

Bee maam se tedn bee ken metjil jeegen ɔaa se paac ansum keeme.†

Num gan naase 'tedin ki tedga gɔtn jee boogge!‡»

¹⁸ *Magal jee tedn serke Raage tu ɔ ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage jaay booy nakɲ ken Isa ted se, naade je doobm an tɔɔɔ. Naɔo naade beerin beere, taa jee denggen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taad eyo. ¹⁹ Ken aan teger gɔtɔ ɔk jin se, Isa te jee metin ki teec naatn maakɲ gɛger ken Jeruzalem ki se.

Metn taar ko ba ken tuutu

²⁰ Metbeenki tanɔɔrin-nɔɔrina, ken naade terlo terl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba ken Isa naamin se, tuutga nes. ²¹ Gɔtn se Pier saap do

* 11:9 Ozaana se je deekɲ ɔ: Raa aaja. † 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11.

taar ken Isa taado se, deekiñ ðo: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamiñ se, tuutga ñes.»²² Isa terl taad jeege tun metiñ ki ðo: «Naase se aalki maakse do Raa ki!»²³ 'Booyki beε, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki ðo: «Iñi ooc maakñ baar ki» ðo debm se jaay ok naaja maakiñ ki eyo ðo aal maakiñ do taar ken naañ taad se, nakñ se Raa ansiñ kəñ tɛda.²⁴ Taa naañ se ɓo, maam deeksen m'ðo: nakñ paacñ naase 'je aki tond metə gotn Raa ki se, aalki maakse aan gəo ŋiñkiga ðo Raa asesiñ kɛda.²⁵ Ken naase iin daarkiga raan 'baaki 'baa tond metn Raa jaay, okki taar te nam num, 'baa okiñki naagiñ jaayo. Bin jaay Bubsen maakñ raa kic ɓo asen tɔɔ *kusiñsege.»²⁶ [§]

Magal Yaudge dem tɔɔŋɪ Isa

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Isa ute jee metiñ ki terl baado Jeruzalem ki daala. Kaaf ken naañ lee ɓaa kaam ara kaam ara daan boor *Bee Raa ki se ɓo, *magal jee tɛdn serke Raa ki, jee jeel taadn tɔɔkñ metn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se baado ŋiña.²⁸ Naade tond metiñ ðo: «Naai tap ɓo ken undi kulu gen tɛdn nakgen se tap ɓo naña? Eyle ken edɪ tɔɔgɔ gen tɛdn nakgen se, tap ɓo naña?»²⁹ Isa terlden ðo: «Maam m'je tond metse naka kalan sum. Ken naase jaay 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se.³⁰ 'Taadumki tu, naña jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa lɔɓu jikilimge le?»³¹ Ɔo gotn se naade baag saapa ðo taad te naapa ðo: «Naañ se j'an̄ki terl ðo dɪo? Ken k'taadkiga j'ɔki: «Raa ɓo ɔliño» le, naañ ajeki deekñ ðo: «Gen dɪ jaay baate tookñ kuunki taar Jan se?»³² Anum ken k'taadkiga j'ɔki: «Jikilimge ɓo ɔliño» le? A-a.» Taa naade se beer beer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala.³³ Gotn se naade terl Isa ki ðo: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa terlden ðo: «Maam kic num, m'asen kəñ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

12

Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

¹ Gotn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagñ taara ðo: «Gaaba kalan tɛd jinen bin, iin gurugin te durdur, uɔ gəo do ko ki gen rii koojñ biñiña ðo iin gɔto jerle gen king boɔbm jineniña. Gotn se maakñ jineniñ se naañ ŋiñ kaam ji jee tɛdn naabge tu ðo jee tɛdn naabge se tɛdga num utu kəñ beɔde ðo gotn se naañ iin ɓaa merte.² Ken kaadn kugñ koojñ bin jaay aan se, naañ ɔl debm tɛdn naabiñ se gotn jeege tun naañ ŋnde jineniñ kaam jide se, taa aŋo kəkñ beɔfiña.³ Num ken debm tɛdn naabiñ jaay aan jineñe ki se, jee se ok tond dɛreñiña ðo tuuriñ ŋiñ ɓaa jin sik.⁴ Ken mɛl jineñe jaay aakiñ naañ baado jin sik se, naañ ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naañ kic ken ɓaa aan se, naade ok tondiñ don ki ðo naajiña.⁵ Naañ ken se, ter debm jineñe ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naañ se naade ok tɔliña. Ter debm jineñe se ɔlo jee tɛdn naabgen kuuy den daala. Naade se kic ɓo jee metiñge naade tond dɛreñde ðo kengen metiñge naade tɔalde.⁶ Debm ken ɔpiñ se, kese goon maak-jena. Naañ saap ðo: «Goonum mala se naade utu tookñ kuun taariña.» Taa naañ se ɓo, naañ ɔliño kaam mɔɔtn.⁷ Gan jee tɛdn naabgen

§ 11:26 Bersen ese se maakñ kitapgen metiñge se naañ gɔto. «Ken naase jaay 'baateki kəkñ naagñ naapge le, Bubsen maakñ raa ki kic ɓo asen kəñ tɔɔ kusiñsege eyo.»

ese jaay aakiñ se, baag taadñ te naapa ð: «Naan se ðo ken bubiñ ooyga num utu 'tədn məl jinənɛ se; ken bin num 'ðaakiro, k'təəlɪŋki ð jinənɛ se ajeki kəəpm naajege tu.»⁸ Gətn se naade əkiña, təəlɪña ð maakñ jinen ki se, naade uun undiñ naatn.»

⁹ Num Isa tənd mətde ð: «Ken məl jinənɛ jaay baadoga num, jee se naan aden tədn ð di? Ken naan baadoga num, jee se naan aden təəl naatn ð jinəniñ se ɛ, naan an kədn kaam ji jeege tun kuuy.¹⁰ Naase 'dooyiñkiga te ey la taar ken *Raa taadñ maakñ Kitap ki se ð:

*Ko ken jee kiin beege baatiñ se,
naan se ðo tədga ko ken 'gakñ bea;*

¹¹ *kese ðo naabm Məljege Raa*

ð naajege tu se j'aakiñki se əkjeki taad eyo! *»

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagñ taar ken Isa taad se, taad te naade. Gətn se naade je doobm ken an kəkə, naðo naade beer jee dənge tu. Gətn se naade iin əniña.

Mətn taar kəgñ miiri gən Gaar magal roñ Sezar

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Magal Yaudge əl *Parizigen mətinge te jee *Erodgen mətinge, taa baagoom kəkñ Isa do taariñ ki.¹⁴ Naade baado taadiñ ð: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar mət ki ð taar jeegen kuuy se naai 'tədn naaba ro ki eyo ð jeegen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai əli dım maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa mət ki. Borse 'taadjen tu: j'ək doobo gən kəgñ miir Sezar ki ləbu gəto? J'an kəg ləbu j'an kəg ey ɛ?»¹⁵ Num gañ Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ð: «Gən di jaay naase oomumki bin se? Uun 'ðaankiro te tamma kalañ, m'an kaak tu.»¹⁶ Naade uun baano te tamma kalañ ð Isa tənd mətde ð: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raaniñ ro ki se tap ðo gən naña?» Naade tərlin ð: «Gən Gaar Sezar.»¹⁷ Gətn se Isa tərlədn ð: «Ken bin num, nakñ gən Gaar Sezar se ədiñki nakiña ð nakñ gən Raa ɛ, ədiñki nakiñ kici.» Num ken naade jaay booy taar Isa taad se, əkden taad eyo.

Jeege naaj mətn taar jeegen utu kooy duru

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Jeegen k'dandə *Sadusege ken taad ð jeege ooyga num dur ey sum se, baado gətn Isa ki ð tənd mətiñ ð: ¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakñ Kitap ki ð: ken deba ək mēnda jaay ooy əñ te goon ey se, beeki num, gənaan se 'kəkñ mēndiña taa koojñ mətjili gənaan ken ooy se.²⁰ Num 'booyo, gənaage cili, koñde kalañ. Debm deet deet se ək mēnda naðo ooy ooj te goon eyo.²¹ Debm mətiñ ki baado ək mēndiña ð naan kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mətəge tu se kic ðo baado ək mēnd se, naan kic ðo ooy ooj te goon eyo kici.²² Jo naaden cili se paac təkñ naamga mēnd se, naðo naade paac ooyo ð goono kalañ kic ðo nam ooj te eyo. Jo kaam məətn se, mēnda se kic baado ooyo.²³ Bin num, ɸii ken jaay jeegen ooyga kooy adə dur daan yoge tu se, mēnd se tap ðo 'tədn mēnd naña? Taa naaden cili se ɛ, tək naaminga paac.»²⁴ Isa tərlədn ð: «Naase se, ɸere, iigkiga, taa taar Raa se ɛ 'jeelki eyo ð təəgñ Raa kic ɛ, naase əndki te mətiñ eyo.²⁵ 'Booyki, ɸii ken jaay jeegen ooyga kooy adə dur daan yoge tu se, gaabge te mēndge se təkñ naap ey sum. Num naade se tecñ aan gəð *kədn Raagen maakñ raa ki.²⁶ Gən mətn taar jeegen ooyga kooy jaay utu

* 12:11 Aak KKR 118.22-23.

dur daan yoge tu se, taar maakŋ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyiŋki te ey la ken ɔɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki ɔɔ maakŋ pood ken se Raa taadiŋ ɔɔ: *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔɔ m'gen *Yakub?*† 27 Raa se, naaŋ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaŋ se, Raa jee zεεε. Naase se, βεεε, deer deer iigkiga.»

Maakŋ *Ko Taar Raa ki se kεse ɔo taar gen tɛda ken magal cir paac (Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

28 Kaad ken Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadŋ tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa kalan bini utu te naade. Ken naaŋ jaay booy Isa taad tɔɔk metn taara nijim bin se, naaŋ iiko cεεŋ ki ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Maakŋ taarge tun ken Raa taad ɔɔ k'tɛd paac se, ken gay ɔo cirde?» 29 Isa terliŋ ɔɔ: «Taar cirde paac se ken ɔɔ: 'Booyki gaan *Israēlge, Meljege Raa se, naaŋ kaliŋ ki sum ɔo Raa. 30 Naai 'je Meli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.‡»

31 Ter ken metiŋ ki ɔɔ: «'Je naapi aan gɔɔ 'je ro naai mala. § Maakŋ taarge tun ken Raa taad ɔɔ gen tɛda se, ken cir taargen ese se gɔɔ.» 32 Debm jeel taadŋ tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, kεse jiga. Taar naai 'taad se taar met ki. Raa se naaŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Raa kuuy se, gɔɔ. 33 Debkilimi je Raa se, aŋ je te maakiŋ paac, ute saapiŋ paac, ute tɔɔgiŋ paac ɔɔ je naapiŋ aan gɔɔ ro naaŋ mala. Taargen se cir *serkŋ ken naaŋ εd Raa ki ɔɔ cir serkŋ ken naaŋ tɔɔ ɔɔ tɔɔciŋ se.» 34 Isa jaay booy taar gaabm terliŋ nijim bin se, naaŋ deekiŋ ɔɔ: «Naai se 'dɔk te *maakŋ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade mɔɔtn nam tɔnd te metiŋ gen taar dim kuuy ey sum.

*Daud dan *al-Masi ɔɔ: Meluma (Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)

35 Gaŋ ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naaŋ tɔnd metde ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadŋ tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ al-Masi naaŋ goon Daud se? 36 Daud mala kic ɔo *Nirl Salal ɔliŋ deek ɔɔ: *Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ: 'Baado iŋg do ji daamum ki,*

bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.*

37 Daud mala kic ɔo danŋiŋ ɔɔ: Meluma, anum 'tɛdn gooniŋ se, 'tɛdn ɔɔ di daala?»

Ken jee den jaay booy taar se εdden maak-raapo.

Isa deek jeege tu ɔɔ j'ɔnd kɔnd te jee jeel taadŋ tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se

(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)

38 Ter Isa deek jeege tun naaŋ dooyde dooy se ɔɔ: «ɔndki kɔndo te jee jeel taadŋ tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode ɔɔ ken baaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki. 39 ɔɔ ken naade jaay aanga maakŋ *βee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gɔtn naan ki. ɔɔ ken aanga gɔtn kɔs ki kic ε, naade je gɔtn naan ki. 40 Naade se ɔo ken baagga keem Raa num, eem lek tεc tɛd aan gɔɔ naade ɔo jee βεε taa jeege aden kaaka ɔɔ naade ɔo jee ken ɔs nan ji mɛnd-daayge. Num gaŋ naade se, bɔɔr utu koocŋ dode ki se ɔɔŋ aak eyo.»

† 12:26 Ken Raa jaay deek bin se, je taadŋ ɔɔ naan naaŋ ki se, jeegen do dɔkiŋ se utu zεεε.

‡ 12:30 Aak Dt 6.4-5. § 12:31 Aak Lb 19.18. * 12:36 Aak KKR 110.1.

Mend-daaye ed *serke Raa ki

(Lk 21.1-4)

⁴¹ Gōtn se, daan bōor *Bee Raa ki, Isa utu ing cee tukul kaag ken jeege lee tōmb serke maak ki o naan aak jee dengēn baado omb serke Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. Gōtn se jee maalge ro naap ki baado omb gurs dēna. ⁴² Gōtn se, mend-daay kalan baado omb tammage seem seem dio o tammagen se kōbōrō kic bō aas eyo. ⁴³ Gōtn se Isa dan jee metiŋ ki o deekden o: «'Booyki bēe, m'asen taada. Mend-daay ken daay nan takŋ ese se, nakŋ naan omb maakŋ tukul kaag ki se den cir gen jee baa se paac. ⁴⁴ Taa jeegeen se ed do nak dēndege tu, gan mend-daay se ute daayiŋ se kic bō, nakŋ naan okŋ ken an tiŋge se bō, naan baado ombiŋ paac.»

13

Isa taad o *Bee Raa se jeege utu an tōkō

(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)

¹ Kaad ken Isa teeco teec maakŋ Bee Raa ki se, maakŋ jeenge tun metiŋ ki se, deb kalan deekiŋ o: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bēe ken j'iinŋ bee se! Aak tu bee se j'iiniŋga aak bēe aak eyo!» ² Isa terliŋ o: «Aaka, bee magal daar aak bēe bēe ese se, jeege utu an ru nan tak. Konŋen rees aak bēe bēe se, utu wōkŋ kalan kalan o ko tap bō 'kōŋ toodn do naapiŋ ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan ken se, Isa ook ing do *kōsn olib ki o o kaamiŋ aak kaam sak *Bee Raa. Gōtn se jee metiŋ ki se, Pier, Jak, Jan o Andre naade se sum bō ute te naana o naade tōnd metiŋ o: ⁴ «'Taadjēn tu, nakgen se 'kaan nuŋ ki? O naan se 'tedn o dī jaay bō naaje j'an kaakŋ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadiŋ 'kaan se?»

⁵ Gōtn se Isa baagdēn taada o: «Ondki kōndō, onte 'kōŋki nam onten 'derlse. ⁶ Jeege dēna utu adē baa ute roma o asen taadn o: «Maam bō *al-Masi!» O ken naade 'ted bin se utu 'derl jeege dēna. ⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kōosn maan bōorge, ken gōor utu naase lōbu 'dōkō, anum bēre, onten 'beerki. Taa nakgen se utu 'kaana, nabō duni se 'kōŋ nan ey bōrō. ⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bōrō te taa naan gaar ken kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bōrō te taa naan gaar ken kuuy. Maakŋ naange tun metiŋ naana utu 'tea o gōtn metiŋ bō utu tōl jeege. Aan gō mēnd ken maakiŋ tuuniŋ gen koojo se, nakgen se kic bō baaga kaana num, kese je taadn o dunia oopga gōrō. ⁹ Num naase jee metum ki se ingki do metek se ki. Taa jeege se utu asen kōnd bōrō o asen baa tōnd dēreŋ maakŋ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tōkŋ baa naan magalge tu o naan gaariŋge tu. Taa bin se, naase aki tedn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bēeki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo. ¹¹ Ken j'ok k'baanse baa gōtn kōjŋ bōor ki se, nirlse onte kaay se do taar ken naase aki baa taada, taa taar ken naase aki baa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal bō asen kōl naase aki 'taada. ¹² Naan ken se genaa utu kōl genaan j'an baa tōlō o bubu kici utu kōl gooniŋa j'an baa tōlō. Gaange utu terl naaga bubdege tu o je yode. ¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kōodn kundu; nabō debm jaay aayga kaamiŋ bini aanga do taar tōliŋ ki num, naan se utu 'kōŋ kaaja.»

*Dubar ɔn kusina utu baado**(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)*

¹⁴ «Kaadin utu kaan se naase utu aki kaakɔ Debm tuj deelga te ɔtin se utu 'kɛnd king maakɔ *Bee Raa ki, ɔt kɛn *salal se, kɛn bɛɛki num, naan kɛnd eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'ɔkin jiga jaayo! Kɛn jaay aakkiga nakgen se num, ɔn jee kɛn ing taa naan Jude ki se, k'l'jaan j'ook maakɔ koge tu. ¹⁵ Debm ing king do beɛn ki raan se, kɛn naan booy jaay aan kaan se, n'ɔnte booyo ɛn tɔsn nakingen maakɔ beɛn ki. ¹⁶ Debm jaay maakɔ ɔtin ki kic lɛ n'ɔnte tɛrlo beene ɛn kuun kal magalina. ¹⁷ Bii kɛn se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, adɛn tɛdn ɔn aak eyo. ¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo. ¹⁹ Kaad kɛn se jeege utu dabar dɛna ɔ dubar se ɔtn Raa aal dunia tap ɔ nam naam te eyo ɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔn cir naan ese se ɔtɔ. ²⁰ Num Mɛljege Raa, bii dubar se, naan gaaninga duuku taa jeege naan bɛɛr tɔɔdɛ se, kɛn biigen se jaay naan gaanden te duuk ey num, nam kɔn kaaja tap ɔ ɔtɔ. ²¹ Kaad kɛn se jaay nam taadsenga ɔ: «'Baado aakki, *al-Masi utu ara!» Ey lɛ taadsɛn ɔ: «Aakki! Naan utu naane!» Naase, ɔnten 'tookki taarina. ²² 'Booyki! Jeege kɛn tɛd rodɛ ɔ naadɛ ɔ al-Masige ute jeege tɛd rodɛ ɔ naadɛ jee taad taar teeco taar Raa ki se utu adɛ baao. Naadɛ utu 'tɛdn nakɔ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd se kɛn naadɛ ɔnga doobo num, adɛn kaan dal kici. ²³ Num, naase se ɔndki kɔndɔ! 'Bɛɛ, taar se lɛ, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

Goon Deba utu adɛ tɛrlɛ*²⁴ Tɛr Isa taadden daala ɔ:*«Kɛn biigen ɛn dubarge se jaay deelga num,kaada se utu 'tɛdn ilim dib**ɔ laapa se lɛ wɔɔr eyo.*²⁵ *K-dijgen maakɔ raa ki adɛ si naan ki**ɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ maakɔ raa ki paac se, utu 'tea.**

²⁶ «Gɔtn se j'kaakɔ *Goon Deba adɛ booy maakɔ gapara ki ute tɔɔngɔ Raa kɛn wɔɔr ɔtɔ kelɛn. ²⁷ ɔ Goon Deba se adɛ kɔl *kɔdn Raage ɔ naadɛ utu 'tusn jee kɛn naan bɛɛr tɔɔdɛ, mɛtn naan kɛn kaam ɔɔ, ɔtn do naanɔ iin ro ki bini daar ro ki ɔ bini ɔtn mɛtn raa daar ro ki.»

Isa aal naagɔ taara ute ko ba

²⁸ «Naase ɔndki doa te ko ba: kɛn naan jaay baaga kɔɔdn taa-oomo ɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔ bara ɔɔpɔga ɔɔɔɔ. ²⁹ Bin num naase kic ɔ, kɛn aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan ɔɔsega ɔɔɔr kaam-taarse ki. ³⁰ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: jee duni ki ɔɔse se 'kooy nan ey sum ɔ, nakgen se utu 'kaana. ³¹ Maakɔ raa ute do naanɔ se utu 'deele, num taar maam se 'kɔn deel eyo.»

Raa kalin ki sum ɔ jeel bii kaan *Goon Deba

³² «Num gan kɛn ɛn kaadin ute biin Goon Deba ano ba se, nam tap ɔ jeel eyo. Kɔɔgen maakɔ raa ki kic lɛ jeel eyo, ɔ Goono kic ɔ, jeel eyo. Nam jeel biin se, ɔtɔ. Kɛn jeel se, Bubu kalin ki sum. ³³ ɔndki kɔndɔ, ɔnte 'toodki bia, taa kaadn Goon Deba adɛ ba se, naase 'jeelki eyo. ³⁴ Kɛse tec aan ɔɔ debm ba ba merte. Naan ɔn beɛn kaam ji jee tɛdn naabinge.

* 13:25 Eza 13.10 ɔ 34.4.

Nan̄a kic naan̄ taad̄in̄ naabin̄ naabin̄a ð ðebm b̄oobm taa ðoobo se naan̄ taad̄in̄ ð ñ'õnte tood̄n bia. ³⁵ In̄gki z̄eεε daayum, taa naase kic ðo 'jeelki eyo kaad̄n k̄en m̄el ðee ade ðaa se, k̄en naan̄ ðo 'kaan t̄eγeγ, daan ðea, do-m̄etb̄eeki, lo tan̄õrīna. ³⁶ ʒndki k̄ond ey num s̄om naan̄ asen kaan k̄on̄ pirsil kaad̄k̄en naase utu tood̄ki tood̄bia. ³⁷ Taar k̄en maam m'taad̄sen se, m'taad̄in̄ jeege tu paac: daayum in̄gki z̄eεε.»

14

Jee magalge end t̄el kutn Isa

¹ ʒõp̄ga ðii di sum ðo, Yaudge 't̄ed̄n *laa Paak ute laa mappan ðk ðõm̄ eyo. Gõtn se *magal jee t̄ed̄n s̄erke Raage tu ute jee jeel taad̄n t̄õk̄n̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage je ðoobm an goon̄ k̄õk̄n̄ Isa taa an̄ ðaa t̄õlo. ² Naade taad̄ ðo: «j'õnte 'k̄õk̄in̄ki ðii laa ki, ey num jeege kiin̄ ḡen t̄ed̄n taara ðo ḡõtõ t̄uju.»

M̄enda ðaado ðt itir ro Isa ki

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa ðaa maak̄n̄ naan̄ k̄en Betani ki ðo kaad̄k̄en naan̄ in̄g ðs k̄õsõ maak̄n̄ ðee Simon k̄en k'dan̄in̄ ðebm bikid̄i se, m̄enda kalan̄ ðaado uuno naka an̄ ḡõ ðo k-b̄õk̄õlo kalan̄ ðo nak̄n̄ se k̄o ðo k'c̄õc̄ k'daap̄in̄a. K-b̄õk̄õl se k'dan̄in̄ *albatir*. ʒõ itir maak̄ ki se itir salal ðo ðõñõ ðo k'dan̄in̄ *nard*. M̄end se ðaado t̄õk̄ k-b̄õk̄õlo se ðo ðõy itir maak̄ ki se do Isa ki. ⁴ Jee m̄et̄ingen̄ in̄g ḡõtn se aak se, maak̄de t̄uju ðo baag taad̄n te naapa ðo: «Ḡen ði jaay itir se naan̄ t̄ujin̄ bin se? ⁵ Itir se jaay k'ðaa k'dugin̄a num, ano ðaa te tamma cir kaar-m̄õtõ ðo gursn se j'an̄ nigin̄ jee daayge tu*!» Taa naan̄ se ðo naade taad̄ taargen in̄g kusu ro m̄end k̄en se.

⁶ Gan̄ Isa deekden ðo: «M̄enda se õñin̄ki j̄el̄ek, õnte 't̄eε̄cīn̄ki mind̄in̄a. Nak̄n̄ naan̄ t̄ed̄m̄ maam ki se, nak̄n̄ j̄ig aak eyo. ⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ðo k̄en naase 'j̄eki num ad̄eki k̄õn̄ t̄ed̄n b̄eε. Num gan̄ maam se m'k̄õn̄ kinḡ te naase daayum eyo. ⁸ Ey num, m̄end se naan̄ t̄ed̄ga b̄eε k̄en naan̄ k̄õn̄ t̄ed̄a. ʒõ itir naan̄ õtum se ðaap̄unga roma k̄en t̄ed̄ga num j'utu j'am k̄õl maak̄n̄ ðaad̄ ki se. ⁹ 'Booyki b̄eε, m'asen taada: do naan̄a ute magalin̄ se ḡõtn gay gay kic ðo, k̄en jeege utu 'taad̄n Labar Jiga se, nak̄n̄ k̄en m̄end se jaay t̄ed̄m̄ se, jeege paac utu k̄õsn̄ maan̄in̄a ðo saap̄m̄ do nak̄n̄ k̄en naan̄ t̄ed̄n ese se.»

Judas ut Isa

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judas Iskariõt se, naan̄ maak̄n̄ jee m̄etn̄ Isa k̄en sik-kaar-dio. Naan̄ iin̄ ðaa taad̄ *magal ðebm t̄ed̄n s̄erke Raage tu taa naan̄ je ad̄en taad̄n ðoobm k̄en naade an̄ k̄õk̄n̄ Isa. ¹¹ K̄en naade booy taar Judas se, maak̄de raapo ðo naade taad̄in̄ga taad̄ ðo utu an̄ k̄ed̄n gurs. Naan̄ k̄en se, Judas baag je ðo ðoobm an̄ kutn̄ Isa sum.

*Isa ðl jee m̄et̄in̄ ki t̄ed̄den̄ k̄õsn̄ ḡen *laa Paak*

(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kõr 11.23-25)

¹² Bii deet deetn̄ ḡen laa mappan ðk ðõm̄ eyo jaay aan se, ðii k̄en se ðo k'tõjn̄ gan̄ baatge ḡen laa Paak ḡen Yaudge. Jee m̄etn̄ Isa ki t̄õnd m̄et̄in̄ ðo: «K̄õsn̄ ḡen laa Paak se, naai 'je j'aisin̄ t̄ed̄n kaam gay?» ¹³ Gõtn se Isa ðl maak̄n̄ jeege tun̄ m̄et̄in̄ ki se jeege dio, ðeekden ðo: «'Baaki maak̄n̄ ḡeγeγ ki ðo k̄en 'ðaaaki ðaa se, naase aakki ðõd̄n̄ ute gaaba uuno k̄õyõ ðooc te

* 14:5 Tamman kaar-m̄õtõ se aas te gursn ðebm k̄en t̄ed̄naaba õñ maak̄n̄ ðaar ki.

maane se. Okki metiṇa, ¹⁴ ɔɔ gɔtn naan an kɛnd maak ki se, 'taadki mel ɓee ki se ɔɔki debm dooy jeege ɔljeno, ɔɔ k'lɔnd meti ɔɔ ɓee gay jaay ɓo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee metiṇ ki se? ¹⁵ Gɔtn se naan asen taadn ɓee magala kɛn do ɓee ki raan, ɔɔ maakŋ ɓee ki se, nakinge paac aas kart. Gɔtn ese ɓo ajeki tɛdn kɔsn gɛn laa Paak se.» ¹⁶ Kɛn jee metiṇ ki jaay ɓaa aan maakŋ gɛgɛr kɛn ese se, naade ɔŋ nakge se paac aan gɔɔ kɛn Isa taaddeno. Gɔtn se ɓo naade tɛd kɔsn gɛn laa Paak.

¹⁷ Kɛn aan tɛgɛr gɔtɔ ɓaa ɔk jiiṇ se, Isa ɓaadɔ ute jee metiṇ kɛn sik-kaar-dio. ¹⁸ Kɛn naade jaay iŋg gɔtn kɔs ki baag kɔsɔ se, Isa deekden ɔɔ: «'Booyki ɓɛɛ, m'asen taada: maakse ki se, debm iŋg ɔs kɔs te maam se ɓo utu am kutu.» ¹⁹ Kɛn naade jaay booy taar ese se, naade maakde tujɔ. Gɔtn se nana nana kic ɓo baag tɔnd metn Isa ɔɔ: «Lɔ, nakŋ se tɛdn maam lɛ?» ²⁰ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Maakŋ naase kɛn sik-kaar-di se, debm ɔl kɔl jiiṇ maakŋ baay ki ute maam se ɓo, naana. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ kɛn *Raa taadno maakŋ Kitap ki, num gan ɔŋ deb kɛn an kut se! Debm bin se kɛn j'oojiṇ te ey kic ɓo, ɓɛɛ kaca.»

Isa ɛd kɔsn taadn metn taar yona

²² Kaad kɛn naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jiiṇ ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup ɛdiiṇ jeege tun metiṇ ki deekden ɔɔ: «Ok ɔski, kɛse roma.» ²³ Tɛr naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojŋ kaagŋ k'danjiṇ biṇ se jiiṇ ki, tɔɔm Raa, ɛdɛsiṇa ɔɔ naade paac nana kic ɓo ɔk aaye aaye. ²⁴ Isa deekden ɔɔ: «Kɛse moosuma kɛn taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔy taa jee dɛna. ²⁵ 'Booyki ɓɛɛ, m'asen taada: tɔtn koojŋ biṇ ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'ɓaa kaay tɔtn koojŋ biṇ kiji se, *maakŋ Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Kɛn naade aar kaa gɛn keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kɔsn olib ki.

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

²⁷ Gɔtn se Isa taad jeege tun metiṇ ki ɔɔ: «Naase 'paacki utu amki kaan rɛsɛ, taa Raa taadga taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:

Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge,

ɔɔ baatinge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.†

²⁸ Num kɛn maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana, m'asen ɓaa booy taa naan Galile ki.» ²⁹ Gɔtn se Pier deekiṇ ɔɔ: «Kɛn jee meti ki jaay aan rɛsi paac kic ɓo, maam se m'ai kɔŋ rɛs eyo.» ³⁰ Gan Isa tɛrlin ɔɔ: «'Booy ɓɛɛ, m'ai taada: maakŋ nɔɔr kɛn jaaki se, kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔoy dɔɔl di ey sum ɓo, naai 'naajŋ dɔɔl mɔtɔ 'deekŋ ɔɔ naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan Pier deekiṇ ɔɔ: «Gɔtɔ! Maam se kɛn am kaan te yoa kic ɓo, m'ai baati eyo!» ɔɔ jee metiṇ kɛn kuuy se kic ɓo paac taad aan gɔɔ gɛn Pier se.

Isa tɔnd metn Raa Getsemane ki

(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

³² Naan kɛn se, naade aan gɔt kɛn k'danjiṇ Getsemane. Kɛn naade aan se, Isa taadn jee metiṇ ki ɔɔ: «Iŋgki gɔtn ara, kɔr maam m'ade ɓaa tɔnd metn Raa se.» ³³ Naan ɔk ɓaan te Pier, Jak ɔɔ Jan. Gɔtn se nirlin baag teece ɔɔ taar maakŋ ki nan tak. ³⁴ Isa deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se iŋgki gɔtn ara ɔɔ ɔŋten 'toodki bia.» ³⁵ Naan iin iik naan ki ɔkɔ, ooc naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa deek ɔɔ: «Kɛn naai 'je num, kaadn dubar kɛn utu kaan dom ki se, iikin naatn dɔkɔ.» ³⁶ Naan tɛrl taad daala ɔɔ: «Abba, Bua, nakŋ ɔŋ ciri naai ki se,

† 14:27 Aak Zak 13.7.

gətɔ. Iikum *kɔɔpm dubar se rom ki naata. Num gan 'tɛd aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ ken maam ɓo m'je se eyo.»³⁷ Ken naan terl ɓaado ɔŋ jee metiŋ ki se, kaamde ɔkga bia. Naan deek Simon Pier ki ɔɔ: «Simon, naai 'tood tood bi la? Ler kalan kic ɓo naai ɔŋ aasiŋ te gen king zɛɛ ey ne?»³⁸ Naase inŋki zɛɛɛ, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki kooɔn maakŋ nakŋ naam ki eyo. Maakŋ debkilimi se je tɛdn nakŋ bɛɛ, naɓo daa roŋ ɓo ɔŋ aasiŋ eyo.»

³⁹ Ter Isa iik naan ki cəkɔ daala, ɓaa tɔnd metn Raa, naan inŋ dɔɔl taar ese sum. ⁴⁰ Ken naan ɔk terlo daal se, ɓaado ɔŋ jee metiŋ ki tood tood bia ɔɔ ken bi ɔkde se, kaamde kic ɔŋ aak eyo. Gɔtn se taar naade aŋ taad kic ɓo jeel eyo. Isa ɔk terl ɓaa tɔnd metn Raa daala. ⁴¹ Ken naan terl ɓaado ɔŋde gen k-mɔtɔge se, deekden ɔɔ: «Maakŋ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛga, kaadiŋ aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an kəkŋ kəl ji jee tɛdn *kusiŋge tu. ⁴² Iiŋki, k'ɓaaki! Aakki, debm am kut se aanga!»

Isa j'ɔkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

⁴³ Ken Isa utu taad nanj te taariŋ ey sum ɓo, gɔtn se Judas aana; naan se maakŋ jeege tun metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan ɓaado ute dɔɔl jeege dɛna metiŋ ki ken ɔk gɔrd-jerldege ɔɔ te sirddege. Jee se, *magal jee tɛdn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge ɓo ɔldeno. ⁴⁴ Judas, naan ɓo debm utu kutn Isa se, taadga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciiliŋ se ɓo, kɛse ɓo naana! Ɔk 'ɓaansiŋki ɔɔ 'bɔɔbiŋki jiga.» ⁴⁵ Ken Judas jaay ɓaado aan se, naar ɓaa cɛɛ Isa ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje!» Gɔtn se naan baam ɔkiŋa ɔɔ aay ciiliŋa. ⁴⁶ Jee kuuy k'ɓaado tel se ɔɔ iij-ɔkiŋa. ⁴⁷ Num maakde ki se, deb kalan ɔɔdo gɔrd-jerliŋa, ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki se. ⁴⁸ Gan Isa deekden ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlsege ɔɔ te sirdsege se, aan gɔɔ 'ɓaakiro kəkŋ debm ɓoogo. ⁴⁹ Ey num bii-raa maam m'tiŋgo ute naase daan bɔɔr *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, naɓo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'ɓaamkiro kɔkɔ se, taa taar k'raaniŋo maakŋ Kitap ki do dakiŋ se, 'kaan doobiŋ ki.» ⁵⁰ Gan gɔtn se, jee metiŋ ki paac baatiŋa ɔɔ aŋ rɛsiŋa. ⁵¹ Anum, gɔtn se goon kɔɔdo kalan bini ɔk metn Isa ɔɔ naan aal kal kuulu sum ɓo roŋ ki. Jee se ɔkiŋa, ⁵² naɓo naan aŋ ɔŋde kaliŋ jide ki, aŋ ɓaa met-beere.

*Isa j'ɔk k'ɓaansiŋ naan magal Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge*

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

⁵³ Naade ɔk ɓaan te Isa ɓee *magal debm tɛdn serke Raa ki. Gɔtn se magal jee tɛdn serke Raage tu, magal taa ɓee Yaudge ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se, paac tus gɔtn ese. ⁵⁴ Pier ɔko metn Isa daande goon dɔkɔ, ɛnd ɓaa bini aan daan bɔɔr ɓee magal debm tɛdn serke Raa ki. Gɔtn se naan inŋ riib riib poodo te jee tɛdn naabge.

⁵⁵ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa aŋ kəkŋ mindiŋ num, j'an ɓaa tɔɔɔ, naɓo naade ɔŋ te taar dim eyo. ⁵⁶ Ey num saaddege dɛna ɓaado tɔliŋ taar-kɔɔɔ doŋ ki eyo, naɓo saaddege ɔk metn naap eyo. ⁵⁷ Jee metiŋge uun taar met ki eyo, ɔliŋ doŋ ki taa aŋ kəkŋ mindiŋa, deek ɔɔ: ⁵⁸ «Naaje k'booyo naan taad ɔɔ: «*Bee Raa ken jeege ɓo iiniŋ te jide se, maam m'an tɔɔkŋ naatn ɔɔ daan ɓiige tun mɔtɔ se, maam m'kiŋ ken

kuuy gōtiŋ ki. Bee maam m'aŋ kiin se, jikilimge 60 aŋ kiin te jide eyo.»
 59 Ute naaŋ se kic 60, saadgen 6aado taad taar se, taarde ɔk meŋn naap eyo. 60 Gōtn se magal debm teđn serke Raa ki se iin daaŋ daan jeege tu ɔɔ tōnd meŋn Isa ɔɔ: «Naai tap 60 'terlden taar đim ey la do taarge tun naade tōli doi ki se?» 61 Gaŋ Isa do đek ɔɔ terliŋ taar đim eyo. Ter magal debm teđn serke Raa ki tōnd meŋtiŋ daala ɔɔ: «Naai 60 *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tōmin se la?» 62 Isa terliŋ ɔɔ: «Yeε, keεe maama. Ɔɔ naase utu aki kaakŋ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naaŋ ade bōoy se ade king do gapar ki.» 63 Gōtn se magal debm teđn serke Raa ki, iin neεpm te kalinge ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen đi daala! 64 Naase le 'booykiga te bise ken naaŋ naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki ɔɔki đi?» Jee gōtn ese paac ɔjiŋ bōoɔ doŋ ki ɔɔ: «Naaŋ se nakiŋ yoa!» 65 Jee meŋtiŋge baagiŋ tupm 6ooro roŋ ki, teeliŋ kaamina, tōndiŋ ute kutupu ɔɔ tōnd meŋtiŋ ɔɔ: «'Taadjen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tōndi se, naŋa?» Gōtn se asgarge kic 60 ɔk 6aansina ɔɔ tōndiŋ meŋn biŋ ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

66 Kaad ken Pier jaay utu neŋ daan bōoɔ ki se, maakŋ mendge tun jee teđn naabm *magal debm teđn serke Raa ki se, deb kalaŋ 6aado. 67 Ken naaŋ aak Pier ing riib riib poodo se, gōtn se naaŋ ɔndiŋ kaama tak, deekiŋ ɔɔ: «Beεε, naai kic 60 debm Isan kōđ Nazaret se.» 68 Gōtn se Pier baag naaja deek ɔɔ: «Gaabm se maam m'jeeliŋ eyo ɔɔ taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ok meŋtiŋ eyo.» Gōtn se Pier iin teec naatn 6aa maakŋ 6ee ken taa doob ki. [Gaŋ gōtn se sum 60 kōrōŋjɔ ɔɔđ ɔoyɔ]†. 69 Num menda se terl aakiŋa ɔɔ baag taadn jeege tun ing gōtn ese ɔɔ: «Gaabm ese kic 60 meŋn naade!» 70 Gaŋ Pier terl naaj daala. Ter ɔkɔ sum 60, jee ing gōtn ese deekiŋ daala ɔɔ: «Deer deer, naai se meŋn naade, taa naai kic 60 kōđ Galile.» 71 Num Pier baag naam taariŋ ɔɔ: «Beεε, maam m'naam rom te Raa, m'taadŋen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeeliŋ eyo ɔɔ ken m'taadga taar-kōɔbɔ kic 60 ɔŋ Raa am naama.» 72 Gaŋ gōtn se sum 60 kōrōŋjɔ ɔɔđ ɔoy gen k-dige ɔɔ Pier naar saap do taar ken Isa taadiŋo ɔɔ: «Kōr kōrōŋjɔ kōoy đōɔl di se, naai am baatn đōɔl mōɔ.» Gōtn se naaŋ saap do taar ken se, naar teeco ɔɔ baag keeme.

15

Isa j'ok k'6aansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

1 Tanōriŋ nōōriŋ se, *magal jee teđn serke Raage tu, ute magal taa 6ee Yaudge ɔɔ jee jeel taadn tōkŋ meŋn Ko Taar Raage, naade se 60 magal Yaudgen *jee kaakŋ meŋn taarge, naade paac tus taad đōok taarde kalaŋ. Ken naade taarde teđ kalaŋ se, gōtn se ɔl k'j'ok k'dōok Isa ɔɔ ɔk 6aa eđiŋ Pilat ki. 2 Ken naade aan se, Pilat tōnd meŋn Isa ɔɔ: «Naai 60 Gaar Yaudge la?» Isa terliŋ ɔɔ: «Yeε aan gōɔ ken naai 'deekiŋ se.» 3 Magal jee teđn serke Raage tu se tōliŋ taarge đena doŋ ki taa aŋ kōkŋ mindiŋa. 4 Ter Pilat tōnd meŋtiŋ daala ɔɔ: «Naai 'terlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kōkŋ mindi se?» 5 Num gaŋ Isa terliŋ te taar đim eyo. Ken Pilat aakiŋ se, ɔkiŋ taad eyo.

† 14:68 Taara se maakŋ kitapge tun meŋtiŋge se gōɔ.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak 6o, jeege se 6aado tond metn Pilat ɔ j'ɔɔd j'ɔlden debm dangay kalan ken naade jenga ro ki. ⁷ Naan ken se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'ɔkin dangay ki te sawarge. Kaad ken jeege teec sawar se, naade tɔalga deba. ⁸ Gan bii ken se sum 6o, jeege dɔɔb ook ɔn Pilat ɔ tond metin ɔ adɛ kɔɔdn debde kalan aan gɔɔ ken naan n'lee n'tɛda. ⁹ Pilat terlden ɔ: «Jeki m'asen kɔɔdn kɔl Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, ken *magal jee tɛdn serke Raage tu jaay ɔk 6aanɔ ute Isa se, naade tɛd tɛd maak-kilimi 6o ron ki. ¹¹ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu ɔl metn jee dɛnge ɔ k'tond metn Pilat num, taa j'aden kɔɔdn kɔl Barabasi. ¹² ɔ jeege se, Pilat tond metde daala ɔ: «Num gaabm naase 'danin ki Gaar Yaudge se, m'an tɛdn m'ɔɔ dɛ?» ¹³ Gɔtn se, tɛr jeege dɔɔb ɔy caa ɔ: «Naan se, 'tup 'tɔolin ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat terlden ɔ: «Naan tap 6o tujga dɛ?» Num gan jeege se tɔy dɔɔk taara ɔn eyo ɔ: «Naan se, 'tup 'tɔolin ro kaag ki!» ¹⁵ Pilat je raapm maakn jee dɛnge se, ɔl k'6aa k'j'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gan gen Isa se, naan ɔl k'j'ɔndin ute mɛɛje ɔ ɔk ɔlin asgarge tu taa j'an 6aa tupm tɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

¹⁶ Asgarge ɔk 6aan te Isa daan bɔɔr 6ee ken maak ki ɔ 6ee se gen magal taa naan gɔtn ese. Gɔtn se naade danɔ dɔɔl asgarge paac. ¹⁷ Naade uun uusin kal gaaringe aac bon ɔ uj ɔaapo jɛkɛ *gen kɔrɔndɔ, 6aado ɔndin don ki. ¹⁸ Naade baagin tɛdn tɔɔsɛ ɔ: «Tɔɔsɛ naai ki, Gaar Yaudge!» ¹⁹ Gan gɔtn se, naade tɔndin don ki te kaagn tec naala, tupin 6ooro ron ki, 6aado terge ɔ no naan ki. ²⁰ Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, kal aac bon se naade ɔɔdin naatn ɔ tuusin kal naange gɔtin ki jaay ɔk 6aansin naata, taa j'an 6aa tupm tɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

²¹ Gɔtn se, gaaba kalan k'danin Simon kɔd Siren. Naan se bubm Alekzander te gen Rupus. Naan iino naatn ɔ deel deel te doobm se. Asgarge ɔkin taa tɔɔgɔ gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki se. ²² Naade ɔk 6aan te Isa gɔt ken k'danin *Golgota*; Golgota se je deekn ɔ: gɔtn kaadn do deba†. ²³ Naade ɛdin tɔtn koojn bin deep te dawa k'danin mir, gan Isa baate kaaye. ²⁴ Gɔtn se, naade tupin ro kaag ki ɔ uun ɔaarin raan ɔ kalinge se, asgarge tɛdin salatia jaay 6o nigina ɔ debm oocinga 6o uunu uunu. ²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mɛs ki. ²⁶ Naade tupin aas se, raan ɔlin kaam don ki metn taar ken naade ansin tɔɔb, naade raan ɔ: Kɛse 6o Gaar Yaudge. ²⁷ Naade iin tup jee 6oogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'ɔaarin do ji daamin ki ɔ deb kalan k'j'uun k'ɔaarin do ji jeelin ki. ²⁸ [†]

²⁹ Jee deel deel gɔtn se jaay ɔaarin se, naade siik dɔde ɔ naajin ɔ: «Wayal! Naai 6o debm ɔ t'ɔɔkn *Bee Raa ɔ an kiin kuuy daan 6iige tun mɔɔ se, ³⁰ aaj roi mala; 'bɔy do kaag ki se naata!» ³¹ *Magalgen jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raage se kici, taad

* **15:17** Jɛkɛ se laatn gaaringe. † **15:22** Golgota se kɔsn baata ɔ ken aakin num tec aan gɔɔ kaadn do deba. † **15:28** Kitap gen metinge ziidn naan se: Taa naan se 6o, taar ken Raa taadn maakn Kitap ki se aanga te doobina ken taadn ɔ: «Naan se, j'aakin aan gɔɔ debm kusina daan jee kusinge tu.» Aak Eza 53.12 ɔ Luk 22.37 kici.

te naapa ðo tooyiñ koogo metiñ ki ðo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, ðy aasiñ gen kaajiñ ro naan mal eyo. ³² Naan *al-Masi ken Gaar *Israelege dey se, n'booyo naatn ðorse ro kaag ki ðo ken naaje jaay j'aakiñga naan booyoga num, j'kaal maakje doñ ki.» Jee booggen k'tup k'toolde do kaagge tun ceesn Isa ki se kic 6o naajiña.

Isa ooyga

³³ Ken kaada jaay aas katar tir se, do naana te magaliñ se goto baa ted ilim dib bini aan katar do teget ki. ³⁴ Aan katar do teget ki se, Isa ðod ðoy makon ute taar naajiña ðo: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je deekñ ðo: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*[§]

³⁵ Maakñ jeege tun daar gotn ese se ken booyiñ naan taad bin se, jee metiñge taad ute naapa ðo: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!» ³⁶ Gotn se deb kalan aan baa uuno naka kalan ken uun maane, ðliñ maakñ totñ koojñ biñ ken mooyo jaay, uun ðliñ taa gard ki ðo uun ðliñ taar Isa ki taa n'suubu. Ter deek ðo: «*Ðñki jaay som j'aakiñki, ken Eli jaay utu ade baa an booyiñ naatn ro kaag ki se num.*» ³⁷ Gotn se, Isa ðod ðoy makon ðo kon teece.

³⁸ Naan ken se, kal deer k'gaanñ maakñ *Bee Raa se, neepo raan bini aan naan ki tak. ³⁹ Bubm asgarge kalan ken daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa ðod booyo ðo kaakñ naan aak kooyiñ se, deek ðo: «*Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!*» ⁴⁰ Gotn se mendge daar ðoko ðo aakiña. Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jakñ baata te gen Yoze ðo ute menda ron Salome. ⁴¹ Ken Isa utu Galile ki se, naade leedo te naana ðo tediño naaba. Gotn se mendgen kuuy kic ðena baado te naana Jeruzalem ki tele.

Isa j'olin baadn

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii ken se 6o, Yaudge daap daap rode gen *bii sebitn ken 'baagn teget ken goto okga jin se. Ken kaadn teget jaay aan se, ⁴³ gaaba kalan bini kod Arimate ron Yusup baado. Maakñ magal Yaudge tun jee lee kaakñ metn taarge se, naan kic 6o debm k'jeel jeel gotiña. Ðo naan kic inj aak kaak kaam *maakñ Gaar Raa ken utu 'kaan se. Naan aay kaamin baa end ðy Pilat ðo tond metiña taa an kon ro Isa se naan an baa kol maakñ baad ki. ⁴⁴ Ken Pilat jaay booy j'ðo Isa ooyga se, ðkin taad eyo. Naan ol k'danjo bubm asgarge tond metiñ ðo: «*Isa ooy se daaniñ ðakga la?*» ⁴⁵ Ken bubm asgarge jaay deekiñ ðo: «*YEE*» naan ken se jaay Pilat ðy Yusup baa ðod ro Isa. ⁴⁶ Num Yusup iin dugo kal duubu, booyo ro Isa naatn ro kaag ki ðo teeliñ te kal se, uun ðliñ maakñ baad ken j'ðy ko 6o j'ud k'daapiña ðo dircil aaliñ ko taar ki. ⁴⁷ Mari ken iino Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gotn j'ol j'aalsiña.

16

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakñ oot nijimi gen baa kotn ro Isa ki aan go ðo ken Yaudge lee tæda. ²⁻³ Num bii dumas* ki tanorin noorin, naade iin baa baa taa baad ken j'ol j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ðo: «*Nana jaay ajeki dircil ko taa baad ki se?*» Ken naade jaay aan taa baad ki se, kaada utu ooko kooko. ⁴ Ken naade jaay uun kaamde aak se, ko taa baad ki se nam dircilinga,

§ 15:34 Aak KKR 22.2. * 16:2-3 Maakñ suuk kalan ki se bii dumas se 6o biin baag deet deet.

ey num, ko se magal bæe eyo. ⁵ Ken naade aan se, end maakŋ baad ki. Kaam do ji daamdê ki se, aak goon kɔdɔ ing ute kalin raap raapo. Ken naade aakin se, dɔrlɔɔ nirlde teece. ⁶ Gan goon kɔdɔ se taadden ɔɔ: «Ŋnten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kɔdɔ Nazaretn ken k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gɔtn ara se, naan gɔtɔ. Aakki tu, kɛse bo gɔtn ken j'ɔl j'aalsina. ⁷ Bin num, 'baa 'taadki Pier ki te jee metn Isa ken kuuy se ɔɔki: naan se ɔndsenga naana, asen baa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se bo, naase anki 'baa kaaka, aan gɔɔ ken naan taadseno.» ⁸ Naade teec aan ɔŋ taa baada taa naade se nirlde teecga ɔɔ rode kic bo ɔk marga jɛg jɛg. Ken beere ɔkde se, taar dim kic bo naade ɔŋ taad nam ki eyo.

*Isa teec naan jeenge tu
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)*

†⁹ Isa duro daan yoge tu se bii dumas ki tanɔɔrin nɔɔrin. Deet deet se naan teec naan Mari ken iino Magdala ki, naan bo ken Isa tuurino sitange cili ron ki. ¹⁰ Mend se baa taad jeege tun tinjo te Isa ɔɔ ken naan ɔŋde se, naade maakŋ kɔl do ki ɔɔ ing eem keeme. ¹¹ Ken naade jaay booy taar naan taadden ɔɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔɔ naan mala aakinoga ute kaamin se, gan jee se baate tookŋ taarina.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, jee metin ken dio baa baa bee naata. Ken naade jaay baa baa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy. ¹³ Jee se terl baado taad jeedege tun kuuy ɔɔ jee se kic bo naade baate tookŋ taarde.

¹⁴ Ter Isa baado teec naan jee metin ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade ing ɔs kɔsɔ. Gɔtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔɔ taa do-mɔŋden ken oldê naade baate tookŋ taar jeege baado taadden ɔɔ naan duroga ɔɔ naade aakinga te kaamde se. ¹⁵ Naan taadden ɔɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶ Debm took aalga maakin se j'an *batizi ɔɔ naan kɔŋ kaaja, num debm baate tookŋ kaal maakin le bɔɔr utu kɔŋ don ki.» ¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔŋ tuur sitange te roma ɔɔ naade kɔŋ taadn taar naanjen kuuy. Naade tɔkŋ wɔɔjge te jide ɔɔ ken aayga kaagn tɔɔɔ kic bo, ade kɔŋ tedn dim eyo. Naade tɔnd jidege do jee kɔɔŋge tu ɔɔ jee kɔɔŋge 'kɔŋ lapia. Kɛse bo nakŋ-kɔɔbgen naade tɛda.

Isa ɔk terl gɔtn *Raa ki

¹⁹ Ken Meljege Isa jaay taad nan taarin se, Raa uun baansin maakŋ raa ki ɔɔ naan ing do ji daamin ki. ²⁰ ɔɔ jee metin ki se baa gɔtɔ baa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ɔɔ Melje Isa noogde maakŋ naabde ki, naade tedga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

† 16:8 Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakŋ kitapge tun metinge se taar se gɔtɔ.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Luk Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Luk

Luk kɛn raan Labar Jigan ese se, naan bo debm kɛn raan kitapm ɣɛn Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakɲ kitap kɛn deet deet kɛn naan raanɲo se, naan raan mɛdin Teopil ki ɔ utɛ doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo ɔ naade taad taar Gɾɛk. Naan taad tɔɔkden mɛtn taar nakgen naade jeel ɔk mɛtin eyo ute king Yaudge. Bin bo jeegen Yaudge ey ɣɔtɔ ɓaa se paac se 'jeele Isa se naan bo Mɛl Kaajde. Maakɲ raanɲin ki se, nakɲ kɛn naan ɔɲin jiga cir paac se, mɛtn taar kɛn Isa dooy jeege ute kingɲa naan ɔ: Raa ɔlo goonɲin Isa al-Masi se taa kaajɲ jeegen kɛn tookin taariɲa. Jee kɛn jeege aalde maak ki ey se, Isa ɔkden ɔɲɔ aan ɣɔɔ: jee kusinɣe, gaan sɛɛmɣe, jee daayge, jee kɔɔnɣe ɔ mɛrtge. Jee al-Masigen Luk raanɲden taar ara ese se, jee mɛtinge jee maalgɛ. Taa naan se bo naan raanɲde mɛtn taarge dena kɛn Isa taad taa maala, aan ɣɔɔ mɛtn taar kɛn j'ɔɲin maakɲ kon 12.16-21 ɔ kon 16. Taa naan se bo, Luk taad jee al-Masige tu ɔ maalɛde se k'tɛdn naabm Raa ɔ k'noogɲ jeege. Maakɲ kitapiɲ ki se Luk taad ɔ: Isa se naan bo Mɛlɛ.

*Mɛtn Taar Jigan ɣɛn Isa *al-Masi kɛn Luk raanɲo
(Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dena raanɲoga mɛtn taar nakgen deel daanjege tu se. ² Jeegen ɓaado taadjeki mɛtn taar nakgen deel ese se ɔ naade se bo jee saadgen mɛtn-jiki aako ute kaamɛde, ɓorse naade se bo kɛn tɛdga jee lee wɔɔk taar *Raa se. ³ Taa naan se bo, Jaamus, ɣɔtn nakɲ se jaay uuno mɛtin sum se, maam m'tuuro mɛtin tak tak jaay bo maakin tɔɔlumi ɔ m'je m'aisin raan te doobiɲa. ⁴ Bin bo do nakge tun k'taadio mɛtin se, naai 'jeele kɛse bo taar mɛt ki.

*Kɔdn Raa ɓaado taad taar kooɲ Jan-Batist

⁵ Kaad kɛn *Eɾɔd inɲo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tɛdn sɛrke Raa ki k'danɲin Zakari. Naan se mɛtn jee Abiage ɔ mɛndin se ronɲa Elizabet; naan kic mɛtjil ɣɛn *Aarunge. ⁶ Naaden di se paac jee bɛɛ naan Raa ki, naade inɲ do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ɔ nakgen kɛn Raa ɔ k'tɛd se, naade paac tɛdin te doobiɲa. ⁷ Gan naade se ɔk gaange eyo, taa mɛndin Elizabet se mɛndkarta ɔ naade di se lɛ paac ɣoolga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeenɣe ɣɛn ɓaa tɛdn *sɛrke maakɲ *Bee Raa ki. ⁹ Aan ɣɔɔ jee tɛdn sɛrkgen naan Raage tu kɛn lee tɛd do dɔkin se, kɛn kaadin jaay aanga num, naade bɛɛɾ ɔɔd deb kalan te salatia ɣɛn ɓaa kend ɓee Mɛljege tu Raa ki ɔ taa 'ɓaa tɔɔcn nakɲ oot nijim naanɲin ki. ¹⁰ Kaad kɛn jaay Zakari end maakɲ Bee Raa ki ɣɛn tɔɔcn nakɲ oot nijim se, jee den se inɲ naatn eem keem Raa. ¹¹ ɣɔtn se, kɔdn Mɛljege Raa teec naan Zakari ki ɔ naan daar do ji daam ki ɣɔtn kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijim se. ¹² Kɛn Zakari jaay aakin se, nirlin teece ɔ ɓeere ɔkina. ¹³ Gan kɔdn Raa deekin ɔ: «ɔɲte 'ɓeere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mɛndi Elizabet se utu ai kooɲn goon gaaba ɔ naai an kɔnd ron

Jan. ¹⁴ Goon se ai tedi naai maaki ute raapm den aak eyo oo bii koojin ki se, jeege dena maakde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taa naan se utu 'tedn debm magala naan Meljege tu. Totn koojin bin ute totn te oromin se, naan 'kaay eyo. Num ken naan utu maakn kon ki sum bo, Raa utu an doocin te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan an toodn baa ute gaan *Israelge dena naan Melde Raa ki. ¹⁷ Jo naan utu 'lee naan Raa ki ute toogri *Eli oo ute Nirl Raa ken booyo don ki se, taa naan 'tedn bubge ute gaange se 'koken taasa ute naapa, oo jeege ken baate tookn taar Raa se le, naan aden terl maakde 'tedn jee ken ted nakge ute doobina. Bin jaay bo, naan 'tedn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kodn Raa ki oo: «Naan se maam m'an m'jeelin m'oo dio? Taa maam le m'goolga oo mendum kic le goolga goolo.» ¹⁹ Gotn se kodn Raa terlin oo: «Maam bo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tedn naabina. Naan bo olumo taa m'taadn te naai oo m'ai taadn labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan goo naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, nabo 'kon taadn taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan doobin ki.»

²¹ Kaad ken se jee den se inj aak kaamina oo nakn se deel dode ken Zakari end maakn Bee Raa ki jaay teeco yokod ey se. ²² Ken naan teeco sum se, naan on taad taar eyo. Naan ken se, jee den se saap jeelga oo Zakari aakoga ne dim maakn Bee Raa ki. Ken naan jaay teeco se, naan taad te jina, on taadga ute taarin ey sum. ²³ Ken bii tedn naabin jaay aas se, Zakari ok terl baa been ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mendin Elizabet ted mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakn laap ken mii se, naan oy ron maak ki oo taad te maakin oo: ²⁵ «Kese bo bee ken Melum tedum maam ki oo sokonum se, naan oodumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kodn Raa taad metn taar koojn Isa
(Mt 1.18-23)*

²⁶ Ken Elizabet jaay uun maaka oo ok laapa mee se, ter Raa olo kodn Gabriel daala taa naan Galile ki, maakn geger ken k'danin Nazaret, ²⁷ gotn goon mend ki. Jo goon mend se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm keesin se ron Yusup oo Yusup se, naan metjil *Daud. ²⁸ *Kodn Raa end onin been ki oo deekin oo: «Tosse Mari, naai se on maaki raapm sakan. Taa Meljege Raa se naan tediga bee oo naan utu te naai.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar ese se, taar se deel dona oo naan taad te maakin oo: «Kese bo tedn toosn oo dio bini?» ³⁰ Kodn Raa terlin oo: «Mari, onte gen beere, taa naai se onga bee naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tedn mendkaama utu 'koojn goon gaaba oo goon se an kond ron Isa. ³² Naan utu 'tedn magala naan Raa ki oo j'an danin Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu an kedn gaar bugin Daud. ³³ Naan 'kasn gaara gen daayum do gaan *Israelge tu oo gaar naan se 'kon nan eyo.» ³⁴ Mari tond metn kodn Raa oo: «Nakn se tap bo 'tedn oo dio? Maam le m'jeel te gaab ey borto.» ³⁵ Kodn Raa terlin oo: «*Nirl Salal utu ade booy doi ki, oo toogri Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlin bat. Taa naan se bo, goon naai an kooj se 'tedn goon *salal oo naan se j'an danin Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic bo do goolin ki se, tedga mendkaama borse okga laapa mee. ³⁷ Bere, ne dim jaay onn Raa ki se, goto.» ³⁸ Gotn se Mari deek oo: «Maam se m'bul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. On 'tedn aan goo ken naai 'taadum ro ki se.»

Jo gotn se kodn Raa iin onina.

Mari ɓaa kaakɗ Elizabeth

(1Sam 2.1-10; KKR 113)

³⁹ Naan̄ kɛn se, Mari naar ook ɓaa maakɗ koge tun taa naan̄ Jude ki maakɗ gɛgɛr ki kalan̄ bini. ⁴⁰ Naan̄ ɓaa ɛnd ɓee Zakari ki ɔɔ tɛd̄ tɔɔsɛ mendin̄ Elizabeth ki. ⁴¹ Kɛn Elizabeth jaay booy tɛdn̄ tɔɔsn̄ Mari se, goon maakin̄ ki kic ɓo baag tɔɔbm̄ ron̄a ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakɗ kon̄ Elizabeth. ⁴² Gɔtn̄ se naan̄ ɔɔd̄ ɔɔy makɔn̄ɔ ɔɔ deek Mari ki ɔɔ:

«Maakɗ mɛndge tu se,
naai sum ɓo kɛn Raa tɛd̄iga bɛɛ cir paac
ɔɔ goon kɛn maaki ki se kic ɓo, Raa tɛd̄inga bɛɛn̄a!

⁴³ Maam ara ɓo m'nan̄a kaca jaay ɓo
ko Mɛluma ɓaado ɓaa gɔtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: kɛn jaay maam booy tɛdn̄ tɔɔsn̄ naai sum se, goon maakum ki kic ɓo maakin̄ ɓaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm̄ maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar kɛn Mɛljege taadi se, taa nakɗ naan̄ taadi se utu 'kaan doobin̄ ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

⁴⁶ Gɔtn̄ se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Mɛlum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan̄ se Mɛl Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'bulin̄ kɛn jeege aalum maak ey se, naan̄ saapga dom ki.

Deere, naan̄ ki se, kɛngen j'utu j'adega tooj paac se,
utu am dan̄um mɛnd̄ maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se tɛd̄umga nakgen bɛɛ dɛn aak eyo
ɔɔ ro naan̄ se, ro kɛn *salal.

⁵⁰ Daayum naan̄ tɛd̄ bɛɛn̄a do jeege tun ɓeerin̄.

⁵¹ Raa se taad̄ga tɔɔgin̄a
ɔɔ jee kɛn magal rode se, naan̄ wɔɔkdɛnga.

⁵² Gaaringen tɔɔgn̄ k'jeel jeel gɔtde se,
naan̄ tuurdege naatn̄ maakɗ gaardege tu.

Num gan̄ jee ɔɔp rode baat se, naan̄ uundega rode raan̄.

⁵³ Jee ɓo tɔɔlde se, naan̄ ɛddɛnga kɔsɔ ute maraadde
ɔɔ jee maalge se lɛ, naan̄ tuurdega te jide sik.

⁵⁴ Raa se naan̄ dirig te gɛn tɛdn̄ bɛɛn̄ jeenge tu eyo
«ɔɔ naan̄ ɓaadoga noogn̄ jee tɛdn̄ naabingen̄ gaan *Israɛlge.

⁵⁵ Kɛse ɓo nakɗ kɛn naan̄ taado bubjege tu
ɔɔ utu 'tɛdn̄ *Abraam ki ute metjilin̄ ki gɛn daayum daayum se.»

⁵⁶ Ter gɔtn̄ se, Mari tin̄g te Elizabeth se ɓaa ɓaa nakɗ laapa mɔtɔ jaay, ɔk tɛrl ɓaa ɓeen̄ ki.

Bii koojn̄ Jan-Batist

⁵⁷ Bii kɛn Elizabeth an kooj jaay aan se, naan̄ ooj goon gaaba. ⁵⁸ Kɛn jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bɛɛ kɛn Raa tɛdin̄ se, naade tɛd̄ maak-raapo ute naana.

⁵⁹ Kɛn ooj jaay ɔk bii marta se, naade uun ɓaano ute goono taa j'an̄ *kɔjn̄ pɔndɔ. Gɔtn̄ se jeege ɔɔ goono se j'an̄ dan̄in̄ ute ro bubin̄ Zakari. ⁶⁰ Gɔtn̄ se kɔn̄a ɛɛp taarin̄a ɔɔ taadden̄ ɔɔ: «Bin̄ eyo! Goono se j'an̄ dan̄in̄ Jan.»
⁶¹ Naade tɛrlin̄ ɔɔ: «Taa ɓeese ki se nam ron̄a bin̄ se, ɓɛɛɛ, gɔtɔ.» ⁶² Ɔɔ naade tɔnd̄ metn̄ bubin̄a ute jide, taa n̄'aden̄ taada goono se tap ɓo naan̄ je j'an̄

danjɪn nanja? ⁶³ Bubiɪn taadden ute jɪna ɔɔ k'baano ute kaaga paak paaka *. Naan raan ro ki ɔɔ: goono se ron Jan. Jeegen paacɪn ing gɔtn ese jaay aak nakɪ se tap ɔɔ ɔkɔn taad eyo. ⁶⁴ Gaɪ gɔtn se sum ɔɔ, Zakari, Raa ɛɛpiɪn taariɪna baag taadn taara ɔɔ naan tɔɔm Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa ɔkɔde ɔɔ jeegen ing maakɪ koge tun kɛn taa naan Jude ki paac se, naade lee ɔɔs maana do nakge tun deel se. ⁶⁶ Jeegen paacɪn booy mɛtn taar nakgen ese se, taar se naade ɔkiɪn maakɔde ki ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ: «Goon se tap ɔɔ 'tɛdn goon ɔɔ dɪ?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

Zakari tɔɔm Raa

⁶⁷ Gɔtn se, Zakari bubm Jan se, maakiɪn dooc ute *Nirl Salal ɔɔ Nirl Salal se ɔɪɪn taad ɔɔ:

⁶⁸ «K'tɔɔmki Mɛljɛge, naan ɔɔ Raa gɛn gaan *Israelge, taa naan baadoga kaakɪ jeenge ɔɔ dugdenga dode.

⁶⁹ Maakɪ beɛ gɛn buliɪn Gaar *Daud se, naan ɛɔjekiga Debm Kaajɪn tɔɔgɔ.

⁷⁰ Kɛse ɔɔ taar kɛn jeegen *salal kɛn taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiɪn jeege tu se.

⁷¹ Naan taadɛjekiga ɔɔ naan utu ajeki kɔɔdn dojege maakɪ ji jee taamooyjege tu ɔɔ ji jeege tun paacɪn jejeki eyo.

⁷² Taa naan tɛdga bɛɛ do bubjege tu

ɔɔ naan se saapga do *dɔɔk kɛn salal kɛn naan dɔɔko ute naade se,

⁷³ aan gɔɔ kɛn naan naamo taariɪna bubjege tu *Abraam ki.

⁷⁴ Kɛn naan jaay ɔɔɛjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se, naan utu ajeki tɛdn bɛɛ ɔɔ naajege j'anki keem kic ɔɔ j'anki beer eyo,

⁷⁵ ɔɔ daayum naaniɪn ki se j'aki tɛdn jee salal, j'aki kɔkɪ taariɪn ɔɔɪɔ ɔɔ j'aki tɛdn nakge ute doobiɪna.

⁷⁶ Anum, naai goonum se,

j'utu jaay danjɪn debm kɛn taad taar teeco taar Raa kɛn Taaro.

Taa naai se utu 'lee naan Mɛli Raa ki taa aɪ daapm doobiɪna,

⁷⁷ ɔɔ naai 'tɛdn jeenge 'jeele, Raa se debm tɔɔl *kusiɪnde

ɔɔ naan ɔɔ debm adɛn kɛdn kaaja.

⁷⁸ Taa Raa naajege se, naan debm bɛɛ dɛn aak eyo.

Taa bɛɛ naan se ɔɔ, naan utu ajekiro kɔl gɔtn wɔɔrɔ taa ajeki wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ bɔɔr kaadn utu ooko kook se.

⁷⁹ Naan utu wɔɔr jeegen ing maakɪ gɔt kɛn ɔɔɔɔ

ɔɔ jee kɛn ing taa yo ki,

taa naan ajeki tɔɔdn te doobm kɛn j'anki kɔɪn lapia.»

[Gɔtn se Zakari taad nanjɪn taariɪn bini†.]

⁸⁰ Goono se teepe ɔɔ mɛtɛk baa te naaniɪna. Naan baa ing do kɔɔf-baar ki ɔɔ tiɪng bini aan ɔɔi kɛn naan baag tɛdn naabiɪn naan gaan *Israelge tu.

2

Kaadn koojɪn Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

¹ Kaad kɛn se, Gaar magal ing *Rɔm ki kɛn k'danɪn Sezar Ogust se, ɔɔ jee taa naaniɪn ki paac se j'adɛn 'baa mɛɔɔɔ. ² Mɛdn deet deet bin se baag

* 1:63 Kaagɪn paak paaka se nakɪ raan ro ki aan gɔɔ gɛn paakarmajige. † 1:79 Taargen ara se maakɪ Kitap ki eyo.

kaad ken Kirinius bo magal jee taa naan Siri ki. ³ Jeege paac, nanja nanja kic bo iin baa maakn naanin ki taa j'an baa mede. ⁴ Taa naan se bo Yusup iino maakn geger ken Nazaret ken taa naan Galile ki, naan kic ook baa maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki. Betleem se, gotn j'oojn Gaar *Daud. Ken alin Yusup jaay baa naane se, taa naan kic iino metjil Daud ki so teeco kaagn bee naan ki. ⁵ Naan baa ute mend keesin Mari mendkaama maakin magalga magala taa j'an baa mede.

⁶ Ken naade aan Betleem ki se, kaad ken naade ting naane se bo, bii ken Mari an kooj se, aasa. ⁷ Gotn se Mari ooj goon paragin gaaba. Naan teelin ute kala so uun aalin maakn kolay ki taa naade on te got eyo maakn bee toodn mertge tu se.

*Kodn Raage baado on jee gaam baatge

⁸ Maakn taa naan gotn ese se naatn ces ki ces ki se, jee gaam baatge ting lee gaam baatdege noor. ⁹ Gotn se sum bo kodn Raa naar teec naande ki, so Meljege *Raa tedden goto wor kelen so naade nirlde teece. ¹⁰ Num kodn Raa se deekden so: «On ten 'beerki! 'Booyki: maam baanseno ute Labar Jiga ken utu 'raapm maakn jeege paac den bee eyo. ¹¹ Taa noor jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakn geger gen Gaar *Daud ki. Naan bo *al-Masi ken Raa taado metn taarin do dakin. Naan se bo, Meljege. ¹² Ken naase jaay baa aankiga se, naase aki kon goon k'taace se k'teelinga teel ute kala so j'aalinga tood tood maakn kolay ki. Kese bo nakn ken naase anki kaakn jeel ro ki.» ¹³ Got ken se sum bo kodn Raagen kuuy doolo naar baado on debde se so baag toom Raa tele ute kaa so:

¹⁴ «*K'nookki Raa ken inj raan maakn raa ki.

Naan bo debm ed toose jeege tun do naan ki ken naan jede.»

¹⁵ Ken kodn Raage jaay iin onde so ok terl baa maakn raa ki se, gotn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa so: «K'baaki borse Betleem ki j'aki baa kaakn nakn ken ted jaay Meljege taadjekiro metin se.» ¹⁶ Gotn se naade naar iin baa. Ken naade aan se on Mari, Yusup so goon k'taace tood tood maakn kolay ki. ¹⁷ Ken naade jaay aakin se, naade baag koosn maanin jeege tu taar ken kodn Raa taaddeno ro goon ki se. ¹⁸ So jee paacn ken booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se okden taad eyo. ¹⁹ Gan Mari se, taargen deel paac se, naan onkin maakin ki tak so ting saap do ki. ²⁰ Gotn se jee gaam baatge ok terl uun doobm baatdege. Ken naade baa baa se, nook Raa so toomin ute kaa taa nakgen naade aako so booyo se, taa nakgen se paac, naade baa onin te doobina aan go so ken kodn Raa taaddeno se.

²¹ Ken goono k'j'oojin jaay ok bii marta se, kese bo bii ken j'ojin pondo. Goono se j'ondin ron Isa, ro se bo ken kodn Raa taaddesin kaad ken kona utu aam te ey borta.

Isa j'uun k'baansin maakn *Bee Raa ki

²² Ken nakgen se jaay deel paac se, kaadin aas se naade baado maakn geger ken Jeruzalem ki end maakn Bee Raa ki gen tugn daapm rode. Naade tedin aan go so *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno. So kaad ken se bo naade uun baano ute goono baado taadin naan Meljege tu Raa ki kici. ²³ Taa maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'raanga raan j'oo: *Gaan paragen gaabge paac se, j'edin Meljege tu Raa ki.** ²⁴ Taa naan se ter Ko

* 2:23 Aak Ekz 13.2.

Taar ken Raa edo Musa ki se taad do gen tedn *serke Raa ki se j'ano baa ute: *dεerge dio ey le napar gaan dεergen kuuy dio.*†

Simεon tōm Raa taa Isa

²⁵ Anum maakη Jeruzalem ki se, gaaba kalan roη Simεon. Naan se debm daan ki do ok doobm Raa doηo. Naan ing aak kaam debm ken utu 'kaajη gaan *Israelge do *Nirl Salal utu te naana. ²⁶ Nirl Salal taadinoga taada do: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakη ute kaami *al-Masi ken Meljege Raa utu ano kol se jaayo.» ²⁷ Nirl Salal ol Simεon iηη baa maakη *Bee Raa ki do kaad ken se bo bubm Isa ute koηa baansino naan Raa ki gen tedn nakη ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do k'ted se. ²⁸ Gōtn se Simεon uun Isa jηη ki do tōm Raa deek do:

²⁹ «Borse Meluma, taar naai 'taadum se aanga doobin ki, oη buli se 'kooy baa ute lapia.

³⁰ Taa kaamum se aakga Debm-kaajη ken naai oηo se.

³¹ Kεse bo Debm-kaajη ken naai olo jeege tu paac.

³² Naan bo debm ken utu woor gōto

do tedn jeege Yaudge eyo 'jeel Raa

do ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookη raan.»

³³ Taar ken Simεon taad ro goon ki, jaay bubin ute koη booy se, taar se tap bo okden taad eyo. ³⁴ Gōtn se Simεon dooden booro do deek Mari koη ki do: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen den metinge se, utu 'kiigi do jee metinge se utu 'kaaja. Taa naan bo 'tedn debm ken jeege an jeel Raa, naηo jeege metinge se 'took eyo. ³⁵ Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tedin 'toodn tal do naai, Mari koη se, utu 'dabara aan go do debm k'j'ossin ute gōrd-jerle.»

Ann oη Isa maakη *Bee Raa ki

³⁶ Gōtn se mend goolo kalan se, roη Ann. Naan se, goon Panuel, metjil gen Aserge. Naan se mend taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabin se, naade tingo baara cili sum. ³⁷ Gōtn gaabin ooy sum se, naan doη mend-daaye do kaad ken se naan baarin sik-marta-kaar-do naan lee maakη Bee Raa ki daayum gen tedn naabm Raa. Do nooro katara naan eem Raa do iinga num lee uun *siam. ³⁸ Num kaad ken jaay k'baano ute goon Isa naan Raa ki se, naan baag tōm Raa do taad metn taar goon se jeege tun paacη ken ing aak kaak kaam debm ken utu 'kōodn do jee ken Jeruzalem ki.

Yusupge ok terl baa Nazaret ki

³⁹ Ken naade jaay ted aas nakη ken *Ko Taar ken Meljege Raa edo *Musa ki jaay aas se, naade ok terl baa taa naan Galile ki, maakη gegerde ken Nazaret ki. ⁴⁰ Goono se teep baa ute naanina do naan meteke do jeel-taara dena do daayum Raa se tedin beηa.

Isa aas goon baara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga baara tak bo, ko Isa ute gaabin se lee baado Jeruzalem ki gen tedn *laa Paak gen Yaudge. ⁴² Ken Isa jaay baarin aas sik-kaar-di se, naade ok baansin Jeruzalem ki gen tedn Laaden ken naade lee ted se. ⁴³ Ken bii Laa Paak jaay nan sum se, naade ok terl baa Nazaret ki. Num goonde Isa se doη ing Jeruzalem ki, naηo koη ute bubin se, gōtn goonde doη se, naade jeel te eyo. ⁴⁴ Gen koη te bubin ki num do kaadn naane, naan utu baado ute

† 2:24 Aak Lb 12.8.

jeedegen k'baado 6aa kalan se. Ken naade lee lek tɛc se jaay 6o naade 6aa saap don ki ɔɔ gɔtn se, naade baagin je gɔtn jee jeeldege tu ɔɔ gɔtn taasdege tu. ⁴⁵ Ken naade jaay je bini ɔɔnɔn ey se, naade ɔk tɛrl 6aan je Jeruzalem ki.

⁴⁶ Naade jen bii mɔto jaay 6o 6aa ɔɔnɔn maakɔ *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tɔkɔn mɛtn Ko Taar Raage. Naan ing booy booy taarde ɔɔ do taardege tu se naan tɔnd mɛtde. ⁴⁷ Jeege paacɔn ing uɔbi do taar ken naan tɛrlɛn se, naade booy jeelin se deel dode ɔɔ ɔkɛn taad eyo. ⁴⁸ Ken konge jaay ɔɔnɔn se, naade aakin se tap 6o, ɔkɛn taad eyo. ɔɔ gɔtn se kon deekin ɔɔ: «Goonuma, kese naai 'tɛdjen nakɔ-kɔɔɔm di bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teega k'lee k'jei jea.» ⁴⁹ Num gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'jemki gen di? Naase 'jeelki ey la ken maam m'baado tap 6o gen maakɔ bee Bubum se?» ⁵⁰ Gan taar ken naan taadden se, naade ɔɔn booy ɔk te mɛtin eyo. ⁵¹ Gɔtn se naan iin booy 6aa ute naade Nazaret ki ɔɔ daayum naan lee took taarde. Anum nakgen deel paacɔn ese se, kon se ɔkin maakin ki.

⁵² ɔɔ Isa se teepe ɔɔ jeel-taara 6aa te naaniɔa. Ken Raa aakin se, tɔolin ɔɔ tɔl jeege tu kici.

3

Jan-Batist daap doobm Meljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

¹ Kaad ken Tiber Sezar, Gaar magal ing *Rɔm ki, jaay ɔk 6aara sik-kaar-mii maakɔ gaarin ki se ɔɔ naan ken se Pons Pilat 6o magal gen taa naan Jude ɔɔ *Erod se gaar gen taa naan Galile ɔɔ genaon Pilip se gaar gen taa naan Iture ute taa naan Trakonitis ɔɔ Lisantias se gaar gen taa naan Abilen. ² Kaad ken se Annan ute Kayip 6o *magal jee tɛdn serke Raage tu. Naan ken se 6o *Raa baado taad Jan goon Zakari ken ing do kɔɔf-baar ki se. ³ ɔɔ Jan se 6aa lee taa naan ool magal ken Jordan ki se paac ɔɔ naan taad jeege tu ɔɔ: «'Tɛrlki maakse ɔɔ ɔɔn j'asen *batizi ɔɔ Raa asen tɔal *kusiɔsege. ⁴ Aan gɔɔ ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakiɔa maakɔ Kitapiɔn ki ken ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔɔf-baar ki ɔɔ:

'Daarki doobm Meljege ɔɔ 'tɛdɔnsɔnki jiga 'toodn tal.

⁵ *Gɔɔgen daan koge tu se, k'tuurumde naata*

ɔɔ koge ute kɔsge se k'tɔɔkde naatn.

ɔɔ doobgen dug dug se k'tɛdde 'tɔɔn 'toodn tal

ɔɔ doobm ken ɔk koge kɔrcɔm kɔrcɔm se kic le k'daapde 'toodn kɔɔn.

⁶ *Bin jaay jeege paac utu kaakɔ debm ken Raa utu adeno kɔɔ jaay aden kaaj se.* »*

⁷ Gɔtn se jee dengen baado tɛdn *batɛm gɔtn Jan ki se, naan deekden ɔɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen ara! Nanja jaay 6o dejseno taa aki kaan katn maak-taar gen Raa ken utu booy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔɔ naase se 'tɛrlkiga maakse do Raa ki ɔɔ ɔnte 'taadki ɔki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic 6o an delin 'tɛdn gaange Abraam ki. ⁹ Bere, alpasa se le k'daaraɔa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacɔn jaay ooj jig ey se, j'aden tɔnɔn tund naatn ɔɔ j'aden tɔɔnɔn poodn.»

¹⁰ Gɔtn se jee denge baado tɔnd mɛtn Jan ɔɔ: «Naaje tap 6o k'tɛdn roje ɔɔ dɔo?» ¹¹ Jan tɛrlɛn ɔɔ: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ɛd kalan se deb ken ɔk eyo ɔɔ debm ɔk nakɔ kɔɔ kic 6o nigin ute debm ken ɔk eyo.»

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

12 Gōtn se, jee tēdn miirge kic baado taa j'aden batizi ɔɔ naade tōnd metiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje tap ɔɔ k'tēdn roje ɔɔ dīo?» 13 Naan tērlēden ɔɔ: «Miir kēn k'taadsen j'ɔɔ aki kōkŋ gōtn jeege tu se, ɔŋte 'ziidŋki dīm do ki.» 14 Asgarge baado tōnd metiŋ ɔɔ: «Naaje kic ɔɔ k'tēdn roje j'ɔɔ dīo?» Jan tērlēden ɔɔ: «Ōŋte 'kuunki gursn nam ute taa tōgɔ ɔɔ ɔŋte 'tōlki taara do nam ki. Num iŋgi do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm kēn utu baado metiŋ ki

15 Aan gōɔ kaad kēn se jeege iŋg aak kaak kaam nakŋ utu t'ed se ɔɔ kēn naade jaay aak Jan se, gōtn se naade saap-maakde ki ɔɔ: «Kese ɔɔ t'edn *al-Masi lē daam?» 16 Jan tērlēden naade ki paac ɔɔ: «Maam se, m'asen *batizn utu maane, num gaŋ debm kēn utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kəl saan kic ɔɔ m'aas gēn no tuutiŋ eyo. Debm ese se ɔɔ utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔɔ ute poodo. 17 Ute gert magaliŋ se naan utu tuuy teeniŋa ɔɔ kēn naan jaay tuuy aasga num kaam teeniŋ se, naan utu aŋ tōsn kōmb maakŋ giijiŋ ki, num tēsiŋ se, naan utu aŋ kōmb maakŋ pood kēn ooy eyo.»

18 Do taarge tun naan taadden se tē Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dēna. Gōtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

*Erōd ɔk Jan-Batist dangay ki

19 Num kēn Gaar Erōd jaay ɔk Erōdiad mēnd genaana ɔɔ do kēn se tē tēdn nakgen kuuy kusiŋ kici, gōtn se Jan taadiŋsiŋ tal. 20 Naɔo do *kusiŋ kēn naan lee tēd se, tē do kēn se naan iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

*Batēm gēn Isa

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

21 Kēn jeege paac jaay k'batizde aas se, Isa kic ɔɔ k'batiziŋa. Kēn naan eem keem Raa se, gōtn se maakŋ raa ɔɔd wan. 22 Gōtn se, *Nirl Salal se tec aan gōɔ dēere baado bōoy do Isa ki. Gōtn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ɔɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam ɔɔ m'bēer m'ɔɔdīo ute maak-raapuma.»

Metjil gēn Isa

23 Kaad kēn Isa baagŋ naabiŋ se, naan ɔk ɔaara ɔaa ɔaa si-mōto. Jeege se saap ɔɔ naan goon Yusup,

Yusup se goon Eli, 24 Eli se goon Matat,

Matat se goon Lēbi, Lēbi se goon Mēlki,

Mēlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,

25 Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amos,

Amos se goon Naum, Naum se goon Ešli,

Ešli se goon Nagay, 26 Nagay se goon Maat,

Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,

Semeyin se goon Yōsek, Yōsek se goon Yōda,

27 Yōda se goon Yōanan, Yōanan se goon Rēsa,

Rēsa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,

Salatiel se goon Neri, 28 Neri se goon Mēlki,

Mēlki se goon Addi, Addi se goon Kōsam,

Kōsam se goon Elmadam, Elmadam se goon Er,

29 Er se goon Jezu, Jezu se goon Eliezē,

Eliezē se goon Yōrim, Yōrim se goon Matat,

Matat se goon Lēbi, 30 Lēbi se goon Simēon,

Simeon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yōnam, Yōnam se goon Eliakim,
³¹ Eliakim se goon Mēlea, Mēlea se goon Menna,
 Menna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jēse,
 Jēse se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Ezrōm,
 Ezrōm se goon Pērez, Pērez se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,
 Tera se goon Naor, ³⁵ Naor se goon Seruk,
 Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Pēleg,
 Pēleg se goon Eber, Eber se goon Sala,
³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe,
 Noe se goon Lemek, ³⁷ Lemek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Enok, Enok se goon Yered,
 Yered se goon Maalalēel, Maalalēel se goon Kaynam,
³⁸ Kaynam se goon Enos, Enos se goon Set,
 Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

*Bubm sitange naam Isa

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Gōtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki oo Nirl Salal se tōod olin do kōd-baar ki. ² Maakn biige tun si-soo se, Bubm sitange baado naamina. Nōoro katara se Isa os te dim eyo oo ken biigen si-soo jaay aas se, naan bo tōolina. ³ Gōtn ese se, Bubm sitange deekin oo: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakn kōso.» ⁴ Oo Isa terlin oo: «Taar se Kitap taadga taada oo: *Ken ted debkilimi inj se kōso kalin ki sum eyo.*»

⁵ Ter Bubm sitange tōod olin gōtn raan. Gōtn ese sum bo naan naar taadin taa naan gaaringen do naan ki paac se. ⁶ Oo Bubm sitange deekin oo: «Maam m'ai kedn tōogoo paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'edfumsinga ked maam ki oo maam m'an kedn deb ken maakum jena. ⁷ Oo ken naai jaay 'baado ergga naanum ki oo 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.» ⁸ Isa terlin oo: «Taa Kitap taadga taad oo: *Meli Raa kalan tak se bo naai 'kergh naanin ki oo an 'tedn naabina.*†» ⁹ Ter Bubm sitange tōod baansin maakn geger ken Jeruzalem ki oo baa uun olin do *Bee Raa ki raan len len oo deekin oo: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naan ki. ¹⁰ Taa Kitap se taadga taad oo:

Raa 'kund 'kulu kōdinge tu ai bōobō

¹¹ oo *naade ai caapm kōkn jidege tu*

taa jeige se 'kōn rōkn ro ko ken gam eyo.‡»

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12.

¹² Isa terlin ɔɔ: «Kitap taadga taad ɔɔ: *Bɛrɛ, naai se 'kɔŋ 'naam Meli Raa eyo.*» ¹³ Kɛn Bubm sitange naamin kaam ara kaam ara jaay aas se, naan iin ɔŋina ɔɔ booy bini aan kaad kɛn Raa mala ɔndin se jaayo.

Isa aan taa naan Galile ɔɔ baag tɛdn naabin

¹⁴ Gɔtn se Isa ɔooc te tɔɔŋ **Nirl Salal*, ɔk terl ɔaa taa naan Galile ki ɔɔ nookin eem ɔɔɔd taa naan gɔtn ese paac. ¹⁵ Naan lee dooyde maakj **ɔeege tun kɛn Yaudge lee tus maak ki ɔɔ jeege paac tɔɔmina.*

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶ Isa terl maakj geger kɛn Nazaret gɔtn naan teepmno ro ki. Kɛn **ɔii* sebit jaay aanga num, aan gɔɔ daayum naan lee ɔaa maakj **ɔee* kɛn Yaudge lee tusn maak ki gɛn keem Raa dey se, naan end maak ki ɔɔ ɔii kɛn se ɔo, naan iin daara gɛn dooy Kitap naan jeege tu. ¹⁷ Gɔtn se j'uun j'ɛdin Kitapm gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'danin Ezayi. Naan wɔrgina, ɔɔ ɔŋ gɔtn kɛn k'raanin j'ɔɔ:

¹⁸ *Nirl gɛn Meljege se, utu maakum ki,*

taa naan bɛr ɔɔɔumo gɛn taadn Labar Jiga se jee daayge tu.

Naan ɔlumo taa m'taadn bulge tu se

j'utu j'aden kɔɔdn dode

ɔɔ jee kaam-tɔkge se utu 'kaaka

ɔɔ jee kɛn j'ɔɔdde yɛɛbde cɛrɛ se, j'utu j'aden kɔɔdn dode,

¹⁹ *ɔɔ maam m'ɔaado se m'asen taadn*

ɔaar kɛn Raa tɛdn bɛɛŋ jeege tu kici.*

²⁰ Kɛn naan jaay dooy Kitap aas se, naan teelina[†], ɔɔ ɛdin gaab kɛn tɛdn naaba gɔtn ese se ɔɔ naan terl ing gɔtin ki ɔɔ jee ing maakj ɔee kɛn gɔtn ese paac ɔndin kaama. ²¹ Gɔtn se naan baagden taada ɔɔ: «'Booyki, taar Kitapm kɛn naase 'booyin ki jaaki se, aanga ɔoobin ki.»

²² Gɔtn se jeegen paacŋ ing booy taarin se taad taargen jiga roŋ ki ɔɔ taarin nijim kɛn naan taadden se, ɔkden taad eyo. Naade deek ɔɔ: «Kese tap ɔo goon Yusup ey la?» ²³ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Deere, kaan kaa taar kɛn jeege lee taad se utu amsin ki tɛdn dom ki kɛn taad ɔɔ: «Kɛn naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn ɔɔ: nakŋ naaje k'booy kɛn naai 'tɛdo maakj geger kɛn Kaparnayum ki se, ɔorse naai 'tɛdin maakj naan ki ara kici.» ²⁴ Ter naan taadden ɔɔ: «Deere, 'booyki m'asen taada: ɔii kalan debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'ɔkin te ɔɔn maakj naanin ki eyo. ²⁵ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: do ɔkin do *Eli ki se, *Israel ɔk mɛnd-daayge dɛna ɔɔ kaad kɛn se ɔaara mɔto ute laapa mɛɛ se, maane baate keede ɔɔ ɔo tɔl tɛd daama maakj naan ki. ²⁶ Num gan Eli se, Raa ɔlin te gɔtn mɛnd-daay kɛn gam kɛn maakj taa naan Israel ki se eyo; num ɔlin gɔtn mɛnd-daay kɛn ing maakj geger kɛn k'danin Sarepta kɛn taa naan Sidon ki. ²⁷ Do ɔkin do Elize ki kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki se kic ɔo, Israelge se ɔk jee bikidge dɛna. Naɔo maakde ki paac se, deb kalan kic ɔo Elize ɛdin te lapi eyo; num gan ɛd lapi ɔo gaab ki kalan kɛn k'danin Naaman kɛn kɔd Siri.»

²⁸ Kɛn jee maakj ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar kɛn naan taadden se, naade maakde taarde don ki pirin. ²⁹ Aan gɔɔ geger se ɛ do ko ki se, naade iin iij-ɔkin teecŋsin naatn ɔɔ ɔaansin taa an 'kɔtn kɔl

ziri ki. ³⁰ Num gōtn se naan iik uj jide ki əɔ but aal daandɛ ki se əɔ uun doobiŋ ɓaa.

Isa taad tɔɔgiŋa

³¹ Gōtn se Isa ɓooy ɓaa maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum kɛn taa naan Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naan ɓaa dooy jeege. ³² Jeegeen booy taar kɛn naan dooyde se əkden taad eyo, taa naan dooyden ute tɔɔgiŋ mala.

³³ Jee iŋg maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki gōtn ese se, gaaba kalan se ək kɔɔŋ sitan. Kɛn naan aak Isa se əɔd əɔy makɔŋ əɔ: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap ɓo naaje j'ɔŋ di ute naai? Naai se 'ɓaado gɛn kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kɛn Raa ɓo əlio.» ³⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama əɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab kɛn se!» Gōtn se gaabm se ooc daan jeege tu əɔ sitan se teec naatn roŋ ki əɔ tɛdiŋ te diŋm eyo. ³⁶ Jee paacŋ aak nakŋ se, ɓeer əkde əɔ lee taad ute naapa əɔ: «Kese taar əɔ di ɓo bini! Gaabm se ute tɔɔgiŋ se, naan taad sitange tu əɔ naade teec aana.» ³⁷ Gōtn se nookiŋ eem dɔɔd taa naan gōtn ese paac.

Isa ɛd lapia jee kɔɔŋge tu

³⁸ Kɛn Isa jaay teeco maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naan ɓaa ɓee Simon ki əɔ əŋ moomiŋ mɛnda se roŋ əŋg kɛdɛk kɛdɛk. Gōtn ese naade tɔnd mɛtn Isa əɔ ŋ'saapm don ki. ³⁹ Isa ɓaado no don ki aac kaama kɔɔŋ ki əɔ roŋ əŋg kɛdɛk se tɛrɛc urlu. Gōtn ese sum ɓo mɛnda se naar iin daara əɔ baagdɛn tɛdn kɔsɔ.

⁴⁰ Kaad kɛn jaay kaada ɓaa ɓaa kooco se, jeege dɛna ɓaano ute jee kɔɔŋge napar napar gōtn Isa ki əɔ nanja nanja kic ɓo naan əndiŋ jiŋ don ki, əɔ jee kɔɔŋgen se paac əŋ lapia. ⁴¹ Gōtn ese kic sitange dɛna teec naatn ro jeege tu əɔ kɛn naade teec teec se tɔɔd tɔɔy makɔŋ əɔ: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacden kaama əɔ j'ɔŋte taada, taa naade se jeeliŋa naan ɓo *al-Masi.

Isa ɓaa taad Labar Jiga taa naan Jude ki

⁴² Tanɔəriŋ-nɔəriŋ se, Isa iin teec ɓaa do kɔd-ɓaar ki gōtɔ kaam kalan. Gōtn se jee dɛnge se iin taa jeŋa əɔ kɛn naade jaay əŋiŋ se, jee se je naan ade kɔŋ eyo, num 'kɔɔpm kiŋg ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa tɛrlɛden əɔ: «Bɛɛki se, m'ɓaa taadn Labar Jigan gɛn Gaar Raa se, maakŋ gɛgerge tun kuuy kici. Taa naan se ɓo Raa əlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *ɓeege tun kɛn Yaudge lee tusn maak ki kɛn taa naan Jude ki se paac.

5

Jee sɔɔ deet deet kɛn took gɛn tɛdn jee mɛtn Isa ki

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Bii kalan, Isa daar daar taa baar kɛn k'danjiŋ Genezaret se əɔ gōtn se jee dɛnge ɓaado deebiŋ bat gɛn booy taar *Raa. ² Gōtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki əɔ jee toocŋ kɛŋjgen ɓooyo maak ki se daar tug tug gɛndɛge. ³ Gōtn se Isa ook maakŋ markab kɛn kalan əɔ markabm ese se gɛn Simon. Naan taad Simon ki əɔ: «Iik 'ɓaa naan ki cɔkɔ.» Gōtn se Isa iŋg maakŋ markab ki əɔ baag dooy jee dɛnge.

⁴ Kɛn naan jaay taad nanj taariŋ se, naan deek Simon ki əɔ: «Iik 'ɓaa gōtn kɛn maaniŋ jerle, ute jeege se, 'tuunki gɛndsege maan gɛn toocŋ kɛŋjge.» ⁵ Simon terliŋ əɔ: «Debm dooy jeege, daan nɔɔr ki ute magaliŋ se, naaje k'dabarga dɛna naɓo j'ɔŋ te diŋm eyo. Num gaŋ do taari ki se, gɛndge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Kɛn naade jaay tuun gɛndɛge

maan se, naade uuno kenjge dena; bini genddege kic bo baa baa neepe!
 7 Naade dan meddegen maakn markab ken kuuy se te jide taa ade baa num, aden noogo. Meddege jaay baado onde se, markabdegen di se paac naade doocin tal tal te kenjge, bini baa baa duubm maan.

8 Ken Simon Pier jaay aak nakn ese se, naan baado ooc metn je Isa ki deekin oo: «Meluma, iik naatn cem ki; taa maam se m'debm *kusina.»
 9 Taa kenjgen den ken naade uuno se, Pier ute medinge se beere baa okde.
 10 Medingen Jak ute Jan ken gaan Zebedege se aak se, beere okde kici. Gotn se Isa deek Simon ki oo: «Onge beere! Naan ki se, naai 'baa je jikilimge bo andeno baa doobm Raa ki.»
 11 Markabdege se naade tiik baano taa jey ki oo gotn ese sum bo, naade resn te nakdege paac oo daaniina.

Isa ed lapia debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

12 Bii kalan Isa iin baa maakn geger ken kalan oo gotn se debm bikidi baado onina. Gaabm se ron paac taal aace. Ken naan aak Isa se, naan ooc metn jey ki oo tond metin oo: «Melje, ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.»
 13 Isa ol jin utina oo deekin oo: «Yee, maam m'jea, on roi daapm 'toodn kolon kolon!» Gotn se sum bo, gaabm se koonin onina.
 14 Gotn se Isa deekin oo: «Onge baa 'taadn nam ki. Taa naai onga lapi se 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki se oo 'baa ed *serke Raa ki aan goo ken *Musa taadino maakn Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo, jeege paac 'jeele, naai se onga lapia.»
 15 Gotn se jeege baag koonn maanin gots baa se paac oo jeege dena lee tusu gen booy taarina oo jee koonge se le baado se gen je lapia rode.
 16 Gan Isa se teec baa do kod-baar ki kalin ki gen tond metn Raa.

Isa ed lapia debm k'runGuy ki

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

17 Bii kalan Isa dooy dooy jeege oo maakn jeege tun naan dooyde dooy se ok *Parizige ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage. Naade se iino maakn naanje tun taa naan Galile ki ute kengen taa naan Jude ki oo ute kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki. Gotn se Isa ute toonj Meljege se, ed'lapi jee koonge tu.
 18 Gotn ese sum bo jeege uuno debm k'runGuyu do nakn toodin ki. Ken naade aan se, naade je doobm an kend kon Isa.
 19 Na bo taa jeege den den se naade on te doobm an kend kon Isa eyo. Taa naan se bo naade uun ooknsin do bee ki raan oo ood taa bols oo naade booyino do nakn toodin ki naan Isa ki daan jeege tu.
 20 Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek oo: «Gaaba, *kusiinge se, maam m'toolisinga naatn.»

21 Ken jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajn te naapa ute mind naan ki oo: «Naan se tap bo naja jaay naaj Raa bin se? Ken 'kon taal kusiin deba se, Raa kalin ki sum ey la?»
 22 Aan goo Isa jeel maak-saapde se, naan terlden oo: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se?»
 23 Gen naase ki num, ken gay bo on ciri, ken m'deekn m'oo: «Kusiinge se, maam m'toolisinga naatn»
 24 Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ok toogoo gen taal kusiin jeege.» Gotn se, Isa deek debm k'runGuy ki oo: «M'deeki m'oo: iini, uun nakn toodi se oo 'baa bei ki.»

25 Gotn ese se sum bo, gaabm se, iin daara naan jeege tu, uun nakn toodina oo baa been ki. Ken naan baa baa se naan toom Raa.
 26 Jee gotn ese paac nakn se deel dode oo naade toom Raa kici. Gotn se naade beere

okde se, taad ute naapa oo: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen ken deel do aak eyo!»

Isa dan Lēbi

(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Ken nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tokn miiri ron Lēbi ing king gōtn tedn naabin ki. Naan deekin oo: «Iini 'daanuma!» ²⁸ Gōtn se sum bo Lēbi iini, on nakinge paac oo daan Isa.

²⁹ Gōtn se Lēbi tedkoso dena oo dan Isa been ki gen baa koso. Oo jeege dena ing os te naade oo maakde ki se *jee tokn miirge oo jee kuuy se kici ute te naade. ³⁰ Gōtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir oo taad jeege tun metn Isa ki se oo: «Gen di jaay naase oski oo aayki ute jee tokn miirge oo jee *kusinge se?»

³¹ Isa terlden oo: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kooŋge. ³² Maam m'baado se gen dan jee ken saap oo naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'terl maakde do Raa ki.»

Metn taar *siam

³³ Naan ken se jeege baado taad Isa ki oo: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tedga num lee tuun siam oo tond metn Raa. Num jee metn naai ki se oso oo aaye.» ³⁴ Isa terlden oo: «Jeegeen baado kōkō mēnda jaay gaabm mēnda utu te naade se, kaad ken se naade 'kōkō kuun siam la? Met ki eyo. ³⁵ Num gan bii kalan kaadin utu kaana gaabm mēnda se j'utu j'an kōōdn naata oo naan ken se jaay bo, medinge se lee tuun siam gen tond metn Raa.»

³⁶ Isa taadden ute kaal naagn taara daala oo: «Nam ok kala koono neepga neep se, ade kōkō neepm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin ken k'neepo se cere sum, oo ken j'aalinga kic num, naade se kōkō tum eyo. ³⁷ Oo totn koojn bin utu iin kiin se, j'ombin maakn k-leeŋerge tun koono eyo; ey num totn koojn bin se, an doobm ute k-leeŋerge se naatn. Oo totn koojn bin se le 'kōōy naan ki cere oo k-leeŋerge se le, doobm tujn kici* . ³⁸ Num gan beeki num, totn kaam ki se j'an kōmb maakn k-leeŋerge tun kiji kici. ³⁹ Oo debm aayga kaay totn† coodi tōlum se le, totn kaam ki se, boŋ tōlin ey sum. Taa naan deek oo: ken nijim cir paac se totn ken coodi tōlum se.»

6

Isa se naan bo mel *bii sebit

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

¹ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakn gōtn gem ki. Gōtn se jee metin ki terec do gemge oo dof kaamin maakn jide ki oo taane.

² Num *Parizigen kandum gōtn ese taadden oo: «Gen di jaay naase 'tedki nakn ken j'und te kulu eyo gen ted bii sebit ki se?» ³ Isa terlden oo: «Naase 'dooyinki te ey la, nakn ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo tōlde se? ⁴ Naan endo maakn *kōrōr gen *Raa ki, oo tos mappan j'edinga ked *serke Raa ki, oso oo edo jeenge tun metin ki kici. Ey num, ken ok doobm 'kōsn se jee tedn serke Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Oo ter Isa deekden oo: «*Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

* 5:37 Yaudge se tomb tōdegen gen koojn bin se maakn k-leeŋerge tu. † 5:39 Totn Yaudge se daayum taad ute totn koojn bin se sum.

⁶ Kɛn aan bii sebit kɛn kuuy se, Isa ɓaa ɛnd maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se ɔ dooy jeege. Gɔtn ese, naan ɔŋ gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷ Jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se ɔnd kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka kɛn ŋ'kɛdn lapia gaab kɛn se bii sebit ki num, bin se naade an kɔkɲ mindiŋa. ⁸ Aan gɔɔ Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab kɛn jin ooyga kooy se ɔ: «Iini 'daar naan jeege tu.» Ɔ gaabm se iin daara. ⁹ Gɔtn se Isa taadden ɔ: «Maam m'je tɔnd mɛtse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tɛdn bɛɛ lɔbu gen tɛdn *kusin le? Ɔ ɔŋ deba jaay dim an don ki num, an kaaj lɔbu an kɔniŋ naan 'kut le?» ¹⁰ Gɔtn se Isa uun kaamin aak dɔɔdde paac ɔ deek gaabm kɛn jin ooyga kooy se ɔ: «'Seej jii!» Ɔ gaabm se seej jina ɔ gɔtn ese sum ɓo jin ɔŋ lapia. ¹¹ Kɛn Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage jaay aak nakɲ se, maakde taarde don ki pirin ɔ taad ute naapa do nak kɛn naade utu 'tɛdn do Isa ki.

Isa bɛɛr tɔɔd jee kaan naabingen sik-kaar-dio
(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)

¹² Kaad kɛn se sum ɓo, bii kalan Isa ɓaa ook do ko ki gen keem Raa ɔ maakɲ nɔr kɛn te magalin se, naan eem Raa. ¹³ Kɛn gɔtɔ jaay iip se, naan dan jee metin ki ɔ maakde ki se, naan bɛɛr tɔɔd jeege sik-kaar-dio kɛn naan danje jee kaan naabinge. Kese ɓo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naan danin te ro Pier, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶ Jud goon Jak ɔ Judas Iskariot, naan ɓo debm utu kutn Isa se.

Isa dooy jeege ɔ ed lapia jee kɔɔŋge tu
(Mt 5.2-12)

¹⁷ Kɛn Isa jaay bɔɔy do ko ki ute jee metin kɛn sik-kaar-di se naan ɔŋ gɔtn tood tal jaay naan daara ɔ gɔtn se naan ɔŋ jee den metin ki ute jeege dɔɔɔ dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakɲ geger kɛn Jeruzalem ki, ɔ kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki kɛn ing maakɲ gegerge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade ɓaado se gen booy taarina ɔ gen je lapi rode, ɔ jee ɔk kɔɔn sitangen kɛn lee dabarde se kic ɓo ɔŋ lapia. ¹⁹ Jee dengen tus paac se nanja nanja kic ɓo je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tɔɔg Isan 'teec ron ki se, edden lapia.

Jee maak-raapge ute jee kɛn aden kaan nakɲ ɔŋɔ

²⁰ Gɔtn se Isa uun kaamina aak jee metin ki ɔ taadden ɔ: «Maak-raapo naase jee daayge tu, taa *maakɲ Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee ɓo tɔalsen ɓorse se, taa naase utu aki kɔsn dɛrɛŋ te maraad se! Maak-raapo naase kɛn ɓorse maakɲ kaa-maan ki, taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase kɛn jeege jese eyo, ɔɔd undse naatn, naajse ɔ talsen taar jig eyo dose ki,

taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Kɛn nakgen se jaay aanga dose ki num, bii kɛn se ɔŋki maakse 'raap sakan ɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakɲ raa ki se, Raa utu asen kɔŋ bɛdse den aak eyo. Bin ɓo ɓugdegen do dɔkin se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

24 «Num gan asen koon naasen jee nak denge
taa borse naase onkiga dose.

25 Asen koon naasen ken borse dim daaysen ey se,
taa naase bo utu asen tolo.
Asen koon naasen jee ing 'tooyki koogo borse,
taa naase se maakse utu 'taju oo utu aki keeme.

26 Asen koon naasen ken jeege paac taad taargen nijim rose ki sum se,
bin bo bugdegen do dakin se tedo ute jeegen ted rode aan gao jee taad taar
teeco taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

27 «Gan maam m'taadsen naase ken ing booyki taarum se, m'bo: 'jeki
jee taamooysege, 'tedki bee jeege tun jese eyo. 28 Dooki booro do jeege tun
naamse oo eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. 29 Ken nam jaay ondiga
metn bi ki num, 'terlin ken do ji kuuy se kici. Ken nam jaay uunga kali
magal se, kali baatn maak ki se kic num, onte 'koojin. 30 Debm ken jaay
tond metn dim goti ki num, edin oo nam jaay uunga dimi num, onte 'baa
baayina. 31 Bee ken naase 'jeki jeege asen tedse, naase kic num, 'tedki jeege
tu bin kici.

32 «Ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, bin se nakn jaay j'asen
toom ro ki tap bo goto. Taa jee *kusinge kic le je naapa bin kici! 33 Oo ken
naase jaay 'tedki bee jeege tun 'tedsen bee naase ki sum num, bin se nakn
jaay j'asen toom ro ki se tap bo goto. Taa jee kusinge kic le lee ted bee ute
naapa kici! 34 Ken naase jaay edki see bo jeege tun utu asenin terl kogn
gotin ki sum num, bin se nakn jaay j'asen toom ro ki se tap bo goto. Taa
jee kusinge kic bo lee ed ked see ute naapa, taa naade jeele j'adesin kogn
gotin ki! 35 Num gan naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tedki bee jeege tu
oo ken edkiga see jeege tu num, onte 'saapki ooki j'asesin kogo. Bin bo Raa
utu asen tedn been den aak eyo oo naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen
Taaro. Taa Raa se naan debm jiga oo naan ted beena do jeege tun k'tedden
bee kic bo naade jeel eyo oo ted bee jee kusinge tu kici. 36 'Kercelki aan gao
Bubsen maakn raa ki, ker cel se.»

Onte 'kajki booro do jeege tu

(Mt 7.1-5,15-20, 12.33-37)

37 «On ten 'kajki booro do jeege tu, oo naase kic bo j'asen kajn booro dose
ki eyo. On ten 'kendki tel nam gen kutina, bin se naase kic j'asen kon kut
eyo. Ken naase jaay 'lee okki naagn naapa num, Raa kici asen tool kusinge.
38 Edki naka jeege tu taa j'utu j'asen kedn naase ki kici: ute gorn ken naase
'lee 'doojnki jeege tu se, Raa utu asenin doojn, doocn kond gazagaza oo
asesin doojn cir cir. Bin bo ute nakn ken naase 'lee 'doojnki nakge jeege tu
se, naase kic j'utu j'asesin doojn bin kici.

39 «Ter Isa taadden ute kaal naagn taara kuuy daala oo: debm
kaam-tooko 'kon toodn naapin debm kaam-tooko la? Naaden di paac se 'si
maakn gao ki ey ne? 40 Debm lee metn deb ken dooyin se 'kon cir debm
dooyin eyo. Num gan debm metn deb ki jaay melin dooy okinga se, naan
utu 'tedn aan gao melina.

41 «Mu cakon ken kaam genaai ki bo naai on aakina. Num gen di jaay naai
on aak gudum kaagn kaami ki ey se? 42 Ute naan se bo, naai 'kon deekn
genaai ki oo: Genama, 'baado m'ai koodn mu kaami ki. Nakn naai 'tedin
se, met ki eyo! Ey num naai ok met-gudum kaagn kaami ki se kici! Bee ki

num, ɔɔf met-gudum kaagɲ kaami ki se ram, jaay ɓo kaami 'kɔɔɔn kaakɲ jiga bin jaay 'kɔɔɔn mu ɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki se!»

Kaaga ute koojiɲa

⁴³ «Kaagɲ jiga se koojiɲ aak kus eyo ɔɔ kaagɲ kɔɔɲɔ lɛ ɔɲ ooj koojiɲ jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojɔge: taa naan se ɓo j'kɔɲ tuugɲ koojiɲ mɔɲgɔ do kaag kɛn ute kɔrɔndiɲ eyo ɔɔ kɔɲ tuugɲ koojiɲ k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛɲ se iɲɔ maakiɲ ki, ɔɔ debm *kusiɲ se, kusiɲiɲ se kic ɓo iɲɔ maakiɲ ki. Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iɲɔ maakɔde ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase iɲg 'daɲum ki: Mɛluma, Mɛluma. Num gɛn di jaay ɓo naase 'baateki gɛn tɛɔn nakɲ kɛn maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛɔ se? ⁴⁷ Debm ɓaado gɔtum ki, booy taaruma ɔɔ iɲg do ki se, 'booyki m'asen taadn nakɲ kɛn naan teciɲ tece. ⁴⁸ Naan se tec aan gɔɔ debm ɓaa kɔɔm ɓeeɲa: naan uɔf gɔɔ jɛrlɛ bini aan do ko ki jaay ɓo ɔndo mɛɔn ɓeeɲa. Kɛn naan jaay iɲiɲ aas sum se, maane eed dɛna ɔɔ oolge kic ɓo dooco ɔɔ ɔɔy makɔɲɔ ɓaado deeb ɓee se bat naɓo, ɔɲ tɛɔiɲ te diɲ eyo, taa ɓee se k'l'iɲiɲga jiga. ⁴⁹ Num gan debm booy taaruma ɔɔ iɲg do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm kɛn uɔf te gɔɔ ey sum ɓo iɲiɲ ɓeeɲa. Kɛn oolge dooco jaay ɔɔyɔ makɔɲɔ ɔɔ ɓaado deebiɲ bat se, ɓee se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariɲ naan jeege tu aas se, naan ɓaa ɛnd maakɲ gɛger kɛn Kaparnayum ki. ² Gɔtn se bubm asgarge se ɔk ɓulu kalaɲ bin se naan jɛn dɛn aak eyo. Naɓo ɓuliɲ se ooc kɔɔɲɔ kaam yoa. ³ Kɛn gaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, gɔtn se naan iɲiɲ ɔl magal Yaudge kandum taa ɓaa sel mɛɔn Isa num, ade ɓaa utu kɛɔn lapia ɓuliɲ ki se. ⁴ Kɛn magal Yaudge jaay aan gɔtn Isa ki se, naade eemiɲ nɔɔ ɔɔ: «Bɛeki num, gɛn tɛɔn bɛɛ se, 'tɛɔn gaab kɛn se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dɛna ɔɔ naan mala ɓo iɲiɲjeki ɓee kɛn k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gɔtn se Isa ɓaa ute naade. Num kɛn naan aan te cɛɛ ɓee magal asgarge tu ey sum ɓo, bubm asgar *Rɔmɛge ɔlo mɛɔfiɲge taa an taadn ɔɔ: «Mɛluma, ɔɲte dabar roi gɛn ɓaado ɓeem ki, taa maam se m'aas diɲ naani ki eyo. ⁷ Taa naan se ɓo, maam m'ɔɲ m'ɓaa te gɔti ki ey se. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum ɓo, debm tɛɔn naabum se 'kɔɲ lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Kɛn m'iɲgga num m'deek deb kalaɲ ki m'ɔɔ: 'Baa se, naan iɲiɲ 'ɓaa. ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: 'Baado se, naan iɲiɲ ɓaado. ɔɔ ɓulum ki se jaay, m'deekiɲ m'ɔɔ: 'Tɛɔn nakɲ ese se, naan iɲiɲ tɛɔfiɲa.» ⁹ Kɛn Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkiɲ taad eyo. Gɔtn se naan tɛrl aak jee dɛngen ɓaado mɛtiɲ ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: maakɲ gaan *Israelge tun ute dɛndɛ kic ɓo maam m'ɔɲ te nam jaay aal maakiɲ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kɔr jee naan ɔldɛno naaba jaay aan ɓeen se, naade ɔɲ ɓul se ɔɲga lapia.

Isa dur goon mɛnd-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin 6aa maakn geger ken k'danin Nayn. Jee metin ki ute jeege dena 6aa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakn geger ki se, naade aak jeege uuno yoa ɔ ken ooy se goon mend-daaye ɔ naan kalin ki sum 6o maakn kon ki. Gɔtn se jeege dena daan mend se. ¹³ Ken Meljege jaay aak ko goono se, naan ejin don ki ɔ deekin ɔ: «Ɔnte 'taayɔ.» ¹⁴ Gɔtn se Isa iiko cee jeege tun uuno yo se, ɔnd jin do baranjal ki ɔ gɔtn se, jee 6aan 6aa ute yo se daara ɔ Isa deek goon kɔd ki se ɔ: «M'deeki m'ɔ, iini!» ¹⁵ Gɔtn se goon kɔdn ooyga kooy se duru iin ing ute metina ɔ baag taadn taara. Ɔ Isa ɔk edin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakn se, 6eere 6aa ɔkde paac ɔ naade *nook Raa ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, 6ere, 6aadoga daanjege tu. Kese Raa mala 6o 6aadoga kaakn jeenge!» ¹⁷ Taa naan se 6o jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cees ki se, paac se ing 6o gen kɔɔsn maana do nakge tun ken Isa tedo se.

*Jan-Batist ute Isa
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki 6aado taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ ɔ ɔlde gɔtn Melje Isa ki taa '6aa tɔnd metin ɔ: «Naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'ɔ utu ade 6aa se lɔbu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gɔtn Isa ki se, jee se taad ɔ: «Naaje se Jan-Batist 6o ɔljeno gɔti ki ɔ k'tɔnd meti: naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'ɔ utu ade 6aa se lɔbu k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande ki se sum 6o, Isa ed lapia jee kɔɔndege tu dena. Maakde ki se jeege ken kɔɔnɔ tujdenga tuju ute jee ɔk kɔɔn sitange se kic naan edden lapia ɔ jee kaam-tɔɔkge den se kic 6o naan ɔdden kaamdege. ²² Gɔtn se Isa deek jeege tun Jan ɔldeno naaba se ɔ: «'Baa 'taadki Jan ki nakn naase mala aakinigiga ute kaamse ɔ booyinigiga ute bise: jee kaam-tɔɔkge le aakga, jee cekedge le leega talam talam, jee bikidge le ɔnga lapia ɔ rɔdege le toodga kɔlɔn kɔlɔn, jee duguyge le 6orse booy booyo, jee ooyga kooy kic le duroga daan yoge tu ɔ Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk terl 6aa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔ: «Do kɔd-baar ki se naase tap 6o ingkiro kaakn nana? Lɔbu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen 6aansin kaam ara kaam ara se la? ²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nana? Lɔbu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak bee se le? Gɔtɔ. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn 6ee gaaringe tu. ²⁶ Lɔbu naase tap 6o ingkiro kaakn nana? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na 6o naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se 6o debm ken Raa taado taarin do dakin maakn Kitap ki ɔ: 'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki, taa ai 'daapm doobi.*

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ di kic 6o, naan se 6o magal cir Jan.

²⁹ «Jee denge ute *jee tɔkn miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se ted naka ute doobina. ³⁰ Num gan *Parizige utu jee

* 7:27 Aak Mal 3.1.

jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se baate tookŋ do nakge tun kɛn Raa je ɔɔ aden tɛdn naade ki se. Bin ɓo, naade baate tookŋ kɛn Jan aden batizi.»

³¹ Tɛr Isa taaddɛn ɔɔ: «Jee ɓorse tap ɓo, m'aden kɔmb bɛyɛ ute nanɓe? Naade tap ɓo tec nanɓe? ³² Naade se tec aan gɔɔ gaangen inj ɓɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

*Naaje k'tuuyɛn kaa
naɓo naase 'baate daamki.
Naaje k'jaarsen kaa yoa
naɓo naase 'baate keemki.*

³³ «Ey num Jan-Batist ɓaado se, naan ɔs mapp eyo ɔɔ aay tɔtn koojŋ biŋ eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan! ³⁴ Kɛn *Goon Deba jaay ɓaado se ɔɔ ɔɔ aaye, naɓo naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛdɛ ute jee tɔkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! ³⁵ Num gan jee took aal maakde don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiŋa.»

*Isa ute mɛnd tɛdn *kusiŋa*

³⁶ Bii kalan kɔd *Parizi kalan bini, dan Isa ɓeen ki, gen ɓaa kɔsn ute naana. Kɛn Isa jaay ɓaa ɓeen ki se, gɔtn se naade tood ute kɛsde jaay ɓo baag kɔsɔ do tabil ki. ³⁷ Mɛnda kalan iino maakŋ gɛgɛr kɛn se ɔɔ jeege paac jeeliŋ naan se, mɛnd tɛdn kusiŋa. Naan ɓaado ɔŋde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu inj ɔs kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Kɛn naan ɓaado ɓaa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-ɓɔkɔɓɔ kalan ko ɓo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-ɓɔkɔɓɔ se k'daapiŋ ute nakŋ kɛn k'danŋ albatir†, ɔɔ naan se dooc ute itir. ³⁸ Naan ɓaado kaam jɛ Isa ki ɔɔ naan eeme ɔŋ kaa-maanin se neet jɛ Isa ɔɔ naan ɔtinsin ute bɛekiŋa ɔɔ baam ɔk aay jɛŋ se ute maak-raapo ɔɔ ɔyiŋ itir do jɛŋ ki.

³⁹ Kɔd Parizi kɛn dan Isa ɓeen ki jaay aak nakŋ bin se, taad ute maakin ɔɔ: «Kɛn gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd ɓaado utin se, naan an 'jeeliŋ naan se, mɛnd tɛdn kusiŋa.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa taadin ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.» ⁴¹ Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee seɛge dio. Deb kalan se ey num an kɔgŋ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se lɛ ey num an kɔgŋ tamma si-mii. ⁴² Num gan dim naade aan kɔgŋ seɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan tɔolden seɛdege se naata. Num maakŋ naade kɛn di se, debm edden seɛ se kɛn gay ɓo an 'je cirir?» ⁴³ Simon terlin ɔɔ: «Gen maam ki num m'ɔɔ, debm kɛn seɛŋ den jaay ɓo k'tɔoliŋsin se.» Isa deekiŋ ɔɔ: «Kese naai 'taadga taar mɛt ki.»

⁴⁴ Gɔtn se Isa uun terl aak mɛnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mɛnd se daamo! Gɔtn maam m'endo ɓei ki se, naai ɛdum te maan tugŋ jɛm eyo; num gan mɛnd se neetum jɛm ute kaa-maanina ɔɔ ɔtumsin ute bɛekiŋa. ⁴⁵ ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mɛnd se kɛn maam m'aan sum se, gɔtn naan baam ɔk aay jɛma ute maak-raapo sum se, ɔŋum te eyo. ⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mɛnd se ɔtum itir jɛm ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mɛnd se kusiŋingen den se, Raa tɔolisiŋa naatn. Taa naan se ɓo, naan jɛm den se. Gan debm k'tɔoliŋ kusiŋin baat se, naan kic ɓo ɔk maak-je baata.» ⁴⁸ Tɛr Isa taad mɛnd ki ɔɔ: «Kusiŋige se maam m'tɔolisiŋa naata.» ⁴⁹ Jeegen inj ɔs ute naade se, baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɓo nanja jaay taad taa 'tɔol kusiŋ jeege se?» ⁵⁰ Isa deek

† 7:37 Albatir se napar koa aama kɛn k'cɔɔc k'daapiŋa gen kɔmb itir.

mënd ki ɔɔ: «Menda, ute kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga. Iini, 'baa ute lapia.»

8

Mëndgen lee mɛtn Isa ki

¹ Naan ken se jaay Isa baa lee maakj gɛgɛrge tu ɔɔ maakj naange tu. Naan taad wɔɔk Labar Jigan gen Gaar Raa se jeege tu. Gɔtn se jee kaan naabingen sik-kaar-dio, ² ute mëndge kandum se lee ute naana. Mëndgen se ɓo ken naan eddeno lapia gen kɔɔn rodege tu ɔɔ tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iino Magdala ɔɔ ro naan ki se ɓo, Isa tuuriɔo sitange cili se. ³ Ɔo Yoanna ken mënd Kuza, gaabiɔ se Gaar *Erad ɔniɔn maaliɔ paac kaam jiɔa ɔɔ Suzaan ute mëndgen kuuy den kici. Naade se ɓo ken lee noog Isa ute jee mɛtin ki ute nakgen naade ɔka.

Isa aal naagj taara te debm kɔnd buru

(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeege dena iino maakj gɛgɛrge tu paac ɔɔ baado tus gɔtn Isa ki ɔɔ naan taadden ute kaal naagj taara ɔɔ: ⁵ «Bii kalan deba kalan teec baa kɔnd buru. Ken naan jaay ɔnd kɔnd burin se, kupm mɛtin si jɛɔ doob ki; gɔtn se jeege tuumiɔa ɔɔ yeelge baado tuun ɔsiɔ naatn paac. ⁶ Kupm mɛtinge se si gɔt ken naanin maakin ɔk koa. Ken naan jaay utu teec teec sum ɓo naar tuutu taa gɔtn se naanin cɛɛɛɛ. ⁷ Kupm mɛtin se, si maakj ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ se, naan teece naɓo aan gɔɔ teep maakj ji kaag ki se, ji kaaga aayin taara. ⁸ Num kupm ken si do naan ken jiga se, gɔtn se naan teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama den aak eyo.» Do taar ken se, Isa uun mindin raan deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee mɛtn Isa ki se tɔnd mɛtin ɔɔ: «Kaal naagj taar ken naai 'taad se tap ɓo je deekj ɔɔ dɔo?» ¹⁰ Isa terlden ɔɔ: «Nakj j'oyinga kɔy *maakj Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelin kiga. Num gan jee kuuy se k'taadden ute kaal naagj taara se, taa:

Naade 'kaakj ute kaamde naɓo 'kaakj kɔk eyo,

'booy ute bide naɓo 'booy kɔk eyo.*»

Kaal naagj taar se, Isa taad tɔk mɛtiɔa

¹¹ «'Booyki kaal naagj taar ese se je deekj ɔɔ: kupm maam m'taadin se, keese taar Raa. ¹² Kupm ken si jɛɔ doob ki se, keese taad ute jeege booy taar Raa naɓo *Bubm sitange baado ɔɔd taar se maakde ki naatn, taa sɔm naade booy uunga num 'kɔn kaaja. ¹³ Kupm ken si gɔtn naanin ɔk ko maak ki se, keese taad te jeege mɛtn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naɓo naade ɔɔn ɔkiɔ tɔɔg eyo. Kaad ken gɔtɔ utu beɛ se naade ɔk taar Raa se ɔɔnɔ, gan nakj naama jaay aanga dode ki num, naade resn naatn ute taar Raa se. ¹⁴ Kupm si maakj ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ se, keese taad te jeege booy ɔk taar Raa naɓo, naade uun nirlde, je maal *dunia ɔɔ je nakj ken daa rode ɓo jea. Keese ɓo tedden kaal maakde baa tedn nakj cɛɛɛ sum se. ¹⁵ Num kupm ken si do naan ken jiga se, keese taad te jeege maakde beɛ, booy uun taar Raa ɔɔ ɔkiɔn maakde ki jiga ɔɔ jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ɔɔ tedn nakgen jiga.»

Isa aal naagj taar ute ɓɔmpɔ

(Mk 4.21-26)

* 8:10 Aak Eza 6.9.

16 «Nam 'kooɔɔɔɔ lɔɔmpɔ jaay aɔ deebm dukulu doɔn ki, ey le aɔ kɔnd metn danal ki se, gɔtɔ. Gaɔ lɔɔmpɔ se k'j'ɔɔɔɔɔɔ num, j'uun j'ɔɔɔɔɔɔ raan ro kaag ki taa jee end gɔtn ese se, 'kaakɔ gɔtn wɔɔɔɔ. 17 Taa nakɔ j'ɔɔɔɔɔɔ kɔy se j'utu j'aɔ kaakɔ 'toodn tal ɔɔ nakɔ jeege jaay jeel metiɔ ey se jeege utu 'jeel metiɔ paac ɔɔ j'utu j'aɔ kaakɔ kaam kaaf ki utu 'toodn tal. 18 Bin se ken aki booy taar Raa num, ɔndki kɔndɔ! Taa debm ɔk se j'aɔ kɔmb do ki, num debm ɔk ey se le, ken nakɔ naaɔ saap ɔɔ ɔk se kic ɔɔ, j'aɔ tɔsn naatn.»

Genaa Isage ute kɔndɔ

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Gɔtn se genaa Isage ute kɔndɔ ɔaano kaaka, naɔ taa jeegeɔ deɔn se, naade ɔɔ aɔ te gɔtiɔ ki eyo. 20 Nam ɔaado taaf Isa ki ɔɔ: «Koi ute genaage se utu naatn ɔɔ naade je ai kaaka.» 21 Isa teɔɔɔɔɔɔ ɔɔ: «Koyuma ute genaage se, kese jee ken booy taar Raa ɔɔ took iɔɔ do ki.»

Isa ɔk daar kuulu

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 Bii kalaɔ se, Isa ook maakɔ markab ki ute jee metiɔ ki ɔɔ naaɔ deekden ɔɔ: «K'gaɔɔ k'baaki jeɔ baar ken kaam naane.» ɔɔ gɔtn se naade iɔɔ ɔaa. 23 Ken naade ɔaa ɔaa do maane ki se, gɔtn se Isa kaamiɔ ɔaa ɔk bia. Kaaf ken se guduray dɔɔɔɔ do baar ki ɔɔ ɔɔ maane end dooc dooc maakɔ markaba se ɔɔ naaɔ ken se gɔtɔ ɔaa teɔden ɔɔɔɔ. 24 Naade iiko ceɔ Isa ki, duriɔa ɔɔ deekiɔ ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, ɔere, naajege j'aki kutu!» Ken naaɔ jaay iɔɔ se, naaɔ aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gɔtn se, kuulu ute maan se ɔk daara ɔɔ gɔtɔ do dil. 25 Gɔtn se naaɔ deekden ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɔɔ gay?»

Ken naade jaay aak nakɔ ese se, ɔkden taaf eyo ɔɔ beere ɔaa ɔkde ɔɔ gɔtn se, naade baag taafn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ naɔa bini, ken taaf kuul ki ute maane ki kic ɔɔ tookiɔ taariɔ se?»

Isa ed lapia debm kɔɔɔ sitan ki

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Gɔtn se naade ɔaa aɔ taa naaɔ jeege tun k'dandɔn Geɔzenige ken sak kaam taa naaɔ Galile ki. 27 Ken naade aɔ taa jeɔ ki jaay Isa ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ naaɔ ki se, gɔtn se gaab kalaɔ bini ɔk kɔɔɔ sitan iɔɔɔ maakɔ gegeɔ ken ese ɔɔ ɔaado dɔɔɔɔ Isa. ɔɔ gaabm se, naaɔ tiɔɔ ɔere eyo ɔɔ lee ute kal ey se daaniɔ dɔkga, num naaɔ se tiɔɔ maakɔ iɔɔge tun Yaudge teɔɔɔ gen tɔɔ taal yodege se. 28 Ken naaɔ jaay aak Isa se, ɔɔɔ ɔɔɔ makɔɔɔ ɔɔ ɔaado ooc metn jeɔ ki ɔɔ deekiɔ ɔɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ɔɔ di ute naai? M'lemi nɔɔ meti ki, ɔɔte gen dabaruma!» 29 Ken ɔɔɔ taaf bin se, taa Isa deekiɔa deek ɔɔ n'teɔc naatn ro gaab ken se. Taa sitan se, iɔɔga num teɔ gaabm se kusina ɔɔ ɔɔ k'dɔɔkiɔ ute seɔere ɔɔ j'aaliɔ dɔkɔdɔm maala se kic ɔɔ, naaɔ gaɔɔ naatn ɔɔ sitan se ɔɔɔ aɔ teɔ ɔaa do kɔf-baar ki. 30 ɔɔ Isa tɔnd metiɔ ɔɔ: «Naai, 'roi naɔa?» Naaɔ teɔɔɔɔ ɔɔ: «Maam rom Dɔɔɔ asgarge,» taa gaabm se ɔk sitange roɔ ki deɔa. 31 Gɔtn se sitange eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ deekiɔ ɔɔ: «ɔɔte 'tɔkɔ kɔmbje maakɔ gɔɔ ken jeɔɔ zuzu se.»

32 Gaɔ gɔtn se ɔk dɔɔɔ kiɔziɔge deɔa lee gaam gaam do kɔs ki. Gɔtn se sitange se sel metn Isa ɔɔ: «ɔɔje naaje k'ɔaa kɔnd maakɔ kiɔziɔge tu se.» Gɔtn se Isa tookden. 33 ɔɔ sitange se teeco ro gaab ken se ɔaa end maakɔ kiɔziɔge tu se ɔɔ dɔɔ kiɔziɔgen te deɔde se dɔɔɔɔ rus ɔɔ naar aɔɔ girdi girdi ɔɔɔ ɔaa si maakɔ baar ki ɔɔ maane ɔɔde paac.

³⁴ Kɛn jee gaam kinzirge jaay aak nakɲ tɛd se, naade dɔɔb aan ɓaa taad jeege tun maakɲ gɛgɛr ki ute jeege tun ing ɓee naatge tu. ³⁵ Kɛn jeege jaay ɓaa booy se, naade ɓaado gɛn kaakɲ nakɲ tɛd se. Kɛn naade jaay aan ɔɲ Isa se, ɔɲ gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn roŋ ki ɔɔ naan ing king mɛtn jɛ Isa ki ɔɔ tusga kala roŋ ki jiga jiga. Kɛn naade jaay aakin se, ɓeere ɓaa ɔkɔde. ³⁶ Jeegeen aako nakɲ se ute kaamɔde se, ɓaado taad jeege tu nakɲ kɛn Isa tɛdo do gaabm kɛn debm sitan jaay ɓo ɔɲ lapi se. ³⁷ Gɔtn se jee ing taa naan Geraze ki paac se, kɛn naade jaay ɓeere ɓaa ɔkɔde se, naade taad Isa ki ɔɔ: «Iiŋ ɔɲje, 'ɓaa dɔkɔ.» Gɔtn se Isa ook maakɲ markab ki gɛn tɛrl ɓaa. ³⁸ Gaabm kɛn sitange teec ɔɲin se, tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Ŋnum m'ɓaa ute naai.» Gaɲ Isa taadɪn ɔɔ: ³⁹ «'Tɛrl ɓaa ɓei ki ɔɔ taad nakɲ paacɲ kɛn Raa tɛdi naai ki se.» Kɛn gaabm se jaay ɔk tɛrl ɓaa ɓeen ki se, ɓaa taadɪn jeege tun maakɲ gɛger ki se paac nakɲ kɛn Isa tɛdiŋo naan ki se.

*Isa ɛd lapia mɛnd ki ɔɔ dur goon Jayrus mɛnda daan yoge tu
(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)*

⁴⁰ Kɛn Isa jaay aan se, jee dɛnge dɔɔdiŋa, taa naade se ing aak kaak kaamiŋa. ⁴¹ Gaaba kalan k'danɪn Jayrus; naan se magal *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki. Naan ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki eemiŋ nɔɔ ɔɔ ŋ'ɓaado ɓeen ki. ⁴² Taa naan ɔk goon mɛnda kalan lak, ɓaarin ɓaa ɓaa sik-kaar-dio ɔɔ gooniŋ se tood kɔɔŋɔ kaam yoa.

Kaad kɛn Isa ɓaa ɓaa gɔtn goon mɛnd ki se, jeege dɛna tus roŋ ki ɔɔ gɔtn lee kic naan ɔɲ eyo. ⁴³ Maakɲ jee dɛnge tu se, mɛnda kalan bin se, gɔtn moosiŋ aan sum se ɔɲ daar eyo ɔkga ɓaara sik-kaar-dio roŋ ki. Naan utga jin paac gɔtn jee dawage tu, naɓo nam ɔɲ ɛdiŋ te lapi eyo. ⁴⁴ Mɛnd se ɓaado naagɲ Isa ki ɔɔ ut taa kaliŋa ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, moosiŋ naar ɔara. ⁴⁵ Isa tɔnd mɛta ɔɔ: «Kɛn ɔl jin utum se nanja?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Meluma, aaka jeege ɓo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gaɲ Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jin utumga, taa maam m'naamga tɔɔgɲ kɛn teec rom ki se.» ⁴⁷ Kɛn mɛnd se jaay jeel jeege an jeel se, ɓeere ɓaa ɔkiŋ se roŋ ook marga ɔɔ ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki. Gɔtn se naan taad naan jeege tu paac nakɲ kɛn ɔlin jaay ɓo, naan ɔl jin ut taa kal Isa se. Mɛnd se taadden ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum ɓo, m'ɔɲ lapia.» ⁴⁸ Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia.»

⁴⁹ Kɛn Isa utu daar taad taad ɓort se sum ɓo, deb kalan iino gɔtn Jayrus ki ɔɔ ɓaado taadɪn ɔɔ: «Bɛrɛ, gooni mɛnda se lɛ ooyga. Ŋnte dabar Debm dooy jeege se cɛrɛ.» ⁵⁰ Num kɛn Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki ɔɔ: «Ŋnte ɓeere; ɔnd maaki kaam kalan. Gooni mɛnda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Kɛn Isa jaay aan ɓee Jayrus ki se, jee dɛn se naan gaasɔde naatn. Gɔtn se ɔɔp Pier, Jan, Jak ɔɔ ko goono ute bubm goono sum ɓo ɛnd ute naana. ⁵² Jeege paac eeme ɔɔ tɔɔy makɔŋɔ do yo ki se. Num gaɲ Isa deekɔden ɔɔ: «Ŋnte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan lɛ tood tood bi sum.» ⁵³ Kɛn naade jaay booy taariŋ se, naade baag tooy koogo metiŋ ki taa naade jeele goon mɛnda se lɛ, ooyga deere. ⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jin, uun mindiŋ raan ɔɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum ɓo goono se duru ɔɔ naar iin ɔara. Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Goono se, j'ɛdiŋ kɔɔ.» ⁵⁶ Kɛn bubin ute koŋ jaay aak nakɲ se, nakɲ se ɓaa deel dode ɔɔ ɔkɔden taad eyo. Gɔtn se Isa deɲden ɔɔ nakɲ deel se, j'ɔɲte ɓaa taadɪn nam ki.

9

Isa ɔl jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba
(Mt 10; Mk 6.7-13)

¹ Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔɔ naan edden tɔɔgɔ do sitange tu paac ɔɔ edden tɔɔgɔn gen kɛdn lapi jee kɔɔnge tu. ² Naan ɔlden naaba se taa 'baa taadn labar gen *maakɔ Gaar Raa se jeege tu ɔɔ gen kɛdn lapi jee kɔɔnge tu. ³ Naan taadden ɔɔ: «Ken 'baaki ba merte se, ɔnte 'kuunki dim, ɔnte 'kuunki sirdi, bɔɔnɔ, kɔsɔ ɔɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio. ⁴ Bee ken naase 'bɔɔykiga maak ki se, 'toodki gɔtn ese, bini anki kiin ba maak ki. ⁵ Gɔtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse num, ken naase 'teecki teec maakɔ gegerde ken ese se, kudn jesege se kic bo 'tupdenki naatn, kɛse aden toodn saada.» ⁶ Bin bo, *jee kaan naabm Isage se ba lee maakɔ naange tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔɔ gɔtɔ ba se paac, naade ed lapi jee kɔɔnge tu.

Nookɔ Isa se ed saapm maaka *Erɔd ki
(Mt 10; Mk 6.7-13)

⁷ Ken Gaar Erɔd Antipas naan bo magal taa naan Galile se jaay booy j'ɔs maan nakgen deel se, taar se ba deal donɔ taa jee metinge deek ɔɔ: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu.» ⁸ ɔɔ jee metingen kuuy taad ɔɔ: «*Eli do dɔkiɔ se bo, baadoga.» ɔɔ kengen kuuy kic taad ɔɔ: «Kaadn naane maakɔ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɔ se bo, deb kalan duroga daan yoge tu.» ⁹ Taa naan se bo ɔl Erɔd taad ɔɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist se le maam mala bo m'ɔl k'gaanɔ ute donɔ. Num kɛse tap bo debm gay daala jaay m'booy ted nakgen bin se?» Gɔtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ed kɔsɔ gaabge tu dupu-mii
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Ken *jee kaan naabm Isage jaay terl ba ɔn Isa se, taadn metn nakgen naade tedo paac se. Gɔtn se naan ɔk baande cɛes ki kaam geger ken sak Betsaida. ¹¹ Ken jee denge jaay booy labar se, naade ru ba metin ki. ɔɔ Isa dɔɔd ɔkde ɔɔ gɔtn se, naan taadden taar *maakɔ Gaar Raa ɔɔ jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapi.

¹² Gan ken kaada ba ba kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadn ɔɔ: «'Deek jeege tu se k'wɔk k'baa maakɔ naange tu ɔɔ maakɔ bee naatge tun gɔɔr gɔɔr se. Taa gɔtn naane se, naade 'kɔn nakɔ kɔsɔ ɔɔ 'kɔn gɔtn toodo kici. Ey num gɔtn ara se, naajege k'do kɔd-baar ki.» ¹³ Gan Isa terlden ɔɔ: «Naase mala eddeki kɔsɔ.» Gɔtn se naade terlin ɔɔ: «Mappan j'ɔk se le cir mii eyo ɔɔ kenjige kic le k'j'ɔk di sum. Ken jee se jaay 'kɔn kɔsɔ paac num, naan se naaje j'ade ba dugɔ kɔsɔ kuuy do ki.» ¹⁴ Jee tus gɔtn ese paac se, gaabge kalde ki sum bo ba ba nakɔ dupu-mii.

Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki ɔɔ 'gaanɔdeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵ Naade ted jeege paac ing naan ki. ¹⁶ Num Isa tɔs mappan mii ute kenjigen di se jin ki, naan uun kaamin raan, tɔɔm *Raa, dup mappa ɔɔ edin jeege tun metin ki taa 'kɛdn jee denge tu. ¹⁷ Naade paac ɔs dɛɛn ute maraadde ɔɔ togɔ ɔɔp se k'tuun k'tusin maakɔ gɔrnge tu sik-kaar-dio.

Piɛr taad ɔɔ Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

18 Bii kalan se, Isa iik took cees ki kalin ki gen tond metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. Gōtn se naan tond metde ə: «Jee denge tap 6o taad ə maam m'naŋa?» 19 Naade terlin ə: «Jee metinge ə naai Jan-Batist ə jee kuuy ə naai *Eli ken do dakiŋa ə kengen kuuy daala ə naai se kaadn naane maakj jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se 6o, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» 20 Ɔo Isa deekden ə: «Ken maak-saap naase ki num əki maam m'naŋa?» Pier eep taarin ə: «Naai 6o al-Masi ken Raa əlo.» 21 Gōtn se Isa aacden kaama ə taar se j'ənte 6aa taadn nam ki. 22 Ter naan taadden metin ə: «Beeki num, *Goon Deba utu 'dabar kusina. Magal taa 6ee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn təkj metn Ko Taar Raage, naade se utu an kəodn kundu ə utu an təol ə daan bii k-mətəge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

23 Gōtn se naan taadden paac ə: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn roŋ mala ə bii-raa 'kuun kaagŋ yona jaay 6o am daana. 24 Taa debm je kaajŋ koŋ se utu an kutu naan Raa ki ə debm ut koŋa taa maam se, utu an kaaja. 25 Ken debm jaay *duni ute magalin 6o kaam jin kic num, ken naan kutn koŋ naan Raa ki se, an kəŋ di ro ki? 26 Taa naan se 6o, debm jaay ted səkəŋ taa maama ə ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic 6o, biin m'ade 6aa maakj *nookum ki gen Bubum ki ə ute gen kədingen *salal se, maam kic səkəŋ utu am təol taa naan kici. 27 Deere, 'booyki m'asen taada: maakj jeege tun 6orse utu ara se, metinge se kooy ey sum 6o, utu 'kaakj Raa 'kəsn gaara dode ki.»

Raa oojro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

28 Ken Isa taad aas taarin jeege tu jaay ək nakj 6aa 6aa bii marta se, naan ək Pier, Jan ək Jak ə naade ook do ko ki gen 6aa keem Raa. 29 Kaad ken Isa eem keem Raa se, daan-kaamin 6aa terl kuuy ə kalin se 6aa ted raap lak lak ə əmb met ki birin birin. 30 Gōtn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa ə jee di ese se, *Musa ute *Eli. 31 Ɔo gōtn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tedin gətə wəor kelej. Gōtn se naade taad metn taar ken tedga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. 32 Gaŋ Pier ute medinge se bi 6aa cirde. Num ken naade duro maakj bide ki se, naade aak Isa se roŋ wəor gətə kelej ə naade aak jee di se daar daar ceen ki. 33 Ken Musa ute Eli jaay iin əŋ kəŋ Isa se, Pier deek Isa ki ə: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gōtn ara ki 6o jiga; əŋ j'asen taal daabge mətə, kalan naai ki, kalan Musa ki ə kalan Eli ki.» Gaŋ taar naan taad se tap 6o, ənd te metin eyo. 34 Ken Pier utu taad taad sum 6o, gapara naar 6aado deebde bat. Ken naade jaay aak gapara 6aa deebde se, 6eere 6aa əkde. 35 Ter naade booy mind deba taad maakj gapar ki ə: «Kese goonum ken maam m'bēer m'ədiŋo. 'Booy uunki taarina.» 36 Kaad ken naade booy mind deba utu taad taad se, kə naade aak ək se, əp Isa kalin ki sum. Nakj naade aakin paac se, kaad ken se naade taadin te nam ki eyo, num naade bəəbin maakde ki.

Isa ed lapia goon gaab ki ken ək kəŋ sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

37 Ɔo metbeenki se, ken naade bəyə bəyə do ko ki se, jeege dena 6aado dəodn Isa. 38 Maakj jeege tu se, gaaba kalan danin makəŋ ə: «Debm dooy jeege, m'eemi nə 6aado aakum tu goonum ara se. Bēre, goonum 6o kalan ese sum. 39 Gōtn metin se ken sitan əkinga tak 6o, goono təy

makəŋə, uun undiŋ naaŋ ki, tiikiŋ zak zak əə taariŋ kic 60 tiinŋ gupiyu. Ken sitan se jaay əkinga num, tediŋ əŋŋ jaay teec roŋ ki dabariŋ bini naŋiŋ təəgiŋ jaay əŋiŋa. ⁴⁰ Maam m'təndo metn jee meti ki m'əə am tuur sitan ro goonum ki se naatn, na6o naade əŋ aasiŋ te eyo.» ⁴¹ Isa deekden əə: «Naase jee do naaŋ ken 6orse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naaŋŋ taarge əə jee beeki eyo! Maam tap 6o m'king ute naase se bini nuŋ ki əə m'asen serkŋ bini nuŋ ki? Ɔk 6aano ute gooni se ara.»

⁴² Ken goono jaay k'6aano 6aa 6ətn Isa ki se, sitan uun undiŋ naaŋ ki əə naaŋ baag tiikŋ zak zak. Gaŋ ken Isa jaay aakiŋ se, naaŋ aac kaama sitan ki əə sitan teec əŋ goono. Ɔə goono se, Isa uun ediŋ bubiŋ ki. ⁴³ Ken jeege jaay aak nakŋ tedi se, 6aa deel dode əə əkden taad eyo əə deek əə: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar ken utu 'kaan donŋ ki

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakŋ ken Isa tedi jaay əkden taad ey se, Isa deek jeege tun metiŋ ki əə: ⁴⁴ «Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'aŋ kəkŋ kəl ji jeege tu.» ⁴⁵ Num gaŋ jee metiŋ ki se, taar se, naade əŋ booy ək te metiŋ eyo; taa taar se metiŋ ute donŋ naade ənd te eyo. Ɔə gen tənd metiŋ le, naade 6eerinŋ 6eere.

*Jee metn Isa ki naar magala
(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)*

⁴⁶ Jee metn Isa ki baag naaŋŋ ute naapa əə maakde ki se, naŋa 6o 'tedn magalde. ⁴⁷ Aan 6əə Isa jeel maak-saapde se, naaŋ uuno goon cəkə 6aadə əndiŋ ceeŋ ki. ⁴⁸ Ɔə naaŋ deekden əə: «Goon ese se jaay debm əkiŋ jiga taa maam se, keese naaŋ əkum maam mala. Ɔə debm əkum maam se, naaŋ ək debm ken əlumo. Taa naaŋ se 6o, maakŋ naase ken paac se, debm əə roŋ baat se, naaŋ 6o asen 'tedn magalse.»

Jee tediŋ naaba ute ro Isa

⁴⁹ 6ətn ese Jan ep taariŋ deekiŋ əə: «Debm dooyje, naaje j'əŋə deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'aŋə gaasa, taa naaŋ le lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Gaŋ Isa deekiŋ əə: «Ɔŋte 'gaasiŋki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naaŋ se debm naase.»

Jee *Samari baate dəədn kəkŋ Isa naaŋde ki

⁵¹ Kaadn naaŋ aan kiinŋ kəŋ do naaŋa jaay aan se, Isa uun doa ute maakiŋ paac gen 6aa Jeruzalem ki. ⁵² 6ətn se naaŋ əl jeege naaniŋ ki əə jee se jaay 6aa aan maakŋ naaŋ ken kalan gen taa naaŋ Samari ki se, naade je aŋ daapm 6əə. ⁵³ Num gaŋ taa naaŋ 6aa 6aa Jeruzalem ki se, jee se baate kəkŋ 6ətde ki. ⁵⁴ Ken naade jaay aak nakŋ ese se, jee metiŋ ken Jak ute Jan se deekiŋ əə: «Melje, ken naai je num j'aki 'tənd metn Raa ade 6əəy poodo dode ki taa aden kəsŋ naŋa.» ⁵⁵ Ken Isa jaay booy taarde se, naaŋ ək terl mooyde. ⁵⁶ 6ətn se naade uun doobm naaŋ kuuy.

*Debm je daan Isa
(Mt 8.19-22)*

⁵⁷ Ken naade 6aa 6aa doob ki se, deb kalan deek Isa ki əə: «6ətn naai '6aa gay gay kic 6o, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa terliŋ əə: «'Booyo! K-bukumbəəge kic 6o ək 6ee tooddege, əə yeelge kic le ək kujdege. Num gaŋ maam *Goon Deba se m'ək 6ətn maam m'an kəl dom eyo.»

⁵⁹ Naaŋ deek deb kuuy ki əə: «'Daanuma!» Gaabm se terliŋ əə: «Ɔŋum m'ade 6aa duubm bubum jaayo.» ⁶⁰ Gaŋ Isa terliŋ əə: «Ɔŋ jeegeen aan

gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, '6aa taad labar gen *maakŋ Gaar Raa se jeege tu.»⁶¹ Ter deb kuuy daala baado ɔŋŋ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, maam se m'je m'ai daana, naɔo ɔnum m'ade tɛdn tɔɔse jeeonge tun maakŋ beem ki jaayo.»⁶² Isa terliŋ ɔɔ: «Debm ken naab naab ute maraŋge jaay terl aak metiŋ ki se, debm bin se aas gen 'kɔŋ tɛdn naaba maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa ɔlje metiŋ ken sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Mɛljege beer tɔɔdjee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔɔ olden naaba maakŋ gɛgɛrge tu ɔɔ maakŋ naaŋge tun ken naaŋ mala utu 6aa maak ki kici. ² Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Maakŋ-gɔtn tɛdga gen kɔɔ se utu dɛna, naɔo jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'tɔndki metn Mɛl maakŋ-gɔtɔ taa ade kɔl jee tɛdn naabge do ki gen kɔŋŋ maakŋ gɔtiŋa.» ³ Isa deekden ɔɔ: «Iiŋ '6aaki! Naɔo 'booyki: maam se m'ɔlsen aan gɔɔ gaan baatge maakŋ k-sogsogige tu. ⁴ Ken '6aaki 6aa se, ɔŋte 'kuunki k'ɔnd gurs, ɔɔɔnɔ, saa ɔɔ daan doob ki se, ɔŋte 'daarki gen tɛdn tɔɔse nam ki.

⁵ «Maakŋ bee ken naase endkiga maak ki deet deet se, 'tɛdfeki tɔɔse. ⁶ Maakŋ bee ken jaay ɔŋkiga debm jaay je tɔɔse se, ɔŋki tɔɔse se 'kɔɔpm maakŋ beeŋ ki; ken ɔŋki nam jaay je tɔɔse ey num, tɔɔse se 'terl ute naase. ⁷ Maakŋ bee jaay mɛlinge ɔksenga jiga num, ingki gɔtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tɛdn naaba se, beeki num, j'an kɔŋŋ dal dubariŋa. ɔɔ ingki kaam kalaŋ, ɔŋte 'leeki bee jeege tu.

⁸ «Maakŋ gɛgɛr ken naase endkiga jaay mɛlinge ɔksenga jiga se, kɔsn ken naade baansenoga se ɔŋte 'baatiŋki, ɔski. ⁹ Jee kɔɔŋgen gɔtn ese ɛdfeki lapi ɔɔ jee se 'taaddeki ɔki: ɛere, ɔorse *maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki. ¹⁰ Num gaŋ, maakŋ gɛgɛr ken naase endkiga jaay, mɛlinge baatsenga kɔŋŋ num, 'teecki naatn bɔɔr ki ɔɔ 'deekdeki ɔki: ¹¹ Kudn maakŋ gɛgɛr se ken uun naaŋŋ jeje ki se kic ɔo, k'tupsesiŋ naatn naanse ki. 'Bere 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki! ¹² 'Booyki m'asen taada: ɔii ken *Raa 'kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, jee ese se bɔɔr ken kooɔŋ do naade ki se aden tɛdn ɔŋŋ cir gen jee maakŋ gɛgɛr Sɔdɔm ki se dɔkɔ*.»

Jee maakŋ gɛgɛr ken baate kaal maakde do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Kɔrɔzin ki ɔɔ utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kɔɔbgen ken tɛdo gɔtse ki se, jaay 'tɛdoga tɛd maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute ken Sidɔŋ ken jee *kusinge se num, kaadn do dɔkiŋ naade terldega maakde do Raa ki, naade tuusn kal kɔl doa ɔɔ bɔɔy burku dodege tu. ¹⁴ Deere, ɔii ken Raa utu 'kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidɔŋ ki se daala. ¹⁵ ɔɔ naase jee gɛgɛr ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gɔtɔ! Naase se utu aki kooy '6aa bee yoge tu.»

¹⁶ Ter Isa taadden ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm ken baatum maam se, baate debm ken ɔlumo se kici.»

Jee metiŋ ken sik-cili-kaar-di se ɔk terl baado

* 10:12 Aak Jen 19.24.

¹⁷ Ken jee mɛtn Isa ken sik-cili-kaar-di jaay nanjo naabde se, naade ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, ken naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɓo tookjeno taarje.» ¹⁸ Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange ɓɔɔy ooco maakŋ raa ki aan gɔɔ maan ken aal wusuk wusuk se. ¹⁹ 'Booyki, kɛse ɓo tɔɔŋ ken maam m'ɛdsen taa anki tuum wɔɔjge ute iinge ɔɔ ute tɔɔŋ se, naase anki cir jee wɔɔysege ɔɔ naade se paac asen 'kɔŋ tɛdn ɗim eyo. ²⁰ Bin num maakse ɔnte raapo taa sitange ɓeersenoga ɔɔ booyesenoga taarse, num gan 'tɛdki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋa raanŋ maakŋ raa ki.»

*Maak-raapm gɛn Isa
(Mt 11.25-27)*

²¹ Naan ken se sum ɓo, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gɔtn se maakiŋ-raap sakan ɔɔ baag tɔɔm Raa ɔɔ: «Bua, naai ɓo Mɛl maakŋ raa ute gɛn do naanŋa, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee mɛtekgɛ tu, ɔɔ ɓorse naai 'taadga mɛtiŋa gaan sɛɛmge tu. Deere, Bua, kɛse ɓo nakŋ jigan ken naai maaki jen ro ki. ²² Nakge paac se Bubum ɛɗumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeeliŋ eyo; ken jeeliŋ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeeliŋ eyo num ken jeeliŋ se, Gooniŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Gooniŋ se ɓo je an taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gɔtn se Isa tɛrl aak jee mɛtiŋ ki ɔɔ taadɛn naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ ken naase aakiŋki ute kaamse se. ²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki ɗena ute gaaringen do dakiŋ ɗen se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ ken ɓorse naase aakki se, naɓo ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɓorse naase 'booyki se, naɓo ɔŋ booyiŋ te eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute kɔɗ *Samaridebm bɛɛ

²⁵ Bii kalan debm jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa kalan bini iin daar tɔnd mɛtn Isa taa an naama ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tɛdn m'ɔɔ ɗi jaay m'kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se?» ²⁶ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'raanjo j'ɔɔ ɗi? Ken naai 'dooyiŋ se 'booy ɔkiŋ ɔɔ ɗio?» ²⁷ Gaaba se tɛrliŋ ɔɔ: «Ken maam dooyiŋ se deek ɔɔ: *Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gɔɔ 'je ro naai mala.*†»

²⁸ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Taar se, naai 'tɛrliŋa ute doobiŋa. 'Baa 'tɛdn naan se ɔɔ naai 'kɔŋ kaajŋ gɛn daayum.»

²⁹ Num gaaba je daapm taariŋ se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Naapum tap ɓo nanŋa?» ³⁰ Isa deekiŋ ɔɔ: 'Booy m'ai taadn mɛtn taara kalan. Bii kalan se, gaaba kalan iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki ɓɔɔy ɓaa ɓaa maakŋ geger ken Jeriko ki. Ken naan ɓaa ɓaa se, ɓaa ooc ji jee ɓoogge tu. Gɔtn se jee ɓoogge se ɔkiŋa, tɔɔdn te kaliŋ naatn, ɔɔ tɔnd aaliŋ par kaam yoa; jaay ɓo naade aan ɗɛsiŋa. ³¹ Num gɔtn se, *debm tɛdn serke Raa ki kalan bini, ɓaado ɓaa te doobm se rɛŋ sum ɓo, gan ken naan aak gaabm tood par se, naan aal ɛɛs ki dɔkɔ uun doobiŋ ɓaa. ³² Tɛr kɔɗ Lebi† kalan bin kic, aalo te doobm se. Num ken naan jaay aan gɔtn se, naan aak gaabm tood par se ɔɔ naan kic aal ɛɛs ki dɔkɔ ɔɔ uun doobiŋ ɓaa kici. ³³ Num gan kɔɗ Samariŋ

† **10:27** Aak Dt 6.4-5. † **10:32** Lebigɛ, naade se metjil Lebi ki se ɔɔ naade lee noog jee tɛɗ serke Raage tu maakŋ Bee Raa ki. § **10:33** Samarige se ute Yaudge se taardɛ ɓaa eyo.

kalanj bin kic 6aa 6aa mertε ute doobm se. Ken naan jaay aak gaabm tood par se, naan εεjin don ki. ³⁴ Naan 6aado onjina, tuginj taan-duņa ute tōtn koojn bin, otinj uubu εε saaminsina; jaay 6o uun ondin do buurin ki εε 6aansin 6ee booy mertge tu εε inj don ki. ³⁵ Metbeenki se, naan εεd tamma dio, εd debm εdn mertge tu se εε deekin εε: «Gaabm se, aakin don ki. Nakj naai utga cir naan se num, maam m'εerloga se, m'utu m'aisin kōgɲ gōtin ki.»

³⁶ Gōtn se Isa tōnd metn debm jeel taadn tōokj metn Ko Taar Raa se εε: «Maakj naai ki num, maakj jeege tun mōtō se, gaab ken jee 6oogge tōndino se ken gay 6o naapina?» ³⁷ Naan εerl Isa ki εε: «Jaay debm ken tēd bεε deb ken jee 6oogge tōndin se.» Gōtn se Isa deekin εε: «Naai kic '6aa 'tēd bin kici.»

Isa 6aa 6ee Mart ute gen Mari ki

³⁸ Ken Isa jaay 6aa 6aa doob ki ute jee metinj ki se, naan 6aa end maakj naan ki kalanj bini, εε gōtn se mēnda kalanj ronj Mart dōod okinj 6een ki. ³⁹ Naan ok gena naan ronj Mari εε Mari se, 6aado inj metn je Mēljege tu εε naan inj booy booy taar Mēljege taad se. ⁴⁰ Ken Mart jaay naaba 6aa deel don se, naan 6aado deek Isa ki εε: «Mēluma, aaka genaam se. Naaba se paac onjmsin dom ki. Kεse tap 6o naai an dim ey ne? 'Deekin '6aado utu am noogo!» ⁴¹ Num Mēljege terlin εε: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacj ken naai tēd se; taa naan se 6o naai 'baate roi tak tak εε 'tēdi 6aa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalanj sum 6o jiga cir paac. Ken se 6o Mari bεer uunga. Num nakj Mari bεer uun se, nam ansin kōj kōod eyo.»

11

*Isa dooy jee metinj ki gen keem *Raa*

(Mt 6.9-13, 7.7-11)

¹ Bii kalanj Isa inj gōtō kaam kalanj bini, gen keem Raa. Ken naan jaay eem Raa aas se, maakj jeege tun metinj ki se, deb kalanj 6aado tōnd metina εε: «Mēlje, 'dooyje gen keem Raa aan gōd ken Jan dooy jee metinj ki se.» ² Isa taadden εε: «Ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki oki:

Bua, onj jeege paac ai jeeli naai kali ki sum 6o Raa.

Onj naai 6o kōsn gaara do jeege tu paac.

³ εdjeno kōsn ken ajen kaasn bii-raa.

⁴ 'Tōlje *kusinjje taa naaje kic 6o k'tēdn kaldε jeege tun paacj ken tujjenga naaje ki kici.

Onjε 'kōnje k'kēnd maakj nakj naam ki.»

⁵ Gōtn se Isa deekden daala εε: «Ken maakse ki se jaay, deb kalanj ok mēde εε mēdin se 6aado onjin daan nōor ki εε tōnd metinj εε: «Mēduma, εdumo tu mappa mōtō, ⁶ taa maakj mēdumge tu se, deb kalanj 6aadoga mertε gōtum ki, na6o maam m'ok dim m'anj kēd eyo.» ⁷ Num ken debm maak ki se jaay, terlin εε: «Onj, m'toodn kaam kalanj. Borse kaam taarum le m'gaasinga, εε maam m'ute genumge paac kic le, k'toodga. Bin num, maam se m'kōj kiin jaay m'ai kēdn mapp eyo.» ⁸ Ganj 'booyki m'asen taada: naan 'kiin an kēd se taa gaaba se mēdin sum eyo, num taa naan dōok taar tōnd mēta onj ey se 6o, naan 'kiin an kēda.

⁹ «Maam m'deeksen m'εε: 'lee 'tōndki mēta εε j'asen kēda, 'lee 'jeki εε naase aki kōj, 'lee 'tōndki kaam-taara εε j'asen kōod. ¹⁰ Deere, debm tōnd mēta se j'anj kēde, debm je se 'kōj εε debm tōnd kaam-taara se le, j'utu j'anj

koodo. ¹¹ 'Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, gooniñ tond metn kenje gōtiñ ki num, naan an kōñ kēdn wōjō ne? ¹² Ey le, ken tond metn kaaōm kōrōñjō se, an kōñ kēdn iini ne? ¹³ Naasen jeegen ken jig ey se kic 6o 'jeelki kēdn nakñ bēe gensege tu. Num met kando Bubm ken maakñ raa ki 'kēdn *Nirl Salal jeege tun tond metiñ ey ne!»

Isa do *Bubm sitange

(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)

¹⁴ Gaaba kalan bini ok kōñ sitan do naan oñ taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuuriñ sitan se naatn roñ ki. Ken sitan jaay teec oñiñ se, gaabm oñ taad taar ey se baag taadn taara cey. Oo ken jee denge aak se nakñ se deel dode do okden taad eyo. ¹⁵ Num gan maakde ki se jee kandum deek do: «Ute Belzebul, naan ken Bubm sitange se 6o, naan tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Metiñgen kuuy se je an naam se, tond metiñ do n'aden tedn nakñ-kōōm ken naade an kaakñ jeel ro ki, ken bōoyo maakñ raa ki. ¹⁷ Gan Isa jeel maak-saapde dey se, deekden do: «Maakñ taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap eyo do baagga tedn bōoro ute naapa se, naan se utu terece do gōtiñ utu 'toodn kuudu. ¹⁸ Naase doki: ute tōōñ Bubm sitangen Belzebul se 6o, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange ted bōoro ute ro naan malin se, bin se naan tōōga roña. Ken bin num, gaariñ se naan an kōkñ do dio? ¹⁹ Naase doki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden tōōgo jaay tuur sitange se, nana? Bin num naade mala se 6o asen kōñ bōoro dose ki. ²⁰ Num gan ken maam jaay m'tuur sitange ute tōōñ Raa deer num, kese *maakñ Gaar Raa se bōoy aanga gōtse ki. ²¹ Ken debm gaabm bōoro jaay ing ute bōoriñ beēñ ki do ken naan jaay bōob beēñ jiga se, maalinge se 'kōñ kut eyo. ²² Num gan debm kuuy ken tōōg ciriñ jaay baado oociñga do ciriña jaay tōsn ute bōoriñgen naan odo do ki se num, maalinge se, naan an tōsn nigin jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma do debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wōokden wōokdo.»

Sitan ok terl gōtiñ ki

²⁴ Ter Isa taadden do: «Ken sitan jaay teec oñga nam se, naan 6aa leedo do kōd-baarge tu je gōtn an tōol maakiña na6o naan jaay oñjo te ey se. Ken naan jaay oñ te ey num, baag taadn ute maakiñ do: 'Maam se m'kōkñ m'terl gōtn ken m'iinno ro ki.» ²⁵ Ken naan jaay ok terl aan se, oñ 6ee se j'ōtinga aac walak do nakiñge se k'rees k'daapinga ute doobiña. ²⁶ Gōtn se naan ok terle do 6aa oñjo sitangen kuuy cili ken kusin ciriñ naan se daala. Naade baado tele end ing maakñ gaab ken se do king gaabm se terl 6aa ted kusin cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Ken Isa jaay utu taad taad taariñ se, menda kalan uun mindiñ raan daan jee denge tu do deekiñ do: «Mend ken ooji naai do ken naai aayo sin se, oñ maakiñ 'raapm aak eyo.» ²⁸ Gan Isa terlin do: «Jeegen booy taar Raa do okiñ maakde ki se 6o oñ maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan nakñ-kōōm ken Raa tedo ute Yunus

(Mt 12.38-42)

²⁹ Aan gōo jeege baag tus tedn den se, Isa baagden taad do: «Jeegen duni ken bōorse se, jee jig eyo. Oo naade je kaakñ nakñ-kōōbō, na6o nakñ-kōōm naade an kaakñ jeel ro ki se, tecñ aan gōo ken gen Yunus se sum. ³⁰ Aan gōo

nakŋ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakŋ jeel ro ki Raa 60 ɔliŋo gɔtde ki se*, *Goon Deba se utu 'tedn bin kici, taa 'taadn jeege tun duni ken ɔorse se, an 'kaakŋ jeel ro ki naan kic Raa 60 ɔliŋo. ³¹ Bii ken Raa an kɔjn bɔɔɔ do jeege tu se, nɛelgen iino kaam kaam bɔɔyɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkŋ mind jeege duni ken ɔorse se. Taa naan iino gɔtn dɔkɔ gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala. ³² Bii ken jaay Raa an kɔjn bɔɔɔ do jeege tu se, jeege Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeege duni ken ɔorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gɔɔ lɔmpɔn roa
(Mt 5.15, 6.22-23)

³³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Nam jaay ɔɔcga lɔmpɔ num ɔyiŋ mɛtn dɪm ki eyo ey lɛ deebiŋ ute dɪm eyo, num j'uun j'ɔliŋ raan ro kaag ki taa jee end gɔtn ese 'kaakŋ gɔtn wɔɔɔ. ³⁴ Kaami se, naan 60 lɔmpɔn gen roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te deniŋ paac kic ing maakŋ gɔt ken wɔɔɔ. Num ken kaami jaay kɔɔŋ num, roi ute deniŋ paac kic maakŋ gɔt ken ɔɔɔ. ³⁵ Bin se, ɔnd kɔndɔ ute gɔtn wɔɔr ken naai ɔkse, ɔntɛ kɔniŋ 'tedn gɔtn ɔɔɔ. ³⁶ Ken kiŋgi jaay paac ing gɔt ken wɔɔr se ɔɔ ken dɪm ɔɔɔ ɔkɔ kic gɔtɔ roi ki num, bin se, kiŋgi ute deniŋ paac se, 'tedn gɔtn wɔɔɔ aan gɔɔ lɔmpɔn ken lee wɔɔri gɔtɔ kɛlɛŋ se.»

Isa mooy *Parizige
(Mt 23.1-36)

³⁷ Ken Isa utu taad taad ɔɔrt sum 60, kɔɔ Parizi kalan bini danŋ ɔɔ k'ɔaa kɔsn beeŋ ki. Ken naade jaay aan se, naade tood ute cɛsde jaay 60 baag kɔsɔ do tabil ki. ³⁸ Ken kɔɔ Parizi jaay aak Isa tug te jɪŋ aan gɔɔ ken naade lee tug se ey sum 60, baag kɔsɔ se, naan aak se ɔkiŋ taad eyo. ³⁹ Gɔtn se Mɛljege deek kɔɔ Parizi ki ɔɔ: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num ganŋ maakiŋ tap 60 ɔniŋki ɔooc ute saapm gen ɔoogo ute nakgen *kusiŋa. ⁴⁰ Kalɛ jee dɛrlge! Raa ken ɔɔɔ daa roi se, ken maak ki kic naan 60 debm kɔɔiŋ ey la? ⁴¹ Nakŋ naase ɔkki maakŋ baay kɔssege tu se, ɛɔiŋki *serke jee daayge tu, bin jaay 60 maakse 'tedn aak beɛ naan Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tedn ɔɔŋ aak eyo, taa nakgen naase ɔkki seɛm seɛm ken 'lee tɔmbki maakŋ taadsege tu ken tednŋ nijimi ute naksegen maakŋ jinen ki se kic 60, naase 'lee 'nigiŋki gɔtɔ kaam sik ɔɔ ken kaam kalan se, naase 'lee ɛɔiŋki Raa ki. Naɔo naase 'tedki nakge ute ɔoobiŋ eyo ɔɔ 'jeki Raa eyo. Beeki num, naase aki tedn nakgen ute ɔoobiŋa ɔɔ aki je Raa jaay 60, naksegen ken naase 'lee ɛɔki serke Raa ki seɛm seɛm se kic 60, ɔntɛn 'dirigiŋki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tedn ɔɔŋ aak eyo, naasen ken 'ɔaakiga maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki ɔki naase 60 aki kiŋg naan ki. ɔɔ ken aankiga bɔɔr ki kic lɛ, 'jeki ɔki jeege 60 asen tedn tɔɔse naase ki 60 deete.

⁴⁴ «Utu asen tedn ɔɔŋ aak eyo, naasen ken 'tecki aan gɔɔ yogen k'duubde maakŋ ɔaad ki ken jeege ɔŋ aakde eyo, jaay lee do ki se†.»

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13. ‡ 11:44 Do dɔkiŋ se Yaudge jaay leega do ɔaad ki num, saap ɔɔ naade tedga aak kusu naan Raa ki.

⁴⁵ Gətn se debm jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raa kalan bini deek Isa ki ɔ: «Debm dooy jeege, taar ken naai iŋg 'taad se, ke se naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Ganj Isa terlin ɔ: «Naasen jee jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raage se utu asen tɛdn ɔŋ aak ey kici, taa naase 'tuun 'təndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic ɔ utiŋki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo naasen 'lee iŋ 'daapki do ɔaadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkina ɔ naade se ɔugsege ɔ ken tɔaldeno. ⁴⁸ Ken bin num, naase ute bubsege se taarse kalan; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade ɔ jee tɔaldeno ɔ naase ɔ jee kiŋ do ɔaaddege. ⁴⁹ Taa naan se ɔ, Raa ken jeel-taar mala mala se taado ɔ: M'utu m'aseno kəl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan naabumge ɔ mətŋge naade utu aden tɔɔ ɔ mətŋgen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naan se ɔ, jee duni ken ɔorse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan utu aden kəkŋ mindde do yodege tun baago kaad ken Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ ken iŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, ken k'tɔliŋo daan *gətn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni ken ɔorse se Raa utu aden kəkŋ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raage se utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm ken 'kəl jeege gətn Raa ki ɔ naase malinge le 'baate kendki, ɔ jeegen je kende se le, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Ken Isa jaay taad nan taariŋa ɔ teeco teec gətn ese se, jee jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizige se iŋ roŋ ki cey ɔ naade baag tənd metŋ do taarge tu dena. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomiŋ ken naan jaay taad tuiŋga num, naade an kəkŋ mindŋa.

12

Jee taad tal ɔ naade se jee Isage

(Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad ken se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gətn se Isa baag taadn jeege tun metŋ ki se ɔ deete deekden ɔ: «Naase se, ɔndki kəndɔ ute ɔrəm *Parizige. ɔrəm naade se je taadn ɔ naade tɛd rode aan gɔ ɔ naade ɔ jee taad taar met ki.

² «Taa kaadŋ jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'ɔyiŋga kəy se, utu toodn tal. ɔ nakŋ ɔorse k'jeelki metŋ ey se, j'utu j'anŋki jeele. ³ Bin ɔ, nakŋ paacŋ naase 'taadŋki maakŋ nɔɔr ki se, 'ɔaa 'taadŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ ken naase 'booyŋki k'taadsen naan ki metn bisege tu maakŋ ɔee ki se, 'wɔkiŋki do ɔeege tu kici.

⁴ «Mɛdumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'ɔeerki jeege tun 'tɔɔ daa roa, num mɔɔtn asen kəŋ tɛdn dŋm ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm ken naase anŋki ɔeere: 'ɔeerki deb ken ooykiga kic ɔ, naan ɔk tɔɔŋ ken asen kəl maakŋ pood ken gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: ke se ɔ debm ken naase anŋki ɔeere.

⁶ «'Jeelki, yeelge seem seem mii se k'dugiŋ ute kɔɔɔ di sum ey la? Ute naan se kic ɔ, *Raa ɔŋ dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num ganj naase se bini bɛekŋ dosege se kic ɔ, Raa jeeliŋ kalan kalan. Bin se, ɔnte 'ɔeerki! Naan Raa ki se naase 'cirki yeelge se dəkɔ.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic ɔ maam m'taadn naan *kɔdn Raage tu m'ɔ naan se debm maama. ⁹ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam

kic m'utu m'an baatiñ naan kədn Raage tu. ¹⁰ Ɔə debm kən tuj taariña ro Goon Deb ki se, Raa an təəl *kusiñiñ ese se; num debm kən jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an təəl kusiñiñ se eyo. ¹¹ Kən naase jaay k'tək k'baansenga maakñ *bee kən Yaudge lee tusn maak ki se ey le naan gaaringe tu əə gətn təəgge tu se num, naase əntə 'beerki do taar kən naase aki ɓaa taadn naandə ki kən anki nakñ kəədn dose. ¹² Taa kaad kən se, Nirl Salal ɓo asen kəl naase aki jeel taadn taara naandə ki.»

Debm maal debm dərle

¹³ Maakñ jee denge tu se, deb kalan bini ɓaado əŋ Isa əə deekiñ əə: «Debm dooy jeege, gɛnaam se əl nam ɓaa 'taadiñ, ŋ'ɓaado num maal bubje se əŋ naai ɓo ajesiñ nigì.» ¹⁴ Gətn se Isa tərliñ əə: «Debm kən əndum gɛn kaakñ metn taarsege ey le gɛn nigñ maalsege se, tap ɓo naŋa?» ¹⁵ Tər naan taad jeege tu paac əə: «Əndki kəndə! Ɔə naase se əndki dose daan ki, ɓəɓki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maaliñ dɛn aan gəə dī kic ɓo, kən əliñ iŋg se, maaliñ eyo.» ¹⁶ Gətn se tər Isa taaddɛn ute kaal naagñ taara əə: «Debm maala kalan bin se, maakñ gətiñ ooj tuun karat karat. ¹⁷ Kən naan aak nakiñ jaay ooj dɛn se, naan baag taadn ute maakiñ əə: «Baar jaaki tap ɓo, maam m'tɛdn rom m'əə dī? Bɛrɛ, gətn am kaasn m'an kəmb nakumge se le gətə.» ¹⁸ Tər naan taad ute maakiñ əə: «Bərse, kɛse ɓo nakñ maam m'utu m'tɛdā: giijumge se m'adɛn təkñ paac naatn əə m'kədm kɛngen kuuy magala magala cir naadege se daala. Kən m'əɓdɛnga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'adɛn tusn kəmb maak ki. ¹⁹ Gətn se maam m'deekñ rom ki m'əə: ai roma, 'təəl kəəri gɛn ɓaara ɓaara, taa kəsə ute kaayi le, dɛna. Taa naan ki se maam m'kəsə, m'kaaye əə m'tɛd nakgen kən maakum jea.» ²⁰ Num gañ Raa deekiñ əə: «Kale debm dərle, maakñ nəər kən ese sum ɓo, naai le 'kooyo; num nakigen naai 'tusiñ se, tap ɓo 'kəəpm nañ ki?» ²¹ 'Booyki! Kɛse nakñ kən utu 'kaan do deb kən tusn maala dɛna do duni ki, naɓo naan Raa ki se, naan ək dīm ey se.»

Aalki maakse do Raa ki
(Mt 6.19-34)

²² Gətn se Isa taad jeege tun metiñ ki əə: «Taa naan se ɓo, maam m'deeksn m'əə: taa kose se əntɛn 'kuunki nirlse taa nakñ naase aki kəsə əə taa rose se əntɛn 'kuunki nirlse do kal kən naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan cir nakñ kəsə əə rose se le, naan cir kala. ²⁴ Aakki tu gaakge se; naade le əəc eyo əə ək teen gɛn kəj eyo əə giiji le, naade ək eyo əə gətn kəmb kərbətdə kic ɓo, naade ək eyo. Ute naan se kic ɓo, Raa uldɛ. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlñ sum ɓo 'kəŋ ziidn ɓii kingiñ do naan ki ne? ²⁶ Kən ese jaay naase əŋ aasiñki te ey num, gɛn dī jaay naase uunki nirlse do nakge tun əəp ɓaa se?»

²⁷ «Aakki tu pəəŋ nakgen taak bɛɛ maakñ kaag ki se; naade se əɓ kuubu eyo əə ənd cəkɛ eyo. Naɓo 'booyki m'asɛn taada: Gaar Salomon do dakiñ se, ute maaliñ dɛn paac se kic ɓo, ɓii kalan əŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gəə gɛn naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki daar maakñ kaag ki əə mɛtbeeki sum ɓo j'utu j'an təəc se kic ɓo Raa tamarin aak bɛɛ bɛɛ se, mɛt kando asɛn kəŋ kɛdn kal tuusu naase ki ey ne? Bɛrɛ, naase se jee kən aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ Ɔə əntə 'kuunki nirlse gɛn je nakñ naase aki kəsə əə aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɓo daayum iŋg saap do ki. Ey num, Bubsɛn maakñ raa ki se jeele nakñ kən naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki ɓo Raa kəsɛn gaara dose ki əə nakgen əəp se, naan asesiñ kɛdn

do ki. ³² Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'ɔeerki! Taa Bubsen maakɲ raa ki se, nakɲ ken tɔɔlin naan ki se, naase utu aki king ute naana maakɲ gaariɲ ki.»

Kɔrbɔtn maakɲ raa ki

³³ «Bin se, nakɲ naase ɔkki se, dugiɲki naatn ɔɔ gursiɲ se, ɛdiɲki *serke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔɲ 'tuj eyo ɔɔ daayum asen toodn kɔrbɔtɔ maakɲ raa ki. Gɔtn naane se, debm ɔoogo gɔtɔ ɔɔ k-ɲɔɔ kic ɔo an kɔɲ tuj eyo. ³⁴ Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɔo maak-saapse iɲg ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Iɲgki daayum ute kal tɛdn naabse rose ki, ɔɔ ɔnte 'kɔɲki lɔɔmpsege 'kooyo. ³⁶ ɔɔ naase iɲgki aan gɔɔ jeege ken iɲg aak kaak kaam mɛlden ken utu ade tɛrl gɔtn kɔɲ mɛnd ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔɔ tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ. ³⁷ Maak-raapo naade ken mɛlde ɔaado ɔɲdega jaay naade utu iɲg king zɛɛr se. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: mɛlde se, naan mala 'kuun kuusn kal tɛdn naabiɲa aden kɔɲ naan ki ɔɔ naan ɔo aden kɛdn kɔɔɔ. ³⁸ Maak-raapo naade ken mɛlde 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do mɛtbeeki ken aden kɔɲ naade utu iɲg zɛɛr se.

³⁹ «Naase 'jeelki, ken mɛl ɔee jaay jeel kaadn debm ɔoogo ano ɔaa num, naan 'kɔɲ ɔeeɲ se debm ɔoogo an tɛɛɛc eyo. ⁴⁰ Naase kic 'ɔaapki rose, iɲgki do mɛtɛkse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay ade ɔaa se lɛ, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Mɛluma, kaal naagɲ taar ken naai taad se, taad ute naaje sum lɔɔɔu ute jeege paac lɛ?»

⁴² Mɛljege tɛrliɲ ɔɔ: «Debm tɛdn naabm mɛtɛkɛ ɔɔ tuj ɔrmiɲ ey se ken gay? Naan ɔo debm ken mɛliɲ utu an kɔɲ jee tɛdn naabgen kuuy kaam jina ɔɔ ken aanga kaadiɲ ki num, aden lee 'niɲɲ nakɲ kɔɔɔ. ⁴³ Maak-raapo debm tɛdn naab ken mɛliɲ aan jaay ɔɲiɲ naan utu tɛdiɲ tɛdn naabm ken naan ɔɲiɲsiɲ kaam jin se. ⁴⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, mɛliɲ utu an kɔɲ nakiɲge paac kaam jina. ⁴⁵ Num gaɲ ken debm tɛdn naabm se jaay taad ute maakiɲ ɔɔ: Mɛlum se ade kɔɲ tɛrl yɔkɔɔd eyo, ɔɔ gɔtn se naan iin baag tɔnd jee tɛdn naabgen mɛndge ute gaabge, jaay naan ɔɔɔ ɔɔ aay oono. ⁴⁶ Gaɲ mɛl gaabm ese se, ɔiin jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad ken naan aan kaan kic lɛ, naan saap do ki eyo. Ken mɛliɲ jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kɔlin 'ɔabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki. ⁴⁷ Debm tɛdn naabm ken jeel naabm ken mɛliɲ maakiɲ jen ro ki se, naɔo ɔɲ tɛdiɲ te ey se, naan se mɛliɲ utu an kɔnd den aak eyo.

⁴⁸ «Num gaɲ debm tɛdn naabm jeel eyo naabm ken mɛliɲ maakiɲ jen ro ki se, ken naabiɲ se jaay tujga kic num, j'an kɔndiɲ kaam dɔɔdiɲki sum.

«Taa naan se ɔo, debm ken j'ɛdiɲga nakge den num, k'je gɔtiɲ ki kic ɔo dena ɔɔ debm ken j'ɔɲiɲga nakge den kaam jin se, j'utu k'tɔnd mɛtn nakge dena gɔtiɲ ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Isa taad ɔɔ: «Maam se m'ɔaano ute poodo do naan ki ɔɔ m'je poodn se 'kɔkɔ. ⁵⁰ Kɔr naan se kaan se, maam m'ɔk *batɛm dubar ken maam m'utu

m'batizi. Naan se 60, nakɲ deerum ken ɲɲ booyum bini m'utu m'aɲ tɛɖn 'kaasn jaay se.

⁵¹ «Ɔɲten 'saapki ɔki maam se m'baano ute lapia 60 do naan ki. Gɔtɔ! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado 60 gen gaan jeege ute naapa. ⁵² Taa naan se 60, naan ki se, jee maakɲ beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mɔtɔ taarde 'kɔɲ kɔɲ metn naapa ute jee di eyo ɔ jee di se kic 60 taarde 'kɔɲ kɔɲ metn naapa ute jee mɔtɔ eyo. ⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te gooniɲ gaaba ɔ goon gaaba se, utu 'gaan ute bubu kici; ko se, utu 'gaan ute gooniɲ menda ɔ goon menda se, utu 'gaan ute koɲa kici. Moom menda se, utu 'gaan ute mend gooniɲa ɔ mend goono se, utu 'gaan ute moomiɲ menda kici.»

Jee se jeel kaakɲ kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad jee denge tu daala ɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga metn raa ki num, bɔrse sum 60 naase naar ɔki maane utu ade 6aao. Ɔɔ maane se baado deere. ⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kɔl 6aa kaam kaam berde se*, naase ɔki, jaaki se gɔtɔ utu 'kɔɲɔ ɔ gɔtɔ baado ɔɲɲ deere. ⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakɲ jeel kaadn nakgen ken tɛɖ do naan ki, ute ken tɛɖn maakɲ raa ki num, 'tɛɖ ɔ di jaay 'jeel ɔkki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap ɔkki metn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen di jaay naase ɔɲ aak ɔkki metn nakgen gen tɛɖ ute doobiɲ ey se? ⁵⁸ Taa naan se 60, ken naai '6aa 6aa gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, bɛɛɛ, naan ai 6aa kɔli gɔtn debm kɔɲɲ bɔɔr ki ɔ debm kɔɲɲ bɔɔrɔ se le ai kɔli gɔtn asgarge tu ɔ asgarge se, ai kɔɲ kɔli danɲay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic 60 ɔɲ nanɲ te ey se, naai 'kɔɲ teecɲ maakɲ danɲay ki eyo.»

13

Bɔrse 'terlki maakse do *Raa ki

¹ Kaad ken se, jee metiɲge baado taad Isa ki taa Galilegen baado tɛɖn *serke jaay 60, Pilat tɔɔlde kaad ken naade tɛɖ tɛɖ serke se. ² Gɔtn se Isa terlden ɔ: «Saapm naase ki num, ɔki Galilegen ken Pilat tɔɔlde se 60, tɛɖga jee *kusiɲ cir Galilegen 6aa se paac la? ³ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lɔ jeegen sik-kaar-martn 6ee jɛrlɛ k'danɲɲ Siloe ken ooc doɔde ki jaay tɔɔlde se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dende se, ɔki naaden ken ooy se 60, jee kusiɲge cir jee 6aa se paac la? ⁵ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagɲ taara ro ko ba ken ooɲ eyo

⁶ Gɔtn se Isa taad ute kaal naagɲ taara ɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakɲ jineniɲ ki ɔ naan baado je koojiɲa, naɔo ɔɲ te koojiɲ eyo. ⁷ Gan naan deek deb ken tɛɖiɲ naaba maakɲ jineniɲ ki se ɔ: «Aaka, ko kaagɲ se maam m'leega baara mɔtɔ ɔ m'je koojiɲ naɔo m'ɔɲ eyo. Bɔrse ɔg 'gaan undiɲ naatn, taa naan le daar gaas gɔtɔ cɛɛ sum.» ⁸ Num debm tɛɖn naaba se terliɲ ɔ: «Meluma, ɔɲumiɲ gen baara kalan daala; maam m'aɲ kudn

* **12:55** Taa naan *Israel se gapara ute maane se baado kaam kaad toocɲni.

metiṇa ɔɔ m'utu m'aṇ kɔmb yeeṇe. ⁹ Bin sum ɔo ute naaṇ se kɔr ɔaar kuuy se, ɔɔm utu 'koojo daam; ken naaṇ jaay ooj te ey le, aṇ kɔṅj kund naatn.»

Isa ɛd'lapia mɛnd ki *bii sebit ki

¹⁰ Bii kalaṇ, bii sebit ki se, maakṇ *ɔeege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, ɔɔtn se Isa ɔaa ɛnd maakṇ ɔee ken kalaṇ ɔɔ baag dooy jeege. ¹¹ ɔɔtn se, mɛnda kalaṇ ɔk kɔɔṇ sitan ɔɔ ɔɔtn kɔɔṇiṇ ɔkiṇ sum se, ɔkga ɔaara sik-kaar-marta. ɔɔ kɔɔṇiṇ se ɔkiṇ duruniṅki tɛdiṇ tap ɔo ɔṇ seej eyo. ¹² Ken Isa jaay aakiṇ se, daṇiṇa ɔɔ taadiṇ ɔɔ: «Mɛnda 'booyo, maam se m'ɔɔdiṅa doi maakṇ kɔɔṇi ken lee dabari se.» ¹³ ɔɔtn se Isa ɔnd jiṇa do mɛnd ken se, ɔɔ mɛnd se naar ɔṇ lapia, iṇ daara seej tal ɔɔ baag *nookṇ Raa. ¹⁴ Gaṇ magal ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ɛd'lapia mɛnd ki, bii sebit ki se, naaṇ maakiṇ taariṇa. ɔɔtn se naaṇ uun mindiṇ raan taad jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki bii mɛɛɛ ɔen tɛdn naaba. Bin se, debm je lapia roṇ num, ṇ'ɔaado daan ɔiige tun se. Ey num bii sebit se, bii tɛdn naab eyo.» ¹⁵ Gaṇ Meljege terliṇ ɔɔ: «Aak jeege ken tɛd rode aan ɔɔ jee taad taargen mɛt ki ara! Maakse ki se, naṇa jaay aanga bii sebit ki num, kɔṇ kɔṇ maraṇiṇa ey le buuriṇa mɛtn belɛṇ ki ɔɔ aṇ tuutn ɔen ɔaa kɛdn maan ey se? ¹⁶ Num mɛnd se le, naaṇ mɛtjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, ɔɔtn *Bubm sitange ɔkiṇ sum se ɔkga ɔaara sik-kaar-marta. Bɛɛki num, bii sebit ki se ɔo, j'aṇ kɔɔdn doṇa maakṇ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Ken jee taamooyiṅe jaay ɔaa booy taar se, ɔɔkɔṇ ɔaa tɔalde; gaṇ jee dɛngen aak nakṇ-kɔɔɔṅgen paacṇ naaṇ tɛd se, maakde raapo.

Isa aal naagṇ taara ute kaam nakṇ k'daṇiṇ mutard

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ ɔɔtn se, Isa ter taadden daala ɔɔ: «Ken Raa utu 'kɔsn gaar do jeege tu tap ɔo tɛcṇ aan ɔɔo di? Maam m'aṇ kɔmb beye ute di? ¹⁹ *Maakṇ Gaar Raa se, tɛcṇ aan ɔɔo kaam nakṇ k'daṇiṇ mutardn ese se, ken gaaba kalaṇ uun ɔɔciṇ maakṇ jiniṇiṇ ki. Ken naaṇ jaay ɔɔciṇ sum se, naaṇ teece ɔɔ teep tɛd ko kaaga. Bini yeelge kic ɔo ɔaado uj kujdege teletinge tu.»

Isa taad kaal naagṇ taara ute ɔɔmɔ

²⁰ Isa deek daala ɔɔ: «*Maakṇ Gaar Raa se tap ɔo m'aṇ kɔmb beye ute di? ²¹ Naaṇ se tec aan ɔɔo ɔɔm ken mɛnda jaay tɔs rujṇ ɔeme dooc ɔɔrn magala ɔɔ ken naaṇ jaay deepiṅga ɔɔ ɔmbiṅga maak ki num, iṇiṇ paac se.»

Doobm ken ɔljeege *maakṇ Gaar Raa ki

(Mt 7.13-14, 21-23, 8.11-12)

²² Ken Isa jaay ɔaa ɔaa Jeruzalem ki se, naaṇ aal teeco maakṇ ɔegerge tu ɔɔ maakṇ naaṅge tu ɔɔ naaṇ ken se, naaṇ lee dooy jeege. ²³ ɔɔtn se nam kalaṇ bini tɔnd metiṇ ɔɔ: «Meluma, jee ken utu kaaj se, baat ey ne?» ɔɔtn se Isa terlden ɔɔ: ²⁴ «Aayki kaamse ɛndki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu 'je doobm 'kɛnde naɔo naade aṇ kɔṇ kaas eyo. ²⁵ Ken kaadiṇ jaay utu kaan se, mel ɔee utu kiṇi ɔɔ 'gaasn kaam taariṇa ɔɔ naasen aki kɔɔpm naatn se aki baagṇ tɔnd kaam taara aki deekṇ ɔɔki: Melje, ɔɔɔṇ kaam taara! Gaṇ naaṇ maak ki se asen terl ɔɔ: Naase tap ɔo, iṇkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad ken naane se, naase aṅki taadṇ ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai tele ɔɔ naai dooy jeege daan doobjege tu kici. ²⁷ Gaṇ naaṇ utu asen terl ɔɔ: Naase iṇkiro gayo se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cɛm ki dɔko, naasen paacṇ jee tɛdn *kusiṅge se! ²⁸ ɔɔtn naane se, naase aki ɔaa keeme ɔɔ aki

taan naan̄sege ken aki 6aa kaak̄n *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maak̄n Gaar Raa ki; na6o naase se, j'asen tuur naatn. ²⁹ Bii ken se, jee m̄tinge se ade kiin̄ gɔtn kaada took̄nɔ ɔɔ jee m̄tinge se ade kiin̄ gɔtn kaada tooc̄ni, ɔɔ kengen m̄tinge ade kiin̄ kaam kaam kooko ɔɔ kengen kuuy se ade kiin̄ kaam kaam bɔɔyɔ, ɔɔ paac naade ade 6aa utu tusn 'kinḡ kɔsn 6ii laa ki ute maak-raapo maak̄n Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin 6o, jee kaam m̄ɔtn se 6o, utu 'tɛdn̄ jee deet deete ɔɔ jee deet deet se 6o, utu 'tɛdn̄ jee kaam m̄ɔtn.»

*Isa ute *Erd̄
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan̄ ken se sum 6o, *Parizige kandum bini 6aado ɔn̄ Isa ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Bɛɛɛ, iin̄ gɔti ki se '6aa; taa Erd̄ se lɛ je ai tɔɔɔ.» ³² Isa tɛrlden̄ ɔɔ: «'Baa ɔn̄ki k-bukumbɔɔ ken ese ɔɔ 'taadin̄ki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ɛd̄ kɛd̄ lapia jee kɔɔn̄ge tu jaaki ɔɔ m̄ɛtbeeki; ɔɔ maak̄n 6ii k-mɔtɔge tu se, maam m'nan̄ naabuma. ³³ Bin num, jaaki, m̄ɛtbeeki ɔɔ pɛlɛn̄ se, maam m'6aa ute naanuma, taa doobin̄ eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldenɔ gɔti ki kic 6o, naai 6o debm tund tɔɔldɛ! M̄ɛt kando, maam m'je m'tusn̄ genige aan̄ gɔɔ ko kɔɔn̄j ken lee tus geninge taa bɛɛk̄n̄ keyin̄ ki se, na6o naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn̄ kuud̄u. 'Booyki m'asen taada: naan̄ ki se, naase 'je amki kaak kic 6o amki 'kɔn̄ eyo, bini utu 'kaan kaad̄ ken naase utu aki deek̄n̄ ɔɔki: ɔn̄ Mɛlje Raa tɛdn̄ bɛɛn̄a do debm ken utu 6aado ute ro naan̄!»

14

*Tɛr Isa ɛd̄ lapia debm kɔɔn̄ ki *6ii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan̄ se, Isa 6aa kɔsn̄ maak̄n 6ee magal *Parizige tu kalan̄ bini, gan̄ 6iin̄ se, 6ii sebit. ɔɔ jee in̄g gɔtn̄ ese ɔndin̄ kaama tak. ² Gɔtn̄ se gaaba kalan̄ m̄ɔɔbga m̄ɔɔb se, 6aado daar naanin̄ ki. ³ Naan̄ ken se, Isa taad jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ m̄ɛtn̄ Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Gen̄ naase ki num, 6ii sebit ki se, debm kɔɔn̄ se j'ɔk̄ doobm̄ j'an̄ kɛdn̄ lapia lɔ6u gɔtɔ lɛ?» ⁴ Gan̄ naade do dɛk̄ ɔɔ baate tɛrlin̄ taara. Gɔtn̄ se Isa ɔk̄ debm kɔɔn̄ se, ɛdin̄ lapia ɔɔ ɔn̄in̄ 6aa 6een̄ ki. ⁵ Tɛr Isa deekden̄ ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm ken goonin̄a ey lɛ maran̄in̄a ooc maak̄n bud̄ ki ute 6ii sebit se, 'bɔɔy an̄ naar kuun ey ne?» ⁶ Gɔtn̄ ese, taar ken naade 'kɔn̄ jaay an̄ tɛrl tap 6o, ɔk̄ eyo.

'Bɛɛr gɔtn̄ kinḡ kaam m̄ɔtn̄

⁷ Ken̄ Isa aak̄ jeegen̄ k'dan̄deno gɔtn̄ kɔs ki jaay je je gɔtn̄ kinḡ naan̄ ki se, naan̄ aan̄den̄ kaa taara ɔɔ: ⁸ «Ken̄ naai jaay k'dan̄jiga gen̄ 6aa kɔsn̄ gɔtn̄ kɔk̄n̄ m̄ɛnd̄ ki num, ɔn̄te '6aa kinḡ naan̄ ki. Ey num sɔm, maak̄n̄ jeege tun̄ k'dan̄deno se, nam kuuy magal ciri naai se utu ade 6aa. ⁹ ɔɔ debm ken dan̄seno se, utu ade 6aa, ai deek̄n̄ ɔɔ: «Mɛd̄uma, iin̄ ɔn̄ gɔtn̄ ese; kɛse gɔtn̄ kinḡ naai eyo.» Ken̄ naai 'kiin̄ gɔtn̄ ese jaay 6o, '6aa kinḡ gɔtn̄ kaam m̄ɔtn̄ se, naan̄ ken se, naai sɔkɔn̄ ɔɔ ai tɔɔɔ. ¹⁰ Num taa naan̄ se 6o, ken̄ k'dan̄jiga num, '6aa in̄g gɔt̄ ken̄ kaam m̄ɔtn̄. Bin se debm dan̄j se jaay aanga num ɔɔ aaki naai in̄g kinḡ kaam m̄ɔtn̄ se, gɔtn̄ se naan̄ ai deek̄n̄ ɔɔ: «Mɛd̄uma, iin̄ '6aado in̄g naan̄ ki ara.» Naan̄ ken se, jee ken̄ k'dan̄deno gɔtn̄ kɔs ki se

paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹ Taa debm nookj roŋa raan se, utu 'kɔɔpm baate ɔɔ debm ɔɔp roŋa baat se, roŋa utu 'kookj raan.»

Doobm ken anki danj jeege gen kɔsɔ

¹² Gɔtn se Isa taad gaab ken danjɔ been ki se kici, deekin ɔɔ: «Ken naai jaay 'danj jeege katar ki ey le teɣer gen kɔsɔ, ɔnte danjɔ mɛdige, genaaiɣe, taasige ɔɔ ɔnte danj jee do daamboogigen jee maalge. Ey num sɔm, biin kuuy se, naade utu ai danj kici ɔɔ nakj naai eddesinga se le, naade aisin tɛrl gɔɔŋ ki. ¹³ Num ganj ken naai jaay 'je kedn kɔsn biin laa ki ute maak-raapo num, 'danjɔ jee daayge, jee ken kɔɔŋ tujdege tuju, jee cekɛdɣe ɔɔ jee kaam-tɔɔkge. ¹⁴ Bin se, ai 'tedi maaki 'raapo, taa nakj naai edden se le, naade aisin kɔŋ tɛrl gɔɔŋ ki eyo. Num naan se, *Raa mala ɔo aisin tɛrl gɔɔŋ ki, kaad ken naan utu 'dur jee ken ted nakge ute doobiŋa daan yoge tu se.»

Isa aal naagj taara ute debm ken danj jeege been ki gen kɔsɔ
(Mt 22.2-14)

¹⁵ Maakj jeege tun ken baado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb ken jaay utu 'baa kɔsn *maakj Gaar Raa ki se!» ¹⁶ Gɔtn se Isa tɛrlin ute kaal naagj taara ɔɔ: «Gaaba kalan se, ted kɔsɔ dena ɔɔ naan danj jeege kic ɔo dena. ¹⁷ Ken kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tedn naabin gen baa dan jeege k'dandeno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔɔ: «'Baakiro ɔɔrse! Bɛre, kɔsɔ se ooyga.» ¹⁸ Ganj gɔtn se, jee ken k'dandɛ paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm ken j'oliŋo se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakj gɔtɔ. Bɛeki num, m'an m'baa kaakin jaayo. Bin se 'baa deekin ŋ'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ¹⁹ ɔɔ deb kuuy se deekin ɔɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug marange sik gen tedn naaba ɔɔ maam m'je m'aden baa naam gen tedn naaba. Bin se 'baa deekin ŋ'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ²⁰ Tɛr deb kuuy deekin ɔɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se ɔo, maam m'kɔŋ kaan eyo.» ²¹ Ken debm tedn naabm se jaay tɛrl baa ɔŋ melin se, naan taadin mɛtn taargen k'taadino se paac. Ken melin jaay booy se, maakin taariŋa ɔɔ deek debm tedn naabin ki se ɔɔ: «Yɔkɔdɔ, 'baa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakj gɣer ki, 'baa danj jee daayge, jee ken kɔɔŋ tujdeki tuju, jee kaam-tɔɔkge ute jee cekɛdɣe 'baandeno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tedn naabin se iin baa. ²² Ken naan jaay tɛrl baado ɔŋ melin se deekin ɔɔ: «Meluma, naabm naai ɔlum taariŋ se, maam m'tedinoga, ganj ute naan se kic ɔo, gɔtɔ utu tap.» ²³ Gɔtn se melin deekin ɔɔ: «'Baa daan doobge tu ɔo naagj salige tu, jee se 'baandeno ute taa tɔɔgɔ taa ade 'baa utu 'doocn maakj beem se.» ²⁴ Taa naan se ɔo, maam m'deeksen m'ɔɔ: maakj jeege tun k'dandeno paac jaay baate baado se, maakde ki se deb kalan kic ɔo, 'kɔŋ nam kɔsum se eyo.»

Debm ken baate te roŋ ey se, 'kɔŋ tedn debm mɛtn Isa ki eyo
(Mt 10.37-39)

²⁵ Ken jee denge jaay baa baa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan tɛrl aakde ɔɔ deekden ɔɔ: ²⁶ «Debm ken je ade baa mɛtum ki jaay, je bubina, koŋa, mendina, geninge, genaangen gaabge ute kengen mendge cir maama ɔɔ jem te maam cir roŋ mal ey se, naan 'kɔŋ tedn debm mɛtn maam ki eyo. ²⁷ Debm ken baate kuun kaagj j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk mɛtum ey se, naan se 'kɔŋ tedn debm mɛtn maam ki eyo kici.

28 «Taa naan se 60, maakse ki se nam jaay je kiin 6ee jerle num n'ing naan ki, medn kaakn gursin ken an kaasn kiin been se, jaay ey la? 29 Ey num, ken naan jaay uunga meta 30 an nanin te ey se, jee deel deel gotn ese jaay aakga num, an terecn metin ki, 30 an deek 30: «Aakki tu! Gaabm ara 30 iin kiin been kaca, na60 30 aasin te eyo.» 31 Ken gaar gam jaay 6aa tedn booro ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakn asgaringen dupu-sik se, 'kaasn tedn booro ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? 32 Ey num, ken gaar naane utu dok sum 60, naan 'kol jeege gotin ki taa j'kokn taasa. 33 Bin 60, maakse ki se debm jaay onte nakinge ey paac se, 'kon tedn debm metn maam ki eyo.

34 «Deere, nakn nijim aan goo kaata se goto. Num ken kaata jaay kingin nijim se gotoga num, j'an tedn j'oo di jaay 'tedn nijim gotin ki se? 35 Ken kaata jaay kingin teecga se, k'sin naan ki le 30 daapm naan eyo 30 30 ted goto gur eyo. Naan se, beeki num, nakin si naatn sum.» Ter naan deekden 30: «Debm ken jaay ok bi gen booyo num, 'booy taar se.»

15

Metn taar baatn iig jaay j'oninga (Mt 18.12-14)

1 Gotn se *jee takn miirge ute jeegen jeege paacn jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gotn Isa ki gen booy taarina. 2 *Parizige ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ken gotn ese se, mooy naan ki dir dir deek 30: «Gaabm se ting 60 gen kokn jee kusinge ron ki sum 30 tos ute naade!»

3 Gotn se Isa taadden ute kaal naagn taara 30: 4 «Aan goo maakse ki se, debm ken ok baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan ade kon kod-baar ki, taa '6aa je ken kalan iig kiig se, an je bini ano kon jaay ey la? 5 Ken jaay 6aa oninga se, naan ano kuun kaal daamin ki ute maak-raapo. 6 Jo ken naan jaay terl baadoga been se, naan 'dan tusn medinge ute jee do daambooginge 30 deekden 30: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'oninga.» 7 Bin 60 'booyki m'asen taada: maakn jee kusinge tu se, deb kalan jaay terlga maakina do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakn raa ki paac se maakde-raapm don ki cir jee si-jernan-kaar-jernan ken an dim eyo gen terl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'oninga

8 «Lo aan goo mend jaay ok tamma* sik. Jo ken kalan jaay oocga num, naan utu 'kooon loompoo 30 'kon maakn beena se bini an je kon jaay ey la? 9 Ken naan jaay oninga num, naan ade dan tusn medinge ute jee do daambooginge 30 aden taadn 30: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'oninga.» 10 Bin 60, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusin kalan sum 60 terlga maakin do Raa ki se, taa debm ese se, *kodn Raage maakde raapo.»

Kaal naagn taar gen goon gaabm teec 30 6ee bubina

11 Gotn se Isa ter taadden daala 30: «Gaaba kalan ok gaangen gaabge dio. 12 Goon baat se deek bubin ki 30: «Bua, maakn maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, edumo beduma.» Gotn se bubin tooko 30 nigdesina. 13 Ken j'edin bedin jaay ted bii kandum se, nakinge se, naan tos dugde

* 15:8 Tamma ara se aas konn nam ken ted naaba gen bii kalan.

naatn ɔɔ ute gursn se, naan iin ɓaa taa naan dɔkɔ. Gɔtn naane se, naan inj ɕεεpm te gursin se ɕεε. ¹⁴ Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gɔtn se, ɓo ɛnd maakn naan ken se ɔɔ tɔɔl tɛd daama jeege tu ɔɔ ɓo se, ɔlin maakn daay ki. ¹⁵ Gɔtn se, naan iin ɓaa tɛdn naaba gɔtn gaab ki kalan bini, gaabm se ɔlin n'ɓaa n'ɓɔɔbm kinziringe† maakn-gɔt ki. ¹⁶ Naan je 'kɔsn kɔjn mɔrɔmb ken kinzirge lee ɔs se kic ɓo, gan nam ɛdin eyo.

¹⁷ «Gɔtn se, naan baag saapm do ron ki ɔɔ taad te maakin ɔɔ: «Nakage, bubum se ɔk jee tɛdn naabge kando kando ken ɔs ɔɔp taarde ki, naɓo maam m'kɔn rom gɔtn ara m'kooy gen ɓo ne? ¹⁸ Bɔrse, maam m'kiin terl ɓaa gɔtn bubum ki, m'an ɓaa ɔeekn m'ɔɔ: bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔɔ m'tujga naai ki kici; ¹⁹ ɔɔ maam se, m'aas te gen kɔn tɛdn gooni ey sum; aakum aan gɔɔ jee tɛdn naabige se sum.» ²⁰ Gɔtn se naan iin uun doobm ɓee bubina.

«Ken naan ɓaa ɓaa jaay utu teeco dɔk naane sum ɓo, bubin aakin se, ɛjin don ki ɔɔ naan aan ɓaa dɔɔdina, baam ɔkin kaadin ki. ²¹ Gɔtn se goonin ɔeekin ɔɔ: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔɔ m'tujga naai ki. ɔnte 'kaakum aan gɔɔ m'gooni sum.» ²² Gan bubin ɔeek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «'Baankiro ute kal aak ɓεε se yɔkɔdɔ, uusinsinki ron ki, ɔlinki kɔdɔkɔ jin ki ɔɔ 'tɔlinki saa jen ki. ²³ ɔk 'baankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tɔlinki, ɔɔ 'tɛdjekɔ kɔsɔ, taa j'aki tɛdn maak-raapjege. ²⁴ Taa goonum ken ey num ooyga kooy ɔel ɔel se, aajga ɔɔ naan ken iigga kiig ɔel ɔel se, ɔk terl ɓaadoga ɓeene.» Gɔtn se naade baag tɛdn maak-raapɔe.

²⁵ «Kaad ken se, goonin magal se utu maakn-gɔt ki. Ken naan ɓaadɔ ɓaa jaay aan gɔɔr ute ɓee se, naan booy kaa ɔkga let ɔɔ jeege daam daama. ²⁶ Gɔtn se maakn jee tɛdn naabm bubinge tu se, naan danɔ deb kalan ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Di ɓo tɛda?» ²⁷ Gaabm se terlin ɔɔ: «Genai ɓo ɓaadoga. Taa naan terl ɓaadɔ ɔnga bubɔ ute lapi se ɓo, bubɔ tɔlinga goon maran eer sal sal se.» ²⁸ Gɔtn se goon magal se maakin tuju ɔɔ naan baate kend ɓeene. Naan ken se, bubin teec ɓaadɔ ɔnina ɔɔ selin metina. ²⁹ Naɓo naan terl bubin ki ɔɔ: «'Booyo! Baara ɓaara ɓo, maam m'lee m'tɛdi naabige se aan gɔɔ debm tɛdn naabi sum ɔɔ bii kalan tap ɓo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic ɓo, bii kalan jaay naai am kɛdn goon binɔ kalan taa m'an tɛdn maak-raapo ute mɛdumge kic ɓo gɔɔ. ³⁰ Num gan gooni ken ut nanɔ maalige ute mɛnd keesn gaabge jaay ɔk terlo se, naai 'tɔlin goon maran eer sal sal se!» ³¹ Gɔtn se bubin terlin ɔɔ: «Goonuma, naai se daayum utu te maama ɔɔ maal maam m'ɔk se le, paac gen naai. ³² Gan ɓεeki num, ɓaadɔ j'aki kɔsɔ ɔɔ j'aki tɛdn maak-raapjege. Aaka! Genai se ey num ooyga kooy ɔel ɔel, naɓo aajga ɔɔ naan ken iigga kiig ɔel ɔel se, ɔk terl ɓaadoga ɓeene.»»

16

Kaal naagɔn taara debm maala ute debm tɛdn naabin

¹ Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ: «Debm maala kalan bin se ɔk debm ken naan ɔnin maalin kaam jin. Bii kalan k'ɓaadɔ k'taadin j'ɔɔ: «Debm tɛdn naabi se, ɓεε, utn kut ute maalige.» ² Naan ɔl k'dan k'ɓaansino ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'ɓaadɔ mɛdum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kɔn kɔn maalum kaam ji ey sum.» ³ Gɔtn se debm ken k'j'ɔnin maala kaam jin se baag saapa ɔɔ taad ute maakin ɔɔ: «Maam se m'tɛdn rom m'ɔɔ

† 15:15 Yaudge saap ɔɔ kinzirge se tɛddɛga aak kusu naan Raa ki.

dí? Melum le okga te maalin jim ki naatn. Borse, gen kursu le, maam toozum goto do ken m'baa lee baaya le, sokon am tooo. ⁴ Maam se m'saap m'ongga nakj maam m'teda. Ken melum se jaay tsonga ute maalin jim ki kic num, m'utu m'konj jeegen utu am kokj jiga.» ⁵ Taa naan se bo, naan ol k'dano jeegen ok see melin se kalan kalan. Debm deet deet se, naan tonnd metin do: «Goton melum ki se, naai tap bo uunga see kando?» ⁶ Gaabm se terlin do: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num debm ken naan onin maalin kaam jina se terlin do: «'Booyo: maktubm seei se utu jim ki ara. Ing naan ki keske, 'naar 'raan do: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.» ⁷ Ter naan deek deb kuuy ki do: «Naai uunga see kando gton melum ki se?» Naan terlin do: «Maam m'uunga suwal teen kaaru.» Num debm tedn naabm se deekin do: «'Booyo: maktubm seei se utu jim ki ara. Borse 'raan do: maam m'uunga suwal sik-marta.» ⁸ Debm ken naan onin maalin kaam jina ken derl melin se, melin jaay booy nakj naan ted se, naan toomina, taa naan onin naan se debm meteke. Taa naan se bo, jee *duni ki ute naapa se, naade metek cir gaan got ken woro.»

Gurs ute *Raa se debkilimi ade kon je taa naap ki eyo

⁹ Ter Isa taadden do: «'Booyki m'asen taada: okki medge ute maalsegen oninki do naan ki ken tedga sum bo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga kic bo, bee ken naase lee 'tedki jeege tu se anki baa kon maakj *Bee Raa ki gen daayum.

¹⁰ «Debm j'onin nakj oko kaam jin jaay okin jiga se, ken j'onin nakj den kic bo naan an kokj jiga. Do debm j'onin nakj oko kaam jina jaay naan on okin te jig ey se, ken j'onin nakj den kic bo, naan an kon kokj jig ey kici. ¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase on okin te jig ey se, Raa se asen kon kedn maal mala mala ken maakj raa ki ey se kici. ¹² Ken maal naase ey jaay okin te jig ey se, nanja jaay ase kedn maal naase maalinge kaam jise se?

¹³ «Deb kalan se 'kon tedn naaba gton melge tu kaam di eyo. Ken naan bo ted naaba goto kaam di num, deb kalan naan an koondu do deb kalan naan an jee; ey le deb kalan se, naan an kokj on do ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se bo naase aki 'kon tedn naabm Raa do ute gen gurs se taa naap ki eyo.»

¹⁴ Ganj *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade tericin metin ki. ¹⁵ Isa deekden do: «Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan go do jee ken tedn nakge ute doobina; num ganj Raa se, jeel nakj maakse ki. Taa naan se bo nakj aak bee naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.

¹⁶ «Kaadn ken Raa edo *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se ing bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakj Gaar Raa se jeege tu do naan ken se, nanja nanja kic bo aay kaamin je kend maak ki. ¹⁷ Maakj raa ute do nanja se deelin 'kon eyo, nabo taargen k'raanjo maakj Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, dimin oko kic bo, 'koocn naan ki eyo.

¹⁸ «Debm jaay piir te mendin se do ok mend kuuy se, debm bin se aan go do debm teec on mendina do baa ees mend nam. Do debm ok mend gaabin piiriga piir se, naan kic aan go do debm teec on mendina do baa ees mend gaaba.»

*Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)*

¹⁹ «Gaaba kalan bin se ok maala dena. Naan tuus kal ute ronā dēreε ɔɔ bii-raa ɔs bεε ɔɔ injg ute maraadiņa. ²⁰ Ganj gaaba kalan bin se, k'danjin Lazar. Naan se debm daaye ɔɔ ron se taan-du sum. Naan lee toof taa doobm gaab ken debm maala se. ²¹ Naan je kosn ken si bɔɔr gaab ken se kic ɔɔ ɔɔn eyo. Num ter do naan ki se, besge baado tɔɔn taan-duņa. ²² Ken debm daay jaay ooy se, *kɔdn Raage uun baansin maakj raa ki cεε *Abraam ki ɔɔ gɔtn se, debm maala se kic ɔɔ ooyo ɔɔ k'baa k'duubiņa.

²³ «Maakj bee yoge tu se, debm maala baag kɔɔd yεεbiņa, ɔɔ maakj kɔɔd yεεbiņ ki se, naan und kaamin aak Abraam ute Lazar injg king cεεņ ki dɔk naane. ²⁴ Ken naan aak Abraam se, naan ɔɔd ɔɔy danjin ɔɔ: «Abraam, bua, εejum dom ki. Ol Lazar 'baa 'kɔl goon-jin maan taa adε baa am kaadn maane rɔɔņum ki, taa maakj pood ken ara se, maam m'utu m'ɔɔd yεεbum kusiņ aak eyo.» ²⁵ Gɔtn se Abraam deekin ɔɔ: «Goonuma, 'saap tu. Do naan ki se naai ɔnoga bεε, ganj Lazar se ɔɔdoga yεεbiņa. ɔɔ borse gɔtn ara se, naan ɔnoga gɔtn bεε ɔɔ ganj naai lε ɔnoga gɔtn kɔɔdn yεεbε. ²⁶ 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'okki gɔɔ magala ɔɔ jεrl zuzu, taa jee gɔtn ara jaay je baa gɔtn naase ki se naade 'kɔņ baa eyo ɔɔ jee gɔtn naase ki jaay je ɔɔ adε baa gɔtn naaje kic ara lε adε kɔņ baa ey kici.»

²⁷ «Gɔtn se debm maala deekin ɔɔ: «Ken bin num, m'eemi nɔɔ meti ki, Bua, ol Lazar se 'baa kɔņ jee ken maakj bee bubum ki se. ²⁸ Taa maam se m'ok genaagen gaabge mii. ɔņ naan aden baa taada, taa naade adε baa gɔtn kɔɔd yεεb ken ara ey sum.» ²⁹ Abraam deekin ɔɔ: «Naade ok *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiņa; ɔņde naade 'booy taar naaden se.» ³⁰ Ganj debm maala se terl Abraam ki ɔɔ: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay baa ɔņdega ɔɔ taaddenga se, naade 'tooko ɔɔ 'terl maakde do Raa ki.»

³¹ Naan ken se Abraam terlin ɔɔ: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa εdo Musa ki eyo ɔɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔɔ baa ɔņde kic ɔɔ, naade 'kɔņ tookj taarin eyo.»»

17

*Nakj ɔɔt deba doobm *Raa ki
(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)*

¹ Ter bii kalan Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: «Nakj utu 'tujņ jeege naan Raa ki se utu tap, naɔo ɔɔņ debm ken jaay ɔo 'kɔl jeege 'tujņ naan Raa ki se. ² Bεeki num, debm bin se, j'an dɔɔkņ ko tooto magala mindin ki ɔɔ j'uun j'undin naatn maakj baar ki kic ɔo kεse ɔɔņ eyo. Num ken maakj gaan sεemge tu se jaay naan tujga deb kalan naan Raa ki se, nakj utu kaan don ki se, ɔɔņ cir kεse daala. ³ Ken bin num, ɔndki kɔndɔ! Ken genaai jaay tujiga num, 'mooyinā. Ken naan jaay jeelga *kusiņin se, 'tedin kaldε. ⁴ Ken maakj bii ki ɔo, naan tuj dɔɔli met cili kic ɔo ken naan jaay baado taadi ɔɔ: «Genaama, maam se m'tujņga roi ki, m'oki naagi.» Gɔtn se naai an tedn kaldε.»

⁵ Gɔtn se jee kaan naabinge terlin ɔɔ: «Melje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.» ⁶ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay okki kaal maakj do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki kɔņ deekj ko kaag ken magal ese

se ɔɔki: <Iin ɔɔtn se, 'baa daar maakɲ baar ki naane> ɔɔ naan 'tookɲ taar se.»

Bul ken jeel tɛdn naabm mɛliɲa

⁷ Ter Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk bulu jaay buliɲ ingo naaba, ey le ingo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum ɔɔ, naan an naar taadn ɔɔ: <'Baado, yɔkɔɔ ing naan ki ɔɔ 'kɔɔ> bin ne? ⁸ Num bin eyo! Gaɲ naan an deekɲ ɔɔ: <Kali se 'baa toodɲa, uusu kal tɛdn naabi ɔɔ 'baado 'tɛdum kɔɔ. Ken ɛdumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay ɔɔ sɔm, naai kic utu 'kɔɔ ɔɔ utu 'kaaye.> ⁹ Taa nakɲ naan tɛd se, bul se mɛliɲ an kɔɲ tɔɔm eyo. ¹⁰ Naase kic ken 'tɛdkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki ɔɔki: <Naaje se, k'bulge cɛɛ sum ɔɔ naabm naaje k'tɛd se le, naabm ken k'taadjen taad sum.>»

Isa ɛd'lapia jee bikidɛ tu sik

¹¹ Ken Isa baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki. ¹² Ken naan jaay aan maakɲ naan ki kalan bin se, jee bikidɛ sik baado ɔɲɲa. ɔɔtn se, naade daar dɔkɔ, ¹³ ɔɔ uun mindɛ raan deekiɲ ɔɔ: «Isa, Debm dooy jeege, ɛɛjjen doje ki.» ¹⁴ Ken Isa aakɛ se, deekden ɔɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tɛdn sɛrke Raage tu.» ɔɔ ken naade utu baa baa sum ɔɔ, naade ɔɲ lapia ɔɔ rode daap tood kɔlɔɲ kɔlɔɲ.

¹⁵ Deb kalan maakɛ ki jaay aak naan ɔɲga lapia se, naan ɔk tɛrl baado ɔɔtn Isa ki, uun mindiɲ raan ɔɔ *nook Raa. ¹⁶ ɔɔtn se naan baado ooc mɛtn jɛ Isa ki ɔɔs don naan ki ɔɔ tɔɔmiɲa. Gaɲ gaabm se, naan kɔf Samari. ¹⁷ Naan ken se Isa deekiɲ ɔɔ: «Naaden sik se ɔɲ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jɛrnaɲ se gay? ¹⁸ Bini maakɛ ki se, mɛrtɛ jaay baado nook Raa se.» ¹⁹ Anum Isa deek kɔf Samari ki se ɔɔ: «Iin 'baa ute lapia. Kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se baadoga ɔɔtse ki

(Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalan *Parizige tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Nuɲ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan tɛrlden ɔɔ: «Ken Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'an kɔɲ kaakɲ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kɔɲ deekɲ j'ɔɔki naan utu ara ey le utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

Biin *Goon Deba aɛ baa

²² ɔɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ: «Kaadiɲ utu 'kaan se, naase utu aki je ɛn kaakɲ Goon Deba, naɔɔ ɛn kaakɲ bii kalan kic ɔɔ, anki kɔɲ kaak eyo. ²³ J'asen taadn j'ɔɔ naan utu naane ey le naan utu ara. Anum ɔɲte 'baaki ɔɔ ɔɲte 'naarki rose. ²⁴ Taa bii ken Goon Deba aɛ baa se tecɲ aan ɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakɲ raa bɛrd ɔɔtɔ lak se. ²⁵ Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dɛna ɔɔ jee do duni ken bɔrse se, an kɔɔdn kundu.

²⁶ «Bii ken Goon Deba aɛ baa se, 'tecɲ aan ɔɔ nakgen deelo do Noe ki. ²⁷ Kaad ken naane se jeege ɔɔ, aaye, tɔk mɛndge ɔɔ tɔk gaabge, bini aan bii ken Noe ɛnd maakɲ markab ken magala. Naan ken se, maan magala bɔɔyɔ ɔɔ baado ɔɔb tɔl te jeege paac.

²⁸ «Ey le nakɲ utu 'kaan se 'tecɲ aan ɔɔ nakgen ken aano do Lot ki se kici. Kaad ken se jeege se ɔɔ ɔɔ aaye, dugɲ nakge ɔɔ dugɲ ute nakdege, duub jinɛɛge ɔɔ iin beedege. ²⁹ Num gaɲ, bii ken jaay Lot teec ɔɲ Sɔdɔm se, Raa bɔɔyɔden poodo ute kudɲ ɔɲg se dode ki tɔl utɛ kap. ³⁰ Biin Goon Deba aɛ baa se, utu 'tɛdn bin kici.

³¹ «Bii ken se, debm ing king do been ki raan se, n'onte booyo gen 'tōsn nakingen maak ki ð debm maakŋ gōt ki se le, n'onte terl been ki gen 'tōsn nakinge kici. ³² 'Saapki tu do metn taar mēnd lōt ki! ³³ Debm je kaajŋ koŋ se utu aŋ kutu ð debm utga koŋ le, utu 'kaaja. ³⁴ 'Booyki m'asen taada: maakŋ nōr ken se, jeege di jaay tood tood do danal ki kalan se, deb kalan se, Raa aŋ kuun 6aa ð debm kuuy se, naaŋ aŋ rεεε. ³⁵ Ɔo mēndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa aŋ kuun 6aa ð debm kuuy se, naaŋ aŋ rεεε.» ³⁶ [Ɔo gaabge di ken ing king maakŋ gōt ki se kic le, deb kalan Raa aŋ kuun 6aa ð debm kuuy se, naaŋ aŋ rεεε.]* ³⁷ Gōtn se jee metn Isa ki tōnd metiŋ ð: «Mēlje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa terlden ð: «Gōtn jaay daa ooy toodŋ se 6o, gōtn ese 6o marlge kic lee booy tus ro ki.»

18

Kaal naagŋ taara ute mēnd-daaye

¹ Ter Isa taad jeege tun metiŋ ki ute kaal naagŋ taara, taa naaŋ je aden taadŋ ð j'aay kaamde daayum j'eeem *Raa ð j'onte kōŋo. ² Naaŋ taadden ð: «Maakŋ gēger ki kalan bin se, ok gaaba kalan, debm kōjŋ bōōrō ð gaabm se le, beer Raa ki eyo ð nam tap 6o, naaŋ aaliŋ maak ki eyo. ³ Ɔo gōtn ese ok mēnd-daay kici, ð mēnd-daay se, bii-raa baado gōtiŋ ki deekiŋ ð: «Aakum tu metn taaruma ute debm taamooyum se.» ⁴ Mēnd-daay se lee dōal gōtiŋ ki cōk cōk, na6o naaŋ baate kaakiŋ metn taariŋa. Gaŋ aan gōo mēnd se oŋiŋ ey se, naaŋ taad ute maakiŋ ð: «Ey num maam se, Raa kic 6o m'beeriŋ eyo ð nam tap 6o maam m'aaliŋ maak ki eyo, ⁵ na6o mēnd se le, oŋum ey dey se, maam m'aŋ kaakŋ metn taariŋ se. Ken m'aakiŋ te metn taariŋ ey num, mēnd se sōm am kaal kōodum cεεε.»

⁶ Ter Mēljege taadden daala ð: «'Booyki tu metn taar debm kōjŋ bōōr ken bεε ey se. ⁷ Anum Raa se, 'kōŋ koočŋ metn jeengēn ken tōnd metiŋ jaay eemiŋ nōo nōōrō ð katara se ey ne? Naaŋ ade 'kōŋ 'king kaakŋ kaama bin sum ne? ⁸ 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden koočŋ metde! Na6o ken *Goon Deba jaay utu ade terl 6aa do naaŋ ki se, naaŋ utu 'kōŋ jeegeen aal maakde don ki dey?»

*Kōd *Parizi ute *debm tōkŋ miiri*

⁹ Gōtn se ter Isa taadden ute kaal naagŋ taara daala, do jee mētiŋge tun aak rode aan gōo naade 6o jee ted nakge ute doobiŋa ð jee kuuy se naade aalde maak ki eyo. ¹⁰ Naaŋ deekden ð: «Gaabge dio ook 6aa *Bee Raa ki gen keem Raa. Deb kalan se, naaŋ kōd Parizi ð debm kuuy se, naaŋ *debm tōkŋ miiri. ¹¹ Kōd Parizi jaay iŋŋ daar gen keem Raa se, naaŋ taad te maakiŋ ð: «Raama, maam se m'tōomi, taa maam se m'tec aan gōo jee mētiŋge se eyo. Naaden ken jee kujun jeege ð jee ted naka ute doobiŋ eyo, jee kēsn mēnd jeege ey le maam aan gōo debm tōkŋ miir ken daar se eyo. ¹² Maakŋ bii cili ki se, maam m'uun *siam bii dio ð nakŋ ken m'ok paac se nigŋ gōto kaam sik, ð ken kaam kalan se m'ōod m'edi naai ki.»

¹³ «Num gaŋ debm tōkŋ miiri se, iŋŋ daar dōkō ð don raan kic 6o uun eyo. Gōtn se naaŋ tōnd tarkaadŋa* deek ð: «Raama, εεjum dom ki taa maam se m'debm *kusiŋ naani ki.» ¹⁴ Isa deekden ð: «'Booyki m'asen taada: debm tōkŋ miiri se, ken naaŋ jaay terl 6aa been ki se, tedga debm aak bεε naan Raa ki ð kōd Parizi se le oŋ ted te aak bεε naan Raa ki eyo.

* **17:36** Taar se, maakŋ Kitapge tun do dōkiŋ se, mētiŋge maakde ki se gōto. * **18:13** Tōnd tarkaadŋ ara je deekiŋ ð ond jŋŋ kaadŋ ki ken je deekiŋ ð: naaŋ se maakiŋ tujga kasak kasak.

Taa debm uun roṅ raan se, ute 'kəɔpm baata ɔɔ debm jaay ɔɔp roṅ baat se, Raa utu aṅ kuun roṅ raan.»

*Isa ɔɔd booro gaange tu
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)*

¹⁵ Bii kalaṅ jeege baano te gaangen utu aay kaay sia gətn Isa ki, taa Isa aden tənd jin̄ dode ki. Naḅo ken̄ jee metin̄ ki jaay aak k'baano ute gaange gətn Isa ki se, jee se naade uunde kaamdə naatn. ¹⁶ Ken̄ Isa jaay aak nakṅ naade təd se, ɔɔ k'baano ute gaange se cɛɛn̄ ki ɔɔ gətn se naaṅ deekden ɔɔ: «Ŋki gaangen seem se ade baa gətum ki, ɔṅte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan gəɔ gaangen se ɔɔ utu 'kəṅ gəto *maakṅ Gaar Raa ki. ¹⁷ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kəsn̄ gaar doṅ ki aan gəɔ goon cəkən̄ ey se se, naaṅ se 'kəṅ kənd maakṅ Gaar Raa ki eyo.»

*Debm maala ute Isa
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)*

¹⁸ Bii kalaṅ magal Yaudge kalaṅ bini baado tənd metn̄ Isa ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap ɔɔ m'tedn̄ m'ɔɔ di jaay m'kəṅ *kaajṅ gɛn̄ daayum se?» ¹⁹ Isa terlin̄ ɔɔ: «Gɛn̄ di jaay naai ɔɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap ɔɔ gəto; ken̄ bɛɛ se, Raa kalin̄ ki sum. ²⁰ Naai lɛ 'jeele nakṅ ken̄ Raa taad ɔɔ gɛn̄ tɛda se, naaṅ ɔɔ: *Ŋte 'kɛesn̄ mɛnd nam, ɔṅte 'kɛesn̄ gaabm nam, ɔṅte 'təɔl deba, ɔṅte 'boogo, ɔṅte 'təkṅ taar-kəɔɔ do nam ki, ɔɔ 'sook koi ki ute bubu ki.*†»

²¹ Gaabm se terl̄ Isa ki ɔɔ: «Nakgen se, gətn m'iin̄ baatum ki kic ɔɔ, maam m'lee m'tedn̄ tɛd paac tap.»

²² Ken̄ Isa jaay booy taarin̄ se, deekin̄ ɔɔ: «Ŋɔpiga naka kalaṅ sum. Nakṅ naai ɔk paac se, 'baa dugin̄ naatn ɔɔ gursin̄ se 'baa 'nigin̄ jee daayge tu. Bin se, ai toodn̄ kərbəto maakṅ raa ki; ɔɔ naai lɛ 'baado 'daanuma.» ²³ Ken̄ gaabm se jaay booy taar se, maakin̄ tuj kasak kasak, taa naaṅ debm maal mala mala.

²⁴ Ken̄ Isa jaay aakin̄ naaṅ roṅ terɛcin̄ bardak se, naaṅ deek ɔɔ: «Ken̄ jee nak denge jaay, kənd *maakṅ Gaar Raa ki se ɔṅ aak eyo! ²⁵ Deere, ken̄ gin̄ji jaay deel ute ɔee luppaa se ɔṅɔ; naḅo debm nak dɛna jaay 'kənd maakṅ Gaar Raa ki se, ɔṅ cir naaṅ se daala!»

²⁶ Jeegen in̄g booy taarin̄ se jaay, booy taar se deekin̄ ɔɔ: «Ken̄ bin num, naṅa jaay 'kəṅ kaaja?» ²⁷ Isa terlden̄ ɔɔ: «Nakṅ ɔṅ jikilimge tu se, Raa ki se ɔṅin̄ eyo.»

²⁸ Gətn se Pier taad Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'əṅoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlden̄ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: taa maakṅ Gaar Raa jaay debm ɔṅo ɔeeṅa, mɛndin̄a, gɛnaangen gaabge, koṅ te bubin̄a ey lɛ gɛninge se, ³⁰ debm bin se, kəṅ naaṅ utu do naaṅ ki ara sum ɔɔ, naaṅ utu kəṅ dɛn cir nakgen ken̄ naaṅ ɔṅo; ɔɔ naan̄ ki se, ken̄ kaadin̄ jaay aanga num, naaṅ 'kəṅ kaajṅ gɛn̄ daayum.»

*Isa taad metn̄ taar kooyina ute gɛn durina daala
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)*

³¹ Gətn se Isa iik tək cɛɛs ki ute jee metin̄ ken̄ sik-kaar-di se ɔɔ naaṅ deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔɔrse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dakin̄ paac ken̄ taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin̄ ki. ³² Naade se utu aṅ kəkṅ kol̄ ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu aṅ terɛcin̄ metin̄ ki, aṅ naaja ɔɔ aṅ tupm booro

† 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

ron ki, ³³ ter naade utu an tond ute meeje oo utu an tooo. Oo ken naan jaay ooy tedga bii mato num, utu ade dur daan yoge tu.»

³⁴ Gan jee metin ki se ond te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metin eyo; oo taar Isa taadde se tap oo, naade booy ok metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-took ki
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Ken Isa jaay aan goor ute geger Jeriko ki se, naan on on debm kaam-tooko jey doob ki ing baay baaya. ³⁶ Ken debm kaam-tooko jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta oo: «Ne di oo teda?» ³⁷ Gotn se k'taadn j'oo: «Ken deel se, Isan Nazaret.» ³⁸ Ken naan jaay booy bin se, ood ooy makon oo: «Isan, *Goon Daud, naai ejum dom ki!» ³⁹ Jee ken deel naan ki se, uuni kaamina oo n'doa, gan naan tooo tooo makon cir daala oo: «Goon Daud, ejum dom ki!»

⁴⁰ Ken Isa jaay booy taarin se, naan ok daara oo ol k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan on Isa se, naan tond metina oo: ⁴¹ «Naai tap oo 'je m'ai tedn di?» Gaabm se terlin oo: «Meluma, maam m'je kaamum 'koodn kaaka.» ⁴² Isa terlin oo: «On kaami 'koodn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» ⁴³ Gotn se sum oo, kaamin naar ood aaka, naan ok metn Isa oo *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade tooo Raa kici.

19

Isa baa bee Zaka ki

¹ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. ² Ken naan aal teec teec daan ki se, gotn se gaaba kalan k'danin Zaka. Gaabm se magal *jee tokn miirge oo naan debm nak dena. ³ Naan je kaakn Isa nabo naan on doob eyo, taa jeege le dena oo naan kic le debm duuku. ⁴ Naan aan deel naan ki oo baa ook do kaag ken k'danin sikamor, gen kaakn Isan utu 'deel gotn ese.

⁵ Ken Isa jaay aan got ken ese se, naan uun kaamin aakina oo deekin oo: «Zaka, 'booyo keske! Jaaki se, maam m'je m'baa king bee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal booyo jes oo dood okin ute maak-raapo. ⁷ Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade baag mooy naan ki dir dir oo: «Aakki tu, gaabm se baaga king bee debm tedn *kusiin ki.» ⁸ Num Zaka daar naan Meljege tu, deekin oo: «'Booyo, Meluma. Metn maalum se, maam m'an kedn jee daayge tu oo ken maam oo m'uunga nakn nam le, m'ansin kogh met soo.»

⁹ Gotn se Isa terlin oo: «Jaaki, jee maakn bee ken ese se onga kaaja, taa naai kic 'teeco maakn metjil *Abraam ki. ¹⁰ Taa *Goon Deba se, baado jee jee ken iigga kiigi oo aden kaaja.»

Isa aal naagn taara ute jee tedn naabgen sik
(Mt 25.14-30)

¹¹ Ken jeege jaay booy booy taarin se, kaad ken se naan aanga goor te Jeruzalem. Gotn se, jeege saap oo ken naan jaay aanga sum oo, *Raa utu koon gaara do jeege tu. Taa naan se oo, Isa taadden ute kaal naagn taara. ¹² Naan taadden oo: «Gaaba kalan bin se, j'oojin oo naan deb gaara. Naan iin baa taa naan ken oko, taa j'an baa kol gaara jaay oo som ade terle. ¹³ Ken naan iin baa baa se, danjo jee tedn naabinge sik oo nigden tammage gen daab; deba kic naan edin kalan kalan* oo deekden oo: «Tammagen se, oojinki dona kor maam m'ade terl se.» ¹⁴ Gan jee naanin ki mala se, ood

* 19:13 Tamman gen daab se onn dena kaam kogh deba laapa kando kando.

undina ɔɔ naade ɔl jeege ɔaa taad deb ken an kɔl gaara se ɔɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen tɛdn gaarje eyo.»

¹⁵ «Ken naan j'ɔliŋo gaara jaay ɔk tɛrl ɔaado naanjin ki se, naan ɔl k'daŋo jee tɛdn naabingen naan nigden gurs se, taa 'kaakŋ nakŋ ken naade ɔŋ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, ɔaado deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, tammi ɣɛn daab ken naai ɛdum se, maam m'tɛdn oojga ken kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Mɛlin deekiŋ ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tɛdn naabm mɛc; taa nakŋ ɔkɔn maam m'ɛdi jaay, naai ɔkinga jiga se, ɔɔrse, do ɣɛɣerge tun sik se, maam m'ai kɔnd naai ɔ tɛdn magaliŋa.» ¹⁸ Debm ɣɛn k-dige jaay aan se, deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, tammi ɣɛn daabm ken naai ɛdum se, maam m'tɛdn oojga ken kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan deek deb ken se ɔɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kɔnd magal do ɣɛɣerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy ɔaado deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, aaka! Kese ɔ tammam ɣɛn daabi se. Maam m'dɔak m'ɔyisiŋ maakŋ koon kal ki. ²¹ Taa maam ɛ m'ɔeeri ɔeere, naai ɛ tɛdi ɔŋɔ. Ken nakŋ naai ey kic ɔ, naai uun naai ki ɔɔ maakŋ-gɔtn ken naai ɔɔc te ey kic ɔ, naai ɔaa oojin naai ki.» ²² Gaŋ mɛlin se deekiŋ ɔɔ: «Do taari ken naai taadum se sum ɔ, maam m'jeeli, naai se debm tɛdn naabm jig eyo. Naai ɛ 'jeelum maam se tɛdum ɔŋɔ ɔɔ nakŋ maam ey kic ɛ, maam m'uun maam ki, ɔɔ maakŋ-gɔtn maam m'ɔɔc te ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki. ²³ Num ɣɛn di jaay 'baate kambum gursum banŋi ki se? Bin se, ɔii ken maam m'ade tɛrl se, m'an kɔŋin am koojin ziidn do ki!»

²⁴ Gɔtn se, tɛr naan taad jeege tun inŋ cɛɛŋ ki gɔtn ese se ɔɔ: «Tammin jin ki se, uuninŋi ɔɔ ɛdinŋi deb ken ɔk tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, naan ɔ ɔk tammage siki!» ²⁶ Gɔtn se mɛlde deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm ken ɔk se, j'an kɛdn do ki. Num debm ɔk ey se ɛ, ken ɔkɔn naan ɔk se kic ɔ j'an tɔsn naatn. ²⁷ Num jee taamooyungen je ɔɔ maam m'aden tɛdn gaarde ey se, 'tɔk 'ɔaandekiro ara ɔɔ 'tɔldeki naanum ki.»»

Isa end maakŋ ɣɛɣer ken Jeruzalem ki aan ɣɔɔ gaarge

(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan deel naan jeege tu ɔɔ uun doobo ɣɛn kookŋ ɔaa Jeruzalem ki. ²⁹ Ken Isa aan ɣɔɔr ute Betpaje ute Betani ken cɛɛsn *kɔsn ɔlib ki se, maakŋ jeege tun mɛtin ki se, naan ɔl jeege di naaba, ³⁰ ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakŋ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kɔŋ goon buuru k'dɔokinga dɔɔk, ken ɔii kalaŋ nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'ɔaansinŋiro. ³¹ Ken nam jaay tɔndga mɛtse ɔɔ: Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay num, 'tɛrlinŋi ɔki: kese Mɛlje ɔ jɛna.»

³² Jee ken j'ɔlde naaba se, ɔaa ɔŋ nakŋ se aan ɣɔɔ ken Isa taadɛno. ³³ Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, mɛlinge deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay?» ³⁴ Naade tɛrlɛn ɔɔ: «Kese Mɛlje ɔ jɛna.» ³⁵ Gɔtn se, naade ɔk ɔaano ute goon buuru se Isa ki, ɔɔ naade tɔɔd taal kal magaldege do buur ki ɔɔ uun ɔnd Isa do ki. ³⁶ Ken naan jaay ɔaa ɔaa se, jeege tɔɔd taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan ɔɔɔy ɔɔɔy do *kɔsn ɔlib ki se, jee mɛtin ken te denin se, maakde raapo ɔɔ baag tɔɔm Raa makɔŋɔ taa nakŋ-kɔɔbgen ken naade aako se. ³⁸ Naade deek ɔɔ:

«ŋ Raa 'tɛdn bɛɛŋa do Gaar ken ɔaado ute ro Mɛljege Raa se!

ŋ tɔɔse 'tɛdn maakŋ raa ki ɔɔ Raa ken raan maakŋ raa ki se ɔŋ j'an *nooko†.»

³⁹ Gōtn se *Parizigen kandum maakŋ jee denge tu se, deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, jee meŋi ki se, uunden kaamde k'doa!» ⁴⁰ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay doga kic le, kogen tood ɔaa se ɔo 'tɔadn tɔɔyɔ.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Ken Isa aan ceɛ Jeruzalem ki jaay uun kaamiŋ aak geger se, naan baag keeme, ⁴² deek ɔɔ: «Jeruzalem, beeki num, bii jaaki se ɔo naai 'jeel doobm ken naai an 'kɔŋ lapia naɔo aaca, nakŋ se naai ɔŋ aak ɔk te meŋiŋ eyo. ⁴³ Deere, ɔiigen utu ade ɔaa naan ki se, jee wɔɔyige utu kiin gurugŋ nakŋ ken 'gaasn jeege kɔŋ teec eyo, jaay ɔo naade utu ai kooco. ⁴⁴ Jee wɔɔyige se utu ai terceɛ ɔɔ an tɔɔl ute jeeige ɔɔ beigen j'iiniŋ se, naade utu an ru nan tak tak ɔɔ ko gam tap ɔo j'an kɔŋ do naapiŋ ki eyo. Taa bii ken Raa ɔaayo kaaka se le, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tedn zogen daan bɔɔr *Bee Raa ki*

(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)

⁴⁵ Naan ken se, Isa ɔaa end daan bɔɔr 'Bee Raa ki, ɔɔ naan baag tuur jeege ɔaano te nakdege gen zoa. ⁴⁶ Naan taadden ɔɔ: «Taar se k'raanŋinga raanŋ maakŋ Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme.* † Naɔo gan naase, 'tednki tedga: *gōtn jee ɔoogge.* S»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan bɔɔr 'Bee Raa ki; gōtn se *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkŋ meŋn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an tɔɔɔ. ⁴⁸ Naɔo nakŋ jaay naade an tedn don ki se, naade ɔŋ te doobiŋ eyo, taa jeege paac je ɔo gen king booy taariŋ ken naan lee dooyde se sum.

20

Jeege dem tɔɔŋŋ Isa

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Bii kalan ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ taadden taadn Labar Jiga se, gōtn se, *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkŋ meŋn Ko Taar Raage ute magal taa ɔee Yaudge se, ɔaado ɔŋiŋa, ² ɔɔ tond meŋiŋa ɔɔ: «'Taadŋen tu, naai tap ɔo tɔɔgi se ɔŋiŋo gay jaay ɔli 'ted nakgen bin se? Ey le, ken edi tɔɔgɔ jaay ɔɔ 'tedn naan se, tap ɔo nana?» ³ Isa terlden ɔɔ: «Maam kic m'ok taara kalan, m'je tond metse. 'Taadumki tu: ⁴ ken ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, ɔɔbu jikilimge?»

⁵ Gōtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se, j'an ki terl j'ɔɔki dio? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa» le, naan ajeki deekŋ ɔɔ: «Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?» ⁶ Num ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilimge ɔo ɔliŋo» le, jee denge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se le paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.» ⁷ Gōtn se, naade terliŋ ɔɔ: «Gōtn naan ɔaano se, naaje k'jeel eyo.» ⁸ Isa terlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm ken edum tɔɔgɔ gen tedn nakgen se eyo.»

Kaal naagŋ taara te jee tedn naabgen jig eyo

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gōtn se, Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan ted jinɛn bin, ɔŋiŋ kaam ji jeege ɔɔ taadden ɔɔ: ken jinɛnɛ se jaay oojga num naase kic aki kɔŋ bedse. ɔɔ naan iin ɔaa mertɛ se gen terl keske eyo.

¹⁰ Kεn kaadn kugn koojn bin jaay aan se, naan olo debm tedn naabn gotn jeege tun lee tedn naaba maakn jinεniη ki se, taa aηo 'kəkη bεdina. Num gan jee se ok tond dεreη debm ken naan olino naaba se o onin baa jin sik. ¹¹ Kεn mel jinεne jaay aakin naan baado jin sik se, naan ol debm tedn naabm kuuy daala. Naan kic ken baa aan se, naade naajina o tond dεreηina tuurin baa jin sik. ¹² Ter naan ol debm tedn naabm kuuy gen k-motoge. Naan se, naade tond awarina o tuurin naatn.

¹³ «Gotn se, mel jinεne se baag taad ute maakin o: «Kese tap bo m'an tedn m'oo di? Borse maam m'aden kol goon maak-jema; bin sum bo som naade 'tookη kuun taarina.» ¹⁴ Num ken goon maak-jen jaay baa onde se, o jee tedn naabge maakn jinεne ki jaay aakin se, naade baag taadn ute naapa o: «Naan se bo, ken bubin ooyga num utu 'ted mel jinεne se; iin ki k'toolinki o jinεne se, ajeki kopm naajege tu!» ¹⁵ Bin se, naade ok teecnsin naatn maakn jinεne ki se o baa tond toolina.»

Isa tond metde o: «Bin se, ken mel jinεne jaay baadoga num, jee se naan aden tedn o di? ¹⁶ Kεn naan jaay baadoga se, jee se naan aden taal naatn, o jinεniη se le naan an kedn kaam ji jeege tun kuuy.» Kεn jeege jaay booy taar ken Isa taadden bin se, naade deek o: «Nakgen bin se, onte 'kaana!» ¹⁷ Gotn se, Isa aakde daan kaamde ki tεneη o deekden o: «Taar ken Raa taadn maakn Kitap ki gotn ese, je deekη o di ken o:

Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se bo tedga ko ken 'gakη bea.

¹⁸ O debm jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se le, 'terεε, o debm ken ko se oocga don ki le, an daala.*»

¹⁹ Gotn ese sum bo, jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ute *magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, naade naar je an kəkə, nabo naade beer jeege tu. Ey num, kaal naagn taar ken Isa taad se, naade jeelga, kese naan taad ute naade.

Metn taar kogη miiri gen Gaar magal ken inη *Rom k'danin Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan ken se, jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ute *magal jee tedn serke Raage tu se baagin tond baala; naade olin jeege gotn ki o jee se aal raay aan go o naade jee tedn nakgen ute doobina. Naade je ken Isa jaay taad tujnga num, naade an kəkη kolin kaam ji magal taa naan gotn ese. ²¹ Naade baado taadin o: «Debm dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara o 'dooy jeege ute doobina, o naai le 'taad 'ber nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyin jeege tu ute ken met ki. ²² Borse, 'taadjen tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an kogη miiri, ləbu j'an kog ey le?» ²³ Gan Isa jeel raayde se, deekden o: ²⁴ «Uun 'baankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.» Naade uun baano ute tamma se Isa ki o naan tond metde o: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanin maak ki se tap bo gen nanja?» Naade terlin o: «Gen Gaar Sezar.» ²⁵ Gotn se naan terlden o: «Ken bin num, nakn gen Gaar Sezar se, edinki nakiηa, o gen Raa le, edinki nakin kici.» ²⁶ Ute taar ken Isa jaay taadden naan jeege tu se, naade onin naan taad tujin te eyo. Num taar ken naan terldesin se, okden taad eyo o gotn se olde naade do dek.

Metn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kor 15)

* **20:18** Aak KKR 118.22.

²⁷ Gōtn se jeegen k'danđe *Sadusege se, kandum bini, ɓaado ɔŋ Isa. Ɔo naade se ɓo kɛn naaŋ ɔɔ jeegen ooyga kooy se, ađe kɔŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naaŋ se ɓo, naade tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raanjenoo maarkj Kitap ki ɔɔ: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaaŋ se 'kɔkŋ mɛndiŋa taa koojŋ metjili gɛnaaŋ kɛn ooy se. ²⁹ 'Booyo, gɛnaage cili, koŋde kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda, naɓo ooy ooj te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic ɓaado ɔk mɛnd se. ³¹ Ɔo debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mɛnd se, bini ɔl naaden cili se tɔkŋ naamga mɛnd se paac. Naɓo maakde ki se, deb kalaŋ tap ɓo ooj te goon eyo. ³² Ɔo kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic ɓaado ooyo. ³³ Bin se, ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ađe dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd naŋa? Taa naaden cili se le, tɔk naamŋga paac.»

³⁴ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki: jee do naaŋ ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkŋ naapa. ³⁵ Num ɓii kɛn Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee kɛn naaŋ bɛɛr tɔɔɔdɛnga tɔɔdn kɛn ɓaa tiŋg maarkj duni kɛn kuuy se, naade se 'kɔŋ tɔkŋ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔɔ *kɔdn Raage. Ɔo naade se 'tɛdga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ Ɔo mɛtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadŋga taad do dɔkiŋa, kaad kɛn naaŋ aako poodo ɔk kɔk maarkj ji kaag ki. Naaŋ kɛn se ɓo, Musa danj Meljege Raa ɔɔ Raa gɛn *Abraam, Raa gɛn Isaka ɔɔ Raa gɛn *Yakub. ³⁸ Raa se, naaŋ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaŋ se, Raa jee zɛɛɛ; gōtn naaŋ ki se, jeege paac utu iŋg zɛɛɛ.» ³⁹ Gōtn ese, jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum, ɔɛkiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadŋga jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naaŋ se, gɛn tɔnd mɛtiŋ do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te mɛtiŋ ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Tɛr Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «'Tɛd ɔɔ di jaay naase 'taadki ɔki al-Masi, naaŋ Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maarkj Kitapm Kaa Keem Raa ki ɔɛk ɔɔ:

Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:

'Baado iŋg do ji daamum ki,

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'kiŋg dode ki.†*

⁴⁴ «Kɛn Daud jaay ɓo danjŋ Melum se, anum tɛd ɔɔ di jaay Meliŋ 'tɛdn goon Daud se?»

*Ɔndki kɔnd te jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage
(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Kaad kɛn jee dɛnge paac iŋg booy booy taariŋ se, Isa ɔɛk jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: ⁴⁶ «Ɔɔɔki dose ro jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode, ɔɔ kɛn ɓaaga ɓɔɔr ki se, naade je jeege adɛn tɛdn tɔɔɛ naade ki. Ɔo kɛn naade jaay aanga maarkj *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg gōtn naan ki ɔɔ kɛn aanga gōtn kɔs ki se, naade je gōtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se ɓo jee kɛn ɔs nanj ji mɛnd-daayge ɔɔ kɛn naade jaay ɓaaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ađe kaaka. Num gaŋ naade se, Raa utu ađe dabar kuŋŋ aak eyo.»

21

Mend-daaye ed *serke Raa ki
(Mk 12.41-44)

¹ Gətn se, daan bəər *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiñ aak jee maalgen əmb kəmb serke Raa ki maakñ tukul kaag ki se. ² Maakde ki se, naañ aak mend-daay kalañ kic ken əd kəəd yeebiña baado əmb tammage seem seem dio. ³ Ɔo Isa deekden ə: «'Booyki bee, m'asen taada: mend-daay ken daay nañ takñ ese se, əmbga den cir jee baa se paac. ⁴ Taa jeegen se paac se ed do nak deñde ki, gañ mend-daay se nakñ naañ əkn ken an tiñ se 6o, naañ baado əmbiñ paac.»

Isa taad əd *Bee Raa se, jeege utu añ təkə
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)

⁵ Gətn se jee meñinge taad əd: «*Bee Raa se, ute kogen j'iñinga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamariñ ted aak bee bee se.» Gañ Isa deekden ə: ⁶ «Bii kalañ se, bee ken aakiñki daar aak bee bee se, jeege utu añ ru nañ tak. Kongen rees aak bee bee se, utu wəkn kalañ kalañ əd ko tap 6o 'kəñ toodñ do naapiñ ko ki eyo.»

Biigen kaam məətn se gətə utu 'taju

⁷ Gətn se, jee meñiñ ki se tənd meñiña ə: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nuñ ki? Ɔo naañ se 'tedñ əd di jaay 6o naaje j'an kaakñ jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadden ə: «Əndki kəndə! Ɔñte 'kəñki jeege asen kaan dala. Taa jeege dena utu ade baa ute roma əd utu asen taadñ ə: «Maam 6o *al-Masi» ə: «Berε, kaadñ dunia aan nañ se, əppga gəərə.» Jee bin se, əñte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga kəəsn maan bəərə, əd jeege baagga tedñ pitini te naapa num, əñte '6eerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana na6o, duni se 'kəñ nañ ey bərtə.»

¹⁰ Ter Isa taadden ə: «Naase utu aki kaakñ jee taa naañ kaam kalañ utu kiñ bəərə ute jee taa naañ kuuy. Taa naañ gaar kaam kalañ utu kiñ bəərə te taa naañ gaar ken kuuy. ¹¹ Maakñ naange tun meñiñ naaña utu 'te makəñ əd gətgen meñinge se 6o utu 'təəə əd kəəngən dət dət se utu 'kaan do jeege tu. Maakñ raa ki se, naase utu aki kaakñ nakñ-kəəbgen magal magal ken utu 'teecñ nirl jeege.

¹² «Kər jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen təkə, j'asen dabara əd j'utu j'asen kəñ bəərə maakñ *6ee ken Yaudgen lee tusn maak ki se əd j'utu j'asen təl danğay ki. Ɔo taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaaringe tu ute naan magal taa naange tu. ¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tedñ saadumge. ¹⁴ Ken '6aaki baa se əndiñki dose ki jiga əd əñte 'saapki do taar ken naase anki nakñ dose, ¹⁵ num maam mala 6o m'utu m'asen kədn jeel-taara ute taargen naase aki baa taada; ken naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kəñ naajñ do taarse ki eyo əd 'kəñ doobm ken asen 'kəñ terl taar eyo. ¹⁶ Ɔo ter kəñsege ute bubsege, gənaasege, taassegen gəərə ute mədsege se, utu asen təkñ təl ji jee wəoysege tu əd maakse ki se, jee meñinge j'utu j'aden təəə.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen kəədn kundu. ¹⁸ Na6o beekñ dose kic 6o, kalañ 'kəñ kut eyo. ¹⁹ Ɔkki maakse təəə. Aayki kaamse əd naase aki kəñ *kaajñ gen daayum.»

Jeruzalem utu 'terεε

²⁰ Ter Isa taadden daala oo: «Ken naase jaay aakkiga asgarge baado al gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn terεcin, 6ere aanga. ²¹ Bin se, jee ken ing taa naan Jude ki se k'l'aañ k'l'ook maakn koge tu oo jeegen ing maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'l'aañ k'teecn naatn oo jeegen naatn le, j'ante terlo beene. ²² Taa bii ken se bo, *Raa utu 'kəjn booro do jeege tu aan goo ken Kitapm Raa taadno. ²³ Bii ken se, mendngen mendkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn onn aak eyo. Taa Raa se, maakn taarin do jeege tun taa naan ken gotn ese oo naade se, utu 'kəodn yeεbde dena. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden taal ute gərd-jerle oo j'aden dirin bulu oo j'aden wəokn maakn naange tu paac. Oo Jeruzalem se, j'utu j'an kəsə, oo jeegen Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁵ Ter Isa taadden daala oo: «Naan ken se, daan kaad'ki, laap ki oo maakn k-dijge tu se utu aki kaakn nakn-kəobge. Oo kuulu utu 'kəl do baar ki oo 'tedn maane 'tənd te naapa 'keem makəñ pum pum oo 'tedn jeegen do naan ki paac se, beere aden kəkə oo nirlde utu 'teece. ²⁶ Jeege jaay 'kaakn nakgen onn utu baado do naan ki se, jee metinge se beere sum bo utu aden taal, taa nakgen ək təogə maakn raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷ Gotn se, jeege 'kaakn Goon Deba utu ade booy maakn gapara ki ade baa ute təogə Raa, ken 'tedn gətə wəor kelen. ²⁸ Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose oo uunki dose raan, taa Raa se əppga gooro asen kəodn dose.»

Kaal naagη taara ute ko ba

²⁹ Ter Isa aalden naagη taara oo: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰ Ken naade jaay baagga doob kamba num, naase 'jeelki əki met-kijiri aanga oo bara əppga gooro. ³¹ Bin num, naase kic bo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakn Gaar Raa se əppga gooro. ³² 'Booyki beε m'asen taada: jee duni ken borse se 'kooy nan ey sum bo, nakgen se paac utu 'kaana. ³³ Maakn raa ute do naan se utu 'deele, num taarumge se, 'kəñ deel eyo.»

Ingi do metekse ki

³⁴ Isa taadden daala oo: «Ondki kəndə. Onn te 'derlki rose gen kaay koono, ro kəs magal ki oo onn kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num bii ken *Goon Deba ade baa se, asen kəkə do jise ki, ³⁵ aan goo gakala lee tənd daage se. Jeege paac do naan ki se kic bo nakn se utu aden kaan dode ki bini. ³⁶ Num naase ingki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic bo asen ted dim eyo. Oo bii ken naane se, naase aki baa daar naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bii-raa Isa lee dooy jeege daan boor *Bee Raa ki oo ken aanga noor num, naan teec baa lee tood do *kəsn əlib ki. ³⁸ Ken gətə iipga num, jeege paac baado lee onn daan boor 'Bee Raa ki gen booy taarinə.

22

Magalge end tel kutn Isa

(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

¹ Bii laa mappan ək ərom eyo ken k'danin *laa Paak jaay əp goor se, ² gotn se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn təkəñ metn Ko Taar Raage je doobm an goon kəkəñ Isa taa an baa taal, nabo naade beer beer jeege tu.

³ Gōtn se *Bubm sitange baado end maakŋ Judas, ken k'danŋ Iskariot se ɔɔ naan kic metn jee Isagen ken sik-kaar-dio. ⁴ Naan ɔaa taad ute magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal jee ken lee bɔɔb *Bee Raa se, taa 'kɔŋ raay ken naan an kɔŋŋ Isa adesiŋ kɛda. ⁵ Ken naade booy taar se, maakde raapo ɔɔ naade taadŋga taad ɔɔ utu an kɛdn gurs. ⁶ Naan ken se, Judas tooko ɔɔ baag toom Isa taa ken naan jaay aak jeege gɔtɔ num, naan adesiŋ taada ɔɔ naade an kɔkɔ.

Isa tɛd *laa Paak ute jee metiŋ ki

(Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kɔr 11.23-29)

⁷ Bii gen laa mappan ɔk ɔrɔm ey jaay aan se, bii ken se ɔo bɛeki num, k'tɔjŋ gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸ Taa naan se ɔo, Isa ɔl Pier ute Jan deekden ɔɔ: «'Baa 'tɛdʒeki kɔsɔ gen laa Paak taa j'aki ɔaa kɔsɔ.» ⁹ Naade tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai 'je j'aisiŋ tɛdn kaam gay?» ¹⁰ Isa tɛrlɛdn ɔɔ: «'Booyki: ken 'baaki ɔaa maakŋ gɛgɛr ki se, naase aki dɔɔdn ute gaaba uuno kɔɔyɔ dooc te maane se. ɔkki metiŋa ɔɔ 'baaki maakŋ bee ken naan an kɛnd maak ki se. ¹¹ Ken aankiga num, 'taadki mɛl bee ki se ɔki: «Debm dooy jeege ɔljeno ɔɔ k'tɔnd meti ɔɔ bee gay jaay ɔo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee metiŋ ki se?» ¹² Num naan asen taadŋ bee magala ken j'iiniŋ do bee ki raan, ɔɔ maakŋ bee se, nakiŋge paac aas kart. Gōtn ese ɔo ajeki tɛdn kɔsn gen laa Paak.» ¹³ Ken naade ɔaa aan se, ɔŋ nakge se paac aan gɔɔ ken Isa taadɛno. Gōtn se ɔo naade tɛd kɔsn gen laa Paak.

Kɔsn gen Mɛljeje

¹⁴ Ken kaadŋ kɔsɔ jaay aan se, Isa baado iŋg kaadŋ tabil ki ute jee kaan naabiŋge. ¹⁵ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Maam m'je ute maakum paac m'kɔsn *laa Paak ute naase jaay ɔo m'dabara. ¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam mɔɔtn tap ɔo Laa Paak se, m'kɔŋ kɔs ey sum, bini nakŋ ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobiŋ ki *maakŋ Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gōtn se naan uun *kɔɔpm ken ɔk tɔtn koojŋ biŋ se jiiŋ ki, tɔɔm *Raa ɔɔ deekden ɔɔ: «ɔkki ɔɔ 'nig aayiŋki ute naapa. ¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tɔtn koojŋ biŋ ese se, mɔɔtn m'an kɔŋ kaaye dɔɔl ute naase ey sum, bini maakŋ Gaar Raa adɛ ɔaa.»

¹⁹ Tɛr naan uun mappa jiiŋ ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup ɛddesiŋa ɔɔ deekden ɔɔ: «Kɛse ɔo roma ken m'ɛdiŋ *sɛrke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tɛdiŋki bini ɔɔ 'saapki dom ki.» ²⁰ Ken naade ɔs aas se, naan uun kɔɔpm ɔk tɔtn koojŋ biŋ se ɔɔ tɛdiŋ bin kici, taadɛn ɔɔ: «Tɔtn koojŋ biŋ ken maakŋ kɔɔpm ese se kɛse je taadŋ ɔɔ: *Raa dɔɔkga kiji ute naase ɔɔ kɛse ɔo moosum ken ɔoy taa naase.»

²¹ Ken naade iŋg ɔs kɔs se, Isa deekden ɔɔ: «Aakki, debm am kut se ɔlga jiiŋ maakŋ baay ki ute maam tɛɛ. ²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken Raa taadni, num gan ɔɔŋ deb ken an kut se!» ²³ Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadŋ ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɔo 'kɔŋ tɛdn nakŋ se.

Jee metn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴ Gōtn se, jee metn Isa ki baag tɛdn dekeŋɛ ɔɔ naaj ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɔo 'tɛdn magala. ²⁵ Gan Isa deekden ɔɔ: «'Jeelki, gaariŋgen do naan ki se iŋg do jeege tu tɛd jeege kusiniŋ, ɔɔ magalgen tiŋg do jeege tu se, je jeege aden dan jee bɛɛ. ²⁶ Num naase se, ɔŋte 'tɛdki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tɛdn magal se, ɔŋ 'tɛd rɔŋ aan goon ɔkɔ ɔɔ debm je tɛdn

naana se, ɔŋ 'tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Debm magal ɓo ken gay: debm ken ing ɔs kɔs lɔbu debm ken kɔsɔ ooyga num lee ɓaado tɔndiŋ jeege tu se ne? Debm ɔs kɔs se ɓo debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan gɔɔ m'debm tɛdn naabse. ²⁸ Ken maam maakŋ dubar ki se, naase ɓo, jee daayum ingkiro ute maama. ²⁹ Aan gɔɔ Bubum ɔnum gaara maam ki se, maam kic m'ɔnsen gaara naase ki, ³⁰ taa naase aki ɓaa kɔsɔ ɔɔ aki kaaye ute maama maakŋ gaarum ki. Ɔɔ naase utu aki kiŋg do kaag doge tu gen kɔŋŋ ɓɔɔɔ do taa ɓee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa ɔɔ Pier utu an baatiŋa

³¹ Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tɔndga meta ɔɔ jee ai lɔɔyɔ aan gɔɔ teen k'lɔɔyiŋ maakŋ gert ki se. ³² Gan maam m'tɔndga metn Raa taa naai, taa kaal maaki ken naai aal dom ki se, 'tɛdn ɔer eyo. Ɔɔ ken naai jaay terloga gɔtum ki num, genaai ge se, edden kaay kaama taa 'tɛdn jee tɔɔgɔ naan maam ki.» ³³ Gan Pier terliŋ ɔɔ: «Meluma, maam m'tookŋ m'ɓaa dangay ki ute naai ɔɔ m'kooy ute naai.» ³⁴ Ter Isa terliŋ ɔɔ: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai 'naaŋŋ dɔɔl mɔtɔ ɔɔ 'deekŋ ɔɔ 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

³⁵ Gɔtn se, Isa deekden daala ɔɔ: «Kaad ken m'ɔlseno naaba jaay m'taadsen m'ɔɔ ɔŋte 'kuunki gursi, ɓɔɔnɔ ɔɔ saa se, dim baatsege la?» Naade terliŋ ɔɔ: «Dim baatje te eyo.» ³⁶ Ter naan deekden daala ɔɔ: «Bɔrse se, debm ɔk gurs le, uunu ɔɔ debm ɔk ɓɔɔnɔ kic le, uunu; ɔɔ debm ɔk gɔrd-jerle ey le dugŋ naatn ute kal magaliŋa ɔɔ ŋ'dugŋ gɔrd-jerle. ³⁷ Taa naan se, maam m'deekseni: taar ken Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki ken ɔɔ: *naan se se j'aalga muŋ maakŋ jee tujge tu.**
«Taar se ɓo ɓɔrse aanga doobiŋ ki.»

³⁸ Gan jee metiŋ ki terliŋ ɔɔ: «Melje, naaje j'ɔk gɔrd-jerle di ara.» Naan terlden ɔɔ: «Kese ɓeega sum, taarse se ɔŋiŋki.»

*Isa tɔnd metn Raa do *kɔsn ɔlib ki (Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

³⁹ Gɔtn se Isa teec ɓaa ook do kɔs ɔlib ki, gɔtn ken naan lee ɓaan ro ki. Ɔɔ jee metiŋ ki se, ɓaa ute naana. ⁴⁰ Ken naade aan gɔtn ese se, naan deekden ɔɔ: «'Tɔndki metn Raa taa naase aki koocŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo.» ⁴¹ Ter Isa iik tɔɔk ɔɔes ki daande ute jee metiŋ ki se kaam kund koa; gɔtn se naan erg naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa, ⁴² deek ɔɔ: «Bua, ken naai 'je num, *kɔɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikiŋ naatn dɔkɔ rom ki. Num gan 'ted aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ ken maam ɓo m'je se eyo.» ⁴³ Gɔtn ese *kɔdn Raa ɓɔɔyo maakŋ raa ki ɓaado eɔiŋ gaab tɔɔgɔ. ⁴⁴ Ken Isa jaay maakiŋ tuj kasak kasak se, naan tɔnd metn Raa bini gɔtɔŋgiŋ teec roŋ ki jaay tad naan ki se tec aan gɔɔ mooso. ⁴⁵ Ken naan tɔnd metn Raa jaay aas se, iin ɓaado ɔŋ jee metiŋ ki ɔɔ ute maak-tujde se ɔlden naade tood bia. ⁴⁶ Naan deekden ɔɔ: «Gen di jaay 'toodki bi se? Iiŋki raan ɔɔ 'tɔndki metn Raa, taa aki koocŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo.»

Jeege ɔk Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Ken Isa utu taad taad ɓɔrt sum ɓo, jee denge teeco ɔɔ debm tɔɔddeno se roŋ Judas. Naan se metn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan ɓaado ɔɔ Isa ki,

* 22:37 Aak Eza 53.12.

baam əkiŋa əə aay ciilin. ⁴⁸ Ɔo Isa terlin əə: «Judas, ute baam kəkŋ ken naai 'baam əkuma əə aay ciilum se 60, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee ken cee Isa ki jaay aak nakŋ ken utu 'ted se, naade deekiŋ əə: «Məlje, jee ese j'aden təŋŋ ute gərɔd-jerljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalan əədo gərɔd-jerliŋa əə əg gaŋŋ te bi do ji daama gen debm tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki. ⁵¹ Num gaŋ Isa taadden əə: «Ɔŋki! Ɔŋte 'tedki bini.» Ɔo Isa əl jin ut bi gaabm se əə gaabm se əŋ lapia. ⁵² Gətn se Isa taad jeege tun 6aano kəkə əə jee se, magal jee tedn serke Raage tu, magal jee ken lee bəəb *Bee Raa ute magal taa 'Bee Yaudge əə deekden əə: «Naase 'teeckiro ute gərɔd-jerlsege əə sirdsege se, aan gəə '6aakiro kəkŋ debm 6oogo. ⁵³ Ey num 6ii-raa, maam m'tingə ute naase daan bəəə 'Bee Raa ki əə nam tap 6o əŋ əl te jin rom ki eyo. Nabo 6orse se, kaadn naasen əkki təəgə maakŋ gət ken əəf se 6o, aanga.»

Pier naaj əə naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴ Ken naade jaay ək Isa se, naade 6aansino maakŋ 6ee *magal debm tedn serke Raa ki. Naan ken se, Pier lee təl goosde kaam məətn dəkə. ⁵⁵ Ken naade jaay aan se, əŋ gətn se k'tuuyga tuuy poodo daan bəəə ki əə jeege inŋ riib riibi əə Pier 6aado inŋ riib ute naade kici. ⁵⁶ Mənd tedn naabm gətn ese jaay aakiŋ naan inŋ riib riib poodo se, naan əndin kaama tak əə deek əə: «Gaabm se kic debm naana.» ⁵⁷ Gaŋ Pier naaj əə: «Mənd ara, 6ere, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸ Ter cəkə sum 6o, deb kuuy aakiŋ se, deekiŋ əə: «Naai kic 'metn naade.» Ɔo Pier terlin əə: «A-a, maam metn naade eyo.» ⁵⁹ Cəkə sum se, deb kuuy 6aado deekiŋ daala əə: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kəf Galile.»

⁶⁰ Gaŋ Pier terlin əə: «Taari se tap 6o, naai 'je deekŋ əə dio?» Gaŋ kər naan utu taad taad 6ort se sum 6o, kərəŋjə naar əəf əəyə. ⁶¹ Gətn se, Məljege tərɪ aak Pier, əə ken kaamde jaay dəəf se, Pier naar saap do taar ken Məljege taadino, ken əə: «Jaaki, kər kərəŋjə təy ey sum 6o, naai am baatn dəəɪ mətə.» ⁶² Gətn se naan teeco əə baag keeme gab gab.

⁶³ Jee inŋ bəəb Isa se, naade terecin metina əə təndina. ⁶⁴ Naade teelin kaamina, təndina əə taadin əə: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken təndi se tap 6o nanja?» ⁶⁵ Gətn ese, naade naajin rap rap.

Isa j'ək k'6aan naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge

⁶⁶ Tanərin nərin se, magal taa 6ee Yaudge, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raage, naade se 6o jee ken lee aak metn taarge, naade tusu paac əə əl j'ək k'6aano te Isa naande ki. ⁶⁷ Aan gətn se, naade tənd metina əə: «Ken naai 6o *al-Masi le, 'deekjeni.» Isa tərɪden əə: «Maam m'taadsenga kic le, naase aki 'tookki eyo. ⁶⁸ Ɔo ken m'tənd metse kic le, naase amki 'kəŋ tərɪ eyo. ⁶⁹ Num naan ki se, *Goon Deba se utu '6aa kinŋ do ji daam Raa Sidburku ki.» ⁷⁰ Naade paac terlin əə: «Do taari ki se, naai je deekŋ əə naai 6o 'Goon Raa 6aamo?» Isa tərɪden əə: «Kese naase malinge 6o 'taadki əki maam Goon Raa.» ⁷¹ Gətn se naade deek əə: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naajege le, k'booyinkiga te bijege, naan mala 6o taadjeki ute taarina.»

23

*Isa j'ok k'baansin naan Pilat ki**(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)*

¹ Jee se iino paac taa naap ki, oko Isa do baansin naan magal *Romege tu k'danin Pilat. ² Gotn se, naade baagin tol taara don ki do: «Naaje k'j'ono gaabm se ted ted pitini maakn naanje ki. Naan gaas jeege do j'onte kogn miiri Gaar magal ing Rom ki ken k'danin Sezar se do deek jeege tu do naan bo *al-Masi, naan bo gaarge.» ³ Gotn se Pilat tond metin do: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin do: «Aan god ken naai 'deekin se.» ⁴ Jo Pilat terl aak *magal jee tedn serke Raage tu ute jee denge se do deekden do: «Gaabm se, maam m'onin tuj te dim ken aas kutin eyo.» ⁵ Gan naade dook taar on eyo do deek do: «Gaabm se dos metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki do bini borse aanga gotjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

Isa naan Gaar *Erød ki

⁶ Ken Pilat jaay booy taarde se, tond meta do: «Gaabm se tap bo, 'tedn kod Galile la?» ⁷ Ken k'taadin j'oo Isa se metn jee Gaar Erødge se, gotn se naan olin gotn Erød ki, taa bii ken se, Erød kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Erød jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap bo, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee dos kods maanina. Jo naan je an tedn nakn-kodm gam naanin ki do naan 'kaaka. ⁹ Naan tond metin dol cok cok, nafo Isa terlin taar dim eyo. ¹⁰ Kaad ken se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage se tolin taargen deer deer don ki. ¹¹ Jo Erød ute asgaringe se tedin ren ren do terecin metin ki. Ter naade uusin kal ute rona omb birin birin, jaay bo naade olin gotn Pilat ki. ¹² Ey num, do dakin Erød te Pilat se taarde baa eyo; num gan bii ken se sum bo, naade tedn medn naapge.

*Isa k'j'utinga**(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)*

¹³ Gotn ese Pilat dan tus *magal jee tedn serke Raage tu, magalgen gotn ese do ute jee denge paac, ¹⁴ do naan deekden do: «Naase ok 'gaamkiro te gaabm ese se oki naan dos kods metn jeege do naanse ki se sum bo, maam tond metina do taarge tun naase 'tolinki don ki paac se, nafo maam m'onin naan tuj te dim ken aas kutin eyo. ¹⁵ *Erød kic bo on te taar ken aas tolin eyo jaay olumsino gotn ara se. Jo gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tol ro ki se goto. ¹⁶ Borse, maam m'an kond ute meeje do m'an kon 'baa.» ¹⁷ [Ken *laa Paak jaay aanga tak bo, maakn jeedege tun k'tokde dangay ki se, Pilat lee tood tolde tol debm dangay kalan.]* ¹⁸ Gotn se naade doob doo dooy taa naapki caa do: «Gaabm se, 'tolina do doo oljeno Barabasi!» ¹⁹ Ey num Barabas se, j'okin dangay ki taa pitin ken naan tedo maakn geger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan tologa tol deba. ²⁰ Ter Pilat tond metde daala, taa naan je doobm ken an kodn kol Isa. ²¹ Ken naade jaay booy taar se, ter doob dooy caa do: «Naan se, 'tup 'tolin ro kaag ki! 'Tup 'tolin ro kaag ki!»

²² Gotn se Pilat tond metde gen k-motoge tu do: «Gaabm se tap bo tujga di? Ey num maam m'on te ne dim ken aas tolin eyo. Borse, maam m'an kond te meeje do m'an kodn kol.» ²³ Gan naade tooy makono on eyo do taad do:

* **23:17** Taar se, maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se goto.

«Gaabm se k'tup k'toolin ro kaag ki.» Ken naade tooy se, ted dir dir baa deel doa.

²⁴ Gotn se Pilat took gen tedn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naan ol k'baa k'j'odof j'olden gaabm ken naade jen se; ey num naan bo debm pitin toolo deba jaay j'olin dangay ki se. Gan gen Isa se, naan eddesin kaam jide oo deekden oo: «'Tednki aan goo ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade baan baa te Isa se, naade dood ute gaaba kalan k'danin Simon kod Siren. Naan iino naatn oo deel deel te doobm se. Naade akin taa tooo gen kuun kaagn j'an baa tupm Isa ro ki se oo naan uun kaagn se oo leen metn Isa ki. ²⁷ Ken Isa baa baa se, jeege dena ak metina. Maakde ki se metinge mendge oo mendgen se jaay aakin se, tond tarkaaddege† tooyo eemin noo. ²⁸ Isa terl aakde oo deekden oo: «Mendgen Jeruzalem ki, onte 'keemki taa maama. Num eemki bo taa naase malinge oo taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekn j'oo: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooj nam te te eyo oo kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu oo: «'Tooocki doje ki oo 'taadn kasge tu oo: «'Deebki doje ki.»‡ ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zere se, do ko kaag ken tuutu se, tap bo 'tedn oo dio?»

³² Gotn se k'tok k'baano ute jeege dio oo jee se, jee ken tujga tuj dim, taa j'aden baa tool ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gotn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oo jee ken tujga tuj dim se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki oo deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'daarin ro kaag ki se, deek oo: «Bua, 'toolde *kusinge, taa nakn naade ted se, naade jeel eyo.»

Gen nign kal Isa se, naade tedin salatia oo debm ken oocinga bo uunu uunu.

³⁵ Gotn se jee denge daar aakina; oo jee magalge se, ooyin koogo metin ki oo deek oo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan bo *al-Masi ken *Raa beer oadin deer num, borse n'aa j'ron mala.» ³⁶ Asgarge kic bo teredin metin ki; naade baado ceeñ ki oo edin totn koojn bin ken mooy se, ³⁷ oo deekin oo: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se bo, naade raan olin kaam don ki oo: Kese bo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakn jeege tun di ken tujga tuj dim jaay k'tup k'toolde ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin oo: «Naai bo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi oo aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gan deb kalan uunin kaamin deekin oo: «Naai se, 'beer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakn dubar ki aan goo naan kici. ⁴¹ Gen naaje se, ken k'dabarje kic doobina. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gan naan se, tuj te dim eyo.» ⁴² Gotn se naan deek Isa ki oo: «Isa, giin naai ade baa maakn gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa terlin oo: «'Booy bee m'ai taada: jaaki sum bo, naai 'baa te maam gotn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naanja te magalin se goto baa ilim dib bini aan katar do teger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'on j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakn *Bee Raa se, neepo raan daan

† 23:27 Tond tarkaad gotn naade ki se je deekn oo: keem noo. ‡ 23:30 Aak Oz 10.8.

ki bini aan naan ki tak. ⁴⁶ Gōtn ese, Isa ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Bua, kom se, m'ɔŋisiŋ kaam ji.» Ken naan taad taariŋ aas se, ɔŋ koŋ teece.

⁴⁷ Ken bubm asgarge jaay aak nakŋ deel se, naan *nook Raa ɔɔ deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!» ⁴⁸ Ɔɔ jeegen ken baado aak nakŋ deel se, ken naade jaay uun tɛrl ɔɔ ɔɔ, maakde tuj se tɔnd tarkaaddege. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naana ɔɔ mɛndgen baago kɔkŋ mɛtiŋ taa naan Galile ki se, naade se paac daar gōtn dɔko jaay ɔɔ aakiŋa.

Isa k'j'ɔlin maaky iib ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gōtn se, gaaba kalan roŋ Yusup ɔɔ naan se, maaky magalge tun ken lee aak mɛtn taarge se. Naan se debm bɛɛ ɔɔ debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iinɔ maaky gɛgɛr Yaudge tun k'danŋ Arimate. Ɔɔ nakŋ jeenge tɛd paac se, naan ɔl te taariŋ maak ki eyo. Taa naan iŋg aak kaak kaam *maaky Gaar Raa ken utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se ɔɔ ɔɔ Pilat ɔɔ tɔnd mɛtiŋa taa an kɔŋ ro Isa se, naan an ɔɔ ɔɔ kɔl maaky iib ki. ⁵³ Pilat ɔŋiŋsiŋa ɔɔ naan ɔɔ ɔɔ ro Isa naatn ro kaag ki. Gōtn se Yusup teelin ute kal duubu ɔɔ ɔɔ ɔɔ ɔl aalin maaky iib ken j'ɔŋ ko sum ɔɔ j'ud k'daapiŋa. Ɔɔ iibm se, ɔɔ ɔɔ kalan j'ɔl k'naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴ Biin se, jeege daap daap rode taa tɛgɛr sum ɔɔ, *ɔɔ sebit se baaga.

⁵⁵ Mɛndgen baago daan Isa Galile ki se, ɔɔ te Yusup kalan gen ɔɔ ɔɔ kaaky iibm ken j'ɔl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ Ɔɔ ken naade jaay ɔk tɛrl been se, naade ɔɔ tɛdɔ nakŋ oot nijimi ute itir gen ɔɔ kɔtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade iŋg tɔl maakde taa *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se gaasdenga gaasa ɔɔ j'ɔŋte tɛdn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanɔɔriŋ nɔɔriŋ sum ɔɔ, mɛndgen se iin ɔɔ taa baad ken j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakŋ oot nijimi ɔɔ ute itir ken naade tɛdɔ se. ² Ken naade jaay aan se, ɔŋ ko ken k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn. ³ Num ken naade jaay ɛnd maak ki se, ɔŋ te ro Meljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakŋ se, ɔkden taad eyo. Gōtn ese sum ɔɔ, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵ Ken naade aak jeegen se, dɔrlɔ ɔɔ nirdɛ teece ɔɔ gōtn se naade no dode naan ki. Ɔɔ gaabgen se taadɛn ɔɔ: «Debm zɛɛɛ jaay j'enki daan jeege tun ooyga kooy se tap ɔɔ, gen di? ⁶ Gōtn ara se, naan gɔtɔ! Gaŋ naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ ken naan deekseno ɔɔ: *Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jee *kusiŋge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki ɔɔ ɔɔ ɔɔ k-mɔtɔge tu se, naan utu 'duru.»

⁸ Gōtn ese se naade naar saap do taar ken Isa taadɛno se. ⁹ Taa baad ki se, naade ɔk tɛrlɔ baado taad jee mɛtiŋ ken sik-kaar-kalan ute jee kuuy paacŋ iŋg te naade se. ¹⁰ Mɛndgen baano ute labar se, naade Mari ken iinɔ Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mɛndgen mɛtiŋge kuuy kici; naade baado taadn nakŋ se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹ Ken jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge. ¹² Anum Pier se, iin aan ɔɔ ɔɔ taa baad ki. Ɔɔ ken naan jaay aan se, no aak maaky baada, aak kalge kaliŋ ki sum ɔɔ num nakŋ ken deel se, ɔkŋ taad eyo. Gōtn se naan ɔk tɛrl ɔɔ ɔɔ ɔɔ ɔɔ.

*Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee metin ken dio
(Mk 16.12-13)*

¹³ Bii ken se sum 60, jee metn Isa ken di se, iin baa baa maakn naan ken k'danin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dak cakɔ. ¹⁴ Ken naade baa baa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gotn se Isa mala on metde ɔ ak doob ute naade tele. ¹⁶ Naade aakin ute kaamde, nabo dim gaasde naade on aak okin eyo.

¹⁷ Gotn se Isa tond metde ɔ: «Metn taar di jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gotn se naade ak daar yip ɔ maakde tuju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Kleopas se terlin ɔ: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin naane se. ɔ naai 'kali ki sum 60, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa tond metde ɔ «Di 60 tedɔ?» Naade terlin ɔ: «Nakn jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki ɔ naan jeege tu se, naan taad taara ute tɔɔgn Raa ɔ ted nakgen deel doa. ²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raajege tu, ute magaljege se ak alin ji jeege tu ɔ on bɔɔɔ don ki taa j'an baa tɔɔɔ ɔ naade baa tup tɔɔlin ro kaag ki. ²¹ Ey num, naaje k'jin k'j'ond doje j'ɔ, naan 60 debm ken utu kɔɔdn do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, bɔrse tedga bii mɔɔ. ²² Deere, mendgen kandum maakje ki se, baado taadjen taar deel doa, taa naade, tanɔɔrin nɔɔrin se, iin ingo taa iib ki, ²³ ɔ naade on te ro Isa eyo. Naade ak terl baado taadjen ɔ naade aako *kɔdn Raage ɔ kɔdn Raage se deekdeno ɔ: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen metinge kic iin ingo taa iib ki ɔ on nakge se aan go ken mendge taadjeno se sum, nabo yon se, naade aakin te te eyo.»

²⁵ Gotn se Isa deekden ɔ: «Naase se dose biga ɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se le, naase booy okki metin eyo ɔ naase le 'took aalki maakse do ki yokɔf eyo! ²⁶ Beeki se, *al-Masi 'dabar, jaay 60 Raa an *nooko.» ²⁷ ɔ naan baagden tɔɔkn metn taargen ken Kitap taad ron ki ɔ naan uun metin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Ken naade jaay aan ceɛ naan ken naade baa baa maak ki se, Isa baa aan go aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ak daar metin ki tak deekin ɔ: «ɔp te naaje, taa kaada baaga ɔ gɔtɔ kic le, okga jinɔ.» ɔ naan tooko end baa ing ute naade. ³⁰ Ken naade ing ɔs kɔs do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tɔɔm Raa, dupina ɔ eddesina. ³¹ Gotn se kaamde ɔd aaka ɔ naade aak jeelina; nabo kaad ken se sum 60, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa ɔ: «Ken k'baakiro baa doob ki jaay, naan taad tɔɔjeki metn taar maakn Kitap ki se, taarin se ɔs maakjege aak eyo.»

³³ Naan ken se sum 60, naade naar iij-ok terl Jeruzalem ki; ɔ naade baa on jeegen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se. ³⁴ Ken naade jaay aan se, jee se doɔdden ute taargen se ɔ deekden ɔ: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer ɔ teecoga naan Simon ki!» ³⁵ ɔ naade kic taadden nakn ken aandeno doob ki ɔ kaad ken Isa uun mappa, tɔɔm Raa jaay 60, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun metin ken sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

³⁶ Ken naade utu taad taad sum 60, gotn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. ɔ naan deekden ɔ: «On tɔɔsn Raa 'tedn te naase!» ³⁷ Num ken naade aakin se, nirdɛ teece ɔ beere okde ɔ naade saap ɔ kaadn naane

nirl nam. ³⁸ Gōtn se Isa deekden ɔ: «Nirlse teec bin se gen dī? Gen dī jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jimge ute jemge. Kese maam mala. Aakki ɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cɛŋge ute daa ro aan gɔɔ gen maam se eyo.» ⁴⁰ Ken naan jaay taadden aas se, naan taadden jimge ute jemge. ⁴¹ Ken naade aakin se, maakde-raapo naɔ, maakde ɔk naaja taa nakɛ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. Gōtn se Isa deekden ɔ: «Gōtse ki ara se, ɔkki nakɛ kɔsɔ la?» ⁴² Ɔ naade eep efin kenɛ ken naade naanɛŋa naan se. ⁴³ Naande ki se sum ɔ, naan uun ɔsɔ.

⁴⁴ Ter Isa deekden ɔ: «Kese ɔ taargen m'ing m'taadsono, kaad ken m'tingo te naase. Bee ki num, taargen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobin ki paac.» ⁴⁵ Gōtn se, naan ɔdden bide gen booy kɔkɛ metn taar maakɛ Kitap ki. ⁴⁶ Ter naan deekden daala ɔ: «Taa naan se ɔ, Kitap taad ɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔ 'kooyo ɔ daan bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm meta Jeruzalem ki ɔ k'ɔaa taadn metjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen terl maakde do Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiŋdege. ⁴⁸ Ɔ naase se ɔ amki 'tedn saadumge. ⁴⁹ Ɔ maam m'utu m'aseno kɔl nakɛ ken Bubum taad ɔ utu aseno 'ked se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kɔŋ tɔɔŋ ade kiin gōtn Raa ki se.»

*Raa uun baan ute Isa maakɛ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gōtn se Isa baande naatn kaam aak Betani ɔ ken naade jaay aan gōtn ese se, naan uun jin raan ɔ ɔdden ɔoro. ⁵¹ Ken naan utu ɔdden kɔɔd ɔoro sum ɔ, gōtn se naan iik took ute naade cɔkɔ ɔ Raa uun baansin maakɛ raa ki.

⁵² Ken naade jaay ergo naanin ki ɔ tɔɔminɔ aas se, naade iij-ɔk terl ɔaa Jeruzalem ki ute maak-raapo dena. ⁵³ Ɔ bii-raa, naade lee tɔɔm Raa daan ɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Jan raanjin se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy kɛn maakɲ naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tond daap taaringe kaam kuuy tec aan gɔɔ taar jigan kɛn jee kuuy raanɲen se eyo ɔɔ maakɲ taaringe tun naan taad se kic 60 tec kuuy. Ɔɔ ko taargen maak ki se kic 60 kaam kuuy. Taargen kɛn naan aakiɲ jiga cir paac se, taargen kɛn jeege jeel metin eyo kɛn Isa taad ɔɔ ute nakgen kɛn naan tɛda. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Ɔɔ tap tap se naan taad ute magalgen jeel tɔɔkɲ metn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Naade se 60 jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee metin ki se kic 60, Yaudge aan gɔɔ naade. Kɛn Jan jaay taad metn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dɛnde sum eyo, num naan taad ute jeege paacɲ do naan ki kɛn baate tookɲ taariɲa. Maakɲ kitapm kɛn Jan raan se, taad te metn taar koojin Isa eyo ute metn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Naɔo kɛn naan utu uun kuun metn taarin se, naan taadga dɛna kɛn ɔɔ Isa se naan 60 Taara ɔɔ Taara se baado uun ro deba ɔɔ ting daan jeege tu taa aden 'tedn gaan Raage.

Isa se naan 60 debm kɛn k'danjin Taara se

¹ Do dɔkiɲ kɛn *Raa utu aalo kaal do naan se, debm kɛn k'danjin Taara se, naan utu tap. Ɔɔ naan ting te Raa ɔɔ naan mala kic 60 Raa. ² Anum do dɔkiɲ kɛn Raa utu aalo kaal do naan se, debm k'danjin Taara se, naan ing te Raa tele. ³ Nakgen kɛn Raa aalde paac se, naan aalde te debm kɛn k'danjin Taara se ɔɔ ne dim kɛn Raa aalin jaay te naan ey se, gɔɔ. ⁴ Debm kɛn k'danjin Taara se, naan 60 debm ɛdkaaja jeege tu. Ɔɔ kaajɲ naan ɛdden se 60, wɔɔrden gɔɔ. ⁵ Ɔɔ gɔɔn wɔɔr se, wɔɔr maakɲ gɔɔn kɛn ɔɔdo naɔo gɔɔn ɔɔd se ɔɲ gaasiɲ te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa ɔlo debm kaan naabiɲa ɔɔ naan se ron Jan*. ⁷ Naan baado ɣɛn tedn saada, taa taadn saadn gɔɔn wɔɔr se jeege tu, kɛn bin se jeege paac jaay booy ɔkga taarin num, 'kuunu. ⁸ Jan se, naan 60 gɔɔn wɔɔr eyo, num naan se baado taadn saadn debm kɛn k'danjin gɔɔn wɔɔr se 60 jeege tu.

⁹ Debm k'danjin Taara se, naan se 60 gɔɔn wɔɔr mala mala, kɛn naan jaay baado do naan ki se, wɔɔr gɔɔ jeege tu paac. ¹⁰ Num debm k'danjin Taara se, naan baadoga do naan ki ɔɔ Raa aalo do naan se utu ro naan, naɔo jee do naan ki se, ɔɲ jeelin te eyo. ¹¹ Naan baado gɔɔn taasinge tu, naɔo taasinge mala kic 60 baate dɔɔdn kɔkiɲa. ¹² Num gan jee metingen took uunga taariɲa ɔɔ aalga maakde don ki se, naan ɔɔddenga doobo taa naade tedn gaan Raage. ¹³ Ken naade jaay tedn gaan Raage se, naade se jikilimge 60 toojde eyo ɔɔ kɛse ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala 60 tedden naade se tedga geniɲge.

* 1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

14 Debm ken k'danin Taara se, tedga debkilimi oo naan baado inj daanjege tu oo naaje se j'aakga *nookina; oo nookn naan se Bubin Raa bo edina, naan bo Goonin kalan lak se. Jo naan se, debm bee aak eyo oo taad taar met ki oo ken taad jeege tu jaay olden naade jeel Raa mala mala se kic bo, naana.

15 Ken Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu oo: «Aakki! Kese bo gaabm maam taadseno taarina m'oo: «Debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama oo naan se do dakin ken j'oojum te ey kic bo, naan utu tap.»» 16 Taa naan se bo aan goo naan maakin jiga do jeege tu se, tedjekiga bee den aak eyo. Jo been se borse kic bo, utu tedjeki ted rak. 17 Do dakin se Raa olo *Musa bo baado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken baado taad bee Raa ute taar met ki se, Isa *al-Masi. 18 Nam nam bii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tele se bo, taad jeege tu olden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

19 Gotn se magal Yaudgen maakn geger ken Jeruzalem ki olo *jee tedn serke Raage tu ute Lebige baado tond metn Jan oo: «Naai tap bo nanja?» 20 Jo Jan se ayden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal oo: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» 21 Ter naade tond metin daala oo: «Bin se naai tap bo nanja? Lo naai bo *Eli do dakin se la?» Naan terlden oo: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tond metin kuuy daala oo: «Lo naai bo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakin se la?» Naan terlden oo: «Goto.» 22 Gotn se naade deekin oo: «!Taadjen tu naai tap bo nanja? Taa naaje se, j'oljeno kol naaba goti ki taa naaje k'baa taadn jeege tun oljeno se. Naai mala tap bo taadjen tu, naai tap bo nanja?» 23 Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dakin oo:

Maam bo mind debm ken taad do kod-baar ki m'oo:

Doobm Meljege se 'tedinsinki jiga toodn tal.†

24 Gan jeegeen magal Yaudge oldeno gotn Jan-Batist ki se jee metinge se, *Parizige. 25 Gotn se naade tond metin on eyo oo: «Ken naai bo al-Masi eyo, oo *Eli eyo, oo ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade baa se eyo, num nanja taa di jaay oo *batiz jeege se?» 26 Gan Jan-Batist terlden oo: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase l'jeelin eyo. 27 Naan bo debm ken utu baado metum ki oo maam se, kol saan kic bo m'aas gen no tuutin eyo.»

28 Nakgen se paac deel maakn naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gotn se bo gotn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan bo *Goon Baatn Raa*

29 Metbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu baado gotin ki se, naan deek oo: «Aakki! Kese bo Goon Baatn Raa ken utu koodn *kusin jeegeen do naan ki se. 30 Taa naan se bo maam m'taado m'oo: debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dakin j'oojum te ey bort se, naan utu tap. 31 Maam mala kic bo m'jeelin eyo ken kese bo naana se, anum m'baado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israelge tu an jeele.»

32 Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek oo: «Maam m'aako *Nirl Raa booyo maakn raa ki aan goo deere baado inj don ki. 33 Ey num maam se,

† 1:23 Aak Eza 40.3.

m'jeeliṅ eyo naḅo debm olumo ḅḅ m'batiz jeege ute maane se, naaṅ ḅḅ debm taadumo ḅḅ: debm naai utu 'kaakṅ Nirl Raa 'ḅḅḅy ḅaado kiṅṅ doṅ ki se, naaṅ se ḅḅ debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakṅ se maam mala m'aako te kaamuma ḅḅ maam se m'saada, naaṅ se Goon Raa deere.»

*Jee metn Isa ken deet deet
(Mt 4.18-22)*

³⁵ Metbeenki se, Jan-Batist ḅaado iṅṅ te jee metiṅ ken di se ḅḅṅn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist onḅin kaama tak ḅḅ deek ḅḅ: «Aakki! Kese ḅḅ *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naaṅ taadḅen se, naade iin ḅḅ metn Isa. ³⁸ Isa jaay terl aakḅe naade utu ḅaado metiṅ ki se, naaṅ deekḅen ḅḅ: «Naase 'jeki ḅio?» Naade terliṅ ḅḅ: «Raabi, naai iṅṅ gay?» (Raabi se, je deekṅ ḅḅ: Debm dooy jeege.) ³⁹ ḅḅṅn se Isa terlḅen ḅḅ: «'Baakiro aki ḅaa kaaka.» ḅḅ naade tumo te naaṅ tele ḅḅ ḅaado aak ḅḅṅn ken naaṅ iṅṅ. ḅḅ naade ḅḅp iṅṅ te naaṅa. Kaad ken naade aan ḅḅṅn ken ese se teḅer.

⁴⁰ Gaṅ maakṅ jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay ḅḅḅ metn Isa se, deb kalaṅ se roṅ Andre; naaṅ ḅḅ ḅena Simon Pier. ⁴¹ Ken Andre jaay iin ḅḅ Isa se, naaṅ ḅaa ḅḅ ḅena Simon Pier ḅḅ deete. ḅḅṅn se naaṅ deekiṅ ḅḅ: «Naaje se, j'ḅḅḅoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Grḅk se je deekṅ ḅḅ: *Krist)ḅ.» ⁴² Andre se ḅḅ ḅaan te ḅena ḅḅṅn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa onḅ kaama ro Simon ki ḅḅ deekiṅ ḅḅ: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay danj Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekṅ ḅḅ: delbe.)

⁴³ Metbeenki se Isa uun doa ḅen ḅaa taa naaṅ Galile ki. ḅḅṅn se, naaṅ ḅḅ Pilip ḅḅ deekiṅ ḅḅ: «Naai se ḅḅ metuma.» ⁴⁴ Pilip se, naaṅ goon jee Betsaida ḅḅ Betsaida se ḅḅ, maakṅ naaṅ Pier ute ḅen ḅena ḅḅ Andre kici.

⁴⁵ Ter Pilip se ḅaa ḅḅ Natanael deekiṅ ḅḅ: «Naaje j'ḅḅḅoga debm ken Raa ḅḅ *Musa raanṅṅo maakṅ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanṅṅo taariṅ se kici. Naaṅ ḅḅ, Isan koḅ Nazaret ken goon Yusup se.» ⁴⁶ ḅḅṅn se Natanael terliṅ ḅḅ: «Maakṅ naaṅ ken Nazaret ki se ḅḅ, aḅe kḅṅ teecṅ nakṅ beḅ kic dey la?» Gaṅ Pilip deekiṅ ḅḅ: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Ken Isa jaay aak Natanael utu ḅaado ḅḅṅn ki se, naaṅ taad jeege tu ḅḅ: «Aakki! Kese ḅḅ koḅ *Israel mala. Naaṅ taad taar met ki *salal.» ⁴⁸ ḅḅṅn se Natanael terliṅ ḅḅ: «A-a naka, naai 'jeel ḅḅḅum gay?» Gaṅ Isa terliṅ ḅḅ: «Ken Pilip jaay utu ḅaaṅ ḅaa danja se, maam m'aaki naai iṅṅ kiṅṅ metn ko ba ki se.» ⁴⁹ Natanael terliṅ ḅḅ: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai ḅḅ Gaar Israelge.» ⁵⁰ Gaṅ Isa terliṅ ḅḅ: «Taa maam taadṅga taad m'ḅḅ m'aakiga kaak metn ko ba ki se ḅḅ, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakṅ nakgen magal cir naaṅ se daala.» ⁵¹ Ter Isa taadiṅ ḅḅ: «'Booyki beḅ m'asen taada: utu aki kaakṅ maakṅ raa utu koḅḅ wanṅ ḅḅ ute doobm *Goon Deba se *koḅḅn Raage utu ano ḅḅḅḅḅ ḅḅ an kooko.»

2

Isa ute jee metiṅ ki ḅaa ḅḅṅn kḅṅṅ menḅ ki

¹ Ken ḅḅi di jaay deele ḅḅ aan ḅḅi k-mḅḅḅḅe tu se, jeege ḅaa kḅṅṅ menḅa maakṅ naaṅ ken Kana ken taa naaṅ Galile ki. ḅḅ ḅḅiṅ se ko Isa kic ḅḅ utu ḅḅṅn ese. ² ḅḅṅn se Isa kic ute jee metiṅ ki, k'danḅeno ḅaadoḅga ḅḅṅn

---

ḅḅ 1:41 Krist se je deekṅ ḅḅ: naaṅ ḅḅ debm Raa ḅḅ ḅḅṅḅḅ ḅen kaajṅ jeege.

kəkɿ mɛnd kɛn se kici. ³ Gaɿ tətɿn koojɿ biɿ kɛn j'ɛd jeege tun baado se baa naɿa. Gətn se ko Isa baa taad gooniɿ Isa ki ɔ: «Bɛrɛ, tətde se naɿga.» ⁴ Num gaɿ Isa tɛrl kəɿ ki ɔ: «Kaaya, naabm maam m'tɛd se, naai ɓo am taad eyo, ɔo kaadɿ maam m'an tɛdɿ naabm se lɛ, utu aan te ey ɓortɔ.» ⁵ Gətn se ko Isa taad jee tɛdɿ naabge tu ɔ: «Nakɿ naaɿ utu asen taad paac se, 'tɛdɿsiɿki.» ⁶ Anum gətde ki se, ɔk dugulgen gen koa mɛɛɛ kɛn Yaudge tɔmb maane gen lee tugɿ rode taa tɛdɿ aak bɛɛ naan *Raa ki ɔo duguldege se ɔs kooɿɔ ɔo ey lɛ ɔs kooɿɔ mii. ⁷ Isa taad jee tɛdɿ naabge tu ɔ: «Dugulge se baa doocdeki ute maane.» Ɔo jee tɛdɿ naabge se, baa tak dooc maane dugulge tun se ɛɛlɛl ɛɛlɛl. ⁸ Kɛn naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tɛdɿ naabge tu ɔ: «Bɔrse se, 'tak 'ɓaa ɛdki debm kɛn j'ɔndiɿ naan gen kɔsɔ se.» Ɔo naade tak baa ɛdɿ. ⁹ Kɛn naaɿ jaay uum naam maane se, naamiɿ dɛlga tətɿn koojɿ biɿ. Num tətɿn se naaɿ jeel gətn k'ɓaansiɿ eyo. Anum jee tɛdɿ naabgen tako maane se, naade kalde ki sum ɓo jeel gətiɿa. Gətn se debm kɛn j'ɔndiɿ naan gen kɔsɔ se, naar danjo gaabm mɛnda se, ¹⁰ ɔo naaɿ deekiɿ ɔ: «Jeege paac kɛn jaay baadoga gətn kəkɿ mɛnd ki num, j'ɛdden tətɿn koojɿ biɿ atak ɓo deete. Ɔo kɛn naade aay dɛrɛɿga te maraadde jaay ɓo, j'ɛdden tətɿn kɛn atak baat se, kaam mɔɔtn. Gaɿ naai num ɛd tətɿn atak baat se ɓo deete ɔo ɔɿ kɛn atak tap ɓo kaam mɔɔtn.»

¹¹ Kana kɛn taa naaɿ Galile ki se ɓo, gətn kɛn Isa baag tɛdɿ nakɿ-kooɓiɿgen deet deetn kɛn j'ansiɿ kaakɿ jeele. Nakɿ-kooɓigen naaɿ tɛd se, naaɿ taad *nookiɿ jeege tu ɔo jee mɛtiɿ ki se took aal maakde don ki.

¹² Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa iɿɿ te koɿa, jee mɛtiɿ ki ɔo te gɛnaange ɓooɿ baa maakɿ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki. Naɓo, Kaparnayum ki se, naade tiɿgo bii kandum sum.

Isa tuur jee tɛdɿn zogen maakɿ *Bee Raa ki

(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)

¹³ Kɛn Isa jaay aak *laa Paakɿ gen Yaudge ɔɔpɿga gɔɔr se, naaɿ iɿɿ ook baa Jeruzalem ki. ¹⁴ Kɛn naaɿ aan Jeruzalem ki, jaay ɛnd daan ɓooɿ Bee Raa ki se, ɔɿ jee tɛdɿ zo maraɿge, gen baatge, ute gen dɛɛrge ɔo gətn se, naaɿ ɔɿ jee lee pɛlekɿ gursgen gen taa naaɿgen kuuy utu iɿɿg kiɿg gətn ese kici. ¹⁵ Kɛn Isa jaay aakde se naaɿ tɔs kɔɓ ɔo tɛdɿɿ ria. Gətn se naaɿ tuurde paac daan ɓooɿ Bee Raa ki se, baatdege ute maraɿdege. Naaɿ tət tɔɓ tund te tabil jee pɛlekɿ gursgen ese, ɔo gursdege se kic ɓo si wɔɔk kalaɿ kalaɿ. ¹⁶ Ɔo naaɿ taad jee tɛdɿ zo dɛɛrge tu ɔ: «Naksege se ɔɔd teecdeki naatn gətn ara! Ɔɿte 'tɛdki ɓee Bubum se 'tɛdɿ gətn tɛdɿ suuk!» ¹⁷ Jee mɛtiɿ ki jaay saap do nakɿ naaɿ tɛd se, naade saap ɔɿ taar kɛn k'raaɿiɿɿo do dɔkiɿ kɛn ɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje kɛn maam m'ɔk do bee naai ki se dɛn aak eyo ɔo tulum maakum ki aan gɔɔ poodo.**

¹⁸ Gaɿ magal Yaudge taadɿɿ ɔ: «Nakɿ kooɓm gay kɛn naai ajen 'tɛd jaay naaje j'an kaakɿ jeel ro ki ɔo ajen taadɿ ɔo naai se ɔk doobo gen tɛdɿ nakgen se?» ¹⁹ Isa tɛrlɛn ɔ: «Bee Raa daar se, 'tɔɔkiɿki naatn, daan ɓiige tun mɔtɔ sum ɓo maam m'an kiɿiɿ gətiɿ ki.» ²⁰ Gətn ese magal Yaudge tɛrliɿ ɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk ɓaara si-ɔo-kaar-mɛɛɛ jaay j'iɿɿ j'aasiɿa. Gaɿ naai num ɔo daan ɓiige tun mɔtɔ ki sum ɓo an 'kiɿiɿ kaasn gətiɿ ki bin ne?» ²¹ Kɛn Isa jaay taadden taa ɓee bin se, naaɿ aaldɛn kaal naagɿ taara. Ey num naaɿ taad te roɿ mala. ²² Taa naaɿ se ɓo kɛn Isa jaay ooy duro

* 2:17 Aak KKR 69.10.

daan yoge tu se, jee metin ki 6aa saap on taar ken naan taaddeno se do ter naade took do taar ken k'raaninno do dakinna do ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel nan nakj maakj debkilim ki

23 Kaaf ken Isa utu Jeruzalem ki maakj *laa Paak gen Yaudge se, naan tedoga nakj-koo6ge dena ken taaf jeege tu an kaakj jeel ro ki do ken jeege jaay aak nakj-koo6gen naan ted se, maakde ki se, jeege dena aal maakde don ki. 24 Gan Isa aalde maak ki eyo, taa naan se jeel nan maakde paac. 25 Nakj maakj debkilim ki se naan je nam 6o an tedn saadin eyo, taa naan mala se jeel nan nakj ken maakj debkilim ki.

3

*Nikodem 6aa tond metn Isa
(Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)*

1 Maakj jeege tun k'dandje *Parizige se, gaaba kalan k'danin Nikodem do naan se debm maakj magal Yaudge tu kici. 2 Bii kalan naan 6aad6 on Isa noor tond metin do: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa 6o alio, taa nakj-koo6gen naai 'tedin se, debm ken Raa te naan ey num an kon tedin eyo.» 3 Gan Isa terlin do: «'Booy bee m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'doolin te kuuy ey se, naan kon kaakj *maakj Gaar Raa eyo.» 4 Gotn se Nikodem terlin do: «Debkilimi goolga gool kic 6o j'an kon koojn dool la? Naan 'kon kend maakj kon ki daal jaay j'an koojn dool ne?» 5 Isa terlin do: «'Booy bee m'ai taada: debm jaay j'oojin te ute maane eyo do te *Nirl Raa ey se, naan 'kon kend maakj Gaar Raa ki eyo. 6 Debm ken debkilimi 6o oojin se, naan goon debkilimi, num gan debm ken Nirl Raa 6o oojin se, naan se gen Nirl Raa. 7 Taar ken maam m'taad6 m'6o: beeki num j'asen koojn dool kuuy se, onte deel doi. 8 Ken kuulu jaay baagga kol6 se, naan ol 6aa gotn naan jen ro ki; naai se 'booy booy 6o gotin sum, ey num gotn naan iinno do gotn naan ol 6aa se, naai 'jeel eyo. Bin 6o debm ken j'oojin te Nirl Raa se, tec aan goo naan se kici.»

9 Gotn se Nikodem deekin do: «Nakj se 'tedn do dio?» 10 Isa terlin do: «Naai debm dooy *Israelge kic 6o, taar se naai 'jeel ok metin ey la! 11 'Booy bee maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ok metina, do k'taad6sen nakj naaje j'aako te kaamje, gan naase se on 'tookki te do saadn naaje ki eyo. 12 Ken maam m'taad6sen te nakgen do naan ki se kic 6o, naase 'tookki eyo. Do ken m'baagsega taadn te nakgen maakj raa ki se, naase aakki kuun taarum do ki dio? 13 Taa 6ii kalan nam ook aan te maakj raa ki eyo; ken booyo maakj raa ki se, *Goon Deba kalin ki sum. 14 Aan goo *Musa do kod-baar ki se, daap woojn maala* do uun daarin raan do kaag ki, maam Goon Deba kic 6o j'utu j'am kuun kolum raan bini. 15 Bin 6o debm ken aalga maakin do maam ki se, naan 'kon *kaajn gen daayum. 16 Taa Raa se, naan je jeege den aak eyo, naan 6o Goon naan kalan lak, taa debm jaay aal maakin do naan ki se, naan 'kon kut eyo, gan naan se kon kaajn gen daayum. 17 Raa jaay 6o Goonin do naan ki se, gen kon booro do jeege tu eyo. Num gan naan 6o do naan ki se gen kaajn jeege. 18 Debm jaay aalga maakin do naan ki se, booro kooon don ki eyo. Num gan debm baate kaal maakin do naan ki se, naan se booro oocga don ki. Taa naan baatega kaal maakin do Goon Raa kalan lak se. 19 Kese 6o boor

* 3:14 Taa debm woojo dooninga jaay terl aagga woojn ken k'daapin ute maala se on lapia. Aak Nmb 21.9.

ken Raa utu kɔŋ do jeege tu. Taa debm ken k'danjɪŋ gɔtn wɔɔr se baado do naan ki, naɓo jikilimge se je gɔtn ɔɔd se ɓo cir gɔtn wɔɔrɔ taa nakgen naade tɛd se, nakgen *kusina. ²⁰ Taa debm tɛdn nakɪ kusin se, naan je gɔtn wɔɔr eyo ɔɔ je ade ɓaa gɔt ken wɔɔr eyo taa naan ɓeere sɔm nakgen naan tɛd se mɛtin teece. ²¹ Ganj debm ken lee te ken mɛt ki se, naan ɓaa gɔt ken wɔɔrɔ taa j'kaakɪ naabm naan tɛd se 'tood tal ɔɔ naabin naan tɛdin se aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²² Ken nakgen se jaay paac deel se, Isa iin ɓaa te jee mɛtin ki taa naan Jude ki. Naade ɓaa ting gɔtn ese ɔɔ Isa lee *batiz jeege. ²³ Kaad ken se Jan-Batist kici utu ing Aynon ki ken cɛɛ Salim ki, naan kic lee batiz jeege, taa gɔtn se ɔk maane dena. Gɔtn se jeege baado gɔtin ki ɔɔ naan batizɛ. ²⁴ Taa kaad ken se, Jan-Batist j'ɔkin te dangay ki ey ɓortɔ.

²⁵ Ganj ɓii kalan maakɪ jee mɛtn Jan-Batist ki se, baag naajn te kɔf Yaud kalan bini taa tug ro ken debkilimi tɛdn aak ɓɛɛ naan Raa ki se. ²⁶ Jee mɛtn Jan-Batist ki se, ɓaa ɔŋ Jan deekiɪ ɔɔ: «Debm dooy jeege, debm ken ingo te naai do jɛŋ ool Jordan ken kaam naane se, ɔɔ ken naai 'taado saadin jeege tu se, ɓorse naan kic baagga batizɪ jeege ɔɔ jeege se paac ru ɓaa ɓaa gɔtn naan ki.» ²⁷ Jan-Batist tɛrlden ɔɔ: «Debkilimi se, ken Raa jaay undin te kul dim ey se, naan kalin ki kɔŋ tɛdn dim eyo. ²⁸ Naase mala saadumge ken maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num ganj maam Raa ɔlumo kɔl ɓo naanin ki. ²⁹ Naase kic 'jeelki, debm ɔk mɛnda se, naan ɓo gaabm mɛnd se ɔɔ mɛdn gaabm mɛnd ing cɛɛŋ ki se booy taariɪa ɔɔ taariɪ se ɛdin maak-raap den aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔɔ maak-raapm se den aak eyo. ³⁰ Bɛɛki se, ɔŋ naan magal ɓaa ute naanina ɔɔ maam m'kɔɔpm baata m'ɓɔy m'ɓaa ute naanuma.»

Debm ken ɓɔɔyo maakɪ raa ki

³¹ Jan taad daala ɔɔ: «Debm ken ɓɔɔyo maakɪ raa ki se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac. Ganj debm ken j'oojin do naan ki se, naan se debm do naan ki ɔɔ naan taad kic ɓo te nakgen do naan ki ese sum. Num debm ken ɓɔɔyo raan se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac. ³² Naan se saada do nakɪ ken naan aako te kaamina ɔɔ ken naan booyo te ɓina, naɓo nam jaay tookɪ do saadn naan ki se gɔɔ. ³³ Ganj debm took do saadn naan ki se, naan jeel maakin ki, Raa se taad taar mɛt ki *salal. ³⁴ Taa debm ken Raa ɔliŋo se, naan taad taar Raa, taa Raa ɛdin Nirlina ɔɔ ɛdin sin te maraadiɪa. ³⁵ Raa Bubu se je Goonina ɔɔ naan ɔŋin nakge paac kaam jin. ³⁶ Debm jaay aalga maakin do Goon ki se ɛ, naan kɔŋ *kaajn gen daayum. ɔɔ debm jaay baate kaal maakiɪa do Goon ken se ɛ, naan kɔŋ kaaj eyo, num ganj daayum Raa se maak-taariɪ ing don ki.»

4

*Isa taad te mɛnd *Samari*

¹ Ken Isa jaay booy ɔɔ *Parizige booyga ɔɔ naan jee mɛtin ki tɛdga dena ɔɔ naan lee *batiz jeege den cir gen Jan se, ² ken tap se, Isa mala ɓo lee batiz jeege eyo, num jee mɛtin ki ɓo lee batiz jeege. ³ Gɔtn se Isa iin ɔŋ taa naan Jude se ɔɔ ɔk tɛrl ɓaa taa naan Galile ki daala. ⁴ Gen ɓaa Galile ki se, ɓɛɛki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo. ⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakɪ naan ken k'danjɪŋ Siikar. ɔɔ Siikar se, naan cɛɛ maakɪ gɔt ken *Yakub ɛdo do dɔkin goonin Yusup ki.

⁶ Gōtn ese ɔk budu ɔɔ budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gōtn ese se, kaada aasga katara tir ɔɔ naan jaay lee ɔɔr se ɓaa inɗ cεε bud ken ese.

⁷ Gōtn se mēnd Samari kalan bini ɓaado gen takn maane. Isa deekin ɔɔ: «Edumo tu maane m'kaaye.» ⁸ Kaad ken se jee metin ki ɓaaga maakn geger ki taa adeno ɓaa dugn nakn kɔɔ. ⁹ Gan mēnd ken mēnd Samari se deek Isa ki ɔɔ: «Naai le kɔd Yaud, num 'tɔnd metn maan kaaye gōtn maam mēnd Samari ki se, gen dio?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde ɓaa eyo.) ¹⁰ Gōtn se, Isa terlin ɔɔ: «Ken naai jaay 'jeel nakn ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki ɔɔ edumo maane m'kaay se, ey num naai ɓo 'tɔnd metn maan kaaye gōtin ki. ɔɔ naan se ai kedn maan daayum tood ɔɔy kol kol ɔɔ ed kaaja.» ¹¹ Gan mēnda se deekin ɔɔ: «Naka, budu se le jerle ɔɔ naai le ɔk dele eyo. Num maan daayum tood ɔɔy kol kol ɔɔ ed kaaja se an kn gay? ¹² Bugje Yakub ken udjeno budn se, naan mala, geninge ɔɔ te maalinge kic ɓo aayo bud ken ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?» ¹³ Isa terlin ɔɔ: «Debm ken aay maan bud ken ese se, tedga sum ɓo maane utu an tɔol kuuy daala. ¹⁴ Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, mōōtn kuuy maane an tɔol eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn kōoy kol kol maakin ki ɔɔ an kedn *kaajn gen daayum.» ¹⁵ Gōtn se mēnda deekin ɔɔ: «Naka, edumo maan se taa mōōtn kuuy maane am tɔolum eyo, ɔɔ maam le mōōtn m'ade ɓaa ara gen takn maan ey sum.» ¹⁶ Isa deekin ɔɔ: «'Baa danjo gaabi ɔɔ tum 'ɓaakiro kalan gōtn ara.»

¹⁷ Gan mēnda se terlin ɔɔ: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gōtn se, Isa terlin ɔɔ: «Taar ken naai 'taad ɔɔ maam se m'ok gaab ey se, keese met ki. ¹⁸ Taa naai se 'tɔkoga gaabge mii, num gaabm ken naai inɗ ɓorse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.» ¹⁹ Gōtn se mēnda deekin ɔɔ: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki. ²⁰ Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le ɔɔki gōtn keem Raa se, maakn geger Jeruzalem ki kalin ki sum.» ²¹ Isa deekin ɔɔ: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki ɓaa kn keem do ko ken ara ki eyo ɔɔ Jeruzalem ki eyo kici. ²² Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel ɔkki metin eyo. Num gan naaje Yaudge se naaje k'j'eem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajn jeege se ade teecn daan Yaudge tu. ²³ Num kaadin se utu 'kaana ɔɔ ɓorse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegeen eem Raa bin se ɓo ken Raa Bubu jen ro ki. ²⁴ Raa se naan ɓo Mel-kaaja ɔɔ jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se ken Nirlin teddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se ɓo ken naan eddenga kaaja.» ²⁵ Gōtn se mēnda taadin ɔɔ: «Maam se m'jeel debm k'danin *al-Masi, ken ute taar Grek k'danin *Krist se, utu ade ɓaao. Ken naan jaay ɓaadoga se utu ajen taadn tɔkn metn nakgen se paac kalan kala.» ²⁶ Isa terlin ɔɔ: «Debm ken taadi se ɓo, maama.»

²⁷ Gōtn se jee metin ki ɓaado onina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te mēnda se*, paac ɔkden taad eyo. Num gan debm ken jaay an taadn ɔɔ naai 'je di? Lo taad te mēnd se, gen di se gōto? ²⁸ Gōtn ese mēnda iin on kōoyina ɔɔ ɔk terl ɓaa maakn geger ki ɔɔ ɓaa taad jeege tu ɔɔ: ²⁹ «'Baado aakki tu. Maam m'onjo gaabm naane se, taad tōdumo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se ɓo 'tedn al-Masi le daam?» ³⁰ Jeege se teeco maakn geger ki ɔɔ ɓaado on Isa.

* 4:27 Taa debm dooy jeegeen maakn Yaudge tu se taad ute mēndge eyo.

³¹ Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara oo: «Debm dooyje, baado os jaayo.» ³² Gan naan terlden oo: «Nakj kosn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.» ³³ Gotn se jee metin ki taad te naapa oo: «Kaadn naane nam edinga nakj kos le daam?» ³⁴ Ter Isa taadden daala oo: «Kese bo nakj kosuma: maam Raa olumo se, taa m'an 'tedn nakj ken maakin jen ro ki, oo naabm ken naan edumsin se m'an ted kaas te doobina. ³⁵ Naase lee 'taadki oki: «Kaadn kojoo se, oopga laapa soo jaayo.» Num maam m'deeksen m'oo: uunki kaam se, aakki maakj-goto se tedga gen kojoo. ³⁶ Debm kojn maakj goto se borse bo baagga koj bedina, taa naan tus tus nakgen naan oj† se gen ting gen daayum. Taa naan se debm koocho ute debm kojn maakj goto se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷ Kaañ kaa taar ese se, taad taar met ki, ken deek oo: «Deb kalan baado ooo, debm kuuy bo baado ooo.» ³⁸ Maam se m'alse gen kojn maakj gotn ken naase 'naamki te dubar naabin eyo; jee kuuy naab dabaro, num gan naase se, 'baado ojki bo ojki koj sum.»

³⁹ Maakj geger ken ese se *Samarige dena ken took aal maakde do Isa ki, do taar mend ken deekdeno oo: «Naan taad toofummo metuma do nakge tun maam m'tedo se paac.» ⁴⁰ Ken Samarige jaay baado oj Isa se, naade tond metin oo: «Ing te naaje.» Gotn se Isa oo ing te naade bii dio. ⁴¹ Gotn se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde don ki se den cir daala. ⁴² Gotn se naade taad mend ki oo: «Naaje j'aal maakje don ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije oo k'jeelinga deere, naan se bo Debm Kaajn jeegen do naan ki.»

*Magala kalan bin se Isa ed lapi goonin ken gaaba
(Lk 7.1-10)*

⁴³ Gotn se Isa ted bii dio, jaay bo iin on gotn ese oo ok terl baa taa naan Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taarina oo debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakj naanin ki mala se aalin maak ki eyo. ⁴⁵ Num ken naan jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki dooo okin jiga taa naade kic ingo Jeruzalem ki gen *laa Paak oo naade kic aakkiga nakgen paacn ken Isa tedo se.

⁴⁶ Gotn se Isa terlo maakj naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gotn se bo ken naan del maane ted totn koojn bin se. Gan maakj Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonin gaaba koonoo. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'oo Isa iino taa naan Jude ki oo baadoga taa naan Galile ki se, gotn se naan baado ojina oo tond metin oo: «Jaamus, 'booy 'baado edum lapia goonum ken oopga baata baa baa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekin oo: «Ken naase se, jaay aakki te nakj-koocho eyo, te nakj ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekin oo: «Jaamus, kor goonum ooy te ey bort se 'booy 'baado.» ⁵⁰ Isa terlin oo: «Iin 'baa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakin do taar ken Isa taadin se oo naan uun doobina ok terl baa. ⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo terl booy baa baa se, jee tedn naabinge an baado doodina oo deekin oo: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan tond metde oo: «Goono se oj lapia kaad di?» Naade terlin oo: «Terko katar do teger ki sum bo ron on kedek se toolin.» ⁵³ Gotn se bubm goono saap oj kaadn ese bo, kaadn ken Isa taadin oo: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gotn ese se sum bo, naan ute jee maakj been ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kese

† 4:36 Nakgen naan oj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

60 nakɲ-kooɓm gen k-dige, ken Isa tedɲ taa naan Galile ki kaaf ken naan iɲo taa naan Jude ki.

5

Isa ed lapi debm k'runɲuy ki

(Jn 7.19-24, 9.1-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge ted ted laade, ɔo Isa ook ɓaa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ɔk taa doobo, ɔo taa doobm se k'danɲ taa doobm baatge, ɔo goor te goɲn ese ɔk goo ken j'iin k'daapin gen kɔkɲ maane. Goo se, k'danɲ te taar *Ebre *Betzata*, ɔo goɲn se ɔk daabgen gen leke, goɲ kaam mii, ken ɔl gurug goo ese. ³ ɔo metn daabgen se, jee kooɲge toof dooc tak tak, jee kaam-tookge jee cekedɲge ute jee ken jidege ute jedege ooyga kooyo. [Naade se inɲ booy kaadn maane utu ted dagalec dagalec. ⁴ Taa tedga num *kɔdn Raa kalan lee booy booy maakɲ maan ken se, ɔo ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, debm kooɲ jaay booy deet deet maakɲ maan ken se, ken kooɲin se kooɲ ɔo di kic ɓo, ɔɲ lapia.]* ⁵ Taa naan se ɓo gaaba kalan bin se k'runɲuy, ɔo goɲn naan ted k'runɲuy sum se ɔkga ɓaara sik-mɔɔ-kaar-marta. ⁶ Ken Isa jaay aak gaabm se toof toofɔ, ɔo Isa se jeele, gaabm se goɲn naan terec k'runɲuy sum se, daaniɲ dɔkga. Naan deekiɲ ɔo: «Naai 'je kɔɲ lapi la?» ⁷ Gan debm k'runɲuy se terlin ɔo: «Naka, ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, nam am kuun kɔlum maak ki se goɲ. Kor jaay m'ɔo m'kiin ɓaa se le, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Goɲn se Isa deekiɲ ɔo: «iɲi! 'Teel raagi ɔo 'lee 'ɓaa.» ⁹ Goɲn se sum ɓo gaaba se naar ɔɲ lapia, naan uun raagiɲa ɔo baag lea. Gan bii se, *bii sebit. ¹⁰ Goɲn se magal Yaudge deek gaab ken ɔɲ lapi se ɔo: «Jaaki se bii sebit; naai ɔk doobm gen kuun raagi eyo.» ¹¹ Gan gaabm se terlden ɔo: «Gaabm ken edum lapi se ɓo deekumo ɔo: Uun raagi se, iin 'lee 'ɓaa.» ¹² Goɲn se naade tɔnd metin ɔo: «Debm ken taadi ɔo: Uun raagi ɔo 'lee 'ɓaa se, nanɲa?» ¹³ Num gan gaabm se debm jaay edin lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, endga maakɲ jeege tun den se, naan jeel te goɲin eyo.

¹⁴ Num gan ɔkɔ se, Isa ɓaa ɔɲin maakɲ boor *Bee Raa ki ɔo deekiɲ ɔo: «'Booyo, ɓorse naai ɔɲga lapia. Mɔɔtn ɔɲte tedn *kusiɲ sum, ey num naan ki se naai utu 'kɔɲ nakɲ ɔɲ cir naan se daala.» ¹⁵ ɔo gaabm se ɓaa taad magal Yaudge tu ɔo ken edin lapi se, Isa. ¹⁶ Goɲn se magal Yaudge baag je tedn kusiɲ Isa ki, taa naan tedga ted nakɲ se bii sebit ki. ¹⁷ Num gan Isa terlden ɔo: «Bubum *Raa se ɓorse kic utu ted ted naabiɲ rok, ɔo maam kic m'tedn naabm ese kici.» ¹⁸ Taa naan se ɓo magal Yaudge je ɔɲ doobm taar kuuy ken 'cir naan se daala ken an tɔol Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔɲ boob te bii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gan naan taadga taadkici ɔo Raa se bubin mala. Bin se naan ted ron aas te Raa mala.

Raa ed tɔogɔ goonin ki

¹⁹ Isa terl taadden daala ɔo: «'Booyki bee m'asen taada: goono se kɔɲ kuun do kalin ki jaay 'tedn nakɲ gen don eyo, num nakɲ ken Bubiɲ ted se ɓo, naan aaka ɔo tedn kici. Taa nakɲ ken Bubu lee ted se ɓo, Goono kic lee tedn bin kici. ²⁰ Taa Bubu se je Gooniɲa, ɔo taadin nakgen naan mala inɲ ted se paac ɔo naan utu an taadn nakgen magal cir kengen deel ken naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔkɲ taad eyo. ²¹ Aan

* 5:4 Taar se, maakɲ Kitapge tun do dokiɲ se, metinge maakde ki se goto.

gɔɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔɔ ɛddɛn kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gɔɔ kɛn naan jen ro ki. ²² Bubu se naan ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo, num ganj gɛn kɔjn bɔɔr do jeege tu paac se, naan ɔniŋ kaam ji Gooniŋa. ²³ Taa naan se ɔ jee paac aal Goono maak ki se, kɛse aan gɔɔ naade aal Bubu ɔo maak ki ɔɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kɛn ɔliŋo se kic ɔo naan aaliŋ maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔɔ aal maakiŋ do deb kɛn ɔlumo se, naan ɔŋga *kaajŋ gɛn daayum. Naan se bɔɔrɔ kooɕŋ doŋ ki eyo. Num ganj naan se teecga naatn maakiŋ yo ki ɔɔ ɔŋga kaaja.

²⁵ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɔii kalaŋ kaadiŋ utu 'kaana ɔɔ ɔɔrse kaadiŋ se aasga kɛn jeegeen aan gɔɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔɔ jee kɛn booy uunga se, utu 'kɔŋ kaaja. ²⁶ Taa aan gɔɔ Raa Bubu se naan ɔo Mɛl-kaaja, taa naan se ɔo Gooniŋ kic naan tɛdiŋ tɛdga Mɛl-kaaja kici. ²⁷ Gɛn kɔjn bɔɔr do jeege tu se, naan ɔniŋsiŋga kaam jiŋa taa naan se *Goon Deba. ²⁸ Naase taar se ɔŋte gɛn deel dose, ɔii kalaŋ kaadiŋ utu 'kaan se jeegeen ooyga kooy paac se utu 'booy mindiŋa. ²⁹ Jee kɛn tɛdga nakiŋ aak bɛɛ se, utu 'duru ɔɔ utu 'tiŋg gɛn daayum. ɔɔ jee kɛn tɛd nakiŋ aak kus se lɛ, naade se kic utu 'duru, naɔo bɔɔrɔ utu kooɕŋ doɔɔ ki. ³⁰ Nakiŋ maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ɔo m'tɛd eyo, maam m'ɔj bɔɔrɔ te kɛn maam m'booyo ɔɔ kɔjn bɔɔr maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se, m'tɛd nakiŋ do maak-jem ki eyo, num ganj maam m'tɛd nakiŋ kɛn do maak-je deb kɛn ɔlumo.»

Saadn kɛn Raa taad ro Isa ki

³¹ «Kɛn maam mala ɔo m'tɛd saada gɛn dom sum num, saad maam se 'kɔsn kaay eyo. ³² Num ganj deb kuuy ɔo tɛdum saaduma, ɔɔ maam m'jeele saadn naan se saadn kɛn mɛt ki. ³³ Bii kalaŋ naase ɔkiro jeege gɔtn Jan-Batist ki ɔɔ saadn kɛn naan taadseno ro maam ki paac se, kɛn mɛt ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy ɔo am taadn saadum eyo, num ganj kɛn ɔlum maam taad bin se taa naase aki 'kɔŋ kaaja. ³⁵ ɔɔ Jan-Batist se, naan tecŋ aan gɔɔ ɔɔmpɔn kɛn j'ɔɔciŋga num wɔɔr gɔtɔ se. Kaad kɛn naane se, naase maakse raapo do gɔtn wɔɔr kɛn wɔɔrseno gɔtɔ se. ³⁶ Num ganj saad maam se cir gɛn Jan-Batist. Kɛse ɔo naabm kɛn Bubum ɛdumo ɔɔ m'an tɛdn kaasn ute doobiŋ se. Naabgen se ɔo kɛn taad saadn maama, ɔɔ naade se ɔo taad ɔo maam se Bu ɔo ɔlumo. ³⁷ Bu kɛn ɔlumo se, naan mala kic ɔo saaduma, naɔo naase se ɔii kalaŋ 'booyki te mindiŋ eyo ɔɔ aakiŋki te te eyo. ³⁸ ɔɔ naase lɛ ɔkki taariŋ maakse ki eyo, taa di naase 'baate kaalki maakse do deb kɛn naan ɔliŋo se. ³⁹ Naase iŋg 'dooyki taargen k'raaniŋo do dɔkiŋ ese, maakse ki se, 'saapki ɔɔki te naan ese sum ɔo, naase aki 'kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. Ganj taar kɛn taad taargen se, taad te maama. ⁴⁰ Kɛn akiro ɔaa gɔtum ki jaay, gɛn kɔŋ kaajŋ gɛn daayum se lɛ, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege ɔo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam ɔaadɔ se, te ro Bubuma, num ganj naase 'baate 'tookki taaruma. ɔɔ deb kuuy kɛn utu adɛ ɔaa gɛn doŋ se, naan se naase utu aki tookŋ taariŋa. ⁴⁴ ɔɔ naase se 'jeki ɔo tɔɔm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa ɔo asen tɔɔm eyo. Bin se naase aki 'kɔŋ kaal maakse dom ki ɔɔ diɔ? ⁴⁵ ɔŋte 'saapki ɔɔki maam ɔo m'asen ɔaa kɔkŋ mindse naan Bu ki. Num kɛn asen ɔaa kɔkŋ mindse se, *Musan kɛn naase ɔndki dose doŋ ki se. ⁴⁶ Kɛn naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kɔŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar kɛn naan raanjo se,

taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naan raanjo do dakin ey se, naase aki tookn taar maam taadsen se oo di?»

6

Isa ed kaso gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan baa taa baar Galile ki ken kaam naane oo baar Galile se bo k'danin baar Tiberiad se kici. ² Gotn se jeege dena ok metina, taa naade aakga kaak nakn-kooongen Isa tedo do jee kooonge tu se. ³ Taa naan se bo, Isa ute jee metin ki se iin ook baa ing do kas ki. ⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'danin *Paak se, oopga gooro. ⁵ Gotn se, Isa uun kaamina oo aak jee denge utu baado gotin ki. Naan deek Pilip ki oo: «'Je j'akiro baa dugn mappa kaam gay jaay 'kaasn koon jeegen se?» ⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakn Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakn ken jaay naan baan teda se. ⁷ Gotn se Pilip terlin oo: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugn mappa oo k'nigdesin cako cako kic bo aden kon kaas eyo.» ⁸ Maakn jeege tun metin ki se deb kalan ron Andre, naan se bo gena Simon Pier deekin oo: ⁹ «Goon gaaba utu ese se ok mappa mii ken k'tedin ute rujn orj† ute kenjige seem seem dio. Num jee te dende se kese aden kaasn di?» ¹⁰ Gotn se ok mu zere dena; Isa deek jee metin ki oo: «Jee se 'taaddeki j'ing naan ki.» Gotn se naade taadden oo naade ing naan ki. Oo jee se gaabge kalan ki bo baa baa nakn dupu-mii. ¹¹ Gotn se Isa tos mappa jin ki, toom *Raa oo dup ol k'nigin jeege tun se paac. Oo kenjige kic naan edin bini naade os deren te maraafde. ¹² Ken naade jaay os deren te maraafde aas se, Isa deek jeege tun metin ki oo: «Togn oop se 'tuunin ki, onte kon ki kalan 'kutn cere.» ¹³ Togn mappan mii ute kenjigen naade os oop se, k'tosin se dooc gornoo sik-kaar-dio. ¹⁴ Ken jeege jaay aak nakn-kooom ken Isa ted se, naade deek oo: «Deere, kese bo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'oo te ade baa do naan ki se, kese bo naana.» ¹⁵ Anum Isa se jeele, jee se utu an kuun kol gaara taa toog se, gotn se naan iin iik ces ki baa ing do ko ki kalan ki.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)

¹⁶ Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iin booy baado taa baar ki. ¹⁷ Naade ook maakn markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jen baar ken kaam naane. Kaad ken se goto tedga nooro, oo Isa se aan onden te ey borto. ¹⁸ Gotn se kuulu doobo oo ol makono do maane ki. Oo olin maane se aal walak walak. ¹⁹ Kaad ken se naade baaga nakn kilomtir mii lo mace do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki oo utu baado baa ces markab ki se. Gotn se naade beere okde. ²⁰ Gan Isa deekden oo: «On te 'beerki, kese maama.» ²¹ Gotn se naade je an kuunin maakn markab ki, nabo markaba se naar aanga jen ki, got ken naade baan baa ro ki se.

Isa se naan aan goo koon booyo raan

(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kor 11.23-26)

²² Metbeenki se, jee dengen oopo do jen ken kaam naane se, naade aako markaba se oopga kalan sum, oo Isa ute jee metin ki se ook te maakn markab ken se eyo. Jee metin ki se baaga kaldé ki. ²³ Kaad ken se,

* **6:7** Kaad ken se tamma kalan se aas kogn deba gen naabm sii kalan. † **6:9** Orj se napar geme kici.

markabgen kuuy iino Tiberiad ɔ baado goor ute gotn ken Isa tos mappa jin ki, jaay toom Raa ɔ ed jeege tu os se. ²⁴ Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metin ki, goto gotn ese se, naade took maakn markabge tu ɔ baa Kaparnayum ki taa baa je Isa.

²⁵ Ken naade jaay baa onin naan baar ken kaam naane se, naade tond metin ɔ: «Debm dooy jeege, naai tap bo aan gotn ara nuɲ ki?» ²⁶ Gotn se Isa terlden ɔ: «'Booyki beɛ maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakn-kooɓm maam m'ted se bo naase 'jeel okkiga kok metin eyo, num gan naase 'jemki se, taa nakn kosn naase ɔs 'deɛɛɲkiro te maraadse se. ²⁷ Onite 'tedki naaba kalin ki gen nakn kosn ken tedga sum bo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakn kosn ken 'ting gen daayum. Nakn kosn ese bo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen keda, taa Raa Bubu mala se edga toogin goonin ki.» ²⁸ Gotn se naade tond metin ɔ: «Naabm Raa se j'an tedn ɔ di jaay bo j'aki tedn aan goo ken naan jen ro ki se?» ²⁹ Isa terlden ɔ: «Kese bo naabm ken Raa je ɔ naase aki teda; naan je ɔ aki kaal maakse do deb ken naan ɔliɲo.» ³⁰ Naade terlin ɔ: «Num naai tap bo ajen 'tedn nakn-kooɓm di jaay naaje k'kaaka, jaay bo j'kaal maakje doi ki se? Nakn naai 'baa 'teda tap bo ne di? ³¹ Do kod-baar ki se, bubjege ɔso nakn kosn ken k'danin maan, kese bo taar ken k'raaninɲo taado ɔ: *Gen kasde se Raa eddeno mappan booyo raan.*‡»

³² Gan Isa terlden ɔ: «'Booyki beɛ m'asen deeke: ken edseno mappan booyo raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken booyo raan se, Bubum bo, edseni. ³³ Jo mappan gen Raa se, naan bo debm ken booyo raan, ɔ naan bo debm ed kaaja jeege tun do naan ki.» ³⁴ Gotn se naade deekin ɔ: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

³⁵ Isa terlden ɔ: «Maam bo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay baado gotum ki se, moɔtn bo an taal eyo; ɔ debm jaay aal maakin do maam ki se, moɔtn maane an taal eyo. ³⁶ Ey num maam m'taadsenoga, ɔ naase mala kic bo aakumkiroga naɓo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. ³⁷ Jeegen paacn Bu bo edumde se utu ade baa gotum ki, ɔ debm ken baado gotn maam ki se, maam m'an kɔn kooɓn kund eyo. ³⁸ Taa maam m'booyo raan se, gen tedn nakn ken maam bo m'je eyo, num gan m'baado se, gen tedn nakn ken debm ɔlumo se bo jea. ³⁹ Debm ɔlumo se, nakn naan je se, jeegen naan edumsin paac se, m'onite kutn deb kalan. Num naan je bii ken kaam moɔtn se, maam m'aden dur daan yoge tu. ⁴⁰ Kese bo nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ɔ aal maakin don ki se, naan se onga *kaajn gen daayum. Bii ken kaam moɔtn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

⁴¹ Gotn ese Yauge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔ: «Maam bo kosn ken booyo raan.» ⁴² Ter naade taad ɔ: «Kese Isan ken goon Yusup se ey la? Ken kon ute Bubin k'jeeldeki se ey la? Ted ɔ di jaay ɓorse num taad ɔ: «Maam booyo raan se?»» ⁴³ Gotn se Isa terlden ɔ: «Onite 'taadki naan ki ute naapa rom ki. ⁴⁴ Bu ken ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔlin te gotum ki ey se, ade kɔn baa gotum ki eyo. Jo debm ken Bu ɔlumsinga se, bii ken kaam moɔtn se maam m'an durin daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raanɲo do dakin ɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.*§

«Jo debm ken jaay ɔndga bin do taar Bubum ki, ɔ booy okga taarin ken naan dooy jeege se, ade kɔn baa gotum ki. ⁴⁶ Taa nam, bii kalan aak

te Bu eyo. Debm ken iino gōtn Raa ki se naan kalin ki sum 6o aakkiga Bua. ⁴⁷ 'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan ōnga kaajn gen daayum. ⁴⁸ Taa maam 6o m'mappan ken ed kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kōd-baar ki, do dōkin naane se, bubsege ōso nakn kōsn ken k'danin *maan*. Te naan se kic 6o naade ooyga. ⁵⁰ Num kese 6o mappan bōyo raan, debm jaay ōsga naan se num, naan 'kōn kooy eyo. ⁵¹ Maam 6o kōsn bōyo raan ō ken ed kaaja. Debm jaay ōsga kōsn ese num, naan utu ting gen daayum daayum. Kōsn ken maam m'utu m'asen ked se, kese daa rom mala; naan se 6o ken utu kedn kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Ken Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajn te naapa makōn ō: «Gaabm se jaay ō ajeki kedn daa ron 6o j'aki kōs se, j'an ki kōsn ō dīo?» ⁵³ Gōtn se Isa deekden ō: «'Booyki bεε m'asen taada: ken naase jaay ōski te daa ro maam Goon Deb eyo, ō aayki te moosum ey se, naase aki kōn kaajn mala eyo. ⁵⁴ Debm ōs daa roma ō aay moosum se, naan ōnga kaajn gen daayum, ō ken naan ooyga kic 6o, 6ii ken kaam mōōtn se maam m'an durin daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kese 6o nakn kōsn mala mala, ō moosum se le, naan 6o nakn kaay mala mala kici. ⁵⁶ ō debm ting tōs daa roma, ō ting taay moosum se, naan se ing *dōk ute maama, ō maam m'ing dōk te naana. ⁵⁷ Aan gō Bua ken ed kaaja nakge tun 6aa se paac se, naan 6o debm ken ōlumo ō naan 6o debm edum kaaja maam ki kici. Taa naan se 6o, debm ken ōs daa ro maam se 'kōn kaaja gōtum ki. ⁵⁸ Kese mappan ken bōyo raan. Naan se tec aan gō kōsn ken bubsege ōso do dōkin do kōd-baar ki se eyo. Ute naan se kic 6o naade ooyga, num gan debm ōs mappan ese se, naan 'kōn kaajn gen daayum.» ⁵⁹ Taargen se 6o, Isa dooy jeege maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakn geger ken Kaparnayum ki.

Jee metn Isa ken metinge se, iin rēsina

⁶⁰ Jee metin ki, ken metinge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dēna baag taadn ō: «Taar se, ōn aak eyo! Nanja jaay 'kōn 'booy taar se?»

⁶¹ Isa jeel maak-saapde ken jee metin ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar ken naan taad se deekden ō: «Naase maakse tujga do taar ken se la? ⁶² Num ken naase amki kaakn maam *Goon Deba m'kookn 6aa gōtum ken deet se, naase tap 6o aki taadn ōki dī? ⁶³ Ken ed kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kōn kaajn rode eyo. Taargen maam taadsesino se, iino gōtn Nirl Raa ken lee ed kaaja jeege tu se. ⁶⁴ Num gan maakse ki se, jee metinge aal maakde dom ki eyo.» Taa gōtn do dōkin tap 6o Isa se, naan jeel jeegen aal maakde don ki ey se, ō debm ken utu an kutin se kic 6o, naan jeelina. ⁶⁵ Ter Isa taadden ō: «Taa naan se 6o maam taadseno m'ō: debm ken Raa ōdīn te doob ey se, naan ade kōn 6aa gōtum ki eyo.»

⁶⁶ Ken jee metin ki jaay booy taar bin se, denin iin rēsina ō baate 6aa ute naana. ⁶⁷ Gōtn se Isa tōnd metn jee metin ken ōp sik-kaar-di se ō: «Num naase se, 'je aki 6aa ey la?» ⁶⁸ Gōtn se Simon Pier terlin ō: «Meluma, naai 6o ōk taar ken ed *kaajn gen daayum. Ken jaay kōn naai se k'6aa gōtn nan ki? ⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ō k'jeeli naai se Debm *Salal ken iino gōtn Raa ki.» ⁷⁰ Ter Isa taadden ō: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam 6o m'bεε tōdseno ey la? Num gan maakse ki se, deb kalan se, tec sitan te kaamina.»

⁷¹ Kεse naan̄ taad te Judas goon Simon ken Iskarjot; naan̄ 6o debm ken maakj jeege tun sik-kaar-dio ken utu an̄ kut se.

7

*Isa se gεnaange mala kic 6o aal maakde don̄ ki eyo
(Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)*

¹ Ken nakgen se paac jaay deel se kic 6o, Isa utu lee lee taa naan̄ Galile ki rɔk. Ɔo naan̄ baate 6aa lee taa naan̄ Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an̄ tɔɔɔ. ² Kaad̄ ken se, laa Yaudgen ken k'dan̄jɔn̄ *laa Daabge se, ɔɔpɔga ɔɔɔɔ. ³ Gɔtn se gεnaange deekin̄ ɔɔ: «Bεeki num, naai 'kiin̄ 6aa taa naan̄ Jude ki, taa nakj-kɔɔbgen naai 'ted̄ gɔtn ara se, '6aa ted̄in̄ naane kici taa jee meti ki '6aa kaaka. ⁴ Ken debm jaay je ɔɔ jeege jeel gɔtin̄ se, naan̄ ted̄ nakge tal tal, ɔyin̄ kɔy eyo. Taa di nakj-kɔɔbgen naai 'lee ted̄ se, 6aa ted̄in̄ naan̄ jeege tu, taa jeege paac ai kaakj jeele.» ⁵ Taa gεnaa Isage mala kic 6o, naade aal maakde don̄ ki eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden̄ ɔɔ: «Gεn ted̄n̄ nakj ese se, kaadum aas te ey 6ɔrtɔ. Num gan̄ gεn naase lε, kaadn̄ gay gay kic 6o jigsen naase ki. ⁷ Jee do naan̄ ki se asen kɔj kɔɔdn̄ kund naase eyo; num gan̄ maam se naade ɔɔd̄ undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdden̄ tɔɔd̄ metn̄ *kusiɔdege. ⁸ Gεn 6aa ted̄n̄ laa se, naase '6aaki. Ɔo maam se m'6aa eyo, taa kaadum aas te ey 6ɔrtɔ.» ⁹ Ken Isa jaay taad nan̄ taarin̄ se, naan̄ ɔɔp̄ in̄j taa naan̄ Galile ki.

Isa 6aa gεn ted̄n̄ *laa Daabge

¹⁰ Ken gεnaange jaay iin̄ 6aa gεn ted̄n̄ laa se, naan̄ kic iin̄ 6aa. Na6o ken naan̄ 6aa 6aa se goon̄ goon̄o ɔɔ ken aan̄ naane se kic 6o tɔy tɔy rɔn̄a. ¹¹ Maakj ɔiige tun Yaudge ted̄ ted̄ laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔɔ: «Naan̄ tap 6o gay?» ¹² Jeege dεna gɔtn se taad naan̄ ki, ɔɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee metiɔge deek ɔɔ: «Gaabm se, naan̄ debm jiga.» Ɔo kengen kuuy deek ɔɔ: «Bεε naan̄ se, iig kiig 6o jeege.» ¹³ Num gan̄ debm jaay 'taadn̄ taa Isa tal naan̄ jeege tu se gɔtɔ, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad̄ ken jeege ted̄ ted̄ laa gεn taal Daabge jaay aan̄ daan̄in̄ ki se, Isa 6aadɔ end daan̄ boɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. ¹⁵ Ken Yaudge jaay booy naan̄ in̄j dooy dooy jeege se, ɔkden̄ taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm se lε, in̄go te gεn dooyo gam eyo, num jeel nakge dεn bin se ɔjɔn̄o gay?»

¹⁶ Num gan̄ Isa tεrlden̄ ɔɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'tεrεc daan̄ dom ki eyo, num taargen se, debm ken ɔlumo se 6o taadumsiɔo. ¹⁷ Debm ken je ted̄n̄ nakj ken *Raa maakin̄ 6o jen ro ki se, kɔj 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'tεrεc te daan̄ dom 6o m'taad̄ eyo num taargen se iin̄o gɔtn Raa ki. ¹⁸ Debm ken jaay tεrεc te daan̄ don̄ sum 6o, taad̄ se naan̄ je jeege 6o an̄ *nooko. Num gan̄ debm je jeege nookj debm ɔliɔo naaba se, naan̄ se taad̄ taar met ki ɔɔ ɔk taar-kɔɔb̄ eyo. ¹⁹ Ken 6aadɔ taadsen̄ *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Gan̄ maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num ken naase jaay 'je amki tɔɔl se taa di?» ²⁰ Gɔtn se jee den̄ge tεrlin̄ ɔɔ: «Naai se ɔk sitan̄! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap 6o nan̄a?»

²¹ Isa tεrlden̄ ɔɔ: «Bii kalan̄ se, maam ted̄o nakj-kɔɔb̄o kalan̄ bini, ɔɔ nakj-kɔɔb̄m se deelo dose, ɔɔ ɔksen gεn taad̄ eyo. ²² Musa se taadseno ɔɔ gaangen gaabge se 'tɔjdeki pɔndɔ, num gan̄ *kɔjn̄ pɔndɔ se iin̄o do bubge tun do dakiɔa, do Musa ki sum eyo. Taa naan̄ se 6o ken aanga *6ii sebit ki kic 6o, naase lee 'tɔjki pɔndɔ gεnsege tu. ²³ Taa naan̄ se 6o, naase 'tɔjki

põndõ gensege tu utu bii sebit kic 6o tuj Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan debkilimi ute magalin 6o maam m'edin lapi bii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa di? ²⁴ Ken jaay aki kojn bõõrõ do nam ki num, õnte kojki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num ojki bõõrõ ute doobina.»

²⁵ Gõtn se jee Jeruzalem ken metinge deek õ: «Kese 6o gaabm ken k'je j'an tõõl se ey la? ²⁶ 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, õ tõõgjege se, nam tap 6o taadin taar dim eyo. Lõ bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne? ²⁷ Num al-Masi jaay utu ade baa se, gõtn naan ano kiin tap 6o nam jeel eyo. Gan gaabm se le, naaje k'jeelki gõtn naan iinno ro ki.»

²⁸ Kaad ken Isa dooy dooy jeege daan bõõr Bee Raa ki se, ken naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden õ: «Deere, naase 'jeelumki õ 'jeelki gõtn maam m'iinno. Anum, maam se m'iino gen dom 6o m'baado eyo. Num deb kuuy 6o õlumo, õ debm õlumo se taad taar met ki. Num gan naan se naase 'jeelinki eyo. ²⁹ Anum debm se maam m'jeelina taa maam se m'iino gõtin ki, õ naan 6o õlumo.» ³⁰ Gõtn se naade je an kõkõ naõõ nam õj õl te jin ron ki eyo, taa kaadin aas te ey bõrtõ. ³¹ Gan maakn jee dengte tu se, jee metinge took aal maakde don ki õ naade deek õ: «Ken al-Masi utu ade baa se 'kõj 'tedn nakn-kõõõgen den cir gen gaabm ese ted se la?»

³² Gõtn se *Parizige baa booy taar ken jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, õl asgargen lee bõõb Bee Raa se, gen baa kõkõ Isa. ³³ Gan Isa deekden õ: «Maam se, õõpunga baata ken m'king te naase õ tedga 6o maam baa kõj debm ken õlumo. ³⁴ Naase utu amki jea, naõõ amki je kõj eyo. Taa gõtn maam baan baa se, naase aki kõj kaan eyo.» ³⁵ Gõtn se Yaudge baag taadn te naapa õ: «Naan tap 6o baa kaam gay, jaay naaje j'an ki kõj kõj ey se? Õõ baa ting daan Yaudge tun wõõk maakn Grekge tu se la? Õõ gõtn naane se naan baa dooy Grekge la? ³⁶ Ey num taar naan taad õ: «Naase utu amki jea, naõõ amki je kõj eyo, taa gõtn maam baan baa se, naase aki kõj kaan eyo.» Taar se tap 6o naan je deekn õõ dõõ?»

Isa taad taar maan ken ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacn gen *laa Daabge se, biin ken kaam mõõtn. Biin se 6o Isa iin daara õ uun mindin raan õõ baag taada õ: «Debm ken jaay maane tõõlin se n'baado gõtum ki õõ n'kaaye. ³⁸ Aan gõõ taar ken k'raanõ do dõkin taad õ: debm jaay aalga maakin dom ki se, 'kõj maan ken ed kaaja. Õõ maan ken ed kaaja se, ade kiin maakin ki õõ 'toodn kõõy maakin ki kõl kõl aan gõõ maan maakn oolge tu.» ³⁹ Ken Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, ken tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kõõõ. Taa kaad ken se, Nirl Raa bõõy te ey bõrtõ; taa Isa se ook baa te raan gõtn j'ansen nook ey bõrtõ.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Ken jeege jaay booy taar se, jee metinge deek õ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.» ⁴¹ Jee metinge taad õ: «Naan se 6o *al-Masi.» Gan jee metingen kuuy taad õ: «Al-Masi 6o ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese gõõ. ⁴² Ey num taargen do dõkin k'raaninga raan se deek õ: *Al-Masi se, ade teecn metjil *Daud ki õõ ade kiin*

Betleem ki, ken maakɲ naanɲ Daud ki ey la?*»⁴³ Taa Isa se jee dɛn se, taarde ɓaa ɔk mɛtn naap eyo. ⁴⁴ Gɔtn se jeege kandum maakde ki se je an kɔkɔ naɓo nam ɔɲ ɔl te jin roŋ ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee ɓɔɓɓ *Bee Raa se ɔk terlo ɓaado ɔɲ *magal jee tɛdn serke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔɔ: «Gen di jaay naase 'baate kɔkɲ ɓaansinɲkiro se?»⁴⁶ Gɔtn se asgarge terlden ɔɔ: «Bii kalanɲ tap ɓo nam ɔɲ taad te taara aan goɔ gen gaabm se eyo.»⁴⁷ Anum Parizige se, terlden ɔɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la?»⁴⁸ Maakɲ magalge tu ey ɛ maakɲ Parizige tu se aakkiga nam kalanɲ tookga taarinɲ la?⁴⁹ Num ganɲ jee dɛn took taarinɲ se naade jeel *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo, ɔɔ naade se ɛ jee ken Raa naamdega naama.»

⁵⁰ Ganɲ maakɲ Parizige tu se gaaba kalanɲ roŋ Nikodem, naanɲ se bii kalanɲ ingoga king gɔtn Isa ki kici deekden ɔɔ: ⁵¹ «Ko Taar ken Raa edjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarinɲ eyo, ɔɔ j'laak te nakɲ ken naanɲ tɛd ey se, j'an kɔkɲ mindinɲ j'ɔɔ di?»⁵² Gɔtn se naade terlinɲ ɔɔ: «Naai kic 'tɛdn kɔd Galile la? 'Baa dooy ɔk taargen k'raanɲdeno do dakinɲ se jiga jaayo, bii kalanɲ tap ɓo debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naanɲ Galile ki eyo.»

⁵³ [Gɔtn se, nanɲa nanɲa kic ɓo iin uun doobm ɓeenɲa ɓeenɲa.]

8

Mɛnd gaaba j'ɔkɲin ute gaabm kuuy

¹ Naanɲ ken se Isa iin ɓaa do *kɔsn ɔlib ki. ² Mɛtbeenɲi tanɔarinɲ nɔarinɲ se, naanɲ ɔk terlo daan ɓɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ jeege paac ɓaado ɔɲɲa. Gɔtn se naanɲ booy ing naanɲ ki ɔɔ baagden dooyo. ³ Gɔtn se jee jeel taadn tɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige se ɔk ɓaano te mɛnd gaaba kalanɲ bin se j'ɔkɲinɲ te gaabm kuuy. Naade ɓaado ɔndinɲ daan jeege tu. ⁴ Naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, mɛnd se tɛdga nakɲ *kusinɲa j'ɔɲɲo tood tood te gaabm kuuy. ⁵ Maakɲ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadjeki ɔɔ: «Mɛndgen bin se j'aden tund tɔɔl te koa.» Num gen naai ki num ɔɔ di?»

⁶ Ken naade jaay taad bin se, je ken naanɲ taadga taar dim cɔkɔ sum ɓo, naade an goom kɔkɔ taa an kɔkɲ mindinɲ. Num ganɲ gɔtn se, Isa no don naanɲ ki ɔɔ baag raanɲ naanɲ ki ute goon jinɲa. ⁷ Aan goɔ naade dɔɔk taara tɔnd mɛtinɲ ɔɲ ey se, gɔtn se Isa uun don deekden ɔɔ: «Maakɲ naase ken 'paacki se, nam nam bii kalanɲ jaay tɛd te nakɲ kusinɲ ey num, uun koa und mɛnd se deete.»⁸ Gɔtn se ter naanɲ no don naanɲ ki daala ɔɔ baag raanɲ naanɲ ki. ⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, nanɲa nanɲa kic ɓo uun doobinɲ doobinɲa. Jee magalge se ɓo baag kiinɲ ɓaa deet deet. Gɔtn se ɔɔp Isa kalinɲ ki te mɛnd ken naade ɔk ɓaano daande ki se. ¹⁰ Num gɔtn se Isa uun don daala deek mɛnd ki se ɔɔ: «Mɛnda, jee se ɓaaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kɛnd teeli gen kuti se gɔtɔ ne?»¹¹ Mɛnda se deekinɲ ɔɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gɔtn se Isa deekinɲ ɔɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baaɔ naɓo mɔɔtn ɔɲte tɛdn nakɲ kusinɲa.»

Isa se naanɲ gɔtn wɔɔr gen jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala ɔɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gen jeege paac. Debm ken ɓaadoga mɛtum ki se, naanɲ se lee maakɲ gɔt ken ɔɔd eyo. Ganɲ naanɲ se 'kɔɲ gɔtn wɔɔr ken an tɔɔdn kɔl gɔtn ken naanɲ an kɔɲ kaaja.»¹³ Gɔtn se *Parizige deekinɲ ɔɔ: «Naai ɓo 'tɛdn saadn gen naai mala se, saadn

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔɔ Mis 5.1-3.

naai se ɔs aay eyo.» ¹⁴ Isa tərlden ɔ: «Kɛn maam m'tɛdn saadn maam mala kic ɓo, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'iinno ɔɔ gɔtn maam m'an ɓaa. Num ganj naase gɔtn maam m'iinno ɛ, 'jeelki eyo ɔɔ gɔtn maam ɓaan ɓaa ro ki kic ɓo, naase 'jeelki eyo. ¹⁵ Naase ɔjki ɓɔɔɔ do jeege tu aan gɔɔ kɛn jikilinge lee tɛɗa. Num maam ɛ m'ɔj ɓɔɔɔ do nam ki eyo. ¹⁶ Kɛn jaay aanumga gɛn kɔjn ɓɔɔɔ kic num, kɔjn ɓɔɔɔ maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu kɛn ɔlumo se kic utu te maama. ¹⁷ Maakj *Ko Taar kɛn Raa ɛɗsɛno se, k'raanɔjɔŋa raan j'ɔɔ: kɛn jeege di jaay taad taarde ɔk mɛtn naapa se saadn naade se, ɔs aaye. ¹⁸ Maam mala ɓo m'taadn saaduma ɔɔ Bubum kɛn ɔlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹ Gɔtn se naade tɔnd mɛtin ɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa tərlden ɔ: «Naase ɛ 'jeelumki eyo. ɔɔ Bubum kic naase 'jeelinki eyo. Kɛn naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic ɓo naase anki 'kɔj jeel kici.» ²⁰ Isa taad taargen se, kaad kɛn naan dooy dooy jeege daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki. Naan kɛn se, naan ɔjɔ cɛɛ nakj kɛn jeege lee tɔmb *sɛrkɛ maak ki; num ganj gɔtn se, nam ɔj ɔl te jin roŋ ki eyo taa kaadɔn aas te ey ɓɔɔɔ.

Isa taad ɔɔ naan utu tərɔ gɔtn Bubiŋ ki

²¹ Isa taadden daala ɔ: «Maam se m'ɓaa ɓaao ɔɔ naase utu amki jea, naɓo naase se utu aki kooy maakj *kusɔŋse ki. Taa gɔtn maam m'an ɓaa se ɛ, naase aki kɔj ɓaa eyo.» ²² Gɔtn se magal Yaudge taad te naapa ɔ: «Taar kɛn naan taad ɔɔ gɔtn maam m'ɓaan ɓaa se naase aki kɔj ɓaa eyo. Bin se, naan kaliŋ ki ɓo ɓaa ɓaa tɔɔl roŋ la?» ²³ Isa tərlden ɔ: «Naase se, jee do naan ki, num maam ɛ, m'iinno raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'mɛtn jee do naan ki ara ki eyo. ²⁴ Taa naan se ɓo maam taadseno m'ɔɔ, naase se utu aki kooy maakj kusɔŋsege tu. Kɛn naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam kɛn m'ɔjɔ daayum se, naase se utu aki kooy maakj kusɔŋsege tu.» ²⁵ Gɔtn se naade tɔnd mɛtin ɔ: «Naai tap ɓo nanja?» Isa tərlden ɔ: «Do kupm mɛt ki tap ɓo maam m'ɔjɔ te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ɔk taarge dɛna kɛn m'asen taada ɔɔ gɛn kɔjn ɓɔɔɔ dose ki. Num ganj Debm kɛn ɔlumo se, naan taad taar mɛt ki. ɔɔ taar kɛn maam taad jeege tu se, m'booyo gɔtn naan ki.»

²⁷ Num taar jaay naan taadden te *Raa Bubu se, naade ɔnd te mɛtin eyo. ²⁸ Gɔtn se Isa deekden daala ɔ: «Kɛn naase jaay 'tup 'tɔɔlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daarinɔkiga raan se, kaad kɛn se jaay naɓo naase aki jeele, maam se ɓo debm kɛn m'ɔjɔ gɛn daayum. ɔɔ maam se m'tɛd naka gɛn dom eyo, num maam taad se m'taad te nakj kɛn Bubum dooyumo. ²⁹ Debm kɛn ɔlumo se, naan utu te maama. Naan ɔj ɔɔnum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'tɛd nakj kɛn tɔɔlin naan ki.» ³⁰ Gɔtn se kɛn jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dɛna took aal maakde don ki.

Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange

³¹ Gɔtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde don ki se ɔ: «Kɛn naase jaay ɔkki taarum maakse ki tɔɔg se, naase aki tɛdn jee mɛtum kɛn mala mala. ³² Ute naan se naase aki jeel taar mɛt ki, ɔɔ taar mɛt ki kɛn naase aki jeel se ɓo, asen kɔɔdn dose maakj ɓul ki.» ³³ Naade tɛrlin ɔ: «Naaje se k'mɛtjil *Abraamge ɔɔ ɓii kalan naaje k'tɛd te ɓul nam gam eyo. Naai 'taadjen ɔ: naase aki kɔj tɛdn ɓul ey sum se, taa di?» ³⁴ Isa tərlden ɔ: «'Booyki ɓɛɛ m'asen taada: debm jaay tɛd nakj *kusɔŋ se, naan ɔɔp tɛdga ɓul gɛn kusɔŋa. ³⁵ Bulu se naan kɔj king maakj ɓee ki gɛn daayum eyo, num goono ɓo debm 'king maakj ɓee ki gɛn daayum. ³⁶ Taa naan

se 60 ken Goon Raa jaay ɔɔdsenga maakɲ bul ki num, naase aki kɔŋ dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se metjil Abraamge. Na60 naase 'baate 'kuunki taaruma ɔɔ taa naaŋ se 60 naase 'je amki tɔɔɔ. ³⁸ Maam se m'taadsen nakɲ ken maam m'aako gɔtn Bubum ki. Gaŋ naase se 'tedki nakɲ ken naase 'booykiro gɔtn bubse ki.» ³⁹ Naade tɛrlɪŋ ɔɔ: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa tɛrlɪden ɔɔ: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tɛdn nakgen aan gɔɔ Abraam tɛdo se. ⁴⁰ Num bɔrse naase 'je amki tɔɔɔ. Taa maam m'taadsenga taad taar met ki ken maam booyo gɔtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ɔŋ tɛdɪŋ te eyo. ⁴¹ Num gaŋ naase se 'tedki nakgen ken bubse lee tɛda.» Naade tɛrlɪŋ ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ok Bubum kalaŋ sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn naane, naase amki jea. Maam m'iino gɔtn Raa ki ɔɔ m'baado kic 60 taa naaŋa: maam se m'baado gen dom eyo, num naaŋ 60 debm ken ɔlumo. ⁴³ Gen dɪ naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiŋki gen booy kɔkiŋ eyo. ⁴⁴ Bubm naase se, naaŋ Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tɛdn nakɲ ken bubse maakiŋ jea. Do dɔkiŋ kic 60, naaŋ 60 debm tɛeso gen tɔɔl jeege. ɔɔ naaŋ se taad taar met ki eyo, taa nakɲ met ki se gɔtn naaŋ ki gɔtɔ. Ken naaŋ baaga taadn taar-kɔɔbɔ se taargen se naaŋ uun don ki 60 taada, taa naaŋ se debm taar-kɔɔbɔ ɔɔ bubm jee taar-kɔɔbɔge. ⁴⁵ Num gaŋ maam se m'taadsen taar met ki. Taa naaŋ se 60 naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se naŋa jaay am kɔŋ taadn kusiŋ ken maam tɛda ɔɔ ken maam m'taad taar met ki num, naase 'baate kuunki taarum se gen dɪ? ⁴⁷ Debm gen Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naaŋ se 60 naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gɔtn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Ken k'deek j'ɔɔ naai kɔd *Samari ɔɔ debm sitan se, taarje met ki.» ⁴⁹ Gaŋ Isa tɛrlɪden ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gaŋ naase aalumi maak ki eyo. ⁵⁰ Maam se m'je jeege 60 am nook eyo, num deb kuuy 60 je jeege am nooko, naaŋ 60 debm utu 'kɔŋ bɔɔrɔ. ⁵¹ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mɔɔtn naaŋ se 'kɔŋ kooy eyo.»

⁵² Gɔtn se, magal Yaudge deekiŋ ɔɔ: «Bɔrse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad taar teeco taar Raa ki ken do dɔkiŋ se kic 60 ooyga, gaŋ naai 'taad ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo. ⁵³ Bin se bubjen Abraam ken ooyga se naai magal cirɪŋ la? Ey num jee taad taar teeco taar Raa ki se kic 60 ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn te naŋa?» ⁵⁴ Isa tɛrlɪden ɔɔ: «Ken maam 60 m'nook rom mala sum num, nookɲ ro maam se nakɲ cɛɛɛ. Ken nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naaŋ 60 ken naase 'taadki ɔɔki naaŋ 60 Raase se. ⁵⁵ Gaŋ naase 'jeel ɔkiŋki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkiŋ mala mala. Ken maam jaay m'taad m'ɔɔ m'jeel m'ɔkiŋ ey se, m'tɛdn debm taar-kɔɔbɔ aan gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkiŋa ɔɔ m'ɔk taariŋ se maakum ki. ⁵⁶ Bubse Abraam se maakiŋ raapo ɔɔ naaŋ aak kaam ɔiɪn m'ano '6aa do naaŋ ki. Ken naaŋ jaay aak naaŋ se sum se, naaŋ maakiŋ raap dɛn aak eyo.» ⁵⁷ Do taar ken naaŋ taad se magal Yaudge deekiŋ ɔɔ: «Naai ken ɔaari si-mii kic aas te ey sum 60 aakga Abraam ne?» ⁵⁸ Isa tɛrlɪden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad ken j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.» ⁵⁹ Gɔtn se naade tɔs koa je aŋ tundu, na60 naaŋ end iig daan jeege tu ɔɔ iɪŋ teec daan bɔɔr *Bee Raa ki se naatn.

9

Isa ed lapi gaab ken j'oojin tap bo kaam-taako
(Mk 8.22-25, 10.46-52)

¹ Bii kalan Isa deel deel se, aak gaaba kalan bin se j'oojin bo kaam-taako. ² Gotn se jee metin ki tond metin oo: «Debm dooyje, ken tuj *Raa ki jaay ol gaabm se j'oojin kaam-taako se, naan mala lobi bubin te kon le?» ³ Isa terlden oo: «Ken ol jaay k'l'oojin kaam-taako se, taa *kusin kon te bubin eyo, oo gen naan mal eyo. Num ute naan se, Raa bo 'je taadn naabin jeege tu!» ⁴ Ken kaada jaay utu se, beeki se, k'tedki naabm gen debm olumo. Ey num ken nooro jaay aanga num, nam 'kon tedn naab dim eyo. ⁵ Kaad ken maam m'utu do naan ki bort se, maam bo gotn woor gen jee do naan ki.»

⁶ Ken Isa jaay taad nan taarin se, tup boorin naan ki, deepin te naanja oo uun otinsin kaam gaab ken kaam-taako se. ⁷ Jo deekin oo: «Baa tug kaami maakj goo ken ok maane oo goo se bo ken k'danin Siloam se.» Siloam se je deekj oo: *j'alinga*. Gotn se debm kaam-taako iin baa tug kaamina oo ken naan terlo terl se, naan aak kaaka. ⁸ Jee do daambooginge ute jee jeelin do dakin jaay aakinoo naan le, baayo baay se deek oo: «Kese bo debm kaam-taakj ken ing le baayo se ey la?» ⁹ Jee metinge deek oo: «Kese bo naana.» Kengen kuuy deek oo: «Goto! Kese naan eyo. Nam bo tecin tece.» Gan gaabm kaam-taako se taadden oo: «Kese maam mala.» ¹⁰ Gotn se naade tond metin oo: «Ted oo di jaay kaami ood aak se?» ¹¹ Naan terlden oo: «Gaabm k'danin Isa se bo deep boorin te naanja oo otumsin kaamum ki oo deekum oo: «'Baa tug kaami maakj Siloam ki se.» Gotn se bo maam m'iin baa tug kaamuma oo kaamum ood aaka.» ¹² Naade tond metin oo: «Gaabm se utu gay?» Naan terlden oo: «Maam jeel gotin eyo.»

*Parizige tond metn gaabm debm kaam-taakj Isa edin lapi se

¹³ Gotn se j'ok k'baan te gaabm, ken ingo kaam-taako se, gotn Parizige tu. ¹⁴ Gan bii ken Isa deep naanja ute boorin jaay ot kaam gaab ken debm kaam-taako oo kaamin ood aak se, biin se *bii sebit. ¹⁵ Taa naan se bo Parizige kic tond metin oo: «Ted oo di jaay kaami ood aak se?» Naan terlden oo: «Gaabm ken k'danin Isa se bo, deep boorin ute naanja oo otum kaamum ki oo m'baa m'tug kaamuma oo kaamum ood aaka.» ¹⁶ Maakj Parizige tu se jee metinge deek oo: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic bo naan aalin maak ki eyo.» Gan jee kuuy deek oo: «Debm *kusin naan Raa ki sum bo, 'kon tedn nakj-koobgen deel do bin ne?» Gotn se taarde baa ok metn naap eyo. ¹⁷ Gotn se ter naade tond metn gaabm ingo kaam-taako se daala oo: «Maak-saapm naai ki num, gaabm oodio kaami se, naai oo di?» Naan terlden oo: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

¹⁸ Gan magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin bo kaam-taako oo borse kaamin ood aakga kaak se; taa naan se bo, naade danjo kon te bubin se. ¹⁹ Gotn se naade tond metde oo: «Gaabm se bo kese goonsen oki oojinki kaam-taako se ne? Jo borse 'ted oo di jaay kaamin ood aak se?» ²⁰ Bubin ute kon terlden oo: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin bo kaam-taako. ²¹ Gan ted oo di jaay kaamin ood aak se, naaje j'ond eyo oo nam nam oodin kaamin se le, naaje k'jeelin eyo. Naan le debm magala, 'tondki metina naan mala asen taadn metina.» ²² Ken ol kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dookga dook taarde oo debm ken jaay taadga oo: «Isa bo *al-Masi se» naade an

tuurin maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se naatn. ²³ Taa naan se 6o koŋ te bubin deek ɔɔ: «Naan ɛ debm magala, tɔndki metiŋa.»

²⁴ Ter Parizige se danjo gaabm ken injo kaam-tɔkɔ se, daala, deekiŋ ɔɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se ɛ naaje k'jeeliŋ naan se debm kusiŋa.» ²⁵ Naan terlden ɔɔ: «Ken gaabm se 6o debm kusiŋa, ɔ debm kusiŋ eyo, maam jeel eyo. Nakŋ maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tɔkɔ ɔɔ ɔorse kaamum ɔɔd aakga.» ²⁶ Naade taad gaab ken se ɔɔ: «Naan tap 6o tedi ɔɔ di? Ɔɔ kaami se naan tediŋ ɔɔ di jaay ɔɔd aak se?» ²⁷ Naan terlden ɔɔ: «Taar se maam taadsenga taad metiŋa. Na6o naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metiŋ daal se gen di? Ɔɔ naase 'je aki tediŋ jee metiŋ ki kic ɛ?» ²⁸ Gɔtn se Parizige baagiŋ naaja deekiŋ ɔɔ: «Naai 6o metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki. ²⁹ Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gan naan se iino gɔtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» ³⁰ Gɔtn se gaabm injo kaam-tɔkɔ se terlden ɔɔ: «Ken naase jaay ɔɔki 'jeelki gɔtn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan 6o debm ɔɔdumo kaamuma. ³¹ Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusiŋe eyo. Num gan Raa se booy keem nɔɔ debm ken aaliŋ maak ki ɔɔ tediŋ nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki. ³² Bii kalan jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔɔdga kaam debm j'oojiŋ 6o kaam-tɔkɔ se gɔtɔ. ³³ Ken gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kɔŋ tediŋ dim eyo!» ³⁴ Naade terliŋ ɔɔ: «Naai 6o j'ooji maakŋ kusiŋ ki tappi ɔɔ gan ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gɔtn se naade tuur ɔɔdiŋ naatn.

³⁵ Ken Isa jaay booy ɔɔ naade tuuringa naatn se, gɔtn se naan 6aa je ɔŋiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» ³⁶ Gaabm se terliŋ ɔɔ: «Naka, 'taadum tu naan naŋa jaay maam m'kaal maakum don ki se?» ³⁷ Isa deekiŋ ɔɔ: «Aaka! Debm ken naai aakiŋ ɔar naani ki jaay taadi se, kese 6o naana.» ³⁸ Gaabm se deek ɔɔ: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔɔ erg naaniŋ ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔɔ: «Maam m'6aado do naan ki se taa koŋŋ ɔɔɔɔ, taa jee kaam-tɔkge se kaamde kɔɔdn kaaka, ɔɔ jeegen kaamde utu aak kaak se ɛ utu 'tedn jee kaam-tɔkge.» ⁴⁰ Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekiŋ ɔɔ: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-tɔkge la?» ⁴¹ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay 'tedkiga tediŋ jee kaam-tɔkge num, kaadn naane naase aki tediŋ jee kusiŋe eyo. Num gan ɔorse naase 'deekki ɔɔki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se 6o naase utu inŋki maakŋ kusiŋe ki se.»

10

Isa aal naagŋ taara ute debm gaam baatge

¹ Ter Isa taadfen ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: debm end tɔdn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, ganŋ aal gɔt kuuy se, naan se debm 6oogo ɔɔ debm tujŋ jeege. ² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se 6o debm gaam baatge. ³ Ɔɔ debm ken inŋ ɔɔɔb taa doobo se, ɔɔdiŋ kaam taara ɔɔ baatge se booy mindiŋa. Ɔɔ baatn naange mala se, naan danŋde te rode ɔɔ ɔɔd teecŋde naatn. ⁴ Ken naan jaay ɔɔd teecŋdega naatn se, naan lee naandɛ ki, ɔɔ naade ɔk metiŋa taa naade booy jeel mindiŋa. ⁵ Num naade se koŋ koŋŋ metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindiŋ kic 6o aaniŋ kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindiŋ eyo.» ⁶ Isa se taadfen te kaal naagŋ taara, num gan jee se booy ɔk metn taar ken naan taadfen se eyo.

Isa naan debm gaam bεε

⁷ Tεr Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: maam se ɔo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸ Jeegen ɔaado paac deet naanum ki se, naade se jee boogge ɔɔ jee tujj jeege, naɔo baatge se took te taarde eyo. ⁹ ɔo maam ɔo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'kɔŋ kaaja. Naan kɔŋ kende ɔɔ teecn ɔaa gaam te maraadiŋa. ¹⁰ Debm ɔoogo ɔaado se, gen ɔoogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'ɔaado se, taa jeege 'kɔŋ kaaja ɔɔ 'kɔŋ kaajŋ gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bεε: debm gaam bεε ken utu kutn koŋa taa baatinge. ¹² ɔo debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mel baatge eyo ɔɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu ɔaado se, naan aŋ rεsn te baatge. ɔo k-sogsogi se ɔaado ooc baatge ɔɔ wɔɔkde naatn. ¹³ Taa naan le ted naabm gen gurs sum, ɔliŋ dim te baatge eyo. ¹⁴ Num maam se m'debm gaam bεε, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic ɔo jeelum maama ¹⁵ aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeeliŋ naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ ɔo maam m'ɔk baatgen kuuy ken te naatn kici. Naade se kic ɔo m'utu m'adeno kɔŋ ɔaa. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tedn dɔɔl baatgen kalaŋ ɔɔ debm gaamde kic ɔo 'tedn kalaŋ. ¹⁷ Bu se jema taa maam m'utu m'kedn koma ɔɔ tedga num maam m'utu m'duru. ¹⁸ Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔgɔ se gɔɔ. Maam mala ɔo m'kedn koma taa maam se m'ɔk tɔɔgɔ ken m'je le m'kedn koma ɔɔ m'ɔk tɔɔgɔ ken m'utu m'duru. Kese ɔo nakŋ ken Bubum taadumo ɔɔ m'teda.»

¹⁹ Gɔtn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde ɔaa ɔk metn naap ey daala. ²⁰ Maakde ki se, jee den taad ɔɔ: «Naan le debm sitan ɔɔ do le tedga gen naan eyo. Num inŋ 'booyki taariŋ se gen di?» ²¹ Gan jee metinge deek ɔɔ: «Debm sitan 'kɔŋ taadn taargen bin eyo; ɔɔ sitan se 'kɔŋ tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd und Isa

²² Kaad ken se kaadn kuul ki, ɔɔ bii ken se Jeruzalem ki Yaudge ted ted maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tedo salal*. ²³ Gɔtn se daan bɔɔr Bee Raa ki metn daabm ken k'danŋ daabm Salomon se, Isa lee ɔaa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge ɔaado ɔl gurugiŋa deekiŋ ɔɔ: «Naaje tap ɔo j'ai booy bini nuŋ ki jaay naai ajesiŋ taadn tal se? Ken naai ɔo al-Masi le, 'taadjesiŋa!» ²⁵ Isa terlden ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, naɔo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'ted te ro Bubum paac se kic ɔo, taad saadn maama. ²⁶ Gan naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ɔɔ naade se ɔk metuma. ²⁸ ɔo maam m'aden kedn *kaajŋ gen daayum. ɔo naade se 'kɔŋ kut eyo ɔɔ nam kuuy aden kɔŋ kujŋ jim ki eyo. ²⁹ Bubum ken εdumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kɔŋ kujŋ ne dim jiŋ ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalaŋ.»

³¹ Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gen tund tɔliŋa. ³² Gan ter Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tedga dena te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakŋ ken gay jaay naase jee amki tund tɔl se?» ³³ Yaudge terliŋ ɔɔ: «Taa nakŋ jigan naai ted se

* **10:22** Laa ken ara se ɔl gaan *Israelege saap do kaad ken Juda Makabe daap Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dakiŋ Antios tujino maakiŋ se ɔo naan se maakŋ ɔaar ken kaaru ute si-mece-kaar-ɔɔ (164) kaad ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey ɔarɔ.

60, naaje k'je j'ai tund tɔɔl eyo. Num gan naai 60 naaj *Raa, taa naai debkilimi sum 60 'ted roi aan gɔɔ Raa.»³⁴ Isa terlden ɔɔ: «Maakŋ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raanŋinga raanŋa j'ɔɔ: *Naase se raage.*»[†]
³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jeegen ken naan taadden taariŋ se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raanŋinga raanŋ se nam an kɔŋ tɔɔl eyo. ³⁶ Gan maam ken Bu mala 60 beer ɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naanŋ ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum 60, naase ɔɔki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken maam jaay m'tedn naabm gen Bubum ey num, ɔnte 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num ken naabm maam m'ted se jaay gen Bubum num, ken naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab ken maam m'ted se. Ute naan se naase aki kɔŋ jeel Bubum se, utu te maama, ɔɔ maam m'ing te naana.»³⁹ Gɔtn se magal Yaudge iin daala, je an kɔkɔ, gan naan iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan ɔk terl 6aa ing do ool gen Jordan ken kaam naane, gɔtn se 60 ken Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gɔtn se jeege dena baado ɔŋŋa, naade deek ɔɔ: «Deere, Jan-Batist ɔŋ ted te nakŋ-kɔɔbm gam eyo, num gan taargen paacŋ naan taad ro gaab ken se, kalan kic ooc te naan ki eyo.»⁴² Gɔtn se jeege dena took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan k'danŋ Lazar, naan se genaa Mari te gen Mart ɔɔ naade se tiŋ Betani ki. Mari ese 60 ken ɔto uubm oot koot jε Melje Isa ki, ɔɔ ɔtiŋsiŋ te beekiŋa. Gan bii kalan genaan Lazar se ooc kɔɔŋɔ. ³ Genaanŋen mendge se ɔl deba 6aa taad Isa ki ɔɔ: «Melje bere, debm naai 'jen se oocga kɔɔŋɔ.»⁴ Ken Isa jaay booy taar se, naan deek ɔɔ: «Kɔɔŋ Lazar se an kɔŋ tɔɔl eyo, num naan se utu 'taadn nookŋ *Raa. ɔɔ ute kɔɔŋ Lazar se, Goon Raa *nookŋ ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te genaan Mari ɔɔ Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gan gɔtn ese ken Isa jaay booy ɔɔ Lazar kɔɔŋɔ se, naan ɔɔp ted bii dio gɔt ken k'baado j'ɔŋŋ se. ⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee metiŋ ki ɔɔ: «J'iin k'terl k'baaki taa naan Jude ki.»⁸ Gɔtn se jee metiŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, gɔɔr gɔɔr ese sum 60 Yaudge je ai tund tɔɔli te koa se 60, naai 'je terl 6aa gɔtn naane daal ne?»⁹ Isa terlden ɔɔ: «Gɔto jaay iipga ɔɔ kaada jaay ookga se naan lek bini aan teger jaay ooc ey la? Taa naan se 60 debm lee te kaam kaada se naan rɔɔk eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki. ¹⁰ Anum debm lee nɔɔr se, naan 'rɔɔkŋ kooco taa gɔtn wɔɔr ken an wɔɔr gɔto se gɔto.»¹¹ Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan ter deekden ɔɔ: «Bere, medjege Lazar se, kaamiŋ okga bia, gan maam m'utu m'an 6aa duru.»¹² Jee metiŋ ki se deekiŋ ɔɔ: «Melje, ken naan jaay toodga bi se, naan utu 'kɔŋ lapi.»¹³ Ute naan se Isa jeden taadn ɔɔ Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, ɔɔ daan naane Isa taadden te toodn bi aan gɔɔ ken jeege lee toof se sum. ¹⁴ Gɔtn se Isa taaddesiŋ tal ɔɔ: «Bere, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num ken Lazar ooy jaay maam gɔto gɔtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Borse j'iin k'6aa k'j'ɔŋŋki.»¹⁶ Gɔtn se debm metiŋ ken k'danŋ Toma ɔɔ ronŋ Toma se je deekŋ ɔɔ rɔŋɔ, naan deek jee metn Isa ken metiŋge se ɔɔ: «Naaje kic 60 j'iin k'baaki te naana j'aki 6aa kooy kalan.»

Isa tɔɔg maakŋ Mart te gen Mari

17 Kɛn Isa jaay aan se, ɔŋ Lazar ɔkga bii sɔɔ maakŋ baad kɛn aan gɔɔ iibi se. 18 Aan gɔɔ Betani se gɔɔr te Jeruzalem, daande se ɔk kilɔmɛtir baa baa nakŋ mɔtɔ sum se, 19 taa naan se ɔ, Yaudge dɛna baado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo gɛnaade. 20 Kɛn Mart jaay booy ɔɔ Isa utu baado se, naan iin baa ɔŋɔna, gaŋ Mari se ɔɔp ing ɔeene. 21 Kɛn Mart jaay aan se deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, kɛn naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane gɛnaam 'kooy eyo. 22 Gaŋ ɔrse kɛn naan ooyga kic ɔo maam m'jeele nakŋ paacŋ kɛn naai 'tɔndga mɛta gɔtn Raa ki se, Raa se naan aisin kɛda.» 23 Isa deekiŋ ɔɔ: «Gɛnaai se utu 'duru.» 24 Gɔtn se Mart tɛrlin ɔɔ: «Mɛluma, maam m'jeele biin dunia nan jaay jeege utu ade dur se, naan kic utu ade duru.» 25 Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam ɔo debm dur jeege daan yoge tu ɔɔ kɛn ɛd kaaja jeege tu. Debm kɛn jaay aal maakiŋ do maam ki se, ooyga kic ɔo utu 'kɔŋ kaaja. 26 Debm jaay ing ɔɔ aal maakiŋ do maam ki se, naan se mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo. Num do taar kɛn se naai 'took la?» 27 Gɔtn se Mart tɛrlin ɔɔ: «Yɛɛ Mɛluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai ɔo *al-Masi, Goon Raa, kɛn utu ade baa do naan ki se.»

28 Kɛn Mart jaay taad nan taariŋ se, naan iin baa ɔŋ gɛnaan Mari ɔɔ taadiŋ naan ki ɔɔ: «Debm dooyje se baadoga ɔɔ naan danj.» 29 Kɛn Mari jaay booy taar se, naan naar iin baa gɔtn Isa ki. 30 Naan kɛn se Isa ɛnd te Betani ki ey ɔrtɔ. Naan utu ing king gɔt kɛn Mart ɔŋɔ se. 31 Gaŋ Yaudge se ing king ɔeene ute Mari, naade ing selin sele. Kɛn naade jaay aakiŋ naan naar iin teec se, naade ɔk mɛtiŋa. Taa naade saap ɔɔ: «Kaadn naane naan baa baa taa baad ki se, gɛn baa keeme.» 32 Kɛn Mari jaay aan ɔŋ Isa gɔt kɛn naan ing se, jaay naan aakiŋ se, ooc mɛtn jɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, kɛn naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane gɛnaam se 'kooy eyo.» 33 Kɛn Isa aak Mari te Yaudgen ɔko mɛtiŋa jaay baag keeme se, gɔtn se Isa maakiŋ ɔŋ daar eyo, gɔtn se maakiŋ tujɔ. 34 Naan tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Naase aalinkiga kaam gay?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Mɛlje, 'baado kaaka.» 35 Gɔtn se Isa eeme. 36 Gaŋ Yaudge taad ɔɔ: «Aakki tu! Lazar se naan jɛŋ dɛn aak eyo!» 37 Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔɔ: «Debm kaam-tɔɔkɔ kic naan ɔɔdiŋ kaamiŋa, num Lazar ɔo ŋ'ɔŋ gaasiŋ te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

38 Gɔtn se tɛr Isa maakiŋ ɔŋ daar ey daala, naan iin baa taa baad ki. Baadn se aan gɔɔ iibi ɔɔ taariŋ se naade gaasiŋ te koa. 39 Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ko taar ki se ɔɔdiŋki naata.» Mart, gɛnaa debm ooy se, deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, naan se ɔkga bii sɔɔ maakŋ baad ki; ɔrse naan tɛdn ootga.» 40 Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ kɛn naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakŋ *nookŋ Raa ey la?» 41 Gɔtn se naade ɔɔd und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiŋ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyunga. 42 Deere, maam se m'jeele daayum nakŋ maam m'tɔndga mɛti ɔo, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee dɛn gurug aalum se, naade 'jeele naai ɔo ɔlumo.» 43 Kɛn Isa jaay taad nan taariŋ se, naan ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» 44 Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jɛŋge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamiŋ se naade deebiŋ kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutiŋki kalinŋon ron ki se naata ɔɔ ɔŋiŋki naan baa.»

Magalgen gɛn Yaudge se ɛnd tel gɛn tɔɔl Isa

45 Yaudgen baado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakŋ Isa tɛd se, dɛniŋ took aal maakde don ki. 46 Gaŋ jee mɛtinge se baa ɔŋ *Parizige ɔɔ

taadden nakɲ kɛn Isa tɛdo se. ⁴⁷ Gɔtn se *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakɲ mɛtn taargen Yaudge se paac tuso ɔ taad ɔ: «Gaabm se j'anɲki tɛdn ɔ dɪ? Naan ɛ tɛdn nakɲ-kɔɔbge dɛna ɔn eyo. ⁴⁸ Kɛn jaay j'ɔnɲ te naan se ɛ, jeege paac utu 'tookɲ taar naan. Ɔɔ bɛɛ sɔm *Rɔmɛge se utu adɛ baao ɔ utu an tɔkɲ te 'Bee Raajege ɔ utu an tɛɛɛɲ te naanjje.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalan k'danɲ Kayip. Baar se, naan ɔ magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, naan deek ɔ: «Naase se 'jeelki dim eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic ɔ ɔnɲki eyo, ey num bɛɛki se, deb kalan ɔ 'kooyo 'kɔn jee dɛna. Bin se naanjjege se 'kɔn tɛɛɛɲ te magalɲ eyo.» ⁵¹ Taa baar se naan ɔ magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, bin se taar naan taad se iɲo maak-saapm naan malɲ ki eyo, gan taar naan taad se, iɲo gɔtn Raa ki. Ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te dɛnɲ, ⁵² ɔ naan utu kooy se taa Yaudge kalɲ ki sum eyo, num gan kooy naan se utu 'tusn gaan Raagen gɔtn ba se paac 'tɛdn kalan.

⁵³ Bii kɛn se sum ɔ, magal Yaudge uun doa taa tɔl Isa. ⁵⁴ Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakɲ Yaudge tu, naan iik tɔk ba maakɲ naan ki kalan bini k'danɲ Epraim, kɛn gɔɔr te kɔd-baara. Gɔtn ese ɔ naan baan ing te jee mɛtɲ ki.

⁵⁵ Jeege dɛna iɲo taa naange tun kuuy ɔ baado Jeruzalɛm ki, gen tugɲ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakɲ gen Yaudge se ɔppga gɔɔrɔ. ⁵⁶ Daan bɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔ: «Naase tap ɔ 'saapɲki ɔki dɪo? Bɛɛ, daam jaay ey num, Isa se adɛ kɔn ba laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔ: «Debm kɛn jaay jeel gɔtn Isa num, aden taadn gɔtɲa taa naade an ba kɔkɔ.»

12

Mari ɔt itir je Isa ki

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Kɛn Isa jaay aan Betani ki gɔtn kɛn naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔppga bii mɛɛ sum ɔ, Yaudge 'tɛdn *laa Paak. ² Gɔtn se k'tɛd kɔɔ taa naana ɔ Mart uuno kɔɔ se, baado tɔnddɛsɲa. Gan maakɲ jeege tun ing ɔ kɔɔ te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Gɔtn se Mari uuno itir aas kaam doocɲ kurku ɔ itir se k'danɲ *nard* ɔ naan se itir salal ɔ ɔnɲo. Naan jɛɛr itir se do je Isa ki ɔ ɔtɲsɲ utɛ bɛɛkiɲa ɔ bɛɛ naade ing maak ki se, oot itir itir sum. ⁴ Gɔtn ese maakɲ jee mɛtɲ ki se, debm kɛn k'danɲ Judas Iskariot se, naan ɔ kɛn tɛdga num utu an kut se, deek ɔ: ⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'dugɲga utu tamma kaar-mɔtɔ* ɔ gursn se k'nign jee daayge tu num bɛɛ ey la?» ⁶ Kɛn Judas jaay taad bin se, taa naan saap ɔ do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm ɔoogo; aan gɔɔ naan debm kɔkɲ gursde dey se, naan iɲga num lee tuun tuun mɛtn gursn ese. ⁷ Gɔtn se Isa deek ɔ: «Mɛnda se ɔnɲ kaam kalan! Nakɲ naan tɛdum se kɛse ɔ aasga gen bii duubuma. ⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔn king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔl Lazar

⁹ Kaad kɛn se Yaudge dɛna kɛn booy jaay j'ɔ, ɔ Isa utu Betani ki se, naade iɲ baado. Naade baado se taa Isa sum eyo, num naade baado se taa kaakɲ Lazar kɛn naan durɲo daan yoge tu se kici. ¹⁰ Gɔtn se *magal jee

* 12:5 Tamma kaar-mɔtɔ se aas kɔgn deba maakɲ baar ki.

tedn serke Raage tu uun doa gen taal Lazar kici. 11 Taa Lazar se, Yaudge dena iin resde do baado uun taar Isa.

*Isa end Jeruzalem ki aan goo Gaarge
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)*

12 Metbeenki se, jee den baado gen tedn *laa Paak se, booy do Isa utu baado Jeruzalem ki. 13 Naade gaanjo doomo jidege tu, do teec baado dood Isa. Naade doodin se, doob doo do:

«Ozaana†,
*Raa tedn been do deb ken baado te ro Meljege Raa, naan se bo Gaar
*Israelge‡.»

14 Isa on goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan goo taar ken k'raanjo do dakiina ken deek do: 15 *Jee maakn geger ken Sion ki, Sante 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur ken gaaba utu baado.**

16 Nakgen deel metn-jiki paac se kaad ken se, jee metin ki se on jeel ok te metin eyo. Num gan ken Isa Raa *nookin se jaay bo, naade saap onina nakn Isa ted se, taa nakn se k'raanjinoga raanja do dakiina do kese bo nakgen ken jeege tedinsin se.

17 Anum jee den ingo te Isa jaay aako ken naan danjo Lazar maakn baad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se bo baado doos maanin jeege tu. 18 Aan goo naade booyga booy nakn-kooom naan tedo se, taa naan se bo jeege teec baado dood Isa. 19 Gotn se *Parizige baag taadn te naapa do: «Aakki! Naan se le cirga dojege, do borse se le, jeege paac baaga metin ki.»

Grekgen metinge baado je kaakn Isa

20 Bii *laa Paak ki se, Grekgen† metinge baado Jeruzalem ki gen keem Raa. 21 Naade se bo baado on Pilip ken iino Betsaida ken taa naan Galile ki se do naade tond metin do: «Naka, naaje se k'je kaakn Isa.» 22 Pilip baa on Andre do taadin do naaden di se paac baa taad Isa ki. 23 Isa terlden do: «Borse kaadn ken *Goon Deba *nookin keem se, aanga. 24 'Booyki bee m'asen taada: kaam teenje jaay j'ocin te ey se, naan ing gotin ki sum. Num gan ken j'ocinga num, kaamin se ut naatn, do ken teeco se baado ooj dena. 25 Debm je ron se, utu kutn kona do debm do naan ki ara jaay je Raa cir ron se, naan se utu 'kon *kaajn gen daayum. 26 Debm jaay je tedn naabm maam se, 'kokn metuma. Gotn maam m'utu se, debm tedn naabm se kic 'king te maama. Ken debm jaay tedum naabm maam se, Bubum utu an magala.»

Isa taad do naan utu 'kooyo

27 Ter Isa taad do: «Borse maam m'ing se nirlum aayuma, num gan m'taadn m'oo di? M'taadn m'oo: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsin naatn rom ki bin ne? Got! Maam baado tap bo taa naan se. 28 Bua, *'nookn roi.» Gotn se k'booy mindi taad maakn raa ki do: «Maam se m'nookinga do m'utu m'an nookn daala.» 29 Jee den ing gotn ese jaay booy se, taad do: «Kese Raa bo aata.» Gan jee metinge deek do: «Kese *kodn Raa gam bo taadin.» 30 Gan Isa terl taadden daala do: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase. 31 Borse kaadn ken Raa an konj booro do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se bo *Bubm

† 12:13 Ozaana se je deekn do: Raa aaja. ‡ 12:13 Aak KKR 118.25-26. § 12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grekgen se jeege metjil Yaudge eyo.

sitange, naan 60 Gaar jee kusingen do naan ki se, j'an tuuriñ naatn. ³² Ken maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tedn jeege paac ade 6aa gotum ki.» ³³ Ken naan jaay taad taargen se, naan je taadn ɔ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo. ³⁴ Jee denge se deekiñ ɔ: «Naaje k'booy maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔ: *al-Masi se baadoga num naan se 'ting gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔ: *Goon Debm j'an tupm taal ro kaag ki ɔ j'an kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?» ³⁵ Isa terlden ɔ: «Gɔtn wɔɔr ken lee wɔɔrsen gɔtɔ se, kaadiñ ɔppga gɔɔrɔ. Kaad ken naan utu se, 'leeki maakn gɔt ken wɔɔr se, taa bin se gɔtn ɔɔd se asen naar kɔkɔ do jise ki eyo. Taa debm lee maakn gɔt ken ɔɔd se le, naan jeel gɔtn naan baan se eyo. ³⁶ Kaadn gɔtn wɔɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔɔr se. Taa bin se naase aki tedn gaan gɔt ken wɔɔrɔ.»

Ken Isa jaay taad nan taariñ se, naan iin ɔnde ɔ 6aa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakn-kɔɔbgen Isa ted den naande ki se kic 60, Yaudge baate kaal maakde don ki rok. ³⁸ Taa naan se 60 taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno se aanga doobin ki ken ɔ:

Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, naja took uunga

ɔ *Meljege Raa tap 60 'tɔɔgin se, naan taadga nan ki?†*

³⁹ Yaudge jaay ɔñ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ɔ:

⁴⁰ *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔ tɔdden naade tɔdga jee do-mɔngge*

taa kaamde kaakn kɔkɔ gɔt eyo ɔ bide booy kɔkɔ taar eyo

ɔ *ute maakde kic naade kɔñ booy kuun jaay ade terl ro maam ki,*

ey num kaad ken naane se, maam Raa m'aden kaaja.‡

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *nookn Isa ɔ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic 60 maakn magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Na60 taa *Parizige se, naade ɔñ taadiñ tal naan jeege tu eyo, taa naade beer ɔ som Parizige aden tuur naatn, maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁴³ Taa naade je tɔom ken jikilimge lee tɔomde se 60, bee cir ken Raa 60 aden tɔomɔ.

Isa se naan 60 gɔtn wɔɔr gen jee do naan ki

⁴⁴ Gan gɔtn se Isa uun mindiñ raan taad ɔ: «Debm jaay aal maakin do maam ki se, naan aal maakin do maam ki sum eyo, num naan se aal maakin do Deb ken olumo. ⁴⁵ ɔ debm ken aakumga maam se, aakga Debm ken olumo se kici. ⁴⁶ Maam se m'gɔtn wɔɔr ken baado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan 'kɔñ king maakn gɔt ken ɔɔd eyo. ⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔ ɔkiñ maakin ki ey se, maam 60 m'an kɔjn bɔɔrɔ don ki eyo. Taa maam m'baado se, gen kɔjn bɔɔrɔ do jeege tun do naan ki eyo, num m'baado se gen kaajñ jeege do naan ki. ⁴⁸ Debm jaay ɔɔd unduma ɔ baate tookn taarum se, bɔɔrɔ utu kooçn don ki. Taa biin dunia an nan se, taargen maam m'taadiñ se 60 utu an kɔjn bɔɔrɔ don ki. ⁴⁹ Taargen maam taad se, m'terɛc te dom eyo. Kese Bu ken olumo se 60 olum m'taad taargen se ɔ m'dooyjeege. ⁵⁰ Maam m'jeele taar

† 12:38 Aak Eza 53.1. § 12:40 Aak Eza 6.9-10.

ken naan taadumo gen tēda se, keſe 60 taar ken eḏkaaja gen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadīn aan gɔɔ ken Bu taadumsino.»

13

Isa tug jε jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan gɔɔ ɔɔpɔga bii kalaŋ sum 60 Yauḏge 'teḏn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn ken naan 'kiin kɔn do naanɔ an 6aa gɔtn Bubiŋ ki se aasga. Ɔɔ jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Ɔɔ naan jeden ute maakiŋ paac. ² Ken aan kaadn kɔs ki jaay naade baag kɔsɔ se, kaadken se *Bubm sitange endga kend maakŋ Judas goon Simon Iskariot ki, gɔtn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan gɔɔ Isa se jeel Bu se eḏinga nakge paac kaam jiŋa, taa naan iino gɔtn *Raa ki ɔɔ tēdga num utu 'terl 6aa gɔtn Raa ki se, ⁴ ken naade utu ɔs kɔs se Isa iin ɔɔḏ aal kal magaliŋa ɔɔ uun dɔɔk maakiŋ ute kal ken k'lee k'l'ɔtn jε jeege. ⁵ Ter naan ɔmb maane maakŋ baay ki ɔɔ baag tugŋ jε jee metin ki ɔɔ ɔḏḏesin te kal ken naan uun dɔɔkŋ maakiŋ ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekiŋ ɔɔ: «Meluma, naai 60 am tugŋ jε maam ne?» ⁷ Isa terlin ɔɔ: «Nakŋ maam tēḏ se, ɔrse naai 'kɔŋ jeel metin eyo, num gan tēdga jaay sɔm naai utu 'jeel kɔkŋ metin bεε.» ⁸ Gɔtn se Simon Pier deekiŋ ɔɔ: «Naai 60 am tugŋ jε maama! Gɔɔ!» Isa terlin ɔɔ: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, ḏim jaay ai tum te maam se gɔɔ.» ⁹ Gɔtn se Simon Pier terlin ɔɔ: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jimeg ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekiŋ ɔɔ: «Debm jaay roogga roog se, kɔŋ roogŋ kuuy ey sum ken ɔɔpin se 'tugŋ jεn sum taa debm roogga se ron paac aacga walak ɔɔ naan tēdga aak bεε naan Raa ki. Ɔrse naase 'teḏkiga jee aak bεε naan Raa ki, na60 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm ken jaay utu an kut se, Isa jeeliŋa. Taa ḏi naan deek ɔɔ: «Naan Raa ki se naase aakki bεε 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug jε jeenge aas se, naan uun uus kal magaliŋa, ɔɔ 6aado inŋ gɔt ken naade inŋ ɔs kɔs se. Gɔtn se naan tɔnd metḏe ɔɔ: «Nakŋ maam m'tedsen se, naase 'jeel ɔkki metin ḏey la?» ¹³ Ken naase jaay 'danumki ɔɔki: «Debm Dooyje» ɔɔ «Melje» se, taarse se met ki. Deere, maam 60 m'Debm Dooyse ɔɔ Melse. ¹⁴ Ken maam Melse ɔɔ m'Debm Dooyse jaay 60 m'tugsen jesege se, bεeki se, naase kic 'lee 'tugki jε naapge bin kici. ¹⁵ Ken maam jaay m'tedsen naan se, taa naase kic 60 aki kɔŋ tēḏn aan gɔɔ gen maam m'tedseno se kici. ¹⁶ 'Booyki bεε m'asen taada: debm tēḏn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan lee tēḏin naaba eyo ɔɔ debm aan naaba deb ki se, naan magal cir debm ken lee ɔlin naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, ɔrse naase 'jeel ɔkkiga metiŋa ken naase jaay 'teḏinŋkiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam 60 m'bεer m'tɔḏḏe se, maam jeelde. Gan taar ken k'raanin do ḏakiŋ se, aanga doobiŋ ki ken ɔɔ: *Debm ken lee ɔs mappa te maam se, 'terlumga naaga.**

¹⁹ «Kɔr nakŋ se jaay ute kaan se, maam m'taadsesin ɔrse. Bin se nakŋ se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken tinŋ gen daayum.

²⁰ 'Booyki bεε m'asen taada: debm dɔḏḏ ɔk debm kaan naabum jiga se, naan se dɔḏḏ ɔkum maam mala, ɔɔ debm dɔḏḏ ɔkum maam se dɔḏḏ ɔk Debm ken ɔlumo.»

* 13:18 Aak KKR 41.9.

*Isa taad ɔɔ Judas utu an kutu**(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)*

²¹ Ken Isa jaay taad nanj taariŋ se, gɔtn se maakiŋ tuju. Ɔɔ naan taaddesiŋ tal ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakse ki se deb kalanj utu am kutu.» ²² Gɔtn se jee metiŋ ki baag terl kaakŋ naapa ɔɔ saap maakde ki ɔɔ: «Naan tap ɓo taad te nanja?» ²³ Deb kalanj maakiŋ jee metiŋ ki se, naan se ɓo debm ken Isa jeŋ se utu iŋg cɛɛŋ ki†. ²⁴ Gɔtn se Simon Pier tediŋ nakŋ ken naan an kaakŋ jeel ro ki ɔɔ: «N'tɔnd metiŋ naan tap ɓo n'taad te nanja?» ²⁵ Gɔtn se debm ken metn Isa ken ese se deŋ kaadn Isa ki tɔnd metiŋ ɔɔ: «Meluma, kese tap ɓo nanja?» ²⁶ Isa terliŋ ɔɔ: «Kese debm ken maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'kol maakiŋ baay ki jaay m'an ked se.» Gɔtn se Isa dup mappa ɔɔ maakiŋ baay ki ɔɔ ed Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ Ken Judas jaay ɔk mappan ji Isa ki se, gɔtn ese sum ɓo *Bubm sitange ɓaado end maakiŋ ki. Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Nakŋ naai 'je 'teda se 'naar tediŋ yɔkɔɔɔ.» ²⁸ Ganj jee iŋg gɔtn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap ɓo booy jeel te metiŋ eyo. ²⁹ Aan gɔɔ Judas ɓo debm ɓɔɔbm gursde dey se, jee metiŋge saap ɔɔ kaadn naane Isa jeŋ taadn ɔɔ n'ɓaa n'dugo nakŋ tediŋ laa, ey le jeŋ taadn ɔɔ n'ɓaa n'ed naka jee daayge tu. ³⁰ Ganj gɔtn se, Judas jaay ɔk mappan k'dup k'l'ediŋsiŋ sum se, naan naar teec naatn. Ɔɔ kaad ken se gɔto tedga nɔɔɔ.

Isa taadden ɔɔ k'je naapa

³¹ Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek ɔɔ: «Borse se *Goon Deba se *nookiŋ ute 'keeme ɔɔ ute ro Goon Deba se Raa kic nookiŋ ute keeme. ³² Aan gɔɔ Raa nookiŋa utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ɔɔpga baata Raa utu an nooko. ³³ Genumge‡ maam se m'kɔŋ king den ute naase ey sum. Naase utu amki jea naɓo aan gɔɔ ken m'taado Yaudge tu se, m'taadsen naase ki kici, gɔtn maam m'an ɓaa se, naase aki kɔŋ ɓaa eyo. ³⁴ Borse maam m'taadsen nakŋ naase utu aki ted se ken kiji: 'jeki naapa. Aan gɔɔ ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

³⁶ Gɔtn se Simon Pier tɔnd metiŋ ɔɔ: «Meluma, naai 'ɓaa gay?» Isa terliŋ ɔɔ: «Borse gɔtn maam m'an ɓaa se, naai am kɔŋ daan eyo. Num kaadn naai am daan se, mɔɔtn kuuy jaayo.» ³⁷ Pier terliŋ ɔɔ: «Meluma, gen di jaay naai ɔɔ borse maam m'ai kɔŋ daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa terliŋ ɔɔ: «Naai se ɓo 'kooy taa maam ne? 'Booy bɛɛ m'ai taada: kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai 'naajŋ dɔɔl mɔɔ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

14*Isa se naan doobm ken ɔɔ jeege gɔtn *Raa ki*

¹ Ɔɔnte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ɔɔ aalki maakse do maam ki kici. ² Gɔtn kingi utu dena raan maakiŋ ɓee Bubum ki. Ken jaay gɔto num, kaadn naane maam m'taadsenga. Maam ɓaa ɓaa se taa m'asen ɓaa daapm gɔto. ³ Ken jaay m'ɓaa daapsenoga gɔto num, maam m'ade terle m'utu m'asen tɔɔ taa j'aki ɓaa king telɛ. ⁴ Naase 'jeelki doobm ken maam m'an ɓaa se. ⁵ Gɔtn se Tɔma deekiŋ ɔɔ: «Melje, gɔtn naai 'ɓaan ɓaa se naaje

† **13:23** Yaudge se ken naade ɔs kɔs num tood res yer kerle do ji jeele ɔɔ doɔge se ɔliŋ kaam sak tabil. ‡ **13:33** Genumge se gɔtn se Isa je taadn ɔɔ jee metiŋ ki se naan jede aan gɔɔ gaan maakiŋge mala.

k'jeel eyo, ɔɔ doobm se tap ɔɔ j'an jeel ɔɔ dī?» ⁶ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam ɔɔ doobo, m'taar mət ki ɔɔ debm kən ɛd kaaja jeege tu. ɔɔ debm jaay ɔɔa gɔtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo. ⁷ Kən naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase aŋki 'jeele. Borse, naase 'jeeliŋki ɔɔ aakiŋkiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, 'taadjən tu Bua, naɔo bɛɛjega sum.» ⁹ Isa deekiŋ ɔɔ: «Do dɔkiŋ maam m'tiŋg ute naase se ɔɔ naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakumga maam se, naaŋ se aakga Raa Bubu. Gən dī jaay deekum ɔɔ: <'Taadjən tu Raa Bubu se?» ¹⁰ Naai 'took ey la kən maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg te maam se, taargen maam m'taadŋen se maam m'tɛrɛc ute dom eyo, gaŋ Bu kən naaje k'kalan se ɔɔ lee tɛdn naabiŋa. ¹¹ 'Tookki taaruma kən maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg ute maam se, kən 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakŋ-kɔɔɔgen maam m'lee m'tɛd se. ¹² 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm aal maakiŋ do maam ki se, 'kɔŋ tɛdn nakgen aan gɔɔ maam m'lee m'tɛd se, ɔɔ naaŋ se utu 'tɛdn nakgen cir gən maam se daala, taa maam ɔɔa ɔɔa gɔtn Bubum ki. ¹³ Nakgen paacŋ naase utu aki tɔnd mɛta te ro maam se, maam m'utu m'aŋ tɛda bin ɔɔ maam Goono se m'taadŋ *nookŋ Bubuma. ¹⁴ Nakŋ kən naase 'tɔndki mɛta ute ro maam se, maam m'utu m'aŋ kɔŋ tɛda.»

*Isa deek ɔɔ utu adɛ kɔl *Nirl Raa jeenge tu
(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵ «Kən naase jaay 'jemki num, naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ kən maam m'taadŋen gən tɛda se. ¹⁶ Maam m'utu m'tɔnd mɛtn Bubuma, ɔɔ naaŋ utu aseno kɔl debm kən asen kiŋg noogŋ daayum. ¹⁷ Debm kən naaŋ adɛ kɔl se, kɛse Nirl Raa mala kən taad taar mət ki. Naaŋ se jee do naaŋ ki aŋ kɔŋ kɔŋ eyo, taa naadɛ se ɔŋ aakiŋ eyo ɔɔ jeeliŋ eyo. Gaŋ naase se 'jeeliŋki taa naaŋ utu te naase ɔɔ utu iŋg maakse ki. ¹⁸ Maam m'asen kɔŋ kɔŋ gɛnaalge eyo, maam m'utu m'asen tɛrl kɔŋɔ. ¹⁹ ɔɔpga baata jee do naaŋ ki se am kaak ey sum, gaŋ naase se utu amki kaakum m'iŋg zɛrɛɛ, ɔɔ naase kic num aki kɔŋ kaaja. ²⁰ Bii kən se, naase aki 'jeele maam m'iŋg te Bubuma ɔɔ Bubum iŋg ute maam se, naaje k'kalan ɔɔ naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

²¹ «Taar kən maam m'taadŋen gən tɛda jaay debm tɛdŋ se kɛse ɔɔ debm jema, ɔɔ debm jem maam se, Bubum kic aŋ jea ɔɔ maam kic m'utu m'aŋ jea ɔɔ m'aŋ taadŋ roma, taa naaŋ am jeele.»

²² Judn kən Judas Iskariot ey se, deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔ ajen taadŋ roi naaje ki sum ɔɔ jee do naaŋ ki jaay ai kaak ey se ajensiŋ taadŋ ɔɔ dī?» ²³ Isa tɛrlŋ ɔɔ: «Debm jem maam se 'tookŋ kuun taaruma ɔɔ Bubum se utu aŋ jea maam te Bubum se k'ɔaa gɔtiŋ ki, ɔɔ k'kiŋg tɛɛ ute naaŋa. ²⁴ Debm kən jem ey se, naaŋ 'took taarum eyo. Taar kən naase iŋg 'booyki maam m'iŋg m'taadŋen se m'tɛrɛc te dom eyo, gaŋ naaŋ se Bubum ɔlumo se ɔɔ taada. ²⁵ Maam m'taadŋen nakgen se kaad kən maam m'utu te naase. ²⁶ Bubu se utu adɛ kɔl *Nirl Salal ute ro maama, taa naaŋ asen noogo ɔɔ naaŋ asen dooy nakge paac, ɔɔ utu asen tɛdn naase aki saapm jeel mɛtn taargen maam m'taadŋeno se.

²⁷ «ɔŋte 'kuunki nirlse ɔɔ ɔŋte 'ɔeerki. Maam m'ɔaa ɔaa se m'asen kɔŋ tɔɔsuma kən asen tɔɔŋg maakse, ɔɔ tɔɔsn se ɔɔ kən utu maakŋ maam ki kici. Maam m'asesiŋ kɛdse aan gɔɔ gən jee do naaŋ ki eyo. ²⁸ Naase 'booykiga taar kən maam m'taadŋen m'ɔɔ m'ɔaa ɔaaɔ num m'utu m'ade tɛrl m'asen kɔŋɔ. Kən naase jaay 'jemki num maam ɔaa ɔaa gɔtn Bubum

ki se, bæeki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama. ²⁹Maam m'taadsen borse kor nakgen se aan te ey bort se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko. ³⁰Naan ki se maam m'kɔŋ taadn den te naase ey sum, taa gaar gen do naanja se utu 'baado. Naɔo deere, naan se ɔk tɔɔɔ dom ki eyo. ³¹Num ganj taa jee do naan ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ɔ m'tedn nakj ken naan taadumi. Iiŋki gɔtn ara; k'baaki!»

15

*Isa se naan *ko biŋ mala mala*

¹Isa taad jeege tun metin ki daala ɔɔ: «Maam se aan gɔɔ ko biŋ mala mala ɔɔ Bubum se, naan ɔo mel ko biŋ se. ²Teletgen paacŋ dɔɔk ute maama ɔɔ ken ooj ey se, naan gaanj tund naatn. Ganj teletn ken ooj se naan gaanj daapiŋa taa koojŋ den cir ken se daala. ³Taargen ken maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga bæe naan *Raa ki. ⁴Inj 'dɔɔkki ute maama aan gɔɔ ken maam m'utu m'ing m'dɔɔk te naase se. Aan gɔɔ teletn ko biŋ k'gaanj k'j'undga naatn num ɔj ooj ey se se bin ɔo ken naase jaay inj 'dɔɔkki ute maam ey se, naase aki kɔŋ tedn nakj aak bæe eyo kici. ⁵Maam se m'ko biŋ ɔɔ naase se 'teletumge. Debm inj 'dɔɔk te maama ɔɔ maam m'ing m'dɔɔk te naan se, debm se utu 'tedn nakgen jiga den aak eyo. Anum ken naase jaay 'dɔɔkki te maam ey se aki kɔŋ tedn dim eyo. ⁶Debm ken inj 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'an gaanj kund naatn aan gɔɔ teletn ko biŋ k'gaanj j'undiŋ se naan utu tuutu ɔɔ j'an tɔsn tɔɔɔ. ⁷Ken naase jaay inj 'dɔɔkki te maama ɔɔ taarum jaay inj maakse ki se, 'tɔndki metn nakj naase 'jeki ɔɔ naase anki kɔŋɔ. ⁸'Tedki nakgen bæe dena, bin se naase aki 'tedn jee metum ki ɔɔ nakgen se *nookj Bubuma. ⁹Maam m'jese aan gɔɔ ken Bubum Raa 'jem maam se kici. Inj 'dɔɔkki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jese. ¹⁰Ken naase jaay 'tedki nakj maam m'taadsen gen tɔda se num, kɛse naase inj dɔɔkki ute maam maakj maak-jem ki, aan gɔɔ maam m'ted nakgen ken Bubum taadum gen tɔda se jaay m'ing *dɔɔk ute Bubum maakj maak-jen ki se.

¹¹«Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki kɔŋ maak-raapuma, ɔɔ maak-raapse se 'tedn maak-raapm maraadiŋ ki. ¹²'Booyki! Nakj ken maam m'taadsen gen tɔda se: 'jeki naapa aan gɔɔ ken maam m'jese se. ¹³Debm ken jaay ed kɔŋa taa medinge se, naan se jede te maakiŋ cir paac. ¹⁴Nakj maam m'taadsen se jaay, naase 'tediŋki se, naase se ɔo medn maamge. ¹⁵Maam se mɔɔtn m'asen kɔŋ danj bulumge ey sum, taa debm bulu se ɔj jeel nakj ken meliŋ lee ted se eyo. Num naase se maam m'danŋe medumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacŋ ken maam booyo gɔtn Bubum ki. ¹⁶Naase ɔo 'bæe ɔɔdumki eyo, anum maam ɔo m'bæe m'tɔɔdseno se taa m'asen kɔl naaba aki ɔaa tedn nakj aak bæe ɔɔ nakgen ting gen daayum. Taa bin se nakj naase paac 'tɔndkiga meta ute ro maam se, Bubum asen 'kɔŋ kɔda. ¹⁷Nakj maam m'taadsen m'ɔɔ aki ted se: 'jeki naapa.»

Jee do naan ki utu kɔɔdn kund jee metn Isa ki

¹⁸«Ken jee do naan ki jaay ɔɔd undse se, 'jeelki naade ɔɔd undumoga maam ɔo deete. ¹⁹Ken naase jaay metn jee do naan ki num, kaadn naane naade asen jea, taa naase aki 'tedn metn naade. Ganj naase 'tedkiga metn naade eyo, ɔɔ maam se m'bæe m'tɔɔdseno maakj naade ki se, naase 'tedkiga kalse ki, taa naan se ɔo naade ɔɔd undse naatn se. ²⁰'Saapki tu

do taar ken maam m'taadseno m'ɔ: debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan tɛdn naaba gɔtn ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɔ, naade utu kuunu. ²¹ Naade utu asen tɛdn nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade le jeel debm ɔlumo se eyo. ²² Ken maam m'baado jaay m'taaddɛn te taargen se ey num, naade 'tɛdn jee *kusinge eyo, num bɔrse maam m'baado m'taaddɛnga jaay naade baate kuun se, naade 'kɔŋ doobm ken naade an kɔɔdn dode eyo. ²³ Debm ɔɔd undum maam se, ɔɔd und Bubum kici. ²⁴ Nakŋ kɔɔbgen maam m'tɛd daande ki ken ɔii kalan nam tɛdn te ey se, ken maam jaay m'tɛdn te ey num, naade kɔŋ 'tɛdn jee kusinge eyo. Num bɔrse nakŋ-kɔɔbgen maam m'tɛddɛsin se naade aakinga ute kaamde. Ute naan se kic ɔ naade ɔɔd undum maam te Bubuma. ²⁵ Nakŋ naade tɛd se aanga doobin ki aan gɔɔ k'raanŋ maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken ɔ: *Jee se ɔɔd undum se, cɛɛ sum.**»

²⁶ Ter Isa deekden ɔ: «Debm utu ade ɔaa jaay asen noogse, ade kiin gɔtn Bubum ki, ɔ ken maam m'baaga gɔtn Bubum ki num, m'asesino kɔɔ. Naan se ɔ Nirl naan Raa mala ken taad taar mɛt ki ɔ ken iino gɔtn ki, ken naan baadoga se naan mala utu am tɛdn saaduma. ²⁷ Naase kic ɔ utu amki tɛdn saadumge taa gɔtn maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

¹ «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se anki kɔŋ eyo. ² J'utu j'asen tuur maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ ken kaadin utu kaan se, jeege utu asen tɔɔɔ, maak-saapm naade ki num ɔ kaadn naane naade tɛd tɛd naabm Raa. ³ Naade utu 'tɛdn naan se, taa naade jeelum maam eyo ɔ jeel Bubum eyo. ⁴ Gan maam m'taadsen naan se, ken kaadin aanga kic num, naase aki saapm do taar ken maam taadseno se. Kaad ken maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'ɔŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gɛn *Nirl Raa*

⁵ Bɔrse maam taadga taad m'ɔ m'baa ɔaa gɔtn deb ken ɔlumo, naɔo maakse ki se, debm jaay 'tɔnd mɛtum ɔ naai 'baa gay kic ɔ gɔtɔ. ⁶ Num gan taa taar maam m'taadsen bin se, tajsenga maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar mɛt ki; ken maam m'baaga se asen tɛdn jiga naase ki; ken maam jaay m'baa te ey num, Debm Noogo se ade kɔŋ ɔaa eyo. Num gan ken maam m'baaga num m'utu m'aŋo kɔɔ. ⁸ Ken naan baadoga num, naan utu 'taadn jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade ɔkɔ do *kusiŋ ki, do nak ken ute doobiŋa, ɔ ter do kɔŋ bɔɔr ken Raa utu kɔŋ do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ɔk do kusiŋ ki se le taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ ɔo maak-saapm ken naade ɔk do nak ken ute doobin se le, taa maam ɔaa ɔaa gɔtn Bubum ki ɔ mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak eyo. ¹¹ ɔo maak-saapm ken naade ɔk do kɔŋ bɔɔr ken Raa utu kɔŋ do jeege tu se le, taa gaar do naan ki se bɔɔrɔ oocga don ki.

¹² «M'ɔk nakge dɛna ken m'asen taada, naɔo ken m'taadsesinga bɔrse kic ɔ, naase anki kɔŋ booy kɔk eyo. ¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar mɛt ki utu ade ɔaa se, naan utu asen tɔɔɔ taa naase aki jeel taar mɛt ki se mala mala.

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔ 69.4.

Taa taar naan̄ utu 'taadse, 'terɛɔn̄ doŋ ki ɓo 'taad'eyo, gaŋ naan̄ se utu asen taadn̄ taar ken naan̄ utu ade booyo, ɔ utu asen taadn̄ nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan̄ ade booy gɔtum ki se utu asesiŋ taadn̄ naase ki. ¹⁵ Nakgen paacŋ Bubum ɔk se, nakgen se gen maam kici; taa naan̄ se ɓo maam m'taadsen m'ɔ: nakgen jaay naan̄ ade booy gɔtum ki se utu asesiŋ taadn̄ naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «Ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ Gɔtn ese maakŋ jeenge tu se jee mɛtinge se taad te naapa ɔ: «Naan̄ tap ɓo je deekŋ ɔ dɔo ken taad ɔ: ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, tɛr deek ɔ: maam ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki se? ¹⁸ Ɔ taariŋ ken ɔ ɔɔpga baata se, je deekŋ ɔ dɔo? Taar naan̄ taad se naaje j'ɔnd te mɛtiŋ eyo.» ¹⁹ Isa se jeele ken naade je tɔnd mɛtiŋ se, naan̄ deekden ɔ: «Naase je aki jeel ute naapa mɛtn taar ken maam m'deeksen m'ɔ: Ɔɔpga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naase maakse utu tuju ɔ aki keeme, gaŋ jee do naan̄ ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujŋ deere, naɓo tɛdga num, maak-tujse se 'dɛl maak-raapo. ²¹ 'Saapki tu do mɛnd ken ɓaa ɓaa koojo se: ken kaadn̄ koojiŋ jaay aanga se, naan̄ dabar bini jaay ooj goono. Ken naan̄ oojga num, dirigiŋ te dubariŋ se naatn̄ ɔ naan̄ maakiŋ raapo taa goon naan̄ ooj se. ²² Taa naan̄ se, naase kic ɓorse utuki maakŋ maak-tuj ki, ɔ tɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔ bin se maakse utu raapo ɔ maak-raapm naase se, nam an̄ kɔŋ tuj eyo.

²³ «Bin ɓo, ɓii ken se, naase aki tɔnd mɛtn dɔm gɔtum ki ey sum. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakŋ naase 'tɔndki mɛta gɔtn Bubum ki te ro maam se, naan̄ utu asen kɛda. ²⁴ Bini ɓorse kic ɓo, naase 'tɔndki te mɛtn dɔm te ro maam eyo; ɓorse 'tɔndki mɛta ɔ utu aki kɔŋɔ, bin se ɓo maakse 'raap maraadiŋ ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagŋ taara. Gaŋ kaadiŋ utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn̄ ute kaal naagŋ taar ey sum. Num naan̄ ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesiŋ taadn̄ tal tal. ²⁶ Biin se naase aki tɔnd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kɔŋ tɔnd mɛtn Bu ey sum; ²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔ naase 'jeelkiga maam se m'iiŋo gɔtn Raa ki. ²⁸ Maam m'ɓaadɔ do naan̄ ki se m'iiŋo gɔtn Bubum ki; ɓorse maam m'kiin̄ do naan̄ ki se m'ɓaa gɔtn Bubum ki.» ²⁹ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki deekiŋ ɔ: «'Booyo, ɓorse naai 'taadjen tal tal aaljen naagŋ taar ey sum. ³⁰ Ɔorse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔ 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naan̄ se ɓo naaje k'jeele naai se iiŋo gɔtn Raa ki.» ³¹ Isa tɛrlɛden ɔ: «Ɔorse naase 'jeelkiga sum la? ³² 'Booyki! Kaadiŋ utu 'kaana, ɔ ɓorse kaadiŋ se aanga, naase utu aki 'kaan̄ wɔkɔ ɔ nan̄a kic ɓo 'kuun doobiŋ doobiŋa ɔ utu amki kɔŋ kalum ki, naɓo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³ Taargen maam m'taadsesiŋ se, taa ute maam se naase aki 'kɔŋ tɔɔɛ. Deere, naase utu aki 'kɔŋ dubar do naan̄ ki, naɓo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

Isa tɔnd mɛtn *Raa taa jee mɛtin ki
(Eɓ 7.24-28, 4.14-16)

¹ Kɛn Isa jaay taad naŋ taariŋ se, naaŋ uun kaamiŋ raan deek ɔɔ: «Bua, ɓɛɛ, kaadiŋ se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ² Naai ɛdiŋga jikilimge paac kaam jiŋa, taa naaŋ kɛdn *'kaajŋ gɛn daayum jeege tun naai ɛdiŋsiŋga se. ³ Kaajŋ gɛn daayum kɛn ese se taa naade ai jeeli naai Raa mɔla kɛn kalaŋ lak ɔɔ am jeel maam Isa *al-Masi kɛn naai ɔlumo. ⁴ Do naaŋ ki se maam nookiga ɔɔ naabi naai ɛdum se, maam m'tɛd naŋiŋga. ⁵ Bɔrse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ kɛn naai 'nookumo kaad kɛn naai aal te dunia ey ɓɔrt se.

⁶ «Maam m'taaddɛnga naade jeeliga naai jeegen kɛn naai 'bɛɛr tɔɔdo do naaŋ ki jaay ɛdumden se. Naade se jee naaige, ɔɔ naai ɛdumɛnga kaam jima, ɔɔ naade booy uunga taar naai. ⁷ Bɔrse naade jeele, nakŋ naai ɛdumo paac se iŋo gɔtn naai ki. ⁸ Taar kɛn naai 'taadumo se, maam m'taaddesiŋga kici. ɔɔ naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iŋo gɔtn naai ki ɔɔ naade tookga naai ɓo ɔlumo.

⁹ «Maam m'tɔnd mɛti se taa naade sum, ey num gɛn jee do naaŋ kɛn ɓaa se paac eyo. Anum m'tɔnd mɛti se gɛn jee naai ɛdumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰ Nakŋ maam m'ɔk paac se gɛn naai ɔɔ nakŋ naai ɔk paac se ɛ, gɛn maama; ɔɔ ute doobm naade se ɓo, jeege 'kaakŋ nookuma. ¹¹ Naan ki se maam m'kɔŋ kiŋg do naaŋ ki ey sum. Gaŋ naade se utu kiŋg do naaŋ ki ɔɔ maam ɛ m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, ɓɔɔbde ute tɔɔgi kɛn naai ɛdum se. 'Bɔɔbde taa naade 'tɛdn kalaŋ aan gɔɔ maam ute naai naaje k'kalaŋ se. ¹² Kaad kɛn maam m'iŋgo te naade se, maam ɛ m'ɓɔɔbdeno ute tɔɔgŋ kɛn naai ɛdumo se. Maam se m'ɓɔɔbdenoga maakde ki se nam kalaŋ tap ɓo ut eyo, ɔɔ deb kalaŋ kɛn ut se ɛ, taa taar k'raaŋo do dɔkiŋ se 'kaan te doobiŋa. ¹³ Bɔrse maam m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki ɔɔ kɛn ɓɔrse m'utu do naaŋ ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kɔŋ maak-raapuma ɔɔ maak-raapm naade se, 'tɛdn maak-raapm maraadiŋ ki. ¹⁴ Maam m'taaddɛnga taar naai, gaŋ jee do naaŋ ki se ɔɔd unddɛnga taa naade se mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se ey se. ¹⁵ Maam m'tɔnd mɛti se taa adɛn tɔsn naatn do naaŋ ki eyo, num taa adɛn ɓɔɔbm ro Deb kɛn iŋg ɓo gɛn tɛdn *kusiŋ sum se. ¹⁶ Naade se mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se ey se. ¹⁷ Ute taar naai mɛt ki se, naai 'tɛdden naade 'tɛdn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar mɛt ki. ¹⁸ Aan gɔɔ kɛn naai ɔlumo do naaŋ ki se, maam kic m'ɔlden do naaŋ ki. ¹⁹ Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rode paac ute taar mɛt ki.

²⁰ «Kɛn m'tɔnd mɛti se taa naade sum eyo, num m'tɔnd mɛti, taa jeegen utu 'tookŋ taarde ɔɔ utu 'kaal maakde dom ki se kici. ²¹ ɔnde naade paac 'tɛdn kalaŋ. Bua, 'tɛdden naade 'tɛdn kalaŋ ute naaje kici, aan gɔɔ naai iŋg *dɔɔk ute maama ɔɔ maam m'iŋg dɔɔk te naai se. 'Tɛdde naade 'tɛdn kalaŋ kici, jaay jee do naaŋ ki se 'jeel naai ɓo ɔlumo. ²² Maam m'taaddenoga nookŋ naai ɛdumo se, ute naaŋ se naade tɛdn kalaŋ aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalaŋ se. ²³ Maam m'iŋg m'dɔɔk te naade, aan gɔɔ naai iŋg dɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔŋ dɔɔkŋ tɛdn kalaŋ, jaay jee do naaŋ ki se 'jeele naai ɓo ɔlumo ɔɔ naai 'jede aan gɔɔ naai 'jem maam se. ²⁴ Bua, jee se naai

60 εδumdeno ɔ m'je gɔtn maam m'ing se, naade 'king ute maam kici. Taa naade kaakɲ nookuma, nookɲ ken naai εdumo. Taa naai 'jemoga kaaf ken naai aalo te do naan ey ɔɔrtɔ. ²⁵ Bua, naai se debm daan ki, na60 jee do naan ki se jeeli te eyo, ganɲ maam se m'jeeli, ɔ jee se kic jeelga ken naai 60 ɔlumo. ²⁶ Maam m'taadɛn naade jeelga roi, ɔ maam m'utu m'aden tɛɛn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei ken naai ɔk dom ki se 'tɛɛn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkɲ te naade.»

18

Isa jeege ɓaado ɔkiɲa

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Ken Isa jaay taaf nanɲ taariɲ se, naanɲ iin te jee metiɲ ki gaan kaam maane k'danɲ Sedron deel ɓaa jɛɲ ken kaam naane. Gɔtn se ɔk jinɛɛ ɔ naan ute jee metiɲ ki se ɓaa end maak ki. ² Ganɲ Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee metiɲ ki se, lee ɓaado tus tus gɔtn ese. ³ Naanɲ deelo naan dɔɔl asgar *Rɔmɛge tu, ute asgaren ken lee ɓɔɔɓ *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛɛn serke Raage tu 60 ɔldeno. Naade ɓaado jinɛɛ ki se, ute jɛl poodge te lɔmpɔge ɔ ute nakɲ tɛɛn ɓɔɔrdege. ⁴ Num ganɲ Isa jeel paac nakɲ utu kaan don ki se, naanɲ iiko cɛɛde ki deekɛɛn ɔ: «Naase 'jeki naɲa?» ⁵ Naade tɛrliɲ ɔ: «Naaje k'je Isan kɔɔf Nazaret.» Gɔtn se Isa tɛrlden ɔ: «Kese 60 maama.» Ganɲ Judas debm ken je kutiɲ se utu maakɲ jeege tun se kici. ⁶ Ken jee se jaay booy Isa deekɛɛn ɔ: «Kese maam se,» jee se tɛr te metde diwir ɔ naade paac si naan ki. ⁷ Tɛr Isa tɔnd metde daala ɔ: «Naase tap 60, 'jeki naɲa?» Naade tɛrliɲ ɔ: «Naaje k'je Isan kɔɔf Nazaret.» ⁸ Isa tɛrlden ɔ: «Maam m'taadɛnoga taada m'ɔɔ kɛse 60 maama. Ken naase jaay, 'jemki maam sum num, ɔnki jee metum ki se 'ɓaao.» ⁹ Taar ken Isa taado se aanga doobiɲ ki ken ɔ: *Maakɲ jeege tun ken naai εdumdeno kaam jim paac se, nam kalaɲ maam m'utiɲ te eyo.**

¹⁰ Gɔtn se, Simon Pier ɔɔɔ gɔɔɔ-jɛrliɲ se, ɔ ɔg gaan te bi debm tɛɛn naabm magal debm tɛɛn serke Raa ki. Naanɲ gaan te biɲ do ji daama ɔ gaabm se k'danɲ Malkus. ¹¹ Ganɲ Isa taaf Pier ki ɔ: «Gɔɔɔ-jɛrli se ɔliɲ saapiɲ ki gɔtiɲ ki! *Kɔɔpm dubar ken Bubum εdumo se, maam m'anɲ kaayiɲ ey la?»

J'ɔk k'ɓaan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gɔtn se dɔɔl asgar *Rɔmɛge, ute bubde ɔ te asgaren ken lee ɓɔɔɓ *Bee Raa ken Yaudge ɔldeno se, iij-ɔk Isa ɔɔ dɔɔkiɲa. ¹³ Naade ɔk ɓaansiɲo deet se gɔtn Annan ki. ɔɔ Annan se 60 moom Kayipm gaaba. ɔɔ ɓaar ken ese Kayipm 60 *magal debm tɛɛn serke Raa ki. ¹⁴ Kayipm ese 60 ken taado magal Yaudge tu ɔ: ken asen tɛɛn jiga naase ki se, deb kalaɲ 60 'kooyo ɔ 'kɔɲ jee dɛna.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy se, naade ɔko metn Isa. Num debm metn Isa ken kuuy se, *magal debm tɛɛn serke Raa ki se jeeliɲa, gɔtn se naanɲ end te Isa kalaɲ ɓaa daan ɓɔɔɔ ɓee magal debm tɛɛn serke Raa ki se. ¹⁶ Ganɲ Pier se ɔɔp ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa ken kuuy, ken magal debm tɛɛn serke Raa ki jeeliɲ se teeco. ɔɔ ɓaado taaf mɛnd ken ing ɓɔɔɓ taa doobo se, ɔ j'ɔɲ Pier se endo. ¹⁷ ɔɔ mɛnd ken ing ɓɔɔɓ taa

* 18:9 Aak Jn 6.39 ɔɔ 17.12.

doobo se, naan deek Pier ki oo: «Naai kic bo maaknj jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terlin oo: «Maam se metn naade eyo!» ¹⁸ Bii ken se kuulu doo, taa naan se bo jee tedn naabge ute asgargen ken lee boob *Bee Raa se, gotn se naade tuuy poodo oo daar riib riibi. Gotn se Pier kic daar riib te naade.

*Magal debm tedn serke Raa ki se tond metn Isa

¹⁹ Ganj magal debm tedn serke Raa ki se baag tond metn Isa se taa jee metin ki oo do taar ken naan lee dooyde. ²⁰ Isa terlin oo: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal oo daayum maam m'lee dooyo jeege maaknj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo m'dooyo jeege daan boob *Bee Raa ki, gotn ken Yaudge paac le tusn se taar dim kalan tap bo maam m'oyin te eyo. ²¹ Naai tap bo 'tond metum bin se taa dio? Naai 'tond metn jeegen ting booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. Oo metn taar ken maam taaddeno se le, naade jeelin paac.» ²² Do taar ken se sum bo maaknj asgarge tun ken lee boob Bee Raa se deb kalan ken ceen ki se, ondin metn bin ki oo deekin oo: «Magal debm tedn serke Raa ki bo k'taadin taar ken bin ne?» ²³ Ganj Isa terlin oo: «'Taadum tu taar di ken maam m'taad m'tujin se! Oo ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen di jaay naai ondum se?» ²⁴ Isa jaay Annan olin gotn Kayipm ken magal debm tedn serke Raa ki se, Isa k'dookinga dooko.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad ken Simon Pier daar riib riib poodo gotn ese se, naade deekin oo: «Maaknj jeege tun metn gaab ken se, naai kic bo maakde ki la!» Gotn se Pier naaj oo: «Maam se metn naade eyo.» ²⁶ Ganj maaknj jee tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki se, deb kalan se taasn gaabm ken Pier og gaano te bin se, naan deek Pier ki oo: «Naai se, maam m'aakioga te naan maaknj jinen ki daamo?» ²⁷ Ganj ter gotn se Pier naaj daala oo kaad ken se sum bo ganj koronjo naar ood oyo.

Isa j'ok k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanorin norin se, naade oko Isa gotn Kayip ki oo baansin bee magal *romege tu ron Pilat. Ganj naade baate kend maak ki taa naade daapga daap rode gen kosn *laa Paak, taa naade je tedn kusina rode ki eyo. ²⁹ Gotn se Pilat teec onde naatn oo deekden oo: «Gaabm se naase okinki mindin gen di?» ³⁰ Naade terlin oo: «Gaabm se ken tuj te dim ey sum bo naaje j'ansino kokin baa goti ki la?» ³¹ Gotn se Pilat terlden oo: «Naase mala ok baansinki, oo taar se, baa aakingi ute doobm naase.» Ganj Yaudge terlin oo: «Naaje j'undjen te kulu gen taal deba eyo.» ³² Bin bo taar ken Isa taado oo te doobm gay ken naan utu an kooy se, aanga doobin ki.

³³ Gotn se Pilat terl end maak ki daala, ol k'dano Isa, oo naan tond metin oo: «Naai bo Gaar Yaudge la?» ³⁴ Num Isa terlin oo: «Taar naai 'taad se, naai mala bo saap onjin lobu, jeegen kuuy bo taadi taa maam le?» ³⁵ Pilat terlin oo: «Naai aakum maam se, m'kod Yaud la? Kese jeeige mala naaden *jee magal tedn serke Raa ki se bo ok baansio gotum ki je ai kutu. Naai tap bo tujga dio?» ³⁶ Gotn se Isa terlin oo: «Gaar maam se gen do naanja ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naanja ara num, asgarumge am kon konum Yaudge am kok eyo. Num borse gaar maam se, gen do naanja ara eyo.» ³⁷ Gotn se Pilat deekin oo: «Ken bin se, naai gaarge daamo?» Isa terlin oo: «Yee aan goo ken naai 'taadin se, maam se m'gaarge. Taa naan se bo maam

j'oojuma do maam m'baado do naan ki se taa m'tedn saada do taar ken met ki. Do debm jaay ing ute taar met ki se, booy kuun taaruma.»³⁸ Pilat terl Isa ki do: «Taar met ki se, taar gayo?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec baa on Yaudge daala do deekden do: «Gaabm se, maam m'on te taar dim kusin gotin ki eyo.³⁹ Aan goo aanga laa Paakn gen Yaudge tak bo, maam m'lee m'tood talsen tal maakn jee dangayge tu deba kalan se, borse naase 'jeki m'asen koodn kol Gaar Yaudge se la?»⁴⁰ Ter gotn se naade baag tooyo do: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gan Barabas se, naan debm tujn nakn jeege.

19

Isa jeege je an baa kutu

¹ Gotn se, Pilat ol do j'ok k'baano te Isa do k'tondin ute mεεje. ² Do asgarge se, uj daapo jεε gen korond baado ondin don ki, ter naade uun uusin kal gaaringe aac bon. ³ Naade iiko cεεn ki do deekin do: «Tose naai ki, Gaar Yaudge!» Gotn se, naade baagin tond metn bin ki. ⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala do deek Yaudge tu do: «'Booyki, gaabm se maam m'an koodn teecn naatn. Taa naase aki jeele maam se m'on te taar dim ken naase okinki mindin ro ki eyo.» ⁵ Gotn se Isa teeco naatn ute jεkn korond do ki do te kal gaaringen aac se ron ki. Anum Pilat deekden do: «Kese bo gaabm se!» ⁶ Num ken *magal jee tedn serke Raa ki te jeedege jaay aakin se, naade baag toodn tooyo do: «Naan se tupu toojin ro kaag ki! Tupu toojin ro kaag ki!» Gan Pilat taadden do: «Naase mala ok baa tupu 'toojin ro kaag ki; ey num maam se m'on te taar dim ken naase okinki mindin ro ki eyo.» ⁷ Yaudge terlin do: «Naaje se j'ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do maakn Ko Taar naajege se taad do debm bin se j'an tooo. Taa naan ted ron Goon *Raa.» ⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, beere okin cir daala. ⁹ Pilat terl baa on Isa maak ki tond metin do: «Naai tap bo iino gay?» Num gan Isa baate terlin taara. ¹⁰ Gotn se Pilat deekin do: «Maam ara bo naai 'baate terlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ok tooyo do ken m'je num, m'ai koodn kol do ken goto le m'ok tooyo ken m'ai tupm too ro kaag ki se?» ¹¹ Gan Isa terlin do: «Naai se ken Raa jaay edi eyo te tooy ey se, naai ok tooyo dom ki eyo. Taa naan se bo debm ok olum ji naai ki se, tedga *kusin ciri naai se daala.»

¹² Naan ken se sum bo, Pilat je doobm an koodn kol Isa. Num gan Yaudge baag toodn tooyo deek do: «Ken naai jaay doo olinga num, naai se medn Sezar* eyo. Taa debm jaay ted ron gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.» ¹³ Ken Pilat jaay booy taargen se naan ol k'j'ok k'j'oodo Isa naatn, naan baado ondin got ken j'iin k'daapinga daap te koa ken naan lee on boro jeege tu. Gotn se k'danin te taar Ebre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan goor te katar se, Pilat taad Yaudge tu do: «Aakki, kese bo gaarse!» Naan ken se, naade daap daap rode gen tedn *laa Paak gen Yaudge tege.

¹⁵ Num gan Yaudge terl baag toodn tooyo do: «Naan se, nakin yoa, naan se nakin yoa! 'Baa tupu toojin ro kaag ki gam naane!» Pilat terlden do: «Gaarse bo, naase 'jeki m'an tupm too ro kaag ki la?» Magal jee tedn serke Raage tu terlin do: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ok eyo!» ¹⁶ Gotn se sum bo, Pilat ok olden Isa taa naade an baa tupm toojin ro kaag ki. Do gotn se asgarge ok baan te Isa.

* 19:12 Sezar se Gaar magal ing *Rom ki.

*Isa k'tupin ro kaag ki**(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)*

¹⁷ Ken Isa teec teec maakñ Jeruzalem ki se, naade ònñ naan mala uun kaagn j'ansin tupm ro ki se, daamin ki. Ò naade baansin gõt ken k'danin kaadn do deba. Gõtn se te taar *Ebre se, ron Golgota. ¹⁸ Ò gõtñ ese ò naade tupin ro kaag ki ò naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daarin ceesin ken kalan ò deb kuuy se j'uun k'daarin ceesin ken kuuy ò naade òl Isa daar daan ki. ¹⁹ Ter Pilat raan ro kaag ki òl k'baa k'tupin raan kaam do kaag ken k'tupm Isa ro ki. Ò taar naan raan se taad ò: «Isan k'od Nazaret se, naan Gaar Yaudge». ²⁰ Gan den Yaudge se dooyga taar se, taa gõtñ k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gõr te Jeruzalem. Ò taar naan raanin se le raanin te taar Ebre, taar Laatin ò ute taar Grek kici. ²¹ Num *magal jee tedn serke Raa ki gen Yaudge se, deek Pilat ki ò: «Ñte raan ò: naan se Gaar Yaudge, num raan ò: naan ò taad ò naan Gaar Yaudge.» ²² Gan Pilat terlden ò: «Taar maam m'raaninga se, m'raaninga sum.»

²³ Ken asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade t'as kalinge ò nigin gõtõ kaam s'ò. Deba kic ò uun bedin bedina. Òp kalin kalan ken naan uusinga num lee tuusin kalgen kuuy do ki se, ò kal se ònd raan bini b'òy aan naan ki se òk gõtñ kur eyo. ²⁴ Gõtñ se asgarge taad te naapa ò: «Kal se j'õnte 'n'epin ki, num gan k'tedin salatia, debm ken oocinga ò 'kuun sum.» Anum nakñ se aanga doobin ki aan g'ò taar k'raanjo do d'kin ken ò:

*Naade nigga kalumge ute naapa,**ò kalum maak ki se le, naade t'edinga salatia.†**Ò kese ò naabm ken asgarge t'eda.*

²⁵ Cee kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute genaana menda, ò Mari mend Kleopas ute Mari ken iino Magdala ki, naade utu daar gõtñ ese. ²⁶ Gõtñ se, Isa aak k'ona daar daar cee debm metin ken naan jen se, naan deek kon ki ò: «Kaaya aaka, kese ò gooni.» ²⁷ Ter naan taad deb ken metin ki se, ò: «Aaka, kese ò koi.» Bii ken se sum ò debm metn Isa ki se òk baansin been ki. ²⁸ Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan g'ò Isa jeel naabm ken naan baano ro ki se nanga, num taa taar k'raanjo do d'kin 'kaan doobin ki se, naan deek ò: «Maam se, maane t'oluma.» ²⁹ Gõt ken se òk k'jelenje dooc te t'atn koojn bin ken mooyo se. Naade uuno kaagn nakñ k'danin isop‡ ò uuno nakñ uun maane se butin taar ki. Naade òlin maakñ t'atn koojn bin ken mooy mooy se ò uun òlin taar Isa ki taa n'suubu. ³⁰ Ken Isa jaay suub naam t'atn koojn bin ken mooy mooy se, naan taad ò: «Naabum aasga.» Gõtñ se naan no don'a ò òn kon teece.

Isa j'osin cenken ki te b'òrò

³¹ Aan g'ò òin se Yaudge daap daap rode gen tedn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *bii sebit ki eyo. Taa bii sebit ese se, bii laa magala. Gõtñ se naade baa t'ond metn Pilat ò: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'baa k't'ond k't'erec den j'edege taa ooyga num j'adeno t'adn b'òy ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.» ³² Ò gõtñ se asgarge baado t'ond t'erec je gaabm ken deete ò ter t'ond t'erec je gaabm ken kuuy se kici. Jee se ò ken k'tup k't'oldde te Isa kalan se. ³³ Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade ònñ naan ooyga. Taa naan se ò naade baate t'ond t'erecñ

† 19:24 Aak KKR 22.18. ‡ 19:29 Isop se kaagn iin aan g'ò m'òk'ò ò k'tedin nakñ oot kooto. Aak Zak 12.10.

jenge. ³⁴ Ganj maakŋ asgarge tun se, deb kalan uuno bɔɔɔ ɔɔ ɔsin cɛŋkɛŋ ki. Gɔtn se mooso te maane naar teeco. ³⁵ Debm taad taar ara se, naan mala aakinga te kaamiŋa ɔɔ saadn naan se, taar met ki. Ɔɔ naan jeele saadn naan se ken met ki, taa bin se naase kic ɓo aki tookŋ do taar ken naan taad se. ³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raanjo do dɔkin se, 'kaan doobiŋ ki ken ɔɔ: *Naan se j'an kɔŋ tɛɛɛŋ cɛŋgin gam eyo.* ³⁷ Ɔɔ tɛrl gɔt kuuy kic ɓo taar k'raanjo do dɔkin se taadga ɔɔ: *Jee ɔsino se, naade utu an kaakŋ ute kaamde.**

*Isa k'j'ɔlinga maakŋ baad ki
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)*

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kɔd Arimate se, naan kic maakŋ jeege tun metn Isa ki naɓo taa Yaudge se, naan ɓeere ɔɔ tɔy tɔy roŋa. Naan ɓo baa tond metn Pilat taa baa kɔɔdn ro Isa ro kaag ki. Gɔtn se Pilat tookŋ, ɔŋ Yusup baa ɔɔd ro Isa. ³⁹ Ɔɔ Nikodem ken ɓii kalan injo gɔtn Isa ki nɔɔr se, naan kic ɓaano te itir ken k'tɛdn te maan kaagŋ k'danin mir ute alues† se aas baa baa doocŋ kɔr sik-kaar-mii. ⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun ɓɔɔyɔ ro Isa se ro kaag ki. Ɔɔ uuno darkɔyɔ ɔɔ tɛdn nakŋ oot nijimi ute itir se ro ki ɔɔ naade teelin tec aan gɔɔ gen Yaudgen lee duubm yodege. ⁴¹ Gɔtn k'tupm Isa ro kaag ki se, gɔtn se ɔk jinɛnɛ ɔɔ maakŋ jinɛn ken se, ɔk ɓaada ɔɔ baadn se aan gɔɔ iibi, taarin se naade gaasin ute koa. Baadn se j'ɔl k'naam te nam maak ki eyo. ⁴² Aan gɔɔ Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, gɔtn ese kic ɛ, ɓaada utu gɔɔr te naade dey se, naade uun ɔl ro Isa maak ki.

20

*Naade baa ɔŋ te Isa maakŋ baad ki eyo
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)*

¹ Bii dumas ki, tanɔrin nɔɔrin ken gɔtɔ utu ilim sum ɓo, Mari ken iinjo Magdala ki iin baa taa baad ki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn. ² Gɔtn se naan ɔk tɛrl aan baa ɔŋ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy ken Isa jen se, naan deekden ɔɔ: «Meljege se, nam ɔɔdinga naatn maakŋ baad ki, ɔɔ gɔtn k'ɓaa j'ɔlin se naaje k'jeel gɔtin eyo.» ³ Ken Pier ute debm metn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gɔtn se naade teeco ɔɔ iin baa taa baad ki. ⁴ Ken naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, naɓo debm metn Isa ken kuuy se, aan deel Pier ɔɔ naan ɓo baa aan deet taa baad ki. ⁵ Ɔɔ ken naan jaay aan se no aak maakŋ baada, naan aak kalgen k'teelsin se, utu tood gɔtin ki ganj naan baate kend maak ki. ⁶ Anum ken Simon Pier ken aanjo metin ki jaay aan se, naan end maakŋ baad ki. Ɔɔ naan kic aak kalgen k'teelsin se tood tood gɔtin ki. ⁷ Ɔɔ naan aak kal k'teelin kaamin se ɓo, tood te kalgen k'teelin roŋ ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga cɛɛs ki. ⁸ Naan ken se jaay debm metn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakŋ baad ki se. Naan aaka ɔɔ took aal maakin paac. ⁹ Ey num jee metn Isa ki se, booy ɔk te ey ɓɔrtɔ taar ken k'raanjo do dɔkin ken deek ɔɔ: Isa se, ɓɛki num, ade dur daan yoge tu. ¹⁰ Gɔtn se sum ɓo jee metn Isa ken di se ɔk tɛrl baa ɓeedege tu.

Isa teec naan Mari ken iinjo Magdala ki

§ 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 ɔɔ KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39 Mir te alues se kaagŋ k'tɛdn dawa jeege tu ken j'ɔnin taa naan *Israelge tu.

¹¹ Ganj Mari daar eem taa baad ki ɔɔ maakŋ keemiŋ ki se naan no aak maakŋ baada. ¹² Ɔɔ naan aak *kɔdn Raage dio ing king te kaldege raap raapo, gɔtn k'jaalno ro Isa ro ki se. Deb kalan ing kaam doŋ ki ɔɔ deb kalan ing kaam gɔtn jenge tu. ¹³ Naade deek Mari ki ɔɔ: «Mend ara, naai eem gen dio?» Naan terlden ɔɔ: «Melum se nam ɔdŋga naata ɔɔ gɔtn k'baa k'j'ɔl k'j'aalsiŋ ro ki se le, maam m'jeel eyo.» ¹⁴ Ken naan utu taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Nafo naan aak jeeliŋ eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa tɔnd metiŋ ɔɔ: «Mend ara, naai eem gen dio? Naai 'je nanja?» Num ganj Mari jaay aakiŋ se, naan saap ɔɔ daan debm bɔɔbm jinene se le daam. Gɔtn se naan taadiŋ ɔɔ: «Gaabm ara ken naai bo ɔdŋga le, taadum gɔtiŋ ken naai aalsiŋ ro ki se ɔɔ maam m'aŋ baa kuunu.» ¹⁶ Ganj Isa danjiŋ ron ki ɔɔ: «Mari.» Ɔɔ Mari terl aakiŋa ɔɔ deekiŋ te taar *Ebre ɔɔ: *Raabuni*. Kese je deekiŋ ɔɔ: Debm dooy jeege. ¹⁷ Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Ɔŋte 'kɔkuma, taa maam m'ookŋ m'baa te gɔtn Bubum ki ey bɔrtɔ. Num naai se, 'baa ɔŋ genaamge se 'taaddɛn ɔɔ, maam se m'ookŋ m'baa baa gɔtn Bubum ki, ɔɔ Bubum se, Bubm naase kici, ɔɔ m'baa baa gɔtn Raam ki ɔɔ m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Ganj naan ken se jaay bo, Mari ken iŋo Magdala ki se baa ɔŋ jee metn Isa ki se taaddɛn ɔɔ: «Maam se m'aakiga Meljege utu kaamura. Ɔɔ 'booyki kese bo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee metiŋge sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas ken se sum bo aan tegeriŋ ki se, jee metn Isa ki se, end maakŋ bee ki ɔɔ dekel taara dode ki, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala baado daar daande ki. Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Ɔŋ tɔasn Raa se 'tedn te naase!» ²⁰ Ken naan utu daar taaddɛn taad se, gɔtn se naan tuun taaddɛn jenge ute gɔtn ceŋkeŋa. Ken jee metiŋ ki jaay aak Meljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Raa asen kedn tɔasiŋa. Aan gɔɔ Bu ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlsen naase.» ²² Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan iibden kuulu dode ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Ɔkki *Nirl Salal. ²³ Jee ken tedga nakŋ *kusiŋ jaay naase 'teddekiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔɔl kusiŋdege. Ɔɔ jeegen naase ɔŋ 'teddeki te kaldɛ ey le, Raa kic aden kɔŋ tɔɔl kusiŋdege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

²⁴ Ganj bii ken Isa jaay baado ɔŋ jeengen metiŋ ki maakŋ bee ki se, Tɔma ken k'danjiŋ Didim* ken maakŋ jee metiŋ ken sik-kaar-di se, gɔtɔ te naade. ²⁵ Jee metn Isa ken kuuy se, baa taad Tɔma ki ɔɔ: «Naaje se j'aakkiga Meljege utu kaamje!» Ganj Tɔma terlden ɔɔ: «Ken maam jaay m'aak te dɔl ken k'tupiŋ te ponto jin ki eyo, ɔɔ m'ɔl jim m'naam te gɔtiŋ eyo ɔɔ terl ceŋkeŋ ki jaay m'ɔl jim naamiŋ te ey se, maam kɔŋ tookŋ taarse se eyo.» ²⁶ Ken aan bii dumas ken kuuy se, jee metn Isa ki baado tus maakŋ bee ken se daala. Bii ken se Tɔma kic bo utu te naade. Ken Isa ɔŋde se kaam taarde k'dekeliŋa dekele. Naan naar daar daande ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Raa asen kedn tɔasiŋa.» ²⁷ Ter Isa deek Tɔma ki ɔɔ: «Aak jimge, ɔɔ ɔl ji naam gɔtiŋa. Ter ɔl ji naam ceŋkema. Ɔŋte naajŋ taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tɔma terliŋ ɔɔ: «Naai se Meluma ɔɔ Raama!» ²⁹ Ganj Isa terliŋ ɔɔ: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakunga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay bo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raaniŋ taa dio

* **20:24** Didim se je deekiŋ ɔɔ rɔŋɔ.

³⁰ Isa se tēdga nakn-kōōngen kuuy dēna naan jeege tun metiñ ki. Naḅo kengen mētinge se j'ōñ k'raanḅen te maakñ Kitap ken ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raañiñ maakñ Kitap ken ese se, taa asen kōl naase aki jeele Isa se, naan ḅo *al-Masi, Goon Raa. Ō ken naase jaay aalki maakse doñ ki se, naase aki kōñ kaaja ute ro naana.

21

Isa teec naan jeenge tun metiñ ki
(Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Isa terl ḅaado teec naan jeenge tun metiñ ki taa baar ken k'danñ Tiberiad. 'Booyki tēd ḅo di jaay naan teec naandē ki se. ² Jee gōtn ese se naadē Simon Pier ute Tōma rōñḅ se, Natanael kōd Kana ken iñḅo taa naañ Galile ki, gaan Zebedege ute jee mētn Isa ken kuuy dio. Naadē se iñḅ kalan. ³ Num ganñ Simon Pier deekden ḅo: «Maam se m'ḅaa ḅaa tōkñ kenje.» Naadē terliñ ḅo: «Bin num naaje kic k'ḅaa te naai.» Naadē teec ḅaa ook maakñ markab ki. Num ken naadē jaay aan se, maakñ nōor ken te magaliñ se, naadē je kenjge bini ōñ te eyo. ⁴ Ken gōtḅ jaay iip tōok se, naadē aak Isa ḅaar ḅaar do jēñ baar ki. Naḅo jee metiñ ki se aakiña ḅo aak jeeliñ eyo. ⁵ Ganñ Isa deekden ḅo: «Naase gaange, kenje cōkō kic naase ḅkki ey ḅaamo?» Naadē terliñ ḅo: «J'ōk eyo.» ⁶ Gōtn se naan deekden ḅo: «Uun undki gēndse se kaam do ji daam aak markaba. Gōtn se ḅo naase aki kōñḅ.» Naadē und gēndḅe ḅo tōsḅo maakñ gēndḅe ki se, kenje dēna num gen kiikiñ kic ḅo naadē ōñ iikiñ eyo. ⁷ Gōtn se debm mētn Isa ken Isa jēñ se, deek Pier ki ḅo: «Kese Meljege!» Ō ken Simon Pier jaay booy j'ōḅ kese Meljege se, naan ḅōdga kōōd kaliñ kic ḅo, uun uusiñ gōtiñ ki, dōok maakiñ jaay aal ooc maan taa an ḅaa kōñḅ. ⁸ Kaad ken se, jee mētn Isa ken kuuy se, naadē kic ḅōpdēnga gōor kaam tal cili-kaar-di sum ḅo, kookñ kaan jēñ ki. Ken naadē jaay ḅaado ḅaa te markabḅe se, tiiko gēndḅen ken ḅooc te kenje se. ⁹ Ken naadē jaay aan taa baar ki se, ḅōoy naañ ki ḅo gōtn se naadē aak naal pōōdḅo, ḅo do naal pōōd ken se k'nanñ nanñ kenje ḅo naadē aak mappā gōtn ese kici. ¹⁰ Num Isa deekden ḅo: «Kenjgen naase 'tōkkiro se, 'ḅaankiro kandum.» ¹¹ Gōtn se Simon Pier ook maakñ markab ki ḅo tiiko gēnd ḅooc te kenje se ḅaano do jēñ ki. Ō kenjñ maakñ gēnd ken se, k'mēt k'j'ōñiñ kenjgen magal magal salal ḅo kaar-te-si-mii-kaar-mōtḅ. Ō te dēn kenjgen ese se kic ḅo, gēndḅe nēep te eyo. ¹² Isa deekden ḅo: «'Baakiro aki kōsḅ.» Gōtn se jee metiñ ki paac se, nam jaay 'tōnd metiñ ḅo: «Naai nanja» kic ḅo gōtḅ. Taa Meljege se, naadē paac aak jeelinga. ¹³ Isa ḅaado ḅñḅe ḅo uun mappā se nigdesiña, ter kenje se kic naan uun nigdesiña. ¹⁴ Ken Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec ḅōōlga mōtḅ naan jeege tun metiñ ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Ken naadē jaay ḅs aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ḅo: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gōtn se Simon terliñ ḅo: «Yēē Meluma, naai 'jeele ken m'jei se.» Isa terliñ ḅo: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶ Ter naan deekiñ gen k-dige ḅo: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terliñ ḅo: «Yēē Meluma, naai 'jeele ken maam m'jei se.» Isa deekiñ ḅo: «'Tēdn debm gaam baatumge.» ¹⁷ Ter Isa deekiñ gen k-mōtḅge tu daala ḅo: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gōtn se Pier maakiñ tuj se ro ken ken Isa tōnd metiñ ḅōōliñ mōtḅ ḅo: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gōtn se Pier terliñ ḅo: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ḅo 'jeelum maam se,

m'jei.» Ter Isa deekiñ ɔɔ: «'Gaamum baatumge. ¹⁸ 'Booy bεε m'ai taada: ken naai utu goon kɔɔ se, naai mala ɔo tuus kali ɔɔ 'dɔɔk maaki ɔɔ ɔɔtn naai maaki je ɔo ɔaa sum. Num ken naai jaay ɔaado ɔɔlga num, utu kuun ji raan nam kuuy ɔo utu ai dɔɔkɲ maaki ɔɔ ai ɔaa kɔli ɔɔt ken naai maaki je eyo.»

¹⁹ Ken Isa jaay taad bin se je taadn ɔɔ Pier se ute doobm gay j'utu j'an tɔɔɔ ɔɔ yo naan se utu *nookɲ *Raa. Do taar ken se, ter Isa taadɲ ɔɔ: «Naai se ɔk metuma.»

²⁰ ɔɔtn se Pier tɔrl aak metɲ ki se, naan aak debm metn Isa ken Isa jen se utu ɔaado metde ki. Naan se ɔo kaad ken naade ɔso kɔs jaay naan dejo kaadn Isa ki ɔɔ deekiño ɔɔ: «Mɛlje, ken utu ai kuti se nanja?» ²¹ Ken Pier jaay aakiñ se, deek Isa ki ɔɔ: «Mɛlje, naan se di an kaan don ki kaca?» ²² Gan Isa tɔrlɲ ɔɔ: «Naan se, ken maam je m'an kɔɲɲ 'ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli di? Naai se, 'ɔaado 'daanuma.» ²³ Taar se jaay ɔenaage ɔaa booyɲ se, naade taad ɔɔ: «Debm metn Isa ken ese se 'kooy ey sum.» Num gan taar ken ɔɔ naan 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔɔ: «Ken maam je m'an kɔɲɲ ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli di?» ²⁴ Debm ken taad nakgen se ɔɔ jaay raanɲ paac se, naan se ɔo debm metn Isa ken ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn met ki. ²⁵ Isa se tɛdga nakge kuuy kic ɔo dena. Nakgen se jaay k'raanɲ paac kalan kalan ɔɔ k'dirig te kalan ey se, maam m'jeele taargen k'raanjo se do naanja te magalɲ kic ɔo an kɔɲ kɔk eyo.

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kесе kic 60 Luk 60 raanjo. Ken Isa ook 6aa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu na6o j'on j'aakin aan goo debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki oo ken lee toodde. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wookh Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan goo ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala 6o baago wookh Labarin Jiga se maakh naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakh naan magal k'danin *Rom. Oo Rom se naan 6o naan magal gen jeegen Yaudge eyo oo naan se magal cir naangen 6aa se paac oo kaad ken se jee Rom se 6o ken ing do jeege tu paac. Luk se naan 6o debm taad oo ted oo di jaay 6o Nirl Salal ood doobo jeege tu gen booy kakh Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakh ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedin tedga goto. Maakh kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen mertn ken Pol leedo gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, oo metinge se k'toalde. Na6o dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken toog cir nakge paac se tap 6o goto.

Isa taad jeege tun metin ki oo *Raa utu adeno kol *Nirl Salal

¹ Teopil, maakh kitapum ken deet deet se, maam m'raanjio metn taar nakgen paacn ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se, ² bini bii ken Raa uun 6aansin maakh raa ki. Ken naan ook 6aa te maakh raa ki ey bort se, naan beer toodo jeege ken an tedn jee kaan naabinge, oo ute toogh Nirl Salal se, naan taadden nakh ken naade 'teda. ³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-soo se, naan lee teec naan jeege tun metin ki oo taadden ute doobm nakge dena oo taad ronaa oo naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakh Gaar Raa.

⁴ Bii kalan ken naan jaay ing os kas ute naade se, naan taadden oo j'onte teecn kox maakh geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakh ken Raa Bubu taaddeno oo utu adeno ked se. Kese 6o nakh ken naan taaddeno oo: ⁵ «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, oopga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook 6aa maakh raa ki

⁶ Jee ken tus ing cee Isa ki se, tond metin oo: «Melje, borse 6o kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israelge tu gotin ki la?» ⁷ Isa terlden oo: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute toogin se, naan kalin ki sum 6o jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸ Gan Raa utu asen kedn toogh *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tedn

saadumge maakn geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magaliṇa, taa naan *Samari ፊ bini gōtn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taariṇ se, Raa uun baansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ጎnd dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado ሳyina ፊ gōtn se naade ሳy aakin ey sum. ¹⁰ Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gōtn se naade naar aak gaabge dio daar daar ceeፎ ki ute kaldege raap lak lak, ¹¹ ፊ naade deekden ፊ: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn raa ki se? Isan, Raa uuniṇ daanse ki jaay baansin maakn raa ki se, utu ade terl aan gፊ ken naase 'daar aakin ki naan ook baa baa maakn raa ki se kici.»

Ro *jee kaan naabm Isage

¹² Gōtn se, jee metn Isa ki iin ጎn do *kōsn ጎlib se ፊ naade ጎk terl baado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute kōsn ጎlib se, daaniṇ aas nakn kilōmetir kalan. ¹³ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade baa beene. Gōtn se naade ook baa end maakn bee ken do bee ki raan. Gōtn se ፊ, gōtn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Tōma, Bartelemi ute Matiye, Jakn goon Alpe, Simon ken je kujn naanina ute Judn ken goon Jak. ¹⁴ Naade paac maakde kalan ፊ bii-raa naade tus gen keem Raa ute mendge kandum, daande ki se Mari ko Isa ፊ ute genaā Isage kici.

K'beer k'j'ፊፊ Matias end gፊ Judas ki

¹⁵ Maakn biige tun ese se, bii kalan genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege baa baa nakn kaar-ute-si-dio. Gōtn se Pier iin daar daande ki ፊ taadden ፊ: ¹⁶⁻¹⁷ «Genaage, 'jeelki Judas se naan debm naajeye, ey num naan kic ጎk naaba daanjege tu kici. Naፊ metn taar Judas se, bugjege *Daud kic ፊ taadoga taad taariṇa do dōkiṇa. Naan ፊ debm deelo naan jeege tu ፊ baado ጎl k'j'ፊk Isa se. Bin ፊ, taar ken *Nirl Salal ጎl Daud taadiṇo jaay k'raaniṇ maakn Kitap ki se, aanga doobiṇ ki. ¹⁸ Judas ute gursn ken j'ፊgin gen kutn Isa se, naan baa dugn maakn-gōtፊ. ፊ gōtn se, naan baa ooc ud te mindina ፊ gōtn se maakin ፊp pak ፊ tiikinge ru naan ki. ¹⁹ Nakn aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyinga. Taa naan se ፊ maakn-gōtn ese se, naade daniṇ ute taar naande ፊ: *Akeldama*. Akeldama se je deekn ፊ: maakn-gōtn gen mooso. ²⁰ Kese ፊ taar ken bugjege Daud raaniṇo ro Judas ki maakn Kaa Keem Raa ki ken ፊ:

ፊṇ bee naan se 'toodn kuudu

ፊፊ mፊፊtn nam 'kingg maak ki eyo,*

ፊፊ ter naan raanፊ daala ፊ:

Naabm naan se ሳṇ nam kuuy an kuunu.†

²¹ Bin num, maakn jeege tun leedoga ute naajeye kaad ken k'leekiro metn Meljege Isa ki, ²² jee ken baago lee ute naajeye gōtn ken Jan *batizno Isa bini aan bii ken Raa uun baansin maakn raa ki se; ፊ jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakinga ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beer k'j'uunki deb kalan ken utu kend gፊ Judas ki, taa 'tedn saada ute naajeye.»

²³ Ken naade jaay booy taar Pier se, naade tፊፊፊ jeege dio: deb kalan ron Yusupm ken k'daniṇ Barsabas ፊ ken jeege lee daniṇ te ro Justus kici ፊ deb kuuy se k'daniṇ Matias. ²⁴ Gōtn se naade tፊፊፊ metn Raa ፊ: «Melje,

* **1:20** Aak KKR 69.26. † **1:20** Aak KKR 109.8.

naai bo debm ken 'jeel nakn maakn jeege tu paac. Maakn jeege tun di se, debm ken naai 'bεεr dɔdɪn se, 'taadjesiɲa, ²⁵ taa naan 'kɛnd gɔɔ Judas ki ɔɔ 'tɛdn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se lɛ, naan mala bo rɛs ɔɔ naabiɲa ɔɔ baaga gɔtn ken dɔɔdɪn naan ki.» ²⁶ Gɔtn se naade tɛd salatia ɔɔ salatia se ooc do Matias ki. Naan ken se sum bo, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalan se.

2

**Nirl Salal bɔɔyo bii Laa Pantekɔt ki*

¹ Ken bii gen tɛdn laa k'danɪn Pantekɔt* jaay aan se, bii ken se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac gɔtɔ kaam kalan. ² Gɔtn se naade naar booy naka maakn raa ki eemo uu uu aan gɔɔ kuul ken ɔl makɔɔ ɔɔ baado end maakn bee ken naade tusn maak ki se ɔɔ gɔtɔ se, tɛd dir dir. ³ Tɛr naade aak ne dɪnge se tec aan gɔɔ rɔɔɔ poodge bɔɔyo baado wɔɔk tis dodege tu. ⁴ Gɔtn se Nirl Salal baado end dooc maakde ɔɔ naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kɛse Nirl Salal bo ɔlde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii ken se, Yaudgen ɔk doobm taar Raade ɔɔn se iino gɔtn baa se paac ɔɔ baado Jeruzalem ki. ⁶ Ken jee se jaay booy nakn tɛd dir dir se, naade baado tus dɛna gɔtn se. ɔɔ ken naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanjen se, gɔtn se doobm rode tap bo, naade jeel eyo. ⁷ Nakn se deel dode ɔɔ doobm taadɪn tap bo naade jeel eyo ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ: «Jee taad taargen se lɛ, naade paac Galilege, ⁸ tɛd ɔɔ dɪ jaay bo nanja nanja kic bo booy naade taadɪn ute taar naanɪn naanɪn se? ⁹ Ey num naajege se jee mɛtinge iino Paart ki, jee mɛtinge iino Mɛd ki ute Elamit ki ɔɔ jee mɛtinge iino Mezapotami ki, jee mɛtinge iino taa naan Jude ki, jee mɛtinge iino taa naan Kapados ki, jee mɛtinge iino taa naan Pɔɔ ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰ jee mɛtinge iino taa naan Prigi ki ute gen Pampili ki, jee mɛtinge iino taa naan Masar ute gen Libi ken cɛɛ Sirenai ki ɔɔ jee mɛtinge iino *Rɔm ki, ¹¹ paac naajen ken k'Yaudge ɔɔ jeegen ken tɛdga tɛd rode Yaudge, jee iino Krɛt ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal ken *Raa tɛdɪn ute taar naanjen.» ¹² Nakn se deel dode ɔɔ naade jeel doobm taadɪn eyo. Naade taad ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap bo je deekn ɔɔ dɪo?» ¹³ Gan jee mɛtinge se tɛɛc mɛtn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ɔɔ deek ɔɔ: «Naade se lɛ, bɛɛɛ, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gɔtn ese

¹⁴ Ken Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se ɔɔ uun mindɪn raan taadɛn ɔɔ: «Naase Yaudge ute naase jee ken ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar ken maam m'asen taada ɔɔ nakgen deel paac se 'booy ɔkɪnki jiga jaayo. ¹⁵ Ken naase ɔɔki jee se jaay jee kaay koonge num kɛse mɛt ki eyo, taa bɔrse se naaje j'utuki maakn kaadn mɛs ki bɔrtɔ. ¹⁶ Num gan nakn aan se, kɛse taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki k'danɪn Jɔɔl ken taado do dɔkɪn se bo bɔrse aanga doobɪn ki, ken taado ɔɔ: ¹⁷ Raa deek ɔɔ:

*Biigen kaam mɔɔtn se, maam m'utu m'ade kɔl Nirlum
utu 'bɔɔyo do jeege tu paac.*

* **2:1** Laa Pantekɔt se Yaudge tɛdga *laa Paak ɔk bii si-mii jaay bo naade tɛdn laa se. Bii se bo naade saap do bii ken Raa ɔɔdɛno taa naan Masar ki, taa naan se bo naade tɛd maak-raapo. Maakn Kitapm ken Raa *dɔɔko kiji ute jeege se bii Laa Pantekɔt ki se bo, Nirl Salal bɔɔyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

Bin se gensegen gaabge ute kengen mendge se,

utu 'taadn taargen teeco taarum ki

ɔɔ gensegen gaan kɔdge se

utu 'kaakɲ nakgen ken maam m'teecn naande ki

jaay m'aden taadn metina

ɔɔ bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakɲ nidege tu.

¹⁸ *Deere, bii ken se, maam m'ade kol Nirluma*

utu 'bɔɔy do jee tɛdn naabumge tun gaabge ute kengen mendge

ɔɔ naade utu taad taargen teeco taarum ki.

¹⁹ *Maam m'utu m'tɛdn nakgen deel doa maakɲ raa ki*

ɔɔ m'utu m'tɛdn nakɲ-kɔɔbge do naanɲ ki,

jeege 'kaakɲ mooso, poodo ɔɔ ute saa 'kiin tul tul.

²⁰ *Kɔr Mɛljege jaay ade baa se, bii ken se kaada 'tɛdn ilim dib*

ɔɔ laapa se 'tɛdn aac dɛɲ aan gɔɔ mooso.

*Bii Mɛljege se 'tɛdn bii kalinɲ ki ɔɔ 'tɛdn bii bɛɛ dɛn aak eyo,

nabo bii se 'kol beere jeege tu.

²¹ *Biin se jaay debm eemga Mɛljege num,*

naanɲ 'kɔɲ kaaja.†»

²² Ter Pier taad ɔɔ: «Naase gaan *Israelge, 'booyki taar maam m'asen taada! Ute Isan ken iino geger ken Nazaret ki ɔɔ ken Raa ɔlinɔ gotse ki se,

naase 'jeelki Raase tɛdga nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔgɲ Raa. ²³ Gaabm se, Raa mala ɓo ɔɲsesin jise ki. Taa do

dɔkiɲ tap ɓo, Raa se jeele nakɲ naase utu anki tɛdn donɲ ki se. Taa naan se ɓo, naase ɔk ɔlinɲ ki jee *kusinge tu ɔɔ naade baa tup tɔɔlinɲ ro kaag ki;

²⁴ num ganɲ Raa se durinɔga daan yoge tu ɔɔ ɔɔdinga donɲ naatn maakɲ yo ki taa yo se ɔk tɔɔgɔ donɲ ki eyo. ²⁵ Taa naanɲ se ɓo bugjege *Daud taado

metn taar naanɲa maakɲ Kitap ki ɔɔ:

Daayum maam m'aak Mɛljege Raa naanum ki.

Taa naanɲ utu cɛɛm ki se, maam tap ɓo m'beere dim ki eyo.

²⁶ *ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'ar kaa ute maak-raapuma;*

ken m'ooyga kic ɓo, maam se m'ɔnd dom do Raa ki.

²⁷ *Taa naai Mɛluma, naai se am kɔɲ kɔɲum maakɲ yoge tu eyo,*

ɔɔ naai 'kɔɲ kɔɲ mɛdn doi se 'ruum maakɲ baad ki eyo.

²⁸ *Mɛluma, naai ɓo taadumga doobm kaaja*

ɔɔ daayum naai utu cɛɛm ki se, maam maakum-raap puk.‡»

²⁹ Ter Pier taad daala ɔɔ: «Gɛnaamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn tal. Bugjege Daud se ooyga do dokiɲa. Naanɲ j'uun j'ɔlinga maakɲ

baad ki ɔɔ baadin se jaaki kic ɓo utu gotjege tu ara. ³⁰ Num ganɲ aan gɔɔ naanɲ debm taad taar teeco taar Raa ki se, naanɲ jeele taa Raa se naamga

naam taariɲa ɔɔ tɛdga num maakɲ metjilinɲ ki se 'kɔɔdn deb kalan se baado 'kɔsn gaara gɔɔn ki. ³¹ Taa naanɲ se ɓo, Daud se, naanɲ jeele *al-Masi se

baado ooyga kic ɓo utu duru daan yoge tu. Taa naanɲ se ɓo naanɲ deek ɔɔ: «Raa se rɛsin te maakɲ yoge tu eyo ɔɔ ronɲ lɛ, naanɲ ɔɲinɲ ruum te maakɲ

baad ki eyo.» ³² Taa naanɲ se ɓo maam m'taadseni: Raa se naanɲ duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje se paac j'aakinga ɔɔ naanɲ se utu te kaaminɲa.

³³ Raa uun baansinga ute tɔɔginga maakɲ raa ki. ɔɔ Raa Bubu se ɛdinga *Nirl Salal ken naanɲ taad ɔɔ utu kɛdn jeege tu se. ɔɔ Nirl se ɓo ken Isa ɔlinɲ ɓorse ɓɔɔy wɔɔk doje ki aan gɔɔ ken naase aakiɲki ute kaamse ɔɔ 'booyinɲki

† 2:21 Aak JI 3.1-5. ‡ 2:28 Aak KKR 16.8-11.

ute bise se. ³⁴ Ey num bugjege Daud le ook 6aa te maakn raa ki eyo, gan naan taad oo:

Meljege Raa deek Melum ki oo: Naai se baado ing do ji daamum ki,

³⁵ *bii kalan maam m'ai tedi jee taamooyige paac se,*

naai utu king dode ki. §

³⁶ On gaan Israelege paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'toliŋki ro kaag ki se, naan se 6o Raa tedin tedga Meljege oo naan 6o al-Masi se.»

Jeege dupu-moto took aal maakde do Isa ki

³⁷ Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak oo naade tond metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se oo: «Genaajege naaje tap 6o k'tedin roje j'oo di?» ³⁸ Gohn se Pier terlden oo: «Terlki maakse oo nanja nanja kic 6o on ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an tol *kusiŋina bin jaay Raa asen booy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad oo utu ade kol Nirl Salal dose ki, do gensege tu oo do jeege tun ing dook te Raa oo do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.»

⁴⁰ Gohn se ter Pier taaddenga taarge dena taa aden tedin naade 'tooko oo kaay kaamde. Naan deekden oo: «Jee duni ken borse se, bere, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kon kaaja.» ⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, bii ken se sum 6o k'batizde. Naade se 6aa 6aa nakn jeege dupu-moto oo naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

King jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacn ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde oo naade ing aan goo genaagen konde kalan oo bubde kalan. Naade lee os kalan oo lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa ted nakn-kooŋge dena ute nakgen ken taad tooŋn Raa. Ute nakgen jaay naade tedse ol jeege paac beer Raa ki. ⁴⁴ Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ok taarde kalan oo nakn paacn jaay naade okse nig aakin ute naapa. ⁴⁵ Naade dugn naatn ute maakn-gotdege oo ute nakdege oo gursn se naade nig aakin ute naapa oo nanja nanja kic 6o j'edin nakn ken an kaasn kingina. ⁴⁶ Daayum bii-raa naade tus daan boor *Bee Raa ki ute maakn kalan. Naade lee os kalan bee naapge tu oo gohn kosde ki se, naade lee tas ute maak-raapo oo taar dim tap 6o, naade ok maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jede. Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade toom Raa, oo te naan se bii-raa Meljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakn *kusiŋde ki oo daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ed lapi debm k-runŋuy ki

¹ Bii kalan teger aan kaada moto ken k'lee k'l'jeem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook 6aa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa. ² Gohn se k'l'juun k'6aano 6aa ute gaaba kalan gohn k'l'oojin tap 6o naan k-runŋuyu. Gaabm se, bii-raa naade baado lee tol tondin ce taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* se oo bii-raa, naan lee baay baay gohn jeege tun lee baado daan boor Bee Raa ki se. ³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kend daan boor Bee Raa ki se, naan baay dim gotde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taariñ se, gōtn se naade ok daara oo ondin kaama tak oo Pier deekiñ oo: «'Terl aakjen tu!» ⁵ Gōtn se gaabm se terl aakde oo naan saap maakiñ ki oo kaadn naane naade an kedn dim. ⁶ Ganj Pier deekiñ oo: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakñ maam m'ok se bo, m'aisiñ keda. M'oo ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gōtn se naan okiñ ute ji daamiña oo uun daariña oo gōtn ese sum bo kaam kiriciña ute kaam jeh se naar seej daapa. ⁸ Gōtn se naan iin kirit oo daara oo baag lea! Naan end ute naade daan boor Bee Raa ki, lea, taala oo toom Raa.

⁹ Jee ute dende paac se aakiña ken naan lea oo toom Raa se. ¹⁰ Jee se paac aak jeeliña naan bo debm ken lee tingo ceer taa doobm Bee Raa ken k'danjin taa Doobm Aak Jiga jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakñ ted ese se, nakñ se deel dode oo okden taad eyo.

Pier taad jee denge tun daan boor *Bee Raa ki

¹¹ Gōtn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki oo daabm se k'danjin *Daabm Salomon*. Gaabm se kōkñ naan tokde se ood olden eyo. Gōtn se jeege dena aan baado onde taa nakñ deel paac se okden taad eyo. ¹² Ken Pier jaay aak jee denggen aan baado gotde ki se, naan deekden oo: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese on lapi sum bo jaay naase oksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki okki gaabm ken iin lee se ute toogje lobu, okki j'ok taar Raaje se bo on bo naan on lapi le? ¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka oo gen *Yakub se*, naan bo debm ken *nook Isan, debm tedn naabiña, ken naase ok olinki kaam ji toogge tu oo ood undinki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je ano koodn kolō. ¹⁴ Naan le, debm *salal oo debm daan ki naan Raa ki, ganj naase 'baatiñki oo 'jeki debm tool jeege se bo, j'asesiñ koodn kolō. ¹⁵ Num Mel-kaaja tap bo, naase 'tooliñki. Ganj Raa se durinoga daan yoge tu oo naaje se j'aakiñga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakiñki naanse ki ese se, naase paac 'jeeliñki. Naan jaay on lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num boorse, genaamge, maam m'jeele nakñ naase ute magalsege 'tediñkiro se, naase 'jeel okkiro te metiñ eyo. ¹⁸ Ganj taar ken Raa olo jee taado taargen teeco taariñ ki taado se bo, aanga doobiñ ki ken oo: *al-Masi baadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se naase 'terlki maakse oo 'baakiro gōtn Raa ki, taa naan asen tool *kusiñse. ²⁰ Bin jaay Meljege Raa asen kedn gōtn tool maaka oo utu aseno kol Isa, naan bo al-Masi ken Raa beer oodseseño. ²¹ Kor se, Isa king maakñ raa ki bini 'kaan bii ken Raa 'tōnd daapm nakge paac 'tedn kiji. Kese bo nakñ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dōkiñ se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad oo: *Maakñ genaasege tu se, Melse Raa utu aseno beer koodn debm taad taar teeco taar Raa ki aan goo maama, oo taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuniñki.*† ²³ Oo *debm jaay baate booy kuun taariñ se, maakñ jeenge tu se j'an kōkñ kutn naatn.*‡

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacñ iino do Samuel ki ute jeegen baado metn naan ki se, taadoga taa nakgen ken boorse aanga se kici. ²⁵ Genaamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dōkiña oo dōkñ ken *Raa dōko ute bubsege se, dōk ute naase kici. Taa naan se bo, naan taad Abraam ki oo: *Ute metjil naai se, maam m'tedn bee metjil*

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15. † 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29.

jeege tun do naan ki paac. § 26 Deet deet se Raa do do debm tedn naabin Isa se naase gaan Israelge tu. Naan olino se taa asen tedn bee do bin se nanja nanja kic bo 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tedin se.»

4

*Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge*

¹ Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee denge tu bort sum bo, *jee tedn serke Raage tun metinge, magal jeegen inj bobb *Bee Raa do ute *Sadusegen metinge baado onde. ² Gotn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki pirin, taa naade dooy dooy jee denge do taadden do aan goo *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic bo, naan utu aden dur bin kici. ³ Gotn se naade takde do baa ombde tood iip dangay ki taa kaada se baaga. ⁴ Ute naan se kic bo, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dena took uun taar se do gotn se jee aal maakde do Isa ki se ziid baa baa nakj gaabge dupu-mii.

⁵ Gan metbeenki se, magal Yaudge do magal taa beedege ute jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage se, naade tus maakj geger ken Jeruzalem ki. ⁶ Maakde ki se gaabm ken k'danin Annan se, naan bo *magal jee tedn serke Raage tu, Kayip ute Jan do Aleksander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakj bee magal jee tedn serke Raage tu do naade paac utu gotn ese kici. ⁷ Gotn se naade do do Pier ute Jan se maakj dangay ki do baandeno naande ki do tond metde do: «Gaabm se, naase edin ki lapi se ute ro nanja do toogj se tap bo, naase onjinkiro gay?» ⁸ Gotn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakin se, taadden do: «Naase magal Yaudge ute magal taa bee Yaudge se, ⁹ jaaki naase 'baanjekiro naanse ki se gen tond metje taa gaabm ken k-runguy jaay onj lapi se. Do naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay bo gaabm se onj lapi. ¹⁰ Naase jeege paac do naasen paacj gan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret, ken naase 'tup toolin ki ro kaag ki jaay, Raa durinoga daan yoge tu se, ute toogj Isan se bo, gaabm daar naanse ki se onj lapi. ¹¹ Taar se k'raanjinga raan maakj Kitap ki ken do:

Ko ken naase jee kiin beege baatinki jaay do undinki naatn se, naan se bo ken tedga ko ken gakj bea.*

Ko ara se, taad te Isa. ¹² Taa naan se bo 'booyki m'asen taada, ken ed kaaja se, Isa kalin ki sum. Ey num, do naanja ute magalin se, Raa onj olo te nam gam kuuy ken 'kaajj jeege eyo.» ¹³ Naan ken se jee ken lee aak metn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad beer ey paac paac se, taar se okden taad eyo, gan naade saapm onj Pier ute Jan se jee bin sum, onj dooy te den eyo. Na bo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴ Ken naade jaay aak gaabm ken onj lapi jaay daar daar ceede ki se, taar dim ken naade aden terl tap bo onj eyo.

¹⁵ Gotn se naade taad do: «Pier ute Jan se, k'l'ood k'teede naatn maakj bee ken k'lee k'l'aak metn taarge se.» Do pden naade Yaudgen jee kaakj metn taarge se bo taad dook taarde ute naapa. ¹⁶ Gotn se naade taad do: «Jee se tap bo j'adeki tedn do di? Taa jee Jeruzalem ki paac se le, booyga nakj-koobm naade ted se. Do nakj-koobm se le tood tal j'aki kon naaj do ki eyo. ¹⁷ Num naaje se k'je eyo ken taar se jaay 'wookj jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade moon ro Isa se j'onte taadin nam

ki.» ¹⁸ Gətn se naade danjo Pier ute Jan əo aacden kaama əo: «Naan ki se moətn ro Isa se ənte 'taadnki nam ki əo ənte 'dooyki jeege ute metn taar se!» ¹⁹ Ganj gətn se Pier ute Jan terlden əo: «Gen naase ki num naan Raa ki se, ken gay bo doobiŋa? K'booy kuun taar naase ləbu k'booy kuun taar Raa le!» ²⁰ Deer num, naaje se k'kəŋ do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje əo k'booy ute bije se.»

²¹ Gətn se Pier ute Jan se jee kaakŋ metn taargen Yaudge se ter aacden kaama daala jaay bo təəd təde. Naade əŋ te doobm ken aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu əo do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²² Anum gaabm ken Pier ute Jan tēdn nakŋ-kəəbəo jaay naan əŋ lapi se, naan baariŋ cir si-səo.

Jee Raage tənd metn Raa taa aden kedn kaay kaama

²³ Ken Pier ute Jan jaay k'təəd k'tədeno se, naade baado əŋ jeeđege əo taadden taargen ken *magal jee tēdn serke Raa ki ute magal taa bee Yaudge taaddeno se. ²⁴ Ken jeeđege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iŋ taa tənd metn Raa ute maakŋ kalan deek əo: «Raa Sidburku, naai bo debm aalo maakŋ raa ute do naanə əo baarge əo ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵ Buli bubje *Daud se, naai bo debm edŋo *Nirl salal əo Nirl Salal ese bo ken əliŋ taado əo:

*Jee do naan ki ute metjildege paac tap bo iŋ bo gen je taamooyo
əo dəək taarde kalan gen tēdn nakŋ əs aay ey se tap bo, taa dŋ?*

²⁶ Gaariŋgen do naan ki daap rode gen tēdn bəəro;
əo magalgen do naan ki tusu

taa baatn Meljege Raa ute gaar ken naan beer əndiŋo se.†

²⁷ Deere, taar se taar met ki. Maakŋ geger ken Jeruzalem ki se, *Erəo ute Pons Pilat, tus dəək taarde kalan ute jee ken Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tēdn naabi salal ken naai 'beer ədŋo. ²⁸ Bin se ute təəgi se, naai uunoga doa əo naade tēdiŋa aan gəo ken naai maaki jen ro ki. ²⁹ Melje, naai aaka kiibm kaacŋ ken naade iib aacje naajen k'bulige se, borse edjen gaab-təəgə taa k'taadn taari kic bo k'beer eyo. ³⁰ 'Taad təəgi jeege tu, ute ro Isan debm tēdn naabi salal se, ed lapi jee kəəŋge tu əo 'tēdn nakŋ-kəəbge ute nakgen deel doa.» ³¹ Ken naade jaay eem Raa aas se, gətn naade tusn ro ki se naanə tea. Gətn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Əo gətn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³² Jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dende se, naade iŋg ute maakŋ kalan əo taarde kic bo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn əo nakŋ se gen maama se gəto. Num ganj nakŋ naade ək paac se əmbiŋ taa naapki. ³³ Ute təəgŋ Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap bo beer eyo əo: «Melje Isa se duroga daan yoge tu əo naaje j'aakiŋga ute kaamje.» Gətn se jee Raage paac se Raa tēddenga bəe den aak eyo. ³⁴ Maakde ki se nam tap bo dim daayiŋ eyo. Taa jee ək maakŋ-gəto ute beege se dugiŋa əo baano ute gursiŋa. ³⁵ Əo gursn ese se naade baado edŋiŋ ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Əo nanə nanə kic bo, j'edŋiŋ nakŋ ken an kaasn kiŋgiŋa.

³⁶ Maakde ki se, gaaba kalan ronj Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danjŋ ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekŋ əo: goon ed kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebige əo naan j'oojiŋ taa naan Sipir

† 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

ki. ³⁷ Naan se dugn ute maakn gōtina əɔ gursin se, naan baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira ted taar-kəɔbɔ

¹ Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mendin ron Sapira, naade se ək gōtɔ. ɔɔ naade se dɔɔk taarde kalan baa dugn ute gōtde se naata. ² Naan ute mendin se, gursn se naade gaan ute metina əɔ gōtn se gaabin baan ute gursn əɔp se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³ Gōtn se Pier deekin əɔ: «Ananias, gen di jaay naai əɔn *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaanjo met kəɔpm gursi gōti ki se kese taar-kəɔbm ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴ Ken dugin te ey le gōtɔ se gen naai tap ey la? ɔɔ ken naai jaay duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken əli jaay taad taar-kəɔbɔ se gen di? Taar-kəɔbm ken naai tedin se, 'tedin jikilimge tu eyo, gan naai tedin *Raa ki.»

⁵ Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo əɔ jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa əkde tak tak. ⁶ Gōtn se, gaan kəɔdge baado teelin ute kala əɔ uun baa əlin maakn iib ki.

⁷ Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler mətɔ se, mend Ananias baado end gōtn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; nabɔ nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo. ⁸ Gōtn se Pier teesin əɔ: «Gōtsen naase 'dugin ki se, kese bo gursin paac sum ne?» Menda took əɔ: «Yee. Kese bo gursina.» ⁹ Gōtn se Pier terlin əɔ: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dɔɔkki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken əlo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gōtn jedel! Naade utu baado ai baa kuun kəli naai kici.»

¹⁰ Gōtn ese sum bo, menda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kəɔdge jaay aan se, naade end se əɔɔn naan ooyga əɔ naade uun baa əlin maakn iib ki cee gaabin ki. ¹¹ Gōtn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa əkde tak tak.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige ted nakn-kəɔbge dena*

¹² Raa əl jee kaan naabm Isa al-Masige se ted nakn-kəɔbge dena ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan əɔ lee tus metn daabm Salomon ki. ¹³ Anum jee kuuy se nam tap bo took gen tum te naade eyo; gan jee denge se lee tɔɔm jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic bo jeege dena, mendge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki əɔ baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakn-kəɔbgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee ted se, əl jeege teecno ute jee kəɔnge tuun taaldeno do danalge tu ey le do raagge tu; naade baado təndden do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirlin deebga dode ki se, sɔm maakde ki se, nam kalan utu 'kɔɔn lapia. ¹⁶ Gōtn se jeegen kuuy kic bo dena ken iino maakn naan ge tun ken cee geger ken Jeruzalem ki, naade baano ute jee kəɔndge əɔ jee ken ək kəɔn sitange. Gōtn se naade paac əɔn lapia.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tək k'j'əmbden danjay ki*

¹⁷ Do nakge tun ted se, *magal jee tedn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tedn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu əɔ gōtn se naade iin rode ki. ¹⁸ Gōtn se naade tək əmbden danjay ken k'lee k'tək k'təl jeege. ¹⁹ Gan maakn nɔɔr ki se, *kəɔdn Raa baado təɔdn ute kaam taar danjayge se naatn əɔ əɔd teecdeno naatn əɔ deekden əɔ: ²⁰ «'Baaki daan bəɔr

*Bee Raa ki oo 'taadki taargen paacn ken ed kaaja se jeege tu.» ²¹ Gōtn se naade took do taar kōdn Raa ki oo tanōorin nōorin sum 60, naade 6aa daan bōor Bee Raa ki oo naade baag dooy jeege gōtn ese.

Ken *magal jee tedn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gōtn naade lee aakn metn taar jeege se, naade danjo magalgen taa 6ee *Israelge tu oo ute jeegen lee aak metn taar Yaudge se, gōtn se naade tusu oo ol oo k'6aa k'tōodo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakn dangay ki oo k'6aandeno. ²² Num jee ken j'ōde naaba taa 6aa kaakn jee dangayge se, naade aan se onden te eyo. Gōtn se naade ok terl baado on jee oldeno se oo taadden metn taar nakgen deel se paac oo: ²³ «Ken naaje jaay j'aaan se, k'j'ōn kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lekērlē oo jee ken lee bōob jee dangayge se le, daar daar taa-foob ki. Nafo ken naaje jaay k'tōod kaam taara se, j'ōn te nam maak ki eyo.» ²⁴ Ken magal jeegen lee bōob Bee Raa ute magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, gōtn se taar naade 'taad tap 60 jeel eyo. Anum naade tōnd metn naapa do nakge tun deel se. ²⁵ Gan gōtn se deb kalan iino daan bōor Bee Raa ki baado taadden oo: «'Booyki, 6ere, jeegen naase tok ombdeki dangay ki se, borse naade utu daan bōor Bee Raa ki oo daar dooy dooy jeege.» ²⁶ Gōtn se magal jeegen lee bōob Bee Raa se iin 6aa ute jeenge tok baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, nafo ute taa tōog eyo, taa naade beer beer jee denge tu oo som aden tund te ko cere.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

²⁷ Ken jee ken lee bōob jee dangay ki jaay tok baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakn metn taarge se, gōtn se *magal debm tedn serke Raa ki teesde oo: ²⁸ «Naaje k'gaassen j'oo onten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakn naase 'tedki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se le, naase 'taad 'dōoddekiga paac. Naase 'je aki kol moosn gaabm se 'kōōpm mindje ki.» ²⁹ Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy terlden oo: «Beeki num, nakn ken Raa maakin jen ro ki se 60, j'an ted jaay k'tedn nakn ken jikilinge maakde jea. ³⁰ Naase 60 jee ken tup tōolki Isa ro kaag ki, gan Raa bubeje, durinoga daan yoge tu, ³¹ oo uun 6aa ondinga do ji daamin ki, oo tedin naan 60 tedga gaar jeege oo Debm Kaajn jeege taa kōdn doobo gaan *Israelge tu gen terl maakde, oo Raa aden tōol *kusindege. ³² Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadinge oo *Nirl Salal ken Raa ed jeege tun tookga taarin se, kic 60 saada.»

³³ Ken naade jaay booy taar se, maakde taarde pirin aan gōo aki doobo, oo naade je aden tōol. ³⁴ Num gan gaaba kalan naan kōd *Parizi, naan maakn Yaudge tun jee kaakn metn taarge se kici oo naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad tōokn metn Ko Taar Raa gen Yaudge oo gaan Israelge paac aalin maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se oo taadden oo: «Jee se, ooddeki naatn jaayo.» ³⁵ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'ōod k'teedden naatn sum se, naan taadden oo: «Naase genaamgen gaan Israelge, ondki kōndō do nakge tun naase 'je aki tedn do jeege tun ese. ³⁶ Jeelki, gōor gōor ara sum 60, gaaba kalan k'danin Tedas. Naan se ted ron aan gōo debm k'jeel jeel gōtina ol gaabge 6aa 6aa nakn kaar-oo se 6aa metin ki. Gōtn k'tōolin sum se, gaabgen metin ki se aan wōokō oo naabde se le daara. ³⁷ Ter kaad ken magal jee taa naan *Rom ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kōd Galile k'danin Judas se, naan kic ted jeege dena 6aa metin ki. Ken naan jaay k'tōolin se, jee metn naan ki se kic 60 aan wōokō. ³⁸ Borse, maam m'je m'asen taada: oodki dose

dəkə ro jeege tun ese, ʔndeki naade ʔaa. Ken nakn naade ted se jaay gen jikilimge sum le, utu 'daar kalin ki. ³⁹ Num, ken nakn naade ted se jaay gen Raa le, naase anki kəŋ daa eyo! ʔndki kəndə, səm ʔaa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gətn se naade took uun taariŋa. ⁴⁰ Naade ʔl k'dan k'ʔaano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se ʔə gətn se naade ʔl j'ʔndden ute mɛɛje ʔə gaasde ʔə j'ʔnte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, ʔə bin jaay ʔə naade tʔod tʔde. ⁴¹ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gətn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se ʔnde naade se jee an kaasiŋ gen dabar taa Isa. ⁴² Ute naan se kic ʔə, ʔii-raa daan ʔə *Bee Raa ki ʔə maakn ʔeege tu se, naade daayum lee dooy jeege ʔə taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. ʔə jeege se, naade lee taadden ʔə: Isa se ʔə, al-Masi.

6

Maakn jeege tun maakn *egliz ki se k'beer k'tʔod jeege cili gen tedn naaba

¹ Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid ted dena, ʔaa ute naande. Num gan maakde ki se, Yaudgen taad taar Grək se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naandə mala se. Taa aanga gətn k'nign naka mɛnd-daayge tu se, mɛnd-daaygen taad taar Grək se, k'lee k'dirigde dirigi. ² Gətn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, dan tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac ʔə deekden ʔə: «Naaje se j'kəŋ kəŋ gen taadn taar *Raa jeege tu jaay ʔə k'ʔaa lee nign nakn kəŋ ʔə jeege tu eyo. ³ Taa naan se gɛnaamge, maakse ki se 'beer 'tʔodki gaabge cili ken jeege aalde maak ki ʔə maakde dooc te *Nirl Salal ʔə jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kəŋ kaam jide. ⁴ ʔə naaje se le j'kəŋ roje paac gen keem Raa ʔə gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gətn ese paac se, took do taarde ki se. Gətn se jaay naade beer ʔod Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki ʔə maakin dooc ute Nirl Salal. Naade beer tʔod Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas ʔə Nikolas ken kʔd Antios ken tedga ron kʔd Yaudge se kici. ⁶ Jee tus gətn ese ʔaano ute jeege k'beer k'tʔodden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu ʔə naade eemden Raa ʔə tʔodden jidege dode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wʔok taar Raa se jeege tu. ʔə jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maakn geger ken Jeruzalem ki. Gətn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena ʔaadʔ took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege ʔaadʔ kəŋ Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga beerŋa ʔə edinga tʔəgə gen tedn nakgen deel doa ute nakn-kʔəbgen magal magala naan jeege tu. ⁹ Gan do nakge tun naan ted se ʔii kalan Yaudgen iŋo geger ken Siren ki ute kengen iŋo geger Alekzandri ki, naade lee tus tus maakn *ʔee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'ʔoddenga kʔod dode maakn bul ki* ʔə naade lee tum ute Yaudgen iŋo taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gətn se naaden jee gətə kaam ʔə se paac baag naajn ute Etien, ¹⁰ ʔə taar jaay *Nirl Salal ʔlin naan taadden se, taar naade 'kəŋ jaay an terl tap ʔə, naade ʔə eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal ʔə edin.

¹¹ Aan gə ʔə taar naade an terl kic ʔə ʔə ey se, gətn se naade goon ʔaa rejo jee taar-kʔəbge ʔə naade paac ʔaadʔ taad ʔə: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki ʔə ro Raa ki

se.» ¹² Gōtn se naade ḳḳ meṭn jeege dēna, meṭn magal taa ḳee Yaudge ute meṭn jee jeel taadn tōḳn meṭn Ko Taar Raage tu ḳḳ naade ḳaado ḳiṅa ḳḳ ḳaansin naan Yaudge tun *jee kaakn meṭn taarge. ¹³ Gōtn se naade taad taar-ḳōḳḳ ro Etien ki daala ḳḳ: «Aakki gaabm daar se, naan ḳḳ debm ken lee taad taargen inḳ kus ro *Bee Raa ki ḳḳ ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.» ¹⁴ Naade taad ḳḳ: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek ḳḳ Isan ḳḳ Nazaret se utu an tōḳn ute Bee Raa se naata ḳḳ ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an terl 'tedn kuuy.» ¹⁵ Ken jee paacn inḳ maakn ḳee ken Yaudge lee aakn meṭn taarge se, naade paac ḳḳnd kaamde tenen Etien ki ḳḳ naade aak daan kaamin se tec aan ḳḳḳ daan kaam *ḳḳdn Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakn meṭn taarge*

¹ Gōtn se *magal debm tedn serke Raa ki tond meṭin ḳḳ: «Taar k'taad roi ki se, meṭ ki ne?» ² Etien terlden ḳḳ: «Bubumge ute genaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu inḳ kinḳ taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa deetn geger ken Aran ki ey ḳḳrtḳ, gōtn se ḳḳ *Raa te magalin teec naanin ki, ³ naan deekin ḳḳ: *Iin ḳḳ naanji ute taasige ḳḳ 'ḳaa taa naan ken maam m'ai taada.*» ⁴ Gōtn se Abraam iin ḳḳ taa naan Kaldege ḳḳ ḳaa inḳ Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin ḳḳ: «Iin ḳḳ gōtn ese,» ḳḳ naan iin ḳaa inḳ taa naan ken ḳḳse naase utu inḳki maak ki se. ⁵ Ken naan jaay aan gōtn ese, Raa taadin ḳḳ utu an keḳdn taa naan ese ḳḳ naan se 'ḳōḳpm meṭjilin ki. Gaṅ kaad ken se ḳḳto ḳḳḳ kic ḳḳ, Raa edin te eyo ḳḳ gōtn naan an ḳḳsn meṭin kic ḳḳ ḳḳto. Ter naan ken se, Abraam goono kic ḳḳ ḳḳ eyo. ⁶ Raa taadin ḳḳ: *Meṭjilin se utu ḳaa kinḳ taa naan jeege tu ḳḳ jee se utu aden tedn bulu ḳḳ aden dabar gen ḳaara kaar-ḳḳ.*† ⁷ Gaṅ jeegeen utu aden tedn bulu se, Raa deek ḳḳ: *Jee se, maam m'utu m'aden ḳḳjn ḳḳḳḳ dode ki ḳḳ ken nakgen se jaay deelga num, meṭjili se utu ade teecn maakn naan ken se ḳḳ utu ade ḳaa am lee keem gōtn ara.*‡ ⁸ Gōtn se *Raa ḳḳḳ ute Abraam taadin ḳḳ ḳ'ḳj pōndḳ§. Bin ḳḳ Abraam oojn goonin Isaka ḳḳ ken Isaka jaay j'oojin ḳḳ ḳii marta se, naan ḳḳjn pōndḳ. ḳḳ Isaka kic ḳḳ ḳḳjn pōndḳ goonin *Yakub ki ḳḳ Yakub ḳḳj pōndḳ ḳḳninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se ḳḳ ḳugeje.

⁹ «Gōtn se ḳugeje se ted maak-kilimi ro genaade Yusup ki ḳḳ naade ḳḳ ḳaa dugin ji jeege tu ḳḳ jee se uun ḳaansin Masar ki. Gaṅ Raa se utu te naana, ¹⁰ ḳḳ naan ḳḳdin naatn maakn nakge tun ḳḳn ken aan don ki se paac. Naan edin jeel-taara ḳḳ tedin ted debm meteke ḳḳ Gaar magal gen Masar se aakin se tōḳlin. Taa naan se ḳḳ, naan ḳḳdin magala taa naan Masar ki ḳḳ ḳḳjn ḳeeṅ paac kaam jinḳ. ¹¹ Gaṅ ḳḳḳ se, ḳḳ end taa naan ken Masar ute magalinḳ ḳḳ maakn taa naan *Kanan ki kici. ḳḳ se tōḳ dabar jeege dēna ḳḳ ḳugeje se je nakn ḳḳḳ kic ḳḳ ḳḳ eyo. ¹² Ken Yakub jaay booy j'ḳḳ nakn ḳḳḳ utu Masar ki se, deet se naan ḳḳ ḳugeje gen ḳaa dugn nakn ḳḳḳ. ¹³ Ter naan ḳḳden gen k-dige ḳḳ naan ken se, Yusup ted genaange aak jeelinḳ ḳḳ gōtn se sum ḳḳ, k'ḳaa k'taad meṭjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se. ¹⁴ Yusup ḳḳ danḳ bubin Yakub ken inḳ taa naan Kanan ki ḳḳ naan ḳaado ute jeenḳen maakn ḳeeṅ ki paac, ḳḳ naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

* 7:3 Aak Jen 12.1. † 7:6 Aak Ekz 3.12. ‡ 7:7 Aak Jen 15.13-14. § 7:8 *ḳḳjn pōnd ara se ḳḳ, keḳe nakn kaakn jeel ken taad ḳḳ *Raa ḳḳḳga ute Abraam.

15 «Ken Yakub jaay booy se, naan iin baa ute jee maakn been ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gotn ese bini ooy maak ki. 16 Yodege se, naade tɔs baanden gegger ken Sicem ki ɔ baa talden maakn iib ken Abraam dugin ji gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

17 «Aan gɔɔ kaadn taar ken Raa taad Abraam ki aan kaan doobin ki se, jeejegen ing taa naan Masar ki se, dir ziif tedga dena. 18 Naade ting bini aan do gaar ken kuuy gen Masar ken jeel Yusup eyo. 19 Gaar se, naan deb pitini ɔ derlo jeejege. Naan dabardeno ɔ tedden utu taa tɔɔɔ ɔ ɔlden naade bini ɔn gendege naatn taa 'kooyo.

20 «Kaad ken se ɔ, j'oojn *Musa. Naan se goon aak beɛ ken tɔɔl Raa ki. Naan ting bee bubin ki se laapa mɔtɔ. 21 Ken bubin ute kon jaay baa ɔndino naatn ɔ resino se, gotn se goon Gaar magal Masar ki ken menda se, baa ɔnjina. Naan uun baansin been ki ɔ ɔkin kaadn ki aan gɔɔ goonin mala. 22 Musa k'dooyin ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, ɔ naan ted debm jeel-taara ɔ jeel tedn nakgen jiga jiga.

23 «Ken Musa jaay baarin aas si-ɔɔ se, naan uun doa gen baa kaakn genaangen, gaan *Israelge. 24 Ken naan jaay iin baa kaakn genaangen gaan Israelge se, naan ɔn kɔd Masar dabar dabar genaang kɔdn Israel. Gotn se naan baano naaka, oocin metina ɔ tɔnd tɔɔl ute kɔdn Masar se. 25 Bin se Musa saap ɔ tedn bin sum ɔ, genaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa ɔ ɔlino taa aden kɔɔdn dode. Num gan naade se ɔn jeel ɔk te metin eyo. 26 Metbeenki se, naan ɔn genaangen gaan Israelge dio ted ted taara ute naapa. Gotn se naan je aden tedn num naade kɔkɔ taasa ute naapa deekden ɔ: «Medumge, naase le 'genaa naapge, num gen di jaay naase 'tedki taara ute naapa se?» 27 Num gan debm ken dabar dabar debin se ɔ tɔl Musa naatn ɔ deekin ɔ: «Naai se, ken ɔndi magala gen kajn bɔɔrɔ doje ki tap ɔ, naŋa?» 28 Lɔ naai 'je am tɔɔl aan gɔɔ ken terko naai 'tɔɔlo kɔd Masar se le?» 29 Ken Musa jaay booy taar se, naan beere ɔkina ɔ naan iin aan baa ing taa naan Madian ki aan gɔɔ cɛke. ɔ gotn naane se ɔ, naan toojo gaangen gaabge dio.

30 «Ken naan jaay ting aas baara si-ɔɔ se, bii kalan naan iin baa do kɔd-baar cɛɛ kɔ ken k'danin Sinai ɔ gotn se Raa teecin naanin ki aan gɔɔ *kɔdn Raa ɔ naan aakin se aan gɔɔ rɔɔn poodo ɔk kɔk maakn ji kaag ki.

31 «Ken Musa jaay aak rɔɔn poodo ɔk maakn ji kaag ki ɔ ji kaag se ɔs ey se, naan aak se ɔkin taad eyo. Gotn se naan iiko gɔɔrɔ taa an kaakn kɔkɔ. Gan naan booy mind Meljege Raa ken taadin ɔ: 32 *Maam ɔ m'Raa gen bugi, Abraam, Isaka ɔ Yakub.*† Gotn se, naan nirlin teece ɔ rɔɔn poodn ken ɔk kɔk maakn ji kaag ki se kic ɔ, naan je an kaak eyo. 33 Gotn se Meljege Raa deekin ɔ: *'Tɔɔdn ute saai jei ki se naatn, taa gotn naai 'daar se, naan gotn *salal.*‡ 34 *Deere, kɔɔdn yeɛbm jeemge jaay lee ɔɔd yeɛbde Masar ki se, maam m'aakga ɔ daayden naade ing daay des des se kic ɔ, maam m'booyga. ɔ m'bɔɔy m'baado se taa m'je m'aden kɔɔdn dode. ɔ bɔrse naai iin baado, maam m'je m'ai kɔli taa naan Masar ki.*§»

35 Ter Etien taadden daala ɔ: «Musan ken gaan Israelge ɔɔd undin jaay deekin ɔ: *Naai se ken ɔndi magal gen kajn bɔɔrɔ doje ki tap ɔ naŋa?** Naan se ɔ ken Raa ute doobm kɔdn Raa teecin naanin ki maakn ji kaag ki se ɔ, ken tedga magalde ɔ debm kɔɔdn dode. 36 Musan ese ɔ ɔɔdden

* 7:28 Aak Ekz 2.14. † 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 ɔ

10. * 7:35 Aak Ekz 2.14.

naatn taa naan Masarge tu ute nakn-kəɔbge ɔɔ ute nakgen deel do ken naan tɛdo. Ter naan tɛdo nakn-kəɔbge kaad ken naan gaanɗeno Baar Acee ute ken naade tingo do kəɔf-baar ki baara si-sɔɔ se kici. ³⁷ Musan ese ɓo ken ter taado gaan Israēlge tu daala ɔɔ: *Raa utu aseno beer kəɔɗn maakɗ gɛnaasege tu se, deb kalan ken utu 'tɛɗn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama.*† ³⁸ Musan se ɓo, kaad ken gaan Israēlge tus do kəɔf-baar ki se, debm ken daar daan ɓugjege tu ute kəɔɗn Raa ken daar taadɗin do ko ken Sinai ki. Naan ɓo debm ken Raa taadɗino taargen ɛd kaaja jaay naan ɓaado taadjesin ki se. ³⁹ Num gan ɓugjege se baate tookn kuun taariɗa, ɔɔ naade ɔɔɗ undiɗa. Ɔɔ maakn maak-saapde ki se, naade je kəknj terl Masar ki. ⁴⁰ Gətn se naade taad *Aarun ki ɔɔ: *'Tɛɗjeki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken ɔɔɗjekiro naatn maakɗ taa naan Masar ki se ɛ, ɗim jaay aaniɗ don ki se, naaje j'ɔndki te metiɗ eyo.*‡ ⁴¹ Kaad ken se, naade ɔɔy daap naka tec aan gɔɔ goon maraɗa. Naade ɓaado tɔjin *serke naaniɗ ki ɔɔ nakn naade tɛɗin ute jiden ese ɓo, naade den ute maak-raapo aan gɔɔ raade. ⁴² Gətn se, Raa terlden naaga ɔɔ rɛs ɔɗnden naade lee eem nakgen Raa tɔndden maakn raa ki gɛn wɔɔr gətɔ se. Kɛse aan doobiɗ ki aan gɔɔ taar ken k'raaniɗ maakn Kitapm gɛn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki ken ɔɔ:

Gaan Israēlge, daagen naase 'tɔjkiro serke maakɗ ɓaarge tun si-sɔɔ do kəɔf-baar ki se,

naase 'tɔjin kiro maam ki ne?

⁴³ *Gətɔ! Naase 'lee 'tuunkiro bee maragsen k'daniɗ Mələk*

ɔɔ 'lee 'tuunkiro nakn ken tec aan gɔɔ k-diji gɛn maragsen k'daniɗ Rapan; nakgen ken naase 'tɛɗinki ute jisegen se ɓo tɛdsenga raasegen naase 'lee ergki naande ki.

Taa naan se ɓo, maam m'utu m'asen tuur kəl naan taa naan Babilon ki naane.§»

⁴⁴ Ter Etien taadɔɔ: «Ken ɓugjege tingo do kəɔf-baar ki se, naade ɔk *kɔrɔr gətn ken naade lee dɔɔɗn ute Raa. Kɔrɔr se Musa daapiɗ aan gɔɔ ken Raa taadɗino ɔɔ naan tɛɗin tec aan gɔɔ ken naan aako gətn Raa ki se ra ra. ⁴⁵ Gan ɓugjege se, beɛ se naade ɔniɗ gɛndege tu ɔɔ gɛndege se beɛ se naade tuun ɓaan ute naade ɔɔ kaad ken se Ɔosuɛ ɓo naande. Naade ɛnd maakn naan ken melinge Raa tuurde naatn ɔɔ ɔlden naade cirde. Bee se ing daande ki bini aan do Gaar *Daud ki. ⁴⁶ Raa se maakiɗ raap do Daud ki ɔɔ Daud se tɔnd metn Raa ɔɔ n'an kəniɗ naan an kəɓm beɛ naan Raa gɛn Yakub se. ⁴⁷ Num gan beɛ ese se gooniɗ Salomon ɓo ɓaado iiniɗa. ⁴⁸ Gan Raa Taaro se beegen ken jikilimge ɓo ɔɓ te jide se, naan ing maak ki eyo. Aan gɔɔ taar ken Raa taado maakn Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, ken ɔɔ:

⁴⁹ *Maakn raa se gətn ken maam m'ing m'ɔsn gaara*

ɔɔ do naanɗa ɛ gətn tɔɓm jɛma.

Bee naase amki kəɓ tap ɓo beɛ tec ɔɔ ɗi?

Ɔɔ gətn jaay am kaasn m'an jamak ɓo gayo?

⁵⁰ *Nakgen ɓaa se paac se, maam ɓo m'tɛɗin ute jim ey la?**»

⁵¹ Ter Etien taadden daala ɔɔ: «Naase ɛ jee naajɗ taarge ɔɔ bi se ɛ booy taar eyo ɔɔ taakse ɛ, mɔɗɗo. Naase ɛ 'tecki ɓubsege ɔɔ taar *Nirl Salal taadsen ɛ, naase 'tookki do ki eyo. ⁵² Jeege taado taar teeco taar Raa ki do dəkiɗ se, ɓugsege lee dabardɛnoga. Naade tɔɔlo jee ken taado ɓii kaan

† 7:37 Aak Dt 18.15. ‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23. § 7:43 Aak Am 5.25-27. * 7:50 Aak Eza 66.1-2.

*al-Masi Debm Daan ki se. Ken naan jaay aan se, naase doof undin ki do ok too lin ki. ⁵³ Raa taadseno *Ko Taar ken naan edo Musa ki se utu doobm kodn Raage, num gan Ko Taarin se naase 'took ingki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'toolin ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaakj metn taarge jaay booy taar Etien taaf bin se, maakde taarde pirin aan goo dooboo. Gotn se naade doon taardege do iin ro Etien ki. ⁵⁵ Gan Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakj raa ki tenin do naan aak *nookj Raa woor goto kelaj do aak Isa daar daar do ji daam Raa ki. ⁵⁶ Naan deekden do: «'Booyki! Maam m'aak maakj raa doof wan do m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.» ⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gotn se naade doof tooj makoo do turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oociina. ⁵⁸ Gotn se, naade ok teecnsin naatn maakj gegger ken se do baagin tund te koa taa an too lo. Jeegen saadge se doof kal magaldege do baado ombin metn je goon kod ki kalan k'danin Sol.

⁵⁹ Do kaad ken naade daar tandin tund te ko se, Etien taaf do: «Melum Isa, kom se okin kaam ji.» ⁶⁰ Gotn se naan erg naan ki do doof tooj makoo do: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kaldε.» Ken Etien jaay taaf taar se aas sum bo, gotn se naan ooyo.

8

¹ Sol took do taar jeege tun too Etien se.

*Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki*

Bii ken se sum bo, *eglizn maakj gegger ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacj gotn ese se aan wook baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samari ki do doo *jee kaan naabm Isa al-Masige sum bo Jeruzalem ki. ² Jee ken ok taar *Raa doon se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tooj dook taara on eyo. ³ Gan Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn goto. Naan baa bee ute bea toko mendge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se do baado ombden dangay ki.

*Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samari ki*

⁴ Jeegen wook se, naade baa lee maakj naange tun kaam ara kaam ara do naade taaf Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ⁵ Ken Pilip jaay booy aan maakj gegger ken kalan bini taa naan Samari ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu. ⁶ Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakj-kooom ken naan lee ted se do naade mala kic aakinga ute kaamde. ⁷ Gotn se sitange dena teec ro jeege tu do ken naade teec teec se doof tooj makoo do jee koon sitange se on lapia. Gotn se jee k-runyuge ute jee cekedge dena on lapia kici. ⁸ Taa naan se bo, jee ken maakj gegger ken ese se, maakde raap den aak eyo.

⁹ Kaad ken se gaaba kalan utu tinj maakj gegger ken ese tap do gaabm se ron Simon. Naan se, do dokin tap bo naan debm kord do iinga num ted nakgen ken jee Samari ki aak kic okden taaf eyo. Naan ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina. ¹⁰ Ond do gaange tun seeme bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalin maak ki. Naade deek do: «Gaabm se bo tooj Raa mala ken k'danin *Tooj Magal se.*» ¹¹ Simon jaay baag tedn kordin se, daanin dokga. Ute kordin se, naan iinga num tedden nakj-koooge do ken naade aak tap bo okden taaf eyo do tedjeege paac aalin maak ki. ¹² Num ken naade booy taar Pilipm taadden metn taar gen Gaar

Raa oo taar gen Isa al-Masi se, gotn se mendge ute gaabge took uun taariina oo naan *batizde. ¹³ Gotn se Simon kic bo took aal maakiin do Isa al-Masi ki oo naan kic k'batiziina oo gotn se, naan ok metn Pilip tēc. Ken naan jaay aak nakn-kooḅge ute nakgen deel do ken Pilip lee tēd se, naan aak tap bo okin taad eyo.

¹⁴ Ken *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'oo jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade aldeno Pier ute Jan. ¹⁵ Ken naade jaay aan se, naade tond metn Raa taa jee Samari ki ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kedn *Nirl Salal, ¹⁶ taa maakde ki se nam kalan tap bo on te Nirl Salal ey borto, num naade se k'batizde bo ute ro Meljege Isa sum. ¹⁷ Gotn se Pier ute Jan baagden tond jide do jee Samari ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se oo naan ken se sum bo, naade on Nirl Salal.

¹⁸ Ken Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tond jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nirl Salal se, gotn se Simon taad Pier ki ute Jan ki oo aden kedn gurs. ¹⁹ Naan taadden oo: «Edumkiro tōogŋ se kici, taa debm jaay ken maam m'ondga jim don ki num, 'kōŋ Nirl Salal bin kici!»

²⁰ Garj Pier terlin oo: «Naai ute gursi se, on Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap oo ute gursi se sum bo naai 'kōŋ dugŋ nakŋ ken Raa edjeege tu cer se! ²¹ Maakŋ naab ken ese se, naai beḁi goto ute naaje, taa maakŋ naai naan Raa ki se, tēd nakŋ ute doobiŋ eyo. ²² Nakŋ naai 'tēd jig ey se, naai oḁḁ doi ro ki naatŋ oo tond metn Raa. Bin sum bo som daan Raa utu ai tōal *kusiŋigen maaki ki se. ²³ Taa maam m'aaki naai se oo nakge paac se tēdn gen naai, oo naai se oḅga bulu gen tēdn kusina.» ²⁴ Pier ute Jan se, Simon terlden oo: «Naase mala 'tōndki metn Raa taa maama, taa nakŋ naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

²⁵ Ken Pier ute Jan jaay taado nakŋ ken naade aako oo booyo gotn Isa ki oo taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ok terl Jeruzalem ki. Ken naade baa baa se, maakŋ naan Samarige tun ute deniŋ se, gotn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip doḁḁ ute kōḁ *Etiopi*

²⁶ Ken nakgen se jaay deel se, *kōḁn Raa kalan taad Pilip ki oo: «Iin 'baa kaam kaam boḅḅo ken gotiŋ kōḁ-baara ken doobm ken iino Jeruzalem ki jaay booy baa Gaza ki se.» ²⁷ Gotn se Pilip naar iin baa. Ken naan baa baa se, naan uun kaamiŋ aak magala kalan, kōḁ Etiopi oo naan se kaasi*. Oo Neel gen jee Etiopi ken k'dariŋ Kandas se, naan onin maaliŋ paac kaam jina oo naan bo debm ken aakiŋ do maaliŋge tu se. Naan iŋgo Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Ken naan terl baa baa se, naan ook iŋg maakŋ puusiŋ ki oo dooy makōŋo taar ken maakŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi se. ²⁹ Gotn se *Nirl Raa deek Pilip ki oo: «Aan on metn debm puus se.» ³⁰ Gotn se Pilip aan on metn debm puus se, oo naan booy gaabm se iŋg dooy dooy maakŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi se. Gotn se naan tēdiŋ tōḅse oo deekiŋ oo: «Taar naai iŋg dooyiŋ se tap bo, naai 'jeel ok metiŋ dey la?» ³¹ Gaabm se terlin oo: «Taar se jaay nam taad tōkum te metiŋ ey se, m'aŋ jeel m'oo diŋ?» Gotn se kōḁ Etiopi se taad Pilip ki oo: «'Baado ook iŋg ceem ki taa am taad tōkŋ metina.» ³² Kese bo taar Kitapm ken naan iŋg dooyiŋ se oo taar se taad oo:

* 8:27 Do dokiŋ se gaariŋge se jee lee boḅḅ mendge se naade lee tōndden kaasi.

*Naan se tec aan gɔɔ baatn k'j'ok k'baan gen baa tɔɔlɔ,
 ɔɔ naan aan gɔɔ *goon baatn ken j'ɔj beekiŋ kic tɔɔy ey se,
 naan kic bo tec bini taa naan ɛɛp te taariŋ eyo.*

³³ *Naan se j'aakiŋ aan gɔɔ nakŋ ɛɛɛ ɔɔ gɔtn kɔjŋ bɔɔr ki se, nam tap bo baa te
 metiŋ ki eyo;*

ɔɔ metjiŋ naan se ɛ, nam tap bo mɔɔtn taad te taariŋ eyo.

Ɔɔ do naan ki se kiŋg naan se k'gaanjinsinga duuku.†

³⁴ Gaabm se tɔnd metn Pilip ɔɔ: «!Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap bo, taad ute naŋa? Ute naan malin lɔbu ute nam nam kuuy ɛ?» ³⁵ Gɔtn se Pilip uun mindina ɔɔ baagiŋ taadn do taar ken naan dooyiŋ se ɔɔ ute taar se, naan taadiŋ Labar Jiga gen Isa. ³⁶ Ken naade uun doobo baa baa se, gɔtn se naade aak maane ɔɔ gaabm se taadiŋ ɔɔ: «Aaka, beɛ j'ɔŋga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?» ³⁷ [Pilip deekiŋ ɔɔ: «Ken naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terliŋ ɔɔ: «Yeɛ, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.»]‡ ³⁸ Gɔtn se naan taad ɔɔ puus se k'daariŋa ɔɔ naaden di se paac bɔɔy tele maakŋ maan ken se ɔɔ gɔtn se Pilip batiziŋa.

³⁹ Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakiŋ se, aakiŋ naan gɔtɔ. Num ken naan jaay uun doobiŋ baa baa se, baa ute maak-raapo. ⁴⁰ Gaŋ Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azɔtɔs ki sum. Maakŋ geɛgeɛ tun naan aalo maak ki paac bini aan maakŋ geɛgeɛ Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

*Isa teec naan Sɔl ki
 (NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16)*

¹ Gaŋ kaad ken se, Sɔl iŋg bo gen tɛdn *kusiŋa ɔɔ gen tɔɔl jeegen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gɔtn se naan iin baa ɔŋ *magal jee tɛdn serke Raa ki ² ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ an kɛdn maktubm ken an kɔŋ doobo ɔɔ ute maktubm se naan 'baa kɛdn magalge tun gen maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakŋ geɛgeɛ ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kɔŋ doobo ɔɔ ken jaay ɔŋga mendge lɔ gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tɔkŋ dɔɔkŋ baa Jeruzalem ki.

³ Ken naan baa baa doob ki jaay aan gɔɔr ute Damas se, gɔtn se naan naar aak poodo raap lak lak iinɔ maakŋ raa ki baado deebiŋ bat. ⁴ Gɔtn se naan bɔɔy ooc naan ki ɔɔ booy mind deba danjŋ ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai tap bo 'dabarum bin se gen di?» ⁵ Gɔtn se Sɔl deek ɔɔ: «Meluma, naai tap bo naŋa?» Ɔɔ mind debm se deekiŋ ɔɔ: «Maam bo Isan ken naai 'lee 'dabarum se. ⁶ Gaŋ bɔrse se, naai iin 'baa maakŋ geɛgeɛ ken Damas ki ɔɔ gɔtn naane se j'ai baa taadn nakŋ naai utu 'teda.» ⁷ Gaŋ jee metiŋ ken k'baa tel se beere ɔkde se daar yip ɔŋ taad taar eyo. Naade booy mind deba nafo aak te meliŋ eyo. ⁸ Gɔtn se Sɔl iin daara ɔɔ ken naan jaay ɔɔd kaamiŋ se, kaamiŋ ɔŋ aak eyo. Gɔtn se jeenge ɔkiŋ jiŋ ki jaay bo tɔɔd baansiŋ Damas ki. ⁹ Daan biige tun mɔtɔn naan tiŋg se, kaamiŋ ɛ ɔŋ aak eyo, ɔs dim eyo ɔɔ aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, roŋ Ananias tiŋg maakŋ geɛgeɛ ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakiŋ do Isa ki kici. Gɔtn se Meljege Isa teeciŋ naaniŋ ki ɔɔ danjŋ ɔɔ: «Ananias!»

† 8:33 Aak Eza 53.7-8. ‡ 8:37 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, metiŋge maakde ki se gɔtɔ.

Ananias took do: «Dooy Meluma!» ¹¹ Meljege Isa terlin do: «Iin 'baa doob ken k'danin doobm seej *Taal* se do 'baa bee Judas ki se, 'koy gaabm ken k'danin Sol ken kod Tars se. Naan utu inj gotn se eenum keeme, ¹² do aaki aan goo naai Ananias, end baado onina do naai ondin ji don ki do kaamin doo aaka.» ¹³ Num gan Ananias terlin do: «Meluma, maam m'booy jeege doosungma maan gaabm se, taa nakgen kusin ken naan lee tedn jeeige tun Jeruzalem ki se. ¹⁴ Maam se m'booyga j'oo *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tokn dookn jeeigen gotn ara.» ¹⁵ Gan Meljege taadin do: «Ute naan se kic bo, iin 'baa on gaabm se, taa gaabm se maam bo m'beer m'odino. Naan bo debm ken am tedn naabuma do utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege do baa taadn gaan *Israelge tu kici. ¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu koy taa maama.»

¹⁷ Gotn se Ananias iin baa end bee Judas ki, on Sol do naan ond jin don ki, deekin do: «Sol genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan bo olumo goti ki taa kaami koodn kaaka do *Nirl Salal ai dooc maaki.» ¹⁸ Gotn ese sum bo nakge tec aan goo naagj kenj parpa se naar sido kaamin ki do gotn se kaamin doo aak gotin ki. Naan iin daara do gotn se *k'batizina. ¹⁹ Ken naan jaay do do aay se, naan on doog gotin ki.

*Sol taad taa *al-Masi maakj gegere ken Damas ki*

Gotn se Sol tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakj gegere ken Damas ki. ²⁰ Gotn ese sum bo, naan naar baag taadn jeege tun maakj *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden do: «Isa se, naan bo Goon *Raa.» ²¹ Jeege paacn lee booy taarin naan lee taadden se, taar se okden taad eyo do naade taad ute naapa do: «Gaabm se bo ken lee dabaro jeege aal kaal maakde do Isa al-Masi ken inj Jeruzalem ki se ey la? Do naan baado tap bo taa anden tok dookn baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?» ²² Gan Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naanin sak sak do taadin ute maakin paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesin tal do Isa se naan bo al-Masi. Do Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

²³ Gotn se Sol tingiga bii dena maakj gegere ken Damas ki do kaad ken se bo, Yaudge dook taarde taa an doo. ²⁴ Num gan deb kalan baado on Sol do: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting boob nooro do katara taa doobm gen gegere Damas ki se; naade je an kokn doo.» ²⁵ Gan bii kalan noor se, jee metn Sol ki se ok baansina, onn maakj baar ki magala do uun booyin naatn naagj durdur ki.

Sol baa maakj gegere ken Jeruzalem ki

²⁶ Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, nafo naade se beerin beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki aan goo naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki. ²⁷ Gotn se Barnabas took okina do baansin naan *jee kaan naabm Isage tu do taadden do ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege do Meljege se taadino ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden do Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo. ²⁸ Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se okin ceede ki. Do kaad ken se maakj Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara do ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo. ²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar

Greƙ ɔɔ daayum lee naaj ute naade naʒo naade se je doobm an tɔɔlɔ. ³⁰ Ken ɛnaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ɔk ʒaan ute Sɔl se maakŋ ɛɛɛr ken Sezare ki ɔɔ ɔɔtn naane se, naade ɔlin ʒaa maakŋ ɛɛɛr ken Tars ki.

³¹ Kaad ken se *eglizn ɔɔtn ʒaa se paac kengen taa naaj Jude ki, Galile ki ɔɔ *Samari ki paac inɔ ute lapia. Naade se ɔk tɔɔɔ ro taar Raa ki, ʒeer Meljege tu ɔɔ *Nirl Salal noogde tɛd den ʒaa ute naande.

Pier ɛd lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakŋ naanɔe tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin ʒaa kaakŋ jee Isagen inɔ maakŋ ɛɛɛr ken Lida ki.

³³ Ken naan jaay aan se, naan ɔŋ gaaba kalan k'runɔyuu k'danin Ene tood tood do nakŋ toodin ki. ɔɔtn naan tɛrɛc k'runɔyuu sum se, ɔkga ʒaara marta. ³⁴ ɔɔtn se Pier deekin ɔɔ: «Ene, naai se Isa *al-Masi ɛdiga lapia; iini, naai mala 'teel nakŋ toodi!» ɔɔtn se Ene naar iin daar tal. ³⁵ Jeegen paacŋ inɔ Lida ki ute jeegen paacŋ inɔ taa naaj Saron* ki jaay aak nakŋ se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo ɔɔ Pier durina

³⁶ Maakŋ ɛɛɛr ken Japa ki se, ɔk mɛnda kalan bin se, naan aalga kaal maakŋ do Isa ki ɔɔ mɛnd se ron Tabita. (Tabita ute taar Greƙ se naade danin Dorkas†). Mɛnd se daayum naan tɛd ʒeege tu ɔɔ lee ɛd nakiŋge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki ʒort se, Tabita ooc kɔɔnɔ ɔɔ ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogina ɔɔ uun ook ʒaa aalin maakŋ ʒee ken raan ken j'iinin do naapiŋ ki se. ³⁸ Aan ɔɔ Lida ɔɔr ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken inɔ Lida ki se, booy ɔɔ Pier utu ɔɔtn ese se ɔɔ naade ɔl gaabge dio ʒaa danino deekin ɔɔ: «'Baado ɔŋje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin ʒaa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ɔk ʒaansin maakŋ ʒee ken j'aal yo maak ki se. ɔɔ mɛnd-daayge se paac ʒaado ɔŋin ute keeme. ɔɔtn se naade taadin kaldegen Tabita tɔjdeno kaad ken naar utu zɛrɛ se. ⁴⁰ ɔɔtn se Pier deek jeege tun ɔɔtn ese ɔɔ: «K'teec naatn.» ɔɔ ken jeege jaay teec se, naan ɛrg naan ki ɔɔ eem Raa. Naan tɛrɛl kaamin aak debm ooyga kooy se deek ɔɔ: «Tabita iini!» ɔɔtn se naan ɔɔd kaamina ɔɔ ken naan jaay aak Pier se, naan iin inɔ ute metina. ⁴¹ Pier ɔl jin ɔkina ɔɔ uun daarina. ɔɔtn se naan danɔ jee Raage ute mɛnd-daayge. Ken naade jaay ʒaado se, Pier taadden ɔɔ Tabita se, naan duroga. ⁴² Ken jeegen paacŋ maakŋ ɛɛɛr ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakŋ ɛɛɛr ken Japa ki se, Pier tingga dena ɔɔtn gaab ken debm rujŋ daar k'danin Simon se kici.

10

**Kɔdn Raa teec naan Korney ki*

¹ Maakŋ ɛɛɛr ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danin Korney ɔɔ gaabm se asgaren kaaru se, naan ʒo bubde. Naan maakŋ dɔɔl asgarge tun k'dandɛ Italice. ² Gaabm se ɔk taar *Raa ɔɔnɔ ɔɔ naan ute jee maakŋ ʒeen ki paac se, ʒeer Raa ki. Naan tɛd ʒee Yaudge tun jee daayge ɔɔ daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn tɛɛr ki se, Korney aak kɔdn Raa tal tal endo kend ʒeen ki ɔɔ kɔdn Raa se danin ɔɔ: «Korney!» ⁴ Ken Korney jaay aak

* 9:35 Taa naaj Saron se naan naaj tood patal ɔɔ ɔk kaaga kic dena. † 9:36 Dorkas se je deekŋ ɔɔ: anɔia.

kodn Raa se, beer okina oo naan taaf kodn Raa ki oo: «Kese dio, Jaamus?» Kodn Raa terlin oo: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn bee ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ol jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danjin Pier se. ⁶ Oo naan utu ing bee gaab ken k'danjin Simon ken debm rujn daara se oo gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ Oo ken kodn Raa jaay taaf taarin aas jaay baa se, gotn se Korney danjo maakn jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken jedinsin kaam jin se, oo asgar se, ok taar Raa ooo. ⁸ Taar kodn Raa taadin se, Korney taadden metin paac, jaay bo olden k'baa Japa ki.

Pier aak nakn iino gotn Raa ki

⁹ Gotn se jee ken Korney olden naaba se iin baa, oo metbeen ken naade baa baa doob ki jaay aan goor ute gegere Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Oo naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gotn se Pier nam bo toolina oo je kosoo. Kaad ken jaay k'tedin ted kosoo se, naan naar aak ne dim iino gotn Raa ki. ¹¹ Naan aak maakn raa ood wan oo aak naka aan goo kala magala k'dookin taarin goto kaam soo oo nakn se booyo bini aan naan ki tak. ¹² Maakn nak ken aan goo kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege soo soo, kengen erg kerge oo ute napar yeelge paac. ¹³ Gotn se naan booy mind deba deekin oo: «Pier iini, daagen se 'tok 'toloo oo ooo.» ¹⁴ Pier terlin oo: «A-a Meluma! Gotn maam ting tap bo daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin oo: «Nakn ken jaay Raa edin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakn aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taaf doolin moto, jaay bo nakn aan goo kala se terl ook baa maakn raa ki gotin ki.

¹⁷ Pier, nakn naan aak se, deel dona oo saap metn taar nakn se tap bo, naan ond ute metin eyo. Naoo kaad ken se sum bo, jee Korney oldeno se, je je bee Simon oo kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gotn se naade dan jee maak ki oo tond metde oo: «Gaabm ron Simon ken k'danjin Pier se, utu gotn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing saap saap borto do nakn ken naan aako se, gotn se *Nirl Salal taadin oo: «'Booyo Pier! Gaabge moto utu daar gotn ese jei jea. ²⁰ Iin booy keske 'baa onde, onte 'naaja oo 'baaki kalan taa jee se, maam bo m'oldeno goti ki.» ²¹ Gotn se Pier booy baa on jee se oo deekden oo: «Maam bo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gotum ki tap bo bee dey la?» ²² Naade terlin oo: «Naaje se bubm asgargen k'danjin Korney se bo oljeno. Naan se debm daan ki oo beer Raa ki oo Yaudge ute dende paac se, toomina. Naan se, bii kalan *kodn Raa baado taadin oo n'ol k'baa k'danjo Pier ade baa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gotn se Pier baanden beene oo ondde merte oo naade tood iip gotin ki.

Pier baa gotn Korney ki

Metbeenki Pier iin baa ute naade oo genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakn gegere ken Sezare ki. Gan kor naade utu aan te ey se, Korney danjo taasinge ute medn donge, naade tus ing aak kaamina. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gotn se Korney baado doodina oo ooc metn jen ki aan goo debm ken baa keem Raa se. ²⁶ Gan Pier ok jina oo uun daarin deekin oo: «Onte 'tedn bini; iin raan! Bere, maam kic m'debkiliima aan goo naai sum.» ²⁷ Pier ute Korney jaay end kend been se, naade baa baaoo oo lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, on jeege tusga dena.

²⁸ Gōtn se Pier deekden ሕ: «'Jeelki, maakጥ *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje ሕ j'ōnte king ute jeegen Yaudge eyo ሕ j'ōnte lee beedege tu. Gaጥ maam se, Raa taadumga tal ሕ m'ōnte kaakጥ jee kuuy se aan gō jee aak kusu naaniጥ ki. ²⁹ Taa naan se ሌ, ken naase ሕki jaay k'daጥumo se, maam naajo te eyo num m'baadoga. Borse se 'taadumki tu, naase tap ሌ 'daጥumkiro se taa di?» ³⁰ Kōrney tērliጥ ሕ: «Borse tēdga ሌii mōto aan kaadn do tēger ki aan gō kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakጥ beem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan ሌaar ሌaar naanum ki ute kalin raap lak lak. ³¹ Naan taadum ሕ: «Kōrney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga ሕ bēē ken naai lee tēdjeege tu se lē, Raa dirigiጥ te eyo. ³² Borse, ሕ jeege Japa ki, taa aሌe daጥ Simon ken k'daጥin Pier se, taa aሌe ሌaa gōtn ara. Naan ute beē gaab ken k'daጥin Simon ken debm rujጥ daa ken beēn taa baar ki se.» ³³ Gōtn se maam m'naar m'ሕl jeege Japa ki, taa ai ሌaa daጥa ሕ ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, ሌorse naaje k'tusga paac naan Raa ki ሕ k'je k'booy taar ken Meljege Raa taadሕ ሕ ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun beē Kōrney ki

³⁴ Gōtn se Pier ēp taariጥa deekden ሕ: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan bēer nam eyo. ³⁵ Gaጥ maakጥ mēጥjil jikilinge tun gay gay kic ሌo, debm ken beer Raa ki ሕ tēdn nakgen ute doobiጥ se, naan se ሌo ken tōl Raa ki. ³⁶ Raa taado taariጥ gaan *Israelge tu ሕ ute doobm Isa *al-Masi se, naan ሌaanoga te Labar Jiga ken 'keሌdn tōse jeege tu. Taa Isa se, naan ሌo Mel jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen ሌorse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado mētn taar *batem ken naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa ken bēer ሕሌ Isan kōdn Nazaret se, eሌingga tōgጥ *Nirl Salal. ሕ naase 'jeelki kici, Isa se leedoga gōtn ሌaa se paac ሕ naan tēd bēē jeege tu ሕ eሌ'lapia jeege tun ken *Bubm sitange tōkdega tōk kaam jina, taa Raa se utu te naana.»

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje ሕ k'booyga ute bije, nakጥ ken naan tēdo maakጥ naan Yaudge tu ሕ maakጥ gēger ken Jeruzalem ki se. Naan se ሌo ken Yaudge ሕk tup tōlin ro kaag ki se. ⁴⁰ Gaጥ ken tēd ሌii mōto se, Raa duriጥnoga daan yoge tu ሕ ሕlin naan teec naan jeege tu, ⁴¹ naሌo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gaጥ naan se teec naan naaje ken Raa bēer tōdjenoga tōd do dōkiጥa taa naaje k'tēdn saadiጥge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic ሌo, naaje j'osoga ሕ j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjen ሕ k'ሌaa k'taad Yaudge tu nakጥ ken naaje k'j'aako ሕ k'booyo se ሕ j'aden taadn j'ሕ: Isa se ሌo, debm ken Raa bēer ሕሌfino gēn kōjn bōሌo do jeege tun ooyga kooyo ሕ kengen utu zēere. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dōkiጥ se paac taadoga saadn naana; naade deek ሕ: «Debm jaay aalga maakiጥ do naan ki num, Raa aጥ tōl *kusiጥin se paac naatn.»

*Raa eሌ *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad ken Pier jaay utu ሌaar taadden taad ሌort sum ሌo, gōtn se Nirl Salal naar bōy do jeege tun paac inጥ booy booy taariጥ se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken ሌaado ute Pier jaay aak nakጥ se, ሕkden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic ሌo, naan took eሌden Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy ሕ tōm Raa ሕ: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gōtn se Pier taadden ሕ: ⁴⁷ «Borse, jee se lē, Raa eሌሌingga Nirl Salal aan gō naaje kici.

Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ Gōtn se naan taadden oo: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

Ɔo jee ken k'batizde se taad Pier ki oo: «J'ooƆ j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pier taad metn taar nakj ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

¹ *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, 6aa booy oo jeegen Yaudge ey se kic 6o booyga taar *Raa oo took aalga maakde do ki. ² Ken Pier jaay ok terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se 6aado tēsiṅa, oo baagin mooyo. ³ Naade deekin oo: «Naaje k'booyga j'oo naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo oo osoga ute naade!» ⁴ Gōtn se Pier uun metn taar nakj deel se paac, taaddesiṅ tak tak oo: ⁵ «Bii kalan, maam maakj geger ken Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakj raa ki: nakj se magala tec aan goo kala k'dookiṅ taariṅ gōto kaam soo; nakj se iin raan bini booy aan naan ki cēem ki. ⁶ Ken maam jaay m'bil m'aakiṅ se, maam m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge oo yeelge. ⁷ Gōtn se, maam booy mind deba deekum oo: «Pier iini, daagen se 'tak, 'tōlo oo so.» ⁸ Gōtn se maam terlin m'oo: «A-a Meluma! Gōtn maam m'ting tap 6o, daagen gen kōs ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ⁹ Ter maam booy mind debm se taadum maakj raa ki kuuy daala oo: «Nakj ken jaay Raa tediṅ tedga jiga se, naai onte kaakiṅ aan goo nakj aak kusu.» ¹⁰ Mind debm se taad doolum mōto, jaay 6o nakj aan goo kala se, terl ook 6aa maakj raa ki. ¹¹ Kaad ken se sum 6o, gaabge mōto naar aan taa doobm bee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki oo j'oldeno gōtum ki. ¹² Ɔo *Nirl Salal taadum oo m'6aa ute naade, m'onte naaja. 'Booyki, genaagen mēce ken doobm Isa al-Masi ken 6aado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se 6o ken ingo ute maam bee gaab ken ese. ¹³ Gaabm se taadjen oo naan aakga *kōdn Raa 6aado beei ki oo kōdn Raa se deekin oo: «Borse ol jeege Japa ki, taa aio 6aa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se. ¹⁴ Naan utu ai taadn taar Raa oo taar se 6o ai kēdn kaaja naai ki ute jeegen maakj bee ki paac.» ¹⁵ Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum 6o, gōtn se Nirl Salal naar booy dode ki aan goo ken naan booyo deet dojege tu se. ¹⁶ Gōtn ese sum 6o, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken oo: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal. ¹⁷ Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan goo ken naan edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap 6o m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak ken naan 6aa 6aa tēda se?»

¹⁸ Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac 6aa doa. Gōtn se naade *nook Raa deek oo: «Deere, Raa se oodga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kōn *kaajn gen daayum.»

Jee Antias ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹ Ken jaay k'tool Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se 6o, naade aan wōok 6aa taa naange tun kuuy. Jee metinge 6aa taa naan Penisi ki oo kengen metinge 6aa taa naan Sipir ki oo metingen kuuy 6aa maakj geger ken Antias ki. Ɔo gōtn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰ Gan maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakj geger ken Siren ki jaay

aan maakn geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹ Gotn se tooḡḡ Meljege Raa utu te naade; taa naan se bo jeege dena took taar Raa oo aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se baa ooc bide ki se, gotn se naade ol Barnabas taa ade baa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn geger ken Antios ki se. ²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakin paac do Isa al-Masi ki, oo naan se maakin dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak bee ken Raa ted jee Isa al-Masige tun gotn ese se, naan maakin raapo oo dejde oo j'ing k'dook ute Meljege Isa al-Masi se tooḡḡ. Gotn se jeege dena took taar Meljege oo ziid do jee Isa al-Masige tun gotn ese.

²⁵ Gotn se Barnabas iin onde oo baa geger ken Tars ki gen baa je Sol. ²⁶ Ken naan jaay baa onin se, naade k'baado kalan maakn geger ken Antios ki. Maakn baar ken ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gotn ese oo jeege dena naade lee dooyde ute taar Raa. Maakn geger ken Antios ki sum bo, jeegeen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakn geger ken Antios ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy baado maakn geger ken Antios ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Agabus, *Nirl Salal olin naan iin daara oo taad jeege tu oo: «Gotḡ baa se paac, bo utu taal tedn daama jeege tu.» Oo bo ken Agabus taadn ese se, taal jeege do Gaar magal *Rom ken k'danin Klod. ²⁹ Gotn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad oo: «Nanja nanja kic bo, nakn naan ok se baano kaam do ron ronḡ, taa j'an baa noogḡ genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Sol ki taa an baa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erød taal Jak oo ok ol Pier dangay ki

¹ Kaad ken se, Gaar Erød baag dabar jee *eglizgen metinge. ² Naan ken se Jak gena Jan se, Erød ol k'gaan dona ute gord-jerle. ³ Ken naan aak nakn naan ted jaay taal Yaudge tu se, ter naan ok Pier se olin dangay ki oo kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ok aröm eyo. ⁴ Ken naan jaay ok kol Pier dangay ki se, gotn se naan tomb asgarge soo soo gotḡ kaam soo taa an boobo. Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan aḡo kōkn baa naan Yaudge tu taa an kōjn booro don ki. ⁵ Gan ken Pier jaay dangay ki se, gotn se jee egliz ki se daayum tond metn *Raa ute maakde paac taa naan.

*Kōdn Raa ood Pier naatn maakn dangay ki

⁶ Ey num, oop metbeenki sum bo *Erød je utu 'kōjn booro do Pier ki naan jeege tu. Gan maakn noorin ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio oo jinge se, j'olin zinziiri do jin ken kaam ara oo do jin ken kaam naane kici oo asgargen kuuy daar boob boob taa doobo. ⁷ Gan gotn ese sum bo, kōdn Meljege Raa naar baado daar ceen ki oo maakn dangay ute magalin se woor kelen oo kōdn Raa tōnd dur Pier deekin oo: «lin yōkōdō!» Gotn se, zinziirgen jin ki se tood si naatn kaldē ki. ⁸ Oo kōdn Raa terlin oo: «'Dook maaki oo taal saai jei ki.» Pier took taar kōdn Raa oo ted aan gōo ken

naan taadin. Ter kōdn Raa taadin daala o: «Uun uus kal magali se roi ki o ok metuma.»⁹ Gōtn se Pier teeco naatn maakn dangay ki o ok metn kōdn Raa se. Maakn saapin ki se o daan naan ni nia le daam; ey num, gōtn se naan jeel te eyo nakn kōdn Raa ted jaay deer se.¹⁰ Gōtn se, naade deel on asgargen j'ombde deet deet se, o kengen gen k-dige se kic, naade deel onde o naade aan ceε kaam taar ken k'daapin ute maala ken j'oodinga num j'end k'baa maakn geger ki se. Ken naade jaay aan gōtn ese se, taa doobo se ood kalin ki sum. Ken naade teec gōtn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakn kōdn Raa se gōto ceεn ki.

¹¹ Gōtn se Pier nam ok ronā o deek o: «Borse jaay, maam m'jeel m'okga deer deer, Meljege Raa se ologa kōdin baado oodumga naatn kaam ji Gaar Erōd o aajumga do nakge tun ken Yaudge je amsin tedn dom ki se.»¹² Ken naan jaay jeel ok ron sum se, naan baa bee mend ki kalan bini ron Mari. Mari se naan bo ko Jan ken k'danin Mark kici. Gōtn ese se, jeege tusga dena tōnd tōnd metn Raa taa naana.¹³ Ken naan aan jaay baag tōnd taa kaam taar se, gōtn ese mend tedn naabm ken k'danin Roda se, booy Pier tōnd tōnd kaam taara se, naan baado taa an kōdn kaam taara.¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakn raapo, o kaam taara se naan baate kōdina, gan naan ok terl aan baa taad jeege tun maak ki o: «Bere, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.»¹⁵ Naade terlin o: «Naai se, doi 'derlga le daam!» Gan naan dook taara on eyo taadden o: «Deere.» Gōtn se naade taadin o: «Kaadn naane 'tedn kōdn Raana le daam.»¹⁶ Gan Pier se daar tōnd kaam taara se on eyo. Ken naade baado ood kaam taara jaay onin naan se, paac tap bo okden taad eyo.¹⁷ Gōtn se Pier tedden ute jina o k'doa. O naan taadden metn taar ken ted o di jaay Meljege oodino maakn dangay ki naatn se. Gōtn se naan taadden o: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec onde o baa gōt kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier gōto maakn dangay ki se, gōtn se naade nirdle teece o doobm rode tap bo, naade jeel eyo. Naade taad te naapa o: «Pier tap bo, baaga gay?»¹⁹ Gōtn se Erōd ol jeege gen je Pier; nafo naade je onin eyo. Naan danjo asgargen ing boob Pier se, tōnd metde taa Pier. Ken naade jaay on terlin te taar dim ey se, naan und kulu jeege tu o jee se k'toalde naata.

Naan ken se, Gaar Erōd iin taa naan Jude ki se baa ting cokō maakn geger ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erōd*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidon ki se, nakn kōsde paac se iino taa naan Gaar Erōd ki. Bii kalan, Gaar Erōd se maakn taarin dode ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kōkn taasa ute naana. Gōtn se naade baa on gaaba kalan bini k'danin Blatus o Blatus se, naan bo debm ken lee boob bee ken gaarge lee toodn se. Naade tedn naan tooko alde naade baa on gaarge taa baa kōkn taasa ute naana.²¹ Gōtn se Gaar Erōd gaannden biia o ken bii naan gaannden jaay aas se, naan uun uus kal gaarina o baado ing do kaag do ki o gōtn se naan baag taadn taara jeege tu.²² Ken jee ing gōtn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makōno o: «Ken taad se debkilimi sum eyo; num kese aan gōo Raa mala bo taada.»²³ Ken Erōd jaay booy taar jeegen taadin bin se, naan don oopo o magal ronā o gōtn se naan baate *nookn Raa. Kaad ken se sum bo, *kōdn Raa tedn ooc kōno o onin kuuru maakn ki os tolin naata.

²⁴ Naan̄ ken se, jee ken booy taar Raa se 6aa ziid̄ tēd̄ ro naapki dēna ɔɔ gōtn se jeege dēna took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵ Naan̄ ken se, Barnabas ute Səl jaay nan̄ naabde Jeruzalem ki sum se, naade 6aa 6aa se ɔk 6aan ute deb kalan̄ k'dan̄in̄ Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal ɔl Barnabas ute Səl naaba*

¹ Maakn̄ jeege tun̄ *egliz ken Antios̄ ki se, gōtn se ɔk jee ken taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simēon ken k'dan̄in̄ Debm ilimi, Lusius ken kōd̄ Siren, Səl ɔɔ Manāen̄ ken teep ute *Erōd̄ Antipas. ² Bii kalan̄ jee se jaay eem keem Raa ɔɔ uun̄ *siam se, maakde ki se, deb kalan̄ Nirl Salal ɔlin̄ deekden̄ ɔɔ: «Barnabas ute Səl se, 'bēer̄ tōɔddeki maam ki taa m'aden̄ kedn̄ naabm ken maam m'dan̄deno taariṅa.» ³ Ken naade jaay eem Raa aasa ɔɔ baag kōsɔ se, gōtn se naade tōndden̄ jide dode ki ɔɔ ɔlde gen̄ 6aa tēdn̄ naabm ken Nirl Salal dan̄deno taariṅ se.

Kese naabm deet deet ken Səl tēda

*Barnabas ute Səl 6aa taa naan̄ Sipir ki**

⁴ Aan̄ gōɔ *Nirl Salal 6o ɔlden̄ gen̄ tēdn̄ naabiṅ se, Barnabas ute Səl iin̄ bōoy 6aad̄o Selusi ki. Gōtn se naade ook maakn̄ markab ki ɔɔ gaan̄ baar 6aa taa naan̄ Sipir ki. ⁵ Ken naade jaay aan̄ maakn̄ gēger ken Salamin̄ ken taa naan̄ Sipir ki se, naade baag taadn̄ taar Raa jeege tu maakn̄ *bēege tun̄ ken Yaudge lee tusn̄ maak ki. Kaad̄ ken se, Jan-Markn̄ ken debm noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan̄ Sipir ki bini aan̄ taar ki se, naade aan̄ maakn̄ gēger ken k'dan̄in̄ Papos. Gōtn se naade ɔṅ kōd̄ Yaud kalan̄ bini k'dan̄in̄ Bar-Isa. Naan̄ debm kōrd̄ɔ ɔɔ tēd̄ ron̄ aan̄ gōɔ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki. ⁷ Naan̄ se tin̄g te magal gen̄ taa naan̄ gōtn ese. Magal ese se ron̄ Sirgus Pōlus ɔɔ gaabm se debm jeel naka. Naan̄ dan̄o Barnabas ute Səl 6een̄ ki. Naan̄ je naade an̄ taadn̄ taar Raa naan̄ 'booyo. ⁸ Anum, debm kōrd̄n̄ ese se ute taar Grek se k'dan̄in̄ Elimas kici, naan̄ took Barnabas ki ute Səl ki eyo, taa naan̄ je eyo ken magal taa naan̄ gōtn ese jaay 'kaal maakiṅ do Isa ki se. ⁹ Gōtn se Səl, k'dan̄in̄ Pəl, jaay Nirl Salal dooc maakiṅ se, gaabm se naan̄ aakiṅ ɔṅ ciu, ¹⁰ ɔɔ naan̄ deekiṅ ɔɔ: «Naai lē, taar-kōɔb̄o deeliga deele ɔɔ 'lee 'd̄erl̄ d̄erl̄ jeege. Naai lē, 'goon̄ *Bubm sitange ɔɔ nakn̄ ute doobiṅ se lē, naai je eyo ɔɔ nakn̄ ken Meljege jeṅ ro ki se lē, daayum naai je an̄ tujn̄ naatn̄. ¹¹ Bōrse 'booyo: Raa ai kōki ute kaaka ɔɔ naai utu tēdn̄ kaam-tōk̄o ɔɔ 6ii kando kando naai 'kōṅ kaakn̄ kaad̄ eyo.»

Gōtn ese sum 6o, gōt̄o naar tēdn̄ ilim̄ dib̄ ɔɔ naan̄ ɔṅ aak̄ d̄im̄ eyo ɔɔ naan̄ terl̄ kaam ara kaam ara je nam̄ an̄ kōk̄n̄ jin̄ ki ɔɔ an̄ tōɔd̄. ¹² Ken magal taa naan̄ gōtn ese jaay aak̄ nakn̄ ken aan̄ do gaab̄ ken ese se, naan̄ took aal maakiṅ do Isa ki. Gōtn se taar Meljege se endga maakiṅ ki deer̄ deer̄.

Pəl taad̄ taar Raa jeege tun̄ Antios̄ ken taa naan̄ Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pəl ute jeen̄ge ook maakn̄ markab ki, ɔɔ gaan̄ baar 6aa maakn̄ gēger ken k'dan̄in̄ Perḡ ken taa naan̄ Pampili ki. Ken naade jaay aan̄ gōtn ese se, Jan-Mark̄ iin̄ resde ɔɔ ɔk terl̄ 6aa Jeruzalem ki. ¹⁴ Gan̄ Pəl ute jeen̄ge iin̄ Perḡ ki, naade uun̄ doobm Antios̄ ken taa naan̄ Pizidi ki. Ken naade jaay aan̄ gōtn ese se, 6ii kalan̄ aan̄ *6ii sebit ki se, naade 6aa end̄ in̄g

* 13:3 Taa naan̄ Sipir se baar 6o ɔl gurugiṅa.

maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se. ¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gotn se magalgen gen bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ol deba baa taadden oo: «Genaajege, ken naase jaay okki taar jaay anki dejn jeege num, iin 'taaddeki.» ¹⁶ Gotn se Pol iin daara tedden ute jina taa k'doa oo deekden oo: «Naase gaan *Israelge oo ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se. ¹⁷ Raa naajen Israelge se, beer tooo bubjege; naan dirde ooj ted dena taa naan Masar ki, oo ute toogin se, naan oddeno naatn maakn taa naan Masar ki. ¹⁸ Do kod-baar ki se, nakn baa baa baara si-soo se, naan bo aakdeno dode ki. ¹⁹ Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegeen kaam cili se, naan utden naata oo naande se, naan edin gaan Israelge tu oo naan se tedden naande mala. ²⁰ Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ok nakn baa baa baara kaar-soo-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tondden magalge daande ki, gen kaakn metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tonddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tond metn Raa, oo naade je gaarge. Gotn se Raa ondden Saul, goon Kis, ken teeco taa bee Benjamin ki oo naan se os gaara gen baara si-soo. ²² Ken baara si-soo jaay aas se, Saul se Raa oddin maakn gaarin ki naatn oo naan beer odden *Daud bo tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad oo: *Maam m'onjga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan bo debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki†.*

²³ «Maakn metjil Daud ki se, Raa beer oddo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin bo, taar do dakin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki. ²⁴ Kaad ken Isa tes te naabin ey bort se, Jan-Batist baado taad gaan Israelge tu paac oo: «'Terlki maakse do Raa ki oo 'baakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado oo: «Maakn maak-saapse ki se, naase tap bo okki maam se nanja? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se eyo! 'Booyki, naan se utu baado metum ki oo naan se, gen tooon saa jen ki kic bo, maam m'aas eyo.†»

²⁶ «Genaamge, naasen ken metjil *Abraamge, oo naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege bo Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja. ²⁷ Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan goo al-Masi eyo. Jo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin jaay, aanga bii sebit ki tak bo naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se bo, naade ojin booro don ki. ²⁸ Ey num, naade on te taar dim ken aas tolin eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki oo: «K'tolin naatn!» ²⁹ Ken Yaudge jaay tedin nakge don ki aas aan goo ken Kitap taado do dakin se, maakde ki se, jee metinge baado uun booyin naatn ro kaag ki oo baa olin maakn iib ki. ³⁰ Num gan Raa se durinoga daan yoge tu. ³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakn biige tu dena, naan lee teec naande ki. Jo jee se bo borse tedga saadinge naan jeege tu.

³² «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici oo labar se bo, ken Raa taado bubjege tu do dakin oo tedga num naan utu aden kedn nakn naan taadga oo utu aden ked se. ³³ Taar ken naan taado do dakin oo an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21. ‡ 13:25 Aak Mk 1.7.

yoge tu se, aan gɔɔ taar ken k'raanjinɔ do dɔkin maakɲ Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken ɔɔ:

Naai se ɔo 'goonuma.

Gɔtn jaaki sum se, maam ɔo m'tɛdga bubis̄.

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, roŋ se naan ɔnin ruum te maakɲ baad ki eyo. Kese ɔo taar ken naan taado Daud ki do dɔkina ken taadin ɔɔ: *Maam m'utu m'asen tɛdn bɛɛ den aak eyo ɔɔ nakgen met ki ken maam m'deeko m'ɔɔ m'utu m'kɛdn Daud ki se m'utu m'asesin kɛdn deer**

³⁵ Taa di gɔt kuuy kic maakɲ Kitap ki se, Daud taad Raa ki ɔɔ:

Debm naai se, naai an kɔŋ kɔnin ruum maakɲ baad ki eyo†.

³⁶ Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tɛdn aas se, gɔtn se naan ooyo ɔɔ j'uun j'ol k'jaalin maakɲ iif ki do bubinge tu ɔɔ naan kic ruumga aan gɔɔ naade se kici. ³⁷ Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakɲ iif ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Genaaŋge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakɲ ken jaay Isa tɛdo se. Ute nakɲ naan tɛdo se ɔo, Raa tɔalsenga *kusiŋsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔŋ noogse 'tɛdki te aak bɛɛ naan Raa ki eyo. ³⁹ Num gan debm jaay aal maakɲ do Isa al-Masi ki se, kusiŋ paac se, Raa tɔalinŋinga naata. ⁴⁰ Bin se, ɔndki kɔndo, bɛɛ, taar se ɔnte 'baatin! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkin maakɲ Kitap ki se, ɔm asen kaan dose ki cɛɛ, ken ɔɔ:

⁴¹ *'Booyki bɛɛ, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,*

nakɲ se lɛ, deelga dose ɔɔ ɔksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tɛdn nakɲ ken deel doa

ɔɔ nakɲ se ken nam kuuy jaay baado taadsen metin kic ɔo,

naase lɛ aki 'took ey tap.‡»

⁴² Ken Pɔl ute Barnabas jaay teec teec naatn maakɲ ɔee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gɔtn se jeege taadden ɔɔ: «Bii sebitn kuuy se, 'tɛr! 'ɔaakiro ajeki taadn metn taar se daala.» ⁴³ Ken jeege wɔak nan se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tɛdga tɛd rode Yaudge ken ɔk taar Raa ɔɔn se ɔaa ute Pɔl ɔɔ Barnabas. Ken naade jaay ɔaa ɔaa se, Pɔl ute Barnabas se taad ute naade, dejde ɔɔ bɛɛ Raa se, j'ɔkin ɔɔnɔ.

Naan ki se Pɔl ute Barnabas kaamde se aan kaakɲ jee ken Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *6ii sebit ken kuuy se, jee maakɲ geger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, denin baado tus gen booy taar Meljege. ⁴⁵ Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade tɛd maak-kilimi ro Pɔl ute Barnabas ki ɔɔ naade baag naajn Pɔl ɔɔ taad jeege tu ɔɔ: «Taar ken Pɔl taad se, taar ken met ki eyo.» ⁴⁶ Gɔtn se Pɔl ute Barnabas se, taad aal dode seŋ deekden ɔɔ: «Bɛeki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu ɔo jaayo. Aan gɔɔ naase lɛ 'baateki dey se, kɛse naase malinge ɔo 'tɛdki murs rose ki gen kɔŋ *kaajn gen daayum eyo. Bɔrse num, naaje se, k'ɔaa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo. ⁴⁷ Kɛse ɔo naabm ken Meljege ɔljeno ɔɔ taadjeno ɔɔ:

Maam se m'tɛdi naai 'tɛdga gɔtn wɔɔr gen wɔɔr metjil jeege paac,

taa naai aden ɔaa taadn taar Raa jeege tu

bini 'kaan gɔtn duni 'daar ro ki ɔɔ aden taadn ɔɔ: Raa se aden kaaja. S»

§ 13:33 Aak KKR 2.7. * 13:34 Aak Eza 55.3. † 13:35 Aak KKR 16.10. ‡ 13:41 Aak Aab

1.5. § 13:47 Aak Eza 49.6.

48 Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek oo: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gōtn se, jee ken Raa beer taaddenga taad̄ gen̄ ken̄ kaaj̄n̄ gen̄ daayum se, took aal maakde do Isa ki.

49 Gōtn se, taar Meljege Raa se wook̄ dōod̄ taa naan̄ gōtn̄ ese paac. 50 Gan̄ Yaudge se oos̄ metn̄ magalgen̄ maak̄n̄ gēger̄ ken̄ gōtn̄ ese ute mēndgen̄ jeedege jee nak̄ denge jaaȳ beer̄ Raa ki se, naade old̄e metde taa j'dabar Pōl ute Barnabas oō naade tuurde naatn̄ maak̄n̄ taa naan̄de ki. 51 Ken̄ Pōl ute Barnabas jaaȳ baā baā se, tup̄ kud̄n̄ jed̄ege tū* oō naade iin̄ baā Ikōniom̄ ki. 52 Gan̄ jee ken̄ aal maakde do Isa *al-Masi ken̄ gōtn̄ ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl̄ Salal̄ ted̄de naade se, maakde raap̄ den̄ aak eyo.

14

Pōl ute Barnabas maak̄n̄ gēger̄ ken̄ Ikōniom̄ ki

1 Ken̄ Pōl ute Barnabas jaaȳ aan̄ maak̄n̄ gēger̄ ken̄ Ikōniom̄ ki se, naade baā end̄ maak̄n̄ *beē ken̄ Yaudge leē tusn̄ maak̄ ki aan̄ gōō ken̄ naade ted̄o maak̄n̄ gēger̄ ken̄ Antiōs̄ ki se. Gōtn̄ se, naade taadd̄en̄ taar̄ *Raā binī ol̄ naaden̄ Yaudge ute kengen̄ Yaudge eyō deniñ̄ took̄ aal maakde do Isa *al-Masi ki. 2 Gan̄ Yaudgen̄ baate took̄n̄ taarde se oos̄ metn̄ jeegen̄ ken̄ Yaudge eyō taā je taarā rō jeege tun̄ took̄ aal maakde do Isa al-Masi ki. 3 Ute naan̄ se kic̄ 6o, Pōl ute Barnabas tingogā denā maak̄n̄ gēger̄ ken̄ ese oō naade taad̄ taar̄ Meljege se jeege tū oō naade taadd̄en̄ taā beer̄ Raa ken̄ naan̄ ted̄den̄ se, aal dodē sen̄, beer̄ eyo. 3ō gōtn̄ se, Raā old̄en̄ naade ted̄ nak̄n̄-kōobgē ute nakgen̄ deel̄ doā taā 'taad̄n̄ jeege tū oō taar̄ naade taad̄ se, taar̄ met̄ ki. 4 Do taardē ki se, jeegen̄ maak̄n̄ gēger̄ ken̄ ese se baā gaan̄ naapā gōtō kaam̄ dio: jeegen̄ metiñgē baā metn̄ Yaudge oō kengen̄ kuuȳ se lē baā metn̄ jee kaan̄ naabm̄ al-Masigē tu.

5 Gōtn̄ se Yaudge ute jeegen̄ ken̄ Yaudge eyō ute magaldege se, dōkga taardē gen̄ baā kooch̄ *jeē kaan̄ naabm̄ Isa al-Masigē taā aden̄ tund̄ tōl̄ ute koa. 6 Ken̄ Pōl ute Barnabas jaaȳ booy taar̄ ese se, bin̄ se, naade aan̄ baā taā naan̄ Likaonī ki. Ken̄ naade jaaȳ aan̄ gōtn̄ naane se, naade baā tinḡ maak̄n̄ gēger̄ ken̄ Listir̄ ute ken̄ Derbē ki oō ute naan̄ge tun̄ cees̄ ki cees̄ ki. 7 Ken̄ naade jaaȳ aan̄ gōtn̄ naane se kic̄ 6o, naade taad̄ Labar̄ Jigan̄ gen̄ Isa al-Masi se jeege tu.

Pōl ute Barnabas maak̄n̄ gēger̄ ken̄ Listir̄ ki

8 Maak̄n̄ gēger̄ ken̄ Listir̄ ki se, ok̄ gaabā kalan̄ bin̄ se gōtn̄ tingiñ̄ 6o naan̄ ki sum. 3ō gaabm̄ se, gōtn̄ k'l'oojin̄ tap̄ 6o k-run̄guyū; biī kalan̄ naan̄ leē te eyo. 9 Biī kalan̄, naan̄ inḡ booy booy taar̄ Raa ken̄ Pōl taad̄ se. Gōtn̄ se Pōl̄ andiñ̄ kaamā tak̄, taā naan̄ aak̄ jeel̄ gaabm̄ se aalgā maak̄n̄ do Isa *al-Masi ki se, 'kōn̄ lapia. 10 Gōtn̄ se, Pōl̄ uun̄ mindiñ̄ raan̄ deekiñ̄ oo: «Iiñ̄ 'dāara!» 3ō gaabm̄ se naar̄ iin̄ dāar̄ kirit̄ oō baaḡ lea. 11 Ken̄ jeē dengē jaaȳ aak̄ nak̄n̄ Pōl̄ ted̄ se, naade paac̄ baaḡ kul̄ taarā gajalan̄ ute taar̄ Likaonī ken̄ taar̄ naan̄de se, oō naade taad̄ oo: «Beer̄e, raage se d̄elgā jikilimgē oō booȳ baadogā gōtjege tu!» 12 Gōtn̄ se Barnabas se naade daniñ̄ Zeus. Zeus se je deekiñ̄ oo: *gaar̄ gen̄ raage*. 3ō Pōl̄ lē, naade daniñ̄ Ermez̄. Ermez̄ se je deekiñ̄ oo: *debm̄ taadiñ̄ bediñ̄a*. 13 Raaden̄ Zeus se, beēñ̄ ceē taā doob̄ ken̄ j'end̄ maak̄n̄ gēger̄ ki se, oō debm̄ ken̄ leē toj̄ ser̄k̄n̄ maak̄n̄ beē ken̄ se, tōk̄ baanō ute kōs-taargē dio oō tamard̄enō ute pōōñ̄ kaaggē jaaȳ 6ō baand̄enō taā beē

* 13:51 Tupm̄ kud̄n̄ j̄e ki se, gōtn̄ Yaudge tu se je taad̄n̄ oo: d̄im̄ aden̄ tum̄ tap̄ 6ō gōto.

ken ese, taa naan ute jee denge se dookga taarde je tojn *serke Barnabas ute Pol ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pol, jaay booy taar ese se, naade maakde tuju do neepm te kaldege do gotn se, naade naar aan baa on jee denge se, taadden makono do: ¹⁵ «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-koobm di bini! Berε, naaje se k-jikilinge aan goo naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan bo debm aalo maakn raa ute do naana do aalo baar do nakgen baa se paac. ¹⁶ Do dokin se, metjil jeegen gay gay kic bo, Raa onden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. ¹⁷ Ute naan se kic bo, Raa se daayum tedden beε do beε ken naan lee tedden se, naan edden maane oojden nakdege do edden koso ute maraadiņa do raapden maakde sakan.»

¹⁸ Ute taar ken naade taadden se kic bo, Pol ute Barnabas tedden bini jaay bo baa gaas jee denge gen tojn serke se.

¹⁹ Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antios ki do kengen metinge iino Ikoniom ki baado Listir ki do dos metn jee denggen gotn ese do taadden taar Pol ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gotn se, Pol naade tundiņ ute koa do tiik teecnsin naatn maakn geger ki se do baa undiņ naata, naade saap do kaad naane, naan ooyga. ²⁰ Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gotn se Pol iin daara do ok terl baa maakn geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gotn ese do baa Derbe ki.

Pol ute Barnabas ak terlo Antios ken taa naan Siri ki

²¹ Ken naade jaay aan maakn geger ken Derbe ki se, Pol ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gotn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ak terl baa maakn geger ken Listir ki do Listir ki se naade iin baa maakn geger ken Ikoniom ki do Ikoniom ki se, naade iin baa maakn geger ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki. ²² Maakn gegerge tun, naade aanga tak bo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki do taadden do doobm Isa al-Masi ki se j'akin toogo do ter taadden do: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.» ²³ Gotn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeegen 'tedn naandege. Gotn se, naade uun *siam do eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴ Gotn se, Pol ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki. ²⁵ Ken naade jaay aan maakn geger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gotn ese do baa maakn geger ken gotn k'lee k'daar markabge do geger se ron Atalia. ²⁶ Naade iin maakn geger ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn geger ken Antios ken taa naan Siri ki. Gotn se bo, metn-jiki naade iino ro ki do maakn geger ken ese bo, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se. ²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pol ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gotn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se do ter taaddeno do: «Borse se, Raa dooga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» ²⁸ Gotn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

*Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakɲ metn taara
(Gal 2.1-9)*

¹ Gɔtn se jee mɛtinge iino taa naan Jude ki ɔɔ baado maakɲ gegɛr kɛn Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki ɔɔ: «Kɛn naase jaay j'ɔjsen te pɔndɔ aan gɔɔ kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kɔŋ kaaj eyo.» ² Gɔtn se Pɔl ute Barnabas took eyo do taar naade ki se ɔɔ do taar kɛn se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se ɔɔ, jee gɔtn ese uun doa gen kɔl Barnabas ute Pɔl ɔɔ genaage kandum kɛn doobm Isa al-Masi ki, taa ɔɔa kɔŋ *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen ɔɔa kaakɲ metn taar se. ³ Gɔtn se, eglizn Antios ki edden ne dim kɛn naade an ɔɔa merte jaay ɔɔ olden doob ki.

Kɛn naade ɔɔa ɔɔa se, aal teec ute taa naan Pɛnisi ɔɔ ute taa naan *Samari. Gɔtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee kɛn Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Kɛn genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Kɛn naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, dood ɔkde merte. Gɔtn se naade taadden metn taar nakgen kɛn *Raa oldeno naade tedo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gɔtn se naade iin taad jeege tu ɔɔ: «Bɛɛki num, jee kɛn Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tɔjn pɔndɔ ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Tɛr gɔtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakɲ metn taar se. ⁷ Kɛn naade naaj te naapa makɔŋɔ bini jaay ɔɔ, Pier iin daara ɔɔ taadden ɔɔ: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa bɛɛr ɔɔdum daanse ki se do dɔkiŋa, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa kɛn naade jaay booyga num, naade tookɲ kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel naŋ maak-saapm jikilimge ɔɔ jee kɛn Yaudge ey se kic ɔɔ, naan took ɔkdega ɔɔ eddenga *Nirl Salal aan gɔɔ kɛn naan ɛdfekiro naajega tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se ɔɔ, naade kic aal maakde do Isa ki sum ɔɔ, Raa *tug daapdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujɲ maakɲ Raa se ɔɔ naase je aki kɔnd daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajega se j'ɔŋ j'aasiŋkiro te gen kuuniŋ eyo. ¹¹ Bin num, kese met ki eyo kɛn j'aki tedn naan se! K'jeelki naajega kic j'aalki maakjege do bɛɛ gen Meljege Isa ki aan gɔɔ naaden kɛn Yaudge ey se kici, jaay ɔɔ naaje j'ɔŋki kaaja aan gɔɔ kɛn naade ɔŋ se kici.»

¹² Gɔtn se jee tus ute dendɛ se do dek ɔɔ naade ɔŋ gɔtɔ Pɔl ute Barnabas ki taadden metn taar nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa kɛn Raa oldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Kɛn naade jaay taad naŋ taarde se, gɔtn se Jak uun taara ɔɔ deekden ɔɔ: «Genaamge, ufumki bia! ¹⁴ Simon* taadfekiro ɔɔ metn-jiki tap ɔɔ Raa se bɛɛr tɔɔdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobiŋ ki aan gɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔeno do dɔkiŋ kɛn ɔɔ: ¹⁶ Meljege Raa deek ɔɔ:

*Kɛn nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade ɔɔa ɔɔ
kaagɲ bee Gaar *Daudn kɛn tɛɛc se, maam m'utu m'an daar gɔtin ki*

* 15:14 Simon se naan ɔɔ Pier sum kici.

king gōtn ara 6ii kandum†.] ³⁵ Anum Pōl ute Barnabas se ɔp ing Antioḥ ki. Gōtn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dēna lee dooyden ute taar Mēljege ɔ taadden Labar Jiga.

*Pōl gaan ute Barnabas
(Gal 4.13-15)*

³⁶ Ken naade jaay ting aas gōtn ese se, Pōl deek Barnabas ki ɔ: «J'ɔk k'terl k'ḡaa kaakj genaagen doobm *al-Masi ken ing maakj gegerge tun paacn gōtn naaje k'lee k'taado taar Mēljege ro ki se. K'ḡaa k'l'aakden tu, naade tap 6o ing ɔ dī.» ³⁷ Gōtn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danj Mark se kic 6o ḡaa ute naade. ³⁸ Num gan Pōl took eyo, taa Jan-Mark se res ɔndenga kōḡ taa naan Pampili ki ɔ naan ɔḡ aay ute kaamin gen tēdn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gōtn se, naade naajga taara dēna, naḡo taarde 6aa ɔk te mētn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakj markab ki gen 6aa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pōl se le, bēer uun Silas gen 6aa ute naan ɔ genaagen doobm al-Masi ken gōtn ese tōndde mētn Raa ɔ daayum Mēljege ḡ'tēdden bēēḡa.

Pōl 6aa merte gen k-dige

⁴¹ Pōl iin gōtn ese ɔ 6aa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki ɔ gōtn naan aanga ro ki se, naan ed kaay kaama *eglizge tu.

16

Timote 6aa ute Pōl ɔ Silas gen tēdn naabm Isa *al-Masi

¹ Ter Pōl ute Silas jaay aan maakj geger ken Derbe ute gen Listir ki se; gōtn ese naan ɔḡ gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mēnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubin se, kōd Grēk. ² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakj gegerge tun Listir ute ken Ikonion ki, paac se tōmīna. ³ Gōtn se Pōl je ɔ k'ḡaa tēle, naḡo taa Yaudgen ing maakj gegerge tun ese se, naan ɔjin pōndō, taa jeegen paacn gōtn ese se jeelin naan se bubin kōd Grēk. ⁴ Ken naan jaay ɔḡ pōndō Timote ki aas se, naade iin gōtn ese ɔ 6aa lee maakj gegerge tu ɔ naade taad genaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se ɔ naade taadden ɔ: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gōtn ese se ted jee al-Masigen mec, ɔ 6ii-raa naade ziid 6aa ute naande.

Pōl ni maakj geger ken Troas ki

⁶ Pōl ute Silas se je 6aa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; naḡo *Nirl Salal taadden maakde ki ɔ j'ōḡte 6aa. Num gōtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan cēe taa naan Misi ki se, naade je 6aa taa naan Bitini ki; naḡo gōtn ese kic Nirl gen Isa gaasde. ⁸ Taa naan se 6o, naade aal teec taa naan Misi ki ɔ bōy 6aa maakj geger ken Troas ki gōt ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakj Troas ki jaay Pōl tood tood nōor se, naan nia ɔ maakj nin ki se, naan aak aan gōd kōd Masedoan kalan daar daar naanin ki ɔ eemin nōo metin ki ɔ: «Iin ḡaado Masedoan ki ara taa ajen naaka.» ¹⁰ Ken Pōl jaay taadden mētn taar ninga sum se, gōtn se sum 6o naaje* k'naar k'je doobm j'an 6aa Masedoan ki, taa ute mētn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kēse Raa 6o danje gen 6aa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gōtn naane.

† 15:34 Taar se maakj kitapge tun do dōkin se metinge maakde ki se gōtō. Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

* 16:10 Gōtn se

*Pəl aan maakŋ geger ken Pilip ki**(Plp 1.1-11,27-30)*

¹¹ Naaje j'iin maakŋ geger ken Troas ki se, gōtn se naaje k'j'ook maakŋ markab ki ɔ k'j'omb k'gaan baar k'ḡaa taa naan Samotras ken maane gurug aaliŋ se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakŋ geger ken Neapoli ki gōtn ken k'lee k'daar markabge se kici. ¹² Gōtn se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakŋ geger ken Pilip ki ɔ maakŋ taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala ɔ ɔk *Rōmεge dēna. Gōtn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *ḡii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakŋ geger ken se ɔ k'ḡaa taa oolo ki k'saap j'ɔ kaad naane j'kōŋ gōtn jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'ōŋ mēndge kandum sum ḡo tusga, k'j'ing cēede ki ɔ k'taadden taara. ¹⁴ Maakde ki se, mēnda kalan roŋa Lidi ɔ naan iino maakŋ geger ken Tiatir. Mēnd se, naan ḡeer Raa ki ɔ ɔk kalge gen zoa ɔ kalinge se kalgen te rōdege ɔ aac kaace. Ken Pəl jaay taad taad taar Raa se, naan ud'bi do ki taa Meljege tēdiŋ maakiŋ ki gen booy kōkŋ taar Pəl se ɔ naan aal maakiŋ doŋ ki. ¹⁵ Gōtn se, naan ute jeegen maakŋ ḡeen ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje ɔ k'ḡaa ḡeen ki ɔ ḡeekjen ɔ: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu ḡeer ḡeer num, 'ḡaakiro aki kiŋ ḡeem ki.» Gōtn se, naan ḡoje bini ɔlje naaje k'took k'ḡaa ḡeen ki.

Pəl ute Silas se k'tək k'j'ombde dangay ki

¹⁶ Gan bii kalan naaje k'ḡaa ḡaa gōt ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon mēnda kalan bin se ḡaado ɔnje ɔ naan mēnd dukaaka ɔ ute dukaakiŋ se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mēnd se, mēlinge ɔj gurs ro ki dēna. ¹⁷ Naan lee ɔk metje naaje j'utu Pəl ɔ tōy metje ki makōŋ ɔ dōk taara ɔŋ eyo ḡeek ɔ: «Jee ese se, naade jee tēdn naabm Raagen Taaro! Naade ḡaado se taa asen taadn ḡoobm kaaja!» ¹⁸ Mēnd se ɔk metje bii kando kando bini ɔ bii kalan Pəl ɔr se, tērl aakiŋa ɔ ḡeek sitan ken roŋ ki se ɔ: «Ute ro Isa *al-Masi se m'ɔ: 'teec naatn ro mēnd ken se!» Gōtn se sum ḡo, sitan se naar teec naatn roŋ ki. ¹⁹ Ken mēlinge jaay aakiŋ naan dukaakiŋ le gōtōga ɔ ḡoobm naade an kōŋ gurs kic ḡo gōtōga se, naade tək Pəl ute Silas ɔ ḡaanden naan magalge tun gōtn ese. ²⁰ Ter naade ḡaanden naan magalge tun *Rōmεge tōndde se ɔ taadden ɔ: «Jee se le, Yaudge ɔ ḡaado se gen tujŋ naanjje!» ²¹ Naade lee dooy jeege ute ḡoobm kiŋ naanḡe ken naaje Rōmεge se ɔljeki ro ki eyo. Kēse naaje se j'an kōŋ tēd eyo.» ²² Gōtn se ɔ jee dēnge se iin ro Pəl ute Silas ki. ɔ magalgen Rōmεge tōndde se iin tōdn ute kaldege taa tōgō ɔ ɔ k'j'ōndde te mēje. ²³ Ken naade jaay tōnd dēŋde aas se, naade ḡaa ɔmbden maakŋ dangay ki ɔ taad magal jee dangayge tu se ɔ jee se k'ḡoobde jiga. ²⁴ Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadŋ se, naan tək ɔmbden maakŋ dangay ken maak ki ɔ tōndden poolo jēdege tu.

Magal jee dangayge took aal maakiŋ do Isa ki

²⁵ Ken aan gōr ute daan ḡea se, Pəl ute Silas se eem keem Raa ɔ tōmiŋ tōm ute kaa, kaad ken se jee dangaygen kuuy se, iŋg booy kaadegen naade iŋg aar kaar se. ²⁶ Gan gōtn ese sum ḡo, naanja naar te makōŋ ɔ ɔ ḡee ken naade iŋg maak ki se kic ḡo ute magaliŋ te rig rig. Gōtn se kaam taargen gen ḡee se tōd kalde ki, naan ken se ziŋzir k'dōkŋ jee dangayge se kic ḡo tōd si kalde ki. ²⁷ Ken magal jee dangayge jaay ḡōrl iin maakŋ bin ki

se, naan aak kaam taar jee dangayge se paac toodga wan wan. Gətn se naan saap ɔ kaad naane jee dangayge se aanga. Taa naan se 60, naan ɔd gərd-jerliŋa je tɔl roŋa. ²⁸ Gaŋ Pəl ɔd ɔy makɔŋ ɔ: «Ay ɔŋɔ, ɔŋte tɔl roi, ɓere naaje j'utu paac!» ²⁹ Gətn se magal jee dangayge se ɓeere ɔkiŋa ɔ roŋ ook marga, taad ɔ j'ɔciŋo poodo taa an kaakŋ gətɔ. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar ɛnd ɓaa maakŋ dangay ki ɔ ɓaa ooc mɛtn jɛ Pəl ute gɛn Silas ki. ³⁰ Gətn se naan ɔd teecdeno naatn ɔ tɔnd mɛtde ɔ: «Nakage, maam tap ɓo m'tɛdn rom m'ɔɔ dɪ jaay m'kɔŋ kaaja se?» ³¹ Naade tɛrliŋ ɔ: «Naai aal maaki do Mɛljege Isa ki ɔ ute naan se, naai ute jeeigen maakŋ ɓei ki paac se, aki kɔŋ kaaja.» ³² Gətn se naan ute jee maakŋ ɓeɛŋ ki se, naade taadden taar Mɛljege Isa. ³³ Maakŋ nɔɔr ken ese sum ɓo, magal jee dangayge se ɓaanden gətn ɔk maane. Gətn ese naan tug daapden taan-dudege. ɔ naan ken ese sum ɓo, naan ute jee maakŋ ɓeɛŋ ki se, Pəl ute Silas *batizde. ³⁴ Gətn se Pəl ute Silas se naan dan ɓaanden ɓeɛŋ ki ɔ ɛdden kɔɔɔ. Gaabm se, ute jeungen maakŋ ɓeɛŋ ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵ Ken gətɔ jaay iip se, magalgen *Rɔmege tɔndde se, ɔlo asgarge ɓaa taad magal jee dangayge tu ɔ: «Jee se, t'ɔɔd tɔlde.» ³⁶ Magal jee dangayge ɓaado taad Pəl ki ɔ: «Magalgen Rɔmege tɔndde se, ɔlo asgarge ɔ ɓaado taadum ɔ k'tɔɔd k'tɔlse. Bin num t'eeckiro naatn maakŋ dangay ki ɔ ɓaaki te lapia.» ³⁷ Gaŋ Pəl deek asgarge tu se ɔ: «Naade aakjen te mɛtn taarje ey sum ɓo ɔl k'tɔndje naan jeege tu, ɔ ɓaa ɔlje dangay ki, ey num ɓere, naaje kic k'Rɔmege. Num gaŋ ɓorse num naade je ajen tɔɔdn tɔl nam j'jeel gətje ey se mɛt ki eyo. Bin se, ɔŋde naade malinge ɓo ade ɓaa utu ajen tɔɔdn naatn maakŋ dangay ki se.» ³⁸ Asgargen j'ɔldeno jaay ɔk tɛrl ɓaa se ɓaa taad taar se magalge tun Rɔmege tɔndde se. Ken magalgen se jaay booy ɔ Pəl ute Silas kic ɓo Rɔmege se, gətn se ɓeere ɓaa ɔkde. ³⁹ Naade ɓaado ɔŋde ɔ tɛddɛn kaldɛ jaay tɔd tɔlde ɔ taadden ɔ k'l'iin k'l'ɔŋde maakŋ gɛgɛrde se. ⁴⁰ Ken Pəl ute Silas jaay teeco maakŋ dangay ki se, naade ɓaa gətn Lidi ki. Ken naade aan se, ɔŋ gɛnaagen doobm *al-Masi ki. Gətn se, naade ɛdden kaay kaama, jaay ɓo iin ɓaa.

17

Pəl ute Silas ɓaa maakŋ gɛgɛr ken Tesalonik ki (1Tes 1, 2.1-16)

¹ Ken Pəl ute Silas jaay iin ɔŋo gɛgɛr Pilip se, naade aal teeco maakŋ gɛgɛr ken Ampipolis ki ute ken Apoloni ki. ɔ naade ɓaado maakŋ gɛgɛr ken Tesalonik ki. Gətn se, Yaudge ɔk ɓee ken naade lee tusn maak ki. ² Aan gɔɔ nakŋ se, naan deelga deel ro ki se, Pəl ɓaa ɔŋ Yaudge ɔ daan suukge tun mɔtɔ se, aanga *ɓii sebit ki tak ɓo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakŋ Kitap ki. ³ Naan taad tɔɔkden mɛtiŋa ɔ taadden mɛtn taar maakŋ Kitap ken taad ɔ: «*Al-Masi se ɓaadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi ken naase inj aakki kaamin se, naan ɓo Isan ken maam m'taadsen taariŋ se.» ⁴ Gətn se Yaudgen mɛtiŋge se, taar se ɓaa ɛnd maakde ki ɔ took ɓaa tum ute Pəl ɔ Silas. Naan ken se Grɛkgen ɓeer *Raa ki se kic ɓo dɛna ute mɛndge dɛna ken gaabdege jee magalge se kic, took ɓaa ute naade.

⁵ Gaŋ Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, tɛd maak-kilimi ro Pəl ute Silas ki ɔ ɔŋ jee mursgen lee daan doobge tu se rɛjdeno ute gurs. Naade ɓaado ɔɔ mɛtn jee dɛnge taa tujŋ gətɔ. Gətn se, naade iin ɓaa tɛɛɛ ɓee Jason gɛn je Pəl ute Silas. Ken naade jaay ɔŋdɛnga num, anden tɔkŋ ɓaa

naan jee denge tun tusga se. ⁶ Ken naade baa jaay onden te ey se, naade ak baano ute Jason ute genaage kandum ken doobm al-Masi ki naan toogge tun gotn ese. Gotn se, naade tood tooy oo: «Jee tuj *dunia te magalin se, bere, borse naade aanga ara! ⁷ Jo Jason se bo, debm ken akden been ki oo jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rom ki se, naade oo ansin dim eyo oo naade taad oo Gaar magal kuuy utu oo naan se bo, ken ron Isa se.» ⁸ Ken jee ute dende ute tooppen gotn ese jaay booy taar se, naade maakde baa tuju. ⁹ Gotn se naade ol Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, baado dond gurs den jaay bo, naade tood talde.

Pal ute Silas baa maakn geger ken Bere ki

¹⁰ Maakn noor ken ese sum bo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ol Pal ute Silas baa geger ken Bere ki. Ken naade jaay aan se, naade baa maakn *bee ken Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹ Gan naade baa on Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakn Kitap ki se taa naade an kaakn jeel ro ki taar ken Pal lee dooyden se, met ki lo met ki ey le. ¹² Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki oo mend Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakn geger ken Tesalonik ki jaay booy oo Pal baaga taadn taar Raa maakn geger ken Bere ki kic se, naade baado oos metn jeege taa tujn goto daala. ¹⁴ Gotn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ol Pal baa taa baar ki gen baa kookn maakn markab ki. Num Silas ute Timote se le oop ing Bere ki. ¹⁵ Jeegeen baa kol Pal se, naade ook maakn markab ki ute naana, bini olino maakn geger ken Aten ki. Ken naade terlo terl se, Pal taadden oo ken j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'baado j'onjn keske.

Pal taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kor Pal utu booy booy Timote ute Silas maakn geger ken Aten ki se, naan aak maakn geger ese se dooc ute maragge sum oo naan aak se maakin tuj kasak kasak. ¹⁷ Gotn se, naan iin baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge oo ute jee beer Raa ki. Jo bii-raa boor maakn geger ken jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gotn se jaay jee dooy jeegeen uun taar Epikirus ute jee dooy jeegeen uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee metinge deek oo: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap bo je deekn oo di?» Jee kuuy deek oo: «Naan bere baanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pal se taaddega taad taa Isa oo ute metn taar dur jeegeen utu dur daan yoge tu se. ¹⁹ Naade ak baansin do ko ken naade lee tusn aakn metn taardege se, oo gotn se k'danin Areopag. Gotn se naade taadin oo: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijn ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kokn metina. ²⁰ Ute metn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, baado taadjen metin tu, taa naaje k'je k'jeel kokn metina.» ²¹ (Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mertgen baado baao oo kengen ting ting gotn ese se, naade ing bo gen booyo oo gen taadn metn taargen kiji ken naade onga num baado lee taad metin se)†.

²² Gotn se, Pal iin daar daan jeege tun Areopag ki se oo deekden oo: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee akki maragge se onn aak eyo.

* 17:18 Jee uun taar Zenon se k'dandje Stoyisige. † 17:21 Kese Luk mala ken taad taar ese.

²³ Ken maam m'leedo maakŋ gegerse ki se, maam m'aako gōtn ken naase 'lee eemki maragsege ɔ m'ɔŋo gōtn tɔjn serke kaam kalan bin se k'raanŋ ro ki j'ɔ: «Kese raa k'jeel metiŋ eyo.» Taa naan se ɔ, maam m'ɔaado se m'asen taadŋ Raa ken naase eemiŋki jaay 'jeeliŋki ey se.

²⁴ «Raa se, naan ɔ debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ɔ naan ɔ mel maakŋ raa ute do naanɔ ɔ naan se ing maakŋ ɔeege tun jikilimge ɔ iiniŋ ute jide se eyo. ²⁵ ɔ naan ɛ, ɔliŋ dim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum ɔ ed koa nakge tun ing ɔaa se paac ɔ naan ɔ debm edjeki nakgen 'kaasn tinjjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum ɔ ken tooj dirl metjil jikilimgen do naan ken ɔaa se paac. ɔ naan ɔ debm tɔnddeno kaadŋ toojdege ɔ kaadŋ kooydege ɔ gaan edden taa naanɔ ɔ tɔnddesiŋ te naan guuringe.

²⁷ «Raa tedŋ naan se taa naade an jea ɔ bin sum ɔ daan naane naade an kɔŋ ɛ daam? Taa naan ɛ dɔk ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se ɔ, naaje j'ingki ɔ k'leeki se kic ɔ ute naana ɔ ɔorse ken j'utuki zεεε se kic ɛ ute naana. Kese ɔ maakŋ jee kaar bal-zεεεsege tu se, deb kalan maakŋ kaanŋki se taad ɔ: «Naajege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan gɔ naajege k'geniŋge dey se, bin num naaje j'aki kɔŋ saapm j'ɔki Raa se tec aan gɔ maraggen ken k'tedden ute daab, pudda ey ɛ ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tedden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dakiŋ ken naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan ken se kic ɔ, Raa ɔŋ utsen te eyo. Num ɔorse se, naan dan jeegen gōtn ɔaa se paac taa terl maakde ade ɔaa gōtn naan ki. ³¹ Taa naan se ɔ, Raa se ɔndga kɔnd biin ken naan an kɔjn ɔɔɔɔ ute doobiŋ do jeege tun do naan ki paac. Ute debm ken naan ɔeer ɔadiŋ gen kɔjn ɔɔɔɔ do jeege tu se, debm se ɔ ken naan duriŋ daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

³² Ken naade jaay booy Pɔl ɔ Raa duroga nam daan yoge tu se, gōtn se jee metiŋge baagiŋ tereciŋ metiŋ ki. Gan jee kuuy se taadiŋ ɔ: «Do taari ki se, biin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadŋ aan gɔ ken ese daala.» ³³ Naan ken se sum ɔ, Pɔl teec ɔnde. ³⁴ Num gan, jee metiŋge ɔaa ɔŋ Pɔl ɔ took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan roŋ Denis, naan kic maakŋ jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici ɔ menda kalan roŋ Damaris ute jeegen kuuy kic ɔaa te naana.

18

Pɔl ɔaa maakŋ geger ken Kɔrint ki

(1Kɔr 1.1-9, 2.1-5; 2Kɔr 11.5-12, 12.12-13)

¹ Ken Pɔl jaay iin ɔŋ geger Aten se, naan iin ɔaa maakŋ geger ken Kɔrint ki. ² Gōtn se naan ɔaa dɔɔd ute kɔd Yaud k'danŋ Akilas utu aan kaana ɔ naan j'oojiŋ taa naan Pɔŋ ki. Naan iino taa naan Itali ki ute mendina roŋa Prisil, taa Gaar magal gen *Rɔmɛgen k'danŋ Klɔd se ɔl k'tuur Yaudge naatn paac maakŋ geger ken Rɔm ki se. Naan ken se, Pɔl ɔaa deel ute naade, ³ taa naabiŋ ɛ, tec gɔ gen naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kɔɔɔ. Taa naan se ɔ, Pɔl ɔaa ing ute naade ɔ naade lee ted naaba tele.

⁴ Aanga *ɔii sebit ki tak ɔ Pɔl ɔaa maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grɛkge tu taa naan je naade 'tookŋ do taariŋ ken naan taadden se. ⁵ Gan ken Silas ute Timote ken iin ɔ Masedoan ki jaay aan sum se, Pɔl ɔŋ roŋ paac gen taadŋ taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal ɔ *al-Masi ken naase ing aakki kaamiŋ se, naan

60 Isa se. ⁶ Gan gōtn se, Yaudge se iin roŋ ki ɔ naajina. Naan ken se, Pəl ɔk mind kalina ɔ deekden ɔ: «Bεε, naase se ken dim jaay aanga dose ki kic num, maam se ɔlum eyo ɔ j'am kɔkɔ mindum eyo. Naan ki se bεε, maam m'baa taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan iin teec gōtn ese ɔ baa bee gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm beer Raa ki ɔ been se ɔnd daamboogo ute bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gōtn se Krispus, naan ken magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakn been ki paac took aal maakde do Melje ki, ɔ jee Kōrint ken den lee booy taar Pəl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ɔ *k'batizde. ⁹ Ken aan nɔr se, Meljege Isa mala teec naan Pəl ki ɔ taadn ɔ: «ŋte beer jeege tun se, num taad taar Raa baa ute naani sak sak, ɔnte doa. ¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kɔn kɔl jin roi ki eyo. 'Jeele, maakn geger ken ese se, maam m'ɔk jeege dena.» ¹¹ Gōtn se Pəl ɔp ting maakn geger ken Kōrint ki se baara ute laapa mεε. Gōtn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

Pəl j'ɔk k'baansin naan magal *Rɔmεge tu

¹² Kaad ken Galion magal taa naan Akayi se, naan ken se Yaudge dɔɔk taarde baa ɔk Pəl ɔ baansin gōtn kɔjn bɔɔr ki. ¹³ Gōtn se, naade deek Galion ki ɔ: «Gaabm se ɔs mεtn jeege ɔ j'ɔnte keem Raa tec aan gɔ ken naaje k'lee k'j'eem se.» ¹⁴ Ey num Pəl se je taada, naɔ Galion naar taad Yaudge tu ɔ: «Naase Yaudge, ken gaabm se jaay ted te nakn ute doobin eyo, lɔ tujga dim kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakn mεtn taarse. ¹⁵ Gan naase lε, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, kεse nakn naase malinge! Maam se, m'kɔn kɔjn bɔɔrɔ do nakge tun bin eyo.» ¹⁶ Gōtn se, naan tuur ɔddeno naatn gōtn kɔjn bɔɔr ki se. ¹⁷ Gōtn se jeege paac iin gōtn ese, iij-ɔk Sosten magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ tɔnd dεrɛnina naan jeege tun gōtn kɔjn bɔɔr ki se. Naɔ Galion ken magal Rɔmεge aak nakn ken naade ted se, don ɔkɔ kic ɔo dirinin eyo.

Pəl ɔk tεrlo maakn geger ken Antias ken taa naan Siri ki

¹⁸ Maakn geger ken Kōrint ki se, Pəl tingga dena, jaay ɔo naan iin ɔn genaagen doobm Isa *al-Masi ken gōtn ese. Naan iin baa ute Prisil ɔ Akilas maakn geger ken Sankre ki gɔt ken k'lee k'daar markabge. Gōtn se, naan dɔs donɔ taa naan naamga naam taarina, jaay ɔo naade ook maakn markab ki ɔ baa taa naan Siri ki. ¹⁹ Ken naade jaay aan maakn geger ken Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pəl ɔnden gōtn ese ɔ naan iin baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰ Naade tɔnd mεtin ɔ: «ɔp injg ute naaje,» naɔ Pəl baate. ²¹ Ken naan iin ɔnde kɔn se deekden ɔ: «Ken Raa jaay je num, bin kuuy jaay m'ade baa gɔtse ki.» Gōtn se naan iin maakn geger ken Epez ki se, ook maakn markab ki ɔ baa. ²² Ken Pəl jaay aan maakn geger Sezare ki se, naan ook baa Jeruzalem ki gen tedn tɔɔse *egliz ki, jaay ɔo, naan bɔɔy baa maakn geger ken Antias ken taa naan Siri ki. ²³ Gōtn se, naan tingga bii kandum jaay iin baa leedo maakn gegerge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gōtn naan aanga tak ɔo, naan ed kaay kaama genaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apɔlɔs baa maakn geger ken Epez ki ute gen Kōrint ki

²⁴ Kaad ken se gaaba kalan, kɔd Yaud k'danin Apɔlɔs ɔo naan se k'j'oojin maakn geger ken Alekzandri ki. ɔo naan iin baado maakn geger ken Epez ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo ɔo jeel ɔk mεtn Kitap jiga. ²⁵ Naan se k'dooyinga ute mεtn naar ken taad taa Meljege. Naan taad taar Raa se

maakin raap do ki sakan, oo taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Nafo, naan se, jeel bo metn taar *batem gen Jan-Batist sum. ²⁶Maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apolb baag taadn taar Raa jeege tu kic bo, beer eyo. Gan ken Prisol ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gotn se naade ok baansin ute naade oo taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala. ²⁷Apolb se, je baa taa naan Akayi ki gen baa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se bo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, edin kaay kaama oo raan edin maktub jin ki, taa n'baa kedn genaage tun gotn naane, taa ken naan aanga num, naade an doodn kokn jiga. Ken naan jaay aan gotn naane se, ute bee ken Raa tedn se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn naane se, naan noogden dena. ²⁸Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gotn ese oo taar ken naade an terl kic bo, naade on eyo. Oo ute taargen maakn Kitap ki se, naan taadden oo: Isa se, naan bo al-Masi.

Pal baa mertε gen k-motεge

19

Pal terl maakn geger ken Epez ki daala

¹Kaad ken Apolb utu maakn geger ken Korint ki se, Pal aal teeco taa naan Azi ken maakn koge tu se oo baado maakn geger ken Epez ki. Gotn se, naan on jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ²Oo naan tond metde oo: «Bii ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap bo booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin oo: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maanin eyo.» ³Ter Pal tond metde oo: «Naase tap bo *k'batizse j'oo di?» Naade terlin oo: «Naaje se, k'batizjen aan goo ken Jan lee batizo jeege se.» ⁴Pal taadden daala oo: «Jan se batizo jee ken terloga terl maakde do *Raa ki sum. Oo naan taad Yaudge tu oo j'aal maakde do deb ken utu baado metin ki se oo naan bo debm k'danin Isa se.»

⁵Ken naade jaay booy taar Pal taadden se, gotn se naade took k'batizde kuuy ute ro Meljege Isa. ⁶Naan ken se, Pal tond jin dodege tu oo gotn se Nirl Salal booyo dode ki oo naade baag taadn taar naanjen naade jeel metin eyo oo naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷Naade paac se, aas nakn gaabge baa baa sik-kaar-dio.

⁸Daan laap ken motε se, daayum Pal lee baado maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu oo naan taadden kic bo beer eyo. Naan je taa jeege inj booyin taarin se, 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁹Gan jee metinge se ted do mango oo baate tookn taarina. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gotn se Pal iin onde oo baa ute jee metin ki baa maakn lokol gen gaaba kalan k'danin Tiranoo oo gotn se bii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰Gotn dooyin ken ese se, naan ted baara dio, bini ol Yaudge ute Grekgen taa naan Azi ki paac se, baa booy taar Meljege.

Nakn ken gaan Sebage tēda

¹¹Anum Raa ol Pal ted nakn-kooβgen deel doa, ¹²bini, ol jeege baa tuuno kalge taal do Pal ki ey le baano ute kalge utn rona oo naade tεs baano oo taalin do jee koonge tu oo jee koonge se on lapia oo jee koon sitange se kic bo, sitange teec onde.

¹³Gotn se, Yaudgen metingen lee maakn naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu oo: «Ute ro Isan ken Pal lee taad taarin jeege tu se, m'oo: 'teecki naatn ro

jeege tu se!»¹⁴ Jeegegen tēdn naan se, naade cili. Naade se, gaan kōd Yaud kalan bini k'danin Seba, ə naan se maakn *magal jee tēdn serke Raage tu.¹⁵ Gan bii kalan, gaabm ək sitan se taadden ə: «Isa se, maam m'jeeliņa ə Pəl kic lē maam m'jeeliņa, num naase ara tap 60, 'nanje?»¹⁶ Gōtn se, gaabm ken ək kōən sitan se iin oocde; ken naan jaay baa cirde sum se, naan tōnd awarde ə nēepm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini əj dode jaay aan teec se, kaldege kic 60, nēepden dode ki rōsəm rōsəm.

¹⁷ Ə ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo ing maakn gēger ken Epez ki jaay booy taar se, gōtn se naade beere baa əkde. Taa naan se, naade baa *nook ro Meljege Isa se cir daala.¹⁸ Gōtn se, jeege dēna ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, baado tōd metdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee tēd se.¹⁹ Maakde ki se, jee dēn ken lee ooj rōdege se, baano ute maktubdegen ək metn taargen naade lee oojn rode se ə gōtn se naade tōciņ naan jeege tu ə maktubdege se jaay j'aak zōn se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*.²⁰ Bin 60, ute tōəgn Meljege se taar Raa se wōək ziif baa ute naaniņa.

Jee Epez ki iin gen tēdn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal əl Pəl uun doa gen baa Jeruzalem ki ə naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ə ute gen Akayi ki. Gōtn se, naan deek genaage tun doobm Isa *al-Masi ki ə: «Bēeki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay 60, sōm m'utu m'6aa *Rōm ki kici.»²² Jee noogingen di Timote ute Erast se, naan əlde ə j'ōnd naana ə k'6aa Masedoan ki. Ə naan mala se, əp ing cōkō taa naan Azi ki.

²³ Kaad ken se, jeegegen maakn gēger ken Epez ki se, jeege dēna iin ul taara gajalan taa Doobm Isa.²⁴ Taa gōtn se, ək kōd kōrdn tōlə rōn Demetrus. Naan se lee əy pudda gen daapm beegen sēem sēem ken tec beee magal gen maragden naade lee eemiņ ken k'danin Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeegegen k'tēd naaba tēle ese, naade lee əj gurs dēna ro ki.²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tēdn naaba tēle ute jee ken naabde tec aan gōə gen naade se, ə deekden ə: «Mēdumge, naase 'jeelki maal naaje k'j'əkki se k'j'əjinki ute naabm ese.²⁶ Num gan naase aakkiga ə 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se ə Pəl ese se deek jeege tu ə raagen naaje mala k'tēdinki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se əl jeege dēna took taariņa ə baaga metin ki. Nakn se, naan tēdin Epez ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magalin paac kici.²⁷ Ken naan jaay utu tēdn nakn se tak num, bēre, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kəl jeege maragjegen magal Artemis se kic 60, naade utu an kaal maak ki eyo ə beej se kic lē, naade an kaakn aan gōə nakn cēre. Ey num, Artemis se 60, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemiņa.»

²⁸ Ken jee tēdn naabgen gōtn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin ə baag tōy dōəkj taara ə: «Artemis se, naan 60 maragn magal ken Epez ki!»²⁹ Gōtn se, jeege iin ul taara gajalan maakn gēger ken se, ə tōko Gayus ute Aristark ken iin Masedoan ki ə lee te Pəl tēle se. Naade naar baandeno daan bōər ken gōtn k'lee k'j'əjn bōər se.³⁰ Ey num Pəl se, je baa gōtn jeege tun tus se kici, na6o genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasiņa.³¹ Ə maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee

* **19:19** Tamman gen puddn ese se aas gen kōgn nam ken tēdn naaba gen bii dupu-si-mii.

† **19:24** Artemis se, marag ken menda. Jeege saap ə naan se ooj nakge, dirl maalge ə tēd mendge ooj.

metinge se medn Polge oo naade ol nam baa taad Pol ki oo: «Bere, onte baa gotn jeege tun tus se!»³² Kaad ken jeege tus gotn ese se, jee metinge ul gen dode oo jeege kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gotn ese se, metn taar jaay olde naade tush ro ki se kic bo, naade jeel metin eyo.³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kod Yaud ron Alekzander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay bo Yaudge alin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn metn taar se.³⁴ Na6o ken jee Epez ki jaay booy oo naan kod Yaud se, gotn se naade doob ooy taa naapm caa oo: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» Gotn se naade tooy dook taara on eyo baa baa nakn ler dio.

³⁵ Kaam moon se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen gotn ese se, ted jeege bini baa doa oo deekden oo: «Naase jee Epez ki, jeege paac se jeeljeki naajege bo ken k'j'okki bee maragn magal ron Artemis se. Jo maragjege mala se le, naan ooco maakn raa ki.³⁶ Maragjege se, nam demin eyo, num onki ro se urlu oo nakn se 'saap okinki jiga jaayo.³⁷ Jeege naase 'tak baandekiro ara se le, naade uun te dim maakn bee maragjege tu se eyo. Jo naade le, taad te taar ing kus ron ki eyo.³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ok taara ute nam le, naaje j'okki bii gen konj booro oo jee konj booringe kic le utu. Bin num, taar se on k'baan gotn naane bo, naade an kaakn ute doobina.³⁹ Jo ken naasen jee denge se jaay okki taar dim kuuy le, bii ken jeege tusga sum bo, j'utu j'kaakn metin ute doobina.⁴⁰ Do nak ken naaje k'tedki jaaki se, j'utu j'ankiro baa te nakn on dojege tu. Bere Romege se le, utu ajeki konj mindjege 'deekn oo: naajege se bo, jee tujn naange. Taa ken Romege jaay baado 'tand metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki konj taar dim, jaay j'adeki konj taad eyo.»⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan woakde.

20

*Pol ok terl baa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu
(1Kor 16.1-7; Rm 15.25-27)*

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pol ol k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki oo naan edden kaay kaama jaay bo deekden oo ingki lapia oo naan uun doobm taa naan Masedoan.² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay bo naan iin baa taa naan Grekge tu.³ Gotn se, naan ting laapa moto. Aan kaad ken jaay naan baa kookn maakn markab ki gen baa taa naan Siri ki se, naan booy oo Yaudge se, dookga dook taarde ron ki gen kutina. Taa naan se bo, naan uun doa gen terl baa taa naan Masedoan ki.⁴ Jeege ken lee ute naan se, naade se bo: Sopatros goon Pirus ken iino maakn geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakn geger ken Tesalonik ki oo Gayusn ken iino maakn geger ken Derbe oo Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan oo kese Timote.⁵ Jee se ond naana baa booye* maakn geger ken Troas ki.⁶ Gan naaje se k'ted Laa mappan ok orom eyo aas jaay bo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakn markab ki k'ted bii mii jaay bo k'baa k'j'onje maakn geger ken Troas ki. Gotn se, naaje k'tingo bii cili.

Pol taad jee Troas ki oo ingki lapia

* 20:5 Gotn se Luk kic utu te naade.

7 Ken aan *6ii sebit ki teger se, naaje k'tus k'l'os kalan jaay bo k'l'uun sen-sen†. Gōtn se Pəl baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus gōtn ese. Aan gōo naan metbeeki sum bo baa baa se, naan taadden taara bini aan daan bea. 8-9 Maakn bee ken k'l'obin do naapin ki gen k-mōtoge tu se, gōtn se bo naaje k'tus maak ki oō maakn bee ken ese se, k'tōoc k'tōndga loompoge dena. Gōtn se, goon kōdō kalan k'danin Utik se, naan ing king taa peneter ki. Aan gōo Pəl taad on ey se, gōtn se bi baa okin se tood sen. Gan maakn toodn bin ki se, naan iik ujo oō aal ooc naan ki. Ken deb kalan booy baa onin jaay je an kuun se, onin naan ooyga. 10 Gōtn se Pəl booyo oō no uunin okin kaadin ki oō deekden oō: «Naase onki rose urlu. Bere, naan utu zere!» 11 Gōtn se, Pəl ok terl ook baa maakn bee ki gōtin ki, naan dup edden mappa oō k'l'os tele. Ter, naan baagden taadn daala bini gōto iipi, jaay bo naan deekden oō: «Ingi lapia. Maam se m'baaga jaayo!» 12 Num, ken goon kōdn duro se le, naade ok baansin been ki oō gōtn se, jee paacn ken aakin se, maakde raapo.

Pəl danjo jee naan *eglizge tu

13 Naan ken se, naaje k'l'look maakn markab ki j'ōnd naana gen baa maakn geger ken Asos, gen baa kuun Pəl gōtn ese. Taa Pəl se, uunga kuun doa gen baa ute jena. 14 Ken Pəl jaay baa onje maakn geger ken Asos ki se, gōtn se naaje k'l'uunin maakn markab ki oō k'baa maakn geger ken Mitelen ki. 15 Metbeenki k'l'iin gōtn ese oō k'baa maakn geger ken Sio ki, oō metbeen ken kuuy se, naaje k'l'iin k'baa maakn geger ken Samos ki. Ter, 6ii ken kuuy se, j'iin Samos ki se, k'baa maakn geger ken Mile ki.

16 Naaje k'l'uun doobm se taa Pəl se, beeki num, je naar baa Jeruzalem ki gen baa tedn Laa Pantekot. Taa naan se bo, naan se bo, naan deel ce geger ken Epez ki kic bo, baate kaal maak ki, taa naan je takal rona taa naan Azi ki se eyo.

17 Ken naaje k'l'aan maakn geger ken Mile ki se, Pəl ol k'baa k'danjo jee naan eglizn Epez ki, taa utu an kon gōtn ese.

18 Ken naade jaay aan onin se, Pəl tedden toose oō deekden oō: «Gōtn maam m'aan gōtse ki jaay m'tingo maakse ki sum se, naase 'jeelumki. 19 Ken maam m'tingo maakse ki se, maam m'ōpo rom baat jaay bo m'tedo naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'ingo maakn kaa-maan ki oō m'dabarga dena taa Yaudgen dookga dook taarde jaay 'je am tool se. 20 'Jeelki, naan ken se, maam m'dooyeno oō m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, oō maakn beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap bo, maam m'dirigin te eyo. 21 Maam m'taad Yaudge tu ute jeegen Yaudge eyo m'ō k'terl maakde do Raa ki oō j'aal maakde do Meljege Isa ki.

22 «Borse, maam se m'baa baa Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal bo olum oō m'baa oō maam se m'jeel eyo nakn jaay utu kaan dom ki gōtn naane se. 23 Na6o, maakn geger ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal oojum oō ken maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am baa kol dangay ki oō j'utu j'am dabar dena. 24 Gan maam se m'aak kingum do naan ki se, aan gōo nakn cere; nakn ken onum maam ki tak se, m'je naabm ken Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'an tedn kaasin ute doobina oō naabm ken Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi oō ute naan se bo, Raa tedn beena jeege tu.

25 «'Booyki, maam ken m'tingo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se moōtn naan ki se, naase amki kaak ey sum. 26 Taa naan se bo, jaaki

† 20:7 Sen-sen se, kosn ken taadjeki oō Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

maam m'ok mind kaluma oo m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se olum eyo. ²⁷ Taa maam se m'taadsenoga nakn ken paacn Raa maakin jen ro ki, taar dim kalan tap bo, maam m'oyesen te eyo.

²⁸ «Borse, naase se ing ondko kondoo oo 'saapki do egliz ken Nirl Salal edsesin kaam jise se oo aakdeki dode ki; bin se, 'gaamdeki aan goo dool baatge, taa egliz se Raa duginga dugu ute moosina.

²⁹ «Maam m'jeele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan goo k-sogsogigen endga maakn dool baatge tu num, lee wookde se. ³⁰ Oo maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kol jeegen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic bo utu kuun taarde. ³¹ Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakn baar ken moto se, nooro katara, maam m'on te eyo oo nanja kic bo, maam m'dejinga oo taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

³² «Borse, maam m'onse kaam ji Raa oo naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'oo: Raa se naan debm be. Ute taar se bo, naan asen kedn too go do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kon bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

³³ «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo oo daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo. ³⁴ Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted ute jim mala se bo, maam m'ute jeemge se aasjen kingje. ³⁵ Ute naabm daayum maam m'ted daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'oo: 'tedki naaba jaay bo j'anki noogn jee daayge. Oo k'saapki do taar Meljege Isa ken taad oo: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edin keda.»

³⁶ Ken Pol jaay taad nan taarin se, naan erg naan ki ute naade paac oo eem Raa. ³⁷⁻³⁸ Gotn se naade paac baag keeme oo nanja nanja kic bo baado baam ok Pol kaadin ki kaadin ki, oo nakn ken ol maakde tuj se, taa ken Pol taaddenga taad oo: «Naan ki se, moon naase amki kaak ey sum.»

Gotn se, naade baa olin metn markab ki oo deekin oo: «'Baa te lapia.»

21

Pol baa Jeruzalem ki

¹ Ken naaje jaay k'jiin j'onde Mile ki sum se, naaje j'ook maakn markab ki oo k'gaan k'baa maakn geger kos ki; oo metbeenki se, naaje k'jiin k'baa maakn geger ken Rod ki. Ken naaje jaay k'jiin Rod ki se, k'baa maakn geger ken Patara, gotn ken k'lee k'daar markabge. ² Patara ki se, naaje j'on markabm ken baa baa taa naan Penisi ki, j'ookn maak ki oo k'baa. ³ Ken naaje jaay k'baa baa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki oo naaje k'deel k'baa taa naan Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maakn geger ken Tir ki se, naaje k'bony gotn ese, taa gotn ese bo, nakn maakn markab ki se j'an bony naatn. ⁴ Maakn geger ken Tir ki se, naaje j'on genaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, oo gotn se naaje k'ting bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taadden nakn ken utu 'kaan do Pol ki oo naade taad Pol ki oo: «N'onte baa Jeruzalem ki.» ⁵ Ken k'ting ute naade bii cili aas jaay j'iiin k'baa baa se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gotn ese ute mendge oo gaange paac olje, bini k'teec k'j'on maakn geger se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kees ken taa baar ki se, oo gotn se, naaje k'tond metn *Raa. ⁶ Ken naaje jaay k'jiin k'baa baa se, naaje k'taadden j'oo: «Ingi lapia.»

Gotn se, naaje j'ook maakn markab ki oo naade le ok terl baa beedege tu.

7 Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaan k'baa maakŋ geger ken Putolemais ki. Ɔ ken naaje jaay j'aan se, k'baa k'ted tɔse genaage tun doobm Isa al-Masi ken gɔtn ese. Naaje k'tood bii kalan ute naade ɔ gɔtn ese sum 60, naaje k'booy k'j'ɔn markaba. 8 Metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakŋ geger ken Sezare ki ɔ k'baa k'booy bee Pilip ken lee wɔk Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu se. Pilipm se, debm maakŋ jeege tun cilin ken k'beer k'tɔddeno Jeruzalem ki gen noogŋ *jee kaan naabm Isa al-Masige se. 9 Pilip se, ɔk gaangen mendge ɔɔ ken tɔk te gaabge eyo, ɔ naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

10 Gɔtn se, naaje k'tingoga bii dena ɔ naan ken se, gaaba kalan iino taa naan Jude ki, ron Agabus, baado ɔnje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. 11 Ken naan jaay aan ɔnje se, naan uun nakŋ Pɔl lee dɔkŋ maakiŋ se, dɔkŋ jinge ute jenge, jaay taadden ɔ: «Aakki, Nirl Salal se taadam ɔ: nakŋ dɔkŋ maakŋ nam ese se, malin jaay baaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an dɔkŋ bin kici ɔ naade utu an kɔkŋ kol ji jeege tun Yaudge eyo.»

12 Ken naaje ute genaagen doobm Isa al-Masi ken maakŋ geger ken gɔtn ese jaay k'booy taar se se, gɔtn se naaje k'j'eem nɔ metn Pɔl ki j'ɔ n'ɔnte baa Jeruzalem ki. 13 Gan naan terljen ɔ: «Naase eemki bin se gen di? Kese naase ɔjumki kɔj maakum 60 maane. Maam se m'took naade am dɔk sum eyo, num maam m'tooko gen baa kooy Jeruzalem ki taa Meljege Isa.»

14 Aan gɔ, naan le took taarje ey dey se, naaje kic k'j'ɔnina ɔ k'baate taadin taar dim kuuy sum. Ɔ gɔtn se naaje k'taad j'ɔ: «Ŋ Meljege t'edn nakŋ ken maakiŋ jen ro ki.»

15 Ken naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, gɔtn se naaje k'daap roje gen kookŋ baa Jeruzalem ki. 16 Ken k'j'iin Sezare ki jaay k'baa baa se, genaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gɔtn ese se, baa ute naaje. Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki se, naade ɔje k'baa k'booy gɔtn gaab ki kalan k'danin Mnason, ken iino taa naan Sipir ki. Gaabm se, gɔtn aal maakiŋ do Isa al-Masi ki sum se, daanin dɔkga.

Pɔl aan Jeruzalem ki se baa aak Jak

17 Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki sum se, genaagen doobm Isa *al-Masi ken gɔtn ese, dɔd ɔkje ute maak-raapo.

18 Metbeenki se, naaje j'utu Pɔl k'baa gɔtn Jak ki. Gɔtn se, naaje j'ɔn jee naan *eglizge se tusga gɔtn ese kici. 19 Ken naaje k'tedden tɔse aas se, gɔtn se Pɔl taadden metn nakgen ken Raa ɔlin jaay naan tɔdo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

20 Jee se jaay booy taar Pɔl taadden se, gɔtn se naade *nook Raa ɔ taad Pɔl ki ɔ: «'Booyo genaaje, borse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, na60 naade se ɔk *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔn aak eyo. 21 Ɔ j'eele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, ɔ naai lee dooy Yaudgen ken inŋ maakŋ jeege tun Yaudge ey se, ɔ lee taadden ɔ: «J'ɔnte kuun Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔ gendege se le, j'ɔnte tɔjden pondɔ ɔ j'ɔnte tedn nakŋ bubdege.» 22 Gɔtn naai baado gɔtn ara sum se, bere, naade le booyga. Bin se, j'aki tedn j'ɔki di? 23 Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ɔk gaabge ɔɔ, ken naamga naam taardege naan Raa ki. 24 Jee se 'baande ute naai daan bɔɔ *Bee Raa ki ɔ tug 'daapki rose naan Raa ki ɔ ɔgden nakŋ ken naade an tedn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kɔn dosn dode ɔ ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, met ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai

kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. ²⁵ Gen jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'ocki: j'onte kosn daa maragge, j'onte kosn mooso, j'onte kosn daagen moosin ooy te naan ki eyo o j'onte keesn naapge ren ren.»

²⁶ Gotn se, Pol took taarde o metbeenki se, Pol baa ute jee se gen baa tugn daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pol baa daan boor bee Raa ken maak ki o o j' *debm tedn serke Raa ki se, ondin biiia, o deekin o: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nanja nanja kic bo ano baa ute serkin serkin naan Raa ki.»

Pol se j'ockin daan boor *Bee Raa ki

²⁷ Ken bii cili jaay oopga goor 'nanj se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pol daan boor Bee Raa ken maak ki se. Gotn se, naade oos metn jee denge baado iij-ok Pol. ²⁸ Gotn se naade doob ooy o: «Gaan *Israelge, bere, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gotn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan bo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki o ro Bee Raa ki. Borse, naan baadoga daan boor Bee Raa ken maak ki se, ute jeegen Yaudge eyo o Bee Raa se le, naan tujinga.» ²⁹ Taa naade aakga kaak Pol ute Tropim ken kod Epez se, lee lee kalan maakj geger ken Jeruzalem ki. Taa naan se bo, naade saap o kaad naane Pol ok baanoga ute Tropim daan boor Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gotn se, jeegen maakj Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan o jeege dena ken aan baado gotn ese. Pol se, naade iij-ockina o tiik oodin naatn daan boor Bee Raa ki o naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹ Gotn se, naade je an toel ute Pol, gan naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu o: «Bere, maakj geger Jeruzalem se, tujga!» ³² Gotn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gotn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pol ken naade tondin tond se kic bo, gotn se naade onina. ³³ Ken bubm asgarge jaay aan o j' Pol se, naan ol asgarge se ockina o naade toso zinziri dio baado doockina. Gotn se, naan tond metn jeege o: «Gaabm se tap bo, iino gay o naan tap bo tujga di?» ³⁴ Gan jee dengen tus gotn ese se, ul taara gajalan o bubm asgarge se le, je booy kckj metn taarde se, nabo o j' booy ok eyo. Maakj kul taarde ki se, naan ol asgarge ok baano ute Pol maakj *bee toogj ken naade lee toom maak ki se. ³⁵ Aan goo bee se le, do bee ki raan dey se, ken Pol jaay ook kook se, jee denge se tuurin kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uunin dode ki raan; ³⁶ taa gaan Israelgen tus gotn ese paac jaay oko metin se naade tood tooy o: «Gaabm se 'nakin yoa!»

Pol taad metn taarin Yaudge tun tus gotn ese

(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge baan baa kol maakj *beede ken toogj ken naade lee toom maak ki se, Pol taadin ute taar Grek o: «Onum tu goto, maam se m'ok taara gen taada.» Gotn se, bubm asgarge terlin o: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grek ki. ³⁸ Naai se bo, kod Masar ken goor goor jaay teec sawara baa ting do kod-baar ki ute gaabge dupu-soo ken lee os jeege se ey la?» ³⁹ Gan Pol terlin o: «Maam se, m'kod Yaud o j'oojum kic bo maakj geger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, o geger Tars se, jeege paac jeelina. O maam m'goon naan gotn ese, o maam m'eeemi noo onum m'taadn jeege tun se.» ⁴⁰ Gotn se, bubm asgarge onin goto. Pol daar got ken k'lee k'lookj

k'baan maakn ɓee ken raan se. Gɔtn se, naan uun jin je taadn jeege tu ɔɔ ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ɔɔ gɔtn se, naan baagden taadn ute taar Yaud.

22

¹ Pɔl taadden ɔɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki ɓorse maam m'je m'asen taadn metn taaruma.» ² Ken naade jaay booy Pɔl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gɔtn se naade ter do dil cir daala. Naan ken se, naan taadden ɔɔ: ³ «Maam kic m'kod Yaud, naɓo j'oojum maakn geger ken Tars ken taa naan Silisi ki. Ganj maam se, m'teep maakn geger ken Jeruzalem ki ara ɔɔ gɔtn ara ɓo, gɔtn ken Gamaliel dooyumo ute doobiɲa *Ko Taar ken Raa edo bubjege tu se. Taa naan se ɓo, maam m'ɔk taar *Raa se ɔɔɲo, aan gɔɔ gen naasen ɓorse utu ingki do ki se kici. ⁴ Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔɔɓ. ɔɔ mɛndge ute gaabge se, maam m'ɔl k'dɔɔkdeno ute zinziiri ɔɔ m'baado m'ɔmbden danjay ki. ⁵ *Magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge se kic ɓo, jeele nakn ken maam m'tedo se. Naade se ɓo, ken edumo maktub jim ki, taa m'baa kedn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se ɓo, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gɔtn naane se, m'aden ɓaa tɔkn dɔɔknj ute zinziiri ɔɔ m'andeno ɓaa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pɔl taad metn taar nakn ken aan don ki

⁶ «Ken maam ɓaa ɓaa doob ki jaay, kaada aan gɔɔr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gɔɔr ute Damas. Ganj gɔtn ese sum ɓo, m'naar m'aak poodo iɲo maakn raa ki raap lak lak ɓaado deebum bat. ⁷ Gɔtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danjum ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'tap ɓo dabarum bin se, gen di?» ⁸ Maam m'tond metin m'ɔɔ: «Meluma, naai tap ɓo nanja?» Ganj mind debm ese se terlum ɔɔ: «Maam ɓo Isan, kod Nazaretn ken naai 'lee 'dabarin se.» ⁹ Ganj jeegen ɓaa ɓaa ute maam se, naade aak poodn ken iɲo maakn raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo. ¹⁰ Gɔtn se, maam m'taadn m'ɔɔ: «Meluma, maam tap ɓo m'tedn rom m'ɔɔ di?» ɔɔ Meljege terlum ɔɔ: «Iɲ 'baa maakn geger ken Damas ki ɔɔ gɔtn naane se ɓo, j'ai ɓaa taadn nakgen paacn ken Raa je ɔɔ naai ansin ted se.» ¹¹ Ganj poodn ken iɲo maakn raa ki raap lak lak jaay ɓaado deebum se, tedum maam m'ɔɲ m'aak eyo. Taa naan se ɓo, jeemgen k'baa tel se, ɔkum jim ki, jaay ɓo tɔɔd ɓaansum Damas ki.

¹² «Maakn geger ken Damas ki se, ɔk gaaba kalan ron Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔɔɲo, ɔɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki, paac se, naan tedn ute doobiɲa. Gaabm se, Yaudgen ing gɔtn ese paac tɔɔmiɲa. ¹³ Gɔtn se, naan ɓaado ɔɲuma ɔɔ deekum ɔɔ: «Sɔl, genaama, ɔɲ kaami se 'kɔɔdn kaaka!» ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, kaamum naar ɔɔd aak gɔtin ki ɔɔ Ananias se le, maam m'aakin tal tal. ¹⁴ Ter naan taadum ɔɔ: «Sɔl, naai se, Raa gen bubjege ɓo beer ɔɔdi se kaad ken j'ooji te ey ɓortɔ, taa naai 'jeel nakn ken tɔɔlin naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakn ute kaami ɔɔ 'booy naan ai taadn ute taarin mala. ¹⁵ Taa naan se ɓo, do nakge tun naai aako ute kaami ɔɔ booyo ute bi se, naai 'taadin jeege tu paac. ¹⁶ Num ɓorse tap ɓo, naai 'booy di daala? Iini, ɔɲ j'ai *batizi ɔɔ tond metn Isa se, taa ai tɔɔ *kusiɲige se naatn.»»

Pɔl taad metn taar naabm naan 'tedo daan jeege tun Yaudge eyo

17 «Ken maam jaay m'ok terl m'baa Jeruzalem ki se, naan ken se, bii kalan maam m'baa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dim teeco naanum ki. 18 Gotn se, maam m'aak Meljege Isa oo naan deekum oo: «Naar 'teec on Jeruzalem se naatn keske, taa jee gotn ese le, naade konj took eyo do nakge tun naai aden taadh taa maam se.» 19 Ganj maam m'terlin m'oo: «Meluma, kaadn ken maam m'lee m'toko jee aalga kaal maakde do naai ki maakn beege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ol k'tonddeno oo j'ombdeno maakn dangay ki se, nakn se paac, naade jeele. 20 Gotn ken naade tooo debm saadn naai Etien se kic bo, maam m'utu oo nakn naade ted se kic bo, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee toolinge se, maam bo m'debm boobm kaldege.» 21 Ganj Meljege deekum oo: «Ute naan se kic iin 'baa; maam se m'je m'ai kali doko maakn jeege tun Yaudge eyo.»»

*Pol ute bubm asgar *Romεge*

22 Yaudge se ing booy taar Pol bini aan do taar ken jaay naan deek oo: «Meljege deekum oo: «maam m'ai kali gotn jeege tun Yaudge eyo»» oo do taar ken se, naade doob ooy makon oo: «Gaabm se, 'tooлинki naatn! Debm bin se onte konink 'king do naan ki!» 23 Gotn se, naade tooy dook taara oo tooon ute kal magaldege jaay tondin naan ki ood kudu putur putur.

24 Jo ken bubm asgar Romεge jaay aak bin se, naan ol oo k'j'ok k'baano ute Pol se maakn *bee ken toojn ken asgarge lee toom maak ki, oo naan je oo j'an kondin ute meeje taa bin se naan 'taadh nakn ken naan ted jaay bo ol jeege too tooyin metin ki se. 25 Gotn se, naan ol oo Pol se k'dookina, ganj Pol taad magal asgarge tun ceen ki oo: «Kod Romε jaay j'aak te metn taarin ey sum bo, naase se okki doobm ken anki tond ute meeje ne?»

26 Ken magal asgargen gotn ese jaay booy taar se, naan baa taad bubm asgarge tu oo: «Kese naai 'je tedn di bini, bere, gaabm se le, naan kod Romε.» 27 Gotn se, bubm asgarge baado on Pol oo tond metin oo: «'Deekum tu, naai tap bo kod Romε deer ne?» Pol terlin oo: «Yeε, maam m'kod Romε.» 28 Bubm asgarge terl Pol ki oo: «Ken olum jaay m'ted kod Romε se, maam m'ogdenga konj gurs den aak eyo.» Jo Pol terlin oo: «Ganj maam se, gotn j'oojum tap bo, m'kod Romε.» 29 Gotn se sum bo, jee ken baan baa koko jaay an kond se, naar onina. Jo ken bubm asgarge se jaay baa jeel Pol kod Romε sum se, naan beere baa okina, taa naan dookinga dook ute zinziiri.

*Pol k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

30 Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay okn mind Pol se. Taa naan se bo, metbeenki se, naan ol k'danj *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakn metn taarge se paac. Gotn se, Pol se, naan ol k'tuutn ute zinziiri oo ok baansin naande ki.

23

1 Ken Pol jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge se, naan onnden kaama tak oo deekden oo: «Genaamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dim eyo.» 2 Ganj Ananias ken *magal jee tedn serke Raa ki se, taad jeege tun ken ceε Pol ki se oo: «Pol se, k'j'ondin taarin ki.» 3 Gotn se Pol terlin oo: «Naai ken tec aan goo durdur j'olin ron raap raap se, Raa utu ai kond naai. Naai bo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo oo gotn ese se 'je am konj booro dom ki ute Ko Taar Raa oo ol oo k'j'onduma.» 4 Ganj jee ing ceε Pol ki se, taadin oo: «Naai se bo, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?»

⁵ Gōtn se, Pōl tērlēden ɔɔ: «Gēnaamge, kēn gaabm se jaay magal debm tēd sērke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga ɔɔ: *Magal jee taa naaji ki se ɔnte naajina.*»^{*} ⁶ Yaudgen jee kaakŋ mētn taargen tus se, Pōl jeel maakde ki se, jee mētinge se *Sadusege ɔɔ kēngen mētinge se lē *Parizige. Taa naan se ɔo, naan taadden makōɔ ɔɔ: «Gēnaamge, maam se m'kōd Parizi ɔɔ bubum kic ɔo Parizi, naɔo kēn ɔl k'l'ɔk k'ɔaansumo gōtn kōjn bōar ki se, taa maam se m'ond dom do Raa kēn utu dur jeege daan yoge tu se.»⁷ Kēn naade jaay booy Pōl taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajŋ ute naapa ɔɔ ɔl jee dēngen tus gōtn ese se, ɔaa gaan naapa gōtō kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap ɔɔ jee ooyga kooy se lē, 'kōŋ dur ey sum ɔɔ *kōdn Raage ute sitange se kic ɔo naade gōtō; gan Parizige se paac tooko ɔɔ nakgen se utu. ⁹ Gōtn se, naade iin ul taara gajalan. ɔɔ maakŋ Parizige tu se, jee mētinge se jee jeel taadŋ tōɔkŋ mētn Ko Taar Raage, naade se iin taad makōɔ ɔɔ: «Gaabm se, j'ɔnte 'kōkiŋki mindina taa naan lē tuj te dīm eyo. Kaadŋ naane kōdn Raa gam lō dīm gam ɔo, taadŋga lē ɔaam.» ¹⁰ Aan gōɔ naade ul taar gajalan ɔŋ ey se, ɔl bubm asgarge se kic ɔo beere ɔaa ɔkina ɔɔ sōm naade an tōl ute Pōl se cēɛ. Taa naan se ɔo naan taad asgarge tu ɔɔ: «'Bōoy 'ɔaaki maakŋ jeege tun ese, ɔo Pōl se ɔk ɔaansinŋkiro maakŋ *ɔee kēn tōɔŋŋ kēn asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gan maakŋ nōar kēn ese se sum ɔo, Mēljege ɔaado teec naan Pōl ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Aay kaami! Aan gōɔ naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, bēeki num, 'ɔaa taadŋ saadum jeege tun maakŋ gēgēr kēn *Rōm ki kici.»

Jeege end tēl gen kutn Pōl

¹² Mēbbeŋki se, Yaudgen mētinge dōok taarde ɔɔ naam rode naan Raa ki ɔɔ: «Pōl se, jaay k'tōoliŋ te ey num, naaje se j'kōs eyo ɔɔ j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-ɔɔ. ¹⁴ Jee se ɔaa ɔŋ *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa ɔee Yaudge ɔɔ deekden ɔɔ: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, kēn Pōl se jaay k'tōoliŋ te ey num, naaje se j'kōs eyo ɔɔ j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, 'ɔaaki ute ro *jee kaakŋ mētn taarge se, 'ɔaa ɔŋki magal asgarge se 'taadŋki ɔoki ŋ'ɔk ŋ'ɔaano ute Pōl gōtn kōjn bōar ki ara. Naase se 'tedki raay aan gōɔ jee kēn je kaakŋ kōkŋ mētn taariŋ jiga. Gan naaje se lē, k'ɔaapga ɔaap roje kōr naan 'kaan gōtse ki ey sum ɔo, naaje j'aŋ tōlɔ.»

¹⁶ Num gan, taar se ɔaa ooc bi goon gēnaa Pōl kēn mēnda. Naan naar iin *ɔee kēn tōɔŋŋ kēn asgarge lee toom maak ki se ɔɔ end ɔŋ Pōl se ɔɔ aaliŋ biŋ ki. ¹⁷ Maakŋ magal asgarge tu se, Pōl danŋo deb kalan ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Goon kōdn ese se, ɔk ɔaansin gōtn bubm asgarge tu, taa naan se ɔk taara je an taada.» ¹⁸ Gōtn se, magal asgarge se ɔk ɔaansinŋo gōtn bubm asgarge tu se, ɔɔ deek bubm asgarge tu ɔɔ: «Pōl debm dangay se ɔo, danumo ɔɔ taadum ɔɔ 'ɔaano ute goon kōdn ese se, taa naan se ɔk taara je ai taada.» ¹⁹ Gōtn se, bubm asgarge se ɔk goon kōdō se jin ki ɔɔ iik tōkŋsinŋ cēes ki ɔɔ tōnd mētin ɔɔ: «Taari naai 'je am taad se tap ɔo, taar dī?» ²⁰ Anum, goon kōdō se taadŋ mētn taariŋ deekiŋ ɔɔ: «Maam m'booy Yaudge se, dōokga taarde ɔɔ utu 'tōnd mēti. Taa Pōl se, naade je ɔɔ mēbbeeki se, naai ansin ɔaa naan Yaudge tun jee kaakŋ mētn taarge ɔɔ naade se lē, 'tedŋ raay aan gōɔ jee kēn je kaakŋ kōkŋ mētn taariŋ jiga se. ²¹ Num gan, taar naade se ɔŋte kuunu taa gaabge cir si-ɔɔ se oom koom Pōl, taa naade naamga naam rode naan Raa ki ɔɔ kēn naade jaay tōoliŋ te ey num, naade se 'kōs eyo ɔɔ 'kaay eyo. ɔɔ

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

ken ɔɔp se, naade booy ken naai aden tookɲ taarde sum.» ²² Ken goon kɔɔ se jaay taad metn taariɲ aas se, bubm asgarge se taadiɲ ɔɔ: «Metn taar ken naai taadum metiɲ se, ɔɲte taadn nam ki.» Jaay ɓo, naan ɔlin ɓaao.

Pɔl k'j'uun k'baansiɲ maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki

²³ Gɔtn se, bubm asgarge danɔ maakɲ magal asgarge tu se, gaabge dio deekden ɔɔ: «'Danɲ 'tuskuro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili ɔɔ asgargen lee ute bɔarde se kic ɓo kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn keeski se, naase aki ɓaa maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki. ²⁴ 'Daapki sendgen ken Pɔl 'kookɲ king do ki se kici, taa ansinki ɓaa gɔtn Pɛliks ken magal taa naanɲ Jude ki se ute lapia.» ²⁵ Gɔtn se, naanɲ raaniɲ maktub ɔɔ maakɲ maktubiɲ ki se, naanɲ taadiɲ ɔɔ:

²⁶ Kɛse maam Klɔdius Lisias ɓo m'raani maktubm ese. Maam m'raan m'ɔli tɔɔse naai Pɛliks, ken magal taa naanɲ Jude ki.

²⁷ Maam m'raani se taa gaabm ken maam m'ɔk m'ɔlin gɔti ki se, ey num Yaudge je an tɔɔɔ. Naɓo, ken maam m'booy jaay j'ɔɔ gaabm se kɔɔ *Rɔmɛ se, taa naan se, maam m'ɓaado ute dɔɔl asgarumge jaay ɓo m'ɔk m'ɔadiɲo jide ki. ²⁸ Aan gɔɔ maam m'je m'jeel metn taar ken Yaudge ɔkiɲ mindiɲ se, maam m'ɔkɲ baansiɲo naan jeege tun lee aakden metn taardege se. ²⁹ Ken maam jaay m'booy metn taarde se, m'ɔniɲ gaabm se naade ɔkiɲ mindiɲ taa *Ko Taar Raade. Ganɲ gen naajege num, gaabm se tɛd te dim jaay 'kaasn j'ansiɲ tɔɔɔ, ey ɛ j'ansiɲ kɔl dangay ki se eyo. ³⁰ Ter k'j'ɔɔjum j'ɔɔ Yaudge se dɔɔkga taarde gen kutiɲa. Taa naan se ɓo, maam m'naar m'ɔlin gɔti ki, ɔɔ jee ken ɔkiɲ mindiɲ se ɛ, ken naade ɔk taar dim num ɔɲde naade ai ɓaa taadn metiɲ naai ki.

³¹ Gɔtn ese sum ɓo, asgarge iinɲ tɛd nakɲ ken bubm asgarge taaddesiɲ se. Naade ɔk Pɔl ɔɔ maakɲ nɔɔr ken ese sum ɓo, naade uun bɔɔy baansiɲ gɔto kaam kalan k'daniɲ Antipatris. ³² Metbeenki se, asgargen ɓaa ute jɛdege se, ɔk terl ɓaado *ɓee ken tɔɔgɲ ken naade lee toom maak ki se, ɔɔp jee sendge kalde ki sum ɓo, ɓaan ute Pɔl. ³³ Ken jee se jaay aan maakɲ gɛgɛr ken Sezare ki se, maktubm ken bubm asgarge raanɲ ɛddesiɲ jide ki se, naade ɛdiɲ ji magal ken taa naanɲ Jude ken inɲ gɔtn ese se. ɔɔ Pɔl se kic ɓo, naade ɛdiɲsiɲ kaam jina. ³⁴ Ken magal taa naanɲ Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naanɲ tɔnd metn Pɔl ɔɔ: «Naai tap ɓo kɔɔ di?» Pɔl terliɲ ɔɔ: «Maam se, m'iinɲo taa naanɲ ken Silisi ki.» ³⁵ ɔɔ ken magal taa naanɲ Jude ki jaay booy taar Pɔl se, naanɲ deekiɲ ɔɔ: «Jee ɔkki mindi se jaay ɓaadoga sum ɓo, maam m'utu m'booy metn taari se.» Gɔtn se, naanɲ ɓaa ɔlin k'ɓɔɔbiɲ maakɲ ɓee ken *Erɔd iiniɲ se.

24

Pɔl j'ɔkiɲ mindiɲ naan Pɛliks ki

¹ Ken Pɔl aan Sezare ki jaay tɛd ɓii mii se, naanɲ ken se, Ananias ken *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge kandum se, naade ɔko gaaba kalan ronɲ Tartelus. ɔɔ gaabm se jeel kɔɲɲ bɔɔrɔ k'ɓaado tɛɛ Sezare ki. Gɔtn se, naade sakak Pɔl gɔtn magal ken taa naanɲ Jude ki se. ² Ken naade aan se, magal taa naanɲ ken gɔtn ese ɔl k'danɔ Pɔl ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, Tartelus se, baagiɲ kɔk mindiɲa. Naan magal taa naanɲ ken gɔtn ese, naanɲ taad ɔɔ: «Jaamus, barka ute naai jaay ɓo ɓorse naanɲe daap se. ɔɔ ute meteki se sum ɓo, ɓorse naai 'noogjen j'ing lapia ute maraadije se. ³ Maakɲ naanɲe ki se, gɔto ɓaa se paac daayum naaje k'tɔɔmi taa ɓee ken

naai tedjen se. ⁴ Borse se, maam m'je m'ai tujn naabi eyo, num 'mooyje ud'bi do metn taar ken naaje j'ai taad se. ⁵ Gaabm ese se, naaje j'onin naan debm jig eyo. Naan se bo, ken lee ec Yaudgen goto baa se paac oo jee uun doobm kod Nazaret se le, naan bo bubde. ⁶ Ey num, naan bo je an tujn te *Bee Raa se kici. [Taa naan se bo, naaje k'j'okino oo k'je j'an kojn booro don ki aan goo ken *Ko Taar Raaje taadjen ro ki. ⁷ Gan gotn se, bubm asgarge baado ute asgaringe oodini ute taa tooj jije ki. ⁸ Naan taadjen oo debm jaay je kəkɲ mind Pəl num ade baa goti ki.] * Anum, Jaamus, naai mala bo 'tənd metn gaabm se. Ute taar ken naan ai taad se sum bo, naai 'jeel taar ken naaje k'taad ron ki se, taar met ki.» ⁹ Yaudgen baado ute naan se kic took do taar ken se oo taad oo: «Deere, taar naan taad se, met ki.»

Pəl taad metn taarin Peliks ki

¹⁰ Gotn se magal taa naan Jude ki se, ted ute jin Pəl ki oo n'taada. Naan ken se, Pəl ep taarin oo: «Jaamus, m'jeele gotn naai baag kojn booro do Yaudge tu sum se, okga baara dena; taa naan se bo, maam m'beer eyo ken m'ai taadn metn taarum se. ¹¹ Gotn m'baado Jeruzalem ki gen keem *Raa daan boor *Bee Raa ki sum se, aas te bii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, ken naai 'tuur metin kic bo an kojn doobin ki. ¹² Daan boor *Bee Raa ki lo maakj *geege tun Yaudge lee tush maak ki, ey le maakj geger ki gotn ken jeege lee tush se kic bo, naade, bii kalan, onum te naaj naaj te jeege eyo oo m'bos kooos metn jeege eyo. ¹³ Metn taar naade jaay okum mindum ro ki se, naade aisin kon taadn metin tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakj maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm ken naade aakin aan goo doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raanino maakj *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dokin se kici. ¹⁵ Maam se, m'ond dom do Raa ki oo do metn taar ken Raa utu dur jeege daan yoge tu jee ken ted naka ute doobina oo kengen ted naka ute doobin eyo aan goo naade kici. ¹⁶ Taa naan se bo, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki oo naan jeege tu se ute maakj kalan. ¹⁷ Maam se, m'okga baara dena m'baado te Jeruzalem ki eyo. Num, ken borse jaay m'baado se, m'baano ute nakj noogj jee daaygen maakj naanum ki oo m'baano ute *serke Raa ki kici. ¹⁸ Naan ken se, naade onum daan boor *Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad ken se le, jeege tus te cem ki eyo oo jeege le ul te taar ey kici. ¹⁹ Gan Yaudgen iino taa naan Azi ki se bo, jee metinge baado onuma. Ken been ki se, ken maam jaay m'tujga dim num naade se bo, jee ken ade baa naani ki am kəkɲ minduma. ²⁰ Ey le, jee ken baado naan naai ki ara ki se, kaad ken jaay naade okuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge se, k'taadum nakj ken maam m'tujga se. ²¹ Nakj ken maam m'jeel se, m'taadga bo taara kalan: kaad ken maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan oo m'deekdeno m'oo, jaaki jaay naase 'je amki kojn booro dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Peliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metina. Taa naan se bo, naan deekden oo: «'Booyki, onki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay baado gotn ara ki sum bo, maam m'asen kaakj metn taarse se.» ²³ Gotn se Peliks ol magal asgargen naan onin Pəl kaam jin se, oo n'baa

* **24:8** Taar se (6b-8a) maakj Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se goto.

n'boob Pól se maakñ dangay ki naḅo j'óniñ doobo ð j'onte gaasn jeenge taa baado an lee kaaka ð an kaakñ doñ ki.

Pól ting maakñ dangay ken gōtn ese baara dio

²⁴ Ken tēd ḅii kandum se, Pēliks ute mēndiñ Drusil ken mēnd Yaud se, ol k'daño Pól, taa naade se, je Pól aden taadñ mētn taar doobm *al-Masi, Isa. ²⁵ Num gañ, kaad ken Pól jaay baagden taadñ ð: «Bēeki num, debkilimi se, 'tēd nakñ ute doobiña naan Raa ki ð boobm roña, taa Raa se, ḅii kalañ, utu kōjñ boorð do jeege tu.» Ken Pēliks jaay booy taar se, nirlinḅaa teece. Gōtn se, naan deekiñ ð: «Borse se, iin 'ḅaa gōti ki, 'tēdga jaay sōm, maam m'aido danja.» ²⁶ Naan saap ð kaadñ naane Pól an kedñ gurs lē daam, taa naan se ḅo, naan dan dōlinḅok cok gen kees ute naan se.

²⁷ Ken Pēliks jaay tēd baara di se, Porsius Pēstus se k'ḅaado j'olinḅōñ ki. Aan gōñ Pēliks je raapm maakñ Yaudge se, naan ḅaa ḅaa se on Pól ting maakñ dangay ki gōtiñ ki.

25

Pól naan Pēstus ki

¹ Ken Pēstus jaay aan Sezare ki, tēd ḅii mōto sum se, gōtn se naan ook ḅaa Jeruzalem ki. ² Ken naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tēdn serke Raa ki ute magal Yaudge se, baado sakak Pól gōtiñ ki. Gōtn se, naade taad dōok taara, ³ ð tōnd mētiñ ð: «Bēeki num, naaje k'je Pól se, ajensiñ kōñ ade ḅaa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pól taa ken naan jaay ḅaa ḅaa num, naade an tōl doob ki. ⁴ Gañ gōtn se, Pēstus terlden ð: «Pól se, utu dangay ki Sezare ki naane ð maam kic m'tēdga sum ḅo m'utu m'terl naane. ⁵ Onki magalsege kandum se 'ḅaa ute maam tēle. ð ken gaabm se jaay tujga ḅim lē, amki ḅaa taadñ mētiñ naane.»

⁶ Ken Pēstus aan Jeruzalem ki se, naan tēdō ḅii marta lo ḅii sik sum. Ken naan jaay terl ḅaa Sezare ki se, mētheenki sum ḅo, naan ḅaa ing gōtn kōjñ boor ki ð ol k'ḅaa k'daño Pól. ⁷ Ken Pól jaay aan gōtn kōjñ boor ki se, Yaudgen iino Jeruzalem ki baado ute Pēstus se, baado gurugiña ð baaginḅōl taargen ing kus dēna doñ ki. Naḅo taardegen naade taad se, debm jaay kōñ taar mēt ken an kōkñ mindiñ tap ḅo, gōto. ⁸ Gañ Pól taad mētn taariñ ð: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ð Gaar magal ing *Rōm ki ken k'daņiñ Sezar se kic lē, m'tujiñ te ḅim eyo.»

⁹ Gañ Pēstus je raapm maakñ Yaudge se, taad Pól ki ð: «Ken 'kookñ ḅaa Jeruzalem ki jaay j'ai ḅaa kaakñ mētn taari naanum ki se 'took la?» ¹⁰ Gañ Pól terlinḅōñ ð: «Aan gōñ maam m'ḅaadoga gōtn kōjñ boor ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kōjñ boorð gōtn ara. Taa Yaudge se lē, maam m'tujden te ḅim eyo aan gōñ ken naai kic 'jeeliñ tak se. ¹¹ Deere, ken maam jaay m'tujga ḅim lo tēdga nakñ jaay aas tōlum se, naan se, maam m'tooko j'am tōlo. Num gañ jee okum mindum se lē, nakde mēt ki eyo; bin se, nam tap ḅo am kōñ kōkñ kōlum jide ki eyo. Maam se, j'am ḅaa kōjñ boorð naan Sezar ki.» ¹² Ken Pēstus jaay booy taar se, gōtn se naan ḅaa taad ute jeenge, jaay ḅo baado terl Pól ki ð: «Naai 'je j'ai kōjñ boorð naan Sezar ki dey se, borse maam m'ai kōli 'ḅaa naan naan ki.»

Pēstus dan baano ute Pól naan Gaar Agripa ki

¹³ Ken naade aak mētn taar Pól jaay tēd ḅii kandum se Pēstus aan Sezare ki, gōtn se Gaar Agripa ute genaanḅō mēnda, roñ Berenis, ḅaanō tēdn tōse.

14 Aan gɔɔ naade tingga bii dena gɔtn ese se, bii kalan Pɛstus taadiŋ metn taar Pɔl se, ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Kɛn Pɛliks ɓaa ɓaa se, naaŋ ɔŋga gaaba kalan maakŋ dangay ki ara. 15 Kaad kɛn jaay maam m'iŋgo Jeruzalem ki se, *magalgen gɛn jee tɛdn serkɛ Raage tu ute magal taa bɛe Yaudge se, ɓaado sakakiŋ gɔtum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «Gaabm se ɔjiŋ bɔɔrɔ don ki.» 16 Ɔɔ maam m'tɛrlɛdn m'ɔɔ: «Naaje *Rɔmɛge se, deba se j'aak metn taariŋ jaayo. Taa jee ɔkiŋ mindiŋ se, ade ɓaa k'l'booy metn taarde ɔɔ metn taar naaŋ kici, ey num j'an kɔŋ kɔjŋ bɔɔr don ki, bin sum eyo.» 17 Gɔtn se, magal Yaudge se, iin ɓaado ute maama Sezare ki, ɔɔ maam kic m'tood te bi do taar kɛn se eyo. Metbeenki sum ɓo, maam m'ɓaado gɔtn kɔjŋ bɔɔr ki ɔɔ m'ɔl k'dan k'ɓaano ute Pɔl. 18 Kɛn jee kɛn ɔkiŋ mindiŋ jaay aan se, maam m'saap m'ɔɔ kaad naane, naade ɔkiŋ mindiŋ se do nakge tun *kusin kɛn naaŋ tɛda. Num gan, do nakge tun kɛn naade ɔkiŋ mindiŋ se, kɛn met ki tap ɓo, maam m'ɔŋ te eyo. 19 Gan maam m'ɔŋde se, naade naaj naaj ɓo do doobm naade Yaudge tu ɔɔ do gaab ki kalan k'danin Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naɓo gan Pɔl ɔɔ gaabm se utu ing zɛɛɛ daayum. 20 Taa naaŋ se ɓo, taargen bin se, maam se m'jeel taad metin eyo. Naaŋ kɛn se ɓo, maam m'taad Pɔl ki m'ɔɔ n'je num n'ɓaa Jeruzalem ki j'an ɓaa kaakŋ metn taariŋ naane. 21 Gan Pɔl baate tookŋ do taar kɛn se. Naaŋ deek ɔɔ: «Naaŋ se, j'an ɓaa kɔl gɔtn Sezar ki se ɓo an ɓaa kaakŋ metn taariŋa.» Taa naaŋ se ɓo, maam m'ɔl asgarumge utu bɔɔbin maakŋ dangay ki, bini bii kɛn m'an kɔlin gɔtn Sezar ki.»

22 Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɛstus ki ɔɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy metn taariŋa.» Ɔɔ Pɛstus tɛrliŋ ɔɔ: «Kese jiga. Metbeeki sum ɓo, naai utu 'booy metn taariŋa.»

23 Metbeenki se, Gaar Agripa ute genaŋ mɛnda ron Berenis, naade tuso kal gaariŋge ɔɔ ɓaado ute magal asgarge ute magalgen gɛn maakŋ gɛger gɔtn ese. Naade ɓaado end maakŋ bɛe kɛn jeege lee tusn se. Gɔtn se, Pɛstus ɔl k'dan k'ɓaano ute Pɔl. 24 Ɔɔ Pɛstus ɛɛp taariŋ ɔɔ: «Gaar Agripa ɔɔ naasen ingki ute naaje maakŋ bɛe ki ara ki paac, aakki, kese ɓo gaabm se, Yaudge ute dɛnde ɓaado ɔjum Jeruzalem ki bini k'ɓaado Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Gaabm se, k'tɔolin naatn!» 25 Ɔɔ kɛn maam jaay m'booy metn taariŋ se, m'ɔŋin naaŋ se tuj te dim jaay 'kaasn j'ansiŋ tɔɔl ro ki eyo. Num gan naaŋ mala taad ɔɔ j'ansiŋ ɓaa naan Gaar magal kɛn ing Rɔm ki dey se. Taa naaŋ se ɓo, maam m'je m'an kɔl gɔtn naane. 26 Num maam se, taar m'kɔŋ jaay m'raan Gaar magal kɛn ing Rɔm ki se, m'ɔk eyo. Taa naaŋ se ɓo, maam m'ɔkŋ m'ɓaansiŋo naanse ki ɔɔ kɛn tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga metn taariŋ num. Bin sum ɓo, amki kɔŋ metn taar kɛn maam m'raan Gaar magal kɛn ing Rɔm ki se. 27 Ey num, kɛn debm dangay jaay j'ɔŋ te nakŋ kɛn naaŋ tuj te ey se, j'an kɔkŋ kɔl Rɔm ki j'ɔɔ di?»

26

*Pɔl taad metn taariŋ naan Gaar Agripa ki
(NJKN 9.1-30, 22.1-21)*

¹ Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɔl ki ɔɔ: «Bɔrse j'ɔŋiga doobo 'taad metn taari.»

Naaŋ kɛn se, Pɔl uun jin raan tedden tɔɔse jaay baagden taadn metn taariŋa ɔɔ: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ɔk doobo gen taadn metn taargen Yaudge lee

okum mindum se. ³ Taa naai le, 'jeele nakn bubdegen naade lee tēda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se bo, maam m'eemi noo meti ki oo udum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam le m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dakin tap bo, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tedn on den se. Naade se jeele ken naade je kic bo am tedn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ok k'baansumo gotn kojn booro ki se, taa maam m'ondga kond dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu oo utu ajeki ked se. ⁷ Taa naan se bo, taa beejegen sik-kaar-di se eem Raa nooro katara; taa naade ond dode oo utu koj nakgen ken Raa taad oo utu ajeki ked se. Bin bo Gaar Agripa, maam kic m'ond dom do nakge tun se kici, oo taa naan se bo, Yaudge lee okum mindum se. ⁸ Bin num, gen di jaay naase Yaudge oki Raa se 'kon dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakn saapum ki se, ute doobm gay kic bo m'do do m'je ro Isan kod Nazaret se se 'tedn got. ¹⁰ Kese bo nakn ken maam m'tedo Jeruzalem ki. Naan ken se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu se bo, undumo kulu oo maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dena ken m'tok m'ombdeno dangay ki. Jo ken naade jaay dook taarde gen toode le, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se maam m'tedde ute taa toogo. M'je naade an resn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, olum bini m'6aa m'dabarden maakn gegerge tun ken maakn taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Ter Pol taad Agripa ki oo: «Taa naan se bo, bii kalan *magal jee tedn serke Raage tu se, olum oo m'6aa Damas ki gen 6aa tokn jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn naane se. ¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'6aa 6aa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki. Jo poodn se, raap cir kaada, 6aado deebje maam j'utl jee k'6aa 6aa doob ki tel se. ¹⁴ Gotn se, naaje paac k'si naan ki oo maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge oo: «Sol, Sol, naai 'dabarum tap bo taa di? Kese naai 'dabar roi cere aan goo maal ken on ron melin dabarin ute memeye se*» ¹⁵ Maam m'tond metin m'oo: «Meluma, naai tap bo nanja?» Jo Meljege terlum oo: «Maam bo Isan ken naai 'lee dabarin se. ¹⁶ Num goti ki se, iin daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'beer m'odi taa am tedn debm tedn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakumga ute kaami se, maam m'utu m'teec naani ki oo m'ai taadn nakgen kuuy daala. ¹⁷ Yaudge ute jeegen Yaudge eyo ken maam m'oli gotde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸ Maam m'oli gotde ki se taa ade koodn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay bo, naade ade teecn maakn got ken ood se, oo ade 6aa got ken wooro. Jo naade ade teecn maakn ji *Bubm sitange tu oo '6aa gotn Raa ki taa Raa se aden tool *kusiudege oo naade kon bedde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹ «Taa naan se bo Gaar Agripa, nakn Raa teec naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'on m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰ Gan booy deet deet se, maam m'taad taar Raa jeege tun Damas ki oo jeege tun Jeruzalem ki oo m'taad m'doado jeege tun taa naan Yaudge tu paac oo ter m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadde m'oo, k'terl kingde oo j'aal maakde do Raa ki oo k'ted nakgen jiga ken 'taadn jeege tu oo naade se 'terlga kingde. ²¹ Taa naan se bo, Yaudgen kandum se okum

* 26:14 Memeye se, maal k'dookn ro duwal sind ki.

daan bəər *Bee Raa ki ɔ naade je am təələ. ²² Ute naan se kic 60, bini jaaki, Raa utu bəəbum bəəbɔ ɔ maam m'utu m'taad taad taariŋ kən *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋa taado ɔ 'tedga num al-Masi utu ade 6aa se. Kεse 60 taar kən maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kεse 60 taaruma, ²³ m'ɔ: al-Masi se dabarga ɔ naan ooyga ɔ maakŋ jeege tun ooyga kooy se, naan 60 debm kən duro deet daan yoge tu ɔ naan 60 debm kən wəər gətɔ Yaudge tu ɔ jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pəl taad taara Gaar Agripa ki ɔ η'aal maakiŋ do Isa ki

²⁴ Kən Pəl jaay utu taad taad metn taariŋ sum 60, Pɛstusn kən magal taa naan gətn ese se uun mindiŋ raan deekiŋ ɔ: «Bεε Pəl, naai se debm dεrle ɔ jeel nakgen kən naai ɔk se, biga doi.»

²⁵ Gətn se Pəl tərliŋ ɔ: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki ɔ kən ute doobiŋa. ²⁶ Ɔ Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan 'jeel metiŋa. Taa naan se 60, maam m'taad naaniŋ ki kic 60 m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, kən naan jeel metiŋ ey se gətɔ. Taa nakgen deel bərse ese se le jeege paac booyiŋa. ²⁷ Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakiŋ se, tap 60 naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookŋ do taardege tu se.» ²⁸ Gətn se Gaar Agripa tərliŋ ɔ: «Ute taari se, naai saap ɔ bin sum 60, naai 'naar am tɛdum m'tɛdn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹ Pəl tərliŋ ɔ: «Kən bərse lɔ tɛdga jaayo, maam se m'tənd metn Raa. Naai ute jeege bərse iŋg 'booyki taar maam m'iŋg m'taadsen se, m'je aki tɛdn aan gɔɔ maama. Nabo nakŋ maam m'je 'kaan dose ki ey se, ziŋzir kən k'dɔkŋ sum se sum.»

³⁰ Kən Pəl jaay taad naŋ taariŋ sum se, gətn se Gaar Agripa, magal taa naan gətn ese, Berenis, ɔ jee iŋg ute naade gətn ese se, paac se iin ɔŋ gətn ese. ³¹ Kən naade jaay iik tək cεes ki se, naade taad ute naapa ɔ: «Gaabm se le, naan tuj te dim kən an kaasn jaay j'an təələ lɔ j'an kəkŋ dangay ki eyo.» ³² Gətn se, Agripa taad Pɛstus ki ɔ: «Kən gaabm se jaay taad te ɔ j'an 6aa gətn Sezar ki ey num, naai an kəɔdn kələ.»

27

*Pəl j'əliŋ 6aa *Rəm ki
(2Kər 11.25-26)*

¹ Naan kən se, Pɛstus uun doa ɔ j'ajen kəl taa naan Itali ki ute markaba. Gətn se Pəl ute jee dangaygen kuuy se, naan ɔŋden kaam ji magal asgar kalaŋ bini k'danŋ Julius. Naan se, maakŋ magalge tun gen dɔɔl asgargen gen Sezar Ogusta. ² Markabm j'ookŋ maak ki se, iin geger kən Adramit ki. Ɔ naan se 6aa 6aa maakŋ gegerge tun taa baar kən taa naan Azi ki. Gətn se, naaje j'iin k'6aa. Ɔ maakŋ markab kən ese se, Aristarkus kəf Masedoan kən iinɔ maakŋ geger kən Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Mɛtbeenki se, naaje j'aan maakŋ geger kən Sidəŋ ki ɔ aan gɔɔ Julius ro Pəl ki naan bεε dey se, naan ɔŋiŋ doobo gen 6aa kaakŋ mɛdiŋge, taa naade ano kɛdn nakŋ kən an noogo. ⁴ Kən naaje jaay j'iin j'əŋ Sidəŋ se, naaje j'aal gəər ute do jəŋ taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ɔl deeb doje ki. ⁵ Gətn se, naaje j'əmb k'gaan baar kən taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili ɔ naaje k'j'aan maakŋ geger kən k'danŋ Mira kən taa naan Lisi ki. ⁶ Kən naaje jaay j'aan gətn ese se, magal asgarge se, ɔŋ

markaba ken iino maakn geger ken Alekzandri ki do ken baa baa taa naan Itali ki. Gotn se, naan tos ombje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se on an den eyo, kor jaay j'aaan maakn geger ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dena. Anum, aan god kuulu le ol deeb doje ki se, gaasje gen baa ute naanje. Naaje j'aalo cece ool kooy ken k'danin Salomone gen baa kon geger Kret ki ken maane ol gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Ken naaje k'baa baa se kic bo, k'baa ute dubar. Bini j'aaan got ken markabge lee daarni gotn se k'danin *gotn daar markabgen bee*. Naan se cece geger ken k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'baa baa se k'tedga doob ki bii dena do kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tool *kusinde se* kic bo, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. Do markab se le 'kon komb gaan baar eyo. Taa naan se bo Pol taadden do: ¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tedn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, do ken ted te bece eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Romage se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pol. ¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gotn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se bo, jee maakn markab ken ute denin se, naade taad do: «J'iin j'onki gotn ese. Beeki num, naaje j'aki baa gotn daar markab ken k'danin Peniks se.» Kese bo gotn daar markabgen gen jee Kret ki. Gotn se sak kaam aak gotn kaada toocni do naade se je king gotn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray doob do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki do baag kol salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa do: «Kese bo nakn ken k'saapinkiro. Gotn mertjege se utu 'kaan kaama.» Gotn se maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uunino maakn maane ki se naata do naade lee baa ute jen baar ken taa naan Kret ki se. ¹⁴ Ken k'baa cok sum se, guduray k'danin *yurukila* se naar doob makono do ko Kretge tu do baado aal doje ki. ¹⁵ Gotn se, guduray se baado uun markaba se do jeenge se on ok gaas te markaba se eyo do gotn se, naaje j'on roje guduray tuun baanje. ¹⁶ Ken j'aaan se, j'on got kaam kalan do gotn se, maane ol gurugina do naanja se k'danin Koda. Gotn se bo ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay bo, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'jaalin do markab ken magal se. ¹⁷ Gotn se jee markabge se booy maan jaay dook daap markabm magal se ute kol, taa naade beer beere do som 'koocn do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se bo, kaagn ken naade dook jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutin onin booy maan. Naan ken se, naade on kuulu bo tood baanje.

¹⁸ Metbeenki se kic bo, guduray se ol ted daama do tuun markaba se baan kaam ara kaam ara. Taa naan se bo, jee markabge se, tos sin ute nakgen metingen maakn markab ki se, maakn baar ki. ¹⁹ Bii k-motoge tu se, jee tuur markabge mala tos nakn ken naade lee tedn naabm markaba se do sin maakn baar ki. ²⁰ Daan bii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'on j'aakde eyo do guduray se le, ol ted daama. Taa naan se bo, naaje k'saap j'oo naaje se j'kon kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakn markab ki se, j'okga bii dena j'os te eyo. Gotn se, Pol iin daar daande ki do deekden do: «Medumge, 'booyki! Beeki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin kon Kret

* 27:9 Aak Lb kon 16.

eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap bo 'tuj eyo oo 'kiig eyo. ²² Borse se, 'booyki m'asen taada: akki maakse taa, taa maakse ki se, nam kalan tap bo 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum bo, utu 'kutu. ²³ Ken alum jaay m'taad bin se, taa maakn noor ken deel se, Melum Raa ken maam m'lee m'eemin se, olo kadn kalan baado teec naanum ki. ²⁴ Jo naan taadum oo: «Pol, onte beere! Deere, naai utu 'baa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naan se, medumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki oo m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan goon ki. ²⁶ Nabo 'jeelki, markabjege se utu 'koon do jey ken kaam gam oo utu 'terece.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danin Adriatik se, gotn guduray doobo sum se okga bii sik-kaar-soo oo guduray se, tuun baanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan noor ki se, jee markabge se saap oo jaanga goor ute naanja. ²⁸ Taa naan se bo, naade dook maala taa kolki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, on maane se jerlin aas keye sik-dio oo ter naaje j'lik oko se, naade undin daala 'dojin se, onin keye sik-kaar-mii. ²⁹ Gotn se, naade beere okde se saap oo: «Som, markaba se 'baa koon ro ko ken gam.» Taa naan se bo, naade tuun maalgen deer se soo ken naade lee daar markabde se booyde kaam moon maakn maane ki. Gotn se, naade booy nun ki nun ki sum bo goto aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun booy maan markabm baatn ken lee naakde se oo naade taad jeege tu oo: «Naaje se k'baa booy nakn ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je bo 'kaan kon markaba se. ³¹ Gotn se, magal asgarge ute asgarige se Pol taadden oo: «Ken jee se jaay ondeki booy onga markaba se num, bere, naase se aki kon kaaj eyo.» ³² Taa naan se bo, asgarge se gaan ute kol ken k'dookn markabm baat se, oo naade onin baa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum bo goto kiip se, Pol taadden oo: «Jaay kaamde, j'os dim! Jo borse j'okkiga bii sik-kaar-soo se, naase oski te dim eyo oo ingki bo uunki kuun nirlse sum. Maakn biige tun ese se, dim tap bo naase os naamki te eyo. ³⁴ Borse, 'booyki m'dejse, oski jaay anki kon taa, taa maakse ki se, nam tap bo kalan, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan uun mappa jin ki oo toom Raa naan jeege tun gotn ese, jaay bo naan dupina oo baag koo. ³⁶ Ken naade jaay aak Pol os sum se, gotn se naade nirlde baado kaadde ki oo naade kic baag koo. ³⁷ Maakn markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mece. ³⁸ Ken naade jaay os aasde se, gem ken opp maakn markab ki se kic bo, naade sin naatn maakn baar ki, taa markaba se aden 'koonp merce.

Jeegen maakn markab ki se paac nam kalan tap bo ut eyo

³⁹ Ken goto jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, nabo naade jeel got eyo. Gan naade aak taa jey baar ken ok doobm ken maane baadoga num ooy end maak ki se, gotn se, naade saap oo: «Beeke num, naaje j'daar markabje gotn ese.» ⁴⁰ Gotn se, naade gaan ute kol nakn ken lee gakde markabde do baar ki se oo nakgen se le naade onde maakn baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee toon markaba se le, naade tuutina oo gotn se, naade uun dook raan kal ken kuulu tedinga num lee tood markaba se, taa kuulu se, aden toon kol do kees ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay

aan gōto kaam kalan se, naade 6aa os dode do kees ken maakn maane ki os naan markabde se 6aa end ne6 maakn kees ken ese. Gōtn se, kuulu ol makōn se, uuno maane 6aado ond tereciñ ute metn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba terec sum se, naade je an tōol ute jee danjayge se, taa naade 6eer os sōm maakde ki se, deb kalan 'kaan kōto. ⁴³ Aan gōo magal asgarge je kaajn Pōl se, taad asgarge tu os j'ōnte tedn naan se. Gōtn se, naan taad jee danjayge tu os: «Jee jeel maane se, k'j'ōmb k'teec k'deel deete.» ⁴⁴ Ter naan taad jeege tun kuuy se os: «Jee metinge se 'tōkki kaagn markaba se os kengen kuuy se le, 'tōkki nakn markabm ken terecga terec se os okki metn jeegeen jeel maane se.» Ute naan se 6o, ted jeege paac aan do jēn ki ute lapia.

28

Pōl aan maakn naan ken baar ol gurugiña os naan se k'danin Malti

¹ Ken naaje jaay j'aan do jēn ki sum se, k'taadjen j'os: «Naan baar ol gurugin se, roñ Malti.» ² Jee naangen gōtn ese se, naade dōod okje jiga. Aan gōo maane le eed keede os kuulu kic le osn den se, gōtn se naade 6aado tuuyjen poodo taa k'riibi. ³ Naan ken se, Pōl tōso ciiri gen 6aa kōmb poodn se; gan gōtn se, wōojo jaay naam poodo se, teec 6aado teel ji Pōl ki. ⁴ Ken jee se jaay aak wōojn teel ji Pōl ki se, naade taad ute naapa os: «Gaabm se, debm tōol jeege deer deer. Ey num, ken naan aajga kaaj del del maakn baar ki se, ute naan se kic 6o, *Raa ken ted naka ute doobin se, onin te eyo utu an tōob.» ⁵ Gōtn se, Pōl siik jiña os und ute wōojo se maakn poodki os naan naam gōtin gam tap 6o onin eyo. ⁶ Jee se ing aak kaama os nun ki jin se 'koopō ey le 'naar kaal kooon 'kooyo. Gan ken naade ing aak kaam bini jaay aak dim tedin ey se, gōtn se naade baag taadn os: «Bin eyo! Gaabm se, tedn raa le daam.»

⁷ Cee gōt ken ese, gaaba kalan k'danin Publius, naan se ok gōto. Naan 6o, magal deet deet gen maakn naan gōtn ese os gaabm se, dōod okje jiga 6een ki, gen bii mōto. ⁸ Anum bubm Publius se tood tood danal ki; naan kōonjo os roñ ongo os rōon mooso. Gōtn se, Pōl 6aa aakiña os tōndin metn Raa, ondin jin don ki os edin lapia. ⁹ Ken jee Malti ki jaay booy se, jee kōondege se 6aado gōtn Pōl ki os naade kic paac on lapia. ¹⁰ Gōtn se, naade aalje maak ki os okje ongo os kaad ken naaje jaay k'j'iin k'6aa 6aa se, naade edjen nakgen ken ajen kaasn gen 6aa mertje.

*Pōl 6aa *Rōm ki
(Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakn Malt ki se, naaje k'ting laapa mōto, jaay 6o k'j'iin k'6aa. Ken naaje k'6aa 6aa se, j'look maakn markab ken iino maakn geger ken Alekzandri ki. Markabm se roñ raa rōngoge os kaadn kuul ki se, naan ting Malti ki. ¹² Naaje j'ōmb k'gaan k'6aa maakn geger ken Sirakuz ki os gōtn se naaje j'ok bii mōto. ¹³ Ken naaje jaay k'j'iin gōtn ese se, j'aal gōor ute taa baar, bini j'aan maakn geger ken k'danin Regio. Metbeenki se, kuulu dōobō metje ki oljen daan bii di sum 6o, naaje j'aan maakn geger ken Puzol ki. ¹⁴ Gōtn se, naaje k'6aa k'je k'j'on genaagen doobm Isa *al-Masi ki os naade dan baanje 6eedege tu os naaje k'ting bii cili ute naade, jaay 6o k'j'iin k'6aa ute jeje maakn geger ken Rōm ki. ¹⁵ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ken Rōm ki jaay booy os naaje j'utu k'6aado se, jee metinge 6aado dōodjen suuk ken k'danin Apius. Os jee kuuy se 6aado dōodjen maakn naan ken ok 6ee

toodn mertge mətə se. Ken Pəl jaay aakde se, edin kaay kaama ə gətn se naan təom Raa.

¹⁶ Ken naaje jaay j'aan Rəm ki sum se, Pəl se naade əniṅ ɓaa je əṅ ɓea ə ɓee naan ing maak ki se əg kəgə ə gətn se naan ɓaa ing maak ki ute asgargen lee ɓəəbiṅ se.

Pəl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rəm ki

¹⁷ Ken jaay k'ted bii mətə sum se, Pəl əl k'danjo magal Yaudgen ing gətn ese. Naade jaay ɓaado tus sum se, gətn se Pəl taadden ə: «Genaaṅge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo ə nakṅ bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic ɓo, m'ɓaa Jeruzalem ki sum ɓo, Yaudge iij-əkumo ə əlum ji Rəmege tu ə maam m'taad te taar dim ing kus rode ki eyo. ¹⁸ Gaṅ ken Rəmege jaay tond mətum sum se, ey num, naade je am kaasn gen təolum kələ, taa naade se, əṅ te nakṅ ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen təolum eyo. ¹⁹ Ute naan se kic ɓo, Yaudge ənum eyo. Taa naan se ɓo, m'əə maam se, əṅ j'am ɓaa gətn Sezar ki ɓo, am ɓaa kaakṅ mətṅ taaruma ə maam le m'je sakakṅ jeemge eyo. ²⁰ Taa naan se ɓo m'əl k'ɓaa k'danjo ə maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dəəkum ute ziṅziri se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu ing aak kaamiṅ se.»

²¹ Gətn se naade terlin ə: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, əṅ raanjen te maktub eyo. Ə maakṅ genaage tun ɓaado gətn ara ki se kic le, nam tap ɓo əṅ taadjen te mətṅ taari eyo ə naaje le k'booy te taar ing kus roi ki eyo. ²² Num ɓorse se, naaje k'je naai maliṅ ɓo ajen taadn mətṅ taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele gətə ɓaa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gətn se, naade gaanjin ɓiia. Ken ɓii naade gaanjin jaay aas se, naade ɓaado jeege den cir ken deete, əṅ Pəl ɓeen ki. Gətn se, Pəl uun mətṅ taara tanəriṅ se taadden bini aan teger ə, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ə ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raajo do dəkini se, naan taadden mətṅ taar *maakṅ Gaar Raa ute mətṅ taar Isa se. Gətn se naan taaddesiṅ ute təəgin paac, naan je naade 'tookṅ do taar ken se. ²⁴ Anum, jee mətṅge se took do taariṅ ki se, gaṅ jee kuuy se le, baate tooko. ²⁵ Ken Pəl aakde naade taarde ək mətṅ naap eyo, jaay iin ɓaa ɓaa se, taadden ə: «Taar ken *Nirl Salal jaay əl debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dəkini bubsege tu se, taar se mət ki. ²⁶ Naan deek Ezayi ki ə: 'Baa əṅ jee se taadden ə:

Naase utu aki booy ute bise, naɓo aki booy kək eyo

ə utu aki kaakṅ ute kaamse naɓo aki kaakṅ kək eyo.

²⁷ Taa jee se le, taara end dode ki ey sum

ə naade le təlga kamba bide ki ə turumga kaamde.

Ey num, naade se ək kaam ken an kaaka ə ək bi ken an booyo

ə ək maakṅ ken an kəkṅ taara se.

Ute naan se, naade ade kəkṅ terl gətn maam Raa ki ə maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Ter Pəl taadden ə: «'Jeelki taar ken ed kaajṅ ese se, Raa əl k'ɓaanga taadn jeege tun Yaudge eyo ə naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pəl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

* **28:29** Taar se, maakṅ Kitapge tun do dəkini se, mətṅge maakde ki se gətə.

³⁰ Pɔl ting baara dio maakɲ bee ken naan mala lee ɔg se. Jeege dena baado lee aakiɲa ɔ naan ɔkden jiga. ³¹ Naan taadden metn taar maakɲ Gaar Raa ɔ dooyden metn taar Meljege Isa *al-Masi se ute maraadiɲa beer eyo.

Maktubm ken Pɔl raanɪn jeege tun Rɔm ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanɪn jeege tun Rɔm ki

Pɔl raan jeege maktubm ara se jee al-Masige tun Rɔm ki kaad ken se naan ingo mɛrtɛ gen k-mɔtɔge naɓo ɔŋ aan te Rɔm ki eyo. Mɛtn taar ken naan raan ɔlden se, naan je aden kaal bide ki taa naan je ɓaa gɔtde ki ɔ taadden mɛtn taar ken naan 'ɓaa dooy jee al-Masigen maakɪ gɛger ken Rɔm ki. Maktubm ken Pɔl raan jeege tun Rɔm ki se, naan taad tɔɔk mɛtn taar Raa jeege tu paac paac. Maakɪ taaringe tun paac paac se, naan tumɪn do ko taar ken ɔ: jikilingen jaay Raa aakde aakiɪ bɛɛ naaniɪ ki se, jee ken took aal maakde don ki ɔ ute kaal maakɪ ese se ɓo, aasga sum (kon 1.17). Maakɪ taarge tun naan dooyde se, naan gaaniɪ gɔtɔ kaam mɔtɔ: Ken deet deet se (kon 1-8), naan taad tɔɔkde mɛtn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (kon 9-11), naan taad tɔɔk mɛtn taar gaan Israɛlge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-mɔtɔge tu se (kon 12-15), naan taad tɔɔk mɛtn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ɔ naan jeege tu. Do taar tɔɔliɪ ki se (kon 16), Pɔl tɛdga tɔɔse jeege tu dɛna.

Pɔl raan ɔl tɔɔsiɪ jee Raage tun maakɪ gɛger ken *Rɔm ki

¹ Ken ara maam Pɔl m'ɓul Isa al-Masi ɓo m'raansɛn maktubm se. Maam se *Raa ɓo tɛdum m'tɛd *debm kaan naabm Isa al-Masi ɔ bɛɛ ɔdum se, taa m'taadn Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakiɪ tap ɓo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taariɪ ki ɔ taar ese se naade raaniɪnoga raana maakɪ Kitapm Raa ki. ³ Labar Jigan ese se taad te Gooniɪ Isa ɔ Gooniɪ jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakɪ mɛtjil Gaar *Daud ki. ⁴ ɔ ken Raa jaay duriɪn daan yoge tu se, *Nirl Salal taad tɔɔŋɪ Isa jeege tu tal ɔ naan Goon Raa ɔ naan ɓo Isa *al-Masi, ken Mɛljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tɛdjenkiga bɛɛ ɔ m'tɛdga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadn taariɪ jeege tun paacɪ ken Yaudge eyo taa naade tookɪ kaal maakde don ki ɔ king do taariɪ ki ɔ an *nookɪ roŋa. ⁶ ɔ naasen ken Raa danɛno t'ɛdkiga gen Isa al-Masi se, naase kic ɓo mɛtn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raansɛn naasen ken ingki maakɪ gɛger ken Rɔm ki, ken Raa jese ɔ danɛ se taa aki tɛdn jee naange. ɔŋ Bubjege Raa ɔ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapia.

*Pɔl je ɓaa kaakɪ gɛnaagen *Rɔm ki
(Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki gɔtɔ ɓaa se paac, jeege ɔsn maan gen kaal maaksɛn naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar mɛt ki. Maam m'tɛdn naabiɪn ute maakɪ kalaɪ gen taadn Labar Jigan gen Gooniɪ se jeege tu, ɔ ɓii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tɔnd mɛtn Raa taa ken naan jaay je num, am kɔɔdn doobo m'utu m'ɓaa gɔtse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen ɓaa kaaka, taa naakɪ ken *Nirl Salal ɛdum se, j'anɪki ɓaa niɪŋ ute naapa. ɔ ute naan se jaay, naase aki tɛdn jee tɔɔŋɪ naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'ɓaa gɔtse ki

se, taa j'aki 6aa keɗn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakɲ naase se am keɗn kaay kaama ɔ kaal maakɲ maam le, asen keɗn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaamge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'ɔ daayum m'6aa gɔtse ki, na6o 6orse kic Raa ɔɔdum te doob eyo. Aan gɔɔ maam m'lee m'teɗ naaba gɔtn jeege tun Yaudge ey ken gɔtɔ 6aa se paac jaay aɲ kaama se, m'je gɔtn naase kic 'kaaɲ kaama bin kici. ¹⁴ Naabm ken Raa je ɔ m'aɲ teɗn tak se taa m'6aa taadn taarin jeege tun kaamde ɔɔɗ aakga kaaka ɔ jeege tun kaamde ɔɔɗ aak te eyo. M'6aa gɔtn jeege tun dooyga dooyo ɔ kengen paacɲ dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naaɲ se, maam m'je m'asen 6aa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakɲ geger ken Rom ki se kici.

Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se 6o Raa aaj jeege

¹⁶ Maam se sɔkɔɲ tɔolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naaɲ se tɔɔgɲ Raa mala. Ɔ debm jaay aal maakɲ do naaɲ ki se, Raa aɲ kaaja: taar se, deet deet se k'taadɲo Yaudge tu ɔ ter k'taadɲ jeege tun 6aa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese 6o, taad jeege tu ute doobm gay jaay 6o Raa 'teɗn jikilinge aak beɛ naaniɲ ki. Ɔ Raa teɗn naaɲ se, ute kaal maakɲ do Isa ki kaliɲ ki sum, do kupm met ki bini do taar tɔɔliɲ ki. Taa naaɲ se 6o Kitapm Raa taad ɔ: *Debm ken teɗ nakge ute doobiɲ se 6o 'kɔɲ kaaja taa naaɲ aalga maakɲ do Raa ki.**

Jeege paac ɔk tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakɲ raa ki se taad maak-taarin do jeege tun teɗ nakgen jig eyo ɔ aaliɲ maak ki eyo. Ute nakgen *kusiɲ ken naade lee teɗ se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki. ¹⁹ Ey num nakɲ ken j'an kaakɲ jeel Raa se, naaɲ teɗdesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala 6o teɗdesiɲ toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, 6ii kalaɲ nam aakiɲ te eyo. Num ute kaal ken naaɲ aal dunia ɔ ute nakgen naaɲ teɗ paac se, ute metekde se, keɛse jikilinge aɲ kɔɲ kaakɲ jeele, naaɲ 6o Raa, naaɲ tiɲg gen daayum ɔ tɔɔgiɲ kic tiɲg gen daayum. Taa naaɲ se 6o, naade kɔɲ taar ken naade an kɔɲ kɔɔɗn dode eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, na6o baate *nookiɲa ɔ baate tɔɔmiɲ aan gɔɔ ken, beeki num, jeege aɲ lee teɗ se. Num gaɲ naade se le jee derlge ɔ jeel dim eyo, ɔ naade iɲg 6o gen saapm do nakge tun reɲ reɲ sum. ²² Naade se jee derlge num naade teɗn rode aan gɔɔ jee jeel-taara, ²³ ey num beeki num, naade keem Raa ken tiɲg gen daayum ute nookiɲ se. Num gaɲ naade ɔɔɔ nakgen tec jikilinge, yeelge, daagen jedege ɔɔ ɔɔ ute kuurgen erg kerɲ se 6o, naade lee erg naande ki ɔ lee eemde.

²⁴ Taa naaɲ se 6o kusiɲ ken naade teɗ ɔɲ ey se 6o, Raa ɔɲde maakɲ kusiɲde ki, gen teɗn nakgen kusiɲ gɔɔ ken naade maakde jea. Bin 6o naade tuj rode ɔ ɔl rode maakɲ sɔkɔɲ ki. ²⁵ Taar met ken gen Raa se, naade resiɲa ɔ naade uun taar-kɔɔ6o 6o ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo ɔ lee eemde. Num gaɲ naade baate kerɲ naan Raa ken Mel Kaal nakge naaɲ ken, beeki num, jeege paac daayum lee tɔɔmiɲ se. *Amin.

²⁶ Taa nakɲ jig ey ken naade teɗ se 6o, Raa ɔɲde gen teɗn nakɲ sɔkɔɲge. Ey num mendge se lee tood ute gaabdege, num gaɲ naade terliɲ mendge 6o lee tood ute naapa. ²⁷ Ɔ gaabge kic lee teɗ bini. Naade ɔɲ mendge ɔ je 6o 6aa lee toodn ute naapa. Naade teɗ nakɲ sɔkɔɲge. Taa naaɲ se 6o kusiɲ ken naade lee teɗ se, nakɲ ɔɲ lee aan dode ki.

* 1:17 Aak Aab 2.4.

²⁸ Aan gɔɔ naade baate je jeel Raa se, Raa kic ɓo ɔnde ute maak-saapdegen jig ey se ɔ naade lee ted nakgen kusiɲ ɓaa ute naande, bin jaay naade lee ted nakgen gen ted ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusiɲa: naade lee ted nakɲ ute doobiɲ eyo, naade tuj ɓaa ute naande, ted jee tamage ɔ ted nakgen kusiɲa, doɲ nakɲ jeege, tɔl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade ted nakɲ ken maakde jea ɔ taad taargen iɲg kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee ɔɔd jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, ted jee koonge, ɔlde ɓo je doobm gen tedn kusiɲ jeege tu, took taar bubdege ute kenɗege eyo, ³¹ naade se jee tɔɔj eyo, jee tuj ɔrmde, naade je jeege eyo ɔ ɛɛj do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel bɔɔr ken Raa utu kɔɲɲ do jeege tu ute doobiɲ se, taa Raa taadga taad ɔ: jee tedn nakgen bin se, bɛeki num, j'aden tɔɔɓ. ɔo ute naan se kic ɓo, naade iɲg ɓo gen tedn nakgen se. Naade ɓo lee tedɲɲ sum eyo, num ganj maakde raap sakan do jeege tun lee ted nakgen kusiɲ se kici.

2

**Raa utu kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu ute doobiɲa
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee ɔj bɔɔrɔ do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kɔɲ kɔɔdn doi eyo. Taa nakɲ naai 'taad jeege tu ɔ ɔnte tedɲ se, naai kic 'lee tedɲa. Anum bin se, taari mala ɓo ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee ted nakgen bin se, Raa utu aden kɔɲɲ bɔɔrɔ dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeegegen tedga *kusiɲ jaay 'lee ɔjɗe bɔɔrɔ dode ki se, ɔ kusiɲ se naai 'lee tedɲ kic se, ken bin num, ɓii ken Raa kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu se, naai 'saap ɔ 'kaan kɔtn ne? ⁴ Bin num Raa ken tedɲ bɛɛ den se, naan ted maakiɲ deer roi ki ɔ kerɗel roi ki se, ɔnte kaakiɲ aan gɔɔ nakɲ ɗere. Naan tedɲ bɛɛ taa naai 'terl maaki don ki. ⁵ Ganj naai le, debm do mɔɲgɔ ɔ 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'baano ute maak-taar Raa doi ki. ɔo 'jeele ɓii ken Raa utu kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu ute doobiɲ se, naai bɔɔrɔ utu 'kooɗɲ doi ki ɔ utu 'dabar dena. ⁶ 'Jeele, nanja nanja kic ɓo, Raa an kɛdn bɛɛɲ do naabiɲ ken naan lee tedɲ*. ⁷ Jee ken aay kaamde ɔ je nakɲ ken tɔl Raa ki, naade je Raa ɓo aden tɔɔmɔ ɔ aden *nooko ɔ aden kɛdn *kaajɲ gen daayum. Kese ɓo nakɲ ken Raa utu aden kɛɗa kaad ken naade ɓaa tɲg gen daayum ute naan se†. ⁸ Num ganj jee metiɲge se ted jee taamooy Raage ɔ je taar met ki eyo ɔ ɔɲ rode ɓo gen tedn nakgen ute doobiɲ ey se, jee se, Raa maakiɲ taariɲ dode ki, ɔ naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacɲ ken lee ted nakgen kusiɲ se, Raa utu aden dabar makɔɲɔ ɔ aden kɔɔdn yeɛɗde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki ɔ jeegegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee ted bɛɛ se, Raa aden kɛdn tɔɔsiɲa, aden nooko ɔ aden tɔɔmɔ: maakiɲ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki ɔ ter jeegegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan bɛɛr nam eyo. ¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki ey se, ken naade jaay tedga kusiɲa num, naade utu kutn naatn ɔ *Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se le, naade ɔlde maak ki eyo. Num ganj jee jeel Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se, ken naade jaay tedga kusiɲa num, Raa aden kɔɲɲ bɔɔrɔ ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakiɲ naaniɲ ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada ɔ iɲg do ki. Num ganj debm ken lee booy Ko Taar Raa taada ɔ iɲg do ki ey se, debm bin se Raa aakiɲ naaniɲ ki se

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeelin eyo. Nafo gotn metin se, naade lee ted nakgen aan gaa ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay ted bin se, je taadn oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay ted nakgen bin se, kесе naade je taadn oo Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala bo eddesinga ked maakde ki, taa naade jeel nakn ken naade je teda. Bin bo, maakde lee taadden taara, gotn metin ken naade tedga kusin kic bo, naade jeele oo tedga beε kic ε, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecn toodn tal bii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojn booro do jeege tu se. Nakgen jikilimge oyiin koy paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metin se.

Yaudge se nj took ing te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad oo: «Maam se m'kod Yaud oo maam m'jeel *Ko Taar Raa» oo naai 'toom roi oo naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakn ken Raa maakin jea, oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadiga oo naai 'jeel beer kuun nakn ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap oo naai bo debm tood jee kaam-tookge oo naai bo gotn woor ken lee woor jeegen maakn got ken ood. ²⁰ Naai oo naai bo 'tedga debm dooy jeegen jeel Ko Taar Raa eyo, oo 'tedga debm dejn jeegen je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. Jo ute doobm Raa se naai 'saap oo 'jeel nakge paac oo 'jeel taar met ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai malin jaayo. Naai 'taad jeege tu oo onten 'boogki oo naai tap bo 'boogo. ²² Naai oo jeege onten keesn mend jeege, oo naai 'lee εεs mend jeege. Naai bo ood und nakgen k'cociin jaay jeege lee eemin aan gaa raa oo ter naai sum bo 'baa tuun nakgen jiga jigan ken maakn beedege tu se, naai ki. ²³ Naai maaki raap sakan taa naai ok Ko Taar ken Raa edo Musa ki, num gan naai se baate tookn king do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴ Taa nakgen bin se bo, Kitap taad oo: «Taa naase Yaudge se bo, jee oop baa se paac naaj Raa‡.»

²⁵ Ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, *kojn pondi§ se os aay naan Raa ki. Num ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naai ojga koj pondoo kic bo kojn pondi se aan gaa nakn cere. ²⁶ Jo debm oj te pond ey jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan gaa debm ken ojga koj pondoo. ²⁷ Jo naai ken j'ojiga koj pondoo oo 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'ojin te pond eyo oo ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kojn booro doi ki.

²⁸ Anum kod Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin ute kaama bo k'jeelin eyo oo kojn pond mala mala kic bo aan gaa ken jikilimge lee taj se eyo. ²⁹ Daala kodn Yaud mala mala se, debm ken Raa terlinga terl maakina oo kojn pond mala mala se ε, nakn ken *Nirl Salal ted maakn debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge bo an toom eyo, num Raa bo an toomoo.

3

*Raa tuj ormin eyo

¹ Bin num debm ken kod Yaud tap bo been di? Jo *kojn pond ken naan oj se, jigin di? ² Deere, nakgen se ken j'aakin num noogde aak eyo. Nafo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakn ken Raa utu ked se, naan taadino Yaudge tu. ³ Anum Yaudgen metinge jaay tuj ormdε ro taar ken se,

‡ 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Kojn pond ken Yaudge lee oj se taad oo naade tedga gen Raa.

naan kic kəŋ tujŋ ərmin bin ne? ⁴ Kεse gətə! Ken jikilimge paac tɛd jee taar-kəɔbge kic ɔ, Raa se naan daayum taad taar mɛt ki. Taa naan se ɔ Kitap taad ɔ:

Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se ɔo jeege jeeliŋ taar mɛt ki.

Gətn kəŋ bəɔr ki kic ɔ, naai nam tap ɔo kəŋ kəŋ taar jaay ai kəkəŋ mindi eyo.*

⁵ Ken naase jaay 'taadki ɔki *kusiŋ ken k'lee k'tɛdki se ɔ, ɔl jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin se, j'asen tɛrɪ ɔ di? Bin num ken Raa jaay lee dabar jeege taa kusiŋdege se, nakiŋ tɛdn mɛt ki ey daamo? (ɔo taar maam m'taadsen ese se, kεse taar ken jikilimge ɔo lee taada.) ⁶ Anum gətə! Raa se, naan tɛd nakge ute ɔoobina. Bin ey num naan kəŋ bəɔrɔ do jeege tu ɔ di?

⁷ Gətn mɛtiŋ jee kuuy 'kəŋ taadn ɔo ken maam m'tɛd nakŋ mɛt ki ey sum ɔo ɔl jeege jeel Raa se taad taar mɛt ki ɔo *nookiŋ se, anum gɛn di jaay j'ɔjum bəɔrɔ dom ki aan gɔɔ debm kusiŋ se? ⁸ Ken bin num j'aki kəŋ taadn j'ɔki: «'Tɛdki kusiŋ k'baaki ute naanjege, ɔo te kusiŋjege se ano ɔaa ute bεε.» Taargen se jee ken lee taad taar iŋg kus roje ki se ɔo taad ɔo naaje ɔo k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. ɔo jee se ɔo, bəɔrɔ utu kooɔŋ dofe ki.

⁹ M'tənd mɛtse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee ɔɔp ɔaa se paac la? Gətə. Taa taar se maam m'taadga taad mɛtiŋa m'ɔo: naaje Yaudge ute jeegen Yaudge ey paac se, kusiŋa ɔk tɔɔgɔ dojege tu. ¹⁰ Taa naan se ɔo Kitap taad ɔo:

Debm daan ki naan Raa ki se gətə; kalan kic ɔo gətə.

¹¹ Maakŋ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakŋ mɛt ki se, kalan kic ɔo gətə.

ɔo nam jaay je ɔoobm an jeel Raa kic lɛ, gətə.

¹² Naade se paac tɛrlga naaga Raa ki ɔo naade paac iigga.

Maakde ki se, debm jaay 'tɛdn bεε jeege tu gətə, kalan kic ɔo gətə.†

¹³ Yo maakŋ baad ki jaay ruumga oot iŋg kus se,

taar ken teec taarde ki se kic ɔo, tec bin kici.‡

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

ɔo taar teec taarde ki se, tec aan gɔɔ saam wəɔŋ ken lee tɔɔl jeege se.§

¹⁴ Ute taardege se, naade naam jeege ɔo taad taar kataka jeege tu.*

¹⁵ Jɛde se lɛ cεɛp gɛn ɔaa tɔɔl jeege.

¹⁶ Gətn naade aanga tak ɔo, naade tuj nakge ɔo ɔɔd yεɛbm jeege.

¹⁷ Doobm ken naade an kiŋg lapi ute jeege tap ɔo naade jeel eyo†.

¹⁸ Naade se, jeegen ken beer Raa ki eyo‡.

¹⁹ K'jeelki, *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki jaay taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se ɔo debm jaay 'kəŋ taar jaay an kɔɔdn don naan Raa ki se gətə. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rofe ki naade tujga. ²⁰ Anum debm iŋg do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki sum ɔo, 'tɛdn debm daan ki naan Raa ki se, gətə. Taa ute ɔoobm Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se, ɔlde ɔo naade jeel kusiŋ sum.

Debkilimi 'tɛdn ɔo di jaay tɛdn debm aak bεε naan Raa ki

(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)

²¹ Anum ɔorse se jaay ɔo, Raa taadga ɔoobm ken debkilimi 'tɛdn aak bεε naaniŋ ki. ɔo ɔoobm se, ɔliŋ eyo ute nakŋ ken *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki ɔo k'tɛd se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki ute jeegen taad

* 3:4 Aak KKR 51.6. † 3:12 Aak KKR 14.1-3. ‡ 3:13 Aak KKR 5.10. § 3:13 Aak KKR 140.4.

* 3:14 Aak KKR 10.7. † 3:17 Aak Eza 59.7. ‡ 3:18 Aak KKR 36.2.

taar teeco taar Raa ki kic 6o do dokiñ se, taadoga saadiñ jeege tu. ²² Nakñ ken ol debkilimi tedñ aak beε naan Raa ki se, kaal maakñ do Isa *al-Masi ki. Taa naan se 6o jeege paacñ ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak beε naan Raa ki, taa Raa se le, naan beεr nam eyo. ²³ Taa jikilimge paac se le tedga *kusiña naan Raa ki ɔo tedga dok ute Raa ɔo kəñ kaan maakñ *nookiñ ki eyo. ²⁴ Num Raa ute beεñ se, naan tedden tedga aak beε naaniñ ki se, ceεε. ɔo ute doobm Isa al-Masi se 6o, naan dugdenga dofe. ²⁵ Al-Masi se, Raa ɔliñ taa 'kediñ ron *serke taa naajege ɔo moosiñ se tugjeki kusiñjege naajegen ken j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se 6o Raa taad jeege tu ɔo naan se debm daan ki, taa kusiñ ken jeege lee tedo do dokiñ se, Raa jeele na6o kaad ken se naan dabarden te eyo. ²⁶ Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. ɔo 6orse naan taad jeege tu ɔo naan se, debm daan ki. Bin 6o naan taad jeege tu ɔo naan se debm daan ki ɔo jeege ken aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak beε naaniñ ki.

²⁷ Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobiñ se, naan kəñ tɔom ronə na6o debm 'kəñ tedñ naan se ɔotɔ. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakiñ do Isa al-Masi ki se, ɔs aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ²⁸ Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak beε naaniñ ki se, taa naade 6o tookga Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔo ing do ki eyo, num taa naade 6o aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ²⁹ Bin num, Raa se gen Yaudge kaliñ ki sum la? ɔotɔ. Naan gen jeege 6aa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac. ³⁰ Raa se, naan kalan lak ɔo ute Yaudge, ey le jeege Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakiñ do naan ki se, tedga aak beε naaniñ ki. ³¹ Ken k'taad jaay j'ɔo debm aal maakiñ do Isa al-Masi ki jaay tedñ aak beε naan Raa ki se, bin num naajen k'j'uun j'aalga Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan ki la? ɔotɔ. Naaje se j'uun j'ondiñ kənd 6o doobiñ ki.

4

**Abraam ted ɔo di jaay ted aak beε naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

¹ K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap 6o ɔnga di gen naan debkilim ki sum se? ² Ken naan jaay tedga ted naabm jiga naan Raa ki sum 6o tedñ debm aak beε naan Raa ki se, naan 'kəñ tɔom ronə. Num gan naan Raa ki se, naan 'kəñ tɔom ron eyo. ³ Taa naan se 6o Kitap taad ɔo: *Abraam took aal maakiñ do Raa ki ɔo taa naan se 6o, Raa aakiñ aan ɔo debm daan ki.* ⁴ Jeelki, debm tedñ naaba se j'ɔgin ɔot-təngiña. Nakñ ken j'ɔgin se aan ɔo j'edinsiñ ceε eyo, num j'ɔginsiñ taa naabm ken naan tēda. ⁵ Ken debm jaay ted naab eyo, na6o aal maakiñ do Raa ken ted jee *kusiñge aak beε naaniñ ki se, kaal maakñ ken naan aal do Raa ki se, tedñ naan tedga aak beε naan Raa ki. ⁶ Taa naan se 6o maakñ kaa tɔom Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken ted te naab diñ eyo, num aal maakiñ do Raa ki se. Debm ese se Raa aakiñ aan ɔo debm daan ki. ɔotn se naan deek ɔo:

*⁷ Maak-raapo jeege tun ken Raa tɔaldenga tujdege
ɔo kusiñdege se naan dirigiña naata.*

⁸ Maak-raapo deb ken Meljege tond te metn kusiñiñ eyo†.

* 4:3 Aak Jēn 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2.

⁹ Taar ken Gaar Daud taad se je taadn oo: maak-raapo se jeege tun ojga koj pondoo kalde ki sum la? Goto. Maak-raapo jeege tun oj te pond ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted aak bee naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin oo, do Raa ki. ¹⁰ Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bee naanin ki se, kaad ken naan ojga koj pondoo lobu oj te ey le? Jo kaad ken se, naan oj te ey borto. ¹¹ Abraam se k'taadn te taa *koin pond ey oo, naan tedga ted aak bee naan Raa ki taa kaal maakn ken naan aal do Raa ki se. Jo koin pondoo se, kese Raa tedn nakn j'an kaakn jeel ro ki, Raa se tedn naan tedga aak bee naanin ki ute kaal maakn ken naan aal don ki se. Taa naan se oo Abraam se tedga bugn jee oj te pond eyo ken aal maakde do Raa ki, taa naade kic tedga aak bee naan Raa ki. ¹² Abraam se naan bugn jeege ojga koj pondoo kici, nabo naade se kond dode oo do koin pond ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan goo gen bugje Abraam se jaayo.

Raa taadga oo naan utu kedn naka jeege tun aal maakde don ki
(Eb 11.8-19)

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki oo metjilin ki oo utu aden kedn do naana ute magalin se naade ki. Ey num Raa oo ansin ked se taa naade oo took ingga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin oo do Raa ki. Kese oo ken tedn naan aak bee naan Raa ki se. ¹⁴ Ken jee took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum oo 'kon naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tedga nakn cere oo nakn ken Raa taad oo ute kedn jeege tu se kic le, 'tedga nakn cere. ¹⁵ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, jeege on ing te do ki jig ey se oo ol Raa maakin taarin dode ki. Jo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay goto se, tuju kic oo, goto.

¹⁶ Taa naan se oo nakn ken Raa taado oo utu kedn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay oo 'kon nakn se taa Raa le ute been se, naan ed jeege tu cere sum. Bin oo nakn ken Raa oo utu kedn metjil Abraam ki se, metjilin ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin ken aal maakde do Raa ki aan goo gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷ Taa naan se oo Raa taad Abraam ki maakn Kitap ki oo: *Maam m'tediga naai 'tedga bugn metjil jeege dena†*. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. Jo Raa oo debm ken dur jeege ken ooyga kooyo oo naan oo debm ken taado ute taarin sum oo, nakge teda. ¹⁸ Ey num Abraam se kon kond don do dim ki eyo. Ute naan se kic oo, Abraam aay kaami ond don do Raa ki oo naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se oo naan tedga bugn metjil jee dena aan goo taar ken Raa taadin oo: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*. ¹⁹ Kaad ken se Abraam baarin baa baa nakn kaaru, naan gool nanga tak tak oo mending Sara kic le magalga 'kon koojn goon ey sum. Ute naan se kic oo, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰ Anum Abraam se jeele nakn ken Raa taadnga oo utu ansin ked se, Raa ansin keda. Naan naaj eyo, ok kaal maakin do Raa ki se toogo oo naan *nook Raa. ²¹ Naan jeel maakin ki, Raa se, nakn naan taadga oo utu an ked se, naan ok toogo an kon teda. ²² Ute naan se oo kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki*. ²³ Ken Kitap jaay taad oo: *Raa aakin debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak bee naanin ki se kaad ken naajege j'aalkiga

maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ ɔɔ naan ɔo ɔn jeege tɔɔliɔ taa *kusiɔjege ɔɔ Raa se durinoga daan yoge tu taa j'aki tedn jee aak bɛɛ naanin ki.

5

*Isa ɔkjekɪ taasa ute *Raa
(1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)*

¹ Deere, Raa tedjeki jaay j'aki bɛɛ naanin ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. ɔɔ ute Meljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔɔkɪga tɔɔsɛ ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakɔ ken j'aalki do Isa ki se ɔo, Isa ɔkjekɪ k'j'ɔɔkɪga bɛɛ Raa ɔɔ bɛɛ Raa se ɔo, ɔɔrse naajege j'ingki do ki. ɔɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ken utu ajeki kɔl maakɔ *nookin ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, tɛr daala ken dubar aanga dojege tu kic ɔo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ɛd kaay kaama taa j'aki tedn jee tɔɔgɔ. ⁴ ɔɔ kaay kaama se ted deba ted debm mɛc. Taa naan se ɔo naajege k'tɛdkɪga jee mɛc ɔɔ j'ɔndkɪga dojege do Raa ki. ⁵ Kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛdjeki maak-jeɔ den aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan ɛdjeki se.

⁶ Deere, naajege do dɔkin se, naajege j'ɔkki doobm ken j'an ki kɔɔdn dojege eyo. Anum kaadn ken Raa ɔndin jaay aan doobin ki se, al-Masi baado ooy taa naajegen jee *kusiɔge. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔn ron jaay j'an tɔɔlin taa debm ted naka ute doobin se, ɔɛɛ, tookin an tedn ɔɔɔ. Baat ey num, daan naan tookɔ j'an tɔɔl kic ɔo taa debm ken lee ted bɛɛ jeege tu. ⁸ Num ganj aakki, Raa se taadga maak-jeɔ do naajege tu! Kaad ken naajege k'jee kusiɔge se ɔo, Isa al-Masi baado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosin se, ɔɔrse al-Masi tedjekɪga k'tɛdkɪga aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔɔ maak-taar Raa se kɔɔ ɔɔy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dɔkin se, naajege k'jee taamooy Raage, num ɔɔrse, ute yo Goonin ken ooy do kaag ki se, Raa ɔkjekɪga taasa ute naana. Ken naajege jaay j'ɔkɪga taasa ute Raa num, met kando ute dur Isan ken duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja. ¹¹ Kɛse daar ara sum eyo, num tɛr ute doobm Meljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa ɔɔrse Raa ɔkjekɪga taasa ute naan kici.

*Bubjege Adum ute Meljege Isa *al-Masi
(1Kɔr 15.21-22,45-49,56-57)*

¹² 'Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum ɔo ken baano ute *kusiɔa do *duni ki. ɔɔ kusiɔ esɛ se ɔo ken baano ute yo dojege tu. Taa naan se ɔo yo se utu tɔɔl jeege paac, taa jeege paac ɔk kusiɔa. ¹³ Kaad ken Raa ɛdɔ te *Ko Taarin *Musa ki ey ɔɔrt se, kic ɔo kusiɔ utu do duni ki tap. Naɔo aan gɔɔ Raa taad te Ko Taarin jeege tu ey ɔɔrt se, taa kusiɔ naade ted se, Raa tɔnd te metn kusiɔde eyo. ¹⁴ Ute naan se kic ɔo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ɔk tɔɔgɔ doɔde ki. Ey num naade se ted te kusiɔ tec aan gɔɔ gen Adum se eyo ken baate tookɔ taar Raa se, ute naan se kic ɔo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan gɔɔ debm ken utu ade ɔaa se. ¹⁵ Num ganj kusiɔ ken Adum ted se, aas ute bɛɛ ken Raa ted jeege tu cɛɛ se eyo. Deere, taa kusiɔ deb kalan ted se ɔo, ɔl jeege dena utu ooy kooyo. Met kando bɛɛ Raa se den aak eyo ɔɔ jeege dena, naan tedden bɛɛ cɛɛ sum ute doobm deb kalan k'danin Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakɔ ken Raa

ed cεε se, naan tec aan gɔɔ kusin ken Adum baano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujno deet deet se ɔl Raa kɔn bɔɔɔ do jeege tu paac. Num ken Raa jaay ted bεεn jeege tu se, ken jeege ɔl kusindege den aan gɔɔ di kic ɔl, naan ted jeege aak bεε naanin ki ɔl bɔɔɔ kɔn kooɔn dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusin deb kalan lak sum ɔl yo aan do jeege tu paac, met kando ute Isa al-Masi kalin ki sum ɔl, Raa ted bεεn dena jeege tu. Bεε se, naan teddesin cεε sum ɔl naan teddenga naade tedga aak bεε naanin ki. ɔl ute Isa al-Masi se, naade kɔn gaara ɔl baa tinj ute naana.

¹⁸ Taa kusin Adum ken ted kalin ki se ɔl bɔɔɔ ooc do jeege tu paac. Bin ɔl ute naabm Isan kalin ki ken tedin ute doobin se sum ɔl, naan ɔɔɔ do jeege maakn kusin ki ɔl edden kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do dakin se deb kalan sum ɔl baate tookn taar Raa ɔl jeege ute dende tedjee kusinge. Gan Isa se, naan kalin ki sum ɔl debm took taar Raa ɔl ute naan se, ted jeege dena ted aak bεε naan Raa ki.

²⁰ Ken Raa jaay edo Ko Taarin Musa ki sum se, kusin se ziid baa ute naanina. Num gan gɔn jaay kusin ziid baa ute naanin se, bεε Raa se ziid cir kusin se daala. ²¹ Taa naan se ɔl aan gɔɔ kusin baano te yoa do jeege tu se, ɔl se bεε Raa kic tedga jikilimge aakga bεε naan Raa ki. Bin ɔl ute doobm Meljege Isa al-Masi se j'aki kɔn *kaaja gen tinj daayum.

6

**Kusin se ɔk tɔɔɔ dojege tu ey sum
(Kɔl 3.1-10)*

¹ Anum j'aki taadn j'ɔki di? Naajege j'aki lee tedn kusin ɔl taa bεε *Raa se 'ziidn tedn den la? ² Gɔɔ! Taa naajege se aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ɔl ute kusin se le, k'gaanjiga. Bin num, j'aki king maakn kusin ki ɔl di daala? ³ 'Jeelki ey la? Ken naajegen paacn jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tedkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad ken se naajege j'ooykiroga tele ute naana. ⁴ Ute *batem ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana ɔl k'duubjekiga ute naan kici. Aan gɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔgin se, naajege kic ɔl, naan terljekiga kingjege tedga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. ɔl aan gɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan gɔɔ gen naan se kici. ⁶ 'Jeelki, aan gɔɔ Isa k'tɔɔlin do kaag ki se, naajege ute kingjegen do dakin se kic ɔl j'ooykiroga ute naana tele. Taa naan se ɔl daa rojegen ken ɔl jeki k'tedki kusin se, 'kɔn tɔɔɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔn tedn bul gen tedn kusin ey sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ɔɔɔnga ute kusina. ⁸ Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki baa king ute naana kici. ⁹ 'Jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔn naan 'kɔn kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔɔ don ki ey sum. ¹⁰ Num Isa se ooyga ɔl naan ooy se je-kalan sum taa kusin jikilimge ɔl mɔɔn naan kooy ey sum. ɔl ɔl se jaay naan utu inj zεε se king naan inj se, gen Raa. ¹¹ ɔl naase kic ɔl ingki aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ken 'gaanjiga ute kusina. ɔl ɔl se ingki king gen Raa, taa naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² ɔn te kɔnki kusin kɔn tɔɔɔ do daa rose ken utu kooy se ɔl ɔn te 'tedki nakn naan ɔl je se. 'Jeelki, ɔn te kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ ɔn te 'kɔnki doobo daa rose ki dimin kalan kic ɔl ɔn ten 'tedn kusina; ɔl ɔn ten 'kɔninki *Bubm sitange an lee tedn kusina; num gan ɔn ki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tedn nakgen ute doobina, aan gɔɔ jeegen ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusin se kɔn kɔn tɔɔɔ dose ki ey sum, taa naase

se ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum, num naase se ingki ute beε gen Raa.

Naajege k'tedkiga bul Raage

¹⁵ Kεse tap 6o je taadn ɔo di? Aan gɔo naajege le k'j'ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, num naajege le k'j'ingki ute beε Raa sum se, bin num j'aki kɔn tedn *kusiŋa aan gɔo ken maakjege je la? Goto! ¹⁶ 'Jeelki, ken naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔo 'tookki taariŋ se, naase 'tedkiga bul debm ken naase 'tookinŋi taariŋ se. Taa naan se 6o ken kusiŋ jaay ɔk tɔɔgɔ dose ki se, naase 'tedkiga bulu gen tedn kusiŋa ɔo kusiŋ naase 'tedki se, asen kɔl yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kεse naase 'tedkiga bul gen Raa ɔo naan asen tedn aki kaakŋ beε naaniŋ ki. ¹⁷ Do dakiŋ se, naase ingkiro bulu gen tedn kusiŋa, num gan 6orse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar met ken k'dooseno se. Taa naan se, k'tɔomki Raa! ¹⁸ Naase se Raa ɔoɔsenga dose naatn maakŋ kusiŋ ki. ɔo 6orse naase 'tedkiga bul Raa gen tedn nakgen ute doobiŋa. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilimge lee ted se, taa naase 'booy ɔkumki yɔkɔd eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan gɔo naase ɔnkiro rose gen tedn nakgen aak kusu ɔo jig eyo ken ɔlse naase ingki king gɔrdio naan Raa ki se, 6orse ɔnki rose 'tedki bul Raa gen tedn nakgen ute doobiŋa; kεse 6o ken asen tedn jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro bulu gen tedn kusiŋ se, nakŋ jaay asen kɔl naase aki tedn nakŋ te doobiŋ taa tɔɔgɔ se, goto. ²¹ Anum kusiŋ ken naase 'tedkiro se tap 6o ɔnkiŋa di ro ki? Taa nakgen naase ing 'tedkiro se, 6orse ɔlseno maakŋ ɔokɔn ki. 'Jeelki nakgen se ɔl jeege maakŋ yo ki. ²² ɔo gan 6orse Raa ɔoɔsenga dose naatn maakŋ kusiŋ ki ɔo 'tedkiga bulinge. Bin num 6orse Raa tedsenga 'tedkiga jee salal ɔo naase utu aki kɔn *kaajŋ gen daayum. ²³ Aan gɔo debm tedga naaba num j'ɔgin gɔt-tɔngin se, bin 6o debm tedga kusiŋ se kusiŋin se, bedin yoa. Num gan Raa se, kaajŋ gen daayum se, naan edjesinŋi cerε taa naajege k'tedkiga kalan ute Meljege Isa *al-Masi.

7

Jee al-Masige se, *Raa ɔoɔdega dode do doobm jikilimge tu
(Ep 5.25-31; Gal 2.19,20)

¹ Genaamge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno ɔo maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelinŋi, doobm jikilimge lee ted se ɔk tɔɔgɔ do debkilim ki kaad ken naan utu zεεr sum. ² 'Booyki m'asen taada: mend a jaay ɔkga gaaba se. Kaad ken jaay gaabiŋ utu ing zεεr se, doobm jikilimge lee ted se, gaasiŋ gen rεsn gaabiŋa. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm jikilimge lee ted se, ɔk tɔɔgɔ doŋ ki ey sum ɔo naan kɔn kɔkŋ gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabiŋ utu zεεr sum 6o, naan teec 6aa ɔk gaabm kuuy se, j'an danin mend kεεsn gaaba. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm ken jikilimge lee ted se ɔk tɔɔgɔ doŋ ki ey sum. Ken naan ɔk gaaba kuuy kic 6o, j'an kɔn dan mend kεεsn gaaba ey sum. ⁴ Genaamge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. 6orse naase se 'tedkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa duriŋoga daan yoge tu se, taa naan se 6o naajege j'aki tedn nakgen tɔl Raa ki. ⁵ Deere, do dakiŋ se, naajege k'tedkiro nakŋ ken daa rojege 6o jea. ɔo nakgen ɔk tɔɔgɔ do rojege tu se 6o ken ɔljeŋi k'tedki nakgen ken ajenki kɔl yo ki. ⁶ Do dakiŋ se, naajege

j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, num borse naajege se aan goo jee ooyga kooyo nabo al-Masi dojdekiiga dojege maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay tedjeki bulge se. Bin bo naajege borse j'onkiga doobm kiji gen tedn naabm Raa. Oo doobm se, *Nirl Salal bo taadjesin ki. Bin num naajege se, k'tedki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay k'raaninoga raan do dakin se eyo, taa doobm se kaadin deelga.

Naabm ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki teda

⁷ Tap ki num j'aki taad j'ooki di? Ken ol jeege ted *kusiñ se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki la? Goto! Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kusiñ la? Goto! Num ken olum jaay maam m'jeel kusiñ se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad oo: *On te dono*, * ey se ken maam m'don kic num, m'jeelin nakn se m'ted te kusiñ eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiñ sum se, kusiñ on doobo oo olum m'baag don napar nakgen baa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay goto se, kusiñ kic bo, goto. ⁹ Do dakin ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zere. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen teda sum se, kusiñ baado taad too gin dom ki, ¹⁰ oo kusiñ ken ok too go dom ki se, tedum maam m'oo yga. Oo maam ken debm m'oo yga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kedn kaaja se, borse, olunga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad oo gen teda se, kusiñ on doobo oo derlum olum m'tedn kusiña oo too luma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal oo nakgen naan taad oo gen ted se kic bo, salal, ute doobiña oo jiga. ¹³ Bin num nakn jigan ese se bo tedga nakn ken am too la? Goto! Num gan ken too lum se, kusiña. Ute nakgen jiga se bo, kusiñ on doobo gen too luma. Bin jaay bo k'jeele kusiñ se, naan kusiñ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taad jeki oo j'on te tedki kusiñ se, ute naan se bo, kusiñ taad naabin tood tal oo naan se, kusiñ aak eyo.

Kusiña se ok too go do jikilimge tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iino gotn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum oo *kusiñ se, tedumga maam tedga buliña. ¹⁵ Deere, nakn maam m'ted se m'on d te metin eyo, taa maam m'ted nakn ken maam m'je eyo; ey num nakn maam m'je, tap bo maam m'on tedn eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'ted nakn ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan jiga. ¹⁷ Anum ken olum jaay m'tedn nakn jig ey se, maam mal eyo, num kusiña ken utu maakum ki se bo, olum m'tedn naan se. ¹⁸ Maam m'jeele maakn maam goon debkilim ki se, nakn bee tap bo goto. Taa maam se m'je m'tedn nakn bee, nabo maam m'ok too gn gen tedn naan se eyo. ¹⁹ Deere, bee ken maam m'je se, tap bo maam m'on tedn eyo; gan kusiñ ken maam m'je ey se bo, maam m'lee m'tediña. ²⁰ Ken maam jaay m'ted nakn ken maam m'je ey se, kese maam mala bo tedn ute maakum eyo, num kusiñ ken maakum ki se bo, olum m'ted naan ese.

²¹ Maam m'jeelin ute maakum se, beeki num, m'tedn nakn bee, nabo kusiñ se ok too go dom ki oo olum bo gen tedn kusiñ sum. ²² Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se too lumi. ²³ Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy ken ok too go oo on onum saapum on ted nakn bee eyo oo kusiñ se bo tedum m'tedga bulu gen tedn nakgen jig eyo. ²⁴ Maam se

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

kapiñ tɔɔluma! Num nanja jaay am kɔɔdn doma maakñ daa ro ken am kɔɔl yo ki se? ²⁵ Kese ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'tɔɔmki Raa!

Taa naan se 60 ute saapum se maam m'je m'ted nakñ bæ; num gan maakñ daa rom ki se, kusin se ɔk tɔɔgɔ dom ki.

8

*Jeegen ɔk *Nirl Salal maakde ki
(Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, borse, jee ken tedga kalan ute Isa *al-Masi se, mɔɔtn *Raa aden kɔjn bɔɔrɔ dode ki eyo. ² Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ɔk tɔɔgɔ se, edumga kaaja ɔɔ ɔɔdumga doma maakñ *kusin ken ɔk tɔɔgɔ dom ki ɔɔ am kɔlum maakñ yo ki se. ³ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ɔko tɔɔgñ gen kɔɔdn kusin eyo. Taa jikilimge kic le ɔko tɔɔgɔ gen bɔɔbm kɔkñ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan Raa mala 60, tedñ ute doobm ken naan ɔlo Goon maakin ɔɔ Goon maakin se uuno ro tec gen jikilimge ɔɔ ed ron *serke taa kusina. Ute naan se Raa ɔñ bɔɔrɔ ooc do Goonin ki taa kɔɔdn kusin jeege. ⁴ Raa tedjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tedki nakñ ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔdjeki se 60, taa nakñ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se j'an ki tedñ ute doobina. ⁵ Deere, jee ken lee aan gɔɔ ken daa rode 60 je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. ɔɔ jee ken Nirl Salal 60 tɔɔdde se le, naade saap 60 do nakge tun Nirl Salal 60 je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro 60 je se, an kɔɔl yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kɔñ kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee ken je nakñ ken daa rode 60 je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se le ɔñ aasin eyo. ⁸ Jee ken saap 60 do nakge tun daa rode 60 je sum se, naade kɔñ tɔɔl Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se ingki aan gɔɔ ken daa rose 60 je se eyo, num aan gɔɔ ken Nirl Salal 60 jea, taa naase se, nanja nanja kic 60 *Nirl Raa se utu maakin ki. ɔɔ debm jaay ɔk Nirl gen al-Masi ey se, naan se debm naan eyo. ¹⁰ Ken al-Masi utu maakse ki se, taa kusin se daa rose se utu 'kooyo. Num aan gɔɔ Raa tedsenga aak bæ naanin ki se, Nirl Salal se edsenga kaaja. ¹¹ Ken Nirl Raa ken duro Isa daan yoge tu se jaay utu ing maakse ki num, Raa ken duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin ken utu maakse ki se, 'dur rosen ken utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naan se 60, genaamge, Raa je ɔɔ tak 60 j'aki king aan gɔɔ ken Nirl Salal 60 jea, num j'ɔnte kingki aan gɔɔ ken daa rojege 60 je se. ¹³ Taa ken naase jaay ingki aan gɔɔ ken daa rose 60 je se, naase utu aki kooyo. Num ken naase jaay ɔñki Nirl Salal 60 tɔɔdse se, nakñ ken daa ro ɔlsen 'lee tedki se, naase anki resn naata ɔɔ naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacñ ken Nirl Raa tɔɔdde se, naade se tedga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, ken edsen se taa asen tedn bulge eyo ɔɔ jee ken ɔk beere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tedsenga 'tedkiga aan gɔɔ gɔninge mala. Ute Nirlin se 60, naajege k'dan ki Raa j'ɔki: *Abba* ken je deekñ ɔɔ: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se 60 ken taadjeki maakjege tu ɔɔ naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'gɔninge se, j'utu j'aki kɔñ nakgen jig aak eyo ken naan bɔɔbin jeenge tu se ɔɔ nakñ ken Raa bɔɔbin se gen al-Masi ɔɔ naajege se j'utu j'aki kɔñ bedjege ute naan kici. Ken naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki 6aa kɔnd maakñ *nookin ki kici.

*Raa utu kəl ɣɛninge maakɲ nookɲ ki
(Jn 10.27-30)*

¹⁸ Maam m'jeele, dubarjegen kɛn ɓɔrse jaay, k'dɔɔjɲn ute ɗoobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookɲ se, dubar se paac paac aas dim eyo. ¹⁹ Taa nakgen Raa aal paac se, ɲɲ aak kaama booy nuɲ ki, Raa utu 'taadn ɣɛninge jeege tu tal. ²⁰ Nakgen kɛn Raa aaldeno paac se, 'tedga nakɲ cɛɛ ɔ kɛse naade malinge ɓo je eyo, num tɔɔɲ kuuy ɓo tedden naade tedn nakɲ cɛɛ. Ɔo ute naan se kic ɓo, Raa eddenga nakɲ kɛn naade an kɔnd dode ro ki. ²¹ Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu aden kɔɔdn dode naatn maakɲ nak kɛn ɔk tɔɔɔ dode ki ɔ tedden naade 'ruumu ɔ naade utu kɔɲ dode aan gɔɔ gaan Raagen utu kɛnd maakɲ nookɲ ki. ²² K'jeelki, bini ɓɔrse kic ɓo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gɔɔ mɛnd diig ɓaa ɓaa koojo. ²³ Anum naade kalde ki sum ɓo dabar eyo, num naajegen j'ɔɲkiga *Nirl Raa deet deet ɔ naan utu ajeki kɛdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gɔɔ mɛnd ɓaa ɓaa koojo se. Kaad kɛn naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa kɛn utu ajeki kɔɔdn rojege naatn maakɲ dubar ki ɔ j'aki tedn ɣɛningen mala mala se. ²⁴ Deere, Raa se aajjekiga naɓo naajege j'ɔɲ j'aakki ey ɓɔrtɔ num naajege j'ɔndki dojege doɲ ki. Ɔo nakɲ jaay j'aakiɲkiga se, j'ɔɲɲkiga. Nanja jaay 'kɔnd doɲ do nakɲ kɛn naan aakga kaak ute kaamin se? Nam 'tedn naan se tap ɓo, gɔtɔ. ²⁵ Num naajege j'ɔndki do se, do nakge tun k'j'aakiɲki te ey ɓɔrtɔ ɔ ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'ɲɲ j'aakki kaamina.

²⁶ Daala, naajegen kɛn j'ɔkki tɔɔɔ ɗoobm Raa ki ey se, Nirl Raa se ɓo ɓaado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd mɛtn Raa ute ɗoobɲ eyo, num Nirl Raa ɓo eem Raa taa naajege. Naan eemiɲ ɔ daay des des se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki mɛtn Raa se. ²⁷ Ɔo Raa se ɛ, naan jeel nanj maakɲ jikilimge ɔ jeel saapm *Nirl Salal se kici. Ɔo Nirl Salal se tɔnd mɛta taa jee naange. Naan tɔnd mɛta se aan gɔɔ kɛn Raa maakɲ jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakɲ paacɲ kɛn aan do jeege tun je Raa se, Raa tedɲ paac aan kaama taa aden tedn bɛɛ. Do dakiɲ tap ɓo, Raa se uunoga kuun doa ɔ danɲden taa tedn nakɲ kɛn naan maakɲ jen ro ki. ²⁹ Taa kaad kɛn Raa utu aal kaal duni tap ɓo, jeege kɛn naan aden tedn 'tecɲ Gooniɲ se, Raa jeeldenoga. Bin se, Gooniɲ se tedn goon paragɲ ɣɛn ɣɛnaagen dɛna. ³⁰ Kɛn Raa jaay uun doa ɣɛn tedn nakɲ se, naan danɲe ɣɛn tedn jeɲge. Ɔo kɛn naan jaay danɲe sum se, naan tedde tedga aak bɛɛ naaniɲ ki. Bin sum eyo, num naan nookɲdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadn j'ɔki di? Kɛn Raa jaay ute naajege num, kɛn ajeki cir tap ɓo nanja? ³² Raa se, Gooniɲ kic ɓo naan ɔɲɲ ɓaado ooy taa naajege paac. Ɔo kɛn Raa jaay edjeki Gooniɲ mala se, deer deer naan ajeki kɔɲ kɛdn nakgen ɓaa se paac kic ey la? ³³ Jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd tedga jee naange se, nanja ɓo aden kɔkɲ mindɛ? Ɔo jee se ɛ, Raa mala ɓo tedden tedga aak bɛɛ naaniɲ ki. ³⁴ Bin num kɛn aden kɔɲɲ ɓɔɔɔ dode ki se tap ɓo, nanja? Gɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, ter Raa durɲnoga daan yoge tu ɔ ɓɔrse, naan utu ɲɲ do ji daam Raa ki ɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Kɛn ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap ɓo di? Dubar la? Nakɲ ɔɲ deel do la? Jee kɛn lee ɔɔdjeki yɛɛɓjege se la? Bo la? Daaye la? Gɔtn jig ey

ken utu kutn deba la? Lo yo ne? Goto! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, goto. ³⁶ Aan goo taar ken Kitap taad oo:

Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm ken ajen taa;

oo naaje se k'tec aan goo baatgen k'baado baa taa se*.

³⁷ Num ute taaen debm ken jejeke se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸ Maam se m'jeelin maakum ki deer deer: yoa, 'king borse, *koon Raage, nakgen ok taaen raan, nakgen borse ute kengen naan ki, nakgen paac ok taaen do jikilimge tu, ³⁹ nakgen raan oo kengen maakn naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dim jaay ajeki kon gaan ute maak-je Raa ken jejeke ute doobm Meljege Isa al-Masi se tap bo, goto.

9

*Raa ute jeengen gaan *Israelge

(Gal 4.22-31)

¹ Genaaenge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ok taar-koo eyo. Oo *Nirl Salal kic taadum oo taarum se met ki oo maakum kic took do taarge tun se. ² Oo maam maakum tuj kasak kasak oo daayum nakn se onum aak eyo. ³ Deere, gen genaamge se, ken doobo jaay kuuy goto num, on Raa am naama oo m'gaan ute al-Masi, ken naan se jaay t'edn bee genaamge tun metjilje kalan se oo naade 'kon kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se bo gaan Israelge ken Raa beer taadeno taa t'edn geninge. Naade ki bo Raa taadeno *nookina, *doko ute naade, taadeno *Ko Taar ken naan edo *Musa ki, taadeno doobm ken naade an lee keeme oo taadeno nakn ken naan utu aden keda. ⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do d'kina oo ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic bo teeco metjil bugge tun se. Oo al-Masi se, naan bo Raa oo naan ting do nakge tun baa se paac, oo daayum jeege lee toomina. *Amin!

⁶ Bin num j'onte 'saapki j'ooki nakn ken Raa taado oo utu k'edn jeege tu se tedga nakn cere. Taa naan se bo 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, nabo naade paac se geningen aan goo ken Raa taadin se eyo. Taa naan se bo, Raa taad Abraam ki oo: *Metjil Isaka se bo, t'ed metjil naai.* ⁸ Gotn se, Raa je taadn oo gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadino geningen mala mala se, kedgen ken Raa mala taadina taad oo utu ansin ked se. ⁹ Nakn ken Raa taadin oo utu an ked se, naan deekin oo: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade terle oo m'kon mendi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki oo: *Goon naai an koojn deet se utu t'edn bul gen debm baat se‡.* Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey borta oo naade le on ted te jiga ey le *kusin ey borta kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn oo naan t'edn nakn ken maakin jen ro ki. Naan dan debm ken naan bo beer odina. Oo debm ken naan beer odin se, taa naan bo tedga ted nakn bee eyo. ¹³ Aan goo taar maakn Kitap ki Raa taad oo: *Maam m'jedoga *Yakub oo Ezo se, maam m'ood m'undinoga naatn.§*

* 8:36 Aak KKR 44.22. * 9:7 Aak Jen 21.12. † 9:9 Aak Jen 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Aak Jen 25.23. § 9:13 Aak Mal 1.2-3.

14 Bin num j'aki taadn j'ɔki di? Raa se tɛdn nakge ute doobin ey la? Gɔɔ!

15 Taa naan se ɔo, do dɔkin Raa taad Musa ki ɔo:

Maam m'tɛdn bɛɛ debm kɛn maam m'je m'an tɛdn bɛɛ

ɔo m'kɛɛjɛn do deb kɛn maam m'je m'an kɛɛjɛn don ki*.

16 Kɛn Raa jaay bɛɛɛ ɔɔd deba se taa deba se ɔo je eyo lo tɛdga tɛd nakɛ bɛɛ eyo, num kɛse Raa mala ɔo, tɛdn bɛɛ. 17 Tɛr maakɛ Kitap ki Raa taad Gaar magal gɛn Masar ki ɔo: *Maam m'ɔli Gaarge se taa maam m'taadn tɔɔgum doi ki ɔo jeegen do naan ki paac am nooko†.* 18 Taa naan se ɔo, Raa aak taa-daay debm kɛn naan je an kaakɛ taa-daayina ɔo debm don mɔng se, Raa ɔnin tɛdn do mɔngɔ ɔaa ute naanina.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔɔ

19 Daan naane naai am taad ɔo: kɛn Raa jaay bɛɛɛ tɔɔd jeege bin se gɛn di jaay naan mooy jeege? Nakɛ kɛn Raa ɔaa tɛd se, nanja jaay 'tookɛ do ki ey se? 20 Naai debm taad bin se: naai tap ɔo nanja jaay 'naaj ute Raa se? Nakɛ j'ɔbina kɔɔ ute nɛnɛ se kɔn taad debm kɛn ɔbin se ɔo: naai tap ɔo ɔbum bin se, gɛn di? Gɔɔ! 21 Debm kɔɔm nakge se, naan se mɛl nɛnɛ. Kɛn naan je se ute nɛnɛn ese sum ɔo, naan ɔb nakɛ aak bɛɛ kɛn k'tɔɔdden naatn ute bii laa, ey lɛ ɔb nakgen kuuy se kɛn bii-raa k'lee k'tɛdn naaba, bin ey la?

22 Kɛn Raa jaay je tɛdn aan gɔɔ debm kɔɔm nakge se, naai tap ɔo ɔli di maak ki? Ey num Raa se je taadn maak-taarin ute tɔɔgina naɔo naan aay kaamin dɛna sɛrk jee kɛn taarin maakina, naaden kɛn nakɛ naade tɛd se aasɛnga kɛn Raa utu aden kutu. 23 Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala ɔo ɔk *nooko ɔo naan je naajegen kɛn naan tɛdjeki bɛɛ se j'aki kɛnd maakɛ nookin kɛn naan daapinga daap do dɔkin se. 24 Jee ese se Raa taad ute naajeege. ɔo Raa se bɛɛɛ tɔɔdɔ maakɛ Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan bɛɛɛ tɔɔddɛga maakɛ jeege tun ɔaa se paac kici. 25 Aan gɔɔ kɛn Raa taad maakɛ Kitapm Oze ki ɔo:

Jee kɛn do dɔkin jee maamge ey se, ɔorse maam m'taadden m'ɔo: naase se tɛdkiga jee maamge.

ɔo mɛtjil jee kɛn maam m'jede ey se, ɔorse maam m'taadden m'ɔo: maam se m'jese‡.

26 Daala, jee kɛn k'taadden j'ɔo:

naase se jee maamge ey se, ɔorse k'taadden j'ɔo: naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen zɛɛɛ. §

27 Taa maakɛ gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic ɔo taadga taad taarina maakɛ Kitap ki do dɔkin ɔo:

Kɛn gaan Israelge jaay tɛdga dɛna aan gɔɔ kɛsn taa baar ki kic ɔo, maakɛ ki se jee mɛtinge sum ɔo 'kɔn kaaja.

28 *Taa Mɛlɛge Raa taarin naan taad se, naan utu an naar tɛdn kaasn ute doobina.**

29 Daala, maakɛ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad daala ɔo:

Kɛn Mɛlɛge Sidburku jaay ɔnte jeejegen mɛtinge ey se,

kaadn naane mɛtjil naajeege se k'jutkiga aan gɔɔ jee maakɛ gɛgɛr kɛn Sɔdam ki ute kɛn Gɔmɔr ki se.†

* 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26 Aak Oz 1.10.

* 9:28 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9.

*Ken ted debkilimi aak bee naan Raa ki
(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)*

³⁰ Anum j'aki taadn j'okki di? Jeegen Yaudge ey se, je te doobm ken tedn aak bee naan Raa ki eyo. Num gan naade se bo tedga aak bee naan Raa ki se, taa naade aalga maakde don ki. ³¹ Ey num gaan *Israelgen ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki don do ute naan se sum bo, naade je tedn jee aak bee naan Raa ki se, na bo naade on aasin te eyo. ³² Anum ken tedden jaay naade on aasin ey se tap bo ne di? Naade jede te eyo ken naade tedn aak bee naan Raa ki ute doobm kaal maakde se, taa naade se saap do taar ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se, ken naade ted aasinga ute doobin sum bo, naade kaakj bee naan Raa ki. Kese bo ken alde naade rok ko se do tooc se. ³³ Taar se Kitap kic bo taadga taad do:

Aakki! Maam m'ondga ko maakj geger ken Sion ki

do ko se utu rakj jeege do naan se lin ken utu 'tedn jeege tooco.

Num debm jaay aalga maakin do lin ken ese se, naan kon kend maakj sokon ki eyo†.

10

¹ Genaaenge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kon kaaja. Taa naan se bo, maam m'eem *Raa taa naade. ² Deere, maam m'jeele naade se dok maakde do Raa ki, na bo Raa se naade jeel okin te mala mala eyo. ³ Do naade jedo te doobm ken Raa tedn jeege aak bee naanin ki se eyo. Num naade malinge bo je doobm ken aden 'tedn aak bee naan Raa ki. Taa naan se bo, doobm ken Raa ted jeege aak bee naanin ki se, naade baate tookj do ki. ⁴ Taa doonj gen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ok do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacj ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bee naan Raa ki.

Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se onga kaaja

⁵ Booyki taar ken *Musa raan do okin maakj *Ko Taar ken Raa edino se, naan do taargen Ko Taar Raa taad do gen teda se: *Debm ken ted aasin ute doobin paac jaay bo 'kon kaaja**. ⁶ Num doobm ken ol jeege aal maakde do Raa ki jaay tedn aak bee naanin ki se, Kitap taad do: *On te taadn ute maaki do: «Nanja jaay 'kookj maakj raa ki» kese je deekj do: nanja ade dan al-Masi ade booy do naan ki se.* ⁷ *Ter on te taadn do: nanja jaay booy baa maakj bee yoge tu, kese je deekj do: nanja ade dan al-Masi ade teecn daan yoge tu.* ⁸ Num maakj Kitap ki taad do: *Taar Raa se, naan goor ute naai; naan utu maaki ki do taari ki.†*

Taar Raa ese bo naaje k'lee k'taadn jeege tu j'oo j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki do 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, do 'taad naan jeege tu do Isa se naan bo Meli se, kese naai 'kon kaaja. ¹⁰ Taa ken naajee jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bee naan Raa ki. Do ken k'taadki naan jeege tu j'okki: naan bo Meljege se, j'aki kon kaaja. ¹¹ Aan goo taar ken Kitap taad do: *Debm jaay aalga maakin do naan ki se, sokon an tol eyo†.* ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade onga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bee jeege tun paacj ken lee eemina. ¹³ Taa naan se bo Kitap taad do: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaajaS.*

† 9:33 Aak Eza 8.14 do 28.16. * 10:5 Aak Lb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14. † 10:11 Aak Eza 28.16. S 10:13 Aak Jl 2.32.

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey bört se, naade an keem do di? Naade kaal maakde don ki do di? Do ken nam jaay baado taadde te taariñ ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ Do ken j'ol te jee taadn Taar Raa gotde ki ey se, nana jaay ade baa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad do:

Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

¹⁶ Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum bo took aal maakde do ki. Taa naan se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakn Kitap ki do:

Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nana bo took uunga?†

¹⁷ Anum 'booyki: debm jaay took aal maakin do taar ken ese se, booy k'taadinga taar se jaayo. Do taar ken naan booyin ese se, iino gotn al-Masi ki.

¹⁸ Anum m'tond metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Goto! Taar se naade booyinga aan goo ken Kitap taad do:

Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gotn baa se paac,

do taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

¹⁹ Ter m'tond metse daala: metn taar se tap bo, gaan *Israelge booy okin te ey la? Deere, naade booy okinga nabo baate tookn do ki. Taar se Musa bo uuno metin deete do taaddeno taar ken Raa do:

Naase jeemge se, m'asen tedn aki ni ro jeege tun ren ren.

Do m'asen tedn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dim eyo.§

²⁰ Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden daala do:

Maam Raa se, jee ken jem ey se bo, ojumga.

Do jee ken je te doobum ey se bo, maam m'taadden roma.*

²¹ Gan ute gaan Israelge se Raa taad do:

Bii-raa maam m'ol jim m'dan gaan Israelge m'bo ade baa gotum ki nabo naade se, jee naajn taarge do baate tookn Taaruma.†

11

Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo

¹ Ter m'tond metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Goto! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kod Israel, m'teeco metjil *Abraam ki do m'teeco taa bee Benjamin ki. ² Bin num Raa se jeengen naan beer taadden do dakin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyinki te ey la, taar ken k'raano maakn Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israelge gotn Raa ki, naan do: ³ *Meluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade taaldenoga do gotn ken k'lee k'tedi *serke se le, naade taakinga naatn. Do maam le, m'opga m'kalum ki sum. Do naade je am taab.** ⁴ Num Raa tap bo terlin do di? *Jeege dupu-cili se, maam m'babdenga do naade se oj erg te naan maragn k'danin Baal ken jeege lee eemin se eyo.†* ⁵ Borse kic bo, maakn gaan Israelge tu se, opga jeege coko ken Raa beer taaddenga ute beena. ⁶ Raa beer taadde se taa naade bo tedga nakn bee eyo, num naan beer taadde se ute beena, ken bin ey num, bee Raa se kon tedn bee ey sum.

* 10:15 Aak Eza 52.7. † 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21.

* 10:20 Aak Eza 65.1. † 10:21 Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18.

7 Taar se tap 60 je taad ɔɔ dɔo? Gaan Israelge se nakɲ naade je se tap 60 ɔɲ te eyo. Num jee ɔɔpm ken Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd se 60, ɔɲga nakɲ se. Num jee kuuy se ɛ, tɛdga jee naajɲ taarge. 8 Aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

*Raa tɛddɛn naade se jee taara ɛnd dode ki eyo,
deebdɛnga kaamde naade ɔɲ aak ɔk eyo
ɔɔ turumdɛnga bidege naade ɔɲ booy eyo;*

bini jaaki kic 60, naade utu iɲg gɔtn kingdeki se sum†.

9 Maakɲ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic 60 taad rode ki ɔɔ:

Ɔɲ kɔsdege se aden tɛdn aan gɔɔ rɛɛɛɲ ken aden tɔnd kɔkɔ.

Ɔɲ 'tɛdn aan gɔɔ nakɲ aden rɔkɲ naade tooco ɔɔ ɔɲ Raa aden dabara.

10 Ɔɲ Raa ade tɔɔkɲ kaamde mɔɔtn naade kɔɲ kaakɲ dɪm eyo,
ɔɔ ɔɲ aden tɔnd daam deere dode ki§.

11 Maam m'je m'tɔnd metse daala: ken gaan Israelge jaay rɔkɲ tooc se, gen sɔrɔkiɲ la? Gɔtɔ! Num ute rɔkɲ toocɲ ken naade tooc se, kaad ken se 60, Raa kaajɲ jee ken Yaudge eyo. Anum ken Raa jaay aaj jee ken Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde ade kɔɔɔ ɔɔ je doobm kaaja kici.

12 Num kaad ken gaan Israelge jaay baate tookɲ taar Raa se 60, Raa tɛdn bɛɛɲ dɛna jeege tun 6aa se paac. Ɔɔ ken Yaudge jaay tɛdn jee naajɲ taarge sum se, Raa tɛd bɛɛɲ jeege tun do naaj ki paac. Anum 'saapki tu, kaadɲ ken jaay gaan Israelge utu kɔɲ kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu 'tɛdn dɛn cir daal ey ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

13 Bɔrse, maam m'je taadɲ ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaajɲ naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naaj se 60, maam maakum raapo do naab ken Raa ɛdumsɪɲ se. 14 Maam m'je taasum Yaudge se, jee mɛtinge kaakɲ naabum se ade rɔɔɲ maakde ɔɔ aden kɔl naade ni ro jeege tu, taa bii kalan jee mɛtinge utu kɔɲ kaaja kici. 15 Ken Raa rɛs gaan *Israelge kaad ken se sum 60, naajɲ ɔk taasa ute jee ken Yaudge eyo. Num kaad ken jaay Raa utu tɛrl kɔkɲ gaan Israelge jiga se, kese 'tɛdn ɔɔ dɪ? Kese tɛdn nakɲ bɛɛ aak eyo, 'tɛdn aan gɔɔ jee ooyga kooyo ken Raa utu aden kedɲ kaaja.

16 Ken mappa jaay k'dup ɔkɔ j'ɛdga Raa ki se, mappan ɔɔp se paac tɛdga gen Raa. Ken kaaga jaay j'ɛdga met kɔɲ Raa ki se, letɲ se kic 60, tɛdga gen Raa. 17 Gaan Israelge se tec aan gɔɔ *ko ɔlibm maakɲ jinɛɛ ki ken k'tɔgɲga ute letɲgen mɛtinge se. Ɔɔ naai ken kɔd Yaud ey se tec aan gɔɔ letɲ ko ɔlibm maakɲ kaag ki ɔɔ naai j'ɔgio ɔɔ k'baado j'ɔli gɔɔ letɲ ko ɔlib ken k'tɔgɲga tɔg letɲgen mɛtinge se. Bɔrse, naai kic iɲg te tɔɔgɲ mɛtn ko ɔlibm ken maakɲ jinɛɛ ki se. 18 Taa naaj se 60, ɔɲte koono do letɲ ko ɔlib ken k'tɔgdenoga se. Ken ɔli oon tap 60 taa dɪ? Naai ɛ letɛ sum. Naai 60 gak ko kaag eyo num ko kaaga 60 gaki naai.

19 Maakse ki se, deb kalan am taadɲ ɔɔ: «Raa se naaj 60 debm 'tɔgɲ letge ɔɔ uunumo ɔɔ baado ɔlum gɔɔde ki.» 20 Deere, naade se jaay Raa tɔgde se taa naade baatega kaal maakde don ki ɔɔ naai jaay baado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num ɔɲte magal roi, ɔɔ ɔnd kɔndɔ. 21 Ey num Yaudge se 60 letgen deer deer. Ute naaj se kic 60, Raa ɔɲ ɔɲde te eyo. Anum naai letɲ k'baado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, ken naai jaay aal maaki don ki ey se, naaj utu ai kɔgɲ kundi naatɲ kici. 22 'Jeelki, Raa se naaj debm jiga na6o naaj debm kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu kici. Jee ɔɲ doobm

† 11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10. § 11:10 Aak KKR 69.22.

Raa se, naan utu aden kəŋ bəəɔ dode ki ə utu naai se, ken naai jaay inj aal maaki do beɛŋ ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, beɛ, naan ai kəədn kundi kici. ²³ Bin 6o ken Yaudge jaay terloga gətn Raa ki se, Raa aden kəŋ təl gəode ki daala, taa Raa se ək təəgə ken tədn naan se. ²⁴ Naasen ken Yaudge ey se, 'tecki aan gəə letn ko əlibm maakŋ kaag ki ken k'təgino jaay k'baado k'təlin gəə letn ko əlibm ken maakŋ jinən ki se. Ken Raa jaay tədn nakŋ ese se, Yaudge se kic, naan adeno terl təl gəəŋ ki ey ne, naaden ken letn ko əlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kəŋ kaaja

²⁵ Anum gənaamge, maam m'je m'asen taadn nakŋ ken Raa 6aa təda jaay naase *jjeelki metin ey se. Bin 6o naase aki tədn rose aan gəə jee jeel taar eyo. Taa ken gaan *Israelgen metinge jaay baate tookŋ kaal maakde do Raa ki se, bini jee 6aa se paac ade 6aa gətn Raa ki jaayo. ²⁶ Ɔo bin 6o gaan Israelge paac utu 'kəŋ kaaja bin kici aan gəə ken Kitap taad ə:

Debm utu 'kəədn do jeege se,*

utu ade kiin maakŋ gəger ken Sion ki.

Ɔə metjil *Yakub se, naan utu aden kəədn dode maakŋ naajŋ taarde ki.

²⁷ Ter Raa taad ə:

Kese *dəəŋ ken maam m'utu m'dəəŋ ute naade,

kaad ken se 6o maam m'ade təə *kusiŋdege†.

²⁸ Yaudge se baate tookŋ Labar Jiga gen Isa; taa naan se 6o naade tədga jee taamooy Raage. Kese tedsenga beɛ naase ki. Ey num naade se Raa beɛ təəddenga təə d do dəkiŋa. Naade se Raa jedə, taa 6ugdege. ²⁹ Ken Raa jaay beɛ əədgə deba ə ədŋga naka se, məətn naan terl taariŋ ey sum. ³⁰ Do dəkiŋ se, naasen ken Yaudge ey se, 'baatekiro tookŋ taar Raa. Num ken 6orse jaay Yaudge baate tookŋ taar Raa sum se, Raa se tedsenga beɛ. ³¹ Ɔo ken Yaudge jaay baate tookŋ taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tedsenga beɛ. Bin 6o, 6orse Yaudge Raa utu aden tədn beɛŋ kici. ³² Taa Raa se əŋ jikilimge paac baate tookŋ taariŋ se naan əndə gətdə ki aan gəə bulge taa naan je aden tədn beɛŋ paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'təəminŋi

³³ Deere, beɛ Raa se dən beɛ eyo! Raa se naan jeel-taara ə nakge paac naan jeelde. Nakŋ naan saap jaay uun do se, nam tap 6o jeel taadn təəŋ metin eyo. Nakgen ken naan təddən paac se, nam tap 6o əŋ ənd ute metin eyo. ³⁴ Taa Kitap taad ə:

Saapm Məljege Raa se naŋa tap 6o jeele? Bii kalaŋ tap 6o naŋa dəjŋga‡?

³⁵ *Ləbu bii kalaŋ nam ədŋga ne dīm deet Raa ki jaay Raa terlin nakiŋ la?§*

³⁶ Deere, nakgen 6aa se paac, naan 6o Məl-kaalde. Naan 6o debm ken aakde dode ki ə nakge se paac kaam jinə. Bin num Raa se, əŋ jeege daayum an *nooko! *Amin!

12

*Raa aajjeki se gen tədn naabiŋa

(Ep 4.1-16; 1Kor 12.12-27)

¹ Gənaamge, 'booyki m'asen taada: aan gəə Raa tədjekiro beɛ se, bin se daayum ədki rose paac Raa ki, ə kingse se əŋinki *serke Raa ki. Kese 6o serkŋ *salal ken təə Raa ki. Anum Raa se je əŋ j'an keeme ute doobm se.

* **11:26** Debm utu 'kəədn do jeege se k'danŋi Isa. † **11:27** Aak Eza 59.20. ‡ **11:34** Aak Eza 40.13. § **11:35** Aak Jb 41.3.

² ǃnte ǃen tɛdki aan ǃoo ǃen jee duni kɛn bɔrse lee tɛd se. Num ǃan ǃnki Raa asen t'ɛrl maakse ute saapm kuuy kɛn naan asen kɛd se. Ute naan se jaay ǃo, naase aki jeel nakj Raa maakiñ jen ro ki. ǃo nakj Raa maakiñ jen se, kɛse nakj jiga, nakj tɔɔlin naan ki ǃo nakj mɛɛ.

³ Ute bɛɛ kɛn Raa tɛdum se, maam m'taadsen paac m'ɔo: maakj kingse ki se ǃnte 'kuunki magala; injki ute ǃɔtn kingse se sum aan ǃoo kɛn nanja nanja kic ǃo Raa ɛdɪŋga naabiñ naabiñ do kaal maakiñ ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ǃk ro kalan sum, naǃo ron se, tɔp kaam dɛna, ǃo nanja kic ute naabiñ naabiña. ⁵ ǃo naajege kic k'dɛnki, naǃo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tɛdkiga daa ro kalan ǃo naajege kic k'tum k'tɛdkiga kalan bini. ⁶ Naajege se Raa ɛdjekiga naaba, naǃo nanja nanja kic ǃo ute naabiñ naabiña. Nanja kic ǃo tɛdñ naaba ute bɛɛ kɛn Raa tɛdñ. Taa naan se ǃo, debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, ǃñ taargen naan taad se aǃe teecn taar Raa ki te doobm kɛn Raa taadñ ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa ɛdɪŋga naabm ǃen noogj jeege se, ñ'aay kaamiñ ñ'noog jeege ǃo debm kɛn Raa ɛdɪŋga naabm ǃen dooy jeege ɛ, ñ'aay kaamiña ñ'dooy jeege. ⁸ Kɛn debm jaay naabiñ ǃen kɛdñ kaay kaam jeege tu se, ñ'aay kaamiñ ñ'ɛdkaay kaama jeege tu. ǃo debm kɛn ɛd naka jeege tu se ɛ, ñ'ɛd naka jeege tu ute maakj kalan. ǃo debm kɛn Raa jaay ɛdɪŋga naabm ǃen tɔɔdñ jeege se, naabiñ se ñ'tɛdñ ute doobiña. ǃo debm kɛn Raa jaay tɛdɪŋga debm kaakj taar-daay jeege se, naabiñ se, ñ'tɛdñ ute maak-raapo.

⁹ 'Jeki jeege ute maakj kalan. ǃɔdki dose naatn ro *kusiñ ki. 'Tɛdñ bɛɛ se, ǃkini tɔɔǃo. ¹⁰ 'Jeki naapa aan ǃoo ǃenaagen je naapa se ǃo ǃkki naapa ǃǃo. ¹¹ ǃnte 'tɛdki jee kaar-naabge, naǃo aayki kaamse, 'tɛdki jee tɛdñ naabge. ǃo Mɛljɛge se, 'tɛdñki naabiñ ute maakj kalan. ¹² Aan ǃoo naase ǃndkiga dose do Raa ki se, ǃnki maakse 'raapo. Kɛn nakj ǃǃn aanga dose ki ɛ, ǃkki maakse tɔɔǃo ǃo aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ ǃenaasegen doobm al-Masi kɛn ǃk ðim ey se, aakdeki doǃe ki. ǃo jee paacj kɛn ǃaa ǃɔtse ki se ǃkdeki jiga.

¹⁴ Jee kɛn lee dabarse se, ǃnte 'naamǃeki naǃo 'tɔndki mɛtn Raa adɛn tɛdñ bɛɛ. ¹⁵ 'Tɛdki maak-raapo ute jee kɛn maakj maak-raap ki, ǃo eemki ute jee kɛn maakj kaa-maan ki. ¹⁶ Injki bɛɛ ute naapa. ǃnte 'magalki rose. ǃo kɛn j'ɛdsɛnga naabm baat ǃoo ði kic ǃo, 'tɛdñki. ǃnte 'tɛdki rose aan ǃoo jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tɛdsɛnga kusiña se, ǃnte 'tɛrlɪnsɪnki. ǃo aayki kaamse, 'tɛdki bɛɛ jeege tu paac. ¹⁸ Kɛn naai jaay ǃk doobo num, aay kaami inj ute lapia ute jeege paac. ¹⁹ ǃena naa maak-jemge, kɛn nam jaay tɛdsɛnga kusiña se, ǃnte kɔgki sɛɛse, num ǃnki Raa ǃo 'bɔoy maak-taariñ doǃe ki. Taa maakj Kitap ki se, Mɛljɛge Raa taadga taad ǃo: *Taar-don ǃñumsɪnki maam ki ǃo maam ǃo m'asen kɔgɪ sɛɛse.**

²⁰ Bin num Kitap taad ǃo:

Kɛn debm taamooyi jaay ǃo tɔɔlin se, ɛdñ kɔǃo;

ǃo kɛn maane ǃo tɔɔlin ɛ, ɛdñ 'kaaye.

Bin se, naai an kɔl maakj sɔkɔñ ki.†

²¹ ǃnte kɔñki kusiñ se asen ciri, num naase ǃo 'ciriñki ute bɛɛ kɛn naase aki tɛǃa.

* **12:19** Aak Dt 32.35. † **12:20** ǃɔtn ese se taad ǃo k'tɔs naal pooǃo ǃo j'ɔmbiñ don ki. Aak KKT 25.21.

13

'Sookki tɔɔgge tu (1Pr 2.13-17)

¹ Tɔɔggen ing do jeege tu paac se, 'sookɔeki. Taa tɔɔgge se paacɔ iino ɔɔn *Raa ki ɔɔ kengen ɔɔse utu do naan ki se kic ɔo Raa ɔo tɔndɔ. ² Taa naan se ɔo, debm baate sookɔ tɔɔgge tu se, kese aan ɔɔ naan baate tookɔ tɔɔn nakɔ Raa maakiɔ jen ro ki. ɔɔ jee baate sookɔ tɔɔgge tu se, nakɔ ɔɔn utu kaan doɔde ki. ³ Anum jee tɔɔn nakɔ bɛɛ se, naade beer tɔɔgge tu eyo, num jee tɔɔn nakɔ *kusiɔ se ɔo, ken beer tɔɔgge tu. Ken naai jaay 'je beer tɔɔgge tu ey num, 'tɛd bɛɛ. Bin se naade ai tɔɔmɔ. ⁴ 'Jeelki, tɔɔgge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo ɔɔn tɔɔn nakɔn jiga. Ken naase jaay 'tɛdkiga kusiɔ se, 'beerɔeki. Taa tɔnd ken Raa tɔndɔ se ɔɔ eyo, num naan tɔndɔ se taa an tɔɔn naabiɔa ɔɔn dabar jee ken tɔɔn nakɔ kusiɔa. ɔɔ ute doobm se ɔo, Raa taad maak-taarɔn do jeege tun tɛd nakɔn jig eyo. ⁵ Ken bin num, 'sookki tɔɔgge tu, taa 'lasen dabar sum eyo, num 'sookɔeki taa naase 'jeelki maakse ki naabɔde se ute doobiɔa.

⁶ Taa naan se ɔo, naase 'lee ɔɔɔeki miiri. ɔɔ jee ken k'tɔndɔ ɔɔn lee tiir gurs miiri ɔɔtse ki se, naabm ken naade lee tɔɔn ute doobiɔn se, naade tɔɔn ɔɔn Raa. ⁷ Jee se jaay nakɔn ken naade je ɔɔ j'ade kɔge, ɔɔdesiɔki. *Jee takɔ miirge se, 'tiir eɔɔeki nakɔde ɔɔ nakɔn paacɔn ɔɔn kɔge se, ɔɔdesiɔki. Tɔɔggen ken aɔeki sook se, 'sookɔeki. Jeeɔen aalɔeki kaal maak ki se aalɔeki maak ki kici.

'Jeki naapa (Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ ɔɔn te kɔnki seɛ nam dose ki. Num seɛ ken 'tɔɔn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapiɔn se, kese *Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki se, naan tɛd aasiɔa ute doobiɔa. ⁹ Taa nakɔn ken Raa taad ɔɔ ɔɔn tɛda ken ɔo: ɔɔn te 'keɛsn mɛnd nam, ɔɔn te 'keɛsn gaaba nam, ɔɔn te 'tɔɔl nam, ɔɔn te 'boogɔ nakɔ nam, ɔɔn ten 'dɔɔn nakɔ nam se. Taargen kuuy ɔɔp se kic paac kɔn ɔo ken ɔo: 'Je naapi aan ɔɔo roi mala.* ¹⁰ Anum debm je naapiɔn se tɔɔn *kusiɔn eyo. Taa naan se ɔo, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki taad paac se, naan tɛd aasiɔa ute doobiɔa.

'Daapki rose ɔɔn kaakɔ kaam Isa

¹¹ Bin ɔo ɔɔnaamge, 'tɛdki nakɔn se taa naase 'jeelki kaadɔn ɔɔrsen ken j'ingki maak ki se. Taa kaadɔn j'anki kiin maakɔn bijege tu se aanga. Taa kaadɔn ken Raa utu aɔe ɔaa asen kaaj se, ɔɔpɔa ɔɔoɔo. Kaadɔn se, doɔ eyo aan ɔɔo kaadɔn ken j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nɔoɔo deelga, ɔɔo ɔɔpɔa baata kiipi. Nakɔn ken jeege lee tɛd maakɔn ɔɔt ken ɔɔd se, ɔɔdki dose ro ki. 'Jeki nakɔn ken j'an kudɔn ɔɔoɔo maakɔn ɔɔt ken wɔoɔo. ¹³ K'j'ingki aan ɔɔo debm ken lee maakɔn katara ki. ɔɔn te 'kɔski anki deel te ɔɔtiɔa ɔɔ ɔɔn te 'kaayki tɔo kic anki deel te ɔɔtiɔa, ɔɔn te 'keɛski naapa reɔ reɔ, ɔɔn te 'tɛdki nakɔn sɔkɔnge, ɔɔn te 'mooyki te naapa, ɔɔ ɔɔn te 'tɛdki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num ɔnki gaab tɔɔgse se 'tɛdɔn Meljege Isa *al-Masi. ɔɔn te jeki nakɔn ken daa rose ɔo dɔnɔ ɔɔn tɔɔn nakɔn maakse jea.

14

ɔɔn te 'kɔjki ɔɔoɔo do ɔɔnaage tu (1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

¹ Genaaṃge, jee maakjege tun ken ok tōḡḡ do doobm *al-Masi ki ey se, okdeki jiga. Ōnte kōjki bōōrō do nakge tun naade lee saapin se. ² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ḡḡ. Jee mētinge se saap ḡḡ ok doobo gen kōsn nakgen baa se paac. Num jee mētingen ok tōḡḡ doobm Meljege tu ey se, ḡḡ daa eyo, naḡo lee ḡḡ kamb zēere sum. ³ Debm ḡḡ daa se, ōnte kaakṅ genaṅ ken ḡḡ ey se aan ḡḡ debm naṅ aaliṅ maak eyo; ḡḡ debm ḡḡ daa ey se, ōnte kōjṅ bōōrō do genaṅ ken ḡḡ daa se. Taa naade paac se, *Raa okdega jiga. ⁴ Naai ara tap ḡo naṅa, jaay kōjṅ bōōrō ro deb ken tēd naaba nam ki se? Ken naṅ jaay tēd jig ey le meliṅ ḡo aṅ kaaka. Ō naṅ se daar tōḡḡ, taa Meliṅ Raa se ok tōḡḡ ken aṅ kōkiṅ naṅ 'kōj kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mētinge saap ḡḡ ḡiigen mētinge se cir ḡiigen kuuy; num gaṅ jee mētingen kuuy se, taad ḡḡ naan Raa ki se, ḡiige paac aas kaasa. Bin se, naṅa naṅa kic ḡo tēdn aan ḡḡ ken naṅ jeeliṅ maakiṅ ki mala mala. ⁶ Debm saap ḡḡ ḡii mētinge cir kengen kuuy se, ute saapin se naṅ *nook Meljege. Debm ken ḡḡ daa se, naṅ kic tēdiṅ gen nookṅ Meljege, taa ken naṅ ḡaa kōḡo se, tōm Raa. Debm ken baate kōsn daa se kic, naṅ tēdiṅ gen nookṅ Meljege, taa naṅ kic ḡo tōm Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ḡo iṅḡ gen doṅ eyo ḡḡ nam tap ḡo ooy gen doṅ ey kici. ⁸ Taa naṅ se ḡo, ken j'utu j'iṅḡki zēere le, naaje j'iṅḡki gen Meljege. Ō ken j'aki kooy kic ḡo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zēere lo j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga ḡḡ duroga daan yoge tu ḡḡ naṅ ḡo Mel jee utu iṅḡ zēere ḡḡ Mel jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap ḡo naṅ jaay ḡḡ bōōrō do genaai ki se? Ō ter naai tap ḡo naṅ jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ḡaa naan Raa ken utu ajeki kōjṅ bōōrō dojege tu. ¹¹ Taa naṅ se ḡo Kitap taad ḡḡ:

Maam se, m'Raa zēere ḡḡ jeege paac utu 'ḡaa kerḡḡ naanum ki

ḡḡ naade paac utu am nookṅ maam Raa.*

¹² Taa naṅ se ḡo, naṅa naṅa kic ḡo naṅ malin ḡo 'ḡaa taadn taariṅ naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'ōnte kōjki bōōrō do naapge tu. Naase ōnte 'tēdki nakṅ ken 'tēd genaase 'koocṅ doobm al-Masi ki ey le ken aṅ gaasn gen tēdn bēe. ¹⁴ Anum aan ḡḡ maam te Meljege Isa k'tēdga kalaṅ se, maam m'jeel maakum ki, nakṅ kōsn jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, ḡḡḡ. Num ken debm jaay aak nakṅ kōs se aan ḡḡ nakṅ aṅ tujṅ naan Raa ki num, ōnte kōḡo. ¹⁵ Ken taa kōḡo jaay naai tujṅ maakṅ genaai se, keḡe naai ok maakje doṅ ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naṅa, bin num taa kōḡo se, ōnte 'kutn genaai. ¹⁶ Nakṅ ken naai saap ḡḡ jiga se, ḡḡ jee kuuy kic ḡo aṅ kaakiṅ aan ḡḡ nakṅ jiga. ¹⁷ *Maakṅ Gaar Raa se, oliṅ ute nakṅ kōḡo ḡḡ ute kaay eyo. Num maakṅ Gaar Raa se je nakṅ ute doobiṅa, lapia ḡḡ maak-raapm ken *Nirl Salal lee eḡ jeege tu. ¹⁸ Debm doobm al-Masi ki jaay tēdn naabm ese se, naṅ tōl Raa ki ḡḡ jeege paac tōmiṅa.

¹⁹ Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tēdki nakṅ ken ajeki noogo j'aki ziidn ḡaa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰ Taa kōḡo se, ōnte tujṅ naabm Raa. Deere, nakṅ kōsn tuj debkilimi naan Raa ki se ḡḡḡ, naḡo taa kōs sum ḡo, 'tēd genaai 'koocṅ doobm al-Masi ki num, ōnte kōsn kōsn se. ²¹ Bēeki se, nam ōnte tēd nakṅ ken 'tēd genaṅ koocṅ doobm al-Masi ki: taa naṅ se ḡo ōnte kōsn daa, ōnte kaay tōḡo ḡḡ ōnte tēdn ne ḡim kuuy ken 'tēdn genaai koocṅ doobm al-Masi ki. ²² Nakṅ ken naai jeel maaki ki se, 'bōobiṅa. Ōṅ nakṅ se 'tēdn daan naai ki ute Raa sum. Taa

* 14:11 Aak Eza 45.23 ḡḡ 49.18.

naan se 6o, debm ken ted naka jaay maakin naaj eyo ɔ jeel nakn naan ted se jaay jiga se, naan se maakin raap aak eyo. ²³ Num debm ted naka jaay maakin naaj do ki ɔ jeelin nakn naan ted se jig ey se, booro utu koocn don ki, taa naan maakin naaj naaja ute naan se kic 6o naan ɔs tap. Bin num nakgen k'ted paac jaay, ken k'jeelinki maakjege tu ɔ k'naajki do ki ɔ k'tedinkiga num, kese k'tedkiga *kusiṅa naan Raa ki.

15

Jeki beɛ jeege tun kuuy kici

¹ Naajegen k'toogki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ɔk toog eyo gen king doobm *Raa ki se ɔ j'onṅte jeki nakn ken ajeki tool naajege tu sum. ² Naṅa naṅa kic 6o je nakn ken tool naapiṅ ki taa aṅ tedn beɛ ɔ aṅ noogiṅ kɔkṅ doobm al-Masi se toogṅ 6aa ute naaniṅa. ³ Jeelki, al-Masi se je te beɛ naan mala eyo, num aan goɔ ken Kitap taad ɔ: *Naajṅ ken k'naaji naai Raa se, kese k'naajum maama.** ⁴ Anum taargen ken k'raaniṅo do dɔkiṅ maakṅ Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se 6o ken ajeki kedn kaay kaama ɔ ajeki sel maakjege taa j'aki kɔnd dojege do Raa ki. ⁵ ɔṅ Raa debm kedn kaay kaama ɔ debm sel jeege se, asen tedn aki king dɔokṅ taarse kalan aan goɔ ken Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay 6o, maakse 'tedn kalan ɔ mindse kic tedn kalan, naase aki *nookṅ Raa ken Bubm Meljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum ɔkki naapa jiga aan goɔ ken al-Masi ɔksen naase jiga se. Bin se aki kol jeege 'nookṅ Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay baado ted debm tedn naabm Yaudge se, taa nakn ken Raa taado bugṅ Yaudge tu ɔ utu aden ted se, naan teddesiṅga ute doobiṅa ɔ kese je aden taadn ɔ Raa se naan tuj ɔrmiṅ eyo. ⁹ ɔṅ naan baado se, taa jeege ken Yaudge ey kic 6o nookṅ Raa taa beṅa aan goɔ ken Kitap taad ɔ:

Taa naan se 6o, maakṅ jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai toomɔ;

ɔ maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookṅ roi.†

¹⁰ Ter Kitap taad ɔ:

Naasen jee 6aa se paac se 'tedki maak-raapo

ute jee ken Raa beɛr tooddenṅa toodo ɔ naade tedga jee naange se.‡

¹¹ ɔṅ ter daala Kitap taad ɔ:

Naasen paacṅ ken Yaudge ey se, 'toomki Meljege Raa

ɔ ɔṅ jeege 6aa se paac, aṅ nooko.§

¹² ɔṅ ter debm taad taar teeco taar Raa ki roṅ Ezayi kic taadga daala ɔ:

Deba utu ade teecn metjil Jεε* ki se ɔ naan se utu ade 6aa kɔsn gaara do jeege tu paac

ɔ metjil jeege do naan ki paac utu kɔnd dode don ki.†

¹³ ɔṅ Raa ken ted jeege ɔnd dode don ki ɔ ken naase aalki maakse don ki se, asen kedn maak-raap dena ute lapia. Taa naan se 6o, ute toogṅ *Nirl Salal se, naase aki kɔnd dose paac don ki.

Pɔl taad mɛn taar naabiṅa

(2Kɔr 10.13-18)

¹⁴ Genaaṅge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeege ken lee ted nakgen beɛ. ɔṅ taar met ki se kic, naase 'jeel ɔkkiga metiṅa. ɔṅ naase se,

* **15:3** Aak KKR 69.9. † **15:9** Aak KKR 18.49. ‡ **15:10** Aak Dt 32.43. § **15:11** Aak KKR 117.1. * **15:12** Jεε se bubm Gaar *Daud. † **15:12** Aak Eza 11.10.

aaskiga gen dejn naapa. ¹⁵ Na6o maakn maktub ken m'raansen ese se, nakgen metinge se maam m'taadsenoga metin tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase l'jeelinkiga jeele. Jo ken olum jaay m'taadsen metn nakgen se tal se, taa beε Raa ken tedum se, ¹⁶ m'tedga debm tedn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ed rom paac gen taadn Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic 6o 'kaal maakde don ki oo bin se, naade tedn goo *serkn ken too Raa ki. Jo ken tedde jaay naade ted jee Raage se, kese *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naan se 6o, maam ken m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'ted Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dim ey sum, num m'je 6o m'taadn nakn ken al-Masi ted ute doobm maama ken taa jeegen Yaudge ey se tookn taar Raa. Jo naabm se, naan tedn ute naabum ken maam m'teda oo ute taarum ken maam m'taada, ¹⁹ oo ute toojn Nirl Salal se, naan olum m'tedn nakn-koo6ge ute nakgen deel doa. Bin 6o goto 6aa se paac, maam m'taadga Labar Jigan gen al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakn geger ken Jeruzalem ki bini m'aan taa naan ken Iliri ki. ²⁰ Na6o maam se daayum m'je taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se, gotn ken k'taad te ro al-Masi ey barto. Anum jee ken booyga booy taar gen jee dooygen kuuy se, maam m'je m'6aa gotn ese ey sum, taa maam se m'je tedn naab eyo do naabm gen deb kuuy ki. ²¹ Taa naan se 6o, maam m'ted aan goo ken Kitap taada:

Jee ken booy j'ooode te maanin ey se, naade utu an kaaka.

Jo jeegen ken booy te taarin ey se le, naade utu booy k0kn taarina.†

Pol je 6aa merte

²² Kese 6o nakn gaasumga doobo met dena gen 6aa gotse ki. ²³ Anum borse jaay 6o, naabum gotn ara se nanja. Ey num m'okga 6aara dena ken maam m'je m'6aa gotse ki, na6o m'on te doob eyo. ²⁴ Anum ken maam jaay m'6aa taa naan Espan ki se, maam m'kaal gotse ki. Deere, ken am kolum m'6aa gotse ki se, taa m'asen 6aa kaak jaay am tooo oo ken maam jaay m'aanga gotse ki se, m'ting coko jaay 6o som amki noogn gen 6aa taa naan Espan ki. ²⁵ Num borse se, maam m'6aa 6aa maakn geger ken Jeruzalem ki taa 6aa noogn jee Raagen gotn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa gen tustn naka gen noogn jee Raagen Jeruzalem ki jaay ok dim ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge 6o uuno doa taa ade noogo. Ken deer se, naade kic ok see dode ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se gen kon beε Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade noogn Yaudge ute maalde kici. ²⁸ Ken naabm se jaay m'nanjiga oo nakse jaay 6aa m'edinga genaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'6aa taa naan Espan ki oo maam m'utu m'kaal gotse ki kici. ²⁹ Maam m'jeele, 6ii ken m'kaan gotse ki se, *al-Masi asen tedn been den aak eyo.

³⁰ Genaaenge, 'booyki m'asen taada: aan goo naajeege j'aalki maakjege do Meljege Isa al-Masi ki oo ute maak-je ken *Nirl Salal edjeki do naapge tu se, aayki kaamse 'doki gen tond metn Raa taa maama. ³¹ Tondki metn Raa ken maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. Jo ter 'tondki metn Raa taa nakn ken maam m'6aa kedn jee Raage tun maakn geger ken Jeruzalem ki se, nakn se naade an kokin jiga aden tedn beε. ³² Bin 6o, ken Raa jaay je num, maam m'utu

† 15:21 Aak Eza 52.12.

m'6aa gətse ki ute maak-raapo ɔ ken m'aanga naane se, m'utu m'6aa tɔɔl maakuma. ³³ Ɔn Raa debm kɛdn lapia jeege tu se, 'king ute naase paac. *Amin.

16

*Pəl ɔl tɔɔsin jeege tun *Rɔm ki*

¹ Maam m'ɔlsen genaajegen mɛnd ken roŋ Pɛbe, naan se mɛnd mɛc ɔ tɛdn naabm *Raa maakŋ *egliz ken maakŋ gɛgɛr ken Sankre ki. ² Ken naan aan ɔŋsega num, aan gɔɔ jee Raagen lee ɔk naapa jiga se, naase kic ɔkiŋki jiga bin kici. Maakŋ naabiŋ ken naan je tɛd paac se aakiŋki jaay dɪm baatinga num 'noogiŋki. Taa naan se noogoga jeege dɛna ɔ maam mala kic, naan noogumga.

³ 'Tɛdki tɔɔse Priska ki ute gaabiŋ Akilas ki. Naade se tɛd naabm Isa *al-Masi ute maam kalan. ⁴ Naade mala kic ɔo jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakŋ naade tɛdo ese se, maam m'kalum ki sum ɔo m'tɔɔmde eyo, num eglizge paacŋ maakŋ taa naange tun malinge Yaudge ey se kic ɔo tɔɔmde. ⁵ 'Tɛdki tɔɔse eglizn ken lee tus ɔeɛde ki se kici.

'Tɛdki tɔɔse mɛdn dom Epaynet ki. Taa naan Azi ki se, naan ɔo debm aal maakiŋ deet do al-Masi ki. ⁶ Mari ken tɛdga naaba dɛn taa naase se kic, 'tɛdiŋki tɔɔse. ⁷ 'Tɛdki tɔɔse Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge ɔ k'tɔkjeno dangay ki kalan kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gɔtde. Ɔo naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

⁸ 'Tɛdki tɔɔse Ampliatus ki. Doobm Meljege tu se, naan mɛdn doma. ⁹ 'Tɛdki tɔɔse Urban ki. Naan se debm ken k'tɛdn naabm al-Masi kalan se. Ɔo Stakis ken mɛdn dom se kic, 'tɛdiŋki tɔɔse. ¹⁰ 'Tɛdki tɔɔse Apɛlesn ken ɔk doobm al-Masi ɔn se. Ɔo 'tɛdki tɔɔse jee maakŋ ɔee Aristobul ki kici. ¹¹ 'Tɛdki tɔɔse taasum Ɔrɔdion ki. Ɔo jee maakŋ ɔee Narsis ken aal maakde do Meljege tu se kic 'tɛddeki tɔɔse.

¹² 'Tɛdki tɔɔse Tripɛn ute Tripoz ki, mɛndgen se tɛdoga naaba dɛna Meljege tu. 'Tɛdki tɔɔse genaam ken mɛnd ken roŋ Persid ken maam jeŋ doobm al-Masi ki se. Naan kic tɛdga naaba dɛn aak eyo Meljege tu. ¹³ 'Tɛdki tɔɔse Rupus ki, naan ken Meljege bɛɛr ɔdɪŋga kɔɔd se. Ɔo 'tɛdki tɔɔse koŋ ki ɔ koŋ se tɛdn aan gɔɔ ko maam kici.

¹⁴ 'Tɛdki tɔɔse Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tɛdki tɔɔse Pilolog ute Juli ki ɔo Nere ki ute genaan mɛnd Olympas ɔo jee Raagen paacŋ utu iŋg te naade se kici.

¹⁶ Ken '6aaki ɔaa tɛdn tɔɔse se, 'baam 'tɔkki naapa ɔo aayki ciil naapge. Eglizgen paacŋ gen al-Masi ken gɔtn ara se, tɛdsen tɔɔse.

Dejŋ Pəl ken kaam mɔɔtn

¹⁷ Genaamge, 'booyki m'asen taada: ɔndki kɔndɔ ute jee ken gaan jeege ɔo iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. Ɔɔdki dose dɔkɔ rode ki! ¹⁸ Taa jee se naade tɛdn naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap ɔo do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen ken tɔɔl jeege tu ɔo ute taargen se naade lee dɛrl jeege ken jeel mɛt nakgen ese se eyo. ¹⁹ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tɛdn jee jeel-taarge gen jeel tɛdn bɛɛ, ɔo bɛɛ ese se, *kusiŋ ɔkɔ kic ɔo ɔnte deepmsiŋki. ²⁰ Raa ken debm

kedn lapia jeege tu se, oppga baata *Bubm sitange se naan utu aano terecñ tōogin metn jese ki.

On Meljege Isa se asen tedn beena.

²¹ Timote ken k'tedn naaba kalan se tedsen tōose. Oo Lusius, Jason oo Sosipater ken taasumge se kic, tedsen tōose.

²² Oo maam Tertius, ken Pol olum raan maktubm ara se kic, m'tedsen tōose ute ro Meljegen ken tumjekiga k'tedkiga kalan se.

²³ Gayus kic bo tedsen tōose; maam Pol se, naan bo debm ken okum been ki oo jee *egliz ki kic bo lee tus gotin ki kici. Erastn ken debm bōob gursn gen geger se kic, tedsen tōose oo Kartus genaaje kic bo, tedsen tōose.

²⁴ [Naase paacki se, on Meljege Isa al-Masi asen tedn beena. *Amin.]*

*K'nookki Raa

²⁵ K'toomki Raa! Taa Raa se naan ok tōogoo oo ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se, asen tedn naase aki kōkñ doobm al-Masi se tōogoo. Taa do dōkin se metn taar se, *Raa taad te metin jeege tu eyo, ²⁶ num borse ute taargen ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dōkin se, naan taadga metn taar se toodga tal. Bin bo Raa ken Daayum se ol k'taadga metin jeege tun baa se paac taa naade kic paac kōñ doobm gen tookñ kaal maakde don ki oo tookñ taarina.

²⁷ Tōomki Raa ken kalin ki sum bo debm jeel-taara se, oo daayum daayum k'nookin ki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

---

* **16:24** Maakñ Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se, bersen ara se, gōo.

Maktubm deet deetn ken Pəl raanij̄n eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deetn ken Pəl raanij̄n eglizn Kōrint ki

Eglizn ken maakn̄ geger̄ Kōrint ki se, Pəl 60 andij̄n kaad ken naan̄ injo merte gen k-dige gen tēdn̄ naabm̄ Meljege Isa. Maakn̄ gegerge tun ken taa naan̄ Grəkge tu se, geger̄ Kōrint se k'jeel̄ jeel̄ gōtiṅa. Naan̄ ok̄ maala taa gōtn̄ se ok̄ gōtn̄ daar̄ markabge se gōtō kaam̄ dio. Anum̄ geger̄ Kōrint se ok̄ bulge ute jee daayge dēna. Dēn̄ jeege se inj̄ tēdn̄ nakgen̄ gōrdio. Kaad ken naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm̄ jeegen̄ kuuȳ 60 lee 6aano ɔ̄ uun̄ doobm̄ raadege dēna. Dēn̄ jee al-Masigen̄ Kōrint ki se, teeco maakn̄ jeege tun̄ ese se kici. Pəl booȳ labar̄ jee al-Masigen̄ Kōrint ki (1.11 ɔ̄ 7.11) ken aak̄ kin̄g jee Kōrint se ɔ̄ kin̄gden̄ ute jee uun̄ doobm̄ raagen̄ kuuȳ se, ɔ̄lden̄ saapa ɔ̄ tōnd̄ meta dēna do taarge tun̄ se. Taa naan̄ se Pəl maakn̄ maktubiṅ deet deet se, raan̄ tērdēn̄ do taardege tu se.

Pəl ɔ̄ tōosij̄n eglizn̄ Kōrint ki

¹ Ken ara maam̄ Pəl 60 m'raansen̄ maktubm̄ se ute genaajege Sosten. Maam̄ se *Raa 60 danjumo gen̄ tēdn̄ *debm̄ kaan̄ naabm̄ Isa al-Masi aan̄ gō̄ ken naan̄ maakiṅ̄ jen ro ki. ² Maktubm̄ se, maam̄ m'raansesij̄n̄ naase jee *egliz̄ ken gen̄ Raa ken̄ maakn̄ geger̄ ken̄ Kōrint ki. Ute doobm̄ Isa al-Masi se, Raa tēdsenga tēdkiga jee *salal. ɔ̄ Raa dan̄seno se, taa aki tēdn̄ jee naan̄ge ute jee gōtn̄ 6aa se paacn̄ ken lee eem̄ ro Meljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ 60 Melde ɔ̄ Mel̄ naajege kici. ³ ɔ̄n̄ Bubjege Raa ute Meljege Isa al-Masi asen̄ tēdn̄ bēede ɔ̄ asen̄ kēdn̄ lapia.

Pəl tōom̄ Raa taa jee Isa al-Masigen̄ Kōrint ki

⁴ Daayum̄ maam̄ m'tōom̄ Raa taa naase, taa bēe ken naan̄ tēdseni ute doobm̄ Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōokn̄ ken naase 'dōokkiga tēdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa ɛdsenga nakgen̄ bēe dēn̄ aak̄ eyo, ken tap ki se tēdsenga 'jeelkiga taadn̄ Taar Raa ɔ̄ ɛdsenga jeel̄ nakge paac. ⁶ Taar ken naaje k'taadsen̄ gen̄ al-Masi jaaȳ naase 'booyki sum̄ se, naase ok̄in̄kiga maakse ki tōogō. ⁷ Bin 60, nakgen̄ paacn̄ ken Raa ɛd̄ jeen̄ge tu se, naase kic̄ ɔ̄nkiga naasen̄ ken inj̄ aakkī kaak̄ kaam̄ Meljege Isa al-Masi ken̄ utu adē teecn̄ naanse ki pirsil̄ se. ⁸ Raa se naan̄ 60 debm̄ ken̄ asen̄ kēdn̄ tōogō binī aki kaan̄ do taar tōoliṅ̄ ki. Bin 60 6iī ken̄ Meljege Isa al-Masi adē 6aa se, j'kōn̄ ne dīm̄ aak̄ kus rose ki eyo. ⁹ Deere, Raa se naan̄ tuj̄ ɔ̄rmin̄ eyo, naan̄ 60 debm̄ ken̄ dan̄seno, taa aki tum̄ tēdn̄ kalan̄ ute Goonij̄n̄ Isa al-Masi ken̄ Meljege se.

*Jee *eglizn̄ Kōrint ki tōp̄ naapa*

¹⁰ Borse genaamge, ute ro Meljege Isa al-Masi se, m'eemsen̄ nō̄ metse ki m'ɔ̄: ɔ̄nte 'tōpki naapa, na60 naase 'paacki ok̄ki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ɔ̄nkī maakse 'tēdn̄ kalan̄ ɔ̄ saapse kic̄ 60 ɔ̄niṅkī 'tēdn̄ kalan̄. ¹¹ Deere genaamgen̄ doobm̄ *al-Masi ki, jee maakn̄ 6ee Klɔe* ki 6aadō taadum̄ ɔ̄ maakn̄ kin̄gse ki se, naase se taarse ok̄ mētn̄ naap̄ eyo. ¹² Num̄

* 1:11 Klɔe se daan̄ naane mēnd̄ tēdn̄ suukn̄ ken lee daan̄ geger̄ Kōrint ute gen̄ ɛpez̄ ki.

do taar ken se 60, maam m'je m'asen taadn metiṇa: maakse ki se, deb kalan taad ɔ: maam se m'debm Pɔl, debm kuuy deek ɔ: maam se m'debm Apɔlos, ɔ debm kuuy taad ɔ: maam se m'debm Pier, ɔ debm kuuy kic deek ɔ: maam se le m'debm al-Masi. ¹³ 'Saapki tu al-Masi se, j'an kɔŋ nigŋ ne? Maam Pɔl 60 ken k'tup k'tɔolum ro kaag ki taa naase se la? Lɔ *k'batizseno se ute ro maam m'Pɔl la? ¹⁴ Maam m'tɔom Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵ Taa naan se 60, nam maakse ki se 'kɔŋ deekŋ ɔ naase se k'batizseno ute ro maam Pɔl. ¹⁶ Waay, tɛdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakŋ 6ee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum. ¹⁷ Taa al-Masi se, ɔlumo gen batizn jeege eyo, num gen taadn Labariŋ Jiga se 60 jeege tu. Ɔɔ taariŋ se, maam m'an taadn ute taar nijim ken jeege booyiŋ aan gɔɔ gen debm jeel-taar lee taad se eyo, taa ken maam jaay taad ute jeel-taar gen jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tɛdn nakŋ cɛɛ.

Jeel-taar Raa se j'ɔŋiŋ gɔtn *al-Masi ki

¹⁸ Deere, jee iig kiig se, taar ken k'taadn gen Isan ooy do kaag ki se, kese naade aakiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge. Num ganŋ naajegen j'aajki kaaj se le, taar se 60 ken taadjeki tɔɔŋŋ Raa. ¹⁹ Taa maakŋ Kitap ki se Raa taad ɔ: *Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'an daara;*

ɔ metɛkdege se le, maam m'utu m'an tɛdiŋ 'tɛdn gɔtɔ.†

²⁰ Bin num gɔtn se jee jeel-taarge se, tap 60 taadn ɔ di? Ɔɔ jee jeel taad tɔɔŋŋ metn Ko Taar Raage se kic 60 taadn ɔ di? Ɔɔ jee jeel doobm taadn taargen maakŋ *duni ken 6orse se taadn ɔ di daala? Taa Raa se, jeel-taar gen jikilimge ɔk se, naan tɛdiŋ tɛdga nakŋ jee dɛrlge. ²¹ Deere, jikilimge, ute jeel-taar ken naade ɔk paac se kic 60, jeel-taar Raa se naade ɔŋ jeel ɔk te metiŋ eyo. Taa naan se 60, Raa uunoga doa gen kaajŋ jee ken aal maakde do Labar Jigan ken k'lee k'taadden se ɔ taar se jee kuuy aakiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge. ²² Jeegen Yaudge se je kaakŋ nakŋ-kɔɔbgen iino gɔtn Raa ki ɔ jee Grekge se le, naade je doobm ken an jeel-taara. ²³ Ganŋ naaje se, k'taad jeege tu j'ɔ al-Masi ken Raa taadn se 60 k'tup k'tɔoliŋ ro kaag ki: kese 60 taar ken tuj maakŋ Yaudge ɔ jeegen Yaudge ey se le aakiŋ taar ese se, taar jee dɛrlge. ²⁴ Num ganŋ jee ken Raa danŋdeno maakŋ Yaudge tu ey le maakŋ Grekge tu se, gen naade ki se, al-Masi se naan 60 tɔɔŋŋ Raa ɔ jeel-taar gen Raa ki kici. ²⁵ Taa nakŋ ken Raa tɛd jaay jeege aakiŋ aan gɔɔ nakŋ jee dɛrlge se, ute naan se kic 60, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔ nakŋ Raa tɛd jaay jeege aakiŋ aan gɔɔ naan ɔk tɔɔg ey se le, naan tɔɔg cir tɔɔŋŋ jikilimge.

²⁶ Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad ken Raa danŋseno se ken gen jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-taarge se, den eyo. Ɔɔ jee tɔɔg kic 60, naase ɔkki den eyo. Ɔɔ jeegen k'jeel jeel gɔtde maakŋ beedege tu kic 60 naase ɔkki den eyo. ²⁷ Anum Raa se bɛɛr tɔɔdo jeegen ken jikilimge aakden aan gɔɔ jee dɛrlge se 60 taa 'kol jee jeel-taarge se, ɔkɔŋɔ aden tɔɔɔ; ɔ jeegen ken jikilimge aakden aan gɔɔ jeegen ɔk tɔɔg ey se, Raa bɛɛr tɔɔddeno se taa 'kol jeegen ɔk tɔɔgɔ se, ɔkɔŋɔ aden tɔɔɔ. ²⁸ Raa bɛɛr tɔɔdo jeegen ken jikilimge aakden jeegen tɔɔl sɛr eyo, j'aalden maak ki eyo ɔ j'aakden aan gɔɔ nakŋ gɔtɔ se, bin 60 ute doobm naade se, jee ken tɛd rode magal magal se, Raa aden tɛdn naade se 'tɛdn jee rɛŋ rɛŋ.

† 1:19 Aak Eza 29.14.

29 Raa tēdn naan se taa nam nam 'kəŋ tōm roŋ naanin ki eyo. 30 Deere, naase se Raa dōksenga ute Isa al-Masi ɔ jeel-taar naajegen kən iino gōtn Raa ki se, naan ɔ al-Masi se. ɔ al-Masi se naan ɔ tēdjekiga k'tēdkiga jeegeen aak bεε naan Raa ki ɔ bεε tōdjekiga k'tēdkiga jee naange ɔ naan ɔdjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki. 31 Taa naan se ɔ Kitap taad ɔ: *Debm jaay je tōm roŋ num, ŋ'tōm roŋ do nakge tun Mēljege tēda.* †

2

Pəl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki

1 Genaaŋge, kən maam jaay m'iŋgo gōtse ki taa m'asen taadn *nakŋ kən Raa ɔyinga kōy taad te mētiŋ jeege tu ey se, maakŋ taarumge tu se, maam m'taadŋ te taargen ɔŋɔ ɔŋ eyo ɔ ute jeel taargen deel do eyo. 2 Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dīm kuuy eyo, nakŋ kən maam m'je jeel se, Isa *al-Masi ɔ Isa al-Masi se ɔ k'tup k'tōliŋ ro kaag ki se. 3 Kən maam m'iŋgo gōtse ki se, maam m'naam m'ok rom se tōgum baata, maam m'beere ɔkuma ɔ rom ook marga jεg jεg. 4 Taar kən maam m'taadŋni ute dooy kən maam m'dooyŋ se, m'taadŋŋ se ute jeel-taar kən jikilimge lee taadn nijim se eyo, num gaŋ maakŋ taar kən maam m'taadŋ se, kεse *Nirl Raa ɔ taad tōgŋa. 5 Bin ɔ, kaal maakŋ naase aalki se, 'tēdn do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tōgŋ Raa ki.

Jeel-taar kən *Nirl Raa ɔd jeege tu

6 Anum kεse ɔ jeel-taar kən naaje k'dooy jee al-Masigen kən jeel ɔkga kək doobm Mēljege. Jeel-taar ese se gen do *duni ara ute jeegeen ɔk tōgŋ inŋ do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se ɔ kən utu 'kut se. 7 Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kən jikilimge jeel mētiŋ eyo taa taar se Raa ɔydesiŋoga kōyo. Ey num Raa se kaad kən naan aalo te do naan ey bōrt se ɔ, naan uunoga kuun doa taa ajeki kēdn jeel-taariŋa gen kēnd maakŋ *nookiŋ ki. 8 ɔ jeel-taar se maakŋ magalge tun inŋ do jeege tu se nam kalan tap ɔ booy ɔk te mētiŋ eyo. Ey num kən naade jaay booy ɔkoga kək mētiŋ num, Mēljegen k'nookiŋ se, naade aŋ kōŋ tupm tōl ro kaag ki eyo. 9 Num gaŋ aan gō ɔ kən Kitap taada:

Nakŋ se nam bii kalan aakiŋ te ute kaamiŋ eyo

ɔ booyiŋ te ute biŋ eyo

ɔ nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tōnd daapiŋoga daap jeege tun jεna.*

10 Deere, nakgen se te doobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga mētiŋ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel naŋ nakge paac bini naŋ maakŋ maak-saap Raa ki kici. 11 Saapm debkilimi se tap ɔ, naŋa jeele? Gōtō! Kən jeel saapm debkilimi se, naan malin sum. ɔ Raa kic ɔ nam jeel saapiŋ eyo; kən jeel saapiŋ se, Nirl naan malin sum. 12 Anum Nirl naajege k'j'okki se gen do duni ara ki eyo, num Nirl kən naajege k'j'okki se iino gōtn Raa ki. Ute naan se ɔ naajege k'jeelki bεε kən Raa tēdjeki ute maraadiŋ se. 13 Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar kən jikilimge lee dooy jeege se eyo, naɔ naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar kən Nirl Raa ɔdjeni. Naaje k'taad mētn nakgen iino gōtn Nirl Raa ki jeege tun kən ɔk Nirl ese se.

14 Goon debkilim ɔnd doŋ do saapm naan malin ki sum se, 'kōŋ tookŋ do nak kən iino gōtn Nirl Raa ki eyo. Naan aakiŋ aan gō ɔ nakŋ jee dεrlge

᠔᠔ naan̄ lɛ, ɔŋ aasin̄ ɣɛn booy kəkŋ mɛtiŋ eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kaliŋ ki sum ʋo 'taadn̄ tɔəkŋ mɛtiŋ jeege tu. ¹⁵ Num ɣaŋ debm ɔk Nirl Raa se, naan̄ aak ɔk mɛtn̄ nakge paac. Ɔ᠔ naan̄ malin̄ lɛ, nam kuuy aŋ kəŋ kəŋŋ bɔɔrɔ doŋ ki eyo. ¹⁶ Aan ɣ᠔᠔ Kitap taad̄ ɔ᠔:

Saapm Mɛljege se tap ʋo nan̄a jeele ɔ᠔ nan̄a tap ʋo dejiŋoga?†
Anum naajege se j'ɔkki saapm ɣɛn *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tɛdn̄ naabm Raage

¹ Deere ɣɛnaamge, maam m'ɔŋ m'aasin̄ te eyo kɛn m'taadsen taadn̄ naase ki aan ɣ᠔᠔ jee kɛn ɔk *Nirl Raa. Naase se in̄gki aan ɣ᠔᠔ jee do *duni ki ɔ᠔ aan ɣ᠔᠔ gaangen sɛɛmɛ kɛn ɔ᠔obm *al-Masi ki, taa naan̄ se ʋo maam m'taadseni. ² Maam se m'ɛdseno kɔsn̄ deer eyo, naʋo m'ɛdseno si sum. Taa kɔsn̄ deer se, naase aŋki kəŋ kaas eyo. Ɔ᠔ ʋɔrse kic ʋo m'jeele, naase aŋki kəŋ kaasn̄ ɣɛn kɔsn̄ kɔsn̄ kɛn deer se eyo, ³ taa naase se in̄gki aan ɣ᠔᠔ jee do duni ki. Taa naase ɔkki maak-kilimi do naapge tu ɔ᠔ 'tɛdki dekɛŋɛ ute naapa kese je taadn̄ ɔ᠔ naase se in̄gki aan ɣ᠔᠔ ɣɛn jee do duni ki, ɔ᠔ kin̄gse se tec aan ɣ᠔᠔ ɣɛn jikilimɣen ʋaa se paac ey ne? ⁴ Kɛn naase jaay deb kalaŋ taad̄ ɔ᠔: maam ara m'debm Pɔl ɔ᠔ deb kuuy taad̄ ɔ᠔: maam ara lɛ m'debm Apɔlɔs, nakŋ naase in̄g 'tɛdki se, kɛse tec ɣɛn jikilimɣen ʋaa se paac ey ne?

⁵ Apɔlɔs tap ʋo nan̄a ɔ᠔ maam Pɔl ʋo nan̄a? Naaje se k'jee tɛdn̄ naabm Raage sum ɔ᠔ ute ɔ᠔obm naaje se ʋo, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. Ɔ᠔ naaje se, nan̄a nan̄a kic ʋo tɛdn̄ naabm kɛn Mɛljege ɛdiŋo kaam jin̄a. ⁶ Anum maam se m'ɔ᠔ɔ, Apɔlɔs debm ɔyiŋo maane, num ɣaŋ debm tɛdiŋ teep se, naan̄ *Raa. ⁷ Bin ʋo debm ɔ᠔ɔ ute debm kɔy maane se, naade se paac ɔk nook eyo. Naʋo kɛn ɔk nooko cir paac se, Raa kɛn tɛdiŋ teep se. ⁸ Debm kɔ᠔ɔ ute debm kɔy maane se, naade aas kaasa ɔ᠔ nan̄a nan̄a kic ʋo Raa utu aŋ kəŋŋ dal dubar naabiŋ kɛn naan̄ tɛɔa. ⁹ Taa naaje se k'tɛdn̄ naaba tɛlɛ ute Raa ɔ᠔ naase ʋo 'tɛdkiga aan ɣ᠔᠔ maakŋ-gɔtn̄ ɣɛn Raa ɔ᠔ aan ɣ᠔᠔ ʋee kɛn Raa utu iin̄in̄ kiin̄i.

¹⁰ Ute ʋɛɛ kɛn Raa tɛɔum se, maam m'ɔndga mɛtn̄ ʋea aan ɣ᠔᠔ debm tirdi. Ɔ᠔ debm kuuy se iin̄ do ki. Naʋo nan̄a nan̄a kic ʋo, ɔnd̄ kɔnd̄ɔ ute raay kɛn naan̄ 'kiin̄ do ki se. ¹¹ ʋɛɛ, mɛtn̄ ʋee se, j'uunga kuun mɛtiŋa. Ɔ᠔ nam ɔŋte kuun mɛtn̄ ʋee kuuy. Mɛtn̄ ʋee kɛn maam m'taadsen se lɛ, Raa ʋo uuno mɛtiŋa ɔ᠔ mɛtn̄ ʋee se, naan̄ ʋo Isa al-Masi. ¹² Do ʋee kɛn j'uun mɛtiŋ se, jee mɛtiŋe 'kiin̄ do ki ute daab, ute pudda ɔ᠔ ute kogen jiga jiga ɔ᠔ jeegen kuuy 'kiin̄ do ki ute kaagge, ute mumburu ɔ᠔ ute tɔyɔ. ¹³ Num ɣaŋ ʋii kɛn Raa 'kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, nan̄a nan̄a kic ʋo naabiŋ kɛn naan̄ tɛɔ se utu 'toodn̄ tal. Taa ʋii se 'tɛdn̄ aan ɣ᠔᠔ poodn̄ kɛn ɔy daab nakge se ɔ᠔ ʋii kɛn se ʋo nan̄a nan̄a kic ʋo 'kaakŋ jeel naabiŋ kɛn naan̄ tɛɔ. ¹⁴ Debm jaay naabiŋ naan̄ tɛɔ se ɔŋ ɔs te pood ey num, naan̄ se Raa aŋ kəŋŋ ʋɛɔina. ¹⁵ Num debm jaay naabiŋ naan̄ tɛɔ se ɔsga poodo num, naan̄ se 'kiin̄ ute jin̄a. Naan̄ malin̄ se 'kəŋ kaaja naʋo aan ɣ᠔᠔ debm kɛn k'naak k'j'ɔɔdiŋ doŋ maakŋ pood ki.

¹⁶ 'Jeelki, naase se ʋo 'ʋee ɣɛn Raa. Ɔ᠔ Nirl Raa se utu in̄g maakse ki. ¹⁷ *ʋee Raa ese se jaay debm tɔkinga num, naan̄ kic Raa aŋ kutu. Taa ʋee Raa se naan̄ *salal ɔ᠔ ʋee Raa ese se, taad̄ ute naase.

† 2:16 Aak Eza 40.13.

¹⁸ Bin se, nam ɔnte kaan roŋ dala. Maakse ki se jaay debm saap ɔ naan debm jeel-taara aan gɔɔ jee jeel-taargen do duni ki ara num, beeki se, ŋ'ted roŋ debm derle naan jeege tu ɔ bin jaay ŋ'tedn debm jeel-taar mala mala. ¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden naanin ki se aan gɔɔ jee derlge. Taa naan se 60 Kitap taad ɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Raa tɔkdɛ do metekde ki**. ²⁰ Ter Kitap taad daala ɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Meljege Raa jeel saapde ɔ saapm naade se, naan jeelin saapm tɔɔl ser eyo.*† ²¹ Bin num nam ɔnte tɔɔm roŋ ute nakŋ ken jikilimge lee tɛda. Taa nakge paac se 'gen naase: ²² maam Poli, Apɔlɔsi, Pieri, duni bɔrse, nakŋ ken utu kaan do kingjege tu ey le do yojege tu ɔ nakgen 'kaan maakŋ kingjege tun bɔrse ey le ken 'tedn naan ki se, nakgen se paac se 'gen naase. ²³ Taa naase se 'tedkiga gen al-Masi ɔ al-Masi se le naan gen Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se le, k'jee tedn naabm al-Masige ɔ nakŋ *Raa ken ɔyinga kɔyɔ ken jeege jeel metin ey se, Raa edjesinga kaam jije taa j'an taadn jeege tu. ² Anum debm j'edfinga naka kaam jin se, ŋ'ɔnte tujn ɔrmin do ki. ³ Maam se ɔlum eyo ken naase 60 amki kɔjn bɔɔrɔ dom ki, ey le ken jee kɔjn bɔɔrge 60 am kɔjn bɔɔrɔ dom ki. ɔ maam mala kic 60, m'kɔjn bɔɔrɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dim eyo. Na6o keɛe am kɔŋ daapm taarum eyo. Anum debm ken am kɔjn bɔɔrɔ dom ki se, Meljege. ⁵ Taa naan se 60 ken kaadn j'onɔn jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki bɔɔrɔ do nam ki, anum 'booyki Meljege ade 6aa jaayo. Naan 60 nakŋ ken j'ɔyinga kɔy maakŋ gɔt ken ɔɔf se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal. ɔ taar ken maakŋ jikilimge tu se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal kici. Jaay 60, naŋa naŋa kic j'an tɔɔmin do naabin ken naan tɛda. ⁶ Taa naan se 60 genaamge, ken ɔlum jaay m'taad taa Apɔlɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'ted se 60 asen dooyo ɔ bin se naase aki kɔŋ deel do taar ken Kitap taad se eyo. Bin se naŋa naŋa kic 60 ɔnte magal roŋ gen beer kuun deb kalan ɔ deb kuuy se naan an kɔɔdn kundu. ⁷ Anum naai tap 60 'ted roi jukudum se gen di? Nakŋ naai ɔk se le, Raa 60 edi. ɔ nakŋ ken jaay j'edisin ked sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan gɔɔ Raa 60 edisin ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔki nakŋ maakse je paac 60, ɔŋinŋkiga ɔ naase 60 'tedkiga jee nak denge ɔ naase 60 'tedkiga gaaringe ɔ naaje le, k'gaaringe eyo! Maam m'je se ken naase 60 gaaringe deer num, ɔ ute naan se naaje kic j'kɔsn gaara bɔrse ute naase. ⁹ Maam m'saapm m'ɔ naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tedfen k'tedga metn jeege tu aan gɔɔ jee ken k'tɔkdɛ gen 6aa tɔɔɔ. Aan gɔɔ naade se Raa ɔnje naaje kic do *duni ki se j'aakjen metje naan *kɔdn Raage tu ɔ naan jikilimge tu. ¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gɔɔ jee derlge, num gan naasen ken 'dɔɔkkiga ute al-Masi se le, jeege aaksen naase se 'tedkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gɔɔ jee ɔk tɔɔg eyo ɔ naase le, jeege aakse naase se jee ɔk tɔɔgɔ! Naase se jeege aalsen maak ki, na6o naaje se le, nam tap 60 aaljen maak ki eyo! ¹¹ Bini bɔrse kic 60a ute maane utu tɔɔljen tɔɔl rɔk. Kal tuusje kic 60 utu daayjen daaye ɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔ naaje j'utu k'lee lee wari rɔk. ¹² Naaje k'dabar k'tedn naaba ute jije jaay 60 k'j'ɔɔ. Jeege naajje ɔ naaje k'j'ɔɔden 60oro. K'dabarje kic 60 naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiŋa.

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

¹³ Naaje se, jeege lee taadjfen taar ing kus roje ki ɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim ken ɛdden kaay kaama. Bini ɔorse kic ɔ jikilingen duni ki se, aakjen naaje se aan gɔɔ idikɲ roa ɔ aan gɔɔ nakɲ do danos ki.

Jee Korint ki se Pɔl jede aan gɔɔ gɛninge

¹⁴ Ken ɔlum jaay maam m'raansen taargen se, taa m'asen kɔl maakɲ sɔkɔɲ ki eyo, num aan gɔɔ naase gaan maakjemge se, m'je ɔ m'asen kaal bisi ki. ¹⁵ Anum ken doobm *al-Masi ki jaay ɔkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. ɔ maam ken m'taadsen Labar Jigan gɛn al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum ɔ m'tɛdga bubse. ¹⁶ Bin ɔ maam m'dɛjsen m'ɔɔ: uunki ɔlɔtn maama. ¹⁷ Taa naan se ɔ, maam m'ɔlsen Timote ken goon kɔɔɲ maakuma ɔ debm tuj ɔrmin eyo doobm Mɛljege tu. Ken naan jaay ɔaa ɔɲsega se, naan asen taadɲ doobm ken maam m'leen doobm Isa al-Masi ki se. ɔ gɔɔ ɔaa se paac, maam m'dooy jeegeen *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸ Jee mɛtinge maakse ki se, magal rode. Naade saap ɔ maam m'kɔɲ tɛrl ɔaa gɔtse ki eyo. ¹⁹ Ken Mɛljege je num, sɔm m'utu m'ɔaa gɔtse ki, ɔ ken maam m'aanga num, m'ɔaa booy mɛtn taar jee ken magal rode se sum eyo, num m'kaakɲ nakɲ ken naade lee tɛda. ²⁰ Ken jeegeen jaay Raa ɔs gaar dode ki se, naade taadɲ ute taarde sum eyo, num maakɲ kingde ki se, naade taad tɔɔgɲ Raa. ²¹ Naase tap ɔ 'jeki di? M'asen ɔaa kɔɲ ute taar urlu ɔ ute maak-je lɔɔu 'jeki m'asen ɔaa kɔɲ ute sirdi le?

5

Jee Raage se mɛtinge cɛɛpm ute rode

¹ Gɔɔ ɔaa se paac, jeege taad ɔ naase se, 'lee ɛɛski naapge rɛɲ rɛɲ. Nakɲ ken debse tɛdɲ se, jee jeel *Raa mal ey kic ɔ ɔ tɛd naan se eyo: naan se toof te mɛnd bubina. ² Ute naan se kic ɔ naase 'tɔɔmki tɔɔm rose. Ey num naase se, maakse 'tuju ɔ debm jaay tɛd nakɲ bin se, bɛɛki num, 'tuurinɲki naatn maakse ki. ³ Deere, maam se m'dɔkɔ naɔɔ saapum se te naase. Anum debm tɛd nakɲ bin se, maam m'ɔjɲga ɔɔɔɔ doɲ ki aan gɔɔ maam m'utu maakse ki. ⁴ Ken naase 'tuskiga ute ro Mɛljege Isa se, saapum se ute te naase ɔ gɔtn se Mɛljege Isa taadɲ tɔɔgɲa. ⁵ Naase se, debm tɛd nakɲ bin se, j'ɔɲɲɲ kaam ji *Bubm sitange an dabara taa maakje daa ro ken naan ɔk se 'tɛdɲ gɔɔ ɔ bin ɔ *ɔii ken Mɛljege adɛ ɔaa se, kɔɲ se 'kɔɲ kaaja.

⁶ Nakɲ naase 'tɛdki jaay 'tɔɔmki rose ro ki se, doobɲ eyo. Naase 'jeelki ey la, ɔɔmɔ ɔkɔ jaay j'ɔmbɲga do rujɲ gɛm ken j'ɛcinga kɛc se, iinɲ paac. ⁷ ɔɔm ken do dɔkin ken taad te *kusɲ se, ɔɔki dose ro ki. Bin ɔ aki tɛdɲ aan gɔɔ rujɲ gɛm ken j'utu j'ɛciɲ kɛc jaay j'ɔmbɲ te ɔɔm ey se. Taa *al-Masi se, naan ɔ ɛd rɔɲ *sɛrkɛ taa naajege aan gɔɔ *goon baatn ken Yaudge lee tɔl ɔii *laa Paakde ki se. ⁸ J'ɔɲte 'tɛdki laajege ute mappan ken ɔk ɔɔm do dɔkin se. ɔɔm ese se, je taad ute nakgen jig eyo ɔ ute nakgen kusɲa. Anum k'tɛdki laajege se ute mappan ken ɔk ɔɔm eyo, kɛse je deekɲ ɔ ute maakɲ kalan ɔ ute ken mɛt ki.

⁹ Maakɲ maktub ken maam m'raansen kaam mɔɔtn se, maam m'deeksenga m'ɔɔ: jee ken lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, ɔɲte tɔkdeki mɛde. ¹⁰ Kɛse maam m'je taad ute jee do *duni ken lee ɛɛs naapge rɛɲ rɛɲ, ey le jee lee dɔɲ nakɲ jeege, ey le jee boogge, ey le jee maragge paac se eyo. Ken bin num, jee do duni ki se, naase adɛki teecɲ kɔɲɔ. ¹¹ Gɔɔ, bin eyo!

Maam m'raanŋen se taa debm taad ɔɔ naan̄ genaa doobm Isa ki, jaay ɔɔ ɛɛsn mɛndge rɛŋ rɛŋi, ɔɔogo, tɛd maraga, ɔɔd jeege, aay tɔtɔ deel te gɔtɪŋa, ɔɔ kucun jeege se. Debm bin se, ɔŋte 'kɔkiŋki mɛdɛ ɔɔ kɔsɔ kic ɔɔ, ɔŋte 'kɔski ute naan̄a. ¹²⁻¹³ Anum jee kɛn doobm al-Masi ki ey se, maam ɔɔ m'adɛ kɔjŋ bɔɔrɔ dɔdɛ ki eyo, num naadɛ se Raa ɔɔ kɛn utu adɛn kɔjŋ bɔɔrɔ dɔdɛ ki. Num naase se, ɔjki bɔɔrɔ do genaasege tun doobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Debm kusin̄ se, 'tuurin̄ki naatn̄ maakse ki.**

6

*Gɛnaagen doobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Kɛn maakse ki jaay deb kalan̄ ɔk taara ute gɛnaan̄ num, naase, ɔŋki jee Raage ɔɔ 'sakakin̄ki gɔtn̄ jeege tun jeel *Raa mal ey se gɛn dɪ? ² 'Jeelki jee Raage ɔɔ utu kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tun do *duni ki se. Num kɛn jee duni ki jaay naase ɔɔ utu adɛki kɔjŋ bɔɔrɔ num, taargen sɛɛm sɛɛm daanse ki se, naase ɔŋ aaski gɛn tɔɔlin̄ ey ne? ³ Naajege ɔɔ j'utu j'aki kɔjŋ bɔɔrɔ do *kɔdn̄ Raage tu se, naase tap ɔɔ 'jeelki ey la? Kɛn bin num, mɛt kando naajege j'an̄ki kaasn̄ gɛn taadn̄ tɔɔl taargen do duni ki se! ⁴ Naɔo kɛn naase jaay ɔkki taara daanse ki se, naase 'ɔaaki gɔtn̄ jee kɔjŋ bɔɔrge tun *egliz aaldɛn maak ki eyo. ⁵ Maam m'taadsɛn taa sɔkɔŋ asɛn tɔɔɔ. Maakse ki se, gɛnaa kɛn jeel-taar kɛn asɛn kaakŋ mɛtn̄ taarse se tap ɔɔ, gɔtn̄ ne? ⁶ Num gan̄ j'aak gɛnaa kɛn doobm Isa al-Masi ki kɛn ɔk taara ute gɛnaan̄ kɛn doobm al-Masi kic se ɔɔ ɔaa sakakin̄ naan̄ jeege tun doobm al-Masi ki eyo. ⁷ Anum kɛn ɔkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kɛse naase oockiga doobm Raa ki. Kɛn deba jaay tujsega se naase ɔŋ aasin̄ki ey ne? Kɛn deba jaay 'ɔoogga ne dɪmse se naase ɔŋ aasin̄ki ey ne? Kɛn naase ɔŋ aasin̄kiga se, bɛɛ cir kɛn naase adɛki ɔaa sakak se. ⁸ Num gan̄ naase ɔɔ 'lee 'tujki jeege tu ɔɔ 'lee ɔoogki nakŋ jeege. ɔɔ jee kɛn naase 'lee 'tɛdɛki nakŋ se dɔdɛ ki se, naadɛ se ɔɔ gɛnaasegen doobm Isa al-Masi ki. ⁹ Naase 'jeelki, jeegegen kɛn tɛdn̄ nakge ute doobin̄ ey se, 'kɔŋ kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki eyo. ɔŋte 'kaan̄ki rose dala: jee lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, jee maragge, gaabgen lee ɛɛs mɛnd jeege ute mɛndgen lee ɛɛs gaabm jeege, gaabgen paacŋ kɛn lee ɛɛs naapa, ¹⁰ jee ɔoogge, jee tamage, jee aay tɔtɔ deel te gɔtɪŋa, jee kɔɔdn̄ jeege, jee tujŋ nakŋ jeege, naadɛ se paac 'kɔŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo. ¹¹ Bin ɔɔ do dɔkin̄ maakse ki se, jee mɛtinge tɛdɔ nakgen se, num gan̄ ute ro Mɛljege Isa al-Masi ɔɔ ute Nirliŋ se, Raa *tug dɔapsega, tɛdsɛnga 'tɛdkiga jee naan̄ge ɔɔ aakkiga bɛɛ naan̄in̄ ki.

**Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad ɔɔ: Maam se, m'ɔk doobo gɛn tɛdn̄ nakge paac. Deere, maam se m'ɔk doobo gɛn tɛdn̄ nakge paac naɔo, nakge paac maakŋ se, ɔŋ tɔɔlum sɛr eyo. Deere, maam se m'ɔk doobo gɛn tɛdn̄ nakge paac, naɔo maam se m'kɔŋ kɔŋ rom gɛn tɛdn̄ ɔul ne dɪm eyo. ¹³ Tɛr nam taad ɔɔ: Nakŋ-kɔsɔ se, k'tɛdɪŋ taa maaka, ɔɔ maaka se lɛ gɛn nakŋ-kɔsɔ. Deere, num nakŋ-kɔsɔ ute maaka se Raa utu adɛn tɛdn̄ 'tɛdn̄ gɔtɔ. Num gan̄ ro se, Raa tɛdn̄ gɛn kɛɛsn naapm rɛŋ rɛŋ eyo, taa rojege se naan̄ gɛn Mɛljege, ɔɔ Mɛljege se lɛ naan̄ ɔɔ Mɛl rojege. ¹⁴ ɔɔ Raa kɛn duro Mɛljege daan̄ yoge tu se, ute tɔɔgin̄ se, naan̄ utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki nan̄a nan̄a kic ɔɔ maakŋ ro *al-Masi ki se, naan̄ tɛdga ron̄ kaam kalan̄. Bin se, maam se m'kɔŋ kuun ro al-Masi kaam kalan̄ jaay

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

m'an̄ tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kēse gōtō. ¹⁶Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba se, naade tum tēdga ro kalan. Taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Naaden di se tum tēd daa ro kalan.**

¹⁷Num gan̄ debm dōok ute Meljege se, naan̄ tum tēdga kalan̄ ute naana. ¹⁸'Booyki, kēesn naapm rēn̄ rēn̄ se, ɔɔdki dose naatn̄ dōkō ro ki! *Kusiñ paacñ ken debkilimi lee tēd se, ɔñ tuj roñ aan̄ gōo kēesn mēndgen rēn̄ rēn̄ se eyo, num gan̄ debm jaay ɛs mēndge rēn̄ rēn̄ se, naan̄ ɔl roñ paac maakñ kusiñ ki. ¹⁹Naase 'jeelki rosege se tēdga ɓee gēn *Nirl Salal ken Raa ɛdsesino ɔ ɓorse, naan̄ utu maakse ki. Bin num rosege se, tēdga gēn naase 'malinge eyo. ²⁰Taa Raa se, dugsega dose ute zo ɔñɔ. Ken bin num, ɔñki rose se 'nookñ Raa.

7

Mētn taar gēn tōkñ naapa

¹Ɔorse maam m'je m'asen tērlē do taar ken naase 'raan̄umkiro maakñ maktubse ki se. Ken 'tēdn̄ jiga num gaaba ɔñte kōkñ mēnda. ²Naɓo, taa aki lee kēesn naapge rēn̄ rēn̄ ey se, gaabm gay gay kic ɓo, ñ'ok mēnda ɔ mēnd gay gay kic lē ñ'ok gaaba. ³Gaaba jaay je mēndiñ se, mēnda ɔñte gaasiñ roña. Ɔo ken mēnda ɓo je gaabiñ kic lē, gaabiñ ɔñte gaasiñ roña. ⁴Taa gaaba se, ɔk tōgō do roñ ki eyo, roñ se tēdga gēn mēndina ɔ mēnda kic lē, ɔk tōgō do roñ ki eyo, roñ se tēdga gēn gaabiña. ⁵Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd mētn *Raa se, do naan̄ ki se 'taad tōlin̄ki ute naapa; ɔo kaad̄ ken naase 'gaaski rose naapge tu se, ɔñte 'kingki do ki daaniñ tēdn̄ dōkō, num 'tērl̄ ingki aan̄ gōo ken do dōkiñ naase 'tingkiro se. Ey num ken ɔñ aasiñki te do rose ki ey se, sōm *Bubm sitange 'kōñ doobo asen naama. ⁶Ken ɔlum jaay m'taad̄ bin se, kēse maam m'undsen kund ɓo kul eyo, num maam m'taad̄sen taad̄ ɓo doobo sum. ⁷Maam m'je se, jeege paac 'kinḡ aan̄ gōo maama ken m'ok te mēnd ey se. Naɓo nan̄a nan̄a kic ɓo Raa ɛd̄iñ naabiñ gēn don̄ don̄a. Deb kalan̄ Raa ɔd̄iñ doobo gēn kōkñ mēnda ɔo deb kuuy se lē, Raa tēd̄iñ gēn 'tinḡ arbiya.

⁸Arbige ute mēnd-daayge se, m'taad̄den m'ɔo: ken aden 'tēdn̄ jiga se num k'l'inḡ aan̄ gōo maam ken m'ok mēnd ey se. ⁹Anum ken naade jaay an̄ kaasn do rōdege tu ey se, mēndge lē k'tōkñ gaabge ɔo gaabge kic lē k'tōkñ mēndge. Taa debm jaay ɔk kōk se, ɓee cir debm ken ɔk te eyo ɔo aakga mēndge num lee dōñde ute maakiñ se. ¹⁰Ɔorse m'je taad̄n̄ ute jeegen tōkga tōk naapa doobm *al-Masi ki. Taar se maam ɓo m'taad̄iñ eyo num Meljege ɓo taad̄ina: mēnd jaay ɔkga gaaba se, ɔñte rēs̄n̄ ute gaabiña. ¹¹Ken naan̄ rēs̄nga ute gaabiñ lē, ñ'ɔñte kōkñ gaabm kuuy. Ɔo ken naan̄ ɓo jega gaaba lē, ñ'tērlō ro gaabiñ ki. Anum gaaba kic ñ'ɔñte piir̄ ute mēndina. ¹²Jeege tun kuuy se, kēse maam ɓo m'taad̄den ey num Meljege eyo, m'ɔo: gēnaa doobm al-Masi ki jaay mēnd naan̄ inḡ ɓee se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, ɔo mēnd se jaay took̄ je kinḡ ute naan̄ num, ñ'ɔñte piiriña. ¹³Ɔo mēnd doobm al-Masi ki jaay, gaabm naan̄ inḡ ɓee ute naan̄ se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, ken gaabm se jaay took̄ je kinḡ ute naan̄ num, mēnd se ñ'ɔñte 'rēs̄ina. ¹⁴Taa gaabm jaay aal te maakiñ do Isa ki eyo ɔo ɔk mēnd ken aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa mēnd naan̄ ɔk se tēd̄iñ naan̄ tēdga gōor ute Raa. Mēnd ken aal te maakiñ do Isa al-Masi ki ey jaay, ɔk gaabm ken aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa gaabm naan̄ ɔk se tēd̄iñ naan̄ tēdga gōor ute Raa kici. Ken bin ey num, gēndēge se 'tēdn̄ dōk te

* 6:16 Aak Jen 2.24.

Raa, num gan deer deer, naade se goor ute Raa. ¹⁵ Ken deba aal te maakin do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mendin ken aalga kaal maakin do al-Masi ki se, andeki ken naade jaay je piiri num, k'piiri. Ken 'tedn gaaba ey le menda dim jaay aden tum ute debm ken aal te maakin do Isa ki ey se, goto. Taa Raa danjeno se, taa aki king ute lapia. ¹⁶ Anum naai mend doobm Isa al-Masi ki se, 'jeelin gaabi se an kon kaasn gen toodn kol gotn kaaj ki la? Jo naai gaabm doobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeelin mendi se an kon kaasn gen toodn kol gotn kaaj ki la?

Nanja kic ing gotn kingin ken Raa danin ro ki

¹⁷ Taar ken kuuy ken m'je m'asen taad se, nanja nanja kic bo, ing got ken Meljege andin ro ki do gotn kingin ken ese bo Raa danino. Anum taargen se bo ken maam m'lee m'dooy *eglizge paac. ¹⁸ Ken Raa danin bo naai ojga koj pondoo le, onte koyina*, num ing ute *kojn pondi se. Jo ken Raa danin jaay naai utu oj te pondoo ey le, onte kojn pondoo. ¹⁹ Debm ojga pondoo do debm ken oj te eyo, paac bo ted dim eyo. Num nakn jiga cir paac se, debm tedn nakgen ken Raa do k'tedin se. ²⁰ Anum nanja nanja kic bo, on 'king gotn kingin ken Raa danino ro ki se. ²¹ Ken Raa danino se, naai 'bul le? Onte kuun nirli, num gan ken naai jaay ok doobo gen koodn doi maakn bul ki se le, kesse bo nakn jiga. ²² Bul jaay Meljege Raa daninoga se, naan onga don gotn Meljege tu; bin bo debm bul ey jaay Meljege Raa daninga se, naan tedga bul gen *al-Masi. ²³ Naase se Raa dugsega dose ute zo onno; bin num naase se onte 'tedki bulu gen jikilimge. ²⁴ Genaaenge, nanja nanja kic bo ing gotn kingin ken do dakin gotn ken Raa danino ro ki se.

Metn taar jee ken tok te gaabge ute mendge eyo do ute gen mend-daayge

²⁵ Borse maam m'je m'asen terle do metn taar jeege tun ken tok te gaabge ute mendge eyo. Jo taar se Meljege bo undum te kul eyo, num maam bo m'saapa do m'je m'asesin taada; do naase 'jeelumki maam se Meljege tedumga bee do taar ken maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ornum eyo. ²⁶ Ute dubar ken j'aakinki borse se, m'saap m'oo: ken 'tedn jiga se gaaba ey le menda se n'king bini. ²⁷ Ken ok menda le, onte piirina. Jo ken ok te ey le, onte koka. ²⁸ Num gan ken okga menda kic num, naai 'ted te *kusin eyo. Jo ken goon menda bo okga gaaba kic num, ted te kusin ey kici. 'Jeelki jee ing king bee se kingde utu aden tedn onno. Taa naan se bo maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

²⁹ Booyki m'asen taada genaenge: bere, kaadn ken Raa gaanin se oopga baata. Bin num naan ki se, gaabgen ken ok mendge se, k'tedn naaba Raa ki aan goo jee ken tok te mendge eyo; ³⁰ jee ken eem keem se, k'tedn naaba Raa ki aan goo jee ken eem keem eyo, do jee ken maakde raap se le, k'tedn naaba Raa ki aan goo jee ken maakde raap eyo, jee ken lee dugn nakge se le, k'tedn naaba Raa ki aan goo jee ok dim eyo, ³¹ do jee ken tedn naaba ute nakgen naade ok do *duni ki se le, j'onte kond saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

³² Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naan se bo debm jaay ok te mend ey se, naan saapm do naabm Meljege tu do naan je doobm nakn ken 'toal Meljege tu. ³³ Num gan debm jaay ok menda se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki do naan se saap bo je doobm nakn ken 'toal mendin ki. ³⁴ Debm bin se, saapin tedn kaam dio. Anum mend ok te gaab ey se,

* **7:18** Kaadn naane se Yaudgen ojga koj pondoo se jee metinge daar pondden naade ojinga koj se bo naade je an tuutn booy gotin ki.

ey le goon menda se, naade se saap do naabm Meljege tu do maakde ute rode paac, naade onin Meljege tu. Num gan mend ute gaabin se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki do naan se je doobm nakn ken 'tool gaabin ki. ³⁵ Maam m'taadsen bin se, taa asen tedn bee, ey num maam se m'je m'asen gaasn doob eyo. Nakn maam m'je naase aki ted se, nakn ken bee cir daala do aki tedn naabm Meljege se ute maakn kalan. ³⁶ Ken goon koddo saap do mend keesi se jaay naan okin te ey num, an tuj maakin se do ken naan jaay je mend keesi se deel te gotin, aakin beeki num, an kok se, on okina. Ken naan okinga kic bo, ted te kusin eyo. ³⁷ Num gan ken goon koddo ok mend keese, do ken naan jaay aasin do ron ki, do naan mala bo uun doa, nam bo gaasin gen kokin ey se, do saap do an kon kok ey se, do ken naan jaay on aasin do ron ki on baa te ron ki ey se, naan tedga jiga naan Raa ki. ³⁸ Bin bo debm ok mend keese jaay okinga num jiga, num debm jaay okin te ey se, ter tedga jiga cir daala. ³⁹ Ken menda jaay gaabin utu ooy te ey se, naan ok doobm an res eyo. Anum ken gaabin ooyga jaay bo, naan ok doobo gen kon gaabm kuuy ken naan maakin jea. Na bo gaabin se 'tedn debm doobm *al-Masi ki jaayo. ⁴⁰ Jiga se n'onte kon gaabm kuuy. Bin se naan 'kinj ute maak-raapo cir daala. Kese bo saapm maama do maam m'jeele maam kic m'ok *Nirl Raa maakum ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen terl do metn taar daa maragge tu. Aan go naase oki: Deere, naajege paacki se k'l'okki jeele. Na bo jeel nakn ken debkilimi ok se, oopin dona. Num gan maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidn baa ute naanjege. ² Ken nam jaay saap do naan ok jeele se, kese naan utu jeel te dim ey borto. ³ Num gan debm jaay je *Raa se, Raa jeelina.

⁴ Naase oki: daa maragge se, naajege j'okki doobo gen kos lobo gen kos ey le? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakn ren cere do Raa le naan kalan lak, Raa kuuy se, goto. ⁵ Deere, jee metinge taad do raagen kuuy utu maakn raa ki do do naan ki kici. Jee bin se ok raage ute melge dena ken naade lee erg naandege tu do eemde. ⁶ Num gan naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalan lak. Naan bo Bubjege do nakge paac iino gotn naan ki do ken naajege j'utu j'ingki se kic bo, ute naana. Do Meljege kic bo kalan sum, naan bo Isa *al-Masi do ute naan se bo, nakge paac utu tinj gotde ki do naajege kic bo kinjege kaam ji naana.

⁷ Num gan taar met ken ese se, jeege paac jeel ok te metin eyo. Jee metinge se, deelga deel ute maragge do borse kic bo ken naade os kos daa maragge num, aakin aan go daa se gen maragge. Anum ute saapden ken on jeel ok metn nakge mec ey se, naade saap do kese tujdenga naan Raa ki. ⁸ K'jeelki, nakn kos se, ajeki kon naakn naan Raa ki eyo. Ken j'oskiga le, ajeki ziidn dim eyo do ken j'oski te ey kic le, dimjegen 'kut tap bo goto.

⁹ Naase se oki doobo ken kosn nakge paac, na bo andki kondo, onte 'kolki jeegen ok tongo naan Raa ki ey se, 'koocon doobm Raa ki. ¹⁰ Aan go naai ken 'jeel nakn met ki jaay, inj bee marag ki do inj os kos daa maraga se, genaai ken saapin on jeel ok te metn nakn mec ey se jaay aakki naai inj os kos se, naai an kolin naan kic bo 'kosn daa maraga se. ¹¹ Bin bo ute jeeli ken naai ok se, genaai ken saapin jeel ok te metn nakn mec ey se, naai an kolin naan 'kutu, ey num genaai ese bo ken al-Masi ooy taarin se. ¹² Ken naai 'ted bin se, kese naai 'ted *kusin genaai ge tun saapde on jeel ok te metn nakge mec

ey se ɔɔ 'tujde maakde. Bin se naai 'ted kusin 6o al-Masi ki. ¹³Taa naan se 6o, ken taa kɔsɔ sum 6o 'kɔl genaam kooɔn doobm Raa ki se, mɔɔtn maam m'kɔsn daa eyo taa genaam se 'kooɔn doobm Raa ki eyo.

9

Nakgen ken *jee kaan naabm Isa al-Masige ɔk doobo do ki

¹Anum, maam se nakɔ ɔk tɔɔgɔ dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? ɔɔ Meljege Isa se, maam m'aakinoga ute kaamum ey la? Naase se, maam 6o m'6aanseno doobm Meljege tu ey la? ²Ken jee kuuy jaay ɔɔ maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic 6o, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga ute Meljege se ute naase se 6o, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

³Jee ken ɔkum mindum se, kese 6o taar ken maam m'ɔko ken m'je m'aden tɛrɛ: ⁴taa naabm ken naaje k'ted se, naaje j'ɔk doobo ken naase ajeki kɛdn kɔsɔ ute kaaye ey ne? ⁵Naaje se j'ɔk doobo gen tɔkɔ mɛndgen doobm *al-Masi ki ɔɔ gen lee ute mɛndjege aan gɔɔ jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute gena Meljege Isa ɔɔ aan gɔɔ Pɛr se ey la? ⁶Lɔɔu maam m'ute Barnabas kaljeki sum 6o, k'tɛdn naaba ute jije jaay j'an kɔsn ne? ⁷Naase 'booykiga la ken deba uunga asgar jaay, naan malin 6o 6aa jedo gurs taa an kɔgɔ ro naan malin se, utu ne? Bii kalan jaay deba naab maakɔ gɔtin jaay 'kɔn kɔsn nakɔ maakɔ gɔtin ki ey se, utu ne? Lɔ debm gaama jaay aay si maalinge ey se, utu ne?

⁸Anum nakɔ ken maam m'taadsen se, jikilinge 6o lee tɛdn sum eyo, num *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki kic 6o taadina taada. ⁹Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'raan j'ɔɔ: *Maran tiiko nakɔ tɔnd gemɛ se, j'ɔnte kɔlin dim taarin ki ken an gaasn kɔsɔ.**

Bin num gɔtn ese se *Raa taad ute marange la? ¹⁰Naan taad ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raanin taa naajge. Taa naan se 6o debm naabm maakɔ gɔtin ɔɔ debm tɔnd gemin se nana nana kic 6o ɔnd don do nak ken naan utu 'kɔn se. ¹¹Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan gɔɔ debm ken ɔɔ maakɔ gɔtin ɔɔ ken k'tɔndga metse j'ɔɔ k'je dim gɔtse ki se ken bin num k'tɔndga metse k'deelga utu gɔtin den den la? ¹²Ken jee kuuy jaay ɔk doobo gen kuun dim gɔtse ki num, naaje se met kando j'ɔk doobo k'cirɛn naade se daal ey la? Ute naan se kic 6o naaje se j'uun te dim gɔtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiɔa, taa Labar Jigan gen al-Masi se naaje k'je k'tɛdn nakɔ jaay 'gaasn jeege gen booy 'kuun taar se eyo.

¹³'Jeelki, jee ken tɛdn naaba maakɔ *Bee Raa ki se, kɔsɛ se naade ɔn maakɔ nakge tun jeege 6aano *serke maakɔ Bee Raa ki se. ɔɔ jee ken tɛdn naaba *gɔt ken k'lee k'tɔjn mooso Raa ki se ɛ, naade se kic ɔn bedde gɔtn ese. ¹⁴Bin 6o Meljege taad ɔɔ: jee ken lee taad Labar Jiga gen al-Masi jeege tu se, ɔn jeege k'lee k'taaddɛn se adɛn kɛdn nakɔ ken 'kaasn gen tingde.

¹⁵Ey num maam se m'ɔk doobo, na6o m'uun te nakɔ nam eyo ɔɔ ken m'raanjen maktub se kic 6o, ɔnte 'saapki ɔɔki maam se m'je dim gɔtse ki. Maam se ken m'kooy kic num bɛɛ cir ken m'tɔnd metn dim gɔtse ki se ɔɔ nakɔ maam m'tɔm rom do ki se m'je nam amsin kɔɔd eyo. ¹⁶Gen taadn Labar Jiga gen al-Masi se, maam m'ɔk doobm ken m'an tɔm rom eyo taa taar se ɛ Meljege 6o ɛdumsinɔ ɔɔ m'an taadin jeege tu tak. ɔɔ ken

* 9:9 Aak Dt 25.4.

maam jaay m'taad Labariñ Jiga te ey le, naan se am tedn on aak eyo. ¹⁷ Ken naabm se jaay maam m'tedin ute maraadum sum num, naan se maam m'ok doobo ken j'am kogñ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se le, Raa bo edumsin kaam jima on m'an tedn tak. ¹⁸ Maam tap bo j'am kogñ di? Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu cere se bo, 'tedga beduma. Ey num maam se m'ok doobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga kogñ dim, nabo maam malin bo baate.

Pól je ano baa ute jeege paac gōtn *al-Masi ki

¹⁹ Deere, maam se m'bul nam eyo. Num gan m'tedn rom aan gōo bulu se taa jeege paac, taa m'tedn jeege dena ade baa doobm al-Masi ki. ²⁰ Ute Yaudge se, maam m'ted rom kad Yaud, taa m'ano baa ute Yaudge doobm al-Masi ki. O ken ute jeegen ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki le, maam kic m'ted rom aan gōo maam kic m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. O ken deere num, maam m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum. Ken olum jaay maam m'ted naan se, taa m'je jee ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ade baa doobm al-Masi ki. ²¹ Ute jeegen jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam kic m'ted rom aan gōo m'jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki on Ko Taar maam se, naan Ko Taar gen Labar Jiga gen al-Masi. Ken maam jaay m'ted rom bin se, taa m'aden tedn naade ade baa doobm al-Masi ki. ²² Ken maam jaay m'ute jeegen ok togo naan Raa ki ey se, maam m'ing aan gōo naade taa m'andeno baa doobm al-Masi ki. O maam m'ted ute jeege paac ute doobm gay kic bo taa m'kaajn jee metingen maakde ki se. ²³ Nakgen paac jaay maam m'tedin se, taa Labar Jigan gen Isa al-Masi se 'wōokñ baa ute naaniña. O maam kic bo m'kōñ beduma maakñ beε Raa ken utu 'tedn jeenge tu se.

²⁴ Jeelki, jee paacñ j'ombde gen nan nan deete ki se, jee paacñ aan se, deb kalan aan deel se bo j'aalin aace on j'edin bedina. Bin num naase kic aan ki aan gōo gen debm aan deel se taa j'asen kaal aace on aki kōñ bedse kici. ²⁵ Jee paacñ ken lee aan gōtn k'lee k'taan nan nan deete se, naade lee dabar rode den aak eyo. Naade tedn se taa j'aden kaal aace on kōñ bedde†. Nabo kaal aacñ k'lee k'j'aalden naade ki se, tedga sum bo gōtin utu 'deele. Num gan kaal aacñ ken j'aaljeki naajege tu se gōtin 'deel eyo, naan se 'ting gen daayum. ²⁶ Taa naan se bo maam kic m'aan gōtn ren eyo, gan m'aan ute doobiña taa m'kaan gōtn kaan ki. O maam se m'tec aan gōo debm deelga deel gen ceεpm gen tōnd naapa, nabo gōtn tōndki se m'ōnd gōtn ren eyo. ²⁷ Maam m'dabar rom dena, taa m'an bōobm kōkō. Ey num maam ken m'taadō taar gen Isa al-Masi jeege tu se, som m'kutn naanja cere.

10

Oñte 'daanki maraga

¹ Genaaingen doobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn metn taar bubjegen do dōkiña. Kaad ken *Musa jaay odo Bubjege do kad-baar ki se, naade paac se gapara * bōobdeno on naade paac gaanjo Baar Aace†. ² O gapara jaay bōobdeno ute gaan baar ken naade gaanjo se, keεε aan gōo *k'batizdenga kalan ute Musa. ³ Naade paac oso kōsn ken bōoyo maakñ

† 9:25 Kaal aacñ k'taadn ara se k'tōndden laatge bo dodege tu on laatgen se j'ujden ute kamb kaagge. * 10:1 Gapar ara se je taadn on Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † 10:1 Kaad ken se Baar Aace gaan kaam dio on naade aal daan ki do keεε ken tuutu. Aak Ekz 14.22-29.

raa ki. ⁴ Naade paac aay maan iino gotn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko ken Raa eddeno do ko ese se, lee ute naade†. Do ko se, naan bo al-Masi. ⁵ Ute naan se kic bo, maakde ki se jee denin bo tedn nakj ken taal Raa ki eyo do maak-taar Raa booy dode ki. Naade ooyo do yodege se doo do kod-baar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu do bin se j'aki koj donj nakj *kusin eyo aan gdo ken naade donjo se. ⁷ Onje 'daanki maraga aan gdo jee metingen maakde ki tedo se. Taa naan se bo Kitap taad do: *Naade inj naan ki, oso do aayo jaay bo naade iin baag daama do cesp ute rode.* ⁸ J'onje 'keski naapge ren ren aan gdo jee metingen maakde ki lee tedo se. Taa naan se bo maakj bii kalan ki sum bo, jeege dupu-si-di-kaar-moto ooyo. ⁹ J'onje 'naamki Meljege aan gdo jee metingen maakde ki naaminjo se. Taa naan se bo jee se wodo toog toalde*. ¹⁰ Onje 'mooyki naan ki dir dir ute Raa aan gdo jee metinge maakde ki se lee mooyo. Taa naan se bo *kodn Raa debm kodn ko jeege se 'baado toalde. ¹¹ Nakgen se jaay Raa onin aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Do ken naan jaay onin k'raanin maakj Kitap ki se le, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga gdo ute bii ken duni an nanj se.

¹² Taa naan se bo debm saap maakin ki do naan toog doobm Raa ki se, n'onnd kondo, n'onje kooco. ¹³ Jeelki nakj naam ken aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Do Raa se naan debm taj ormin eyo do naan 'konj konj nakj naam ken aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakj naam ken aan dose ki se, naan asen taadn doobm ken naase anki kaan kot do naan asen kedin toogj ken naase anki kaasn gen serkina.

¹⁴ Taa naan se bo, jee maakjemge, adki dose dok ro maragge tu. ¹⁵ M'taadsen naase ki se aan gdo jee saap on taara jaay taada. Taar ken maam m'taadse se, naase 'saap okki metin jiga. ¹⁶ Ken naajege k'baaki baa kosn, kosn Meljege jaay j'uunki *koom gen toto koojn bin jaay k'toomki Raa se, kese je taadn do: ute moosn Isan do se, naajege k'tum k'tedkiga kalan ute Isa ey ne? Do ken j'uunki mappa jaay k'dupki k'niginiki ute naapa gen koso se, kese je taadn do: k'tum k'tedkiga ro kalan ute al-Masi ey ne? ¹⁷ Taa mappan se le kalan sum do naajege k'paacki se k'nig k'j'oski naan ese sum; bin bo naajegen ute denjege se, k'tum k'tedkiga ro kalan.

¹⁸ Jeelki, gaan *Israelgen lee oso daa ken naade lee tojin *serke *gotn ken k'j'iinin gen lee tedn serke Raa ki se, naade se *dook ute Raa kalan†. ¹⁹ Taar ken maam m'taadsen tap bo m'je taadn m'bo dio? Bin num daa maraga ute maragine se tap bo taal ser ne? ²⁰ Bere goto! Naade se taal ser eyo. Nafo aan gdo serkj naade lee taj se le, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se bo maam m'je naase aki 'dookj ute sitange eyo. ²¹ Anum naase aki konj kaay totn koojn bin ken maakj koom Meljege tu jaay ter aki baa kaay ken maakj koom sitange tu se eyo; do naase se aki konj king kosn kalan do tabil ki ute Meljege do ter aki baa kosn ute sitange eyo. ²² Lodu k'je j'aki kookj do Meljege tu se le? Naajege se k'toog k'cirinki naan la?

Nakge paac se k'tedin ki taa *nookj Raa

²³ Nam taad do: «Debkilimi ok doobo gen tedn nakge paac.» Nafo, naajege tu se nakgen se paac toljeki ser eyo. Deere, debkilimi ok doobm gen tedn nakge paac, nafo naajege tu se on noogjeki gen baa ute naanjege eyo.

† **10:4** Taar ara se Pol uuno taar ken jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. **S 10:7** Aak Ekz 32.6. * **10:9** Aak Nmb 21.5-6. † **10:18** Aak Lb 7.6.

24 Nam ɔ̄nte 'saapm do naan malin ki sum, num n̄'saap do jeege tun kuuy.
 25 Naase ɔ̄kki doobo gen dugn kɔ̄sn daagen paacn maakn suuk ki. Ken
 'baaki ɔ̄aa kɔ̄s se, ɔ̄nte 'tɔ̄ndki meta ɔ̄ maakse, ɔ̄nte naajn do ki. 26 Taa
 Kitap taad ɔ̄: *Do naan̄a ute nakgen do ki paac se gen Meljege Raa.* †

27 Aan gɔ̄o debm aal te maakin do Isa ki ey jaay danse ɔ̄ aki ɔ̄aa ɔ̄een ki
 se ɔ̄ ken jaay 'baakiga num, kɔ̄sn ken naan edsen se, ɔ̄ski, ɔ̄nte 'tɔ̄ndki
 meta ɔ̄ maakse, ɔ̄nte naajn do ki. 28 Ken nam jaay deeksen ɔ̄: Kese le
 daa maraga se, naase ɔ̄nte 'kɔ̄ski; bin se debm ken aalse bise ki se, naase
 anki 'tedn maakin 'naajn do kɔ̄s ki se eyo. 29 Maam m'taad ara se ute
 maakn naan ken utu naaj naaja ey num, ute gen naase eyo. Maam le m'ɔ̄k
 doobo. Bin num gen di jaay debm maakin utu naaj naaja am gaasn gen
 kɔ̄sn nakge se? 30 Ken maam m'ɔ̄aa kɔ̄sɔ̄ jaay m'tɔ̄om Raa num, gen di jaay
 naai 'taadum taar ing kus do kɔ̄s ken maam m'tɔ̄omga tɔ̄om Raa taarin se?

31 Bin ɔ̄o ken aki kɔ̄sɔ̄, ken aki kaaye lɔ̄ aki tedn di di kic ɔ̄o, 'tednki paac
 gen nookn Raa. 32 Bin num ken ute Yaudge, jeege Yaudge eyo, ey le ute
 *eglizn gen Raa se, paac se, maakn kingse ki se, ɔ̄nte 'kalki nam 'kooon
 doobm Raa ki. 33 Bin ɔ̄o ingki aan gɔ̄o maama: maam m'aay kaamuma ɔ̄
 do nakge tu paac se, m'je m'tedn nakn ken 'tɔ̄ol jeege tu paac. Maam se
 m'saap do maam malin ki eyo, num maam m'saap taa beε jee dena m'je
 taa Raa aden kaaja.

11

1 Aan gɔ̄o maam m'uun bɔ̄lɔ̄tn *al-Masi se, naase kic ɔ̄o uunki bɔ̄lɔ̄tuma.

Kaad ken mendge ute gaabge tusga gen keem *Raa

2 Maam se m'tɔ̄omse, taa naase se tedga tak ɔ̄o, naase 'saapki dom ki
 ɔ̄o naase utu ing 'bɔ̄ɔbki taar ken maam m'dooyeno se. 3 Naɔ̄o maam
 m'je taar se, naase anki jeel kɔ̄kn jiga: gaabge paac se, *al-Masi ɔ̄o dofe
 ki ɔ̄o menda le, gaaba ɔ̄o don ki ɔ̄o al-Masi le, Raa ɔ̄o don ki. 4 Kaadn keem
 Raa ki jaay ɔ̄o gaabm ken taad taar teeco taar Raa ki ey le eem keem Raa
 jaay aal kala don ki se, kese naan ɔ̄l al-Masi ɔ̄o maakn ɔ̄kɔ̄n ki. 5 Num
 gan ken menda jaay kaadn keem Raa ki, ɔ̄aa taadn taar teeco taar Raa ki
 ey le ɔ̄aa keem Raa jaay aal te kala don ki ey se, kese naan ɔ̄l gaabin ɔ̄o
 maakn ɔ̄kɔ̄n ki ɔ̄o mend bin se tec aan gɔ̄o mend k'dɔ̄singa dɔ̄s don̄a ken
 ɔ̄lin ɔ̄kɔ̄n tɔ̄lin se. 6 Ken menda jaay baate kaal kala don ki se, beekin se
 k'dɔ̄sin̄sin̄ naatn. 'Jeelki, ken menda jaay j'ɔ̄j k'nan̄inga beekin tak tak ey
 le k'dɔ̄sin̄singa se, tedn ɔ̄kɔ̄n tɔ̄lin̄a. Bin num ɔ̄n menda tak ɔ̄o kaal kala
 don ki don ki. 7 Num ken gaaba jaay ɔ̄aa keem Raa num, ɔ̄nte kaal kala
 don ki, taa gaaba se Raa aalin tecin naan̄a taa an̄ *nooko. Gan menda
 le, Raa aalin se gen nookn gaabin̄a. 8 Taa gaaba se teeco ro mend ki eyo,
 num menda ɔ̄o teeco ro gaab ki*. 9 Gaaba se Raa aalin̄o taa mend eyo,
 num menda le nookn gaabin̄a. 10 Taa *kɔ̄dn Raage se ɔ̄o menda se n̄'aal
 kala don ki ɔ̄o ute kal ken naan̄ aal don ki se je taadn ɔ̄o naan̄ se sook deb
 ken ɔ̄k tɔ̄ɔ̄o don ki se.

11 Ute naan̄ se kic ɔ̄o, naan Meljege tu se, menda kalin ki sum se kɔ̄n
 kaan̄ kaam eyo ɔ̄o gaaba kic le kalin ki sum se kɔ̄n kaan̄ kaam ey kici.
 12 Aan gɔ̄o menda le teeco ro gaab ki se, gaab kic le menda ɔ̄o oojin̄a; num
 naade paac se iin̄o gɔ̄tn Raa ki. 13 Naase malinge aakin̄ki tu. Ken jeege
 tusga gen keem Raa jaay menda aal te kala don ki ey sum ɔ̄o eem Raa se,

† 10:26 Aak KKR 24.1. * 11:8 Aak Jen 2.18-23.

dōōdn ne? ¹⁴ Kēn j'aakiñ kaak bin kic 60, gaaba jaay ul bεεkiñ tēd jēr l se, sōkōñ ey ne? ¹⁵ Gañ mēnda jaay bεεkiñ dēn se, ōkiña. Bεεkiñ kēn Raa ēdīñ dēn se, tēdīñ tec aan gōō mēnd kēn aalga kaal kala don ki. ¹⁶ Ōō debm jaay je tookñ do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *eglizgen gēn Raa se lē, kēse 60 nakñ kēn naaje k'lee k'tēda.

Kōsn gēn Mēljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kōñ tōom eyo. Taa kēn naase jaay 'tuskiga gēn keem Raa se, naase 'tēdki nakgen *kusin 60 cir kēn bεε. ¹⁸ Anum nakñ deet deet se k'taadum j'ōō: kēn naase jaay 'tuskiga gēn keem Raa num, naase 'lee 'gaanji ute naapa. Ōō do taar kēn se, m'jeelin kēngen mētinge se, mēt ki. ¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaan ute naapa, bin jaay 60 j'kaakñ jeel jee kēn ōk taar Raa ōñ se. ²⁰ Kēn naase 'tuskiga gēn keem Raa jaay ōski kōs ute naapa se, kēn maam m'aakiñ ara ki num, aan gōō kōsn gēn Mēljege eyo. ²¹ Taa kēn naase jaay ingkiga gōtn kōs ki se, nanja nanja kic 60 naar ōs kōsin kōsin kēn naan 6aano. Bin 60 jee mētinge lē, 60 tōōde tōōō ōō jeegeen kuuy se lē, aay bini oon koono. ²² Kēn bin num, ōski ōō aayki 6eesege tu. Lō naase ōkki 6eege ey ne? Kēn naase jaay 'tēdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gēn Raa se 60 naan ki ōō gēnaagen ōk dīm ey se lē, naase aakdēki kaakñ mētde. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadn m'ōō dī? M'asenga tōom la? Gōō. Do nakge tun naase 'tēdki se, maam m'asen kōñ tōom eyo.

²³ 'Booyki! Kēse 60 taar kēn Mēljege dooyumo ōō maam kic m'dooyeno m'ōō: maakñ nōōr kēn j'an kōkñ Mēljege Isa se, naan uun mappa jin ki, ²⁴ ōō kēn naan jaay tōom Raa aas se, naan dupiña ōō dēek ōō: «Kēse 60 roma kēn m'ēdīñ *sērke taa naase. Nakñ se 'lee 'tēdīñki bini ōō 'saapki dom ki.» ²⁵ Kēn naade jaay ōs aas se, Mēljege uun *kōōpm dōoc ute tōtn koojn bin se ōō tēdīñ bin kici, taadden ōō: «Tōtn koojn bin kēn maakñ kōōp kēn ese se je taadn ute moosum 'kōōy se, kēse je taadn ōō: *Raa dōōkga kiji ute naase. Daayum kēn naase '6aaki 6aa kaaye se, 'tēdīñki bini ōō 'saapki dom ki.» ²⁶ Daayum kēn naase jaay 'tuskiga gēn kōsn mappan ese se† ōō gēn kaay tōtn koojn bin kēn maakñ kōōp kēn ese se, kēse naase 'taadki mētn taar kooy Mēljege bini, 6ii kēn naan ade tēr l ro ki.

²⁷ Taa naan se 60, debm ōs mappa gēn Mēljege ōō aay tōtn koojn bin kēn maakñ kōōp Mēljege tu ute dōobin ey se, bōōō utu koocñ don ki taa daa ro Mēljege ute moosin se, naan aalden te maak ki eyo. ²⁸ Taa naan se 60 nanja nanja kic kēn 6aa 6aa kōsn mappm ese se ōō 6aa 'kaay tōtn koojn bin kēn maakñ kōōp kēn ese, n'saap do ron ki jaay 'kōōō ōō 'kaaye. ²⁹ Anum debm jaay ōs mappan se ōō aay tōtn koojn bin kēn maakñ kōōp ki se, saap te do ro Mēljege tu eyo jaay ōōō ōō aay se, kēse naan malin 60 tēd bōōō ooc don ki. ³⁰ Taa naan se 60 maakse ki se jeege dēna tēdga kōōō, jeege dēna kōōō tujdenga ōō jee mētinge ooyga. ³¹ Kēn naajege jaay k'jeelki kōjn bōōō do naaje malinge tu se, Raa ajeki kōjn bōōō dojege tu eyo. ³² Anum kēn Mēljege jaay ōjjeki bōōō dojege tu se, kēse naan dejjeki deje. Taa 6ii kēn naan 'kōjn bōōō do *duni ki se, bōōō 'koocñ dojege tu ey sum. ³³ Bin 60 gēnaangen dōobm al-Masi ki, kēn 'tuskiga gēn kōsn, kōsn Mēljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Kēn debm jaay 60 tōōlin lē, n'ōōs 6een ki. Bin 60 kēn naase 'tuskiga se, bōōō 'koocñ dose ki eyo. Taargen ōōp se, kēn maam m'6aaga gōtse ki jaay 60, m'asen 6aa taadn nan mētiña.

† 11:26 Mappan ese se Mēljege Isa taad'ute daa ron mala.

12

*Naabm kēn *Nirl Salal ed jeege tu gen tēdn naabm *Raa*

¹ Genaaṅgen ḏoobm al-Masi ki, ḡorse maam m'je m'asen tērl do mētn taar naab kēn *Nirl Raa ed jeege tu se. Maam m'je m'asen kōṅ naase aki kiṅg do dērlse ki eyo. ² Do ḏōkiṅ, kēn naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad kēn naane se, nakṅ ḡk tōḡḡ dose ki se 'tōḡḡ ḡseno ḡōtn raasege tun ḡṅ taad taar ey se, ḡḡ naase lē ḡṅ aasiṅkiro gen ḏaar tōḡḡ eyo. ³ Taa naaṅ se ḡo, 'booyki m'asen taadā: debm jaay taad ḡḡ: ḡṅ Raa 'naam Isa se, debm bin se naaṅ ḡk Nirl Raa maakiṅ ki eyo. ḡḡ debm taad ḡḡ: Isa se Mēljege se, debm bin se ḡk Nirl Salal maakiṅ ki.

⁴ Nirl Salal se, naaṅ kalaṅ sum, naḡo nakgen kēn naaṅ ed jeege tu se, ḏḡliṅ ḏēna. ⁵ Mēljege se kic naaṅ kalaṅ sum, naḡo naabm kēn naaṅ ed jeege tu se, ḏḡliṅ ḏēna. ⁶ Raa kēn tēdn naaba maakiṅ jeege tu paac se, naaṅ kalaṅ sum, naḡo ḏoobm kēn naaṅ edo gen tēdn naabiṅ se, ḏḡliṅ ḏēna. ⁷ Naṅa naṅa kic ḡo Raa edṅ Nirl Salal maakiṅ ki se, taa an tēdn naabm kēn 'nooḡṅ jee Raage paac. ⁸ Deb kalaṅ se, Nirl Raa edṅ jeel-taara gen taadn taar jeege tu ḡḡ deb kuuy se, Nirl Raa ese sum ḡo edṅ jeele gen jeel naka. ⁹ Nirl Raa ese sum ḡo, tēd deb kalaṅ aal maakiṅ do Isa ki cir gen jeeḡen kuuy se ḡḡ deb kuuy se, naaṅ edṅ tōḡḡ gen kēdn lāpia jee kōṅḡe tu. ¹⁰ Deb kuuy lē, Nirl Raa edṅ tōḡḡ gen tēdn nakṅ-kōḡḡge, deb kēn kuuy naaṅ edṅ tōḡḡ gen taadn taar teeco taar Raa ki. ḡḡ deb kēn kuuy se, naaṅ edṅ tōḡḡ kēn an jeel nakgen kēn iṅḡ ḡōtn Nirl Salal ki ey lē ḡōtn sitange tu. ḡḡ deb kēn kuuy se, naaṅ edṅ tōḡḡ gen jeel taadn taar naaṅḡen jeege jeel eyo. ḡḡ tēd deb kēn kuuy lē, naaṅ edṅ tōḡḡ gen jeel taadn tōḡḡ mētn taar naaṅḡen jeege jeel ey se. ¹¹ ḡḡ kēse Nirl Raa kalaṅ ese sum ḡo tēdn nakgen se paac ḡḡ naṅa naṅa kic ḡo naaṅ edṅ naabiṅ naabiṅ aan ḡḡ kēn naaṅ maakiṅ jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tēdga aan ḡḡ ro kalaṅ

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naaṅ kalaṅ sum, naḡo tōḡḡ kaam ḏēna. Ute tōḡḡm kēn naaṅ tōḡḡ kaam ḏēn se kic ḡo tum tēd ro kalaṅ. Jeeḡen kēn ḏḡkga ute al-Masi se kic ḡo tēc bini. ¹³ ḡḡ naajege paacki se kēn Yaudge ey lē Grēkge, ḡulge ey lē ḡulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalaṅ ese sum ḡḡ k'tum k'tēdkiga aan ḡḡ ro kalaṅ. ḡḡ Raa edjekiga Niriṅ se maakjege tu.

¹⁴ Bin ḡo ro debkilimi se naaṅ kaam kalaṅ sum eyo, naḡo naaṅ tōḡḡ kaam ḏēna. ¹⁵ Jē se 'kōṅ taadn ḡḡ: «Maam lē m'ji ey se, m'kōṅ tēdn maakiṅ ro ki eyo.» Anum kēn naaṅ taad bin sum ḡo, 'kōṅ tēdn maakiṅ ro debkilim ki ey ne? ¹⁶ Bi se 'kōṅ taadn ḡḡ: «Maam lē m'kaama ey se, m'kōṅ tēdn maakiṅ ro debkilim ki eyo.» Anum kēn naaṅ taad bin sum ḡo, 'kōṅ tēdn maakiṅ ro debkilim ki ey ne? ¹⁷ Kēn ro debkilimi jaay kaam kaliṅ ki sum num, naaṅ tap ḡo 'booy ute ḏio? ḡḡ kēn ro paac ḡo bi kaliṅ ki sum num, naaṅ 'kootn ute ḏio? ¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa tōndiṅsinga ute ḏoobiṅ tak tak aan ḡḡ kēn naaṅ maakiṅ jen ro ki. ¹⁹ Ro debkilim jaay ḡk ro kaam kalaṅ sum num, kēse j'aṅ kōṅ ḏaṅ ro ute magaliṅ eyo. ²⁰ Deere, ro debkilimi se tōḡḡ kaam ḏēna naḡo kēn tumba se, tēd ro kalaṅ.

²¹ Kaama 'kōṅ taadn ji ki ḡḡ: «Maam se m'an ḏim ute naai eyo.» ḡḡ do lē 'kōṅ taadn jege tu ḡḡ: «Maam se m'an ḏim ute naase eyo.» ²² Num ḡaṅ roi kaam kalaṅ kēn naai aakiṅ ḡḡ ḡk tōḡḡ ey se, kēn naaṅ jaay ḡōtō num, kiṅgi se ai tēdn ḡḡḡ. ²³ Maakiṅ ro ki se ḡōtn kēn kaam kalaṅ j'aalden maak ki ey se, naadē se ḡo kēn k'lee k'j'ḡkḏeki ḡḡḡ. ḡḡ kēngen k'lee k'tōyḏeki tōy se

60, ken k'lee k'l'aaakki dodege tu dawal dawal, ²⁴ gan kengen k'l'aaakdenki tal tal se je j'aden tedn bin eyo. Anum ro kaam kalan k'toyde toy se 60, Raa tondden se, taa j'adenki kəkŋ ɔɔŋɔ. ²⁵ Ro jaay Raa tedn bin se, taa 'tɔpm naap eyo, num taa naade 'kaakŋ do naapge tu. ²⁶ Ken ro kaam kalan jaay ɔŋga dubara se, ro ute magalin paac dabara. Ɔo ken ro kaam kalan jaay 60 tedga nakŋ beɛ k'toaminga ɛ, ro ute magalin paac 'ted maak-raapo.

²⁷ Aan gɔɔ ro debkilimi tɔp kaam den jaay dook tum ted ro kalan se, deere, naase kic 60 'denki, na60 'tum 'tedkiga ro *al-Masi ɔɔ nanja nanja kic 60 utu gɔtin gɔtiŋa. ²⁸ Bin 60, maakŋ *egliz ki se, deet deet se, Raa tond *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan beɛr tood jee ken taad taar teeco taarin ki. Gen k-mɔtɔge tu se, naan tond jee dooy jeege. Ɔo metn naade ki se, naan tond jee tedn nakŋ-kɔɔbge, ter naan tond jeege enɗ lapi jee kɔɔŋge tu ɔɔ tond jee metiŋge gen noogŋ jeege. Jee metiŋge naan tondde jee ken 'toadn jeege ute jee ken taadn taar naanŋen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se ɛ jee kaan naabm Isagen metn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tedn nakŋ-kɔɔbge sum la? ³⁰ Naade paac se jeege ken enɗ lapi jee kɔɔŋge tu sum la? Paac se, jee ken taad taar naanŋen jeege jeel ey se sum la? Ɔo naade paac se jeel taadn tɔkŋ taar naanŋen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan ken *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dɔŋki ken jiga cir paac.

Borse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm ken jiga cir paac paac ken anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Ken maam 60 m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔɔ ken m'jeel taar *kɔdn Raage kic 60, na60 ken maam m'ok maak-je ey se, kese maam m'tec aan gɔɔ ganŋa ey ɛ aan gɔɔ mende ken j'ondinga num eem tɔkŋ bi kiric se. ² Ken maam 60 m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔɔ ken m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel metin eyo ɔɔ m'jeel metn nakge paac, ɔɔ ken maam 60 m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔɔ j'iin k'deete j'ɔŋ gɔtn se jaay naade took taarum kic 60, num ken maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tool ser eyo. ³ Ken maam 60 m'nig maalum paac jee daayge tu ɔɔ bini m'ɔŋ rom k'toociŋ poodn kic 60, anum ken maam jaay m'je jeege ey se, kese maam m'kɔŋ di ro ki?

⁴ Debm ɔk maakje do jeege tu se, naan maakin deere ɔɔ kerceɛ. Naan ɔk maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔɔ magal ron eyo; ⁵ debm ɔk maak-je do jeege tu se, naan ted nakŋ sɔkɔŋ eyo, naan debm nakɔŋ eyo, ted maak-taar eyo, ɔk nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm ken je jeege se, nakgen ute doobin ey se, naan maakin raap do ki eyo, num naan maakin raap do taar ken met ki. ⁷ Debm ɔk maak-je se, ken k'tedin *kusin kic 60, naan an dim eyo. Daayum naan tuj ɔrmin ute jeege eyo, ɔnd don paac do Raa ki ɔɔ ɔŋ serk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kɔŋ nan eyo. Taargen k'taadn ken teeco taar Raa ki se ɛ, kaadin utu 'deele. Ɔo taar naanŋen jeege jeel ey se utu 'nanja ɔɔ jeel nakge se ɛ, kaadin utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naajege se jeel nan metn nakge paac eyo. Ɔo taargen k'taadn ken teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ aas ute gen Raa mal eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ade 6aa se, nakgen paacŋ ken aas te ute doobin ey se, kaadin utu 'deele.

¹¹ Kaad kēn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔɔ booy kəkuma, paac se, aan gɔɔ gēn gaan sɛɛmge; anum kēn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakn gaan sɛɛmge se maam m'rɛsinga naatn. ¹² Borse se, naajege j'aakki nakge naɔo j'aak j'ɔkki mɛtde eyo aan gɔɔ debm aak daan kaamin maakn kaam-kaay-naan kēn aak ɔɔd ey se. Num bii kalan se, j'utu j'an kaakin 'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ɔk mɛtn nakge paac eyo, naɔo bii kalan m'utu m'jeel kɔkn mɛtn nakge se mala mala aan gɔɔ kēn Raa jeelum maam se.

¹³ Borse nakgen kēn 'kɔɔpm 'ting se: kaal maakn do Raa ki, kɔnd do kēn j'ɔndki do Raa ki ɔɔ maak-jea. Ɔɔ maakn naade kēn mɔtɔ se, kēn cirde paac se, maak-jea.

14

*Naabm *Nirl Salal ɛd jeege tu se taa noogn jee dɛna*

¹ Jeki maak-jea ɔɔ 'dɔnki naabm kēn Nirl Salal ɛd jeege tu ɔɔ kēn tap ki se, 'jeki doobm gēn taadn taargen teeco taar *Raa ki. ² Taa debm kēn taad taar naan kēn jeege jeel ey se, kese naan taad jikilimge tu eyo, num taad Raa ki. Ɔɔ taar naan kēn naan taad se lɛ, nam jeel mɛtin eyo. Ute tɔɔgn Nirl Salal se, naan taad nakgen deel doa kēn jeege ɔnd ute mɛt kɔn eyo. ³ Num gan debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, naan taad jikilimge tu, noogde gēn ziidn ɔaa ute naande, dejde ɔɔ edden kaay kaama. ⁴ Debm taad taar naangen jeege jeel mɛtin ey se, kese noogin naan mala gēn ziidn ɔaa ute naanina, gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn ɔaa ute naande. ⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naangen jeege jeel eyo. Naɔo kēn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kēn taad taar naangen jeege jeelin ey se, ɔn deb kalan 'taad tɔɔkn mɛtin jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn ɔaa ute naande, kēn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm kēn taad taar naangen jeege jeelin ey se. ⁶ Bin ɔo, gēnaangen doobm *al-Masi ki, aan gɔɔ borse maam m'ɔaa gɔtse ki jaay m'taadsen ute taar naangen kēn naase 'jeelki ey se, taarungen m'taadsen se lɛ ɔn taadsen mɛtn nakgen Raa taadum mɛtin se eyo, ɛdsen te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔɔ dooyen ey se, kese asen kɔn noogn ɔɔ di?

⁷ Bin ɔo 'jeelki, silɛɛɛ ute kurundu jaay ɔaa mɛtn kaa ki ey se, kaa se j'an jeel j'ɔɔ di? ⁸ Num debm tuuy bɔrlɔ gēn bɔɔrɔ se jaay tuuyin mɛt ki ey se, jeege 'kɔn ɔaapm rode gēn ɔaa bɔɔr ki ne? ⁹ Gēn naase kic ɔo tec bini. Kēn naase 'taadki taar naangen jeege booy ɔk mɛtin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kɔkn mɛtin ɔɔ di? Kēn bin num, taar naase ulki se, ulki rɛnɛ. ¹⁰ Deere, do naan ki ara se, taar naange naparin dɛna ɔɔ maakde ki se, taar naan kalan jaay k'booy k'j'ɔkin ey se, gɔtɔ. ¹¹ Kēn deba jaay taadum ute taar naanin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naan se mɛtɛ. Ɔɔ maam kic lɛ naan am jeelum maam se, mɛtɛ. ¹² Aan gɔɔ naase 'lee 'dɔnki naabm kēn Nirl Salal ɛd jeege tu se, 'dɔnki naabm kēn 'noogn jee egliz ki 'ziidn ɔaa ute naande.

¹³ Taa naan se ɔo, debm taad taar naangen jeege jeel ey se, n'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeele gēn tɛrl taar se jeege tu. ¹⁴ Kēn maam jaay m'eem Raa ute taar naan jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, naɔo taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute mɛtin eyo. ¹⁵ Kēn bin num m'tɛdn m'ɔɔ di? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naangen

jeege jeel ey se naʒo maam m'je m'an keemin ute doobm ken saapum kic ʒo jeel ək metiṇa. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naangen jeege jeel ey se naʒo, m'je m'kaar kaa ute doobm ken saapum kic ʒo jeel ək metiṇa. ¹⁶ Ken jeege tusga gen keem Raa jaay naai 'tɔom Raa ute saapi paac ute taar naangen ken jeege jeel ey se, ɔ nam lee ʒaado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kɔŋ tookŋ *amin ɔ dio, taa taari ken 'tɔom Raa se le, naan ɔnd ute metiṇ eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari ken naai 'tɔom Raa se nijim aak eyo, naʒo debm iŋg booyi jaay jeel metiṇ ey se, ɔŋ noogiŋ gen ziidn ʒaa ute naaniṇ eyo.

¹⁸ Maam m'tɔom Raa taa maam se m'jeel taadn taar naangen jeege jeel ey se m'cirsen, naasen ken iŋg 'ʒaaki se paac. ¹⁹ Naʒo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mi sum ken jeege jeel metiṇa taa aden dooyo, naan se cir ken m'taad taara dupu kando kando ute taar naangen jeege jeel metiṇ ey se.

²⁰ Genaa mge, ɔnte 'saapki aan ɔɔ gen gaan seemge, num 'saapki aan ɔɔ jee magalge. Num gan gen tedn *kusiṇ num, 'tedki rose aan ɔɔ gaangen seeme ken jeel ted kusiṇ ey ʒort se. ²¹ Taa naan se ʒo maakŋ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki raaniṇ se Meljege Raa taad ɔ:

Jee se maam m'aden taad ute taar naangen kuuy

ɔ m'ade kɔl jee kuuy ʒo utu aden taadn ute taar naanʒege.

Ute naan se kic ʒo naade 'booy kuun taarum ey tap.*

²² Taar naangen k'taad jaay jeege jeel ey se, kese Raa ʒo taad tɔogiŋ do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee ken aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naangen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, kese naan taad ute jee ken aalga kaal maakde do Isa ki ɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔde naade maak ki eyo.

²³ Ken aan ɔɔ egliz ute magaliṇ tus jaay jeege paac taad taar naangen jeege jeel eyo, jaay, jee lee ʒaado booy taar Raa sum ey le jee aal maakde do Isa ki eyo ʒaado maakse ki se, asen taadn ɔ naase se jee derlge ey ne?

²⁴ Num gan ken naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naangen ken jeege jeeliṇ se, debm aal maakiṇ do Isa ki eyo, ey le debm lee ʒaado maakse ki gen booy taar Raa sum se, ken naan booy taarsege se, an kedn saapa ɔ naan 'jeel ron ki naan se debm kusiṇa, ²⁵ ɔ taar ken maakiṇ ken jeege jeel ey se le, 'toodn tal. ɔtn se naan 'kerŋ kɔnd naaniṇ naan ki naan Raa ki ɔ an keeme ɔ naan 'taadn makɔŋ ɔ: 'Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobiṇ tak tak

²⁶ Genaa mge doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'ɔ di? Ken 'tuskiga gen keem Raa se, naŋa naŋa kic ʒo ken ʒaa kaar kaa, dooy jeege, taadn metn nakŋ ken Raa taadiŋo, taadn taar naangen jeege jeel eyo, ey le terl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki ted paac se, 'tediŋki taa 'noogŋ *egliz 'ziidn ʒaa ute naaniṇa. ²⁷ Ken jeege baag taadn taar naangen jeege jeel ey se, ɔŋ jeege dio ɔ ken cirga le jeege mɔto sum. Ken aki taad kic num, deb kalaŋ taad aasga ram jaay ʒo deb kuuy 'taada. ɔ ɔŋ nam kuuy an terliṇ jeege tu. ²⁸ Ken debm ken an terliṇ taar se jeege tu ɔto num, genaa ken taad taar naan ken jeege jeel ey se, n'ɔnte taadn naan jeege tu, num n'taad ute maakiṇa ɔ n'taad Raa ki. ²⁹ Num gen jee

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

taad taar teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ jeege dio ey ɛ mətɔ sum ɓo, 'taada. Ɔo jee mētinge se, k'booy k'j'ɔk mētn taar se jiga, taar se ɓaa ute mētn taar Raa ɓɔɓu gɔtɔ. ³⁰Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadɪŋ mētn nakŋ gam ɔo je taadɪŋ mētn nakŋ se jeege tu se, deb kuuy ken taad taad se ŋ'doa ɔo ŋ'ɔŋ gɔtɔ deb ken se. ³¹Deere, paacki se, ɔkki doobo ken aki taadɪŋ taar teeco taar Raa ki, naɓo ken deb kalan taad aasga jaay ɓo kɔŋ gɔtɔ naapɪŋ ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔo adeki kēdn kaay kaama. ³²Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naaŋ ɓɔɓ ɔk taariŋa. ³³Nakŋ ute doobɪŋ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki kiŋg ute lapia.

Naase 'tēdki aan gɔɔ eglizgen gen jee Raagen ɓaa se paac, ³⁴ken jee al-Masige jaay tusga se, mēndgen maakse ki se, k'doa. Aan gɔɔ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taada, maakŋ jee al-Masige tun tusga se, mēndge se ɔk doobo gen taadɪŋ taar eyo num k'j'ing kaam kalan. ³⁵Ken naade ɓo je tɔnd mēta ɛ, k'ɓaa k'tɔnd mētn gaabdege ɓeene. Ey num ken jee al-Masige tusga num, mēndge jaay 'taadɪŋ taara se dood eyo.

³⁶ɓɔɓu taar Raa se uuno mētiŋ gɔtse ki sum la? Ɔo taar se, naase kalse ki sum ɓo 'booyiŋkiro ɛ? ³⁷Maakse ki debm jaay saap ɔo naaŋ ɔk *Nirl Salal maakiŋ ki ey ɛ tēdga debm taadɪŋ taar teeco taar Raa ki se, ŋ'jeele taar ken maam m'raanŋen se, kēse Mēljege mala ɓo taadsen nakŋ gen tēda. ³⁸Anum taar ken maam m'raanŋen se jaay debm baate tookŋ do ki se, debm bin se Raa kic ɓo, jeeliŋ eyo.

³⁹Bin se, genaamgen doobm al-Masi ki, 'dɔŋki gen taadɪŋ taar teeco taar Raa ki ɔo jeege taad taar naanŋen jeege jeel ey se, ɔŋte 'gaaski gen taada. ⁴⁰Naɓo nakŋ paacŋ ken naase aki tēd se, 'tēdiŋki ute doobɪŋ tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹Genaaŋgen doobm *al-Masi ki, ter maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gen al-Masi ken maam m'taadseno ɔo naase 'tookkiro do ki se ɔo ɓorse kic utu ɔkiŋki ɔoŋɔ. ²Ute Labar Jigan gen al-Masi ese se ɓo, naase ɔŋkiga kaaja ken naase jaay iŋki do ki aan gɔɔ ken maam m'taadseno se. Ey num, ɓere, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tēdn nakŋ cēre.

³Nakŋ cir paac paac jaay maam m'dooyoseno deet deet se, taar maam mala m'ɔŋiŋo gɔtn al-Masi ken ɔo: al-Masi se ooyga taa *kusiŋjege aan gɔɔ ken Kitap taadno. ⁴Naaŋ ooy se, j'ɔliŋo maakŋ ɓaad ki, ɓii k-mɔtɔge tu se naaŋ duro daan yoge tu, aan gɔɔ ken Kitap taadno ro ki se kici. ⁵Ken naaŋ duro se, naaŋ teeco naan Pier ki ɔo ter naaŋ teeco naan jee kaan naabiŋge tun k'dandē ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶Ter naaŋ teeco naan genaage tun doobm Isa al-Masi ken tus iŋg kiŋg taa naapki ɔo jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee deniŋ utu zere ɔo kengen mētinge se, ooyga. ⁷Ter naaŋ teeco naan Jak ki ɔo ter naaŋ teeco naan jee kaan naabiŋge tu paac. ⁸Anum kaam mɔɔtn se, naaŋ teeco naan maam ki kici, maam ken aan gɔɔ goon ken j'oojiŋ laapiŋ aas te eyo. ⁹Deere, maakŋ *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, ɓeeki num, maam se ɓo debm ken k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken j'am dan *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gen *Raa se, maam m'dabariŋoga. ¹⁰Num gan Raa tēdumga ɓe ɔo ute ɓe naaŋ tēdum se maam m'tēdga aan gɔɔ ken ɓorse naase 'jeelumki se. Anum ɓe Raa ken tēdum maam ki se, tēd te nakŋ cēr eyo. Naɓo maakŋ jee kaan naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tēd

naaba m'cirde. Num ken ted naabm se, maam eyo, na6o beε Raa ese se 6o ɔlum maam m'ted naabm se. ¹¹ Bin 6o ken 'tedn maama, lɔ naade, kese 6o taar kalaŋ ken naaje k'taadseni ɔ do taar ken se 6o, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taadsen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gen di jaay jee metingen maakse ki se, taad ɔ jee ooyga kooy se, ade kɔŋ 'dur daan yoge tu ey se? ¹³ Ken jeege jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic 6o duro utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴ Ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar reŋε ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lε, cεε. ¹⁵ Deere, ken jee ooyga kooy jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic 6o Raa duriŋo te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tedga saadgen gen Raa ken taad taar met ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Ken jee ooyga kooy jaay kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic 6o, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naaŋ ki kic 6o, cεε. ɔ 6orse kic 6o, naase utu ingki maakŋ *kusiŋse ki. ¹⁸ Ken bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Ken naajege jaay k'j'ondki dojege do al-Masi ki gen ting do naaŋ ki ara sum num, maakŋ jikilimge tun do naaŋ ki ara se, ey num beeki se, naajege sum 6o ken jeege ajeki keεjŋ dojege tu cir ken jeegen 6aa se paac paac.

²⁰ Num gaŋ deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔ Raa jaay duriŋo deet deet se, jejeki taadn ɔ: jeegen ooyga kooy se naaŋ utu aden 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalaŋ sum 6o, yoa aan do jeege tu ɔ ute doobm deb kalaŋ kuuy se, jeege utu ade 'dur daan yoge tu. ²² Aan gɔɔ jikilimge paac teeco metjil Adum ki se, naade paac ooy aan gɔɔ naaŋa. Bin 6o gen jeegen paacŋ dook ute al-Masi se, naade paac utu 'kɔŋ kaaja ute naaŋ kici. ²³ Num Raa ade 'dur jeegen ooyga kooy se naaŋ aden reεsn ute doobiŋ doobiŋa. Al-Masi se naaŋ 6o debm duro deet daan yoge tu jaay 6o jee naaŋge se utu ade 'dur daan yoge tu 6ii ken naaŋ ade 6aa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔ nakgen ɔk tɔgɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu aden 'tedn 'tedn gɔtɔ, jaay 6o duni se 'naŋa ɔ kaad ken se sum 6o al-Masi 'kɔŋ gaara kaam ji Bubiŋ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kɔsn gaara *bini jee taamooyiŋge se Raa aden tedn naaŋ 6o kiŋg dode ki*.* ²⁶ Debm wɔy kaam mɔɔtn ken j'aŋ kutiŋ kap se, yoa. ²⁷ Ter Kitap taadga taad ɔ al-Masi se: *Raa edinga nakge paac kaam jiŋa*.†

Ken Kitap jaay taad ɔ nakge paac tedga kaam jiŋ se, ɔɔp Raa sum 6o kaam jiŋ eyo. Taa Raa se, naaŋ 6o debm ken edin nakge paac kaam jiŋa. ²⁸ Ken Raa jaay edga nakge paac kaam ji al-Masi se, naaŋ Gooniŋ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa ken edin nakge paac kaam jiŋ se. Bin se jaay 6o Raa utu 'kɔsn gaara do nakge tun 6aa se paac.

²⁹ Jee ken je ɔ j'ade *batizn taa jeegen ooyga kooy se tap 6o, *batem se aden tedn di naade ken jee ooyga kooy se‡? Ken jeegen ooyga kooy jaay ade kɔŋ 'dur daan yoge tu ey num, gen di naade ɔŋ rode k'batizde taa naade se? ³⁰ Ken jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gen di jaay naajege daayum k'lee k'6aa gɔtn ɔŋ ken j'an kutn koje ro ki se? ³¹ Genaaŋgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kese

* 15:25 Aak KKR 110.1. † 15:27 Aak KKR 8.6. ‡ 15:29 Taar Pɔl taad ara se taad ute jee al-Masi gen metingen batiz taa jee ooyga kooyo num gaŋ Pɔl se uun te kul eyo gen batizn taa jee ooyga kooyo.

taar mēt ki, ɔɔ aan ɔɔ ɔɔn Mɛljɛge Isa al-Masi ki se, maam m'tɔɔm roma taa naase se, taar se mēt ki kici. ³² Gɛnaamge, maakŋ ɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔɔ kɛn ɔɔɔ ɔɔɔ ki se, maam m'dɔdɛga ute jeegen aan ɔɔɔ daa gaabge se. Kɛn jaay ɔɔn nakgen do *duni ki sum num, maam tap ɔɔ m'kɔŋ dɛ ro ki? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay adɛ kɔŋ dur daan yoge tu ey num: J'ɔski ɔɔ j'aayki ute maraadjege, taa naajege se ɛ, mɛtbeeki j'aki 'kooyo. §

³³ ɔɔn ten 'kaanki rose dala, ɔɔɔɔ: Mɛdgen jig ey se ɔɔ kɛn tuj king ɔɔɔ jeege*. ³⁴ 'Tɛrki saapse ɔɔ ɔɔn te 'tɛdki kusina! Maam m'aak jee mɛtinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa sɔkɔŋ asen tɔɔɔ.

Jeegen ooyga kooy se, adɛ duru daan yoge tu ute ro tec ɔɔ dɛo

³⁵ Nam 'kɔŋ tɔnd mɛta ɔɔ: jeegen ooyga kooy se tap ɔɔ adɛ 'dur ɔɔ dɛ daan yoge tu? ɔɔ rode tap ɔɔ 'teɔŋ ɔɔ dɛ? ³⁶ Kale, debm dɛrɛ! Kaam nakŋ naai ɔɔɔɔga se, ruumga† jaay teec ey la? ³⁷ Naai 'lee ɔɔɔ se, ɔɔɔ kaam teene ey ɛ kaam ne dɛm kuuy, num naai 'lee ɔɔɔ gardɛn eyo. ³⁸ Kɛn naai jaay ɔɔɔga se, Raa teeciŋa ɔɔ teep tɛdn magala aan ɔɔ kɛn naan maakiŋ jen ro ki. Kupm kaam naka tak ɔɔ teɔŋ napariŋ kaliŋ ki kaliŋ ki.

³⁹ Nakgen oo ko se paac rode se tec naap eyo. Gɛn jikilimge ɛ tec kaliŋ ki, ɔɔn daage ɛ kaliŋ ki, ɔɔn yeelge kic ɛ kaliŋ ki ɔɔ ɔɔn kɛnjige kic kaliŋ ki. ⁴⁰ Aan ɔɔɔ nakgen do naan ki ɔk roge se, kɛngen maakŋ raa ki se ɔk kici. Naɔo kaakŋ ɔɔɔɔge se, tec te naap eyo. ⁴¹ Kaada wɔɔriŋ tec kaliŋ ki ɔɔ laapa kic kaliŋ ki ɔɔ k-dijge kic ɔɔ wɔɔɔde tec kalde ki. ɔɔ tɛr k-dijge ute naapa kic wɔɔɔde tec kalan eyo.

⁴² Bin ɔɔ ɔɔi kɛn jeege adɛ dur daan yoge tu se, 'tɛdn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔlɔŋga maakŋ ɔɔad ki se, ruum naatn. Num gan ɔɔi kɛn naan adɛ 'dur daan yoge tu se, ro kɛn Raa an kɛd se 'kɔŋ ruum ey sum. ⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'ɔlɔŋga maakŋ ɔɔad ki se, naan tɛd aak kusu. Num ɔɔi kɛn naan adɛ 'dur daan yoge tu se, Raa an kɛdn ro aak ɔɔɔ. Ro debkilim ooy jaay j'ɔlɔŋga maakŋ ɔɔad ki se, naan ɔk tɔɔɔ eyo. Num ɔɔi kɛn naan adɛ 'dur daan yoge tu se, Raa an kɛdn ro kɛn ɔk tɔɔɔ. ⁴⁴ Debm jaay ooyga num kɛn j'ɔlɔŋga maakŋ ɔɔad ki se, kɛse j'ɔl daa ro sum. Num kɛn naan jaay adɛ 'dur daan yoge tu se, adɛ teecŋ ute ro kɛn *Nirl Salal an kɛda. Aan ɔɔɔ do naan ki debkilim ɔk daa ro se, maakŋ raa ki kic ɔɔ Raa an ɔaa kɛdn ro kuuy. ⁴⁵ Kɛse ɔɔ Kitap taad ɔɔ: debkilim deet deet se roŋ Adum, naan se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam mɔɔn se‡, naan se Nirl kɛn ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm kɛn ɔaaɔo deet deet se, debm ɔk Nirl kɛn ɛd kaaja se eyo, num debm ɔk daa ro ɔɔ ɔaaɔo deete ɔɔ debm ɔk Nirl kɛn ɛd kaaja se, ɔaaɔo kaam mɔɔn. ⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔɔiŋ ute naanja. Debm k-dige se, naan se iɔno maakŋ raa ki. ⁴⁸ Jeegen do naan ki ara paac se, tec aan ɔɔɔ debm kɛn j'ɔɔiŋ ute naanja se. ɔɔ jeegen maakŋ raa ki se ɛ, tec aan ɔɔɔ debm kɛn iɔno maakŋ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan ɔɔɔ ɔɔɔse naajege k'teckki debm kɛn j'ɔɔiŋ ute naanja se, naajege k'j'utu j'aki tec debm kɛn iɔno maakŋ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki ɔɔnaamgen doobm *al-Masi ki, m'asen taada: ɔɔɔɔ, debkilimi ute daa roŋ ɔk mooso se 'kɔŋ ɔaa *maakŋ Gaar Raa ki eyo. ɔɔ daa ro se kɛn utu 'ruum se ɛ, naan se 'kɔŋ tiŋg ɔɔn daayum eyo.

§ 15:32 Aak Eza 22.13. * 15:33 Taar se Pɔl uuno taar ɔɔn kɔd Gɛk debm kaar bal-zɛɛɛ.

† 15:36 Ute taar kɛn k'raan Kitapm se taad ɔɔ kaam naka se ooy, jaay teece. ‡ 15:45 Adum kaam mɔɔn se taad ute *al-Masi.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad ute *nakη ken jeege jeel metiη ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki tērl rojege kaam kuuy. ⁵² Bii ken pulu 'keem kaam mōotn se, 'ted yōkōd aan gōō debm ənd kaamiη sapac se, kaad'ken pulu 'keem se, jeegeen ooyga kooy se utu 'duru ute ro ken 'kōη ruum eyo. Ɔo naajegen j'utuki zēer se lē, Raa utu ajeki tērl rojege kaam kuuy. ⁵³ Ro ken utu 'ruum se, tak 6o j'utu j'aη kēdn ro ken 'kōη ruum eyo ɔo ro kōη kooy se lē, j'utu j'aη kēdn ro ken 'kōη kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad'ken ro ken utu 'ruum se, jaay utu tērl ro ken 'kōη ruum eyo, ɔo ro ken 'kooy se lē j'utu j'aη tērlin ute ro ken 'kōη kooy ey se, bin 6o taar ken Kitap taad do dakiη se 'kaan doobiη ki ken ɔo:

Bēre, yo se Raa ciringa naan tēdga gōō.

⁵⁵ *Naai yoa, tōogi ken naai 'cir jeege se tap 6o gay?*

Ɔo tōogi ken naai lee tōal jeege se tap 6o gay?§

⁵⁶ Tōogη ken naai 'lee tōal jeege se lē, kēse *kusiηa. Ɔo kusiη lē, ken efiη tōogō se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ⁵⁷ Anum ute doobm Meljege Isa al-Masi se, k'tōomki Raa ken edjeki tōogō k'cirki nakgen ək tōogō dojege tu!

⁵⁸ Bin 6o, gēnaa maak-jemge, 'daarki tōogō. Ɔn̄te 'tērlki mōotn! Naabm Meljege se ɔn̄te 'kōniηki, 'ted '6aansiηki ute naaniηa. 'Jeelki, naabm ken naase 'lee dabara 'tediηki Meljege tu se, cēr eyo.

16

Gēnaagen doobm *al-Masi ki tiir gēn noogη gēnaagen Jeruzalem ki

¹ M'je m'asen taada taa gursn ken aki tiir gēn noogη jee Raagen Jeruzalem ki se: maam m'taaddega taad metiη *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tediηki bin kici. ² Bii dumas ki tak 6o, naηa naηa kic 6o do naabiη ken naan tēd jaay ɔηo se, maak ki se n̄'ɔod n̄'ombiη gēn doηa taa an noogη gēnaagen doobm al-Masi ken Jeruzalem ki. Bin se, naase aki kōη booy ɔiin ken maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Ken maam jaay m'6aa m'aanga gōtse ki num, jee ken naase 'bēer 'tōōdēki se, maam m'ade kēdn maktub ute nakη ken naase 'tiir 'tusiηki jide ki se. Ɔo maam m'ade kōl naade aan 6aa ute nakgen se, Jeruzalem ki. ⁴ Ken aakiηki bēe jaay maam mala 6o m'6aa kic lē, naade '6aa ute maama.

Pōlje 6aa merte

⁵ Ken maam m'utu m'6aa gōtse ki se, maam m'kaal teecη taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese. ⁶ Ken maam jaay m'aanga gōtse ki se, baat ey num maam m'tiηg cōkō ute naase, lōbu kaadn kuulu se kic daan m'aη deel gōtse ki jaay 6o sōm naase amki je nakη ken am noogη gēn tēdn mērtum naan ki. ⁷ Anum ken 6orse m'6aa 6aa gōtse ki se, m'je m'asen kaakη ute do jem sum eyo, na6o ken Meljege jaay ɔdumga doobo num, maam m'je m'kiηg ute naase cōkō. ⁸ Num gan 6orse maam se m'tiηg maakη gēgēr ken Epez ki se, bini m'kaan kaadn laa Pantekōt ki. ⁹ Taa gōtn ese se, maam m'ōnga doobm gēn tēdn naaba *Raa ki den aak eyo na6o jee wōoyge kic 6o dēna utu gōtn ese.

¹⁰ Ken Timote jaay aanga gōtse ki num, aakiηki doη ki. Bin jaay 6o naan kic niriη aη kaay eyo; taa naan kic lē tēdn naabm Meljege aan gōō maama. ¹¹ Bēre, Timote se, nam ɔn̄te kuum kaaliη naan ki, num efiηki nakη noogo

ken naan afe kōkŋ terl gōtum ki ute lapia. Taa maam m'ute gēnaagen gōtn ara se, j'utu j'ing j'aak kaamina.

¹² Gēnaajege Apōlos se, ey num maam m'edīnga kaay kaam aak eyo m'ōō ute gēnaage se, ŋ'baa gōtse ki, nabo naan took eyo gēn baa gōtse ki bōrse se. Anum ken naan ŋga jin jaay sōm utu 'baa gōtse ki.

Pōl nan taariŋa ōō ōl tōōsin jege tun Kōrint ki

¹³ Daayum iŋki zēere, kaal maaksen do Raa ki se ōkiŋki tōōgō. 'Tēdki jee mēc ōō 'daarki tōōgō. ¹⁴ Ōō nakŋ naase aki 'tēd paac se, 'tēdīŋki ute maak-jea.

¹⁵ Gēnaamge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ beēŋ ki se, naade bō jee ken took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naan Akayi ki se ōō naade se bō, jee ōŋ rode gēn tēdŋ naabm Raa maakŋ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se bō, 'tookki taarde ōō jee ken lee dabar tēd naaba ute naade se kic bō, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Ken Stepanas, Portunatus ute Akaykus baado aakum se, maam maakum raap aak eyo; gōō naase ki se, naade baado noogumga. ¹⁸ Taa naade se tēdum maakum tōōdga kaam kalan aan gōō naade tēdsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ōkdeki ōōŋō.

¹⁹ *Eglizgen taa naan Azi ki se, tēdsen tōōse. Akilas ute Priska ōō ute egliz ken lee tus beede ki se kic tēdsen tōōse den aak eyo ute ro Meljege. ²⁰ Gēnaagen doobm Isa al-Masi ken gōtn ara se, tēdsen tōōse paac.

'Tēdki tōōse naapge tu ōō 'baam 'tōkki naapa ōō aayki ciil naapge aan gōō gēnaa naapge. ²¹ Gōtn ara se, kēse maam Pōl bō m'raansen tōōsn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Meljege ey se, ōŋ Raa an naama. Maranaata! (Kese je deekŋ ōō: ōŋ Meljege se ŋ'baado.)

²³ Ōŋ Meljege Isa asen tēdŋ bēēŋa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajege k'dōōk k'tēdkiga kalan ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki

Kēn Pəl raanga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ɔŋ labar jee Kōrint ki ɔɔ tēr naade raan̄ təl maktubge dēna ute naapa kici (koṅ 2.3). Gōtn se, Pəl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde 6aa ɔk mētn naap eyo. Taa naan̄ se 60 kōr naan̄ tērl te gōtde ki ey bōrt se, naan̄ raan̄den taa aden tērl kingde. Maakṅ maktubiṅ ki se Pəl taad jeege tu ute doobm ɔɔ dī jaay naan̄ tēd debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deekṅ ɔɔ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔliṅ naaba. Kēn gēn Pəl ki num naan̄ se nakiṅ kaan̄ naaba sum. Ɔo maakṅ naabiṅ kēn naan̄ tēd se, naan̄ ɔŋga nakgen ɔŋɔ kēn aan̄ doṅ ki, ɔŋga dubar ɔɔ nakgen kēn ɔl 6eere deb ki ɔɔ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ɔŋ aayga kaamina. Na6o nakṅ naan̄ je se gōtɔ 6aa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔɔ Isa al-Masi. Kēn Pəl jaay taad taa naan̄ malin̄ se, nakṅ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki an̄ baatiṅ eyo ɔɔ 'kōŋ baatn dooyiṅ kēn naan̄ dooydeno se ey kici (koṅ 1-7). Gēn k-dige se, Pəl raan̄den ɔɔ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (koṅ 8-9). Gēn k-mōtoge tu se, Pəl taadden ɔɔ jee kēn tēd rode aan̄ gōɔ jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ɔŋte booy kuun taarde (koṅ 10-13).

Pəl raan̄ ɔl tōɔse egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pəl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ kēn *Raa maakiṅ jen ro ki ɔɔ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajege, Timote. Naaje k'tēdsen tōɔse naase ki jee *eglizn kēn maakṅ gēger kēn Kōrint ki ute jee Raagen paacṅ taa naan̄ Akayi ki ute magaliṅa. ² Ɔŋ Bubejege Raa ɔɔ Meljege Isa *al-Masi asen tēdn bēede ɔɔ asen kēdn lapi.

Raa debm ɛd kaay kaama jeege tun maakṅ dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Meljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēeṅ dēna ɔɔ naan̄ 60 Raa debm ɛd kaay kaama ute maraadiṅa. ⁴ Maakṅ nakge tun ɔŋ kēn aan̄ dojege tu paac se, naan̄ 60 debm ɛdʒeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛdʒeki se, naajege kic num j'an̄ki kaasn̄ gēn kēdn kaay kaama jeege tun maakṅ nakge tun ɔŋ se kici. ⁵ Aan̄ gōɔ naajege j'ɔŋki dubar dēna ute al-Masi se, bin 60 ute doobm al-Masi se Raa ɛdʒeki kaay kaam dēn bin kici. ⁶ Kēn nakṅ ɔŋ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kēdn kaay kaama kēn asen kōl gōtn kaaj ki. Ɔo naaje jaay Raa ɛdʒen kaay kaama se taa naase kic 60 dubar aanga dose ki num an̄ki kōŋ kaasa aan̄ gōɔ kēn naaje dubar aan̄ doje ki jaay j'ɔŋ j'aasiṅ se kici. ⁷ Ɔo naaje k'jeel maakje ki kōnd dojen jaay j'ɔnd do naase ki se, kōnd do mēc. Taa naaje k'jeele naase ɔŋkiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kēdn kaay kaama aan̄ gōɔ naan̄ tēdō naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gēnaagen doobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan̄ Azi ki se k'dabarjenoga dēn aak eyo. Ɔo dubar kēn naaje k'j'ɔŋo se deeloga doje, naaje k'saapo j'ɔɔ naaje se j'kōŋ kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ɔɔ biije nan̄ga sum, naaje j'kooyo. Na6o, naaje se j'ɔnd doje do

naaje malinge tu eyo, num naaje j'ond doje do Raa ki, naan̄ 6o debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ Ɔo Raa se ɔɔɔɔɔɔɔɔ doje maaknj yo ken gɔtn ese se ɔo naan̄ ajen kɔɔɔɔɔ doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ond doje don̄ ki, gɔt kuuy kic 6o naan̄ utu ajen kɔɔɔɔɔ doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa ken naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔo ute tɔnd mɛtn̄ ken jeege dɛna tɔnd mɛtn̄ Raa taa naaje se, Raa ajen tɛɔn̄ bɛɛ. Ute naan̄ se jeege dɛna t'ɔom Raa taa bɛɛ ken naan̄ tɛɔɔn̄ se.

Gɔtn Pəl uun doa je 6aa Kōrint ki nabo ɔn̄ 6aa te eyo

¹² Anum naknj tɛɔɔn̄ jaay naaje k'tɔom roje se, naaje k'jeelin̄ maakje ki, kingjen naaje j'inḡ maaknj jeege tu, ɔo tap tap ute naase se, j'inḡo ute ken mɛt ki ɔo ute maaknj kalan̄ naan̄ Raa ki. Num naaje k'j'inḡo bin se ute jeel-taar gen̄ jikilinge eyo, num ute bɛɛ Raa ken tɛɔɔn̄ se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raan̄sesin̄ se, naaje k'raan̄sen te taar dīm kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyin̄ki ɔo 'booy ɔkin̄ki se. Aan̄ gɔɔ 6orse naase naka kaam kalan̄ 'booy ɔkjekiro te mɛtin̄ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kɔkn̄ mala mala ɔo kese 6o taar ken maam m'je taada se: *6ii ken Mɛljege Isa ade 6aa se, naaje k'tɔom roje ute naase ɔo naase kic le aki tɔom rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'6aa gɔtn̄ naase ki 6o deet jaayo, taa bin se naase aki kɔn̄ bɛɛ maam ken m'6aa gɔtse ki dɔɔl di se. ¹⁶ Maam m'kiin̄ gɔtse ki se m'6aa Masedoan ki ɔo ken m'tɛrl̄ tɛrl̄ Masedoan ki kic 6o, m'ade kaal dose ki. Ɔo naase 6o amki je naknj ken am m'kaasn̄ gen̄ 6aa mɛrtɛ taa naan̄ Jude ki. ¹⁷ Ken maam m'uun̄ do gen̄ 6aa mɛrtɛ se, ute maakum paac ey la? Ey le naknj maam m'6aa 6aa tɛda paac se, m'tɛɔn̄ aan̄ gɔɔ gen̄ jikilingen do nak ken kalan̄ sum 6o ken naade 6aan̄ 6aa tɛda num deek ɔo: «Yɛɛ» ɔo «Yɛɛ eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic 6o jeele, do taar ken kalan̄ se, naaje j'ɔn̄ k'taadseno te j'ɔo: «Yɛɛ» ɔo «Yɛɛ eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote ken k'6aado k'taadsen taar Goon Raa Isa *al-Masi gɔtse ki se, do taar ken kalan̄ sum 6o, naaje k'taad te ey «Yɛɛ» ɔo «Yɛɛ eyo». Num gan̄ taar naaje k'taad se, daayum «Yɛɛ». ²⁰ Ɔo naknj ken Raa taado utu tɛɔ se, ute doobm al-Masi se paac t'ɛɔn̄ mɛt ki. Bin 6o ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ɔo: *amin̄ Raa ki gen̄ *nooknj ron̄a. ²¹ Raa 6o ken dɔɔkjeki ute al-Masi k'tɛdkiga tɔɔg se ɔo naan̄ 6o debm tɛɔɔn̄ k'tɛdkiga jee naan̄ge. ²² Naan̄ 6o debm ken tɛɔɔn̄ naknj kaaknj jeele, kese Nirlin̄ ken naan̄ ɛɔɔn̄ki maakjege tu ken je deeknj ɔo naajege se k'tɛdkiga jee naan̄ge ɔo ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taadn̄ ɔo utu ajeki kɛɔn̄ naknj ken naan̄ taado ɔo utu ajeki kɛɔ se.

²³ Maam se ɔn̄ Raa am tɛɔn̄ saaduma ɔo maam se le m'taad taar mɛt ki. Ken maam jaay baate tɛrl̄o maaknj gɛgɛr ken Kōrint ki se, m'je m'asen̄ tujn̄ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen̄ tɛɔn̄ utu taa tɔɔg eyo gen̄ kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse le, naase utu ɔkin̄ki tɔɔgɔ. Anum naaje k'je j'aki tɛɔn̄ naaba tɛɛ, taa naase kic 6o maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'kɔn̄ tɛrl̄ gɔtse ki jaay, m'asen̄ 6aa tujn̄ maakse ey sum. ² Anum ken maam jaay tujseḡa maakse se, maam kic 6o maakum 'taju, bin se nam am tɛɔm̄ jaay maakum raap se gɔtɔ, taa naase le paac, maakse tujga. ³ Ken ɔlumo jaay m'raan̄seno maktub se, taa maam m'je eyo kaad̄ ken m'6aa gɔtse ki se, jeegen am kɛɔn̄ maak-raap se 6o, tɛrl̄ am tujn̄ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, ken maam jaay maakum

raap se, naase kic 6o 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad ken maam m'raanseno se, maam maakŋ maak-tuj ki ɔɔ m'maakŋ kaa-maan ki ɔɔ m'uun nirlum dena dose ki. Maam m'raanseno se taa m'asen tujŋ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese den aak eyo.

Pɔl taad ɔɔ: debm tɛdga *kusiŋ se, k'tɛdŋ kaldɛ

⁵ Ken deba jaay tujga maakŋ jeege se, kɛse naan tujum maakŋ maam eyo, num naan tujsen maakŋ naase paacki. Na6o taar se j'ɔnte 'tɛdŋki 'deel doa. ⁶ Gen debm bin se, ken jee dena uuninga kaamin se 6o, bɛɛŋga sum. ⁷ Taa naan se 6o naase 'tɛdŋki kaldɛ, ɔɔ ɛdŋki kaay kaama, ey num sɔm maak-tujŋ ese se 'deel doŋa. ⁸ 'Booyki m'asen taada, debm bin se 'taadŋki tal, naan 'jeele, naase se 'jenki. ⁹ Anum ken ɔlumo jaay maam m'raanseno maktubm se, ken naase jaay 'tookki taarum paac le, maam m'kaakŋ jeel ro ki. ¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tɛdŋkiga kaldɛ se, maam kic m'tɛdŋga kaldɛ, ken maam 6o m'tɛdŋga kaldɛ naan al-Masi ki kic num, taa naase. ¹¹ Bin 6o *Bubm sitange ajeki kŋŋ kaaŋ dal eyo, ɔɔ nakŋ naan je tɛda se le, naajege k'jeeliŋki tak.

Pɔl uun nirlin do Tit ki

¹² Ken maam jaay m'aan maakŋ gɛgɛr ken Troas ki gen taadŋ Labar Jiga gen *al-Masi jeege tu se, ey num gɔtn se Mɛljege ɔɔdumga doobo ute maraadiŋa. ¹³ Na6o ken m'aan jaay m'ɔŋ te genaam Tit ey se, maakum tap 6o ɔŋ daar eyo. Gɔtn se maam m'iin m'ɔŋ genaagen doobm al-Masi ki ɔɔ m'6aa taa naan Masedoan ki.

Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac

¹⁴ K'tɔɔmki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naan tɛdjeki k'leeki j'ɔkki mɛtn Isan cir nakge paac se. Gɔtn 6aa se paac Raa ɔljen naaje se 6o k'taad taar al-Masi se jeege tu taa an jeele. ɔɔ taar naan se le, tec aan gɔɔ nakŋ oot nijimi ken oot wɔɔk dɔɔd gɔtɔ 6aa se paac se. ¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan gɔɔ nakŋ oot nijimi ken al-Masi ɛd Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja ɔɔ jeege tun Raa utu aden kut kici. ¹⁶ Jee mɛtingen uun doobm kutu se le, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gɔɔ nakŋ ooyga kooyo ken aden kɔl gɔtn yo ki ɔɔ jee mɛtingen kuuy uun doobm kaaja se le, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gɔɔ nakŋ inŋ zɛɛɛ ken aden kɔl gɔtn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap 6o naja jaay an kaasn gen tɛdŋ naan se? ¹⁷ Naaje se k'tecki aan gɔɔ jee dengen kuuy eyo, ken lee taad taar Raa jeege tu tɛdŋ aan gɔɔ nakŋ suukŋ gen kŋŋ dɪm ro ki se. Num gan k'tɛdkiga kalan ute al-Masi se, naaje k'taadki taar mɛt ki ute maakŋ kalan aan gɔɔ jee ken Raa 6o ɔldeno.

3

*Raa dɔɔk kiji ute jeege se kɛse 6o jee tɛdŋ naabinge

¹ Naase aki taadŋ ɔɔki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lɔ naaje kic 6o k'je j'ajen raan kɛdŋ maktub jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan gɔɔ jee mɛtingen k'raanɔeno maktub jidɛ ki jaay 6aadɔ taadsen naase ki ɔɔ je naase kic adɛki raan kɛd kic la? ² Maktubm naaje se, naase malinge. Naan se k'raanŋga raan maakje ki ɔɔ maktubm se jeege paac dooyiŋa ɔɔ jeeliŋa. ³ Deere, naan se tood tal, naase se 6o maktubm ken *al-Masi raanŋga ɔɔ ɛdjesiŋ kaam jije. Naan raanŋ se ute maan nakgen k'raan ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zɛɛɛ. Naan raanŋ te ro tircil ki eyo, num naan raanŋ maakŋ jikilimge tu.

⁴ Ken olje jaay naaje k'taadſen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ond doje do *Raa ki. ⁵ Naaje kaljeki sum se j'aas tedn dim eyo, num Raa bo tedjen j'aasga gen tedn nakgen se. ⁶ Naan bo tedjekiga j'aaskiga gen tedn jee tedn naabm ken Raa dook kiji ute jeege se. Oo dookj ken Raa dook kiji ute jeege se iino ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, num naan se iino gotn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ol jeege maakj yo ki anum gen Nirl Salal se ol jeege gotn kaaj ki.

⁷ Do dokin se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, Raa raanjo ro tircil ki. Kaadken naan raanin raan se *nookj Raa ted goto woor kelenj. Bin bo daan kaam *Musa kic bo woor bin kici oo gaan *Israelge se oj ond kaamde ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamin se woor os kaam ki kiric, nabo tedga sum bo ted goto. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki ol jeege gotn yo ki jaay taadn nookj Raa oo ted goto woor kelenj se, ⁸ daala, met kando Raa 'taadn nookina jeege tu, kaad ken Nirl Salal tedn naabin se. ⁹ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ted booro ooc do jeege tu oo ute naan se kic bo taadn nookj Raa se, met kando dookj ken Raa dook kiji ute jeege jaay tedjeki k'tedki jeegeen aak bee naanin ki se, naan se ajeki taad nookj Raa cir naan se daal ey la? ¹⁰ Nookj Raa ken wooro goto do dokin kelenj se, jaay k'doojin ute nookj ken Raa dook ute jeege kiji se, nookj ken do dokin se aas te dim naanin ki eyo. ¹¹ Deere, dookj ken Raa dooko do dokin ute jeege se ting te gen daayum eyo. Ute naan se kic bo Raa taadga nookina, num met kando dookj ken Raa dooko kiji ute jeege gen daayum se, magal cir naan se dokoo.

¹² Taa naan se bo naaje k'jeel maakje ki, nakj naaje j'ond doje ro ki se bo, naaje k'taadina. ¹³ Naajege se k'tedki aan goo gen Musa eyo ken daan kaamin woorga num, naan aalin kala taa gaan Israelge se oj aasin gen kaakj tenin eyo daan kaamin ken woor os kaam ki kiric oo ken tedga num cokoo cokoo jaay 'deel se. ¹⁴ Num gan gaan Israelge se oj booy ok metn taar se eyo. Jaaki kic bo, metjildege booy ok ey kici. Ken naade jaay dooy Kitapm ken Raa dooko do dokin ute jeege se, naade booy ok metn nakgen se eyo aan goo jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb dookga ute al-Masi jaay bo kala se tedn goto oo naan se booy ok metn taar se. ¹⁵ Deere, jaaki kic bo ken naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ok metin eyo, aan goo jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶ Aan goo Kitapm Raa taadni: *Ken Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan addn ute kal daan kaamin ki se naatn.** ¹⁷ Taa Meljege se naan nirli oo gotn jaay Nirl Meljege utu se, jeege oj dode. ¹⁸ Oo naajegen paacj j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa addinga naata. Naajege j'aakki nookj Meljege oo nookin se tedjeki naajege k'teciniki tece. Bin bo nookj Raa j'aakin gotn naajege tu se, daayum ziidn baa ute naanina. Kese bo naabm Nirl Meljege tedina.

4

Korbətn maakj dukul nenj ki

¹ Taa naan se bo aan goo *Raa ute beena edjega naabin ese se kaam jije se, naaje j'ok maakje toogo ro ki. ² Nakgen jig ey ken k'tedin k'j'oyin koyo ute nakj sokonge se, naaje k'teridenga naaga. Naaje se k'j'aañ nam dal eyo oo taar Raa kic le, k'terlin kaam kuuy eyo. Num gan taar met ki se,

* 3:16 Aak Ekz 34.34.

naaje k'taadɪn tood tal, bin 60 naŋa naŋa kic 60 jeel maakiŋ ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad se taar met ki. ³ Anum jee metinge Labar Jigan ɣen *al-Masi ken naaje k'taadden se, naade booy ɔk te metiŋ eyo. Jeelde se aan ɣoo k'deebinga ute kala. Kese ɣen jeegen 6aa 6aa ɣotn kut ki. ⁴ Jeegen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan 60 raa ken do *duni ki se, gaasde ɔŋ jeel ɔk metiŋ eyo taa naade 'kɔŋ kaakŋ ɣotn wɔɔr ɣen Labar Jigan ɣen al-Masi se eyo. Ey num kесе 60 ken taadn *nookŋ al-Masi, ɔɔ al-Masi se naan 60 ken tec Raa mala mala se. ⁵ Num naaje se k'taad taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad j'ɔɔ: al-Masi se, naan Mɛl jeege paac. Num naaje se ɛ, taa Isa se, k'taadsen j'ɔɔ naaje se k'jee tedn naabsege. ⁶ Taa Raa ese sum 60 ken deeko ɔɔ: *Ŋŋ ɣotn wɔɔr se, 'wɔɔr maakŋ ɣot ken ɔɔɔ,* * ɔɔ naan 60 debm 'wɔɔrjen maakjege kici. ɔɔ ɣotn wɔɔr ese 60 taadjeki nookŋ Raa ɔɔ nookŋ Raa ese se 60 ken j'aakiŋ wɔɔr keɛŋ daan kaam Isa al-Masi ki se.

⁷ Num naaje se k'tec aan ɣoo dukul neŋje na6o ɔk kɔrbɔtn Raa maak ki. Bin num tɔɔŋ deel do ese se iino ɣotn Raa ki, ey num ɣotn naaje ki eyo. ⁸ Kaam ara kaam ara paac 60 ɣotɔ tedjen ɔɔŋɔ, na6o nakgen se ɔŋ deel te doje eyo; doobm roje tap 60 k'jeel eyo, na6o ute naan se kic 60 j'ɔŋ doobm ken k'j'ɔɔdn doje. ⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara na6o Raa resjen te eyo; k'tɔnd k'tundje naan ki na6o j'ɔŋki cirjen te eyo. ¹⁰ Daayum jeege je ajen tɔɔɔ aan ɣoo ken naade je ade tɔɔl Isa se, bin 60 ute naan se jeege kaakŋ jeele, Isa se utu iŋɣ zεεrε ɔɔ naan 60 debm ken bɔɔbjeki j'utu j'ingki zεεr se kici. ¹¹ Maakŋ kingje ki se jeege je ajen tɔɔɔ aan ɣoo ken naade tɔɔlo Isa se, bin 60 ute tɔɔŋjen ɣotɔ se kic 60, naaje j'ooy te eyo. Kese 60 ken taad jeege tu 'jeele, Isa se naan utu iŋɣ zεεrε. ¹² Bin 60 naaje se k'took ɣen lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadsen se, naase aki kɔŋ kaaja.

¹³ Kitapm Raa taad ɔɔ: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan se 60 maam m'taad taariŋ jeege tu.* † Taa naaje kic 60 j'aal maakje tec aan ɣoo debm ken Kitap taadno se, taa naan se 60 naaje k'taad taariŋ jeege tu kici. ¹⁴ Naaje k'jeelki debm duro Mɛljeege Isa se, naan utu ajeki dur ute Isa kici ɔɔ naan anjenki 6aa ute naase tɛɛ naaniŋ ki. ¹⁵ Nakŋ naaje k'serkiŋ paac se, taa asen noogo, bin 60 bεε Raa se 'ziidn 6aa ute naaniŋa do jeege tu ɔɔ jeege 'ziidn tedn dena ken an tɔɔmɔ ɔɔ naade paac taa naapki an nooko.

¹⁶ Taa naan se 60 naaje j'ɔk maakje tɔɔɔ. K'jeelki, daa rojege se tɔɔŋiŋ nan ɔkɔ ɔkɔ bini an kɔliŋ yo ki. Num ɣan ɔii-raa Raa edjeki tɔɔŋiŋ maakjege tu ɔɔ 'tedjeki jee kiji. ¹⁷ Nookŋ Raa ken j'utu k'j'aki kend maak ki jaay j'aki kɔŋ bεε se k'dɔɔjiŋ ute dubargen ɔorse j'ɔŋiŋki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dim eyo ɔɔ dubarjege se naan ɔkɔ sum 60 utu 'deele. ɔɔ naan se daapjeki daap 60 ɣen kend maakŋ nookŋ Raa ken tiŋɣ ɣen daayum daayum se. ¹⁸ Anum naajege se, j'ɔndki kaamjege do nakge tun j'aakiŋ ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'ɔŋ k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'ɔŋ k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num ɣan nakgen j'ɔŋ j'aakden ey se 60, 'tiŋɣ ɣen daayum daayum.

5

¹ Deere, k'jeelki, ken rojegen ken tec aan ɣoo kɔrɔr do naan ki se jaay 'tujga kic 60, *Raa utu ajeki kedn ro kuuy aan ɣoo 6ee maakŋ raa ki. ɔɔ ro se tec aan ɣoo 6ee ken jikilimge lee ɔ6 se eyo, num naan se Raa 60 mɛl kɔɔiŋa. ɔɔ 6ee ese se 'tiŋɣ ɣen daayum. ² Kaad ken naajege k'j'utuki do

* 4:6 Aak Jen 1.3. † 4:13 Aak KKR 116.10.

naan̄ ki ara se, naajege k'dəŋ k'saap j'əl koje pir k'je naŋa naŋa kic 60, Raa aŋ k'edn̄ ro kiji k'ən iino maakŋ raa ki se. ³ K'ən Raa jaay edjekiroga ro kiji k'ən iino maakŋ raa ki se, kojege se 'kəŋ lee aan gəɔ k'ən naan̄ əko ro ey se sum. ⁴ Num kaad̄ k'ən naajege j'utuki ute daa rojegen k'ən tec aan gəɔ k'ərər se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'd'əs d'əs aan gəɔ jeegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tedn̄ gət eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki t'ər l rojege kiji aan gəɔ debm uus kala kiji do kalin̄ ki, bin 60 ro kijin 'tinḡ g'ən daayum se naan̄ 60 pelekŋ daa rojegen k'ən utu 'kooy se. ⁵ Raa mala 60 'daapjeki taa j'aki kəŋ ro kijin ese se, ə Nirliŋ k'ən naan̄ edjekiro se, naan̄ jejeki taadn̄ ə utu ajeki k'edn̄ nakŋ k'ən naan̄ taad̄ ə utu ajeki k'ed se.

⁶ Taa naan̄ se 60 daayum naajege j'əkki maakjege təɔgə. Anum k'jeelki k'ən naajege jaay j'utu k'jee daa roge b'ərt se, naajege j'utu k'dəkki k'l'aanki te g'ətn̄ M'eljege tu eyo. ⁷ Taa do naan̄ ki se, naajege k'l'inḡki 60 ute kaal maakŋ k'ən naajege k'l'aalki maakjege doŋ ki se sum, ey num ute kaamjege se j'əŋ j'aakiŋki eyo. ⁸ Deere, naajege se j'əkki maakjege təɔg aak eyo. Ə daa rojegen aan gəɔ b'ee se, naajege k'je j'aŋ teecŋ kəŋ naata g'ən 6aa kinḡ c'ee M'eljege tu. ⁹ K'ən naajege 60 j'utu j'inḡki do naan̄ ki, ey l' rojegen aan gəɔ b'ee se 60 k'teec k'l'əŋiŋkiga naata g'ən 6aa kinḡ c'ee M'eljege tu kic 60, k'ən deet deet se, k't'edki nakŋ k'ən t'əlin̄ naan̄ ki. ¹⁰ Taa bi k'alanaŋ se naajege paac j'utu j'aki 6aa naan̄ *al-Masi ki taa naan̄ ajeki k'əŋ b'əɔɔ dojege tu. G'ətn̄ se naŋa naŋa kic 60 j'aŋ k'əŋ b'edn̄ do naabiŋ k'ən naan̄ t'edə kaad̄ k'ən naan̄ tinḡo do naan̄ ki; k'ən naan̄ t'edoga b'ee ey l' b'ee eyo, j'aŋ k'əŋ b'edn̄ do naabiŋ k'ən naan̄ t'edə.

Raa je jeege paac k'əŋ taasa ute naan̄a

¹¹ G'ən b'eer M'eljege tu sum se, naaje k'jeel m'etina. Taa naan̄ se 60 naaje k'je jeege paac 'tookŋ do taar k'ən se. Naaje se l', Raa jeel əkj'ə mala mala ə maam m'saap, naase kic 60, maakse ki se 'jeel əkj'eki mala mala kici. ¹² Naase se 'taadki əki naaje se k'magal magal roje daala. G'əto! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gaŋ naaje se k'taadsen d'əobm k'ən naase anki t'əm rose ute naaje. Bin 60 jee k'ən baagga taadn̄ taargen inḡ kusu roje ki se, naase ad'eki k'əŋ t'ər l'. Taa jee se l', t'edn̄ nakŋ k'ən naade je jeege 60 ad'ən kaak sum, ey num k'ən maak'de ki eyo. ¹³ Jee m'etinge jaay taad̄ ə naaje k'jee d'ər lge se. K'ən naaje 60 k'jee d'ər lge kic num, taa Raa. K'ən naaje 60 k'jee m'et'ekge l', taa j'asen noogo. ¹⁴ K'jeelki, nakŋ naaje k't'edki paac se, maakje *al-Masi 60 əljeki k't'edn̄ki. Ə k'jeelki, deb k'alanaŋ jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gəɔ jeege paac naan̄ Raa ki se, ooyga ute naan̄a. ¹⁵ Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin 60 jeegen utu inḡ z'ee r'e se 't'edn̄ nakŋ k'ən t'əld'ən naade ki eyo, num 't'edn̄ nakŋ k'ən t'əlin̄ naan̄ k'ən ooyo ə duroga taa naade se.

¹⁶ Taa naan̄ se 60 m'əətn̄, jikilimge se, naaje j'a'de kaal maak ki aan gəɔ k'ən jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do d'əkiŋ al-Masi jaay 60 j'aalino maak ki aan gəɔ goon debkilimi kic 60 b'ərse se, naaje j'aakiŋ kaam k'ən bin ey sum. ¹⁷ Bin 60 debm jaay d'əəkg'a ute al-Masi se, naan̄ t'edga debm kiji. Ə kinḡiŋ do d'əkiŋ se l' deelga, b'ərse nakge paac t'edn̄ga kiji.

¹⁸ Nakgen ese se paac, Raa 60 t'edn̄a. Ə naan̄ əlo al-Masi se, taa j'aki k'əŋ taasa ute naan̄ Raa. Ə naan̄ edjenga naabiŋ kaam jije se taa j'ano 6aa ute jeege g'ən k'əŋ taasa ute naan̄a. ¹⁹ Deere, ute al-Masi se, Raa naan̄

mala 60 akoga taasa ute jikilimge. Kaad ken se *kusiṅ jikilimgen tɛdo se, naan tɛndo te met eyo. Anum, naan ɔlje se taa k'6aa taadn jeege tu j'ɔ: Raa se, je kɔkɔj taasa ute naase. ²⁰ Taa naan se 60 naaje se k'tɛdkiga bi al-Masige. Bin 60 j'eemsen nɔɔ ute doobm naaje se aan gɔɔ Raa mala 60 danjeno ɔɔ ute ro al-Masi se: ɔkki taasa ute Raa. ²¹ Anum al-Masi se naan ɔj tɛd te kusiṅ eyo na60, Raa ɔlinṅ uun kusiṅ naajege 60 donṅ ki. Bin 60 aan gɔɔ naajege k'tɛdkiga kalanṅ ute naan se, ute doobm al-Masi se 60, naajege j'aki tɛdnṅ jee aak bɛɛ naan Raa ki.

6

¹ Aan gɔɔ naaje k'tɛdnṅ naaba kalanṅ ute *Raa se, naaje k'j'eemsen nɔɔ j'ɔ: bɛɛ Raa ken naan tɛdsen se, ɔnten 'tɛdnṅki aan gɔɔ nakṅ cɛɛ. ² Taa Raa taad maakṅ Kitap ki ɔɔ:

*Kaadn m'an tɛdnṅ bɛɛ jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi
ɔɔ kaad ken maam m'an kaajnṅ jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai
naaka.**

Bin 60 'booyki genaamge, 6orse 60 kaadn ken Raa je tɛdnṅ bɛɛna jeege tu se aanga ɔɔ 6orse 60 kaadn ken naan an kaajnṅ jeege se, 6ɛɛ, aanga kici.

Pɔl taad taa dubariṅa

³ Naaje se k'je 'tɛdnṅ nakṅ ken 'tujṅ maakṅ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakṅ naabje ki se k'je jeege 'kɔṅ nakṅ aak kus maak ki eyo. ⁴ Num gan do nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ɔɔ naabm naaje k'tɛd se gen Raa. Bin 60 naaje j'aay kaamje j'aasiṅ do nakge tun ɔɔṅ ken aan doje ki, ɔɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje, ⁵ k'tɔndje, k'j'ɔmbje dangay ki, j'ɔl mɛtn jeege iin roje ki, k'tɛdnṅ naaba k'j'ɔar k'naj tak tak, gɔtn mɛtinṅ bi kaamje kic 60 k'tood eyo, ɔɔ gɔtn mɛtinge se kɔsɔ kic 60 j'ɔs eyo. ⁶ Gen taadn jeege tu naaje k'jee tɛdnṅ naabm Raage se, naaje j'ingṅ ute maakṅ kalanṅ, naaje k'jeel nakgen met ki, k'tɛdnṅ maakje deere, jee bɛɛ, ɔɔ ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl Salal ɔɔ k'je jeege ute maakje paac. ⁷ Jeege se naaje k'taadden taar met ki ɔɔ ute tɔɔṅṅ gen Raa. Naaje se k'tɛd nakgen ute doobiṅa ɔɔ naan se tec aan gɔɔ bɔɔrgen do ji daamje ki gen tɛdnṅ bɔɔrɔ ute jee wɔɔyjege ɔɔ tec aan gɔɔ daragnṅ j'ɔkiṅ ute ji jeelje gen naakṅ roje se. ⁸ Jeeṅ mɛtinge aaljeki maak ki, jeeṅ mɛtinge aaljeki maak ki eyo, jee mɛtinge taad taar ing kus 60 roje ki ɔɔ jee mɛtinge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje aan gɔɔ jee taar-kɔɔbge, num gan naaje se k'lee ute ken met ki. ⁹ K'tɛdjen aan gɔɔ nam tap 60 jeeljen eyo, num gan jeege paac jeelje, j'aakjen aan gɔɔ jee k'6aaden 6aa tɔɔlɔ, gan naaje se j'utu j'ingṅ zɛɛɛ, k'j'ɔɔdjen yɛɛbje na60 k'tɔɔljen te eyo. ¹⁰ Jeege tujjen maakje na60 daayum naaje se j'ingṅ ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje 60 k'tɛd jeege tɛd jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gɔɔ jee ɔk dɪm eyo, num gan naaje se j'ɔk nakge paac.

¹¹ Naase jee Korint ki, naaje se k'taadsenga taar tood tal ɔɔ j'ɔɔdsenga taar maakje ki se ɔɔ naaje k'jesɛ. ¹² Naaje se j'ɔɔd k'nansenga taar maakje ki, num naase 60 'baate kɔɔdjeki taar maakse ki. ¹³ Anum maam se m'taadsen aan gɔɔ bubm ken taad gɛninge tu: ɔɔdjeki taar maakse ki ɔɔ 'jejeki aan gɔɔ ken naaje k'jesɛ se.

Ńnte 'tumki kalanṅ ute jeeṅ ken aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo

* 6:2 Aak Eza 49.8.

14 Jeegeen aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ʔnte 'dʔkki taar se kalaŋ. Anum nakŋ ute doobiŋa ʔ nakŋ ken *kusiŋ se, nakŋ afe tum kalaŋ se utu la? Gʔtn wʔʔr ute gʔtn ʔʔd se kʔŋ tum kalaŋ la? 15 Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kʔŋ dʔʔkŋ taarde kalaŋ la? Debm aalga kaal maakiŋ do Isa al-Masi ki ute debm ken aal te maakiŋ ey se 'kʔŋ dʔʔkŋ taarde kalaŋ la? 16 *Bee Raa ute ʔee maragge se, ʔim aden dʔʔkŋ tum kalaŋ se utu la? Taa naajege paacki se ʔo ʔee Raa ken iŋg zεεε, aan gʔʔ ken naaŋ malin taadn maakiŋ Kitap ki ʔʔ:

Maam m'kiŋg ute naade ʔ m'lee daande ki,

maam m'teʔn Raade ʔ naade 'teʔn jeemge.†

17 Taa naaŋ se ʔo Meŋjege Raa taad jeenge tu ʔʔ:

'Teecki naatn maakiŋ jeege tun kusiŋ se ʔʔ ʔaa iŋgki gen dose.

Nakiŋ ken asen tujŋ naanum ki se

ʔnte 'lekiŋki ʔ maam m'asen dʔʔdn kʔŋ jiga.‡

18 *Ter Meŋjege Sidburku deek ʔʔ: maam m'asen teʔn Bubse*

ʔʔ naase amki 'teʔn gεnumgen gaabge ute kengen mεndge.§

7

1 Jee maak-jemge, aan gʔʔ *Raa taadjenkiga taad ʔʔ utu ajeki teʔn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ʔnte 'saapki ʔ j'ʔnte 'teʔki nakŋ *kusiŋ naan Raa ki. Aan gʔʔ naajege k'ʔeerki Raa ki se, iŋgki kiŋg ken *salal naaniŋ ki.

Pʔl maakiŋ raap do jeege tun Kōrint ki

2 ʔʔʔjeki maakse ʔ 'jejeki. Naaje ʔ, k'teʔ te nakŋ *kusiŋ nam ki eyo, k'rεj te nam gen tuj nam eyo, ʔ nam ʔ j'aaniŋ te dal gen kuun ʔimiŋ eyo. 3 Ken maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kʔŋ mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadiŋoga taada m'ʔʔ: naaje se k'jese ʔ ken yoje ʔʔu kaaji, naaje se k'teʔkiga kalaŋ ute naase. 4 Maam se m'jeelse, maakum tap ʔo naaj dose ki eyo. Ute nakgen ʔʔŋ ken aan doje ki se kic ʔo, maam m'ʔk maakum tʔʔʔ ʔʔ ute naaŋ se kic ʔo, maakum raap ʔen aak eyo.

5 'Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naaŋ Masedoan ki se, naaje j'ʔŋ te gʔtn tʔʔl maakje eyo. Num gʔʔ ʔaa se paac nakgen ʔʔŋ aan doje ki, jeege iŋo roje ki ʔʔ gʔtn se nirlje ʔndje gak gak. 6 Num Raa debm eʔfen kaay kaam se, naaŋ ʔo seljenga maakje ʔʔ eʔjenga kaay kaama ute kaan Titn gʔtn ara se. 7 Num ute kaaniŋ gʔtn ara sum eyo, naʔo Tit taadjenoga ʔʔ naase eʔiŋkiroga kaay kaama. Kεse ʔo ken seljen maakje ʔʔ eʔfen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ʔkki amki kaakiŋ ute kaamse tak. Taa nakŋ naase 'teʔki jig ey se eʔsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wʔʔyume tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap ʔen aak eyo.

8 Taa naaŋ se ʔo, maktubm ken maam m'raaŋsen se jaay tujsenga maakse kic num, naʔo maam ki se m'aakiŋ se ʔk taar eyo. Deere, mεtn-jiki se, maam m'ʔʔ m'raaŋŋ te ey kic ʔo jiga, taa maktubm se maam m'aakiŋ se tujsenga maaksen ʔen aak eyo, naʔo ken tujsen maakse se daaniŋ ʔk te eyo. 9 Num gaŋ ʔʔrse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raaŋsen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujsen eyo. Num ken ʔlum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiŋse ʔʔ

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ʔʔ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

'terlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se 6o, maak-tujn naase se aan goo ken Raa maakin jen ro ki, bin se naaje se k'tedsen te kusiñ eyo. ¹⁰ Taa maak-tujn ken iino gotn Raa ki se ol deba terl maakiña oo òlin gotn kaaj ki; oo maak-tujn bin se ok taar eyo. Num ganj maak-tujn gen do *duni se le, naan se ol deba yo ki. ¹¹ Deere, maak-tujn naase se iino gotn Raa ki. Aakki nakn ken naan olse naase 'tedki: 6orse naase 'naar 'terlkiroga gen tedn nakn bee, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakn naase 'tedkiro se 'saapinki ooki ken tednkiro te ey kic 6o bee, kusiñ naase 'tedki se olsenga beere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'danki 'je aki tedn nakn ken Raa maakin jen ro ki, oo debm ken ted kusiñ se, naase 'jeki j'an dabara. Ute nakgen naase 'tedki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu ooki maakn nakge tun se, alsen naase eyo.

¹² Bin 6o, maktubm ken maam m'raansen se, maam m'raan debm ken ted kusiñ naapiñ ki se eyo, ey le deb ken naan k'tujiñ maakin se eyo kici. Num maam m'raansen se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeke ute maakse paac oo 'jeelki taar naaje k'taadsen se le, taar met ki. ¹³ Kese 6o nakn ken edjeno kaay kaama. Naan se edjeno 6o kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo den aak eyo ken j'aak Tit jaay maakin raap se, taa naase paac 'raapinkiroga maakin aak eyo. ¹⁴ Ken maam jaay m'olin gotse ki se, maam m'toomsenga naaniñ ki oo 6orse naase olumki te maakn sokon ki eyo. Taa taargen paacn naaje k'taadseno se, met ki oo toom ken naaje k'toomseno naan Tit ki se kic 6o, met ki, k'ted te taar-koo6 eyo. ¹⁵ Kaad ken naan injo gotse ki se, naase 'dooð okinkiroga jiga, aalinkiroga maak ki oo 'took uunkiroga taariña. Ken naan jaay saap do nakge tun naase 'tednkiro paac se, òlin naan jese den cir ken deete. ¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee ken maam m'kon kaal maakum dose ki paac.

8

Pal oo k'tiir gen noogn genaagen Jeruzalem ki

¹ Genaangen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakn ken *eglizgen taa naan Masedoan ki ted se. Kese taad ute bee ken *Raa tedden. ² Naade se ute nakgen onn den ken aan doðe ki oo naaden ken daay nan tak tak se kic 6o, naade maakde raap aak eyo oo edga nakge dena ute maraadde. ³ Kaam do rode sum se, naade edga oo maam se m'saada, nakn naade ed se den cir ken naade kon keda. Oo nakn se naade malinge 6o uuno doa gen kedn nakgen se. ⁴ Naade tond meta daar cirr metje ki oo ken beeki se, naade kic 6o je kedn dim gen noog genaagen doobm al-Masi ken taa naan Jude ki. ⁵ Nakn naade edo se cir nakn ken naaje k'j'ondo doje do ki. Deet deet se naade edo rode Meljege tu, ter naade took gen ted nakn ken naaje k'taadseno, aan goo Raa maakin jen ro ki.

⁶ Aan goo Tit baagoga tiir tusn nakge gotn naase jeege tun Korint ki se, taa naan se 6o naaje k'taad metin j'oo: n'terl n'6aa n'nan naabin jiga se gotse ki. ⁷ Naan Raa ki se, naase okki nakge den aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar met ki, oo napar kaay kaam ute maak-je ken naaje j'ok dose ki jaay, naase aakiñki se, naase kic 6o 'lee 'tednki aan goo gen naaje se kici. Taa naan se 6o, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tednki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa tōog eyo, naḅo ken ḅum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakḅ noogo dēna. Ute naan se ḅo, maam m'je aki tēdn bin se taa aki taadn jeege tu naase ḅkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹ Anum naase 'jeelki bēē* gēn Mēljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm ken nakge paac kaam jina, naḅo taa naase se, naan ḅn rōn tēd debm daaye, taa ute daayin se, asen tēdn naase jee nak dēnge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki kēd se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma ken asen tēdn bēē naase ki: ḅogotge tu se, naase ḅo uunkiro do deet deet gēn kēda, ḅ naase ḅo jee 'baagkiro tiir deet deet kici. ḅ bēēki num, ḅorse se, naabm ken naase uunkiro do ro ki se, 'tēd nanjinki. ¹¹ Bin num ḅorse naabm se 'tēd nanjinki. Aan gōḅ naase uunkiro do jiga gēn tēdn se, 'naar 'tēd nanjinki ute nakḅ ken naase ḅkki jise ki se kici. ¹² Ken naase jaay ēdki ḅim ute maakse paac se, Raa took do ki ḅ ken naase jaay ḅkki ḅim ey se, naan kic tōnd mēse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tēdn jee daayge taa jee kuuy ḅo kōḅ dōde eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁴ Anum ḅorse naasen ken ḅkki nakge dēn se, ēdki jeege tun ken baatde baata, taa ḅiin kuuy jaay naase ḅkki baata ḅ naade ḅk dēn se, naade asen kēdn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁵ 'Tēdn aan gōḅ ken Kitap taad ḅo: *Ken jeege jaay tōso kōsn k'danjin maan†se, jee tōso dēn se lē ḅḅo ḅap te eyo ḅ jee ken tōso baat se lē, kōsḅ baatden te eyo kici.*

Pōl ḅl Tit Kōrint ki

¹⁶ K'tōomki Raa ken tēd maakḅ Tit ki jaay jesen dēn se, aan gōḅ ken naan tēdo maakḅ naaje ki se kici. ¹⁷ Tit se naaje k'tōndga mētiḅa ḅ naan kic ḅo tookga gēn ḅaa gōtse ki. Num naaje sum ḅo k'taadin j'ḅ ḅ'ḅaa eyo, num naan mala ḅo uunoga doa gēn ḅaa gōtse ki, taa naan se asen ḅaa noogo. ¹⁸ ḅ naaje k'j'ōlin ute gēnaa kuuy ken *eglizge paac tōomiḅa taa Labar Jigan gēn *al-Masi se, naan taadn jeege tu jig aak eyo. ¹⁹ Tēr do naabin ken naan tēd se, eglizge bēēr ḅōdino taa k'ḅaa mērtē tēlē, taa ajen noogḅ gēn 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kēse *'nookḅ Mēljege mala ḅ taadn jeege tu ḅ naaje se j'ḅk maak-jea gēn noogḅ jeege. ²⁰ Gursn ken jeege tiir ēdjeno jije ki se, tēdga dēna. Gursn se, naaje k'ḅōḅbin jiga taa naaje k'je jeege kōḅ taadn taar inḅ kus roje ki eyo. ²¹ Taa naaje k'je k'tēdn nakḅ ute ḅōobin se naan Mēljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

²² ḅo ute jeeḅen ḅaa se se naaje k'j'ōlsenga gēnaajen kuuy kici, naaje k'naam k'ḅōlinga ḅōḅ naḅo naaje se j'ōḅin naan se je naabm Raa. ḅorse kic ḅo, tēr daala, naan ēd rōn paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ḅrmse eyo. ²³ Tit se lē, naan debuma ḅ naaje k'tēdo naaba tēlē gōtse ki. Gēnaagen k'ḅaa tēl se, eglizge ḅo bēēr tōōde ḅ ḅlden gēn ḅaa tēdn naaba gōḅ naade ki ḅ ute naabm naade lee tēd se, nookḅ al-Masi. ²⁴ Taa naan se ḅo, jee se, naase ḅkdeki ḅōḅ. Bin ḅo eglizgen ḅldeno se jaay ḅooyga num, tōom ken naaje k'tōomsen naase se, naade jeele, taarje se mēt ki.

9

Edki ute maak-raapo

* **8:9** Bēē ese se je taad ute kercele. † **8:15** Maan ese se kōsn ken Raa ḅōoyino maakḅ raa ki ḅ ḅdo gaan *Israēlge tu do ḅokina do kōd-baar ki. Aak Ekz 16.18.

¹ Taa nakgen ken k'tiir k'tusin gen noogj jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum. ² Maam m'jeele naase l'je adeki noogo so naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'toomseno m'deekden m'oo: «Jee taa naan Akayi ki se dogotge tu tap bo, naade daapga daap rofe gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, denin je tiir gen noogj jee taa naan Jude ki kici. ³ Na6o maam m'olsen genaagen ese se, taa toom ken maam m'toomseno naase se ted nakj cere eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirin'kiga tiir aan goo ken maam m'taadseno ro ki se, 'daapin'ki jiga. ⁴ Ey num ken jee Masedoan ki jaay baadoga ute maam tele so onsen naase 'daapki te rose gen tiir ey bort se, som naase amki kol maakj sokon ki, taa naaje se k'taad'fenga taad j'oo naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic bo sokon asen toolo. ⁵ Taa naan se bo, maam m'saap m'onin ted jiga se, maam m'ol genaage kond naana baa gotn naase ki do naaje ki. So maam m'je nakgen naase aki tiir se anki tusn daapa. Bin bo kor maam m'baa se, m'an kon naase 'tus 'daapin'kiga. Ute naan se jeege jeele naase mala bo uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam bo olsen taa toog eyo.

⁶ Jeelki, debm jaay so coko se le, koj kic bo coko sum, so debm jaay so den se le, koj kic bo dena. ⁷ On nanja nanja kic bo nakj naan uunga do ro ki se edin ute maakin paac, onte 'naaja. Nam onte kolsen taa toogo gen tiiri. Taa *Raa se je debm ken ed ute maak-raapo. ⁸ Raa se ok toogo asen tedn been paac ute maraadin, taa daayum naase aki kon nakj ken asen kaasn kingse, ter naan asen 'ziidn nakge do ki so ute nakgen naase okki se, naase aki 'tedn been paac jeege tu. ⁹ Aan goo ken Kitap taad so: *Naan edga nakge ute maraadin jee daayge tu*

so bee ken naan ted se, daayum naan tedn ute doobina.*

¹⁰ Raa bo ed kupu jeege tu gen koo so naan bo edden nakj koso; naan utu asen kedn nakge naase ki kici so nakgen se naan utu an 'ziidi, so ute naan se bo naase aki kon tedn been dena jeege tu ute doobina. ¹¹ Raa asen kedn nakgen asen kaasa, bin bo ute nakgen se naase aki tedn been jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase edjekiro jaay naaje k'baado k'jedden se, naade utu toom Raa ro ki. ¹² Ute naabm ken naase 'tedki gen tiir tusn nakge se, gen noogj jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kol jeege paac toom Raa den aak eyo. ¹³ Naabm naase aki ted se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ormse eyo so deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki so 'took ingkiga do ki. Taa naan se bo ken jee den jaay 'kaakse, naade *nookj Raa do ki so ter, naade an toomo taa naase edki naksege ute maakse paac jee Raage tu so jeege tun kuuy kici. ¹⁴ Raa ted'senga been den aak eyo. Ken jeege jaay kaakj been Raa tedsen se, naade asen jea, tond metn Raa taa naase so toom Raa. ¹⁵ K'toomki Raa taa been naan tedjeki se, tap bo gen taad eyo.

10

Pal terl jeege tun okin mindin do naabin ki

¹ Maam m'bo ken jeege taad so ken naan jaay utu te naaje se, naan *debm beere*, so ken naan jaay baaga dok se, *naan taad beer nam ki eyo*. Num aan goo *al-Masi debm been so dalul se, maam kic maakse ki se m'je tedn aan goo naana. ² Maam m'tond metse, 'terlki saapse bin bo ken m'baa gotse ki

* 9:9 Aak KKR 112.9.

se, m'asen taadn aan gōō debm taad beer nam ki ey sum. Taa jee mētinge utu maakse ki se taad taar-kōōōō: maam m'tēd naaba se taa m'aan je dīm ro ki aan gōō jikilimgen lee tēd se. Jeegen taad bin se, maam m'aden taadn m'beer eyo. ³Deere, naaje se k'jikilimge aan gōō jeegen baa se paac. Naōō do ken naaje k'dō se, tec aan gōō gen jikilimge se eyo. ⁴Gan nakgen naaje k'j'udn bōōō se tec gen jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn bōōō se, iinō gōtn *Raa ki. Nakgen se ok tōōōō gen tōōō *6ee tōōōō ken jee wōōyge lee toomni. Jeegen ok saapm jig ey se taargen naade baa taada se, naaje k'gaasde. ⁵Bin bō nakgen paacn ken ok tōōōō: magal rode se ken gaas jeege oñ jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tēdden naade tērlga maak-saapde taa tookn taar al-Masi. ⁶Kaad ken jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee ken baate tookn taarin se le, naaje j'utu j'aden kōnd doob ki. ⁷Naase aakki nakn ken j'aakin ute kaama sum. Ken nam jaay deek: naan tēdga gen al-Masi se, n'kōn jeele naaje kic bō gen al-Masige. ⁸Ken do naabum ki se jaay, maam m'tōōmga rom den dena do tōōōō ken Meljege edumo se, maam sōkōn tōolum eyo. Taa Meljege edumo tōōōō se, taa m'asen noogo aki ziidn baa ute naan se, ey num gen kutse eyo. ⁹Ute maktubum gen maam m'raansē se, maam m'je tēdn aan gōō debm ken je asen kōl beere maakse ki eyo. ¹⁰Taa jee mētinge taad: «Ken Pōl jaay raan maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer deere: oōōō, num gan ken naan jaay baado maakjege tu se, naan tōōōō le gōōō: taarin le tōōō ser eyo.» ¹¹Debm jaay taad bin se, n'jeele, taargen naaje k'dōk jaay k'raandēn maakn maktubge tu se, ken naaje jaay k'baaga maakse ki se, naaje j'an tēdn aan gōō ken naaje k'raanōō se.

¹²Beere, jeegen ese se tēd rode bō jee magalge, oō naaje se le j'kōn k'taadn j'ōō j'aas kaas ute naade eyo! Ken naade aak rode se, nam aas ute naade gōōō: ken naade baa baa dōōōō rode le dōōō ute naade malinge sum. Naade se jee do tēdga gen naade eyo. ¹³Num gan naaje se j'kōn tōōm roje j'an deel ute gōōō eyo. Num naaje se k'tōōm roje ute gōtn naan gur naabm ken Raa taadjeni ken oñje bini k'j'aano gōōō se. ¹⁴Ken naaje jaay j'ingō te gōōō se ey num, kēse aan gōō naaje k'j'aal k'deelga naan gur ken Raa taadjeni. Num naaje k'j'ōōōki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje bō j'aano deet deet gōōō se ute Labar Jigan gen al-Masi se. ¹⁵Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kōn tōōm roje eyo, taa naaje le maakn naabje ki se, k'tōōm roje k'deel te gōōō eyo. Num gan naaje j'ōōnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn baa ute naanōō. Ute naan se bō naaje k'tēdn naaba oō naabje se ziidn baa ute naanōō aan gōō ken Raa maakin jen ro ki. ¹⁶Tē, naaje k'baa maakn naange tun dōk cir naan naase se, taa gen baa taadn Labar Jiga jeege tun ken bii kalan booyōō te eyo, taa naaje se k'je tōōm roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷Gan aan gōō ken Kitap Raa taad: *Debm jaay je tōōm roñ num, n'tōōm roñ do nakge tun Meljege tēda.* ¹⁸Taa debm iin sum bō tōōm roñ se, tōōm roñ ken naan tōōm se met ki eyo; num gan tōōm ro ken met ki se, debm ken tēd nakn ken tōōō Meljege tu.

11

Pōl ute jee ken tēd rode: oō naade *jee kaan naabm Isa al-Masige

* 10:17 Aak Jer 9.23.

¹ Borse maam m'je m'asen taadn aan gɔɔ debm dɛrlɛ naʒo do taarumge tu se aayki kaamse aasiŋki do ki. Gɛnaamge, maam se kic ʒo aayki kaamse 'serkumki. ² Maam se m'saap do naase ki aan gɔɔ kɛn *Raa saap dose ki kɛn tec aan gɔɔ mɛnd kɛn ni taa gaabiŋ se. ʒo maam m'je m'asen kɛdn gaab ki kalaŋ ʒo gaabm ese se naaŋ ʒo *al-Masi. Taa naaŋ se ʒo maam m'je m'asen ʒaa naaniŋ ki aan gɔɔ goon mɛnd kɛn iŋg ʒo ʒo ʒo rɔŋ gaabm kɛɛsiŋ ki sum se. ³ Aan gɔɔ do dakiŋ wɔɔʒo ʒo baado dɛrl Awa se, maam m'beer m'ɔɔ sɔm nam asen dɛrl bin kici ʒo saapse se tɛdn jig eyo ʒo aki tuj ɔrmse ʒo aki kɔŋ dɔkɔŋ ute al-Masi ute maakɔŋ kalaŋ eyo. ⁴ Nam kuuy ʒo baado taadsen mɛtn taar Isan kuuy tec aan gɔɔ gɛn naaje k'taadsen se eyo, ʒo taadsen mɛtn taar nirl kuuy tec aan gɔɔ kɛn naaje k'taadsen se eyo ʒo kɛn naaŋ jaay ʒo baado taadsen Labar Jigan kuuy kɛn tec aan gɔɔ gɛn naaje ey se kic ʒo, naase 'serkɔdeki tap.

⁵ Jeegen naase aakɔdeki aan gɔɔ jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtɔde ese se, naade se ɔŋ cirum maam eyo. ⁶ Deere, maam m'jeel taadn taara jiga dɛn eyo, naʒo jeel nakge sum se maam m'ɔkɔ. Naase kic ʒo 'jeelki maakɔŋ nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'taadsesinga tal met dɛna.

⁷ Kɛn maam m'taadseno Labar Jiga gɛn Raa se, maam m'ɔɔ rom baata ʒo m'uunsen ro naase ʒo naab. Labar Jiga gɛn Raa se lɛ maam m'taadseno cɛrɛ. Bin se maam m'tujiŋga la? ⁸ Kaad kɛn maam m'tɛdo naaba gɔtse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ʒo ɔgumo ʒo naade utu jide taa maama. ⁹ Kaad kɛn maam m'iŋgo gɔtse ki jaay, naka ʒo baatum se, maam m'tɔnd te mɛtn dim gɔtse ki eyo. Naʒo gɛnaagen doobm al-Masi kɛn taa naaŋ Masedoan ki se ʒo ʒo baado ɛdum nakɔŋ kɛn aasum kiŋguma. Kaad kɛn se, maam se m'tɔnd te met dim gɔtse ki eyo ʒo borse kic lɛ, m'tɔnd mɛtse eyo. ¹⁰ Aan gɔɔ maam m'dɔɔk ute al-Masi se, maam m'taad taar mɛt ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn gɛn tɔɔm rom maakɔŋ taa naaŋ Akayi ki se, gɔtɔ. ¹¹ Gɛn di jaay maam m'baate gɛn kuun naka gɔtse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakɔŋ maam m'tɛd se borse kic ʒo m'tɛd aan gɔɔ naaŋ ese se. Taa bin se jee tɛd rode aan gɔɔ jee kaan naabm al-Masige se kɔŋ tɔɔm rode eyo deekɔŋ ʒo naabm naade se, tec aan gɔɔ gɛn naaje. ¹³ Jee se tɛd rode aan gɔɔ naade jee kaan naabm al-Masige, ʒo ute naabm kɛn naade tɛd se, naade aan jeege dala ʒo naade tɛd rode aan gɔɔ jee kaan naabm al-Masige. ¹⁴ Nakɔŋ naade tɛd se ajenki kɔŋ kɔkɔŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ʒo tɛd rɔŋa aan gɔɔ *kɔdn Raa kɛn tɛd gɔtɔ wɔɔr kɛlɛŋ se. ¹⁵ Bin num nakgen se ɔntɛn 'kɔksen taad eyo kɛn jee tɛdn naabm Bubm sitange jaay tɛd rode aan gɔɔ jee tɛdn naabm ute doobiŋ se. Bii kɛn ʒiide 'naŋ se, Raa utu ade dabar do nakge tun kɛn naade tɛdo se.

Pɔl taad taa dubar kɛn naaŋ ɔŋ maakɔŋ naabiŋ ki

¹⁶ M'aŋ taadn dɔɔl daala, nam ɔntɛn kaakum aan gɔɔ debm dɛrlɛ. Kɛn naase jaay 'saap ɔki maam debm dɛrlɛ kic, num 'tookki aan gɔɔ kɛn naase 'saapiŋki se, bin se ɔnumki maam kic m'tɔɔm rom cɔkɔ. ¹⁷ Taar maam m'je m'aŋ taad se Mɛljege ʒo undum kul eyo, naʒo kɛn maam jaay m'tɔɔm rom se, maam se m'taadn aan gɔɔ debm dɛrlɛ. ¹⁸ Aan gɔɔ jeege dɛna lee tɔɔm rode gɛn nakgen do *duni ki sum se, maam kic ʒo m'tɔɔm roma. ¹⁹ Kalɛ, naasen jee jeel-taarge, jee dɛrlge se kic ʒo, naase 'serkɔdeki ute maak-raapo. ²⁰ Kɛn jeege tɛdsen bulu, aasɛn dala, ɔs jise, kujunse, naade tɛd rode magal cirse naase ʒo naade tɔndse mɛtn bise ki kic ʒo, naase se aasiŋki. ²¹ Taar m'taadn se sɔkɔŋ kic ʒo tɔɔluma taa naaje se

j'ok tɔɔg eyo gen tɛdn aan gɔɔ gen naade se. Num gan ken deba jaay ok nakn ken naan an tɔɔm ron ro ki se, maam kic m'ok nakn ken m'an tɔɔm rom ro ki kici. Kɛse maam taad aan gɔɔ debm derle bo taada. ²² Ken naade bo *Ebrege le, maam kic m'kod Ebre. Ken naade bo gaan *Israelge le, maam kic m'kod Israel. Ken naade bo metjil *Abraam le, maam kic metjilina. ²³ Ken naade bo ɔɔ naade jee tɛdn naabm al-Masige se le, maam se m'cirde naade se. (Gɔtn se maam m'taad aan gɔɔ debm derle bo taada.) Maam m'tɛdo naaba m'ɔɔr nan tak tak, k'tokumoga dangay ki met dena, k'tondumoga ute mɛɛje den aak eyo, met dena ɔɔp cɔkɔ sum bo ey num j'amo tɔɔb. ²⁴ Metn mii se, magal Yaudge okumoga tak bo tɔnd dɔlum ute mɛɛje met sik-mɔtɔ-kaar-jɛrnaj *. ²⁵ Metn mɔtɔ j'ok k'tondumo ute sirdi, je-kalan k'tundumo ute koa je j'am tɔɔb, metn mɔtɔ markaba tɛrɛɛ ɔɔ maam m'ɔɔpo maakn maane ki, je-kalan se m'toɔdo ɔɔ m'leko maakn baar ki. ²⁶ Maam m'leedoga mɛrtɛ met dena, m'nirlum teece gen gaan oolge se, jee boogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma ɔɔ jee ken Yaudge ey kic bo teecumo nirluma, maakn gɛgɛrge tu se beer tɛdumoga, do kod-baarge tu se beer tɛdumoga, do baar ki beer tɛdumoga ɔɔ jee ken tɛd rode aan gɔɔ jeegeen doobm *al-Masi ki se kic bo, teecumo nirluma. ²⁷ Maam m'dabar m'tɛdn naaba m'ɔɔr nan tak tak met dena, bi kaamum kic m'toɔdo eyo. Gɔtn metinge se bo tɔlumɔ ɔɔ maane kic bo tɔlumɔ, met dena m'ɔs dim eyo, kuulu ɔɔnɔuma ɔɔ kala kic bo aasum eyo. ²⁸ Dubargen kuuy kic bo utu, naɔo m'kɔn taad ey sum. Daayum maam se m'saap dena do *eglizge tu paac. ²⁹ Ken nam jaay ok tɔɔg ey se, m'aakin se tɛdum ɔɔnɔ aan gɔɔ maam kic bo tɔɔgum gɔtɔ. ɔɔ ken nam jaay tɛdga gɛnaan oocga maakn *kusiɔ ki se, m'aakin se tɛdum ɔɔn aak eyo. ³⁰ Maam se m'je tɔɔm rom eyo num ken naase jeki maam m'tɔɔm rom tak kic num, m'tɔɔm rom do tɔɔgum ken baat se. ³¹ Raa ken Bubm Meljege Isa, naan ken jeege lee tɔmin gen daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kɔɔb eyo. ³² Do dɔkin ken maam m'ingɔ maakn gɛgɛr ken Damas ki se, gaar taa naan gɔtn ese ron Aretas, magal ken naan ɔndin maakn gɛgɛr ken ese se, tɔnd jeege taa-doobge tu taa am kɔkɔ. ³³ Gan naade uun ɔlumɔ maakn baar ki ɔɔ uun booyumo naagn durdur ki ute taa pɛnɛtɛr ɔɔ gɔtn se, maam m'aan m'ɔtɔ.

12

Nakn ken Meljege teec naan Pɔl ki ɔɔ taadin metina

¹ Maam m'je tɔɔm rom eyo naɔo naase ɔlumki m'tɔɔm rom tak. Naɔo m'aakin se tɔɔl sɛr eyo. Borse maam m'je m'taadn ute nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadumo metin se. ² Maam m'jeele gaaba kalan debm *al-Masi se, borse okga baara sik-kaar-ɔɔɔ, ɔɔ gaabm se *Raa uun baansiɔn maakn raa ken raan cir paac paac, jaay bo ok terlo. (Ken naan ook baa raan se ken utu ronɔ lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kɛse Raa bo jeele). ³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun baansiɔn gɔtn naan ki mala (naɔo ken naan ook baa raan se utu ronɔ lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kɛse Raa bo jeele) ɔɔ ken naan jaay aan gɔtn naane se, naan booy taargen deel do ken debkilimi an kɔn kaasn taad eyo ɔɔ Raa undin te kulu gen taadn naan se ey kici. ⁵ Ey num gen debm bin se, maam m'kɔn tɔɔm roma, naɔo gen maam malin se, m'tɔɔm rom do tɔɔgum ken baat se sum. ⁶ Ken maam jaay m'je tɔɔm rom kic bo, maam m'kɔn tɛdn debm derl eyo, taa taargen

* **11:24** Maakn *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se deba jaay tujga num, j'ɔnte tɔndin ute mɛɛje cir ji si-ɔɔɔ.

maam m'taad se, taar met ki. Naḅo maam se m'je tōom rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gōo debm k'jeel jeel gōtiṅa ḅo am kōkṅ maam ḅo ḅōṅ cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tēdo se. ⁷ Taa nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadum mētiṅ se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōṅ tōom rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Meljege ḅōo nakṅ aan gōo kōrōndo* maakṅ rom ki, ḅo nakṅ aan gōo kōrōndo se *Bubm sitange ḅo ḅlo kōdṅ taa am dabara ḅo am gaasn m'kōṅ tōom rom eyo.

⁸ Mēt mōto maam m'eem nōo mētn Meljege tu m'ḅo nakṅ se ṅ'ḅōdumsṅiṅ naatn rom ki. ⁹ Num ganṅ naaṅ tēr lum ḅo: «Bēe maam m'tēdi se ḅo, aasiga sum. Taa kaad ken naai 'tōogi baat se ḅo, maam m'taadn tōogum ute maraadiṅ doi ki.» Bin ḅo maam se m'tōom roma do tōogum ken baat se, taa al-Masi se taadn tōogiṅ dom ki. ¹⁰ Taa naaṅ se ḅo do tōogum ken baat se, ken k'naajuma, nakgen ḅōṅ ken aan dom ki, ken k'dabaruma, ken k'lee k'teecom nirluma, ken nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad ken maam tōogum baat se jaay ḅo, maam m'ōṅ tōogō.

Pol saap do jee Kōrint ki

¹¹ Maam m'taadseeno aan gōo debm derle se, ḅo naaṅ se naase ḅo ḅlumki taa tōogō. Ey num naase ḅo jee ken amkiro magala. Ken naade jaay taad ḅo maam se m'tōol sēr eyo kic ḅo, naaden jee ken aak rode aan gōo *jee kaanṅ naabm Isagen k'jeel jeel gōtde se, ḅṅ cirum eyo. ¹² Ken maam jaay m'ingō gōtse ki se, naase ḅumki maam se m'debm maakum deere, ḅo m'aasiṅ do nakge tun paacṅ aan dom ki. ḅo ute tōogṅ Raa se, maam m'tēdoga nakṅ-kōḅge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tēd se ḅo ken taadsen ḅo maam se, debm kaanṅ naabm *al-Masi. ¹³ Anum nakgen ken maam m'tēdo *eglizge tun kuuy se, gōtn naase ki kic ḅo maam m'tēdiṅoga. Nakgen ken maam m'tēdiṅo te gōtn naase ki ey se, maam m'tōnd te mētn ḅim gōtse ki ey sum. Bin se m'tēdsenga *kusiṅ la? Ken tēdsega kic num, 'tēdumki kaldē gen ken maam m'tōnd mētn ḅim gōtse ki ey se! ¹⁴ 'Booyki m'asen taada: tēr daala ḅorse maam m'daapga roma gen ḅaa gōtse ki gen k-mōtōge, ḅo m'ḅaa gōtse kic ḅo maam m'je ḅimse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je ḅimse eyo. Taa bubge ḅo tus naka gēndege tu ey num gaange ḅo, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵ Maam se ken m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, naḅo rom paac kic ḅo m'aṅ kēdiṅ taa naase. Anum ken maam jaay m'jese den bin se, naase kic amki kōṅ je baatn ne? ¹⁶ Naase 'jeelki maam se m'tōnd te mētn ḅim gōtse ki eyo. Naḅo jeegen mētinge maakse ki se taad ḅo maam se nakum mēteke ḅo maam m'aanseno kaanṅ ḅo dala ey num maam m'ōṅga ḅim gōtse ki. ¹⁷ Maakṅ jeege tun maam m'ōlden gōtse ki se, deb kalaṅ maakde ki se ḅoga jise la? ¹⁸ Maam m'daar mētn Tit ki cirr ḅo m'ḅl gēnaa kuuy ken maam m'taadseeno taariṅ se ute naaṅa. Ken Tit jaay ingō gōtse ki se ḅoga jise la? Lō maam m'ute Tit se naabm ken naaje k'tēdo se ḅo saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanseno maakṅ maktub ken ese se, naase 'saap ḅōki kaadn naane naaje k'je daapm taarje ḅo naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadseeno naan Raa ki aan gōo ken al-Masi jen ro ki ḅo 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadseeno se, taa asen noogo aki ziidn ḅaa

* 12:7 Nakṅ aan gōo kōrōndo ara se taad ute kōḅṅ ken dabariṅ maakṅ roṅ ki.

ute naanse doobm al-Masi ki. ²⁰ Anum ken olum maam m'beer se m'oo kaadn ken jaay maam m'baa gōtse ki se, m'asen kōn aan gōō ken maam m'jen ro ki eyo oo naase kic le amki kaakse amki kōnūm aan gōō ken naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kōn naase 'tedki ted dekenē ute naap eyo, 'tedki ted maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tedki ted taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, oodki kōōd naap eyo, 'taadki taad taar ing kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo oo ecki kec naap eyo. ²¹ Maam m'beer m'oo sōm bii ken maam m'terl gōtse ki kuuy daal se, Raam am kolum sōkōnō am tōal naanse ki. Maam m'beer m'oo sōm, ken m'kaan gōtse ki se, m'kōn jee kusinge dena ken terl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu ing ted nakn tuj debkilimi naan Raa ki oo lee ees naapa ren ren oo ted nakgen jig eyo ken maakde jen ro ki. Taa naade se bo ken am kolum maam m'utu m'baa keeme.

13

Dejn Pōl kaam mōōtn

¹ Maam m'je baa gōtse ki oo ken ara se tedn gen k-mōtōge. Aan gōō ken Kitap taadni: «Gen kaakn metn taargen daanse ki se, on jeege dio ey le mōtō 'tedn saadge.*» ² Ken maam m'ingo gen k-dige gōtse ki se, jee ken tedo *kusiñ deete ute kengen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum borse maam dōk ute naase se kic bo, maam m'taadden daala m'oo: «Bii ken maam m'baa gōtse ki se maam m'ade kōn eyo.» ³ Ute doobm maam se, maa naase je aki jeele, keese aan gōō *al-Masi mala bo taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tōōgin baat eyo, num naan se ted naaba ute tōōgina. ⁴ Deere, Isa al-Masi se on ron k'tup k'tōōlin ro kaag ki aan gōō debkilim ken tōōgin gōtō se. Num ute tōōgn *Raa se, naan duroga daan yoge tu oo borse naan utu ing zere. Anum naaje kic num k'dōōkga ute naana. Ken k'l'aakje se, naaje kic num aan gōō jee tōōgde baata nabo naaje j'asesin taada, naaje se j'ing k'dōōk ute al-Masi se ute tōōgn Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga oo tōōndki metn rose jaayo, ken naase bo aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic bo aki jeele. 'Jeelki ey la ken Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Ken naase jaay aak okki te metn rose jig ey num, bere, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'oo naase utu aki 'jeele oo naaje le k'taadsesinga nakn ken naase anjenki kaakn jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tōōnd metn Raa se k'je aki kōōdn dose ro kusiñ ki. Naaje se ken jeege bo aakje aan gōō jee ken taad taar met ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakn naase aki tedn nakn bere. ⁸ Taa naaje se j'an kōn kaasn gen tedn nakn ken baa kalan ute taar met ki ey se, num naaje se j'ok tōōgō gen taadn taar met ki sum. ⁹ Kaad ken jaay naase 'tōōgki, oo naaje tōōgje baat se, keese naaje maakje raapo. Keese bo olje naaje k'tōōnd metn Raa, taa asen terl daapm rose gen kaal maaksen do naan ki. ¹⁰ Taa naan se bo ken maam m'dōk ute naase kic num, m'raanjen maktubm se taa bii ken maam m'aanga gōtse ki se, ute tōōgn ken Meljege edum se, m'asen tedn oon ey sum. Taa tōōgn naan edumsin se, gen kutn jeege eyo, num gan gen noogn jeege 'ziidn baa ute naande.

Pōl taad nan taarina oo tedden tōōse

¹¹ Genaaingen doobm *al-Masi ki, borse do taar tōōlin ki se, m'je m'asen taadn m'oo: ingki ute maak-raapo, 'tedki bere 'baaki ute naanse, edki kaay kaama naapge tu, okki taarse kalan oo ingki ute lapia. Oo Raa debm je

* 13:1 Aak Dt 19.15.

jeege ɔɔ ɛɔɔɔn lapia se, 'king ute naase. ¹² Ken 'baaki ɔaa tɛɔn tɔɔse se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge†. Jee Raagen doobm al-Masi ken ɔɔn ara paac se, kic ɔo tɛɔsen tɔɔse. ¹³ ɔn bɛɛ ɔn Mɛljege Isa al-Masi, maakje ɔn Raa ɔɔ tum ken *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tɛɔn ute naase.

---

† **13:12** Jeeɔn Pɔl raanɔn se, ken naade ɔaa ɔaa tɛɔn tɔɔse naapge tu se, baam tɔk naapa ɔɔ aay ciil naapge.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪŋ jee eglizge tun taa naan Galat ki

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪŋ eglizn Galat ki

Maktubm kɛn Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanɪŋ jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔɔ taa naan Galat se naan maakɪŋ taa naan Turki kɛn bɔrse, ɔɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɪŋ lee mɛrtɪŋ kɛn gɛn k-dige tu ɔɔ kɛn gɛn k-mɔtɔge tu se ɔɔ, Pɔl tɛdɔ naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtɪŋge se. Num gan gɔtn mɛtɪŋ ki se, jee kuuy ɔaado taadɛn taar kuuyu. Aan gɔɔ dɛn eglizge se, eglizn gɛn taa naan Galat kic ɔɔ ɔk Yaudgen aalga kaal maakɛde do Isa ki ɔɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔɔ Yaudge se naade ɪŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki. Kɛse ɔɔ kɛn lee gaasde gɛn kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔɔ ute jee kɛn tɔj te pɔnd ey se. Jee kɛn taarde ɔaa ute Pɔl ey se, saap ɔɔ jee al-Masige paac se, k'j'ɪŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se ram jaay ɔɔ k'kaal maakɛde do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gɛn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɔɔ Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa adɛn kɔnd doob ki.

*Pɔl raan ɔl tɔɔsɛ *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔɔ m'raanɪseni, maam kɛn *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɔɔ bɛɛr ɔɔdum eyo ɔɔ debkilimi ɔɔ ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu kɛn durɪŋo daan yoge tu, naade se ɔɔ kɛn ɔlumo. ² Maam ute gɛnaagen gɔtn ara, k'tɛdsɛn tɔɔsɛ naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ ɔɔ Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛde ɔɔ asɛn kɛdn lapia. ⁴ Isa al-Masi se ɛd ron *sɛrke taa *kusiŋjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɪŋ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakɪŋ jɛn ro ki. ⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookiŋki. *Amin.

*Labar Jiga kalan tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Kɛn maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa kɛn danɪsɛno ute bɛɛ *al-Masi kɛn tɛdsɛno ɔɔ gan yɔkɔd bin sum ɔɔ, naase 'rɛsnki ute Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naatn ɔɔ 'terlkiga naaga Raa ki ɔɔ uunkiga labar jigan kuuy, ⁷ m'aakiŋ se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se bɛɛɛ, gɔtɔ. Naɔo jee kuuy maakse ki se je an tujɪŋ ute Labar Jigan gɛn al-Masi se. ⁸ Num kɛn nam kuuy jaay ɔaado taadsɛn labar jigan kuuy kɛn tec gɔɔ kɛn maam taadsɛn ey se, kɛn tɛdn naaje, ey lɛ *kɔdn Raa booy raan kic ɔɔ, Raa an naamiŋa! ⁹ Naaje k'taadsɛnoga, tɛr bɔrse m'asesɪŋ taadn dɔl daala, nam kuuy jaay ɔaado taadsɛnga labar jigan kɛn tec aan gɔɔ kɛn naase 'booyɪŋkiro ey se, nam bin se, ɔɔ Raa an naamiŋa!

¹⁰ Anum bɔrse m'raanɪsen bin se, m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm lɔdu Raa lɛ? Maam m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm eyo. Kɛn m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm num, maam kɔŋ tɛdn debm tɛdn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga kɛn Pɔl lee taadjege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20, 23, 30)*

¹¹ 'Booyki genaamge m'asen taada: Labar Jigan gen Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iino gōtn debkilim ki eyo. ¹² Taa taar se, maam booyino gōtn debkilim ki eyo, ə ə nam 6o dooyum eyo, num gan Isa al-Masi mala 6o teec naanum ki ə taadumo metina.

¹³ Naase mala 'jeelki kingum do dōkin se paac, ken maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad ken se, maam lee m'dabaro dena *eglizn gen Raa, ə m'je doobm m'adeno kutu. ¹⁴ Maakn metjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam 6o debm ken m'ōkin ən dena m'cir jee metinge. Taa do doobm bubjege tu se maam 6o debm m'ing dōok maakum ro ki. ¹⁵ Raa ken beer ədumo maakn koyum ki se, danumo ute beena taa m'an jeelina, ə gan kaadn Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ ə ter taadum m'jeelga Goonina taa m'an taadn jeege tun Yaudge eyo. Naan ken se naar maam m'6aa m'tond te metn nam gam ey sum. ¹⁷ Gan kaad ken se maam m'6aa m'aano te Jeruzalem ki eyo gen kaakn *jee kaan naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num gan maam gaan m'6aa taa naan Suge tu ə m'ok m'terl 6aado maakn geer ken Damas ki.

¹⁸ M'ted 6aara mōto jaay 6aa Jeruzalem ki, taa k'6aa jeel naapa ute Pier. Gōtn se maam m'ing 6ii sik-kaar-mii ute naan tele. ¹⁹ Gōtn se maam m'aako Jak kalin ki gena Meljege Isa al-Masi, ey num m'6aa m'aak te *debm kaan naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum. ²⁰ Raa jeele taar maam m'raanjesin se, taar met ki.

²¹ Ter maam m'iin m'6aa taa naan Siri te gen Silisi. ²² Na6o eglizgen taa naan Jude ki ken gen al-Masi se aakum te 6ii kalan eyo. ²³ Naade booy booy sum 6o ə debm lee dabarjekiro do dōkin se, 6orse aalga maakin do Isa ki ə baagga taadn taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se 6o ken do dōkin naan je an tuj se. ²⁴ Ken naade jaay booyo taar maam se, naade tōm Raa taa maama.

2

*Pəl ute *jee kaan naabm Isa al-Masige kuuy (NJKN 15.1-29)*

¹ Ter ken ted 6aara sik-kaar-əo jaay aas se, maam te Barnabas ə m'ok Tit kici k'terl k'6aa Jeruzalem ki tele. ² Ken əlum 6aa se, taa *Raa 6o teec naanum ki ə taadum ə m'6aao. Ken j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tōok ces ki gōtn se, maam taadden Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'ted ted se 'kutn cer eyo. ³ Debum Tit se naan kōd Grek*, gan te naan se kic 6o naade tedn te taa tōg eyo taa *kōjn pōndō. ⁴ Jeegen ted rode aan gōo naade 6o genaagen doobm al-Masi ki se 6o, 6aadoga maakjege tu. Naade deek ə beeki num j'an kōjn pōndō. Jee se goon endo maakjege tu se je kaakn ə dī jaay naajege j'ōnki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tedn 6ulu daala do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ⁵ Jee se naaje j'ōnde te doob eyo ə taarde le k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gen Isa al-Masi ken met ki se, naade an kōn tuj eyo, num əninki 'king maakse ki gōtin ki. ⁶ Jee ken j'aakde j'əo jee magal se, magal naade se maam m'an dīm eyo: taa naan Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu se. Num naade se əj taadum te taar dīm kuuy ey sum. ⁷ Gan naade jeelga Raa se edumga taarin aan gōo ken edo Pier ki se kici. Maam ki naan taadum ə m'6aa taadn Labar Jiga jeege

* 2:3 Grekge se naade toj pōnd eyo.

tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier ɓaa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸ Taa Raa ken ɔl Pier tɛd *debm kaan naabm Isa al-Masi, gen ɓaa taad Taarin Jiga Yaudge tu se, naan ɓo debm ɔlum maam kici, m'tɛdga debm kaan naabm Isa al-Masi, gen ɓaa taadn Taarin Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Gɔtn se Jak, Pier, Jan, ken jee Raage jeeldɛ aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic ɓo jeele Raa se ɛdumga naabin jim ki. Taa naan se ɓo naade ɔl jidɛ tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekɲ ɔɔ taarje tum tɛdga kalan. Gɔtn se naaje j'iin k'ɓaa taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade lɛ, ɓaa taad Yaudge tu. ¹⁰ Naade taadjɛn naka kalan sum ɓo gen tɛda. Naade deekjɛn ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kɛse ɓo nakɲ ken maam m'ɔɲ dirigiɲ te eyo.

Pol mooy Pier

¹¹ Bii kalan se, Pier ɓaado kaakɲ jee Antios ki; ɓii se maam taadɲsin tal naan jeege tu, taa nakɲ naan tɛd se jig eyo. ¹² Ey num Pier se lee tɔs tɔs te genaagen doobm *al-Masi ken Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino gɔtn Jak ki jaay aan se, Pier aakɛ se iik tɔk cɛɛ ki, baate kɔsn te naade taa naan beer beer jeege tun se. ¹³ Yaudgen mɛtinge ken doobm al-Masi ki se kic ɓo tɛd maakdege di di aan gɔɔ Pier se, ɔɔ ɔl Barnabas kic ɓo tɛd aan gɔɔ naade. ¹⁴ Ken maam m'aakɛ jaay naade lee ute ken mɛt ki eyo do Labar ken Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai ken kɔf Yaud jaay iɲg aan gɔɔ jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔɔ tɛdn aan gɔɔ Yaudge se?

*Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay ɓo kɔɲ kaaja*

¹⁵ Naaje se k'mɛtjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gɔɔ mɛtjil jeege Yaudge eyo ken jee *kusinge se. ¹⁶ Ken bin num naaje k'jeelki, debm ken Raa aakiɲ bɛɛ naaniɲ ki se debm ken aal maakiɲ do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, ey num debm ken iɲg do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo. Taa naan se ɓo naaje k'l'aalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se kici, taa Raa ajeki kaakɲ kaamiɲ ki se aan gɔɔ jee aak bɛɛ. Num ken ajeki tɛdn j'aki kaakɲ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se gɔto. ¹⁷ Ken naaje Yaudge kic ɓo ken k'je j'aki tɛd jee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Ken k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan gɔɔ jee kusingɛn iɲg ɓaa se paac se. Ken bin num al-Masi se ɔljekiga maakɲ kusiɲ ki la? Anum gɔto. ¹⁸ Bin eyo ken maam jaay m'ɔk tɛrl gen kiɲg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken maam rɛsiɲoga rɛs se num, kɛse maam mala ɓo m'ɔɲ ɓɔɔɔ ooc dom ki. ¹⁹ Gen kiɲg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, maam se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'kiɲg gen Raa. Taa do dɔkiɲ k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gɔɔ m'ooyga kooy† ute naana. ²⁰ Taa naan se ken maam m'iɲg se, Isa al-Masi ɓo iɲg maakum ki. Ken ɓorse kiɲgum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, ɔɔ ɔɲ roɲ ooy taa maama. ²¹ Bɛɛ Raa se maam m'an kɔɲ tɛdn nakɲ cɛr eyo; taa maam se m'kɔɲ tɛrl gen kiɲg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se num, kɛse je deekɲ ɔɔ kooy al-Masi se, nakɲ cɛrɛ.

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekɲ ɔɔ debm gaanɲa gen tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se.

3

*Jeegen uun *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa
*al-Masi ki
(Rm 4, 8.14-17)*

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee derlge, nanja jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'toaksenga metin pak pak. ² Naka kalan tak sum bo maam m'je tond metse: 'taadumki tu metina *Nirl Raa ken *Raa edsen se, taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki bo anjinki lóbu Raa edsesin se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se oo aalkiga maakse do ki se le? ³ Ken olse 'derlki bin se tap bo ne di? Naase uunkiro metin te toogŋ gen Nirl Raa, num gen di jaay borse je anki nan te toogse mala se? ⁴ 'Jeelki nakŋ aan dose ki paac se, naase 'saapinki num oaki nakŋ Raa tedsen se cere ne? Goto, maam jeele nakŋ Raa tedsen se cere eyo! ⁵ Raa bo edsen Nirlina oo ted nakŋ-kooŋge dena daanse ki! Naan tedin se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki lóbu taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi oo aalkiga maakse don ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se bo tedga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kese bo taar ken Kitap taado ro Abraam ki oo: *Abraam se, aal maakin do Raa ki oo Raa se aakin debm daan ki.* ⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se bo tedga metjil gen Abraam. ⁸ Kitap taad oo: *gii kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooke aden tedn jee aak bee naanin ki. Taa naan se bo Abraam booyo do dakiŋa Labar Jiga ken Raa taadinoo oo: Ute metjil naai se, maam m'tedn bee jiljeege tun do naan ki paac.* ⁹ Abraam aal maakin do Raa ki oo Raa tedin beena. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tedn been kici.

¹⁰ Num jee saap oo naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum bo oo aasga se, naade se Raa utu aden kojŋ booro dode ki, taa Kitap taad oo: *Debm ken jaay on ted te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasin te kart doobin ki ey se, Raa an kojŋ boor don ki.* ¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo oo tedn aak bee naan Raa ki se, goto, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se bo debm 'kŋ *kaajn gen daayum*§. ¹² Gan debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se goto, taa Kitap deek oo: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobin aas kart jaay bo kŋ kaaja.**

¹³ Borse, naaje j'on j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi baado ooy taa naajege se. Ken naan on roŋ k'toolin se taa ajeki dugŋ dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se bo Kitap taad oo: *Debm ken k'tool k'daarin ro kaag ki se, kese debm ken Raa naaminga naama.* ¹⁴ Isa al-Masi ted bin se, taa bee ken Raa taad oo tedn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic bo 'kŋ kici. Taa naan se bo naaje j'aki 'kŋ *Nirl Salal ken Raa taad oo ajeki keda, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'kŋ tujŋ bee ken Raa oo ted se eyo

* 3:6 Aak Jen 15.6. † 3:8 Aak Jen 12.3. ‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

¹⁵ Genaamge, 'booyki m'asen taadn nakn ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay okga taasa oo dookga taarde kalan se, nam kuuy kon kol taarin maak ki eyo. ¹⁶ Te Raa kic bo bini. Do dookin Raa taadga taad oo tedn bee *Abraam ki te metjilina num deek te oo metjilinge tu eyo. Num gan metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum oo naan bo *al-Masi se. ¹⁷ Kese bo nakn maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *dook te Abraam se, ted baara kaar-soo-te-sik-moto jaay Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kon tujn dookn ken Raa dooko ute Abraam jaay taadin oo an tedn bee se eyo. ¹⁸ Ken Raa jaay je tedn been jeege tun ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum num, kese je deekn oo bin se bee ken naan taado oo tedn jeege tun se ted ey sum. Anum Raa se taado maak-jen Abraam ki taa naan taadga taada oo utu an tedn beena.

Taa di Raa edo *Ko Taara Yaudge tu

¹⁹ Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taadeno se taa j'aki jeel nakn *kusiina bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taad oo an tedn been se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan edin ji kodn Raage tu oo naan olo nam bo tedn debm doobina. ²⁰ Anum ken Raa taad oo tedn bee Abraam ki se, naan mala bo taadin te taarina, ol te debm doobm gam eyo; oo Raa se kalan lak.

²¹ Bin se je deekn oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute bee ken Raa oo ted se tum ey la? Anum goto, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ed kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tedga jee aak bee naan Raa ki. ²² Num gan Kitap taad oo jee do naan ki paac se ing maakn kusiin ki. Taa naan se bo Raa ted beena ute nakn ken Isa *al-Masi tedo se, do jeege tun aal maakde don ki.

²³ Kaad ken jeege on te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjeki aan go jee dangayge. Naaje k'l'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakn ken Isa al-Masi tedo se. ²⁴ Anum Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tedn jee aak bee naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tedo se. ²⁵ Borse, kaadn j'an ki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tedo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok togo dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacn aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tedo se, 'tedkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacn jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tedkiga aan go naana. ²⁸ Borse nam te metin goto, ken naai bo kod Yaud, ken kod Yaud eyo, ted dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic bo ted dim eyo. Ken naai menda, ken gaaba ted dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tedkiga kalan. ²⁹ Ken naase jaay 'tedkiga jee al-Masige num, kese naase 'tedkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kon bee Raa, ken Raa taad oo tedn Abraam ki te metjilin ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

¹ Kese bo nakn maam saapin m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan goo bul booy taar melina. Ey num nakge paac kaam jina. ² Num gan ken naan utu goon oko se, jeege bo aakin don ki oo dejina; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubin mala jen

ro ki. ³ Naajege kic bo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen seem se, nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se tɛdjekiro bulge. ⁴ Ganj kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Gooniŋ do naan ki. Ɔ naan se menda bo oojina ɔ ingo do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, ⁵ taa dugŋ do jeegen ing maakŋ bul ki do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se. Ute naan se bo j'aki tɛdn gaan Raage. ⁶ Nakŋ ken taad ɔ naase 'tɛdkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen Gooniŋa maakse ki ken dan ɔ *Abba*. Abba se je deekŋ ɔ: *Bua*. ⁷ Bin se borse naai bul ey sum, num 'tɛdga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tɛdga gooniŋ se, Raa ute beɛŋ se utu ai kɛdn nakŋ naan ɔŋ geniŋge tu se kici.

Pɔl uun nirlin do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do dɔkiŋ ken naase 'jeelki Raa ey bɔrt se, naase ingkiro bul maragge, num ganj maragge se raagen deer eyo. ⁹ Num borse naase 'jeelkiga Raa, ey le m'deekŋ m'ɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk tɔɔgɔ do naan ki ara ɔ ken tɔl ser ey se. Naase 'je aki terl king bulu do nakge tun se daal la? ¹⁰ Taa naase 'taadki ɔki biigen metiŋge bii *serke, laapgen metiŋge ɔki gen serke, kaadgen metiŋge ɔki gen serke, ɔ baargen metiŋge kic bo ɔki gen serke. ¹¹ Nakŋ naase 'tɛdki se ɔlum beere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tɛdn daanse ki se kutn cer eyo.

¹² Genaaŋge m'eemsen nɔɔ: borse maam tɛdga aan gɔɔ naase se, naase kic bo 'tɛdki aan gɔɔ maama. Ey num naase le 'tujumki te dim eyo. ¹³ Naase 'jeelki, ken maam m'ingo daanse ki se, kaad ken se maam m'kɔɔŋo. Naan ken se bo, maam m'taadseno Labar Jigan gen Isa *al-Masi se deet deet. ¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama ken maam kɔɔŋo se. Num ganj te naan se kic bo, naase 'baatumki te eyo ɔ 'resumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan gɔɔ *kɔdn Raa, ɔ aan gɔɔ Isa al-Masi mala. ¹⁵ Kaad ken naane se naase maakse 'raapo; num taa di borse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele ken m'ingo maakse ki se, ken ɔkki doobm ken jaay aki toodn kaamsege amdekiro kɛd kic num, kaadn naane ɛdumdekiroga. ¹⁶ Num borse ken m'taadsen taar met ki se bo, m'delga debm taamooyse la?

¹⁷ Jee ken taadsen taar met ki ey se, je aki ɔaa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Ganj ken naade tɛd bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki ɔaa te naade. ¹⁸ Beeki se, ɔŋki jeege jaay taarden naade taad se met ki num, dɔɔkki taarse daayum ute naade. Ken maam gɔtɔ kic num, beeki se, taar se bo naase anki kɔŋŋ maakse ki daayum. ¹⁹ Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen deeke: maam se ter dabar dabar daala aan gɔɔ mɛnd ɔaa koojo. Dubar ken maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tɛdn aan gɔɔ al-Masi. ²⁰ Maakum ki se m'je m'tɛdn te naase jaay, m'jeel doobm taadiŋa, ey num borse se taar se ɔkum taad eyo.

*Dɔɔkŋ kaam dio ken Raa dɔɔk te jeege

²¹ 'Deekumki tu, naase jeegen 'jeki ɔki aki king do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki metin dey? ²² Kitap deek ɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: ken kalan bulin bo oojin ɔ ken kalan goon mɛnd geniŋa. ²³ Goon ken bulin bo oojin se, j'oojin aan gɔɔ gaangen ɔaa se paac. Ganj goon gen mɛnd geniŋ se koojin tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala bo taadga taad Abraam ki ɔ utu ansin kɛda. ²⁴ Raa je ajeki taadn te doobm nakgen deel se, naan je deekŋ ɔ, mɛndgen dio se tec

aan gɔɔ dɔɔkɲ kaam dio, kɛn Raa dɔɔk te jeege. Agar, mɛndiɲ kɛn bulu se, tec aan gɔɔ dɔɔkɲ Raa dɔɔko te *Musa do ko kɛn Sinai. Num gaan Agarge se j'oojɔɔn ɔɔ bulge. ²⁵ Agar, se naaɲ aan gɔɔ ko Sinai kɛn ute taa naaɲ Suge tu se. Ɔɔ ter naaɲ aan gɔɔ Jeruzalem kɛn utu iɲg ɔɔrse se, taa jeege iɲg maak ki se naade bulge do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se. ²⁶ Num gan Jeruzalem maakɲ raa ki se, jeege iɲg maak ki se, naade se bulge eyo. Kɛse ɔɔ naaɲ naajege ɔɔ naaɲ se ɔɔ aan gɔɔ koɲjege. ²⁷ Taa Kitap taad ɔɔ: *Naai mɛnd, mɛndkarta raap maaki, naai kɛn biɲ kalan naam te dubar kooj ey se tɔɔl nirli, taa mɛnd kɛn gaabiɲ rɛsiɲga rɛs se utu 'kɔɲ gaange den cir mɛnd ute gaabiɲ* *.

²⁸ Genaaɲge, ɔɔrse se naase 'tedkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakɲ kɛn Raa taado do dɔkiɲ Abraam ki, ɔɔ te aɲsiɲ ked se. ²⁹ Num gan goon k'l'oojiɲ aan gɔɔ gaangen ɔɔa se paac se, lee dabaro goon kɛn j'oojiɲ te tɔɔɲ *Nirl Raa se. Ɔɔrse kic ɔɔ utu bin kici. ³⁰ Num 'saapki tu Raa tap ɔɔ taad ɔɔ di maakɲ Kitap ki: *Tuur mɛnd bulu se ute gooniɲ naata. Taa goon mɛnd bulu se kɔɲ kɔsn kaagɲ bee telɛ ute goon mɛnd gendi se eyo.* † ³¹ Ɔɔrse genaaɲge, naajege se k'gaan mɛnd kɛn bulu se eyo. Num gan k'tedkiga aan gɔɔ gaangen gen mɛnd gendiɲ se.

5

Ɔɲte 'kɔɲki rose j'asen tedn bulge do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki

¹ *Al-Masi se ɔɔɔjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tɔɔɔ ɔɔ ɔɲte 'kɔɲki nam asen 'tedn bulu daala.

² ¹Booyki! Kɛse maam Pɔl ɔɔ m'deekseni: kɛn naase jaay je aki tɔɲ pɔndɔ num, nakɲ al-Masi tedsen se 'tedga nakɲ cɛɛ. ³ ¹Booyki m'asen taadn daala: debm jaay je *kɔɲ pɔndɔ se, bɛeki num, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se naaɲ aɲ tedɲ aas kart. ⁴ Bin se naase jeege 'saapki ɔɔki iɲkiga do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum ɔɔ, aki tedn jee aak bɛɛ naaɲ *Raa ki se; kɛn bin num naase se 'gaanɲkiga te al-Masi ɔɔ naase se aki kɔɲ bɛɛ Raa ey sum. ⁵ Kɛn gen naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do bɛɛ Raa kɛn tedɔ. Naaɲ ɔɔ debm utu ajenki tedn j'aki kaakɲ bɛɛ naaniɲ ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tedo se. Taa naaɲ se ɔɔ j'utu j'aak kaamiɲ te tɔɔɲ *Nirl Salal. ⁶ Kɛn debm jaay tedga gen Isa al-Masi se, kɛn ɔɲ pɔndɔ, ɔɲ eyo ted dim eyo. Kɛn ɔɲ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naaɲ ki, ɔɔ naaɲ se ɔɔ ajeki tedn j'aki je naapa.

⁷ Do dɔkiɲ se naase 'leekiro jiga jiga; num ɔɔrse se naɲa jaay gaassen gen kuun taar mɛt ki se? ⁸ Raa kɛn dɔnseno ɔɔ aki tedn jeunge se, nakɲ ɔɔrse naase 'lee 'tedki se naaɲ ɔɔ ɔɔsen eyo. ⁹ ¹Booyki taar jeege lee taad ɔɔ: ɔɔɔmɔ ɔɔkɔ jaay j'ɔmbiɲga do ruɲ gen kɛn j'ɛsiɲga kec se, iiniɲ paac * . ¹⁰ Ɔɔrse se naajege paac k'tedkiga te Mɛljege kalan ɔɔ maam m'jeele maak-saapm naase kic ɔɔ tec aan gɔɔ gen maama. Gan debm jaay ɔɔaado ɛcse se kɛn 'tedn naɲa naɲa kic ɔɔ, Raa utu aɲ dabara.

¹¹ Genaaɲge, kɛn ɔɔrse jaay maam m'utu m'taad taad mɛtn taar kɔɲ pɔndɔ num, gen di jaay jeege utu dabarum dabar rɔk se? Kɛn bin num gen di jaay k'lee k'taad mɛtn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki kɛn lee tuj maakɲ jeege se. ¹² Jeege ɛcse do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ

* **4:27** Aak Eza 54.1. † **4:30** Aak Jen 21.10. * **5:9** Kɛse je deekɲ ɔɔ: kusiɲ ɔɔkɔ bin sum ɔɔ, tujɲ jeege paac Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki.

aki kɔŋɔ pɔndɔ se, bæeki num, m'je naade se tɔŋɔ pɔnddege sum eyo, num k'j'ɔŋɔ te gɔrumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

¹³ Anum naase genaage, naase se Raa ɔo danŋeno taa aki kɔŋ dose. Num ɔŋkiga dose se ɔŋte 'tedki nakŋ maakse ɔo jea. Num 'jeki naapa ɔo 'noogki naapa. ¹⁴ Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki paac se, tum do taar ken kalan ese sum. Taar se ɔo: 'Je naapi aan gɔo roi mala.† ¹⁵ Num ken naase jaay 'baagkiga tedn aan gɔo daagen maakŋ kaag ken don tɔol ɔs naapa se, ɔndki kɔndɔ, ey num naase aki kutn naapa.

Ŋŋki rose *Nirl Salal ɔo asen tɔɔdo

¹⁶ 'Booyki m'asen taada: ɔŋki rose Nirl Salal ɔo asen tɔɔdo, bin se naase aki kɔŋ tedn nakŋ daa rose ɔo je eyo. ¹⁷ Nakŋ ken daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔo nakŋ Nirl Salal je se le, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔŋ tum kalan eyo. Taa naan se ɔo naase ɔŋ 'tedki nakŋ ken naase 'jeki ro ki ey se. ¹⁸ Ken Nirl Salal ɔo tɔɔdse num, naase aki kɔŋ tedn ɔulu do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey sum.

¹⁹ Nakŋ ken daa ro debkilimi je se, naan tood tal. Nakgen naan je se: keesn naapm ren ren, nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki, tedn nakŋ maakin jea, ²⁰ daan maragge, ɔoŋɔ roŋa, ted dɛkin te naapa, mooy te naapa, ted maak-kilimi, je taamooyo, saap do roŋ ki sum, gaan te naapa, taarin ɔk metn naapa ute jeege eyo, ²¹ doŋ nakŋ jeege, je kaay koono, kaam kɔso ɔo ted nakgen kuuy kic ɔo tec aan gɔo naadegen se. 'Booyki m'ɔoŋ se, ey num taar se m'taadesinga taad tap m'ɔo: jeege ted nakgen bin se kɔŋ kend *maakŋ Gaar Raa ki eyo.

²² Num gan 'booyki, nakŋ ken Nirl Salal ted se: ted jeege je naapa, ing te maak-raapo, ing te lapia, tedde jee maakde deere, tedde jee bæe, jeel tedn bæe jeege tu, tedden naade tuj ɔrmde eyo, ²³ tedde jee dalul ɔo ɔoɔb ɔk rode; num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɔo ɔŋte tedn nakgen se num, gɔto. ²⁴ Jee tedga gen Isa *al-Masi se, nakgen ken daa rode je paac se, naade resinga. Gen naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. ²⁵ Ken naajege jaay j'ingki ute Nirl Salal num, j'ɔŋŋki naan ɔo ajeki tɔɔdo. ²⁶ J'ɔŋte magalki rojege ɔo j'ookki do naapge tu eyo ɔo j'ɔŋte tedki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

¹ Genaaŋge, ken ɔŋkiga nam jaay ted ted *kusin num, naasen ken ɔkki *Nirl Raa se 'nooginŋki, taa naan ade terl doob ken jiga. Num 'tedinŋki te taar urlu. Naai debm an noog se ɔnd kɔndɔ ey num som naai kic 'koocŋ maakŋ kusin ki. ² Ken jee metinge maakse ki jaay ing maakŋ dubar ki num, 'noogki naapa. Ken 'tedinŋkiga naan se num, naase 'ted aaskiga taar *al-Masi. ³ Ken debm jaay aak roŋ, ɔo naan sum ɔo cir jeege paac se, naan se debm cere, ɔo derl derl ɔo roŋa. ⁴ Naŋa kic ɔo aak kingina, ken aakin jiga le, bæen naan ki. Ey num kɔŋ tɔom roŋ te nam kuuy eyo. ⁵ Naŋa naŋa kic ɔo kɔŋ kaakŋ naabin ken *Raa edin jin ki.

⁶ Debm ken lee dooy jeege te taar Raa se, jeege naan lee dooyde se, bæeki num, an kedn nakŋ jiga jigan naade ɔk se.

† 5:14 Aak Lb 19.18.

⁷ Ɔnte 'derlki rose, Raa se gen ceeɸ eyo; k'jeeliŋki kupm jaay deba ɔɔc se, aanga kaadŋ kɔj ki kic ɓo naaŋ kɔjŋ naaŋ se sum. ⁸ Ken bin num debm ken jaay tɛd nakŋ daa ron ɓo je sum se, naaŋ se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ ken tɛdga num utu kɔjŋ nakiŋ se, gaŋ naaŋ se utu kutn ronɔ. Num debm ken tɛd nakŋ Nirl Raa je se, naaŋ se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ ken tɛdga num utu kɔjŋ nakiŋ se kici, naɓo gen naaŋ se, kɔŋ *kaajŋ gen daayum. ⁹ Taa naaŋ se ɓo j'ɔnte 'kɔɔrki gen tɛdŋ bɛɛ jeege tu ɔɔ j'ɔnte kɔŋiŋki doob ki ɔɔ ken kaadŋ jaay utu kaan se, nakŋ naaje j'ɔckiga kɔɔc se j'utu j'anŋki kɔŋiŋa. ¹⁰ Bin num ken ɓorse kaadŋ utu se, k'tɛdki bɛɛ jeege tu paac ɔɔ ken tap tap se, j'ɔnte dirigki genaagen doobm al-Masi ki.

Pɔl taad naŋ taariŋa
(Plp 3.2-11)

¹¹ Aakki maktubm ken raaniŋ magal magal se, kese maam mala ɓo m'raaniŋ te jima. ¹² Jeege je ɔɔ aki *kɔjŋ pɔndɔ taa tɔɔg se, jee se je taa jeege aden tɔɔmɔ. Gaŋ ken naade jaay tɛd naaŋ se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gen *al-Masi ro kaag ki se. ¹³ Ey num jeege tɔjga tɔj pɔndɔ kic ɓo, ɔŋ took iŋg te do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ute doobiŋ eyo. Naade je j'asen tɔjŋ pɔndɔ se, taa naade an tɔɔm rodege*. ¹⁴ Ken gen maam ki se maam tɔɔm rom se taa kooy Mɛljege Isa al-Masi ro kaag ki kalinŋ ki sum. Taa naaŋ se ɓo, nakŋ *dunia se ɔlum ey sum. Maam se m'aakiŋ aan gɔɔ nakŋ cɛɛ taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi. ¹⁵ Ken debm ɔjga pɔndɔ, lɔ ɔj te eyo, tɛd dim eyo. Nakŋ ken bɛɛ cir paac se, Raa tɛdɛkiga k'tɛdkiga aan gɔɔ jee kiji. ¹⁶ Jeege ken uun doobm taar ken maam m'dooydeno ese se, ɔŋ Raa aden kɛdŋ lapia ɔɔ aden kɛɛjŋ dode ki ɔɔ do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan ki se nam ɔnte kecum sum, taa dɔlgen rom ki se taad ɔɔ maam se m'tɛdga gen Isa.

¹⁸ Genaaŋge, ɔŋ bɛɛ gen Mɛljege Isa al-Masi se kiŋg ute naase paac. *Amin.

---

* **6:13** Kɔjŋ pɔndɔ gɔtn Yaudge tu se, kese doobm ken naade ɔl jeege uun Ko Taar Raade. Taa naaŋ se ɓo naade tɔɔm rode.

Maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Epez ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Epez ki

Maktubm ara se Pəl raanɨn eglizn Epez ki ute eglizge tun kuuy ken taa naanɨn Turki ken ɓorse. Kaad ken se naanɨn dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakɨn maktubiɨn ki se, taargen ken naanɨn lee dooydeno kaam mɔɔtn maakɨn eglizge tun taa naanɨn goɨn ara se, taargen maakɨn maktub ken ara se tumden paac. Naanɨn raanɨn maktubm se jeege tun ken Yaudge eyo. Ko taariɨn tap tapm naanɨn je taada se ɔɔ: Raa utu 'tusn nakgen maakɨn raa ki ute kengen do naanɨn ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naanɨn ɓo 'tedn gaarde (1.10). Ko taariɨn kuuy ken Pəl taad maakɨn maktubiɨn ki ara se taad mɛt taar ken Yaudge ute Yaudge eyo dook tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkɨ naanɨn se, naanɨn taadden ute nakge kaam mɔɔ: deet deet se egliz tec aan goɔ ro debkilimi ɔɔ do se naanɨn al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan goɔ ɓea ɔɔ al-Masi se naanɨn ɓo ko ken gak ɓee se; gen k-mɔɔge se aan goɔ mɛnda ute gaabiɨna ɔɔ egliz se aan goɔ mɛnd al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dookɨn ute naapa se ken naade dookga ute al-Masi jaayo.

Pəl ted tɔɔse jeege tun Epez ki

¹ Maktubm se maam Pəl ɓo m'raanɨseni, maam se *Raa ɓo je m'tɛdn *debm kaanɨn naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlɩseni naase jee Raage tun Epez ki ken tujki te ɔrmse eyo ɔɔ inɨ dookki kalanɨn ute Isa al-Masi se. ² Ɔn Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tedn ɓeɛde ɔɔ asen keɛnɩn lapia.

Bɛɛ ken Raa tedjeki ute doobm Isa *al-Masi

(Rm 8.15-17,28-30)

³ K'tɔɔmki Raa, naanɨn ɓo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naanɨn tedjekiga ɓee ɔɔ edjekiga nakgen jiga aak eyo paacɨn ken iino maakɨn raa ki ɔɔ tedjekiga k'dookkiga kalanɨn ute al-Masi. ⁴ Ken do dokiɨn Raa aalo te duni ey ɓort se, Raa ɓeer tɔɔjekiroga tɔɔdo taa j'aki dookɨn kalanɨn ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal ɔɔ jee ɔk dim aak kus rode ki eyo naaniɨn ki. ⁵ Aan goɔ naanɨn jejeke se, naanɨn uunga kuun doa do dokiɨn tap ɓo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan goɔ geningɩ mala te doobm Isa al-Masi. Kɛse ɓo nakɨn ken naanɨn maakiɨn jen ro ki. ⁶ Taa naanɨn se ɓo j'anɨki tɔɔmɔ gen ɓeeɨn ken jiga aak ey se. Bɛɛ se naanɨn tedjesiɨnki ute maraadiɨna taa k'tɛdkiga kalanɨn te Goon maak-jɛna.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooniɨna, taa te Gooniɨn se naajege k'tɛdkiga kalanɨn. Naanɨn tɔɔjekiga *kusiɨnjege ɔɔ naanɨn ted bin se je ajeki taadn ɓee naanɨn ken den se. ⁸ Bɛɛ ken naanɨn tedjeki den se, tedjekiga naajege k'tɛdkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge. ⁹ Nakɨn ken maakiɨn jen ro ki se naanɨn *taadjekiga mɛtiɨna. Kɛse ɓo nakɨn ken naanɨn uuno doa je anɨ tednɨn ute doobm Isa al-Masi, ¹⁰ nakɨn ken naanɨn je tɛda se jaay kaadiɨn aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakɨn raa ki ɔɔ ute kengen do naanɨn ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naanɨn ɓo tedn dode.

¹¹ Raa ted nakge paac aan goɔ ken maakiɨn jen ro ki. Taa do dokiɨn tap ɓo naanɨn uunga kuun doa taa naajege j'aki tedn kalanɨn te Isa al-Masi, ɔɔ naanɨn edjekiga ɓedjege maakɨn nakge tun jiga ken naanɨn ed jeenge tu se. ¹² Bin

se naajege ken j'ondkiga kənd dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se 6o jeege an *nooko ɔɔ an tɔɔmɔ. ¹³ Naasen 'tedkiga kalan te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken met ki, kese 6o Labar Jigan gen Isa al-Masi ken aaj jeege se. Ken naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tedkiga kalan ute naan se, Raa tedsenga nakj j'ansen kaakj jeel ro ki, kese 6o Nirlin ken naan taado ɔɔ utu ajesiŋki keɔ se. ¹⁴ Naan jaay edjekiro Nirlin se, naan jejeki taadn ɔɔ utu ajeki keɔn nakj ken naan utu keɔn jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kəŋ se kaad ken Raa utu ajeki kaajn mala mala. Taa naan se 6o jeege an nooko ɔɔ an tɔɔmɔ.

*Pəl eem Raa taa *eglizn EpeZ ki
(Kəl 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵ Taa naan se 6o kaad ken jaay maam booy j'ɔɔ naase aalkiga maakse do Məljege tu Isa ki ɔɔ 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶ daayum ken maam jaay m'baa tɔɔm Raa taa naase se, maam m'tənd metin m'ɔŋ eyo taa naase kici. ¹⁷ Ŋ Raa ken gen Məljege Isa *al-Masi, naan 6o Raa Bubm ken *k'nookin gətn 6aa se paac, naan 6o asen tɔɔn naase aki tɔɔn jee jeel-taarge. Bin 6o naase aki jeel kəkj Raa mala mala. ¹⁸ Maam m'tənd metin kici taa asen tɔɔn maakse ki aki jeel nakgen jiga ken naase ing ɔndki dose ro ki, taa naan se 6o naan danjeno se. ɔɔ maam m'je se naase aki jeele maakj nakge tun jigan ken naan utu 'keɔn jeenge tu se, naase kic utu aki kəŋ beɔse. ¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ɔk tɔɔgɔ den aak eyo. Taa di ute tɔɔgin se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa tɔɔgŋ Raa se naan cir nakge paac. ²⁰ Raa, ute tɔɔgin se 6o, duro al-Masi daan yoge tu ɔɔ uun ɔndin do ji daamin ki maakj raa ki. ²¹ Gətn se Isa al-Masi ing do *kəɔn Raage tu, do *Bubm sitange tu, do marage tu ɔɔ do nakge tun 6aa se paac, maakj duni ken ara lɔ maakj duni ken kuuy kic 6o nam j'an kənd magal jaay an cir naan se num, gəɔ. ²² Deere, nakge paac Raa edinsinga kaam jinə ɔɔ Raa uun ɔndinga do nakge tu paac ɔɔ naan tɔɔn tɔɔga do egliz. ²³ Egliz se naan aan gɔɔ ro Isa al-Masi ɔɔ naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se beɔ Raa paac se, utu gətn naan ki.

2

*Naajege j'əŋkiga kaaja ute *al-Masi
(Kəl 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹ Do dakin ken aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan gɔɔ jee ken ooyga kooyo maakj *kusiŋse ki ɔɔ do nakge tun ken naase 'lee tɔɔnki jig ey se. ² Naase ingkiro bini kici kaad ken se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan 6o debm ken utu ing ɔs gaara daan maakj raa ute do naanja. Naan 6o ken ɔorse utu ing tɔɔ naaba maakj jeege tun baate tookj taar *Raa se. ³ Naajege paac kic 6o j'ingkiro aan gɔɔ naade ɔɔ do dakin se k'tɔɔdo nakgen ken daa rojege jea ɔɔ daayum k'tinŋ k'saapkiro do nakge tun jig eyo ken maakjege jea. Bin se naajege kic k'tɔɔkiro k'jee kusiŋge aan gɔɔ naade ɔɔ naajege kic 6o jee ken Raa maakin ing taarin dojege tu.

⁴ Num gan Raa se naan 6o debm εjjeke dojege tu den beɔ eyo taa maak-je naan ken den ɔlin naan jejeki naajege se, ⁵ kaad ken jaay naajegen aan gɔɔ jee ooyga kooy maakj kusiŋjege tu se, naan edjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute beɔ sum. ⁶ Aan gɔɔ naajege k'tɔɔkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge

tu ute naana ð Raa se uun baanjekiga maakŋ raa ki ute Isa al-Masi gen kɔsn gaara tɛɛ. ⁷ Anum naan tɛɛjeki bɛɛŋ se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojŋ do naan ki paac se, ð naan ɔo debm bɛɛŋ den aak eyo.

⁸ Raa aajse se te bɛɛŋ sum ute kaal maakŋ naase aalki don ki. Ken bin num kaajŋ ken naan aajse se cɛr sum. Kɛse Raa mala ɔo edsen kaajŋ ese. ⁹ Taa naan se ɔŋte 'saapki ɔoki naase 'tɛɛkiga nakgen jiga ɔo naan aajse, num gan naan se aajse cɛr sum; taa bin se nam kɔŋ tɔom ron eyo. ¹⁰ Deere, naajege se Raa mala ɔo tɛɛjekiga. Naan ɔo debm ken ɛɛjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga ken naan tɔnd daapiŋoga daap do dɔkiŋ se, taa naajege j'anŋi kɔŋ tɛɛɔ.

Gɔtn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tɛɛga kalan (Eɓ 10.19-22)

¹¹ 'Saapki tu do dɔkiŋ se naasen ken Yaudge ey se ð kaad ken se Yaudge se danse ð: naase se jeegen tɔj pɔnd eyo; gan naade taad te *kɔjŋ pɔndɔ se ɛ kɔjŋ pɔnd ken jikilinge lee tɔj se sum. ¹² 'Saapki tu kaad ken naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mertge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dɔɔko te gaan Israelge ð taadɛno ð ute aden kɛɛn nakŋ jiga ð nakŋ jigan naan ɔaa kɛɛn gaan Israelge tu se, ɔse naase eyo. Taa naase mertge ð dim jaay naase aki kɔnd dose ro ki se, gɔɔ. Naase 'tingki do *duni ki naɔo 'jeelki Raa mal eyo. ¹³ Gan naasen ken do dɔkiŋ 'dɔkki te Raa se ɔorse 'baakiroga gɔɔrɔ ute kooy gen Isa al-Masi ken ooy taa naase se.

¹⁴ Do dɔkiŋ se naka aan gɔɔ durdur se, daaro daan Yaudge tu ute jeegen ken Yaudge eyo. Nakŋ se ɔo ken tɛɛjeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔorse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tɔɔkinga naata. ɔo jee kaam di ese se tum tɛɛga metjil kalan. Naan ɔo debm ken baanjekiro te tɔɔse daanjege tu. ¹⁵ *Ko Taar ken Raa ɛɔo *Musa ki ute nakgen naan taad ð gen tɛɛɔ te doobŋ se, al-Masi tɔɔlinga naata. Naan tɛɛ naan se taa tum Yaudge ute jee ken Yaudge ey se 'tɛɛn kalan. ɔorse, naade se tɛɛga metjil jee kiji. Naan ɔo debm ken baano ute tɔɔse daande ki. ¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkɛnga taasa ute Raa. Nakŋ ken ɔlde jaay naade je naap ey se, ɔorse naan tɔɔlinga naata. ¹⁷ Naan baano ute tɔɔse naase jeege tun Yaudge eyo ken dɔkki ute Raa se ð naan baano ute tɔɔse kici Yaudge tun ken gɔɔr te Raa. ¹⁸ Ute nakŋ ken al-Masi tɛɛ se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa ken kalan se, naajege j'ɔŋkiga doobm ken ajeki kɔl gɔtn Raa ken Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mertge ey sum ð cɛkge eyo. Naase se 'tɛɛkiga gaan naanjege mala ute jee Raage se. Taa naase 'tɛɛkiga jeegen maakŋ ɔee Raa ki aan gɔɔ naade. ²⁰ Naase se aan gɔɔ kogen j'iin ɔea, num ko j'uun metn ɔee ese se, naade ɔo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gan Isa al-Masi se naan ɔo ko ken gak ɔee se. ²¹ Ute Isa al-Masi se ɔo ɔee se daar tɔɔgɔ ð iin ɔaa ute naaniŋ raan, taa 'tɛɛn *Bee Raa *salal gen Meljege. ²² Aan gɔɔ naase 'tum 'tɛɛkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tɛɛkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tɛɛkiga Bee Raa ken Nirlin an king maak ki.

3

*Raa 6o je Pəl 'taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici

(Kəl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)

¹Taa di maam Pəl ken j'okum dangay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ²deere, naase 'booykiga naabm ken Raa edumsina taa m'an tedn taa naase se. Naabm se Raa edumsin se ute beena. ³Nakn naan uun do do dakin gen tēda ken naajege *k'jeel metin ey se, naan taadumga metina. Taa naan se 6o maam m'raansen taargen kandum se. ⁴Ken jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakn ken Raa uuno do gen tedn te al-Masi do dakin se, naan taadum maam m'jeelga metina. ⁵Do dakin nakn se Raa on taado te metin jeege tu eyo. Num borse ute Nirl naan ken *salal se, naan taadga metin *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki. ⁶Nakn ken jaay k'jeel metin ey se, borse k'jeelkiga metina: taa naasen ken Yaudge ey kic 6o onkiga bedse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ki. Borse naase 'tedkiga aan goo daa ro kalan. Bin se nakn ken Raa utu kedn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic onkiga bedse.

⁷Raa se naan m'tedumga bee oo ute toozin se, naan tedum m'tedga debm tedn naabina, gen taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu. ⁸Maakn jee Raage tu paac se, maam 6o m'ko kaam moofde. Ute naan se kic 6o Raa tedumga bee oo tedum m'tedga debm taadn taarin gen Isa al-Masi ken beennan ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹Naan edumga naabin taa m'taad toojn metn nakn jeege jeel metin ey se jeege tu. Naan ken Mel-kaal nakge paac se, do dakin se nakn se naan on taad te metin nam ki eyo. ¹⁰Anum borse ute *egliz se, Raa taad *kədn Raage tu, ute nakgen ok toozo paacn maakn raa ki se, ute doobm egliz se toozgen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo. ¹¹Kese 6o nakn ken Raa aal te duni ey tap 6o, naan uunga kuun doa gen tedina. Borse ute doobm Meljege Isa al-Masi se nakn se naan tedinga. ¹²Ute Isa al-Masi se naajege k'tedkiga kalan taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se 6o naajege j'onkiga dojege oo ken k'6aaki 6aa gozn Raa ki kic 6o k'6eerki ey paac paac. ¹³Bin se 6o maam m'taadseni m'oo maakse onte tujū taa dubar ken maam m'on taa naase se. Dubar ken maam m'dabar se beenn naase ki.

Ter Pəl eem Raa taa *eglizn EpeZ ki

¹⁴Taa naan se 6o, maam m'erg naan Bubejege tu Raa. ¹⁵Naan 6o Bubm jeegen ken maakn raa ki oo gen jeegen do naan ki paac. ¹⁶Deere, Raa se naan magal aak eyo, oo naka paac kaam jina. Taa naan se 6o maam m'tond metina taa Nirlin asen kedn toozo maakse ki oo te naan se jaay naase aki tedn jee toozo doobm naan ki. ¹⁷On *al-Masi se 'kinjg maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Ter maam m'tond metin kici taa naase aki je Raa oo aki je naapa. Bin se naase aki 'tedn jee toozn doobm Raa ki aan goo kaagn iirin booy naan ki oo daar toozo oo aan goo bee ken j'iinin daar tooz se. ¹⁸Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kon jeel metn kando Isa jejeke oo maak-je Isan do naajege tu se, ok nan gur ey se. ¹⁹Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi ken naan ok dose ki se cir nakge paac oo on nakgen jiga ken maakn maak-saapm Raa ki se 'doocn maak-saapm naase kici.

20 Taa Raa se naan ɔŋ tɛd nakge paac ute doobina ɔɔ nakŋ naan tɛd se deel dojege ɔɔ nakgen naan tɛdʒeki se cir nakgen naajege k'jeki naan ajeki tɛda ɔɔ nakgen se naan lee tɛdɪn ute tɔɔgiŋ kɛn maakjege tu. 21 K'tɔɔmiŋki taa bɛɛ kɛn naan tɛdɪn egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. ɔŋ jeegen k'toojɔdɛga ɔɔ kɛn j'utu j'aden toojŋ paac se daayum daayum aŋ tɔɔmɔ. *Amin.

4

K'tum k'tɛdkiga kalan

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

1 Taa naan se ɔɔ maam kɛn j'ɔkum danɔay taa Mɛljege se, m'dɛjsen m'ɔɔ: iŋgi aan gɔɔ kɛn *Raa danɛno doobiŋ ki. 2 Maakŋ nakge tun naase aki 'tɛdɪn paac se, ɔŋte magalki rose, ɔŋki rose urlu ɔɔ 'tɛdki jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'sɛrkki naapa ɔɔ 'jeki naapa. 3 Aayki kaamse ɔkki taarse kalan ɔɔ ute *Nirl Salal se iŋgi te tɔɔsɛ ute naapa.

4 Jee aalga maakɔde paac do Isa *al-Masi ki se, naade tɛdga aan gɔɔ daa ro kalan ute *Nirl Raa kɛn kalan se. Bin se nakŋ kɛn Raa danɛno ɔɔ aki kɔnd dose do ki se kic ɔɔ kalan sum. 5 Naajege paac se Mɛljege kalan sum ɔɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici. 6 Raa se naan kalan sum ɔɔ naan ɔɔ Bubm jeege paac, naan iŋg dojege tu paac, naan tɛd naaba maakjege tu paac ɔɔ naan iŋg daanjege tu paac.

7 Num te al-Masi se Raa se tɛdjenkiga bɛɛ dɛn aak eyo, ɔɔ nanja nanja kic ɔɔ naan ɛdɪn naabiŋ kaam do roŋ roŋa. 8 Aan gɔɔ kɛn k'dooy maakŋ Kitap ki kɛn taad ɔɔ:

*Kɛn naan jaay ook ɔaa raan se,
naan ciro jee taamooyinge ɔɔ tɔk baandeno ute naana.*

Tɛr naan ɛd nakgen bɛɛ jeege tu.*

9 Taar kɛn taad ɔɔ: «Naan ook ɔaaga raan se» je deekŋ ɔɔ dɔo? Kɛse je deekŋ ɔɔ naan bɔɔy ɔaadɔga do naan ki ara. 10 Debm bɔɔy ɔaadɔ do naan ki se ɔɔ, naan se ɔɔ kɛn ɔk tɛrl ɔaaga maakŋ raa ki raan taa gɔtɔ ɔaa se paac, naan utu. 11 Naan ɔɔ debm nig naabiŋ jikilinge tu gɛn tɛda. Jee mɛtinge naan tɛdden jee kaan naabiŋge, kɛngen mɛtinge naan tɛdden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee mɛtinge naan tɛdden jee ɔaa wɔɔkŋ Labar Jiga, ɔɔ kɛngen mɛtinge naan tɛdden jee gaam jeege ɔɔ jee kuuy lɛ jee dooy jeege. 12 Raa tɛd naan se taa noogŋ jee Raage 'tɛdɪn kaasn naabm Raa, taa jee Raagen kɛn tɛdga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidɪn ɔaa ute naande. 13 Bin jaay naajege j'aki tum tɛdɪn kalan taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki ɔɔ k'jeeliŋkiga. Te naan se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan gɔɔ al-Masi.

14 Bin se, j'aki kɔŋ tɛdɪn aan gɔɔ gaangen sɛɛm ey sum. Taa naan se jeegen aan jeege dal se ajeki kɔŋ dɛrl gɛn kuun taargen rɛŋ rɛŋ se eyo, ɔɔ j'aki kɔŋ tɛdɪn aan gɔɔ nakgen do maane kɛn kuulu tuun ɔaanden taa tɔɔgɔ kaam ara kaam ara se eyo. 15 Num gar j'taadki taar mɛt ki ute naapa ɔɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan gɔɔ al-Masi mala, naan kɛn do jee Raage. 16 Naan ɔɔ debm tus jeenge paac tum tɛddɛnga tɛdga aan gɔɔ daa ro kalan. Aan gɔɔ ro debkilim kɛn taa sɛdɪnge tumde ute naapa se, kɛn debkilimi jaay paac roŋ lapi se teepe ɔɔ ute jee Raage kic ɔɔ tec bini, kɛn naade jaay je naapa se tɛd bɛɛ ɔaa ute naande.

---

* 4:8 Aak KKR 68.19.

Kaajñ ken naajege j'əñki te *al-Masi

(Kəl 3.1-16; Gal 5.10-25)

¹⁷ 'Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Məljege m'deeksen m'əo: əñte 'kingki aan gəo jeegen jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade ing saap ro ki paac se nakgen rəñ rəñ cəre. ¹⁸ Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, əo kaajñ ken jaay Raa əd jeenge tu se, naade ək eyo. Taa naade se tədga jee do məngge əo dīm tap 6o naade jeel eyo. ¹⁹ Ken təd nakñ *kusiñ kic 6o dodege dirinđen eyo, naade əñ rodege 6o gen je məndge ute gaabge. Naade təd nakñ səkəñge əo tədñ 6aa ute naandə sak sak.

²⁰ Gañ naase se, king tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyseño te eyo. ²¹ Deere, naase se k'taadsen 'booykiga taariña əo 'tədkiga kalañ te Isa al-Masi əo k'dooyseña ute taar mət ki gen Isa. ²² Ken bin num kingseño do dəkñ se 'resñki naatn. Do dəkñ se naase ingki 6o gen saapm do nakge tun jig eyo kaliñ ki əo maak-saapsegen jig ey se lee tedsen naase jee dərige. Gañ bərse kingseño do dəkñ se 'resñki aan gəo kal koono ken k'l'əod k'l'undiñ naatn se. ²³ Ůñki Raa 6o asen tərł maakse əo asen kədn maak-saapm kiji. ²⁴ Aan gəo iin̄kiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tədki aan gəo jikilimgen kiji. Jikilimgen kijin ese se, kəse Raa mala 6o tədđeno aan gəo ken naañ jen ro ki: əo taar mət ki se tədđen naade tədga jee *salal əo jee təd nakge te doobiña.

²⁵ Taa naañ se taar-kəobə se resñki naata əo naña naña kic 6o taad taar mət ki naapin̄ ki, taa naajege se k'tədkiga aan gəo daa ro kalañ. ²⁶ Ken 'tədkiga maak-taara se, əñte 'kəñki maak-taara se asen kəl aki tədn kusiña. Ken bin num əñte 'toodki ute maak-taarse maakse ki. ²⁷ Ůñte kəñki doobo *Bubm sitange tu. ²⁸ Jee 6oogge se məətn j'əñte 6oogo num gañ j'aay kaamde k'təd naaba ute jidege mala gen kəsdə əo taa k'kəñ dīm j'an noogñ jeegen ək dīm ey se kici. ²⁹ Taar ing kus se əñte 'teecñ taarse ki, num 'taadki taargen jiga ken 'noogñ jeege əo aden tədn jee bəe doobm Raa ki 6aa ute naandə. Bin num ken aki taadn taara se, 'taadki taar ken kəñ dejn jeegen lee booyseña taarse se. ³⁰ Nirl Salal ken Raa edsən se, əñte 'tujin̄ki maakiña taa Nirl Salal ese 6o ken tedsen naase 'tədkiga jee Raage. Naañ se 6o ken 6ii kalañ utu ajeki kaajñ mala mala. ³¹ Taar maak-taara se ədñki naatn maakse ki, əñte 'tədki taamooyo ute nam, maakse əñte taarse do nam ki, əñte 'mooyki ute naapa, əñte 'naajki nam əo kusiña paac se, ədñki naatn maakse ki. ³² Anum 'tədki bəe ute naapa əo əejki do naapge tu. Ůkki naagñ naapge aan gəo ute al-Masi, Raa təəlsəngə kusiñsege se.

5

J'ingki gətn wəəəə

(1Təs 4.1-8; 1Kər 6.9-11)

¹ Ingki aan gəo king gen *Raa, taa naase se 'tədkiga geningen ken naañ jedə. ² Ingki te maak-jea aan gəo *al-Masi jejeki, naañ ken əñ roñ ooy taa naajege əo əd roñ *sərke əo sərkn̄ naañ se tec aan gəo itir oot nijim ken təol Raa ki.

³ Bərse naase 'tədkiga jee Raage se, əñte 'jeki məndge əo məndge lə əñte je gaabge, əñte 'tədki nakñ ken asen tujñ naan Raa ki, əñte 'tədki jee tamage əo nakgen bin se, maaniñ kic 6o əñte 'kəəski. ⁴ Nakñ səkəñge ute nakgen jig eyo ute taargen gen taad ey se, əñte 'kəəski maaniña. Num gañ naase se 'təomki Raa. ⁵ 'Jeelki jee je məndge ute jee je gaabge, jee təd nakñ ken tujde naan Raa ki, ute jee tamage se kəñ kənd maakñ gaar al-Masi ki

eyo ɔɔ ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tɛddenga aan gɔɔ maragde.

⁶ ɔ̄nte 'kɔ̄nki jeege asen dɛrl ute taargen rɛ̄n rɛ̄n se. Nakgen bin se ɔ̄ ken ɔ̄l Raa maakīn taarīna do jeege tun baate took̄n taarīn se. ⁷ Jee bin se ɔ̄nte 'kɔ̄lki dose maakīn taardege tu. ⁸ Taa do ɔ̄akīn se naase ingkiro maakīn gɔt ken ɔ̄ɔɔ, num ɔ̄orse se 'tɛdkiga kalān ute Meljege se naase 'ɔ̄aakiroga maakīn gɔt ken wɔ̄ɔɔ. Bin se ingki aan gɔɔ jeege ing maakīn gɔt ken wɔ̄ɔɔ. ⁹ Taa gɔtn wɔ̄ɔɔ se tɛd jeege tɛd nak̄n bɛɛ, nak̄n ute ɔ̄oobīna ɔɔ ken mɛt ki. ¹⁰ 'Saap ɔ̄nki nak̄n jiga ken tɔ̄ɔl Meljege tu. ¹¹ ɔ̄nte 'kɔ̄lki dose maakīn naabm jeege tun tɛd nakgen rɛ̄n rɛ̄n maakīn gɔtn ken ɔ̄ɔd se. Num gan nakdegen jig ey se 'taaddɛsinki tal tal. ¹² Taa jee se nakgen naade tɛd̄in ɔ̄ȳin kɔ̄y se ken j'uunga maanīn kic ɔ̄ɔ ɔ̄l ɔ̄kɔ̄n 'tɔ̄ɔljeki. ¹³ Gan nakgen naade tɛd se jaay mɛtīn teecga ɔɔ ɔ̄aado gɔtn wɔ̄ɔɔ se j'aak k'jeelde tal tal, ¹⁴ taa nak̄n ɔ̄aadoga gɔtn wɔ̄ɔɔ se naan̄ tood tal. Taa naan̄ se ɔ̄o jeege taad̄ ɔ̄ɔ:

Naai debm ken 'tood tood bi se iini,
'dur daan yoge tu,
ɔɔ al-Masi ai wɔ̄ɔɔ gɔtɔ.

¹⁵ Ken bin num ing ɔ̄ndki kɔ̄ndɔ ɔ̄nte kingki aan gɔɔ jee dɛrlgen jeel ɔ̄im ey se. Num gan ingki aan gɔɔ jee mɛtekgɛ. ¹⁶ Taa ɔ̄orse gɔtɔ tujga, bin se daayum ken kaad̄in jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nak̄n jiga. ¹⁷ ɔ̄nte 'kaan̄ki rose dala, num gan aayki kaamse booy ɔ̄kki nak̄n ken Meljege maakīn jen ro ki. ¹⁸ ɔ̄nte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tujju. Num gan ɔ̄nki *Nirl Salal ɔ̄o asen ɔ̄ooc̄n maakse. ¹⁹ Taa naan̄ se naase paac aarki kaagen gen tɔ̄ɔm Meljege, gen magal Raa ɔɔ kaagen se aardeki ute tɔ̄ɔḡn Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac gen de Meljege. ²⁰ Daayum taa nakgen se paac se 'tɔ̄ɔmki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

King mɛndge ute gaabdege ɔ̄oobm *al-Masi ki

(Kɔ̄l 3.18–4.1; 1Pr 2.18–25, 3.1–7)

²¹ Naasen paac̄n 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²² Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ ken naase lee 'booy uunki taar Meljege. ²³ Taa gaaba se naan̄ ɔ̄o do mɛnd̄in ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se lɛ aan gɔɔ ron̄ mala ɔɔ naan̄ ɔ̄o Debm Kaajina. ²⁴ Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔ̄n ron̄ ooy taa naan̄ se. ²⁶ Naan̄ tɛd̄in naan̄ se taa naan̄ je an̄ tɛd̄in naan̄ 'tɛd̄n *salal ɔɔ naan̄ *tug daapīn ute taarīn aan gɔɔ maan ken tug daap nakge aak bɛɛ se. ²⁷ Naan̄ je egliz adɛ ɔ̄aa naanīn ki se, ken j'aakinga kic ɔ̄o j'an̄ tɔ̄ɔmɔ, ɔ̄im aak kus tap ɔ̄o ron̄ ki gɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔɔ ɔ̄k tujju ron̄ ki eyo. Naan̄ je egliz se 'tɛd̄n salal ɔɔ ɔ̄k taar ɔ̄im ing kus ron̄ ki eyo. ²⁸ Bin ɔ̄o gaaba kic 'je mɛnd̄ina aan gɔɔ ron̄ mala, taa debm je mɛnd̄in se je ro naan̄ malīna. ²⁹ Bii kalān nam tap ɔ̄o baat te ron̄ eyo, num gan ro se naan̄ ulina ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi ken saap do egliz ki se. ³⁰ Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga ron̄a. ³¹ Taa Kitap taad̄ ɔ̄ɔ: *Taa naan̄ se ɔ̄o, gaaba 'teecn̄ kɔ̄n̄ kɔ̄n̄ ute bubina ɔɔ ɔ̄aa tum ute mɛnd̄ina ɔɔ naaden di se tum tɛd̄ daa ro kalān.* ³² *Mɛtn taar k'jeel mɛtīn ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan̄ ese se m'je taad̄n mɛtn taar al-Masi ute gen egliz.

* 5:31 Aak Jen 2.24.

³³ Bin se naase gaabge se naŋa naŋa kic 6o 'je mendiŋa aan gɔɔ ron mala ɔɔ mɛndge se naŋa naŋa kic 6o ŋ'sook gaabiŋ ki.

6

King gaange ute keŋdege ɔɔ ute bubdege

¹ Gaange, 'tookki taar keŋsege ute gen bubsege, keŋe 6o nakŋ doobiŋ ki ken Meljege jea. ² Taa Kitap taad ɔɔ: '*Sook koi ki ute bubki*.* Keŋe 6o taar ken Raa taad deet deet ɔɔ j'aŋki tɛda ɔɔ ken k'tɛdiŋkiga num naaŋ ajeki tɛdŋ nakŋ jiga. ³ Bin se naai '*tiŋg dena do naaŋ ki te maak-raapo*.†

⁴ Naase bubm gaange se, ɔŋte 'tujki maakŋ genŋeŋe, num gaŋ genŋeŋe se aakdeki dodege tu ɔɔ 'deŋ ɔnddeki doob ki aan gɔɔ doobm ken Meljege taadseni.

Bulge ute meldege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar melsegen do naaŋ ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔɔ 'tɛddeki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ ken naase 'tɛdki *al-Masi ki. ⁶ 'Tɛddeki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge 6o asen tɔɔmɔ. Num 'tɛddeki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tɛdiŋki te maakse paac aan gɔɔ ken *Raa maakiŋ jen ro ki. ⁷ 'Tɛddeki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Meljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo. ⁸ Taa naase 'jeelki ken nam bulu lɔ bul eyo kic 6o ɔŋte 'dirigki taa debm tɛdŋ naabm jiga se, naabiŋ jiga ken naaŋ tɛd se utu aŋ kɔŋiŋ gɔtŋ Meljege tu.

⁹ Naase meldege se kic 'tɛdki beɛ bulsege tu, ɔŋte 'dabardeki. ɔŋte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Melse 6o kalaŋ ken maakŋ raa ken ese sum. Naaŋ ken debm beɛr nam eyo.

Nakgen ken Raa ɛdŋeki gen kudŋ bɔɔɔ ute *Bubm sitange

¹⁰ Borse se maam m'je m'naŋ taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgŋ gen Meljege, taa Meljege se tɔɔg cir nakge paac. ¹¹ 'Diriŋki jisege tu nakgen ken Raa ɛdsen gen tɛdŋ bɔɔɔ ɔɔ ɔkiŋki jiga, taa ken Bubm sitange asen dɛrl kic 6o ute naaŋ se naase aki 'daar tɔɔgɔ. ¹² Kudŋ bɔɔɔ naajege se ute jikilimge eyo, num kudŋ bɔɔɔ naajege se ute sitange ken utu tiŋg daan maakŋ raa ute do naaŋa, naade se 6o ken utu iŋg maakŋ gɔt ken ɔɔdɔ ɔɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se. ¹³ Taa naaŋ se 'diriŋki nakgen ken Raa ɛdŋeki gen kudŋ bɔɔɔ ute sitange se, taa ken bɔɔɔ se tɛdga ɔŋŋ kic num, naase aki 'daar tɔɔgɔ ɔɔ aki kɔŋ kaan eyo. ¹⁴ Bin num iŋki raan ɔɔ 'taadki taar mɛt ki, taa taar mɛt ki se naaŋ aan gɔɔ kɔl maakŋ ken asgarge lee dɔɔkŋ maakdege ɔɔ 'tɛdki nakgen ute doobiŋa taa nakgen ute doobiŋ se tec aan gɔɔ debm uus saapo. ¹⁵ 'Lee 'taadki Labar Jigan ken ɛd lapi jeege tu, naaŋ se tec aan gɔɔ jeegen tɔl saa jeddege tu. ¹⁶ ɔɔ daayum aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki; keŋe aan gɔɔ uun darga 6o ji ki. Bin se gaan k'pendekgen k'tɔldɛnga tɔl poodŋ jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn gaan k'pendekge se asen kɔŋ eyo. ¹⁷ Kaajŋ ken Raa aajse naase se, tec aan gɔɔ laan asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde gɔtŋ bɔɔɔ ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naaŋ se 6o aan gɔɔ gɔrd-jɛrl ken *Nirl Salal ɛdseni.

¹⁸ Daayum 'tɔndki mɛtŋ Raa ɔɔ ken aki tɔnd mɛta lɔ aki keem Raa se, ɔŋki Nirl Salal 6o asen tɔɔdɔ. Daayum iŋki zeɛɛ ɔɔ 'tɔndki mɛtŋ Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'Tɔndki mɛtŋ Raa taa maam kici taa Raa se am keŋdŋ jeel

* 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

m'an taadn taara kic 6o m'6eer eyo ɔɔ keɛse 6o Labar Jigan geɛn Isa al-Masi ken *k'jeel meɛtiɲ ey se. ²⁰Taa naaɲ se 6o 6orse maam j'okum m'utu m'iɲg danɲay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki geɛn taadn taariɲ se jeege tu. Bin num naase 'tɔndki meɛn Raa taa maama, taa ken m'taadn taariɲ kic 6o m'6eer eyo.

Pɔl edden labariɲa ɔɔ tedden tɔɔse

²¹Tisik, genaajegen ken maam m'jeɲa ɔɔ ken teɛf naabm Isa *al-Masi ute doobiɲ se, naaɲ 6o asen 6aa taadn labaruma ɔɔ ute naaɲ se naase aki 'jeel kici naabum ken maam lee m'teɛɗa. ²²Maam m'ɔlinɲ gɔtse ki tap 6o taa naaɲ asen 6aa taadn labarje ɔɔ asen 6aa keɛɗn kaay kaama kici.

²³Ɔɲ Raa Bubu ute Meɲjege Isa al-Masi se asen 'keɛɗn tɔɔse ɔɔ maak-jea ɔɔ asen teɛɗn naase aki kaal maakse paac do Raa ki. ²⁴Ɔɲ Raa 'teɛɗn beɛɲa jeege tun paacɲ je Meɲjege Isa al-Masi ute maak-je ken naɲ ey se.

Maktubm ken Pəl raanin eglizn Pilip ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin eglizn Pilip ki

Kaad ken Pəl tɛdo mertin gen k-dige se ʒo, naan ɔndo eglizn ken Pilip ki se. Kɛse ʒo eglizn deet deetn ken Pəl ɔndo taa naan nasarge tu. ʒo gɛger Pilip se, naan maakn taa naan Masedoan ki. Masedoan lɛ naan kaam kookn kaam kaada tookn taa naan Grɛk ki. Maktubm jaay Pəl raan ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad ɔ Pəl ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se ʒaa jiga aak eyo. ʒo naan je an tɛdin 'tɛdn jiga cir daala. Kaad ken se naan danɣay ki ɔ ken naan jaay ɔn tɛdden dim eyo ɔ ɔn aakde dode ki ey se, tɛdin ɔn aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ɔk dode ki ɔ naan uun nirlin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookn kuun taar naade. Pəl dejde ɔ edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakn raanin ken naan raan paac se, Pəl taad maak-raapin ken naan ɔn do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. ʒo naan ɛd kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade ʒo tɔɔgde baata ey lɛ nakn ɔn ʒo aan dode ki kic ʒo, naade maakde raapo ken naade jaay ing dɔɔk te naapa ɔ ute Meljege Isa se.

Pəl raan ɔl tɔɔse jege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pəl ʒo m'raan sesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tɛdn naabm Isa al-Masige, k'raan sen naase jee Raage tu ken ing dɔɔk ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegen lee tɛdn naaba daanse ki ken maakn gɛger ken Pilip ki. ² ʒn Bubjege *Raa ute Meljege Isa al-Masi asen tɛdn beede ɔ asen kɛdn lapia.

Pəl tɔɔm Raa (Kəl 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'tɔɔm Raama. ⁴ Daayum ken maam m'ʒaa m'tɔnd metn Raa taa naase paac se, maam m'leemin ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 'tɛskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini ʒorse kic utu lee 'tɛdin ki tɛd rɔk. ⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken tɛd naabin jiga daanse ki se, bini ʒii ken Isa al-Masi ano ʒaa ro ki se, naan utu an tɛdn kaasn tak. ⁷ Kɛse ʒo nakn ken ɔlum maam m'saap dose ki taa naase se jee kɔn maakumge ɔ naabjege se tɛdga kalan ɔ naabm se ʒo ken Raa ɛdumo gen taadn Labarin Jiga se jeege tu. Ken maam maakn danɣay ki, lɔ naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔ ken m'ʒaa taada se m'ʒeer eyo ɔ m'taaddesin ute tɔɔgum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den beɛ eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kɛse ʒo ken maam m'ʒaa keem Raa taa naase num, m'lee m'tɔnd meta m'ɔ Raa asen kɛdn maak-jea ɔ daayum naase aki kɔkn naapa ɔn. Ute naan se jaay naʒo, naase aki jeel kɔkn Raa se jiga ɔ aki jeel king jiga naan Raa ki, ¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel beɛr kaakn kɔkn nakn ken jiga. Bin se naase aki tɛdn jee *salal ɔ jee ɔk taar dim rode ki eyo ʒii ken al-Masi ano ʒaa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tɛdn nakgen

ute doobiṇa. Ken nakgen naase aki tɛdn se jaay jeege aakga se, naade 'tɔom Raa ɔ an magala.

Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se wɔɔkɔɔ baa ute naaniṇa

¹² Bɔrse gɛnaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacɔn aan dom ki gɔtn ara se, ɔl jeege booyga Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se ɔ taar se wɔɔk baa ga ute naaniṇa. ¹³ Taa asgargen lee bɔɔb 6ee magal *Rɔmɛge ute jee ken ing gɔtn ese se ɔ ute jeege ing gɔt kuuy paac se, bɔrse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ Ɔɔ kɔkɔ maam j'ɔkum dangay ki se ɔl gɛnaage dɛna dɔɔkga maakde do Mɛljege tu ɔ naade beer eyo aay kaamde baa te naande gɛn taadn taar Raa jeege tu.

¹⁵ Gaɔn maakde ki se jee mɛtiŋge se lee taad taar gɛn Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'tɛd se ɔ, naade nini rom ki, ɔ je jeege se ade baa mɛtn naade ki. Num gaɔn kengen mɛtiŋge se taadn te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gɛn Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gɛn Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar mɛt ki. ¹⁷ Gaɔn je ken nini rom ki se, taad taar gɛn al-Masi jeege tu kic ɔ taadn ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tɛdn bin se saap ɔ daan am ziidn dubar maam maakɔn dangay ki do ki. ¹⁸ Gaɔn nakɔ naade tɛd paac se ɔlum dɛm eyo! Ken naade taad taar gɛn Isa al-Masi se ken nini ɔ rom ki lɔ taadn ute maak-saapm jiga, ken bɛɛ cir paac se, taar gɛn al-Masi se k'taadn ga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔ daayum bɔrse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlin ki se ute 'tɔnd mɛtn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔ ute Nirl gɛn Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔn kaaja.

²⁰ Taa naan se ɔ maam m'ing m'aak kaama ɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔ m'jeele m'kɔn kend maakɔn sɔkɔn ki eyo. Num gaɔn maam se ken bɔrse lɔ naan ki kic ɔ m'beer dɛm ki eyo ɔ m'je jeege se ken maam ɔ m'utu zɛɛɛ lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakɔ *nookɔ al-Masi. ²¹ Taa maam se ken m'utu zɛɛɛ lɛ m'ing gɛn al-Masi. Ken m'ooyga lɛ kɛse ɔ m'baa kɔn bɛɛn cir paac. ²² Ken maam jaay m'utu m'ing zɛɛɛ gɛn tɛdn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king lɛ, gɔtn se maam m'jeel bɛɛr kuun kaam kalan eyo. ²³ Gɔtn se maak-saapum baa tɛdga kaam dio: gɛn maam ki se m'je m'baa king te al-Masi. Kɛse ɔ nakɔ ken maam m'aakiɔ am tɛdn jiga dɛn cir paac paac. ²⁴ Na ɔ taa m'asen noogɔ naase se, ken bɛɛnki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se ɔ, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan se ɔ maam m'jeele maakum ki, maam se bɔrse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɔ taar Raa se tɔɔgɔ ɔ anki baa ute naan se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan se ɔ ɔii ken jaay maam m'utu m'asen tɛrl baa kɔn se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan ki se maakse raapm dɛn aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi

(1Tɛs 2.12-16; ɛb 10.32-36)

²⁷ Ken bɛɛki se, ingki aan gɔɔ ken Labar Jiga gɛn al-Masi k'dɛjseno ro ki. Taa naan se ɔ ken m'asen baa kaaka lɔ ken m'kɔn baa eyo kic ɔ, maam m'booy labarse j'ɔ naase se utu ingki tɔɔgɔ ɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔ aayki kaamse ingki ute maakɔn kalan ɔ aalki maakse do Labar Jiga gɛn Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac ɔ ɔnte 'beerki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kɛse se je taadn ɔ naade se utu kutu ɔ naase

le utu aki kaaja, kесе Raa mala бо тедіна. ²⁹Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan тedsenga бееңа taa naase aki kaal maakse бо do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici. ³⁰Do кен naase lee 'doki se кесе бо кен naase aakumkiro maam doдо ээ бorse kic 'jeelki maam m'utu m'do do rak.

2

'Dookki taarse kalan

¹ Kingsen 'dookki ute *al-Masi se, edsен kaay kaama dey la? Эо maak-jeñ dose ki se selsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tedkiga kalan dey la? Naase tap бо ingki se 'jeki naapa ээ 'tedki бее ute naapa dey la? ²Кен bin num naase ing dookki taarse kalan ээ 'tedumki maakum-raap te maraadiна. 'Jeki naapa, ingki ute maakñ kalan ээ эңki maak-saapse kic бо 'tedñ kalan. ³Эңte 'niki ute naapa ээ эңte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num gan ээпки rosege baata ээ aakki jee kuuy se aan гээ naade se magal cirse naase. ⁴Naña naña kic бо эңte kaakñ do nakñ naan ki sum, num gan ñ'kaakñ do nakñ jeege tun kuuy kici.

*Isa ээp roñ baat jaay бо *Raa uuniñ roñ raan*

⁵Naase utu naapa se эңki maak-saap se tecñ aan гээ ген Isa *al-Masi:

⁶Naan кен Raa mala mala se,
ute naan se kic бо naan төнд te met eyo
ээ ted te roñ ген kaasn te Raa eyo.

⁷Gan naan ээp roñ baata
ээ баадо ted roñ aan гээ debm tedñ naaba
ээ баадо ted roñ debkilimi
ээ таад jeege tu ээ naan se goon debkilim mala mala.

⁸Naan ээp roñ baata ээ took taara bini
ээ эң roñ k'təəliña, naan se k'tup k'təəliñ ro kaag ki.

⁹Taa naan se бо Raa se durinoga daan yoge tu
ээ uun əndinga raan do jeege tu paac
ээ edinga ro кен cir ro jeege paac.

¹⁰Raa tedñ bin se taa jeegeen maakñ raa ki,
jeegeen do naan ki ээ jeegeen ooyga kooy se kic,
paac, utu 'kerñ naan Isa ki.

¹¹Эң jeege paac ute taar naanđege se
*nookñ Raa Bubu ээ deekñ ээ: Isa al-Masi se Melde.

*Jee Raage se naade бо кен wəər do *dunia*

¹²Bin se, jee maak-jemge, aan гээ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tedki nakgen taadñ jeege tu ээ naase se эңkiga kaaja, 'tedki rosege baata ээ 'beerki Raa ki. Эңte 'tedñki кен maam m'utu sum, num кен maam гəтə kic бо lee 'ted 'baan ki ute naaniна. ¹³Taa Raa mala, naan бо кен lee ted naabiна maakse ki, naan edsен maak-jea кен tedsен naase aaskiga ген tedñ nakñ кен naan uuno doa do dəkiна гээ кен naan maakin jen ro ki.

¹⁴Nakñ naase aki tedñ paac se эңte 'naajki ute naapa ээ эңte 'mooyki naan ki. ¹⁵Taa bin se бо naase aki tedñ jee ək taar dīm rodə ki eyo, jee *salal, ээ aki tedñ gaan Raagen ək tuju rodə ki eyo daan jeege tun borse baate Raa. Naade se jee тəəj eyo ээ tedñ nakñ met ki eyo. Daan naade ki se бо, naase aki kiñg wəər гəтə aan гээ poodñ кен lee баа wəər maakñ гəт кен

ɔɔd se. ¹⁶ Naase ɓo kɛn lee 'taadɛki taar kɛn ɛd kaaja se: kɛn naase jaay lee 'tɛdki naan se num, ɓii kɛn *al-Masi ade tɛrl se am tɛdn jiga aak eyo, bin se ɓo taa nakɲ maam m'ting m'lee m'dabar m'tɛd se 'tɛdn nakɲ cɛr eyo. ¹⁷ Kɛn maam ɓo m'kɔn rom *sɛrkɛ taa m'tɛdn kaasn sɛrkɲ kɛn naase lee 'tɛdki Raa ki se, maam maakum-raapo. Sɛrkɲ ese se ɓo m'je taadn te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛdnki naaba se. Taa naan se ɓo maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ Ɔɔ naase kic 'tɛdki maak-raapo do naapse kɛn naase 'tɛdki ɔɔ 'tɛdki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit

(1Tɛs 3.1-11)

¹⁹ Tɛdga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote ɓɔtse ki taa amo ɓaa te labarse ɔɔ kɛn jaay m'ɔngɔ labarse se, am kɛdn kaay kaama. ²⁰ Naan ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo kɛn 'king te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹ Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kalɛ ki salal ɔɔ naade se ɔlden te naabm gɛn Isa *al-Masi eyo. ²² Num nakɲ Timote tɛd se, naase kic 'jeelɲki. Naan se debm mɛc ɔɔ tuj ɔrmin eyo ɔɔ naan se tɛd naaba ute maama aan gɔɔ goon kɛn lee noog bubina gɛn taadn Labar Jiga gɛn Isa al-Masi jeege tu. ²³ Kɛn maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay ɓo, kaad kɛn se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu m'asesin kɔlɔ. ²⁴ Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛdga sum ɓo, naan utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɓaa kaaka.

²⁵ Kɛn bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan se gɛnaajege ɔɔ tɛdn naaba ute maam tɛɛ ɔɔ naan se aan gɔɔ asgar cɛɛm ki gɛn kudn ɓɔɔɔ. Naase ɔlinkiro ɓɔtum ki se naan ɓaamo ute nakɲ kɛn am noogo kɛn am kaasn kinguma. ²⁶ Taa maakin ki se naan je asen ɓaa kaakɲ naase paac ute kaamina. Ey num naan se maakina ɗaar eyo kɛn naan jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad kɛn naan oocno kɔɔnɔ se. ²⁷ Ey num kɛn naan ooco kɔɔnɔ se ɔpɔ cɔkɔ sum ɓo 'kooyo, gan Raa se tɛdinga bɛɛna ɔɔ ɛdinga lapi. Raa se tɛd bɛɛn naan ki sum eyo, num gan tɛdumga maam ki kici taa m'king ɓo maakɲ maak-tuj ki kalin ki sum eyo. ²⁸ Maam naar m'je m'asesin kɔlɔ taa kɛn naan jaay aan ɔɲsega ɔɔ naase jaay aakinɲkiga te kaamse se, bin se asen kɛdn maak-raapo ɔɔ maam kic ɓo maakum 'toodn kaam kalan. ²⁹ Kɛn naan jaay aan ɔɲsega se dɔɔd ɔkinɲki ute maak-raapo taa naan se gɛnaajege doobm Mɛljege tu. Jee aan gɔɔ naan se ɔkɛki ɔɔnɔ. ³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔppga cɔkɔ sum ɓo naan ade kooyo. Ey num naan ade 'kutn kɔna ɔɔ naan ɓaado se taa am tɛdn naaba gɔɔ naase ki.

3

Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kɔr 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ Ɔɔ ɓɔrse se gɛnaamge, inɲki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gɛn Mɛljege! Taar kɛn maam m'taadsen se kɛn maam m'taadn m'ɗɔɔlin kic ɓo aal ɔɔdum eyo, taa taargen se asen kɔn ɓɔɔɔ.

² Ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan gɔɔ besge se*, jee tɛdn nakɲ *kusina ɔɔ jeegen kɛn ɔɔjeege *kɔɲn pɔndɔ jaay 'tɛdn jee Raage se. ³ Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'l'jeemki *Raa ute Nirliɲa ɔɔ naajege se

* 3:2 Jee aan gɔɔ besge se jee tɛdn nakɲ sɔkɔnge.

k'jeki doobm tōom rojege eyo, num gan naajege se k'tōomki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gen daa ro sum num, maam kic m'ok nakge dena gen tōom roma. Ken nam kuuy jaay o ok nakn ken naan an tōom ron se, maam se m'ok nakn cir ken naan an tōom ron se. ⁵ Gen kojn pōndo le j'ojum se m'ok bii marta sum o maam m'kod *Israel mala mala o teeco taa bee Benjamin ki. Maam se m'kod *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le maam kod *Parizi. ⁶ Maam se m'dōoko maakum gen dabar *egliz o do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, nam jaay 'kōn nakn aak kus rom ki se, gōto.

⁷ Nakgen do dōkin maam m'ōnjn m'ōo bee se, borse taa Isa al-Masi se nakgen se paac o aay eyo. ⁸ Gan nakgen se paac maam m'aakin se o aay eyo, deere jeel ken maam m'jeel Melum al-Masi se o o aay cir paac paac. Gōtn al-Masi ki se nakgen maam m'aakin o m'ōo bee se borse o aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakin o aan gōo nakgen do danos ki, taa m'tedn gen al-Masi mala mala. ⁹ Taa naan se maam m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se o tedum m'aak bee naan Raa ki eyo, gan kaal maakn ken maam m'aal do al-Masi ki se o tedum m'aakga bee naan Raa ki. Ute kaal maakn ese o Raa ted jeege aak bee naanin ki. ¹⁰ Maam se m'je naka kalan sum nakn maam m'je se m'jeel kōkn Isa al-Masi mala o tōogē ken durin daan yoge tu o m'dabar ute naan, bini m'kooy aan gōo ken naan ooy se kici. ¹¹ Taa naan se o maam m'ing m'ōnd dom ro ki taa bii kalan maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aañ j'ōnki Isa

¹² Maam m'kōn taadn m'ōo gōtn maam m'baan m'baa se m'aan te ey bōrtō, ey le m'kōn taadn m'ōo maam se m'ted te aak bee naan Raa ki ey bōrtō. Gan borse kic maam m'utu m'aan kaan rōk, gen kaan gōtn Isa *al-Masi ki naan ken tedum m'tedga gen naan se. ¹³ Gōto, genaamge, maam m'aan m'aan te gōtn ese ey bōrtō ken maakn maak-saapum ki se gōtn m'aan o paac se m'diringinga naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan ki se. ¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aan gen kaan gōtn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin o naajege j'aki kōn nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵ Naajegen paacn ken k'tedkiga jee Raage mala mala se, beeki se, maak-saapm naajege se 'tedn aan gōo ken ese. Ken maak-saapse o utu kuuy le, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel metina. ¹⁶ Naōo borse se k'baaki te doobjegen ken j'uunkiro tel se ute naanjege.

¹⁷ Genaaamge, 'paacki, 'tedki aan gōo maama, uunki doobm jee ken uun doobm naaje se. ¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga o borse kic maakn kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dena maakn nakde ken naade lee ted se, naade je taadn jeege tu o naade se je eyo ken k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹ Naade se utu kutn rode, nakn naade maakde je se o teddenga raade o nakn sōkōngen naade lee ted se maakde raap do ki sakan. Naade ing gen saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰ Gan naajege se naanjege mala se maakn raa ki o borse do naan ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mel Kaajege Isa al-Masi. ²¹ Naan o, ro naajege o tōog ey se naan an deelin utu 'tecn aan gōo ro naan aak bee ken durno daan yoge tu se, ute tōogin se naan utu 'tedn nakge paac 'tedn kaam jina.

4

¹ Bin 60 gena maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'baa kaakŋ ute kaamuma. Taa naase se 60 jee 'tedumki jaay maakum-raapo ɔ maam m'toom rom ute naase. Bin se genaamge, ute Meljege se 'daarki tɔɔɔ!

*Ute Meljege se ingki ute maak-raapo
(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)*

² Maam deŋ Ebodi ute Syntis ken taarde 6aa ey se, m'ɔ j'aay kaamde j'ɔk taarde kalan taa naade 'tedga kalan te Meljege se. ³ Naai debm ken k'tedn naaba kalan ɔ debm mɛc se, maam m'tond meti mendgen se '6aa noogde. Taa naade kic doɔdoga gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi ute maama ɔ ute Klema ɔ jeegen kuuy ken k'tedo naaba kalan. Jee se 60 ken rode k'raanŋa raan maakŋ Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gɔɔ 'tedkiga kalan ute Meljege se daayum ingki ute maak-raapo! Taar se m'asesin taadn dool daala, ingki ute maak-raapo! ⁵ Onki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Meljege se ɔpɔga gɔɔɔ utu '6aado. ⁶ Onte 'kuunki nirlse do dim ki, gan daayum nakŋ ken jaay aan dose ki se 'tondki metn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Ken naase jaay '6aaki 6aa tond metn Raa num, 'tɔominŋi ute maakse. ⁷ ɔ tɔasn gen Raa ken cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen bɔɔbɔ ɔ maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Genaamge, ken ɔp m'asen taad se on nakŋ ken met ki, ken jeege jeelin aak bɛɛ, ken te doobiŋa, ken *salal, ken jeege aak jena, ken jeege doŋina, ken onin aak jiga ɔ ken jeege aakin kic 60 tɔominŋ se, kɛse 60 nakgen naase aki saapm do ki. ⁹ Taar ken naase 'booykiro maam m'dooseno ute nakgen naase aakkiro gɔtn maam ki, ken maam teddeno se, naase kic 'lee 'tedinŋi bin kici. ɔ Raa debm ken ed'lapi se utu king te naase.

*Pɔl tɔomde taa nakŋ ken naade edini
(2Kɔr 9.6-15)*

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo ɔ m'toom Meljege taa naase 'terl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, na6o naase onki te doobm ken amki noog eyo. ¹¹ Ken ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ɔk dim ey 60 m'taad eyo, taa maam se le m'deelga deel roma nakŋ maam m'ɔk se 60 aas kingum sum. ¹² Ken maakŋ daay ki lɔ maakŋ derɛŋ ki kic 60, maam se m'deelga rom ro ki. Ken m'ɔk nakŋ kɔsɔ ken m'ɔk eyo, ken maakŋ derɛŋ ki lɔ maakŋ 60 ki, maam se ken aanum di di kic le, daayum m'tookŋ do naan ken ese. ¹³ Maam se m'aasin do nakge tun 6aa se paac ute Debm ken lee tɔogum maakum se. ¹⁴ Gan naase se 'tedkiga bɛɛ ken naase jaay '6aado 'noogumki do nakge tun ɔn aan dom ki se.

¹⁵ Genaamgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad ken deet deet jaay m'taadseno Labar Jiga gen Isa *al-Masi se ɔ ken jaay m'iin m'ono Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kalin ki sum 60 '6aamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se on ɔlum te ne dim eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'utu Tesalonik ki se, naan ken se naase ɔ doolumkiroga do6o nakŋ ken am kaasn kinguma. ¹⁷ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je dim 60 gɔtse ki eyo. Nakŋ maam m'je se bɛɛ ken naase 'tedkiro se 'ziidn 6aa ute naanina. ¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'onŋinga nakgen se aasum cir ciri. Aan gɔɔ Epaprodit edumsinga nakŋ naase ɔlumkiro se, 6orse maam m'ɔk nakge dena ute maradinŋa nakgen se tec aan gɔɔ *serkŋ jiga ɔ oot nijimi ken j'ed Raa ki jaay tɔolin se. ¹⁹ Ute

Isa al-Masi se, Melum Raa se nakɲ jaay naase ɔkki ey paac se naaɲ asesin̄ keɗa, taa naaɲ se ɗim tap ɓo daayin̄ eyo maakɲ gaarin̄ ki. ²⁰ Daayum Raa ken Bubjege se k'lee k'tɔɔmin̄ki. *Amin.

Pɔl raan̄ nan̄ taarin̄a ɔɔ ɔlden̄ tɔɔse

²¹ Jee Raagen naase 'tedkiga kalan̄ ute Isa *al-Masi se, 'tedɗeki tɔɔse ɔɔ genaagen doobm al-Masi ki ken utu te maam gɔtn ara se, tedsen tɔɔse kici. ²² Jee Raagen gɔtn ara paac se tedsen tɔɔse ɔɔ ken tedsen tɔɔse tap tap se jee maakɲ ɓee Gaar magal *Rɔm ki. ²³ Ɔɲ Meljege Isa al-Masi asen tedn̄ beɛɲa.

Maktubm ken Pəl raanij eglizn Kolos ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanij eglizn Kolos ki

Kolos se naan geger ken maakij taa naan Turki ken borse, daande ute geger Epez se ak kilometir 200. Pəl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kolos ki eyo. Jo ken ond eglizn Kolos ki se, Epapras. Epapras se naan kod Kolos so naan lee tedn naaba ute Pəl tele (kon 1.7; kon 4.12). Pəl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kolos ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kolos ki so k'terl do king bugdege tun do dakiṇa. Jo ter taadden so nakgen ak tōgo do nakge tun baa se paac se, k'l'leemde. Kaad ken se Pəl j'okinga kōkij dangay ki. Jo aan goo naan 'kōij baa gōtde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege ŋj aakden ey se, jee Kolos ki ak beere ro ki taa nakgen se ak tōgo do jeege tu. Gaṇ al-Masi se, naan ak tōgo cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tōgij naade ak do jikilinge tu se, naan tedij tedga gōtō. Taa naan se bo nakgen ak tōgo do jikilinge tu ute nakgen tedden bulge se naan soaddenga dode naatn ro ki.

*Pəl raanij ol tōose egliz ken Kolos ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Ken ara maam Pəl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan goo ken *Raa maakin jen ro ki so ute genaajege Timote bo, ²k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakij geger ken Kolos ki so naase bo genaajegen tuj ōrmdē eyo so ken ing dook kalan te *al-Masi. Ŋj Bubjege Raa asen tedn beṇṇa so asen kedn lapia.

Pəl tōom Raa so tōnd metiṇa

³ Daayum, ken naaje jaay k'baa baa tōnd metn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tōomiṇa, ⁴ taa naaje se k'booyga j'ōsjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki so ute maak-je ken naase akki do jee Raage tu paac se. ⁵ Bin bo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken met ki se, naase 'booy akkiga Raa se 'bōōbsenga nakij beṇṇa maakij raa ki so do taar ken se bo, naase ing ondkij dose do ki. ⁶ Jo Labar Jigan ese se wōkga do naan ki paac bini aanga gōtse ki. Naan se tec aan goo ko kaaggen ken teepe so ooj den se so Labar Jiga se kic bo tedn naabin gōtn jeege tu baa ute naaniṇa. Bin bo naan tedn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii ken naase 'booykiro so 'jeeliṇki beṇṇa Raa se met ki, jaay naase 'took okiṇki jiga se. ⁷⁻⁸ Epapras bo debm ken dooyseeno metn taargen ese se so naan se taadjenga tōgij ken *Niril Salal edsen gen je jeege se. Naan se medn kōōij maakje k'tedn naaba kalan so naan se debm tedn naabm tuj ōrmin eyo gen al-Masi goo naaje ki.

⁹ Taa naan se bo, bii ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tōnd metn Raa j'ōij eyo taa naase. Naaje k'tōnd metin j'ōij asen kedn jeel mala mala ken naase anki jeel nakij ken Raa maakin jen ro ki so ŋj Nirliṇ se asen kedn jeel-taar mala mala ute meteke. ¹⁰ Bin jaay bo kingse 'tedn aak beṇṇa naan Meljege tu gen je nakij paacij tōliṇ naan ki. Jo naase aki tedn napar nakgen jiga jiga so Raa se naase an 'jeel kōkij baa ute naan

se. ¹¹ Ɔ naaje k'tɔnd metin asen tɛdn jee tɔɔŋ mala mala ute tɔɔŋ naan ken cir nakge paac se, bin ɔ ken dubar jaay aanga dose ki kic ɔ, naase aki kaay kaamse, anki serke. ¹² Ɔ ute maak-raapo 'tɔmki Raa Bubm ken tɛdseno ɔŋkiga doobo gen kɔŋ bedse maakŋ nakge tun beɛ ken naan bɔɔbin jeenge tu maakŋ-gɔt ken wɔɔr se. ¹³ Taa Raa se ɔɔɔjekiga dojege maakŋ-gɔt ken ɔɔɔ ken ɔk tɔɔɔ dojege tu ɔ uun ɔaanjekiga maakŋ gaar gen Goon maak-jen ki. ¹⁴ Ute doobm Goonin se ɔ Raa dugjekiga dojege ɔ tɔɔljekiga *kusinjege se naatn.

Isa se naan ɔo magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap ɔo nam aak te Raa eyo.

Num, ken Goonin Isa jaay ɔaado do naan ki se, naan ɔo tec aan ɔɔ Raa mala ɔ naan ɔo taad Raa se jeege tu.

Aan ɔɔ maakŋ ɔee ki goon paraga ɔo naana se, Isa *al-Masi kic ɔo, nakgen Raa aaldeno paac se, naan ɔo naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se ɔo, Raa aalo nakgen maakŋ raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'ɔŋ j'aakde eyo, nakgen ɔk tɔɔŋ ken j'ɔŋ j'aakden eyo, tɔɔŋgen ing do jeege tu, *kɔdn Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa ɔ Raa aaldeno se taa naade taadn *nookŋ Isa.

¹⁷ Nakgen ɔaa se paac se, Isa ɔo naan ki ɔ ken naade paac jaay utu ing ɔɔde ki se, ute tɔɔŋ naana.

¹⁸ Aan ɔɔ do ɔo tɔɔd ro te magalin se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan ki ɔo maakŋ yoge tu se, naan ɔo debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakŋ nakge tun ɔaa se paac se, naan ɔo naan ki.

¹⁹ Deere, nakŋ paacŋ ken Raa ɔk se utu ɔɔn Goonin ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen tɛdn naan se.

²⁰ Ute goonin se, Raa tɛdga nakgen do naan ki ute kengen maakŋ raa ki se paac ɔkga taasa ute naana. Ute moosn goonin ken ɔoy do kaag ki se ɔo, Raa ɔaanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kolos ki se, do dakin se, naase ingkiro dak ute Raa. Naase 'saapkiro ɔo 'tedkiro nakgen jig eyo. Kese ɔo ken gaanŋeno ute Raa ɔo tedkiro jee taamooyinge. ²² Num ɔorse se, ute kooy ken Goonin ɔn roŋ ooy do kaag ki se, Raa ɔkga taasa ute naase taa asen ɔaa naanin ki se jee *salal, ɔk taar dim kusiŋ rode ki eyo ɔo ɔk tuj eyo kici, ²³ ken naase jaay kaal maaksen do Isa ki se ɔkinŋi jiga ɔo 'daarki do ki tɔɔŋ gan se, ɔo ken naase jaay ɔnki te eyo gen kɔnd dose do Labar Jigan ken naase 'booyinkiro se. Ɔo Labar Jigan ese se ɔo k'taadŋga jeege tun do naan ki paac kici ɔo taa naan se ɔo maam Pɔl se m'tedga debm tɛdn naabiŋa.

Dubar ken Pɔl ɔŋ taa egliz

(Ep 3.1-13; 1Kor 2.7-13)

²⁴ Ɔorse, maam m'dabar dena taa naase; ute naan se kic ɔo maam maakum raapo. Aan ɔɔ Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn ken 'tedkiga daa ro gen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabiŋ ken ɔop se 'kaasn doobiŋ ki. ²⁵ Maam se m'tedga debm tɛdn naabm gen egliz, ɔo naabm se Raa edumsin kaam jim se taa naase. Naan edum naabm se taa Taar Raa se paac m'an taadn nan ute doobiŋ jeege tu. ²⁶ Ɔo taar ken Raa uuno doa do dakin gen taada jaay *taad te metin metjil jeege tu paac ey se, ɔorse se, naan taadga metin toodga tal jee Raage tu.

27 Ɔo jee Raagen ese se 6o Raa uunoga doa gen taadn nakn bεε ɔo jiga ken jeege jeelo te metin eyo ken Raa tedn taa jeegen Yaudge eyo. Nakn se naan 6o al-Masi ken utu ing maakse ki se ɔo ute doobm naan se 6o, naase ɔndki doa gen kend maakn *nookn Raa ki.

28 Al-Masi se 6o naaje k'taadn jeege tu paac, k'l'aalden bide ki ɔo k'dooyde ute jeel-taar paacn ken Raa edjen se, taa naaje k'je jeegen paacn dookga ute al-Masi se, 'tedn jee mεc. 29 Taa naan ese se 6o maam m'tedn naaba m'doa ute toogn al-Masi ken cir nakge paac ken ing ted naaba maakum ki se.

2

1 Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing 6o m'do do jet taa naase, taa jeegen maakn gegεr ken Laodise ki ɔo taa jee Raagen kuuy ken bii kalan tap 6o aakum te ute kaamde ey se kici. 2 Maam m'je naade se k'kaay kaamde ɔo ute maak-jede se k'dook taarde kalan. Maam m'je naade se jeel kɔkn maakde ki mala mala, bin 6o naade 'kɔn jeel *nakn ken Raa ɔyino jaay jeege jeel te metin ey se, ɔo nakn se le, naan 6o *al-Masi. 3 Ɔo gɔtn al-Masi ki sum 6o naajege j'aki kɔn jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac. 4 Ken ɔlum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap 6o asen derl ute taaringen nijim se eyo. 5 Ey num, deere, daanse ki se maam gɔto, na6o maam m'utu m'saap dose ki ɔo maam se maakum raapo aan gɔo m'utu maaksen ute kaamuma, naase se narja narja kic 6o utu 'daar gɔtin ki tak tak ɔo kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu ɔkin ki toogɔ.

*Ute *al-Masi se naase ɔnkiga nakge paac*

6 Aan gɔo naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, ing 'dookki kalan ute naana. 7 Aan gɔo ko kaaga iirin booy naan ki jaay 'daar toogɔ ɔo aan gɔo bee ken j'iinin daar toog se, naase kic 6o ing 'dookki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Ɔo kaal maaksen do al-Masi ki se ɔkin ki toogɔ aan gɔo ken k'dooyse ro ki; ɔo 'toomki *Raa ute maakse paac. 8 Ɔndki kondɔ, ɔnte kɔnki nam asen derl ute taargen rεn rεn ken toal ser ey se! Taargen se iino gɔtn jikilimge tu ɔo gɔtn nakge tun ɔk toogɔ do *duni ki sum. Num naade se, bεre, iino gɔtn al-Masi ki eyo. 9 Taa kaad ken Isa al-Masi ingo do naan ki se nakn Raa ɔk paac se utu gɔtn naan ki kici. 10 Aan gɔo naase 'dookkiga kalan ute al-Masi se, naase ɔnkiga nakge paac ute naana. Toogge ute nakgen ɔk toogɔ do jeege tu paac se, naan 6o dode ki.

11 Aan gɔo naase 'dookkiga kalan ute al-Masi se, naase se j'ɔjsenga pɔndo na6o *kɔjn pɔnd naase se, tec aan gɔo gen jikilimge lee ted se eyo, num kɔjn pɔnd naase se, iino gɔtn al-Masi ki, naan 6o debm ɔɔjekiga dojege ro daa ro ken ɔjeki maakn *kusiɔn ki se. 12 Ken naase jaay *k'batize sum se tec aan gɔo naase ooykiga ɔo j'ɔlsenga maakn ɔaad ki ute al-Masi. Ɔo ken naase jaay 'teekiro maan se, tec aan gɔo ooy durkiga ute al-Masi tele, taa naase aalkiga maakse do toogn Raa ken durino daan yoge tu se. 13 Ɔo do dakin se, naan Raa ki se naase aan gɔo jee ooyga kooyo taa kusiɔn ken naase lee 'tedki ɔo naase se aan gɔo jee ɔj te pɔnd eyo*. Gan bɔrse ute al-Masi se, Raa edsenga kaaja ɔo naan se toojekiga kusiɔnjege se paac naata. 14 Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa toojekiga seεjege se naatn ɔo nakn ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ɔjeki mindjege se kic, naan toolinga naatn ɔo naan tupinga ro kaag ki ute naana. 15 Toogge ute nakgen

* 2:13 Jee ɔj te pɔnd ey se, Yaudge aakde aan gɔo jee jeel Raa mal eyo.

ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se, Raa bɔɔyɔdenga naatn maakŋ gaardege tu. Ute kooy kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan cirdega. Naan tɔk leedeno naan jeege tu ɔɔ ɔldɛ sɔkɔŋ tɔɔldɛ.

¹⁶ Taa naan se ɔ, ɔŋte kɔŋki nam asen kɔŋŋ bɔɔrɔ dose ki taa kɔsɔ, taa kaaye, taa laagen jeege lee tɛda, taa bii *sɛrŋŋ gɛn taar kaal laapa, ey lɛ taa *bii sebit. ¹⁷ Naade se paac aan gɔɔ kaam nirl nakgen bɛɛ utu adɛ ɔaa naan ki. ɔɔ kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala. ¹⁸ Kɛn bin num, jeegeŋ tɛd rode aan gɔɔ jee ɔɔp rode baata ɔɔ lee eem *kɔdŋ Raage ɔɔ kɛn niiga num ɔkiŋ ɔŋ se, ɔŋte 'kɔŋki jee se asen kɔŋŋ bɔɔrɔ dose ki. Jee bin se saapde se gɛn jikilimge ɔɔ ɔlden naade magal rodege. ¹⁹ Naade se ɔŋ dɔɔk ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan ɔo do *egliz ɔɔ 'jeelki kɛn tɛd bɛɛ ro ki te magaliŋ se, daan doa. ɔɔ daan do se ɔo kɛn tum ro paac, jaay tɛd kalarŋ se. ɔɔ jee Raage kic ɔo tec bini ɔɔ kɛn tɛddɛn jaay teep ɔaa ute naande se lɛ, Raa.

*Ooykiga ɔɔ durkiga ute *al-Masi*

²⁰ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se ɔk tɔɔgɔ dose ki ey sum; num gaŋ gɛn dɪ jaay naase ingki aan gɔɔ nakgen se utu ɔk tɔɔgɔ dose ki, jaay 'tookki gɛn tɛdŋ nakgen se aan gɔɔ jeegeŋ kɛn utu maakŋ duni ki rɔk se, ²¹ nakgen kɛn ɔɔ: «Nakŋ bin se ɔŋte lekina, ɔŋte kuuniŋa, ɔɔ ɔŋte kɔsiŋa?» ²² Nakgen se paac taad te nakgen kaadŋŋ utu deele. ɔɔ nakgen se lɛ, jikilimge ɔo lee saapa ɔɔ dooyiŋ jeege tu gɛn tɛda. ²³ Deere, nakgen kɛn naade taad ɔɔ gɛn tɛda se, naade saapiŋ ɔɔ ute naan se ɔo, adɛn kɛdŋ jeel-taara, taa naade taad ɔɔ ɔɔp roi baata ɔɔ 'dabar roi ɔɔ 'tɛd nakgen kɛn jeege taad ɔɔ gɛn tɛda se. Num gaŋ nakgen se paac se, tɔɔ sɛr eyo ɔɔ ɔŋ tɛd debkilimi ɔŋ bɔɔb ɔk rɔŋ eyo.

3

¹ Taa naan se ɔo aan gɔɔ naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen kɛn maakŋ raa ki, gɔtŋ ese ɔo kɛn al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki. ² Kɛn bin num, ɔŋte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakŋ raa ki. ³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔɔ 'kingse se Raa utu bɔɔbsesiŋ kaam ji al-Masi. ⁴ Al-Masi kɛn kingse kaam jiŋ se, jaay ɔiŋ adɛ naar teecŋ pirsil se, naase kic aki naar 'teecŋ pirsil ute naana maakŋ *nookiŋ ki.

*King kiji ute *al-Masi*

⁵ ɔɔ nakgen jig eyo do naan kɛn utu maakse ki se, 'tɔɔliŋki naata aan gɔɔ: kɛɛsn naapm rɛŋ rɛŋ, nakŋ asen tujŋ naan Raa ki, nakŋ daa ro ɔo jea, maak-saapm *kusiŋa ute tama, taa tama se tɛdga raa jeege. ⁶ Taa nakgen jig ey ese se ɔo, kɛn utu ano ɔaa ute maak-taar Raa do jeege tun kɛn baate tookŋ taariŋ se. ⁷ Naase kic, do dakiŋ se, ingkiro bini ɔɔ 'lee 'tɛdkiro nakgen jig ey se kici. ⁸ Num ɔɔrse se, nakgen se paac ɔɔdki dose ro ki aan gɔɔ: maak-taara, taamooyo, nakŋ kusiŋa, naaja ɔɔ taargen gɛn taad ey se kic ɔo, ɔŋten 'teecŋ taarse ki. ⁹ ɔɔ ɔŋte 'tɛdki taar-kɔɔbɔ ute naapa; taa kingseŋ do dakiŋa ɔɔ ute naksen jig ey naase 'lee 'tɛdki se lɛ, rɛsiŋkiroga naatn. ¹⁰ ɔɔ ɔɔrse naase 'tɛdkiga jee kiji ɔɔ Raa Mɛl Kaaljege se daayum tɛdsenga aŋki tecŋ naana, taa aŋki jeel kɔkŋ mala mala.

¹¹ Taa naan se ɔo maakse ki se: kɛn kɔd Greki, kɛn kɔd Yaudi, debm ɔjga pɔndɔ, debm ɔj te eyo, debm cɛkɛ, jee kaagge, jeegeŋ bulge lɔɔu jeegeŋ bulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapiŋ tap ɔo gɔtɔ.

Num ken cir paac se, al-Masi, naan̄ 6o do nakge tu paac ɔo utu maakŋ jeenge tu paac.

¹² Taa naan̄ se 6o naase se Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔdɔ ɔo 'tɛdkiga jee naange ken naan̄ jede. Bin num ɛɛjki do naapge tu, 'tɛdki bɛɛr ute naapa, ɔɔpki rosege naata, 'tɛdki jee dalul ɔo 'tɛdki jee maakde deere. ¹³ Ɔo 'sɛrkki naapa ɔo ken maakse ki jaay deb kalan̄ tujga naapin̄ ki se, ɔkki naagn̄ naapge; aan̄ gɔo Mɛljege tɔɔlsenoga kusin̄se se, naase 'tɛdki kaldɛ naapge tu bin kici. ¹⁴ Ken bɛɛr cir paac se, 'jeki naapa ɔo ken naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tɛdn̄ kalan̄ tak. ¹⁵ Ɔn̄ lapi al-Masi se 'kinḡ maakse ki taa Raa dan̄seno se taa aki kinḡ ute lapi te naapa, taa naase 'tɛdkiga aan̄ gɔo ro kalan̄. Ɔo daayum inḡ 'tɔɔmki Raa.

¹⁶ Ɔn̄ taar al-Masi ute bɛɛn̄ se 'dooɔn̄ maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala ken naase ɔkki se. Ɔo aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmin̄ki ute kaagen ken k'lee k'jeemsina ɔo magalin̄ki ute kaagen *Nirl Salal ɔl jeege lee tɔɔmsin̄ se. ¹⁷ Taargen paacn̄ ken naase 'ɔaan̄ki ɔaa taada ute nakgen paacn̄ naase 'ɔaan̄ki ɔaa tɛda se, 'tɛdn̄ki ute ro Mɛljege Isa. Ɔo ute dɔobm naan̄ se, naase 'tɔɔmki Raa Bubu kici.

Kinḡ bee gen̄ jee al-Masige

(ɛp 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸ Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan̄ gɔo jee uun̄ dɔobm Mɛljege lee tɛdn̄ se. ¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ɔo ɔnte taaddeki ute taar tɔɔgɔ. ²⁰ Gaange: 'tookki paac taar ken̄sege ute bubsege; kɛse 6o nakŋ ken̄ tɔɔl Mɛljege tu. ²¹ Naase bubm gaange se, ɔnten̄ 'tɛdki gaansege se maakde aden̄ taara, ey num naade maakde 'tuju.

Bulge ute mɛldege

²² Naase bulge se: mɛlsegen do naan̄ ki se taardege paac 'tookdesin̄ki. Ken naade gɔtɔ kic 6o 'tɛddeki naabdege jiga. Ɔo ɔnte 'tɛdn̄ki aan̄ gɔo naase 'jeki raapm̄ maakŋ jikilimge sum, num gan̄ 'tɛddeki naaba ute maakŋ kalan̄ taa naase se 'ɔeerki Mɛljege tu. ²³ Num naabm̄ ken̄ naase 'ɔaan̄ki ɔaa tɛda paac se, 'tɛdn̄ki ute maakse paac aan̄ gɔo naabm̄ gen̄ Mɛljege ɔo ɔnte 'kaakin̄ki aan̄ gɔo naabm̄ gen̄ jikilimge sum. ²⁴ Naase 'jeelki Mɛljege utu asen̄ kɛdn̄ bɛdse ute jeenge. Ɔo Mɛljege se, naan̄ 6o *al-Masi ɔo naabm̄ ken̄ naase 'tɛdki se le, 'tɛdn̄ki naan̄ ki. ²⁵ Num debm̄ 'tɛd *kusin̄ se, kusin̄in̄ se, utu an̄ tɛrl don̄ ki; taa Raa se, naan̄ bɛɛr nam̄ eyo.

4

¹ Naase mɛlge se: bulsege se 'tɛddeki nakŋ ute dɔobina ɔo ken̄ mɛt ki taa 'jeelki naase kic ɔkki Mɛle maakŋ raa ki.

Pɔl deŋ jee al-Masigen̄ Kolos ki

(ɛp 6.18-20, 5.14-17)

² Daayum aayki kaamse eemki *Raa, ɔnte 'toodki bia, 'tɔɔmki Raa. ³ Ɔo 'tɔndki mɛtn̄ Raa taa naaje kici: taa naan̄ ajen̄ kɔɔdn̄ dɔobo gen̄ ɔaa taadn̄ nakŋ ken̄ gɔtn̄ *al-Masi ki jaay *jeege jeel mɛtin̄ ey se. Taa naan̄ se 6o, maam̄ j'ɔkum dangay ki taarina. ⁴ 'Tɔndki mɛtn̄ Raa taa taar ken̄ maam̄ m'je m'an̄ taadn̄ tak se 'toodn̄ tal.

⁵ Maakŋ jeege tun̄ dɔobm al-Masi ki ey se, inḡki do mɛtekse ki. Ɔo ken̄ dɔobin̄ jaay utu se, naase 'tɛddeki bɛɛr. ⁶ Ɔn̄ taarsegen̄ naase aki taad̄ se, 'taadn̄ki ute taargen̄ nijimi ɔo bɛɛr. Bin 6o nan̄a nan̄a kic 6o an̄ki tɛrl taar ute dɔobina.

Pɔl naŋ taariŋa ɔɔ ɔlden tɔɔse

⁷ Genaaŋe Tisik ken debm tɛdn naabm tuj ɔrmin ey ken naaje k'jenki ɔɔ ken tɛdn naabm Meljege ute maam tel se, naan bo debm asen ba taadn labarum paac. ⁸ Maam m'olin gotse ki tap bo taa naan asen ba taadn labarje ɔɔ asen ba kɛdn kaay kaama kici. ⁹ Onezim ken k'jenki, naan kic genaajegen tuj ɔrmin eyo, ɔɔ goon naanŋe mala se utu 'baa ute Tisik. Naade se bo asen ba taadn nakŋ ken aan doje ki paac gotn ara se. ¹⁰ Aristarkŋ ken maakŋ dangay ki ute maam ara se, 'tedsen tɔɔse ɔɔ Markŋ goon taasn Barnabas kic, 'tedsen tɔɔse. Markŋ ese bo, maam m'taadŋenoga taad metn taariŋ m'bo ken naan jaay baaga gotse ki num, ɔkinŋi jiga. ¹¹ Isa, ken k'danŋ Justus se, 'tedsen tɔɔse kici. ɔɔ maakŋ Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naade se sum bo, ken tɛd naaba ute maama gen *maakŋ Gaar Raa. Naade se bo, ken edum kaay kaama.

¹² Epaprasn, gen naase mala se kic, 'tedsen tɔɔse. Naan se debm tɛdn naabm Isa *al-Masi. ɔɔ naan se daar cir gen tɔnd metn Raa taa naase, taa naase daayum aki kinŋ tɔɔgo, aki tɛdn jee Raagen mec ɔɔ taa naase aki 'dɔɔkŋ maakse gen tɛdn nakŋ ken Raa maakin jen ro ki. ¹³ Epapras se, naan tɛd naaba den aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ɔɔ maam Pɔl se m'aakiŋa ute kaamuma. ¹⁴ Medjege daptor Luk ute Demas kic tedsen tɔɔse.

¹⁵ 'Tedki tɔɔse genaage tun maakŋ geger ken Laodise ki. ɔɔ 'tedki tɔɔse Nimpa ki ute jee *egliz ken lee tus maakŋ been ki se kici. ¹⁶ Ken naase 'dooyinkiga maktubm ken maam m'raanŋesin se num, ɔlinŋi egliz ken maakŋ geger ken Laodise ki se kici an dooyo. ɔɔ naase kic maktubm ken maam raanŋino jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesinoga num, 'dooyinkŋi kici. ¹⁷ ɔɔ 'taadki Arsip ki: Naabm gen Meljegen ɔnŋinŋi kaam jin se, n'tɛdn n'aasin ute doobiŋa.

¹⁸ Tɔɔsn ken maam m'raan m'olsen ese se, maam Pɔl mala bo m'raanŋi ute jima. Maam se m'dangay ki. 'Saapki dom ki ɔɔ ɔnte 'dirigumki. ɔn Raa asen tɛdn beɛna.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɩ eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɩ eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndɩn kaad kɛn naan inɔo mɛrtɛ gɛn k-dige gɛn tɛdn naabm Raa se. Naan iino gɛgɛr Pilip ki ɔ baado aan maakɩ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki. Gɛgɛr Tɛsalonik se, naan maakɩ taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔ naade ɔk cɛkge dɛna ɔ dɛniɩ se Yaudge. Yaudgen mɛtinge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se ɔ naade tuuriɩ gɔtn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se ɔ naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔkɩ mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se ɔ, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɩ Kitapm kɛn Raa dook kiji ute jeege se, naan ɔ k'raanɩ deete. Pɔl ɛd kaay kaama gɛnaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkiɩ ɔnɔ k'baansiɩ ute naaniɩa. Jee mɛtinge maakɩ jee Raage tu se ooyga kooyo naɔo Isa lɛ aan te ey ɔrto. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeegeen ooy se tap ɔ gɛn naade se 'tɛdn ɔ di. Pɔl tɛrlden ɔ jeegeen ooyga kooyo ute jee utu inɔ zɛɛɛ se, naade paac dook ute Isa al-Masi, taa ɔii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔdsɩn jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɔ m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakɩ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga gɛn Bubjege *Raa ɔ gɛn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛna ɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl tɔdm Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔdm Raa ɔ k'tɔnd mɛtiɩ k'j'ɔn ey kici taa naase paac. ³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɩ naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlsɛn 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlsɛn naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki. ⁴ Gɛnaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan ɔ bɛɛr tɔdsɛno taa aki tɛdn jee naange. ⁵ 'Booyki, Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naaje k'taadsɛno se ute taarje sum eyo, num ute tɔgɩ *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadsɛno se taar mɛt ki. Naase kic 'jeelki kaad kɛn naaje j'inɔkiro tɛl se, nakgen naaje k'tɛdo paac se, k'tɛddɛno taa asɛn noogo.

⁶ Ɔ nakɩ kɛn Mɛljege tɛdo jaay naaje k'tɛd se ɔ, naase 'tɛdki aan gɔ gɛn naaje se kici. Deere, jeege dabarsɛnoga dɛna naɔo ute naan se kic ɔ, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm kɛn Nirl Salal ɛdsɛniɩ se. ⁷ Bin ɔ naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacɩ taa naan Masedoan ki ute kɛngen taa naan Akayi ki. ⁸ Deere, taar Raa se iino gɔtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gɔtɔ ɔaa se paac, jeege booyga kɛn naase aalkiga maakse do

Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kɔŋ kɔɔsn maaniŋ ey sum,⁹ taa jeege paac ɔɔs maanse gen ken naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga kaad ken naaje j'ingɔ gɔtn naase ki se. Ɔɔ naade ɔɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase rɛs ɔŋdenkiga naata ɔɔ 'tɛrkiga maakse gen tɛdn naaba Raa ken zɛɛɛ ɔɔ ken mɛt ki.¹⁰ Borse, naase ing aakki kaak kaam Goon Raa adɛ ɔɔa maakɲ raa ki, gooniŋ se ɔɔ, naan duriŋɔ daan yoge tu ɔɔ naan ɔɔ Isan ken ɔɔɔjeki dojege taa maak-taar Raa ɔɔɔy dojege tu eyo ɔɔii ken naan an kɔŋɲ ɔɔɔɔ do jeege tu se.

2

*Naabm *Raa ken Pol tɛd maakɲ gɛgɛr ken Tɛsalonik ki
(NJKN 20.18-21,31-35; 2Kɔr 6.3-10, 12.12-15)*

¹ Genaaŋge, naase mala 'jeeliŋki, ken naaje jaay j'ingɔ gɔtse ki jaay naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga se, cɛr eyo. ² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔɔ k'naajenoga maakɲ gɛgɛr ken Pilip ki, jaay ɔɔ k'jiin k'ɔaado gɔtse ki. Ey num jee wɔɔyjege se tap ɔɔ paac paac ɔɔŋjen doob eyo, naɔo Raa se, ɛɔjenga kaay kaama taa j'asen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi. ³ Taa taar Raa ken naaje k'ɔa k'taadse se, ɔk taar-kɔɔɔ eyo. Ɔɔ naaje lɛ k'j'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴ Gaŋ Raa se naan aakje naaje j'an kɔŋ kaas se jaay ɔɔ, naan ɛɔjɛno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen ɔɔa taadn jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je ɔɔ k'tɛdn nakɲ ken tɔɔl jikilimge tu eyo, num ken tɔɔl Raa ki, naan ken jeel naŋ saapm maakjege tu paac. ⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'j'ɔŋ k'taad te taar gen kaan nam dal eyo ɔɔ k'je te doobm tam eyo ɔɔ Raa kic ɔɔ jeele. ⁶ Ɔɔ naaje se k'jedɔ te doobm naase ɔɔ ajeki tɔɔm eyo ɔɔ k'je jee kuuy ɔɔ aje tɔɔm ey kici. ⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje ɔɔ ken k'jee magalsegen ken j'ɔk doobo ajekiga tɛdn naaba, gaŋ naaje k'j'ɔŋ k'tɛdɔŋ te naan se eyo. Num naaje j'ingɔ maakse ki se k'tɛdɔ jeege ɔŋ rode urlu aan gɔɔ ko gaangen ken aak do gɛndege tu. ⁸ Taa maak-je naaje k'j'ɔk dose ki se, k'je ɔɔ j'aseno taadn Labar Jigan gen Raa se sum eyo, num j'ɔŋ roje paac ɔɔ taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔŋ maakjege. ⁹ Deere genaaŋge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔɔ do naab ken naaje k'tɛd jaay ɔɔr nanjeno tak tak se. Naaje k'tɛdɔ naaba nɔɔɔ katarɔ, taa maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔɔ ute naan se ɔɔ, naaje k'taadse no Labar Jigan gen Raa se.

¹⁰ Naase kic ɔɔ saadjege ɔɔ Raa kic ɔɔ saadje: naaje j'ingɔ daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute doobɔna ɔɔ nakɲ jaay akiro kɔŋ aak kus roje ki se gɔtɔ. ¹¹ Naase 'jeelki, maakse ki se, nana kic naaje j'aakiŋɔ doŋ ki aan gɔɔ bubm ken aak do gɛninge tu se. ¹² Naaje k'dɛjseno ɔɔ k'j'ɛdseno kaay kaama ɔɔ k'taadse no k'je aki king aan gɔɔ ken Raa maakiŋ jen ro ki, naan ken danse no taa aki kend maakɲ gaariŋ ki ɔɔ maakɲ *nookiŋ ki.

Pol tɔɔm Raa daala taa jee Raagen Tɛsalonik ki

¹³ Taa naan se ɔɔ naaje k'tiŋ k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa ken naaje k'taadse no se, naase 'tookkiga do ki ɔɔ 'jeeliŋki taargen se gen jikilimge eyo num taar Raa. Ɔɔ deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdn naaba maakɲ naase ken aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴ Bin num genaaŋge, naase kic 'tɛdkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki ken tɛdga jee Isa al-Masige se. Naadɛ se, taasɛ Yaudgen

metinge lee dabardeno ɔ borse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici. ¹⁵ Naade Yaudge se 60 ken tɔlo Mɛljege Isa ute jee ken taad taar teeco taar Raa ki, ɔ naade se 60 ken lee dabarjeno naaje kici. ɔ nakgen Yaudge tɛd se tɔl Raa ki eyo ɔ naade se tɛdga jee wɔy jikilimge paac. ¹⁶ Naade Yaudgen ese se 60, gaasjen gen taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔŋ kaaj eyo. Ken naade tɛd bin se naade lee ziid *kusiŋdege do kusiŋde ken naade lee tɛd se. ɔ borse se kusiŋde se deelga gɔtiŋa. Num do taar tɔliŋ ki se, maak-taar Raa se, bɔyoga dode ki.

*Pɔlje 6aa kaakŋ jee Raagen maakŋ gɛger ken Tsalonik ki
(NJKN 17.14-16)*

¹⁷ Genaaŋge, gɔtn k'jiin k'j'ɔnseno sum se, daaniŋ dɔkga k'j'ɔŋ k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic 60, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic 60 naaje k'je j'asen 6aa kaakŋ daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki dɛn aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkŋ tɛrl j'asen 6aa kaaka, ken tap ki se maam Pɔl 60 m'taad m'dɔolga dɔolɔ gen 6aa kaak se, na60 *Bubm sitange se gaasjen doobo. ¹⁹ Genaaŋge, 'jeelki, naase 60 jee ken naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔ ɛdjen maak-raapo ɔii ken Mɛljege Isa ade 6aa se taa naase se naaje doje tɛdn raan. Taa naase 60 ken 'taadki jeege tu paac ɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum ken naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasiŋ te eyo, naaje k'j'uuno doa gen kɔɔpm king maakŋ gɛger ken Aten ki kalje ki, ² ɔ Timote se 60 naaje k'j'ɔliŋo gɔtse ki. Timote se naan genaaŋge ɔ naaje k'tɛd naabm *Raa kalaŋ. Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, naaje k'taadn jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔliŋ gɔtse ki se taa asen noogo ɔ asen kɛdn kaay kaama ɔ taa naase aki king tɔɔgɔ doobm al-Masi ki. ³ Bin 60, dubargen aan borse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliŋki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad ken naaje k'j'inggo gɔtse ki se, naaje k'taadŋsenoga j'ɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔ nakŋ se aanga dojege tu ɔ naan ese se, naase kic 'jeeliŋki. ⁵ Taa naan se 60, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te gen king booy dɛn eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa 6aa gɔtse ki taa amo 6aa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dey la? Maam m'beer m'ɔ sɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔ utu naan se naabjen k'tɛd daanse ki se 'kutn ɛɛɛ.

⁶ Borse, Timote ken iino gɔtse ki se aan ɔnjenga ɔ naan 6aanjenoga ute labar jiga gen kaal maaksen do Raa ki ɔ jeng maak-je ken naase ɔkki ute naapa. Naan taadjen ɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔ je ajeki kaaka aan gɔɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num genaaŋge, maakŋ nakge tun ɔŋɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛdjekiga kaay kaama ute kaal maakŋ naasen aalki do Mɛljege tu se. ⁸ Borse naase utu ingki tɔɔg doobm Mɛljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tɛdga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar ken 'kaasn jaay j'an tɔɔm Raa se tap 60 gɔtɔ, taa maak-raapm ken naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd metiŋ te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo tɛr j'asen 6aa kaaka ɔ j'aseno dooy nakŋ ken naase 'jeelki te metiŋ ey bɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki 6aa ute naan se.

¹¹ ɔŋ Raa Bubjege mala ute Mɛljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'6aa gɔtse ki. ¹² Maakje ken naase ɔkki do naapge tu ɔ do jeege tu paac se, ɔŋ Mɛljege

asesin̄ ziidn̄ ɓaa ute naaniṇa, tecṇ aan ɓɔɔ kɛn naaje k'jesɛ naasɛ sɛ kici. ¹³ Ɔɔ tɛr, ɔṇ Mɛljeɛ asɛn tɔɔɓɓɪ maakɛ taa naan Bubjeɛ tu Raa ki sɛ naasɛ aki tɛdn̄ jeeɛɛn *salal ɔɔ nam 'kɔɓ dɪm aak kus rose ki eyo, ɓii kɛn Mɛljeɛ Isa al-Masi adɛ ɓaa ute jeeɛɛɛ paac sɛ.

4

Ɔnki kingse sɛ 'tɔɔl *Raa ki

(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kor 6.13-20)

¹ Gɛnaamɛɛn ɔɔɔbm̄ *al-Masi ki, ɓɔrsɛ do taar tɔɔlin̄ ki sɛ, naaje k'je j'asɛn taada: taa naaje k'dooyɛnoga tɛ ɔɔɔbm̄ jaay naasɛ aki kinḡ num tɔɔl Raa ki sɛ. Deere, ɓɔrsɛ sɛ kingse sɛ tecga aan ɓɔɔ naan̄ sɛ. Taa naan̄ sɛ ɓo naaje k'tɔnd̄ mɛtsɛ ute ro Mɛljeɛ Isa al-Masi sɛ, kinḡsɛn bin sɛ, ɔkiɓki ɔɔɓɔ ɔɔ 'ɓaansin̄ki tɛ naan̄ sɛ. ² Taa naasɛ 'jeelki nakɪ kɛn naaje k'taadsɛno ɛɛn tɛda sɛ, nakɪ sɛ Mɛljeɛ Isa ɓo taad̄ jeeɛ tu ɛɛn tɛda. ³ Nakɪ Raa maakin̄ jɛn ro ki sɛ, naan̄ jɛ naasɛ aki kɔɓ rose paac naan̄ ki ɔɔ nan̄a kic ɓo ɓɔɔbm̄ kɔkɪ ron̄a ɛɛn ɓaa jɛ mɛnd̄ jeeɛ eyo ɔɔ ɛɛn ɓaa jɛ gaabm̄ jeeɛ eyo. ⁴ Ɔɔ maakɛ ki sɛ, nan̄a kic ɓo ɔṇ kinḡin̄ ute mɛnd̄in̄ sɛ tɛdn̄ aan ɓɔɔ kɛn Raa maakin̄ jɛn ro ki, ɔɔ bin sɛ, jeeɛ kic adɛn kaal maak ki; ⁵ ɔɔ ɔṇtɛn kɔkɪ rose ɛɛn tɛdn̄ nakɛn jiḡ eyo kɛn maakɛ ɓo jɛa, aan ɓɔɔ ɛɛn jeeɛɛn jeel Raa mal eyo lɛɛ tɛd̄ sɛ. ⁶ Ɔɔ nam ɔṇtɛn tujɪ ro ɛɛnaan̄ kɛn ɔɔɔbm̄ Isa al-Masi ki ɔɔ ɔṇtɛn 'kaan̄in̄ dala. 'Jeelki, jeeɛɛn jaay tɛd̄ bin sɛ, Mɛljeɛ utu adɛn dabara ɔɔ taar sɛ lɛ naaje k'taad̄ k'ɔɔɔlsɛnga ɔɔɔɔ. ⁷ Taa Raa dan̄jekiro sɛ taa j'aki kinḡ ɓo ɛɛn tɛdn̄ nakɛn jiḡ ey kɛn maakjɛɛ jɛ sɛ eyo, num ɛan̄ taa j'aki tɛdn̄ jɛɛ *salal. ⁸ Taa naan̄ sɛ ɓo, debm̄ kɛn jaay baatɛ booȳ kuun taarsɛ sɛ, naan̄ ɔɔd̄ und debkilim̄ eyo, num naan̄ ɔɔd̄ und Raa debm̄ ɛdsɛn Nirliɓ Salal sɛ.

⁹ Gɛnaamɛɛ, ɛɛn maak-jɛ daansɛ ki ute naapa sɛ, naaje j'asɛn kɔɓ raan̄ taarin̄ ey sum, taa Raa mala taadsɛnga maakɛ ki ɔɔ 'jɛki naapa. ¹⁰ Deere, ɛɛnaagɛn Masedoan ki sɛ, naasɛ 'jedɛki paac. Num naaje j'ɛdsɛn kaay kaama, maak-jɛ esɛ sɛ ɓaansin̄ki ute naaniṇa. ¹¹ Ɔɔ aayki kaamɛ taa aki kinḡ ute tɔɔsɛ ute naapa, ɔṇtɛn kɔkɪ dosɛ maakɪ taar jeeɛ tun̄ kuuy. 'Tɛd̄ki naaba ute jiseɛɛ mala jaay ɓo aki kɔɓ dɪm anki tin̄gi, aan ɓɔɔ kɛn naaje k'dooyɛno. ¹² Kɛn kingse jaay tɛc bin sɛ, jeeɛɛn jeel Raa mal ey jaay 'kaakɪ sɛ, asɛn kaal maak ki. Ɔɔ naasɛ kic ɓo 'jɛki nam ɓo asɛn kul eyo.

Bii kɛn Mɛljeɛ Isa adɛ tɛrlɛ

(1Kor 15.19-58)

¹³ Gɛnaamɛɛ, naaje k'je naasɛ aki jɛɛɛ nakɪ kɛn utu 'kaan do jeeɛ tun̄ ooyga kooyo, taa naasɛ aki kinḡ maakɪ maak-tuj̄ ki eyo, aan ɓɔɔ jeeɛɛn jaay nakɪ naadɛ an̄ kɔnd̄ dɔdɛ ro ki ɛɔt sɛ. ¹⁴ Kɛn naajeɛ jaay k'jeelki Isa sɛ naan̄ ooyoga ɔɔ duroga daan̄ yoge tu num, bin sɛ, naajeɛ kic k'jeelki jeeɛɛn aalga kaal maakɛ do Isa ki jaay ooyoga kooy sɛ, ute ɔɔɔbm̄ Isa sɛ, Raa utu adɛn duru daan̄ yoge tu kici. ¹⁵ 'Booyki, kɛsɛ ɓo taar Mɛljeɛ dooyɛno jeeɛ ɔɔ naaje k'je j'asɛin̄ taada: ɓii kɛn Mɛljeɛ adɛ ɓaa sɛ, naajɛɛn j'utuki zɛɛɛɛ do naan̄ ki sɛ j'aki kɔɓ dɛɛl kɔɓ jɛɛ kɛn ooyga kooy sɛ eyo. ¹⁶ Taa ɓii kɛn Mɛljeɛ adɛ ɓaa sɛ, naan̄ mala 'taad̄n̄ makɔɓɔ, adɛ kund̄ kulu magal kɔd̄in̄ge tu ɔɔ naan̄ 'dan̄ jeeɛ. Naan̄ kɛn sɛ, k'tuuy pul Raa ɔɔ Mɛljeɛ mala adɛ ɓɔoy maakɪ raa ki ɔɔ jɛɛ ooyoga kooy ɔɔɔbm̄ *al-Masi ki sɛ, naadɛ sɛ ɓo adɛ dur daan̄ yoge tu deetɛ. ¹⁷ Jaay ɓo Raa ajɛki tɔsn̄ naajɛɛn j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naadɛ tɛɛ ɔɔ j'an̄ki ɓaa dɔɔdn̄

Meljege raan maakɔ gapar ki, ɔ j'aki ɔaa tiŋg ute naana ɔen daayum.
 18 Ute taargen se ɔo, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

Inɔki zɛɛr daayum

(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)

¹ ɔenaamge, ɔen kaadiɔa ute ɔiɔn ken Meljege ade ɔaa se, naase 'jeki j'asenga raan jaay ey sum, ² nakgen se naase mala kic ɔo 'jeeliŋki jiga: *ɔiɔn Meljege ade ɔaa se tecɔn aan ɔoo debm ɔoogɔ ɔaado daan nɔɔr ki. ³ Kaad ken jeege deekɔ ɔo: «Naaje j'inɔki ute tɔɔse ɔo nakɔn ajenki tujɔn maakjege le ɔotɔga sum se,» kaad ken se sum ɔo, ɔotɔ se naar tujɔn kasak kasak, aan ɔoo mɛnd mɛndkaama ken maakiɔ tuuniɔn ɔen koojo, ɔo ɔii ken se naade 'kɔn kaan kɔt eyo.

⁴ Num, naase ɔenaamge, naase le inɔki maakɔ ɔot ken ɔoɔ ey se; taa naan se ɔo, ɔii se kic asen kɔn kɔkɔn do jise ki aan ɔoo debm ɔoog eyo. ⁵ Taa naase paac 'tedkiga gaan ɔot ken wɔɔɔɔ ɔo jee maakɔ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakɔ nɔɔr ki eyo ɔo maakɔ ɔot ken ɔoɔ eyo.

⁶ Taa naan se j'ɔntɛn 'toodki bia aan ɔoo jeegen kuuy ɔɔrse tood tood se, num j'inɔki zɛɛɛ ɔo k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege. ⁷ Jee toodɔn bige se le, lee tood nɔɔr ɔo jee kaay koonge kic le, lee taay toon nɔɔr. ⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔo maak-je ken k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan ɔoo saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɔo debm ajeki kaaja, ɔo naan se tec aan ɔoo debm ɔnd baay maala ɔo don ki. ⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔn kaaja ute doobm Meljege Isa al-Masi ɔo taa maak-taariɔn 'ɔooɔ dojege tu eyo. ¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɔo jeegen ken utu inɔ zɛɛɛɛ, ey le jeegen ken ooyga kooy se, naajege paac j'inɔ k'dɔɔkki ute naana. ¹¹ Bin num ɛdki kaay kaama naapge tu ɔo 'tɔɔgki maakɔ naapge, aan ɔoo ken naase lee 'tediŋki ted se.

Pɔl nan taariɔna ɔo tedden tɔɔse

(Rm 12.17-21)

¹² ɔenaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar ted naaba daanse ki se, aaldɛki maak ki. Taa naade se, Meljege ɔo ɔldɛno taa asen tɔɔɔɔ ɔo asen deje. ¹³ Taa naabm naade ted daanse ki se ɔkɔɔki ɔoɔɔ ɔo jedɛki. Inɔki ute tɔɔse ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deekseni ɔenaamge, jee kaar-naabge se 'mooyɔki. ɛdki kaay kaama jeege tun maakɔ inɔ kaam kalan eyo, ɔo jeege ken ɔk tɔɔg ey se 'noogɔki ɔo ɔnki maakse 'tedn deere ute jeege paac. ¹⁵ ɔndki kɔndɔ ken nam jaay tɛɔi *kusin se, ɔnte tɛrlinsina, num daayum 'jeki ɔen tedn bɛɛ ute naapa ɔo ute jeege paac.

¹⁶ Daayum inɔki te maak-raapo. ¹⁷ Daayum 'tɔndki metn Raa. ¹⁸ ɔo maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse ɔo nakɔn ken Raa maakiɔn jen ro ki ɔo anki tɛɔa, naasen ken doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tɛɔa se, ɔntɛn 'gaasiŋki; ²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔnte kuum kaaliŋki naan ki. ²¹ Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiɔn jiga jaay ɔo, ken bɛɛ maak ki se, uunki. ²² Napar kusinge paac se ɔoɔki dose ro ki.

²³ ɔn Raa mala ken ɛɔfɛki tɔɔse se, asen tedn aki tedn jee salal mala mala ɔo rose, kose ɔo nirlse se ɔn Raa an ɔooɔm jiga ɔo bin se j'kɔn ne ɔim aak

kus rose ki eyo ɓii kɛn Mɛljege Isa al-Masi aɗe ɓaa se. ²⁴ Raa danɓeno se, naan 'kɔɲ tɛɗn nakɲ se, taa naan se debm tuj ɔrmin eyo.

²⁵ Gɛnaamge, naase kic 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tɛɗki tɔɔɛ gɛnaage tun paacɲ ɗoobm al-Masi ki ɔɔ baam 'tɔkki naapa ɔɲɔ aan gɔɔ gɛnaa naapge.

²⁷ Maam m'deekseni ute ro Mɛljege, kɛn maktubm se jaay ɔɲɲkiga num, 'dooyɲki naan gɛnaage tu paac. ²⁸ Ɔɲ Mɛljege Isa al-Masi 'tɛɗn ute naase ɔɔ asen tɛɗn bɛɛɲa.

Maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɩŋ eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɩŋ eglizn Tɛsalonik ki

Maktubm Tɛsalonik ɣɛn k-dige se, taadn mɛtn ko taar kɛn Pɔl taaddenoga taad mɛtin maakɩ maktubin kɛn deet deet se. Biige lɛ deel deele ɔɔ ɣɔtɔ kic lɛ ɓaa ɓaa ute naanina ɔɔ Isa lɛ aan te ey ɓortɔ. Kɛse ɓo nakɩ kɛn ɔl jee al-Masigen Tɛsalonik ki uun nirlɔde ro ki. Tɛsalonik ki se, jee al-Masigen mɛtinge, taad ɔɔ: ɓii kɛn al-Masi ano ɓaa se, deelga (kon 2.2). Ɔɔ jee mɛtinge lɛ taad ɔɔ al-Masi utu ade naar ɓaa deɣ se, naade baate tɛdn naaba (kon 3.6-12). Maktubm kɛn Pɔl raanɩŋ ara se, je taadn jee al-Masige tun Tɛsalonik ki ɔɔ j'ɔnte naar tookɩ yɔkɔdɔ aan ɣɔɔ k'l'aanga ɣɔtn kaan ki. Maakɩ kingde kɛn naade inɣ aak kaak kaam Isa se, adɛn kɔŋ gaasn ɣɛn tɛdn naabm kɛn naade an king ro ki eyo. Ter Pɔl taadɛn ɔɔ kusin se ziid ɓaa ɓaa ute naanina ɔɔ debm kɛn Pɔl danɩŋ debm kusin se lɛ, nakgen kusin ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se utu 'tɛdn kaam jinɩ. Kɛn Isa ade ɓaa aan ɣɔɔ Mɛl jeegen do naanɩ ki se, debm kusina se naanɩ utu an kutin kap. Bin se k'l'inɣ do mɛtekde ki.

Pɔl ute Silban ɔɔ Timote raanɩŋ ɔl tɔɔse jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɓo m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔɔ Timote jee *egliz kɛn maakɩ ɣeger kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga ɣɛn Bubjege *Raa ɔɔ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi. ² Ɔn Bubjege Raa ɔɔ Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛde ɔɔ asɛn kɛdn lapia.

*Pɔl ɛd kaay kaama jee Raage tu
(1Tɛs 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)*

³ ɢenaamge, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase ɔɔ kɛse nakɩ jiga ɣɛn tɛda, taa kaal maaksɛn do Raa ki se ziidn ɓaa ute naaninɩ dɛt dɛt ɔɔ maak-je ɔkki do naapge tu paac se kic ɓo, ziidn ɓaa ute naanina. ⁴ Taa naanɩ se ɓo naaje j'ɔs maanse maakɩ *eglizge tun kuuy se kic ɓo, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse ɣɛn kaal maakse do Isa *al-Masi ki ɔɔ ute dubar kɛn jeege lee dabarse se ɔɔ ute nakgen ɔn kɛn aan dose ki kic ɓo, naase ɔn aasinɩki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn kɔjn ɓɔɔr kɛn Raa utu kɔjn do jeege tu se ute doobina. Bin ɓo Raa ɔn nakgen se jaay aan dose ki se taa asɛn tɛdn naase jeegen anki kaasa ɣɛn kɛn kɛnd maakɩ gaarinɩ ki. Taa naanɩ se ɓo naase lee 'dabarki se. ⁶ Deere, Raa se naanɩ debm daan ki ɔɔ naanɩ se utu dabar jee kɛn lee dabarse se. ⁷ Ɔɔ naasɛn maakɩ dubar ki se, Raa utu asɛn kɛdn ɣɔtn tɔɔl maaka ute naaje kalanɩ, ɓii kɛn jeege 'kaakɩ Mɛljege Isa ade ɓɔɔy maakɩ raa ki ute kɔdinɩgen tɔɔg se. ⁸ Mɛljege ade ɓɔɔy ute poodn ɔk zir zir, taa utu dabar jeegen jeel Raa mal eyo, ɔɔ kɛn baate ɓooy kuun taar Labar Jiga ɣɛn Mɛljege Isa se. ⁹ Dubar naade se Raa utu adɛn kutn kode ɣɛn sɔrɔkina. Naade se utu 'tɛdn dɔkɔ ute Mɛljege ɔɔ kɔŋ kaakɩ tɔɔgin kɛn wɔɔr ɣɔtɔ kelɩŋ kelɩŋ se eyo, ¹⁰ ɓii kɛn Mɛljege ade ɓaa se. Bii kɛn se ɓo, jeege paacɩ kɛn aal maakde do naanɩ ki an kaak se an tɔɔmɔ ɔɔ jeege

jaay tɛdga jee naan̄ge se, naade an̄ *nooko. Ɔ naase kic lɛ ute saadn̄ naaje se, 'took aalkiga maakse doŋ ki.

¹¹ Taa naan̄ se ɓo, daayum naaje k'tɔnd mɛtn̄ Raa taa naase, taa Raa asen tɛdn̄ an̄ki kaasa ro nakge tun naan̄ dan̄seno ro ki. Ɔ an̄ tɔɔŋ Raa se asen noogo aki tɛdn̄ nakgen jiga aan̄ gɔɔ kɛn̄ maakse jea ɔ kaal maakse se asen kɔl naase aki tɛdn̄ naaba jiga. ¹² Bin̄ ɓo jeege nookŋ ro Meljege Isa al-Masi taa naase, ɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naan̄a ɔ kɛse bɛɛ gɛn̄ Raajege ɔ gɛn̄ Meljege Isa al-Masi.

2

Nakŋ 'kaan jaay ɓo Isa ade ɓaa

¹ Gɛnaamge, Meljege Isa *al-Masi utu ade ɓaa ɔ naajege j'utu j'aki tusun̄ cɛɛŋ ki. Taa naan̄ se naaje k'taad̄sen j'ɔɔ: ² nirlse ɔnt̄en naar teece ɔ ɔnt̄en 'beerki do taar kɛn̄ jeege taad̄ ɔ *ɓiin̄ Meljege ade ɓaa se aanga. Taar se kɛn̄ nam taad̄ taar teeco taar *Raa ki ɓo ɓaad̄o taad̄seni, lɔ kɛn̄ nam kuuy ɓo taad̄sen ute taariŋa ey lɛ kɛn̄ nam ɓo taad̄sen ɔ naaje ɓo k'raan̄iŋa, ɔnt̄en 'tookki do ki.

³ Ute doobm̄ taar gay kic ɓo, ɔnt̄en kɔŋki nam asen dɛrlɛ. Bɛɛki se, kɔr jee dɛna 'kɔɔdn̄ kund Raa se, Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ * kɛn̄ Raa an̄ kutin̄ maakŋ poof ki se, j'utu j'an̄ kaakŋ tal. ⁴ Debm̄ Kusin̄ ese se 'gaasn̄ jeege gɛn̄ keem Raa ey lɛ gɛn̄ kɛrgŋ naan̄ nakge tun kuuy. Bini, naan̄ ɓaa kɛnd̄ kisin̄ kinḡ maakŋ Bee Raa† ki ɔ taad̄n̄ jeege tu deek ɔ: maam se ɓo m'Raa.

⁵ 'Saapki tu kaad̄ kɛn̄ j'in̄gkiro tɛl se do nakge tun se maam m'taad̄senoga ey la? ⁶ Borse Debm̄ Kusin̄ kɛn̄ deel te gɔtin̄ ese se nakŋ gaasiŋ doobo se naase kic 'jeelin̄ki; num kɛn̄ kaad̄n̄ Raa ɔnd̄in̄ se aasga jaay, naan̄ utu ade teecŋ tal. ⁷ Tɔɔŋ kɛn̄ k'jeel mɛtin̄ eyo gɛn̄ Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ se ɓorse naan̄ tɛd tɛdn̄ naabiŋa naɓo bini debm̄ gaasiŋ doobo se 'tɛdn̄ gɔɔ jaay ɓo j'utu j'an̄ kaakŋ naan̄ ade 'teecŋ tal. ⁸ Gɔtn̄ se Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ ese se j'utu j'an̄ kaakin̄ teecŋ tal, ɔ kɛn̄ Meljege Isa jaay ade ɓaa se, ute kuul 'teecŋ taariŋ ki se sum ɓo an̄ tɔolin̄ mak ɔ ute tɔɔŋin̄ se naan̄ utu an̄ kutn̄ kap. ⁹ Kɛn̄ Debm̄ Kusin̄ deelga te gɔtin̄ ese ade ɓaa ute tɔɔŋ *Bubm̄ sitange se, naan̄ 'tɛdn̄ napar nakŋ-kɔɔɓge ute nakgen magal magal deel do se, taa an̄ dɛrl̄ jeege. ¹⁰ Naan̄ 'tɛdn̄ napar nakgen jig ey se kaam dɛna taa an̄ dɛrl̄ jeege kɛn̄ ɓaa ɓaa gɔtn̄ kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookŋ do taar kɛn̄ mɛt ki eyo. Ey num kɛn̄ naade jaay booy uunoga kuun̄ num, daan̄ Raa ad̄eno kaaja. ¹¹ Taa naan̄ se ɓo, Raa ɔlden̄ saapm̄ gɛn̄ bi dofe, kɛn̄ ɔlde naade aal maakde do nakŋ kɛn̄ mɛt ki ey se. ¹² Taa naan̄ se ɓo jeege jaay baate tookŋ do taar kɛn̄ mɛt ki ɔ maakde-raapo gɛn̄ tɛd *kusin̄a sum se, ɓɔɔɔ utu kooçŋ dofe ki.

Naase se jee Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ (1Pr 1.2-9)

¹³ Gɛnaamge, naasen kɛn̄ Meljege jese, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase. Taa kaad̄ kɛn̄ Raa utu aal kaal duni se ɓo naan̄ bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ taa asen kaaja ute tɔɔŋ *Nirl̄ Salal. Naan̄ tɛdsen̄ naase 'tɛdkiga jee naan̄ge ɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar kɛn̄ mɛt ki. ¹⁴ Raa dan̄seno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gɛn̄ *al-Masi kɛn̄ naaje

* 2:3 Debm̄ Kusin̄ ese se naan̄ debm̄ wɔoy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taad̄n̄ ute Bee Raa magal kɛn̄ maakŋ gɛgɛr kɛn̄ Jeruzalem ki.

k'taadseno se, taa naase aki k'end maakij *nookij gen Meljege Isa al-Masi ki.

¹⁵ Taa naan se, genaamge, 'daarki t'og'o o nakgen paacn naaje k'taadseno ute taarje, ey le k'raanseno maakij maktub ki gen t'eda se, injki do ki.

¹⁶ On Meljege Isa al-Masi naan mala o Bujjege Raa ken jejeki, o ute been se, edjeki kaay kaam gen daayum ute nakij j'anki kond dojege do Raa ki gen kon kaaja, ¹⁷ asen sel maakse o asen kedn t'og'o gen t'edn nakgen be, o be ese se maakij nakge tun naase 'tedki ey le do taarge tun paacn ken naase 'lee taadki kici.

3

*'Tondki metn *Raa taa naaje
(Rm 15.30-32)*

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, borse do taar t'olin ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tondki metn Raa taa naaje, taa taar Meljege se naar w'okij baa goto baa se paac o jeege an kaal maak ki aan goo ken naase aalinki maak ki se kici. ² 'Tondki metn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen boobm ro jeege tun t'oj eyo o ken jig ey se, taa jeege paac le took aal maakde do taar ken naaje k'taad se eyo.

³ Num Meljege se, naan debm tujn ormin ey se, naan asen kedn t'og'o o asen boobm ro *Bubm sitange tu. ⁴ Taa naase se, Meljege taadjenga maakje ki o naaje k'jeelin maakje ki, nakij naaje k'taadseno se, 'ted baansin ki ute naanina. ⁵ On Meljege asen t'edn maakse ki o naase aki 'jeele Raa se naan jejeki o nakgen aan dose ki se naase anki serke aan goo gen al-Masi serkin se.

'Tedki naaba aan goo gen Pal se

⁶ O borse genaamge, naaje k'taadseni ute ro Meljege Isa *al-Masi se j'oo: genaagen doobm al-Masi ki ken jee kaar-naabge ute naade ken baate king do taar naaje ken k'dooydeno ro ki ey se, naase iikki naatn ceede ki dok. ⁷ Taa naase kic 'jeelki, kaad ken naaje k'tingkiro tel se, naaje k'tedo te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tedki naaba aan goo naaje. ⁸ Naaje j'oso te kosn nam cer eyo, num nooro katara naaje k'dabar k'tedo naaba j'oor k'nanjo tak tak taa k'je k'k'oom kaam jise eyo. ⁹ Ey num naaje se j'ok doobo ken k'je se naase ajeki kedn kos. Num ken naaje k'tedn naaba se k'je taa naase kic aki t'edn naaba bini. ¹⁰ Ken naaje j'ingo gotse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'oo: Debm jaay je t'edn naab ey se, n'onte kos kici.

¹¹ Ken naaje jaay k'taad bin se, taa naaje k'booyga booyo jee metinge maakse ki se, jee kaar-naabge je t'edn dim eyo, o je bo lee tal dofege maakij taar jeege tun alden naade eyo. ¹² Jeegen bin se, naaje k'taadden o k'dejden ute ro Meljege Isa al-Masi j'oo: k'tedn naaba, jaay bo k'kon dim j'an kul rode.

¹³ Num naase genaamge, 'tedki be 'baaki ute naanse, onten 'k'orki. ¹⁴ Ken nam jaay baate tookij do taar ken naaje k'raansesin maakij maktub ki ara se, adinki gen don, onten tumki kalan taa bin se, sok'og'o an t'olo. ¹⁵ Gan onten 'kaakijki aan goo debm taamooyse, num 'dejinki aan goo genaase.

Pal nanj taarina o ad booro jee Raage tu

¹⁶ On Meljegen debm t'ose, naan mala ute doobm gay kic bo asen kedn t'osina gen daayum. O on Meljege se 'king ute naase paac.

¹⁷ Taar tɛɗn tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raan̄sesin̄ te jim mala. Ken maam m'raan̄ga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini. ¹⁸ Ɔn̄ bɛɛ ɣɛn Mɛljɛge Isa *al-Masi se tɛɗn ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pəl raanin Timote ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pəl raanin Timote ki

Timote se bubin kod Grek ə kon mɛnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'ənin kaam dena maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu ə maakn maktubge tun Pəl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tɛdoga naaba ə leedoga mɛrtɛ dena ute Pəl kici. Pəl ɛdinoga naabgen ənə ənə se kaam jinə, ə ken tap tap se ken maakn gɛgɛr ken Tɛsalonik ki ute ken Kərint ki. Timote se, Pəl raan əlinga maktubge dio. Kaad ken naan raan əlinə maktubgen di ese se eglizge se k'tənddenga təndo. Ken əp se je eglizge se j'aden kənd doob ki ə j'aden noogɲ kaal maakde se 'tɛdn kaal maakn mɛc. Maakn maktubin ken deet deet se, Pəl dej jee al-Masige k'king ute təse ute naapa bin jaay 60 taarde '6aa ute jee den se. Pəl dej jee naan jee Raage tu aan gə: jee ken tɛdn naaba maakn jee Raage tu ken noog jee daayge do jee kəngə ə jeegen lee tədde ə dooyde. Ə naan dej Timote ə n'tɛdn debm tɛdn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakn do jee Raage tu, n'aden dooyo ə n'aden taadn nakn naade tɛd kici.

*Pəl raan əl təse Timote ki
(Tit 1.1-4)*

¹ Maktubm se maam Pəl 60 m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'əndki dojege don ki ute *Raa Mɛl Kaajjege se 60 tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki. Naai se aan gə goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. Ən Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ai kɛɛn doo ki ə ai kɛdn lapia.

*Ənd kənd ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun mɛt ki eyo
(1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)*

³ Maam m'je naai se 'kəpm king ɛpɛz ki aan gə kaad ken maam m'6aa 6aa Masedoan ki jaay m'taadio m'ə əp inɲ gətn ese se. Taa naai 'gaasn jee mɛtingen lee dooy jeege do taarge tun mɛt ki ey se. ⁴ Taadden kici j'ənte king dəkɲ taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se ə j'ənte tuun mɛtjil bubdegen nan ey se. Kɛse 6aano ute naajn taara maakde ki cɛrɛ, ə ən noogjeki eyo gen tɛdn nakn ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. Ə jeegen naade ade je se, ade je ute maakn kalan ken ək *kusiɲ eyo, ute maak-saapm jiga ə kaal maakden ken aal do Raa ki se tɛdn dɛr dɛr. ⁶ Taa jee mɛtinge se ənga gen tɛdn nakgen ese se ə nakgen k'dooydeno se kic 60, naade resnɲa naatn, əpden gen king taadn taargen rɛn rɛn sum. ⁷ Naade je tɛdn jee magalgen jee jeel taadn təkɲ mɛtn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadin ute maakde paac, nabə taar naade taad jeege tu ə dooyde se, naade jeel mɛtin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay 60 k'tɛdki aan gə ken naan lee taadjeki se. ⁹ K'jeel j'əkki mɛtin jiga jaayo taa jeegen tɛdn nakn ute doobin 60 Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan

taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobina, jee ken tookin taarin eyo, oo jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee tednakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee taal bubdege ute kendege oo jee ken taal jeege. ¹⁰ Oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kic taad jeege tun tedn nakj sokonge oo gaabgen es naapge, jeegeen dug jeege bulu, jee taar-koooge, jee ken uun taar met ki eyo sum bo tol do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacn ken jeege lee ted jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kese bo Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookj Raa. Kese naan Raa ken beeki num jeege an toom se bo edumo Labar Jiga se kaam jima.

Pol toom Raa taa bee ken Raa tedin

¹² Maam toom Meljege Isa *al-Masi ken edum toogo gen tedn naabina. Maam toomin se taa naan aakum maam se debm m'aasin gen tedn naabin jaay naan edumsin kaam jima. ¹³ Ey num, do dakin se, maam m'taado taargen jig eyo ron ki m'dabaro jeenge oo m'naajino kici. Gan Isa al-Masi se eejumga dom ki, taa nakgen maam m'tedin se m'jeel te metin eyo taa kaadken se maam m'aal te maakum don ki ey borto. ¹⁴ Meljege se tedumga bee den aak eyo, taa naan se bo maam m'aal maakum don ki oo m'jena taa naaje ute Isa al-Masi se k'tedga kalan.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, oo beeki se jeege paac 'tookj taar se ute maakde paac: Isa al-Masi baado do naan ki se taa kaajj jee *kusinge. Oo maakj jee kusinge tu paac se maam bo debm kusin ken cirde paac. ¹⁶ Gan Raa se eejumoga dom ki, ey num maam bo debm kusin ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se oo Isa al-Masi se naan debm maakin deer bee eyo. Naan ted bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay kon *kaajj gen daayum se. ¹⁷ On jeege paac *nookj Raa

oo an toom gen daayum,
taa Raa se naan Gaarge gen daayum.
Raa se naan ting daayum zere,
ken nam on aakin eyo,
naan bo Raa kalan lak,
daayum 'toomin ki.
*Amin.

Pol dej Timote oo n'aay kaamina

¹⁸ Timote, goonuma, kese bo taargen maam m'onisin kaam jii oo aan goo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'do 'tedn naabm jiga. ¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki oo inj te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se bo jee metinge resnga naatn, oo taa naan se bo kaal maakj naade aalo do Raa ki se naade resnga naatn. ²⁰ Maakj jeege tun ese se bo Imene ute Alekzander. Oo naade se maam m'ondega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tedin naan se taa nakj se aden deje oo bin se, naade kon naajn ro Raa ey sum.

2

*K'dej jeege gen keem *Raa
(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)*

¹ Nakj ken maam m'je deet deet se, m'je k'tond metn Raa k'jeemina, k'selin metina oo k'toamina taa jeege paac. ² Oo 'tondki metn Raa taa

gaaringe ute tɔɔgge, bin se taa naajege j'aki kɔŋ lapia ɔɔ j'aki king ute maraadjege ɔɔ j'aki kɔkŋ taariŋ ɔɔŋɔ ɔɔ j'aki lee aak bɛɛ naan jeege tu. ³ Kɛse nakŋ aak jiga ken tɔɔl Raa ki, naan ɔɔ ken Mɛl Kaajege. ⁴ Nakŋ ken tɔɔliŋ se, taa naan je jeege paac kɔŋ kaaja ɔɔ kɔŋ jeel-taar ken mɛt ki. ⁵ Taa Raa se naan kalan sum, ɔɔ debm daan Raa ute jeege se, naan kic ɔɔ kalan sum, naan ɔɔ debkilim k'danŋ Isa *al-Masi se.

⁶ Naan ɔɔ baado ɔŋ roŋ ooy taa dugŋ do jikilinge paac.

Naan tɛdn naan se je taadn ɔɔ kaadn se ɔɔ ken Raa ɔndiŋ ɔɔ je an kaajŋ jeege. ⁷ Taa naan se ɔɔ Raa ɔndum ɔɔrse m'tɛdga debm wɔɔkŋ taariŋ jeege tu ɔɔ *debm kaan naabm Isa al-Masi. Naan ɔndum se taa m'dooy jeege ken Yaudge ey kici ute taar Raa mɛt ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-kɔɔb eyo, num taar ken mɛt ki.

⁸ Tɛr maam m'je se, ken ɔɔtŋ gay gay kic ɔɔ ken gaabge jaay ɔɔa keem Raa se, j'uun jidege raan ɔɔ k'tɔnd mɛta ute maakŋ kalan ken ɔk *kusiŋ eyo. J'ɔnte tɛdn maak-taara ɔɔ j'ɔnte tɛdn dɛkiŋ ute naapa.

⁹ ɔɔ m'je mɛndge se kic j'ɔnte tuusn kalgen gen koono ken 'kol jeege aden kaakŋ naade sum se, num gan k'tɛd rodege miskinge. ɔɔ j'ɔnte kɔŋ dodege gen koono. J'ɔnte tɔl kɔɔk bi gen daab, ɔɔ j'ɔnte tɔl mɛedgen ute rode ɔɔ j'ɔnte tuus kalgen ute rode. ¹⁰ Num nakŋ jaay ade tɛdn aak bɛɛ se, tamar ro eyo, num gan k'tɛd nakgen jiga jiga. Kɛse ɔɔ mɛndgen ɔk taar Raa ɔɔŋ se nakŋ ken dɔɔdden naade ki. ¹¹ Ken mɛndge jaay ɔɔaga dooy ɔɔtŋ ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se. ¹² Maam m'und te kulu mɛndge tu gen dooy gaabge eyo ɔɔ m'je mɛndge ɔɔ 'king do gaabge tu eyo, num mɛndge se k'l'ing kaam kalan ɔɔ j'ɔnte kul taara. ¹³ Taa do kupm mɛt ken deet se Raa ɔɔo Adum ɔɔ deete, jaay ɔɔo ɔɔo Awa. ¹⁴ Adum ɔɔ ɔŋ roŋ k'derliŋo deet eyo, gan mɛnda ɔɔ ɔŋ roŋ k'derliŋo deete ɔɔ naan baate tooko taar Raa ɔɔ ɔliŋ maakŋ kusiŋ ki. ¹⁵ Naɔo mɛnda kic utu kɔŋ kaaja se, taa mɛtjil gooniŋ naan utu kooj se, naɔo naan ŋ'aal maakiŋ do Raa ki, je jeege, tɛdn roŋ mɛnd salal naan Raa ki ɔɔ tɛdn roŋ miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken mɛt ki, debm je tɛdn naan jee Raage se, naabm naan je tɛda se naabm jiga aak eyo. ² Naɔo debm je tɛdn naana se, 'tɛdn debm ken ɔk taar dim roŋ ki ɔɔtɔ, ɔk mɛnda kalan sum*, debm ɔɔɔb ɔk roŋa, debm saap tɛdn naka ute doobiŋa, tɛdn nakŋ jeege tɔɔmiŋa, debm kɔkŋ mɛrtge, ɔɔ debm jeel dooy jeege. ³ 'Tɛdn debm aay tɔtɔ deel te ɔɔtiŋ eyo, debm je kɔnd naapa ute jeege eyo, gan 'tɛdn debm maakiŋ deere ɔɔ debm je taar eyo, debm maakiŋ tama eyo. ⁴ Bɛɛki se, 'tɛdn debm jeel king ute mɛndiŋa ɔɔ ute ɔŋiŋge ɔɔ ɔŋiŋge kic sookiŋ ɔɔ taariŋ naan taadden paac se, naade uunu. ⁵ Taa debm jaay jeel king ute mɛndiŋ te ɔŋiŋge ey se, naan 'tɔɔdn *eglizn gen *Raa se ɔɔ dio?

⁶ Ken naase jaay 'je aki kɔnd nam naan jee Raage num, ɔntɛ 'kɔndki debm utu aal kaal maakiŋ do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal roŋa

* 2:15 Aak Jen 3.15. * 3:2 Gotŋ iŋ tap ɔɔ jeel mɛnd se sum.

᠔ Raa utu an kəŋ bəəɾə doŋ ki aan gəə ken naan ojo do *Bubm sitange tu se. ⁷ Debm king naan jee Raage se, bæeki se, jee ken doobm Raa ki ey kic 60 an kaal maak ki. Ken bin ey num, naan kend maakŋ səkəŋ ki ᠔ naan kend maakŋ seεε Bubm sitange tu†.

Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bæeki se, naade se kic 'tɛdn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tətə den eyo ᠔ jee je gursn jeege cɛr eyo. ⁹ Naade k'kaal maalde do taar ken do dəkŋ k'jeel mɛtiŋ ey jaay bəɾse k'jeelga mɛtiŋ se ute maak-saapm jiga. ¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tənd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak əkki naabdege jaayo ᠔ ken əŋki te taar dɪm rode ki ey jaay 60, 'tənddeki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu. ¹¹ Məndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn məndgen jeege aalde maak ki, j'əŋte tɛdn mənd kəədn jeege, k'bəəb j'ək rode, ᠔ do nakge tu paac se j'əŋten tujŋ ərmde.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen məndge kalan kalan sum, ᠔ jeel deŋŋ gɛndege ᠔ jeel king ute jee maakŋ beedege tu. ¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se jaay tɛd naabgen jiga se, kəl jeege paac aden kaal maak ki. ᠔ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'jaalki maakjege do ki se kic 60, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel mɛtiŋ ey se bəɾse Raa taadŋekiga mɛtiŋa

¹⁴ Maam m'raanji maktubm se taa əppga baata m'saap m'utu m'ai 6aa kəŋə, ¹⁵ na6o ken m'aan te yəkəɗ ey kic 60, maktubm se ai taada mɛtn taar king jee Raage ute naapa. Jee se 60 *eglizn gɛn Raa zɛɛɛ. Naade se 60 jee ək taar mɛt ki se təəgə aan gəə duliŋ ken gak 6ee təəg se. ¹⁶ *Taar mɛt ken k'jeelki mɛtiŋ eyo, jaay Raa taadŋeki mɛtiŋ se ken taadŋeki king doobm Raa ki ᠔ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal den dɛna nam an kəŋ naaj eyo. Taar ese 60 ken taad ᠔:

*Al-Masi 6aadə tɛd rəŋ tɛd debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ᠔ naan se 60 debm ken tɛd nakŋ ute doobiŋa.

*Kəədn Raage kic aakiŋa ute kaamde.

Jeege taaddega taariŋ jeege tun Yaudge eyo.

Jeegen do naan ken gətn 6aa se paac aalga maalde doŋ ki,

᠔ Raa uun 6aansiŋ maakŋ raa ki ᠔ *nookiŋa.

4

Jee dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kəl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹ Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ᠔ kaad ken jaay dunia əppga gəəə an nan se, jee mɛtiŋge se utu kəŋ gɛn kal maalde do taar ken naaje k'jaalki maakjege do ki se. ᠔ kuun taar sitangen lee dɛrl jeege ᠔ tookŋ taar ken jig eyo ken sitange əl jeege jaay lee dooy jeege se 60 əŋə. ² Naade se utu kəŋ rode jeege tun tɛd rode aan gəə jee taad taar mɛt ki ken jee taar-kəəbge se ᠔ jee se 60 ken maak-saapde tec aan gəə k'təəciŋa təəc ute poodo, naade se 60 ken utu aden kaan dala. ³ Naade dooy jeege ᠔ j'əŋte təkŋ naapa, tɛr naade taad jeege tu ᠔ nakŋ kəsgen mɛtiŋge se kic 60 j'əŋte kəəə. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegen aalga maalde do Isa *al-Masi ki ᠔ jeel-taar Raa mɛt ki se 'kəəə, ᠔ 'təəm Raa taa nakŋ kəsgen ese se. ⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakŋ jaay j'an kəədn kund

† 3:7 Ken bin se Bubm sitange kəŋ doobm an tuj saadiŋa.

naatn tap 6o gɔtɔ. Ken j'ɔnjɔŋga num, k'tɔɔm Raa. ⁵ Ken tɛdɪn nakge jaay tɛd *salal se taar Raa, ute tɔnd mɛtn Raa ken k'lee k'tɔndki mɛtɪn se.

Debm tɛdɪn naabm Isa *al-Masi ken bɛɛ

⁶ Nakgen se 'dooy gɛnaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tɛdɪn debm tɛdɪn naabm Isa al-Masi ken mɛc. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadɪn jeege tu ɔ naai se utu ɪŋg do ki jiga. ⁷ ɔnte booy mɛtn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mɛndgen magalge lee taad rɛŋ rɛŋ se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkiŋ ɔŋɔ. ⁸ Debm lee tɔɔj rɔŋ se rɔŋ wɔrgɔ ɔ kɛse tɛdɪn jiga na6o cɔkɔ sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔŋ se, taar se noogɪn dɛn cir nakgen 6aa se paac. Taa naaŋ jeele taar se aŋ kɛdɪn kaaja 6ɔrse ɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar mɛt ki, bɛɛki se, taar se jeege paac aŋ tookɪ kɔkɪ ute maakde paac. ¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ɔ k'l'j'aay kaamje k'tɛd naaba se, taa naaje j'ɔndga kɔnd doje do Raa ken ɪŋg daayum zɛɛɛ. Naaŋ 6o Mɛl Kaajɪ jeege paac, naaŋ aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ¹¹ Taargen se 6o 'taadɪn jeege tu ɔ 'dooyde.

¹² ɔnte kɔŋ jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Gan naai 6o 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakɪ ken naai aal do Raa ki, ɔ ute lei ken aak bɛɛ naan Raa ki. ¹³ Kɔr maam m'ai kɔŋ se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyɪn naan jeege tu 'dejn jeege ɔ 'lee dooyde ute taar se. ¹⁴ Tɔɔgɪ ken Raa ɛdɪo ɔ an tɛdɪn naabiŋ se, ɔnte kaakiŋ aan gɔɔ nakɪ cɛɛ. Raa ɛdɪŋsiŋ se kaad ken Raa ɔlo jeege taado roi ki ɔ naaŋ ken se 6o, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi ki. ¹⁵ Nakgen se 6o ken naai adɛn kɔkɪ ɔŋɔ, 'tɛdɛdɛn ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'tɛd bɛɛ 6aa 6aa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ ɔnd kɔnd do roi ki, ɔ ɔnd kɔnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'tɛd naaŋ se. Ken naai jaay 'tɛd naaŋ se num, bin se naai 'kɔŋ kaajɪ roi ɔ 'kɔŋ kaajɪ jeege lee booy taari se kici.

5

Kɛse taar gɛn dejɪ jee Raage

(1Kɔr 9.7-14; ɛp 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Debm gaab-gɔɔɔ se ken aŋ mooy num ɔnte kaaciŋ kaama, num gan taadɪn aan gɔɔ bubi mala. ɔ gaangen gaabge se kic ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaige mala. ² Mɛndgen magalge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ kenige mala. ɔ gaangen mɛndge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaigen mala kici, na6o ute maakɪ kalar ken ɔk *kusɪn eyo.

Kɛse taar gɛn dejɪ jee Raage taa mɛnd-daayge

³ Mɛnd-daaygen ɔk nam adɛn noogɪ gɔtɔ se ɔkɛn ɔŋɔ. ⁴ Ken mɛnd-daay gam jaay ɔk gaange lɔ ɔk bugge se, gaange se k'dooy rode gɛn kaakɪ do jeege tun maakɪ 6eedege tu do bubdege tu ute kenɛdege tu, ute naaŋ se jaay 6o, taadɪn ɔ naade ɔk taar *Raa se ɔŋɔ. Kɛse 6o nakɪ ken tɔɔ Raa ki.

⁵ Mɛnd-daay ɪŋg kaliŋ ki ken ɔk nam aŋ noogɪ gɔtɔ se, naaŋ se ɔnd don do Raa ki. Daayum naaŋ eem Raa nɔɔɔ katara ɔ selɪn mɛtɪna taa aŋ noogo. ⁶ Num gan mɛnd-daay ken utu ɪŋg saap saap do nakge tun maakiŋ je sum se, naaŋ num utu ɪŋg zɛɛɛ, na6o doobm Raa ki se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. ⁷ Kɛse 6o taargen naai an 'dooy jeege taa mɛnd-daayge se

j'kɔŋ ne dīm aak kus gen taadn rode ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo ɔ aak do jeege tun maakŋ ɓeen ki ey se, debm bin se resŋga ute doobm Isa *al-Masi. Ɔɔ naan se tedga nakŋ *kusiŋ cir debm ken aal te maakŋ do Isa al-Masi ki ey ɓortɔ.

⁹ Mɛnd-daay j'aŋ raan maakŋ mɛnd-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ɔk ɓaara si-mɛɛɛ jaayo ɔ iin ɓo gaabiŋ kalaŋ sum. ¹⁰ Bɛɛki se, jeege paac aŋ jeele naan se, mɛnd tɛdn nakgen jiga, mɛnd ul geninge jiga, mɛnd ɔk mɛrtge, tug jɛ jee Raage*, noog jee daayge ɔ daayum naan je doobm tɛdn bɛɛ.

¹¹ Gaŋ mɛnd-daaygen utu sɛem se, ɔŋte raan rode ute mɛnd-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se ɓona aden tɔal eyo ɔ je doobm 'tɔkŋ gaabge. ¹² Bin se naade utu kɛnd maakŋ kusiŋ ki taa dɔɔkŋ maakden deet deet gen tɛdn naabm Isa al-Masi se ɛ, naade resŋga naatn. ¹³ Ken m'ɔɔ j'ɔŋte raan den se taa ken k'raan denga num, naade tɛdn mɛnd kaar-naabge ɔ lee kuun do ɓee jeege. Num gen kaar-naabdege sum eyo, gaŋ naade tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, tɔal taardege maakŋ taar jeege tu ɔ taargen gen taad ey kic ɓo, naade aŋ taada.

¹⁴ Taa naan se ɓo m'je mɛnd-daaygen sɛem se, k'tɔk gaabge ɔ k'l'ooj gaange, k'l'ɔk ɓeedege tɔɔɔ. Bin se jee taamooyjege se 'kɔŋ taar dīm kusiŋ rojege tu eyo. ¹⁵ Ken ɔlum taad bin se, taa kengen mɛtinge se res ɔŋga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mɛnd aalga maakŋ do Isa al-Masi ki jaay ɔk mɛnd-daay gam maakŋ taasinge tu num, ŋ'aakiŋ don ki. Ɔŋte kɔŋ *egliz ɓo aŋ kaakŋ don ki, bin se egliz se 'kaakŋ do mɛnd-daayge tun ken ɔk nam aden noogŋ ɔtɔ.

Kese taar gen deŋ jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay tɛd naabde aak jiga maakŋ egliz ki se, jee se j'aalden maak ki ɔ j'ɔkden ɔŋɔ. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu ɔ dooy jeege ute taar Raa se naade se ɓo j'ɔkden ɔŋ cir paac paac. ¹⁸ Taa Kitap deek ɔ: *Maran tiiko nakŋ tɔnd gɛmɛ se, j'ɔŋte kɔlin dīm taariŋ ki ken aŋ gaasn kɔɔ.*† Ɔɔ tɛr ɔt kuuy taar Raa taad ɔ: *Debm tɛdn naaba se k'l'ɔgin ɔtɔŋgin.*‡

¹⁹ Ken nam jaay ɔk mind debm maakŋ naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio ɓ mɔtɔ jaay saadiŋ ey se, ɔŋte 'kuun taariŋa. ²⁰ Jee naan jee Raage tun tɛd *kusiŋ se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'ɓeere.

²¹ Maam m'tɔnd mɛti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki ɔ naan *kɔdn Raage tun naan bɛɛr tɔaddeno se, uun taar ken maam m'taadi se, ɔŋte ɓaa mɛtn nam ki ɔ ɔŋte kooɔ mɛtn nam.

²² Ɔŋte 'naar gen kɔnd ji do nam ki ɔ ɔŋte 'kɔl doi maakŋ kusiŋ nam ki. Naai mala 'bɔɔb roi bɛɛ naan Raa ki.

²³ Ɔŋte 'kaay maane kaliŋ ki sum, num taa maaki lee ɔŋi se aay totŋ koojŋ biŋ ɔkɔ, taa ai tɔɔɔ.

²⁴ Kusiŋ jee mɛtinge se ken j'ɔndden te ɓɔɔr ey kic ɓo toof tal, gaŋ gen jee mɛtinge se j'ɔnddenga ɓɔɔrɔ jaay mɛtiŋ teece. ²⁵ Bin se nakgen jigan ken jeege lee tɛd se kic ɓo toodn tal, anum gen jee mɛtingen tɛd nakŋ jiga ken j'ɔŋ j'aakden ey se kic ɓo utu 'toodn tal.

* **5:10** Tug jɛ jee Raage se je deekŋ ɔ: debm dɔɔd ɔk mɛrtge jiga. Kese ɓo nakŋ ken Yaudge lee tɛda ken mɛrtge aanga gotde ki. † **5:18** Aak Dt 25.4. ‡ **5:18** Aak Luk 10.7.

6

Taar gen dejn jee al-Masigen bulge ute meldege

¹ Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki ɔ j'uun taardege, taa jeege se 'naajn ro *Raa eyo ɔ dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic ɔ naade an naaj eyo. ² Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'onte kaakɲ meldege se aan gɔɔ j'aas kaasa. Taa naade k'tedga ted genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tedden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade ted se ted jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jede.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo ɔ ak maak-je do gurs ki (Mt 6.19-34)

Kese ɔo nakgen ken naai utu an dooy jeege ɔo anden deje. ³ Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate kɔkɲ taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se ɔo baate tookɲ taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴ debm bin se magal roŋa ɔo naan se jeel dim eyo. Naan se aan gɔɔ debm ak kɔɔn gen naajn taara, ɔnga taara se naajn ɔn eyo. Jeegen bin se ɔo ken ɔl jeege dɔŋɔ, ted taamooyo, naaj jeege, ɔo terec taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵ Naade ting ɔo gen naajn taarge ute naapa sum, naade ting ɔo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan gɔɔ taar met ki le naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap ɔo naade ak taar Raa ɔon se, ute naan se naade tedn jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'akki taar Raajege ɔon se, doobm Raa ki se j'akki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naan ki sum se nakɲ naaje j'akki se ɔo ɔn maakjege 'raapm do ki. ⁷ Naajege k'baakiro do naan ki se ute jijege sik, ɔo biin j'aki kooy kic ɔo j'aki terl gɔtn Raa ki ute jijege sik. ⁸ Ken j'akki nakɲ kɔsɔ, kaaye ute kal tuusu se ɔo beejekiga sum. ⁹ Gan jee je 'tedn jee nak denge se, ɔn *Bubm sitange naamde ɔo naade se ɔlga dodege maakɲ seɛn ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege ɔo lee utde kap se. ¹⁰ Je gurs se naan ɔo ko *kusinge paac. Jee metingen ting ɔo gen je naan se sum se, naade se iigga dɔkɔ ute doobm Isa *al-Masi ɔo ɔlga rodege maakɲ dubar ki aan gɔɔ debm j'osinga kɔs ute gɔrdɔ.

Pɔl dej Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki dɔkɔ. Aay kaami 'ted nakɲ ute doobina naan Raa ki. Ok taar Raa se ɔonɔ ɔo daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami ɔo 'ted debm dalul. ¹² Aay kaami 'do ak doobm Raa se tɔɔgɔ, kaajn naai ɔn se ɔkin tɔɔgɔ. Taa naan se ɔo Raa danjo, kese ɔo nakɲ ken naai mala taado naan jee denge tu, ɔo naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacɲ ute kode ɔo naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan tɔɔg ken k'danin Pons Pilat se: ¹⁴ nakgen ken Raa taad ɔo gen tɛda se ɔkin tɔɔgɔ. Onte kɔn jeege ai taadn taargen inɲ kus roi ki. 'Bɔɔb roi bini Raa ade kal Meljege Isa al-Masi ano terl maak ki. ¹⁵ Naan ade terl se kaad ken Raa mala ɔo ɔndinga kɔndɔ:

Naan se ɔo Raa ken jeege paac tɔɔmina,
naan kalin ki sum ɔo inɲ do nakge tu paac,
Naan Gaar gen gaaringe, naan ɔo Mel gen melge.
¹⁶ Naan kalin ki ɔo ken ting daayum zere,
naan inɲ gɔtn ken wɔɔrɔ,

debm an kaas jaay baa ceen ki se gots*.

Nam bii kalan aakin te eyo,

oo borse kic bo debm an kon kaakn naan se gots.

On jeege paac *'nookn rona,

oo an jeelin daayum naan bo debm taa go, *amin.

¹⁷ Gan jee nak dengen borse do naan ki se taadden oo j'onte magal rodege, oo j'onte kond dodege do nak denge tun tedga sum bo utu kut se. Gan j'aal maakege do Raa ki, naan ken edjeki nakge paac ute maraadinna taa naaje j'aki king ute maak-raapo. ¹⁸ Taadden kici oo k'ted bee jeege tu oo k'ted nakgen jiga se dena. K'ted jee kercelge oo nakdege se k'nigin ute jeege. ¹⁹ Bin se nakgen naade ted jeege tu se, aden toodn korbatn jiga oo ken 'kon kut eyo. Oo naan ki se naade utu kon kaajn ken mala mala.

²⁰ Timote goonuma, naabm ken Raa edisin se boobin jiga. Maakn taarge tun ren ren ken toom Raa ey se, onte kol taari maak ki oo maakn jeege tun metingen ted rode aan go naade bo jeel nakge kalin ki se, ood doi rode ki.

²¹ Taa jeel nakdegen ese sum bo maake ki se jee metingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic bo resnga naatn.

On Raa asen tedn beena.

---

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanɨn Timote ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanɨn Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ək deɨn Pəl ken kaam mɔɔtn. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), ɔɔ deɨn jeege rɛsinga (kon 1.15; 4.10-16), ɔɔ naan jeele ɔɔpinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se 6o naan taad Timote ki, debm naade tɛdo naaba tele, ken naan jen aan gɔɔ goon maakin se taadɨn ɔɔ n'ing lapia. Maktubm ken Pəl raanɨn Timote ki se, taad mɛtn taar kingina, gen naabina, ɔɔ gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan ɔno taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Ɔo naan taad taar ken naan deɨ Timote. Pəl deɨ Timote ɔɔ eɨn kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadɨn ɔɔ taar Raa se n'taadɨn ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kɔnd te ronɔ ɔɔ n'ɔnte king naajɨn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bɔlɔtn king Pəl jiga se. Nakɨ jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tɛdɨn ute doobina. Naan taadɨn ɔɔ, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔɔ taargen ken k'lee dooy jeege mɛt ki ey se le, naan taad tɔɔk metin toodn tal. Ɔo Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔɔ taa jeege 'tɛdɨn nakɨn ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raanɨn tɔɔsinɨ Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl 6o m'raanɨn maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔɔ ken *Raa maakin jen ro ki. Naan 6o ɔlumo taa m'baa taadɨn jeege tu taar kaajɨn ken naan taadga taad ɔɔ utu 'kɛdn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanɨn naai Timote ki, goon maak-jema: ɔn Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi tɛdn beede, ai kɛɛɨn doi ki ɔɔ ai kɛdn lapia.

Pəl tɔɔm Raa taa Timote

(2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'tɔɔm Raa ken maam m'lee m'tɛdɨn naabin ute maakɨn kalaɨn aan gɔɔ gen ɔugungen lee tɛdo do dɔkin se. Nɔɔɔ katara, ken maam jaay m'baan 6aa keeme se, daayum maam m'tɔnd metin taa naai Timote. ⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai 6aa kaakɨn ute kaamum jaay 6o, maakum 'raapo. ⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakɨn bin se ɔugi mend Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay 6o koi Enis kic 6o aalo maakin bin kici ɔɔ ɔɔrse maam jeel maakum ki, naai kic 6o aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pəl eɨ kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se 6o m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa eɨsinɨ gen tɛda se, kaad ken maam m'ɔndo jim doi ki. Ɔo naabm se ɔnte 'dirigina. ⁷ Taa Nirl ken Raa eɨjekiro se ajeki tɛdn j'aki ɔɔer eyo, num *Nirl Raa se, eɨjekɨ gaab-tɔɔgɔ, maak-je do jeege tu ɔɔ tɛdjeki k'ɔɔb j'ɔkki rojege. ⁸ Taa

naan se 60 anten tedn sokonɔ gen tedn saadn Meljege; ɔ anten tedn sokonɔ taa maam ken j'okum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute ɔɔgɛn Raa ken efi se. ⁹ Raa se naan 60 debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tedn jee naange. Num naan tedn naan se taa naajege 60 k'tedkiroga ted nakɛn jig eyo, num taa beɛn ken naan mala maakɛn jen ro ki. Ɔ beɛ ese se, naan tedn ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey ɔɔɔɔ, ¹⁰ ɔ ɔɔɔɔ, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se baado sum se, beɛn se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ɔk ɔɔgɔ do yo ki, ɔ yo se naan tedga aan gɔɔ nakɛn ceɛ; ute Labarin Jiga se Isa baanoga te *kaajɛn gen daayum ken 'konɛn daar eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se 60, Raa tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa, debm wɔɔkɛn taariɛna ɔ debm dooy jeege. ¹² Taa naan se 60 maam m'utu m'dabar dabar rɔk se. Naɔ sokonɔ ɔɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se le, maam m'jeeliɛna ɔ naan ɔk ɔɔgɛn ken 'bɔɔbm nakgen paacɛn ken naan onumsin kaam jim se bini 'kaan bii ken kaam mɔɔtn ken Raa utu 'konɛn ɔɔɔɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔ ute maak-je ken naai ɔk do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar meɛn ken maam m'dooyi se, 'baa te naan se. ¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'bɔɔbin maaki ki jiga. Ɔ *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacɛn ken taa naan Azi ki se, resumba. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ Ɔn Meljege 'tedn beɛn maakɛn 6ee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum edum kaay kaama ɔ ken maam maakɛn dangay ki se kic 60, naan sokonɔ ɔɔlin eyo taa maama. ¹⁷ Anum ken naan aan maakɛn geger ken *Rom ki sum se, naan jem wɔɔɔk wɔɔɔk bini jaay baa onuma. ¹⁸ Ɔn bii ken kaam mɔɔtn Raa konɛn ɔɔɔɔ do jeege tu se, Meljege Isa al-Masi an keɛɛn don ki naan Raa ki. Beɛ ken naan tedumo maakɛn geger ken eɛɛɛ ki paac se, nam jaay jeelin aan gɔɔ naai Timote se gɔɔ.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ɔk maaki ɔɔgɔ do beɛ ken doobm Isa al-Masi ki se. ² Ɔ taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun den se, taar se 'baa dooyin jeege tun 'booy kɔkɛn metin meɛ taa naade 'konɛn kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan gɔɔ asgar Isa al-Masi ken meɛ. ⁴ Asgar jaay je 'tol deb ken uunin se, naan ɔlin te nakgen jeege lee ted se ey sum. ⁵ Aak jee taange se: debm aan aanga te doobina ɔ aanga deet jaay 60, j'aalin aace*. ⁶ Debm aay kaamin kurs maakɛn-gotin se, ken maakɛn-got se jaay oojga num, naan 60 kɔsn nakin deete. ⁷ Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Ɔ Meljege ai tedn naai 'jeel kɔkɛn metn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

⁸ 'Saap do Isa *al-Masi ki: naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan se ooyga ɔ duro daan yoge tu ɔ keɛse 60 Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se 60, maam m'dabar bini, k'j'ok k'dɔokum aan gɔɔ debm ken tujga tuj dim. Naɔ taar *Raa se, j'an konɛn gaas eyo. ¹⁰ Taa naan se 60, maam m'ɛerk nakge paac taa jee ken Raa beɛr

* 2:5 Kaal aacɛn ara se je taadn ute laatin toom ken j'onɛn don ki.

təəddenga təəf do dəkiŋ se, taa naade kic 'kəŋ kaaja ute doobm Isa al-Masi
 əə 'kəŋ *nookŋ gen daayum.

11 'Booyo! Taargen ese se taargen met ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naan se,
 j'utu j'aki kəŋ kaaja te naan kici;

12 ken naajege jaay k'dabarki ute naan se,
 j'utu j'aki ɓaa kəsn gaara te naan kici.

Ken naajege jaay k'baatinkiga se,
 naan kic ajeki baat naajege kici;

13 ken naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,
 naan se, daayum tuj ɔrmiŋ eyo,
 taa naan se 'kəŋ baatn roŋ eyo.

Debm tɛdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

14 Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taadden ute tɔəgi
 paac: j'ɔnte tɛdn dɛkɛŋɛ do taarge tun mɛtiŋge se. Taa naajŋ taara se nakŋ
 cɛrɛ əə 'kutn jee ken lee booyiŋ se. 15 Aay kaami, naan Raa ki se 'tɛf debm
 mɛcŋ ken 'tɔal Raa ki, əə tɛf aan gɔə debm tɛdn naabm ken ək səkəŋ eyo
 ken taaf taar Raa met ki ute doobiŋa naan jeege tu. 16 Ɔəf doi do taarge
 tun jeege lee ul rɛŋ rɛŋ jaay rɛsn ute doobm Raa se. Taa jeegen lee tɛdn
 naan ese se, naade daayum tɛf *kusina ɓaa ute naande. 17 Taar naade
 se aan gɔə du ken ɔŋ eep eyo əə əs ɓaa ute naaniŋa. Imɛnɛ ute Piletəs se,
 mɛtn jee se kici. 18 Jee se rɛsŋga ute taar met ki. Ɔə naade taaf jeege tu
 əə: kaadn ken Raa utu dur jeegen ooyga kooy se, deelga. Bin ɓo jee utu
 aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici. 19 Num
 gan metn taar ken Raa uuno metiŋ se, utu iŋg gətiŋ ki tak; naan se tec aan
 gɔə kuun mɛtn ɓee ken k'raaniŋ ro ki j'əə: «Mɛljege Raa se, jeel jeenge» əə
 «Debm jaay taadga əə naan gen Mɛljege se, ŋ'əəf doŋ ro kusiŋ ki.»

20 Debm maal ək ɓee magal se maakŋ ɓeen ki se, ək nakgen k'daapde ute
 daab əə te pudda sum eyo. Num maak ki se ək nakgen j'əəbde te nɛŋjɛ əə
 kengen kaagge ɓo k'cəəc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'əədde ute ɓiŋ
 ɓiŋa əə kengen mɛtiŋge se, ken k'lee k'tɛdn naaba ɓii-raa. 21 Bin num
 debm ken əədgə doŋ ro kusiŋ ki əə tɛf roŋ *salal se, naan tɛdga aan gɔə
 nakŋ jiga, ken meliŋ əədiŋ ute ɓiŋ ɓiŋa. Ute naan se naan tɛdn naabgen
 jiga ken meliŋ maakiŋ jen ro ki.

Debm tɛdn naabm Mɛljege

22 Anum nakŋ *kusiŋ ken gaan kədgə maakde je se, naai iik ro ki dəkə.
 Num 'je nakŋ te doobiŋa, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege əə daan
 jeege tun lee eem Mɛljege ute maakŋ kalan se, naai iŋg te tɔəse ute naade.
 23 Bin num, ɓɛrɛ, ɔnte kəl doi do naajŋ taarge tun rɛŋ rɛŋ gen jee dərɪge se.
 Taa naai 'jeele, naajŋ taargen bin se, lee ɓaano ɓaa ute mooyo. 24 'Jeele
 debm tɛdn naabm Mɛljege se, 'kəŋ mooy te jeege eyo. Num naan 'tɛdn
 debm je jeege paac, jeel dooy jeege əə sɛrkŋ jee naajŋ taarge. 25 Jee ken lee
 naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum ɓo, daan Raa utu aden
 tɛrl maakde əə naade utu 'jeel taar met ki, 26 əə naade 'tɛrl 'tɛdn jee mɛtɛkge
 əə adɛ kəŋ teecŋ maakiŋ j' *Bubm sitange tun ken ey num təkdgə tək ɓulu
 gen tɛdn maakiŋa.

3

Biigen kaam mɔɔtn se utu 'tɛdn ɔɔŋɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn se, jeege kingde utu aden tɛdn ɔɔŋɔ. ² Taa biigen kaam mɔɔtn se, jeege 'tɛdn jee nakɔɔŋge, 'je gurs, 'tɛdn jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajɲ *Raa ɔɔ 'tookɲ taar kenɔdege ute bubdege eyo. Jee se, bɛɛ ken k'tɛdden se kic ɔɔ naade jeele eyo. Nakɲ ken jee Raage aaliɲ maak ki se, naade uum aaliɲ naan ki; ³ naade se ken 'tɛdn *kusiɲa jeege tu kic ɔɔ alden dim eyo, ɛɛj do jeege tu eyo, 'tɛdn jee kɔɔdn jeege, naade ɔɲ bɔɔb ɔk rode eyo, tɛdn kusiɲ jeege tu kic ɔɔ maakde raap sakan, ɔɔ nakɲ bɛɛ tap ɔɔ, naade je eyo; ⁴ naade je kudɲ gɔɔ jeege, 'tɛdn jee maak-targe, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakɲ daa rode ɔɔ je se, naade jen cir Raa. ⁵ Deere, naade se, ken aakde num 'deekɲ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɔŋɔ, num naade se, tɔɔgɲ Raa tap ɔɔ, naade ɔɔd undiɲ naata. Anum jee se, naai ɔɔd doi rode ki dɔkɔ. ⁶ Maakde ki se, jee mɛtinge lee goonɲ ɔɔa ɔɔe mɛndge tun ɔk tɔɔgɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasiɲ do rode ki eyo, ɔɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo ken alden maakɲ kusiɲ ki. Jee se lee dɛrlde taa aden kɔkɲ kaam jide. ⁷ Mɛndgen se je ɔɔ 'dooy jeele taar met ki, nabo naade ɔɲ booy ɔkiɲ eyo. ⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookɲ taar *Musa se, jee se kic ɔɔ baate tookɲ taar met ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakɲ ken naade ɔɔ aal do Isa ki se kic ɔɔ, cɛɛ sum. ⁹ Anum naabde se 'kɔɲ ɔɔa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl dɛj Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰ Naai Timote se uunga bɔɔɔtuma maakɲ dooy ken maam lee dooy jeege se, kinguma, nakgen ken maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum ken deere, maak-je ken maam m'ok do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹ dubar ken jeege lee dabaruma ɔɔ dubar ken maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakɲ ken jeege tɛdumo dom ki maakɲ gɛgɛr ken Antioxn ken taa naan Pizidi ki, ute kengen maakɲ gɛgɛrge tun Ikonioɲm ute ken Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarumga den aak eyo. Ganɲ Mɛljege ɔɔdumoga doma maakɲ nakge tun se paac. ¹² Anum 'booyo! Jee paacɲ ken je kɔkɲ doobm Isa *al-Masi ɔɔŋ se, naade se jeege utu aden lee dabara. ¹³ Anum jee *kusiɲge ute jee kɔrdge se ɛ, utu 'tɛdn kusiɲ 'ɔɔa ute naande. Naade utu 'dɛrl jeege ɔɔ naade kic jeege utu aden dɛrl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar ken jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔɔ aal maaki do ki se, ɔkiɲ tɔɔgɔ. Taa jeege dooyio taar se jaay naai 'took do ki se ɛ, naai kic 'jeelde. ¹⁵ Deere, gɔtn naai iin baatiki tap ɔɔ, naai 'jeel taargen salal ken k'raanɲnoga raanɲ maakɲ Kitap ki ɔɔ taargen se ɔɔ ɔk tɔɔgɔ ken ai tɛdi naai 'jeel taara ken ai kaaja ute kaal maaki ken naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶ Booyo: Kitapm Raa se kɛse Raa mala ɔɔ ken ɔɔ jeege raanɲno. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔɔ taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se ɛ, naan taad took metiɲ tood tal. ɔɔ Kitapm Raa se ɔɔnd jeege do doob ki ɔɔ taa jeege 'tɛdn nakɲ ute doobiɲa naan Raa ki. ¹⁷ Bin jaay ɔɔ, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kɔɲ daapm roɲa ɔɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

* 3:8 Do dakiɲ se, Janez ute Jambrez se jee ken lee ooj rode gen dɛrl jeege taa naan Masar ki.

4

'Taad Taar *Raa jeege tu

¹ 'Booy m'ai taada: naan Raa ki ð naan Isa *al-Masi ken ade ðaa kɔŋn bɔɔɔ do jeege tun zεεε ð do jeege tun ooyga kooy se, ð naan ken ade ðaa aan gɔɔ gaarge, m'ð: ² 'wɔɔk Taar Raa jeege tu ken maakŋ gɔt ken jiga ey le ðŋn kic ɔ, aay kaami. Ken naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde ð 'mooyde. ³ Taa kaadŋn utu 'kaan se, taar met ki se, jeege je aŋ booy ey sum, num naade je ɔ 'tedn nakŋ ken maakde jea. Taa naan se ɔ naade 'lee ðaa gɔtn jee dooyge tun den ken aden taadn taar ken aden kedn maak-raapo. ⁴ Taargen met ki se, naade 'je aŋ booy eyo. Naɔ naade je ɔ 'booy taargen rɛŋ rɛŋ se. ⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai iŋg do meteki ki. Ken dubar aanga doi ki kic ɔ, aay kaami serkiŋa, aan gɔɔ debm ken lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. ɔ naabi se, 'tedn nanŋn ute doobiŋa.

⁶ Anum maam Pɔl se le, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔɔlumga *serke Raa ki. ɔ bii kooyum le ðɔpɔga gɔɔɔ. ⁷ Maam se m'tedoga ted bɔɔr jet. ɔ maam m'aan m'aanga ute doobiŋa gɔtn kaan ki ð m'boobga jiga doobm al-Masi. ⁸ Bɔrse se, nakŋ kaal aacŋn ute doobin* ken Raa amsiŋ ked se te booyum maakŋ raa ki. Kεse Meljegen debm daan ken utu kɔŋn bɔɔɔ do jeege tu se ɔ amsiŋ kedn bii ken se. ɔ naan am kedn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kedn jeege tun paacŋ jeŋa ð utu iŋg aak kaamiŋ bii ken naan utu ade ðaa se.

Pɔl ed labariŋ Timote ki ð dejiŋa

⁹ Bin se, aay kaami 'ðaadɔ ŋum keske. ¹⁰ Taa Demas le rεsumga, iŋ ðaaga geger ken Tesalonik ki taa naan uunga nakŋ *dunia ɔ ciri. Kresen se, j'ɔliŋ ðaaga taa naan Galat ki ð Tit kic ɔ j'ɔliŋ ðaaga taa naan Dalmati ki. ¹¹ ɔɔp Luk kaliŋ ki sum ɔ te maama. Ken naai 'ðaadɔ ðaa num, Mark se 'ðaaamsiŋo, taa naan se utu am noogŋ maakŋ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'ɔliŋ ðaaga maakŋ geger ken Epez ki. ¹³ Ken 'ðaaakiro ðaa se, uunumo kal kuulum magal se ken maam m'ɔniŋo maakŋ geger Troas ki gɔtn Karpos ki se. ɔ 'tɔs 'ðaaamo ute kitapge ð ken maam jeŋ tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴ Kɔd-kɔrdn-tɔɔl ken ron Aleksander se, tedumoga *kusiŋ aak eyo. Nakŋ naan ted se, Meljege utu ansiŋ terl don ki. ¹⁵ Naai kic ɔnd kɔnd te gaabm se, taa do taar ken naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad ken deet deetn gɔtn kɔŋn bɔɔr ki jaay, maam m'taad taargen am naakŋ kɔɔdn dom se, nam tap ɔ ðaa te metum ki eyo. Jeege paac rεsumo. Taa nakŋ naade ted se, ŋ Raa ŋte kɔkdesiŋ ðŋɔ. ¹⁷ Naɔ Meljege mala se utu te maama ð naan edumga tɔɔgɔ bin ɔ maam m'taadga taariŋ jeege tu ute maraadiŋa ð taar Raa se, jeege ken Yaudge ey se kic ɔ paac booyga. ɔ Meljege se le, aajumga taar tupiy ki. ¹⁸ Meljege se, maakŋ gɔt ken ðŋɔ paac se utu am kɔɔdn doma ð am kaaja taa ansum ðaa maakŋ gaariŋ ken maakŋ raa ki. ɔŋ daayum daayum Meljege se, jeege aŋ *nooko. *Amin!

Pɔl naŋ taariŋa ð raan ɔl tɔɔsiŋ kaam mɔɔtn

¹⁹ 'Ted tɔɔse Priska ute Akilas ki ð 'ted tɔɔse jeege tun maakŋ ɔee Onezipor ki kici. ²⁰ Erast se ɔɔpoga maakŋ geger ken Korint ki ð Tropim le, maam m'ɔniŋoga maakŋ geger ken Mile ki, taa naan kɔɔŋɔ. ²¹ Kor kaadn

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

kuulu 'kaan se, 'naar 'ḡaado ḡuma. Ebul, Pudān, Linus, ḡenaā mēnd Klōdia ute ḡenaage paac tēdi tōose. ²² Ḳḡ Mēljege se 'tēdn ute naai. Ḳo ḡḡ naan asen tēdn bēēḡ naase ki paac.

Maktubm ken Pəl raanɨn Tit ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanɨn Tit ki

Tit se, lee tɛdoga naaba tele ute Pəl. Kaad ken Pəl jaay jee Kɔrint ki 6aa tɛdɨn kingɨn ɔn se, Tit se tɛdoga tɛdɨn naabm mɛc. Kaad ken Pəl jaay raanɨn maktub ese se, Tit utu taa naan Kɛt ki. Ɔ taa naan Kɛt se, maane gurug ɔlɨn daan ki. Gɔtn ese se naan noog jee al-Masige gen tɔnd daapm naabdege. Pəl raan Tit ki se ɔ taadɨn doobm ken naan 'bɛɛr tɔɔdn jeegen ken 'tɛdn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan deɨn ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanɨn ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɛge ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ɛd ron sɛrke se taa 'kɔɔdn do jikilimge paac maakɨn kusɨn ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tɛdga kiji se, ɨng do taar ken se. Kaad ken Pəl raan maktubgen di Timote ki ute ken naan raan Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kɔn 6aa bɔrse eyo. Bin 6o naade 'dooy king ken adɛn noogo gen ting 6aa ute naande.

Pəl raan ɔl tɔɔse Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pəl 6o m'raanɨ maktubm se, maam ken bul *Raa ɔɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔdo m'aden tɛdn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa mɛt ki, ken taad ɔɔ naade ɔk taar Raa se ɔnɔ. ² Taa naade kɔnd dode gen kɔn *kaajɨn gen daayum. Mɛtn taar kaajɨn ese se kɛse Raa mala 6o taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey bɔrtɔ ɔɔ Raa ɛ naan taad taar-kɔɔb eyo. ³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad mɛtn taar kaajɨn se jeege tu, taar se 6o ken naan ɛdumsɨn kaam jima. Kɛse 6o taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔɔ m'taadɨn jeege tu. ⁴ Tit maam m'raanɨ maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Babu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ɔɔ ai kɛdn lapia.

Naabm gen Tit daan jee Raage tun Kɛt ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnɨo Kɛt ki se, taa naai 'tɔnd daapm naabm ken maam m'ɔnɨo doob ki se ɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakɨn gɛgɛrge tun taa naan Kɛt ki aan gɔɔ ken maam m'taadɨo se. ⁶ Debm ken naai an bɛɛr kɔnd se, debm ken ɔk taar dɨm ron ki eyo ɔɔ mɛndɨn kalan sum. Genɨnge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔ taargen jig eyo se k'taaddɛn rode ki eyo ɔɔ naade se jee booy uun taara. ⁷ Aan gɔɔ Raa ɛdɨnga naaba gen kaakɨn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdn debm ɔk taar dɨm ron ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdn debm ken ɔ taar naan taadga sum 6o 'tɛdn mɛt ki, ɔnte tɛdn debm maak-taara, ɔnte tɛdn debm aay tɔtɔ dɛna ɔɔ ɔnte tɛdn debm kɔnd naapa ute jeege. Ɔnte tɛdn debm kɔsn gurs jeege cɛɛ. ⁸ Gan debm bin se 'tɛdn debm kɔkɨn mɛrtge, debm je tɛdn nakɨn jiga, debm ɨng do mɛtɛkiɨn ki, ɔ tɛd nakge ute doobɨna, debm *salal, debm bɔɔb ɔk ronɔ. ⁹ Labar Jigan gen Isa al-Masi se naan aal maakiɨn do ki paac, kɛse 6o taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. Ɔ taar se 6o ken an tɔɔngɨ maakiɨna ɔɔ an deɨn jeege ute taar Raa jigan ese ɔ taadɨn jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔ nakɨn naade tɛd se mɛt ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo

¹⁰ Taa jeege deŋa baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se bo ken derl jeege do dooyde ute taardegen ren ren se cir paac paac. ¹¹ Ŏnte kon jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ol jeegen maakŋ beege tun metin se uun taarden ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy jeege se le, lee on kon jeege ceɛɛ. ¹² Do dokinŋ maakŋ jeege tun Kret ki se, deb kalan debm jeel-taara deek do:

«Jee Kret ki se naade se paac jee taar-kooŋge, naade se ing aan goo daagen naatn, naade se jee kaar-naabge do dooden bo koso sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Kret ki se met ki, ken bin se naai 'mooyde makonŋ taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi ken salal se. ¹⁴ J'onte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakŋ jikilimge naade lee taad gen tɛda. Kɛse bo ken on onde naade on uun taar Isa al-Masi ken met ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gaŋ jee tɛd nakŋ *kusiŋa do baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakŋ salal naande ki se, goto. Naade ing bo gen saapm do nakge tun jig eyo naade tɛd kusiŋ kic sokonŋ tɔalde eyo. ¹⁶ Jee se tɛd rode naan jeege tu aan goo naade bo jeel Raa, gaŋ nakŋ naade tɛd se tec gen Raa eyo. Nakŋ naade tɛd se jeege aakdenga kic bo jede eyo, naade baate tookŋ taar Raa, do nakŋ beɛ tap bo naade on tɛd eyo.

2

Pɔl deŋ Tit taa jeegen goolga goolo, gaan kɔdge ute bulge
(1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Gaŋ naai se, 'dooy jeege ute taargen ken baa ute taar Isa *al-Masi ken salal se. ² Do taad gaab-goolge tu se do k'boob rode, k'tɛd jeege aden kaal maak ki, k'j'ing do metekdege tu, j'ok taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac do do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mend-goolge se kic bo taadden k'tɛdn nakŋ ken tɔol *Raa ki, j'onte kooŋdn jeege j'onte tɛdn mend kaayge num k'dooy jeege gen tɛdn nakgen beɛ. ⁴ K'dejn mendgen seem se naja kic bo je gaabiŋa ute geniŋge, ⁵ k'j'ing do metekdege tu do k'boob j'ok rode beɛ k'tɛd mend king beege, k'tɛd mendgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kon taadn ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ Do gaan kɔdge se kic bo deŋde j'ing do metekde ki, ⁷ do nakge tun baa se paac. Naai mala 'tɛdn nakgen jiga ken jeege aakga kic num 'kuun boloti. Ken dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen ken met ki ken jeege kon taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se sokonŋ aden tɔol taa naade on te taar dim kusiŋ jaay gen taadn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu do daayum k'sook meldege tu do nakge tun k'tɛdn paac. K'tɛd nakgen 'raapm maakŋ meldege do j'onte naajŋ taara ute naade. ¹⁰ J'onte boogŋ dim meldege do daayum j'onte tujŋ ormdege ute meldege. Ken naade jaay k'tɛd naan se, 'kol jeege paac kaal taar Raa Mel Kaajjege se maak ki.

Raa tɛd beɛŋ jeege tu

(Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga beɛŋa, beɛŋ se bo ken aaj jeege paac. ¹² Beɛŋ se, dooyjeki taa j'aki kon nakgen jig eyo naaniŋ ki do j'aki kon gen don nakgen

jee jeel Raa mal eyo lee dɔŋ se kici. Bin se j'aki kɔŋ king do naan ken ara ki se, j'aki bɔɔbm kɔŋ rojege, j'aki tɛdn nakgen ute doobiŋa ɔ j'aki kɔŋ taar Raa se ɔŋɔ, ¹³ j'aki kaakŋ kaam bii ken Isa *al-Masi ade ɔaa, naan ɔo debm naaje j'ɔndki dojege doŋ ki. Naan ɔo Raa magal Debm Kaaja ɔo debm tɔɔgɔ. ¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala ɔo ŋ roŋ ooy taa naajege taa ajeki dugŋ dojege maakŋ *kusin ki. ɔo naan tugjeki kusinjege se, taa j'aki tɛdn jee naangen mala mala, jee daayum maakde raap sakan gen tɛdn nakgen jiga naanin ki.

¹⁵ Kɛse ɔo taar ken naai an dooy jeege, an deje ɔo an mooy jeege ute tɔɔgi. ɔo naai se nam ɔnten kaaki aan gɔo debm cɛɛ.

3

Jee Raage tap ɔo di daan jeege tun jeel *Raa mal ey se

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se ɔo gaaringe ute tɔɔgge se k'sookden, ɔo k'tookden taarde ɔo k'daap rode gen tɛdn bɛɛ jeege tu. ² J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajege kic ɔo do dɔkin se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. ɔo naaje j'iigkiroga kiigi ɔo j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki ɔo gen tɛdn nakgen *kusina ɔo k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo ɔo naajege kic k'jeki naap eyo. ⁴ Gan kaadin jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bɛɛŋa ɔo naan se je jikilimge paac, ⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakŋ doobiŋ ki ɔo naan aajjeki eyo, num gan naan aak ɛɛjjeke kɛɛj ɔo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusinjege, ɔo tɛdjeki j'oojjekiga kiji ɔo tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadin se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bɛɛŋ se tɛdjekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobiŋ naanin ki gen kɔŋ *kaajŋ gen daayum ken j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raani se taar mɛt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bɛɛ. Kɛse ɔo taar ken jiga ken 'noogŋ jeege paac.

⁹ Num gan ɔnte lee je gɔtn naajŋ taargen rɛŋ rɛŋ, ɔnte tuun mɛtjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajŋ taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛŋ rɛŋ ken ɔŋ noog nam eyo. ¹⁰ Debm jaay naai aakin gaan gaan jee Raage te naapa se, ɔaa taadin ɔo ŋ'ɔnte tɛdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ter ɔaa taad dɔolin kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔɔd doi dɔkɔ roŋ ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se rɛsŋga ute doobm Raa, ɔo te kusin naan lee tɛd ɔŋ ey se, naan malin ɔo ɔj bɔɔrɔ doŋ ki.

*Pɔl tɛd tɔɔsɛ jee Raage tun Krɛt ki
(1Kɔr 16.20-24)*

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakde ki se debm kalan ai ɔaa noogo. Ken debm kalan jaay ɔaa aan ɔniga naane num, naai aay kaami 'ɔaadɔ ɔjum Nikopoli ki. Taa maam m'je ɔaa king kaadn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas ken jeel mɛtn taar kɔŋ bɔɔrɔ ute Apɔlɔs jaay ɔaa ɔaa merte se aakden dode ki ɔnten kɔŋ dim aden baata. ¹⁴ ɔŋ genaaajegen doobm *al-Masi ki se kic ɔo dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogŋ jeege ken, bɛɛki

num, j'aden noog se. Bin se kaal maakŋ naade aal do Raa ki se kŋ noogŋ jeege.

¹⁵ Jeegen paacŋ ute maam gŋtn ara se tedi tŋse. Ōŋ naai kic ted tŋse gnaajege tun doobm al-Masi ken Kret ki, naaden ken jeje ki se.

Ōŋ Raa asen tedi bεεŋ paacki.

Maktubm ken Pəl raanɪn Pilemon ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm ken Pəl raanɪn Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gətɪna. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ɔ naan se maakɪ jee al-Masige tun maakɪ gɛgɛr ken Kɔls ki. Ɔ naan se mɛdn Pəl. Naan ɔk bulu kalan k'danɪn Onezim ken iin aano gətɪn ki. Ken nakɪ ɔl jaay Pəl doodo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaaf ken se Pəl dangay ki. Naɔ Onezim se, naan kic ɔaa took aal maakin do Isa ki. Pəl uun doa je an kəl gətn mɛlin ki. Naan raan maktubm se je taa mɛlin an kəkin aan gɔɔ bul ey sum, num aan gɔɔ gɛnaa doobm al-Masi ki. Kaaf ken naane se bul aanga jaay j'okɪnga se, k'tɛdn ɔnɔ. Maakɪ maktubin ki se Pəl taadin te ute taa tɔɔg eyo num taar urlu. Ɔ naan ɛ gaasiɪ te gɛn kəkɪ Onezim aan gɔɔ bulin eyo. Naɔ naan taaf Pilemon ki ɔ n'saapa ɔ taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ɔ maak-je al-Masi se ɛd kɪng kiji ɔ kɪng jeege ute naapa se kic ɔo, naan terlin kiji.

*Pəl ute Timote raan ɔl tɔɔse Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

¹ Maktubm se maam Pəl ɔo m'raanɪ maam ken j'okum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te gɛnaaje Timote se k'tɛdi tɔɔse. Naai ken mɛdn doje ɔ debm tɛdn naabm Isa al-Masi gɔɔ naaje. ² Naaje k'tɛd tɔɔse gɛnaaje ken mɛnda Apia ɔ k'tɛd tɔɔse Arsip ki ken tɛd naaba ute naaje tele aan gɔɔ asgar cɛɛje ki gɛn kudn ɔɔɔ. Ɔ k'tɛd tɔɔse *egliz ken lee tus ɔei ki se kici. ³ Ɔn Bubjege *Raa ɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapi.

Pəl tɔɔm Raa taa maak-je Pilemon ɔk do jee Raage tu

⁴ M'tɔɔm Raa ɔ daayum ken maam jaay m'ɔaa keem Raa se m'saap do naai ki, ⁵ taa maam booy jeege lee ɔɔs maan gɛn kaal maaki ken naai aal do Meljege tu Isa *al-Masi ki ɔ ute maak-jei ken naai ɔk do jee Raage tu paac se. ⁶ Maam m'tɔnd mɛtn Raa ɔn kaal maakɪ ken tumjeki kalan se tɛdn tɔɔɔ, kɛse ɔo ken taadn jeege tu bɛɛ ken naaje j'okki ute Isa al-Masi. ⁷ Gɛnaama, maak-jei ken naai ɔk do jee Raage tu se raapunga maakuma ɔ ɛdumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se sɛdɛnga maakde den aak eyo.

*Pəl tɔnd mɛtn Pilemon ɔ n'ɔk Onezim se jiga
(Kɔl 4.7-9; 1Kɔr 13.4-7)*

⁸ Taa di naai 'jeele ey num ken m'dɔɔk ute Isa *al-Masi se maam m'ɔk doobm ken m'ai taadn naabm ken naai tɛda, naɔ maam m'je tɛdn naan se eyo. ⁹ Taa naaje k'je naapa se ɔo ken maam m'je tɔnd mɛti se. Kɛse ɔo maam Pəl ken gaab-gɔɔl j'okum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰ maam m'tɔnd mɛti gɛn Onezim* ken maam tɛdn tɛdga aan gɔɔ goonum mala maakɪ dangay ki ara. ¹¹ Do dɔkin se naan debm ɔn noogi te eyo, gan ɔorse se naan tɛdga debm ken ajenki kɔn noogo maam m'utu naai se.

¹² Ɔorse maam terl m'ɔli Onezim gəti ki, naan ken tɛdga debm kɔn maakuma. ¹³ Ey num m'je m'an gaasiɪ ute maam maakɪ dangay ki ken

* **1:10** Onezim ute taar Grɛk se je deekɪ ɔ: debm 'kɔn tɛdn dɪm.

j'okum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Bεeki num, naai 6o am noogo ganj maam m'okinga naan 6o goo naai ki. ¹⁴ Na6o 6orse maam m'je m'an gaasiñ ey se, taa maam m'tond te meti ey 6ort6. Taa maam m'je naabm naai am ted se ute taa t6og eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan 6nio gen bii kandum se, taa naan jaay 6k terl 6aa 6njiga num 6aa ting te naai gen daayum. ¹⁶ 6o 6orse se naan aan g6o bul ey sum, ganj 6orse naan tedga bεε cir bulu taa naan tedga gena kεn 66ñ maaka. Maam se m'jeña na6o naai se an je den cir daala; taa naan kic debkilimi 6o tedga gena doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Ken naai jaay aakum aan g6o genaai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se 6kiñ aan g6o kεn naai 6kum maam mala. ¹⁸ Ken naan jaay tujiga dim l6 ai k6gñ dim kic 6o, 6ñ maam 6o m'aisiñ k6g6. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn ara se, maam mala 6o m'raanisiñ ute jima: maam m'aisiñ k6g6. Num ganj 6nte tedi dirigi taa Meljege se naai kic maam m'6k sεε doi ki. Sεε maam m'taadn se naai mala. ²⁰ Ken bin num genaama, taa Meljege naaje k'tedkiga kalan se naabm se 'tedumsina, aan g6o naaje te Isa al-Masi k'tedkiga kalan se 'raapum maakuma. ²¹ Nakñ maam m'raanji se m'jeeliñ maakum ki naai se an k6ñ teda. 6o m'jeele nakñ maam m'tond meti se naai an k6ñ tedn cir naan se.

²² 'Daapum 66tn m'an 6aa tood6 66ti ki kici. Taa keem Raa kεn naase 'lee eemki se, maam m'6nd dom do ki. Taa bii kalan m'utu m'asen 6aa k6ñ6.

P6l ute medinge ted t66se Pilemon ki

²³ Epapras kεn j'okiñ dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tedi t66se. ²⁴ 6o Mark, Aristark, Demas, Luk naaden kεn ted naaba ute maam kalan se kic tedi t66se.

²⁵ 6ñ Meljege Isa al-Masi asen tedn bεεña.

Maktubm gen Ebrege Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Ebrege

Maktubm gen *Ebrege se debm ken raanɪn se, k'taad te ron eyo ɔ jee ken k'raanɪn maktubm se kic ɓo k'jeelde eyo. Debm ken raanɔ maktubm ara se, naan jeel ɔk Kitapm gen Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɪn se jiga. Jee al-Masigen naan raanɪn maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen gɔtn ese se, jaay nakgen ɔn lee aan doɔde ki se tedden maakde tuju ɔ kaal maakden mɛtn-jiki se kic ɓo ɓaa urlga. ɔ jee mɛtinge se, jenoga ɛsn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raanɔde se, je aden kɛdn kaay kaama. Ute doobm al-Masi ken Raa ɔliɔ se ɔl jikilimge taarde ɓaa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa ɔ naan se Raa mala mala. ɔ naan ɓaado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy ken naan ooy se aan gɔɔ jikilimgen lee ooy se, kusiɪn ken ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se, tɔɔgiɪn se naan tedɪnga tedga gɔtɔ (kon 2.14). Ute bɛɛ ken al-Masi ted se ɓo, jee took aal maakde don ki se 'kɔn ɓaa ɛɛsn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook ɓaaga bini aanga gɔtn Raa ki ɔ naan ɓo Raa ɔndinga tedga magal debm tedn serke Raa ki gen jee ken took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan gɔɔ magal gen jee tedn serke Raa ki do dɔkiɪn se eyo taa naan se tiɪng gen daayum. Maakɪ Kitapm ken Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɪn se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee tɔɔl mooso taa Raa aden tɔɔl kusiɪnde. Num gan al-Masi se ɛd ron serke taa kusiɪn jeege jɛ-kalan sum ɔ gen sɔrɔkiɪna. Taa naan se ɓo ɓɔrse jee al-Masige se inɪgga do doob ken kiji ɔ naade se 'kɔn tɛrl ute mɛtde ey sum. Bin ɓo kaal maakɪ gen jee do dɔkiɪn se taaddesiɪn taa aden tedn saada (kon 11-12). Saadn ken naan taadden ese ɓo ken ɛdden kaay kaama maakɪ nakge tun ɔn ken aan doɔde ki ute nakɪ naam ken ɓɔrse aan doɔde ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Gooniɪna*

¹ Do dɔkiɪn se, Raa lee taado ɓugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se mɛt dena ɔ ute doobm jeege dena. ² Gan ɓɔrse se maakɪ ɓiige tun kaam mɔɔtn ara se, naan taadjekiga ute doobm Gooniɪna ɔ Gooniɪn se ɓo, naan bɛɛɛ ɔndiɪno ɔ ɛdɪnga nakge paac kaam jina. ɔ ute doobm Gooniɪn se ɓo naan aalo nakgen ɓaa se paac kici. ³ Goon ese se ɓo ken taad *nookɪ Raa ken wɔɔr gɔtɔ kelɪɪn ɔ naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan ken ɔk tɔɔgɔ se ɓo, nakgen ɓaa se paac naan tedde utu tiɪng gɔtde ki. Ken naan jaay tug *kusiɪn jikilimge aas sum se, naan ook ɓaa inɪg maakɪ raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kɔdn Raage*

⁴ Gooniɪn se, Raa ɔndinga raan do kɔdn Raage tu ɔ bin ɓo ro ken Raa ɛdɪn se, cir gen kɔdn Raage. ⁵ Taa ɓii kalan tap ɓo Raa taad te kɔdn ken gam eyo, ken an ɛeekɪ ɔ:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam ɓo m'Bubi.*

Ter daala kɔdn Raa ken gam tap ɓo Raa taadɪn te eyo, ken an ɛeekɪ ɔ:

Maam se m'tɛdn Bubi ɔ naai lɛ am 'tɛdn goonuma.†

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 ɔ 1Krk 17.13.

6 Num ter daala, kaad ken naan olo Goon paragin[†] do duni ki se, naan deek
 ɔɔ:

Ɔn kɔdumge paac keregɛn naanin ki. §

7 Gen kɔdɔnge se Raa taad ɔɔ:

Naade se jee tɛdn naabumge,

naade se tec aan gɔɔ kuulu ɔɔ aan gɔɔ rɔɔn poodo.*

8 Num gen Goonin ki se, Raa taadin ɔɔ:

Gaar naai Raa se tinj gen daayum,

ɔɔ jeeige se le, naai tɔɔdde ute doobm daan ki.

9 Naai le 'je nakɛn ute doobina

ɔɔ nakɛn *kusin se naai ɔɔd undin naatn.

Taa naan se bo Bubi Raa, naan ɔɔyiga uubu doi ki gen maak-raapo ken taad
 ɔɔ

naai se gaarge ɔɔ maakɛn parige tu se naai bo magal cirde.†

10 Ter Raa deekin daala ɔɔ:

Kese bo naai, Melje, do kupm met ki se naai aalo do naanɔ

ɔɔ maakɛn raa le naai tɛdin te jii.

11 Nakgen se paac utu 'tuju, gan naai se tinj gen daayum.

Deere, maakɛn raa ute do naanɔ se utu 'kooy koono aan gɔɔ kala.

12 Ɔɔ naai utu aden tudn aan gɔɔ kala

ɔɔ utu aden pelekɛn aan gɔɔ ken k'lee k'pelekɛn kalge se.

Num naai le 'terl roi eyo ɔɔ daayum daayum naai inɔ gɔti ki.‡

13 Ɔɔ taa gii kalan tap bo Raa taad te kɔdin ken gam eyo, ken an deekɛn ɔɔ:

'Baado inɔ do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tɛdn naai bo king dode ki. §

14 Kɔdn Raage se tap bo naade nanɔge? Naade se jee kaan naabm Raagen
 paacɛn j'ɔn j'aakden eyo, ɔɔ Raa ɔldenɔ se taa noonɔn jeegen ken Raa utu
 aden kaaja.

2

J'onten kuum kaalki taar *Raa se naanɔ ki

1 Taa naan se bo, taargen naajege k'booyinkiro se, j'ɔkinɔ ɔɔn cir daala,
 ey num sɔm j'aki kiinɔ doob ki. 2 K'jeelki taar ken *kɔdn Raage taado do
 dɔkin *Musa ki se, ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac ɔɔ jeegen jaay baate kuuno
 taar se lo baate king do ki se, jee bin se do *kusin ken naade tɛd se, Raa
 dabardenoga ute doobina. 3 Anum naajege se, k'booyinkiga taar naan
 ken aajjeki ɔɔ taar naan se le cir gen kɔdn Raagen taado Musa ki se. Bin
 num ken taar se jaay naajege k'juum j'aalinɔkiga naan ki num, naajege
 kic j'aki kɔn kaan kɔtn dubar ken se eyo. Metn taar kaajege se, Meljege
 Isa bo uuno metin taado deete ɔɔ jee ken booyo taarin naan taado se bo,
 taadjeki ɔɔ taaringe se, taargen met ki. 4 Ɔɔ Raa mala taadga tal ɔɔ taar
 ara se taar met ki ute doobm nakɛn kaakɛn jeele ɔɔ ute nakgen naan tɛdin
 deel doa, ɔɔ ute napar nakɛn-kɔɔbgen naan tɛda ɔɔ bin bo nanɔ nanɔ kic
 Raa ɛdinɔga *Nirl Salal aan gɔɔ ken naan maakinɔ jen ro ki.

Isa se naan Debm Kaajege

† 1:6 Isa se naan goon paragin kalan lak, gɔɔsin gɔto. § 1:6 Aak Dt 32.43 ɔɔ KKR 97.7. * 1:7
 Aak KKR 104.4. † 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28. § 1:13 Aak KKR 110.1.

⁵ Anum duni ken utu ade baa jaay ken naaje k'taadn metin borse se, 'kon tedn kaam ji *kondn Raage eyo. ⁶ Num maakn Kitap ki se, nam kalan taadga tal oo:

Debkilimi se tap bo naan nanja kaca jaay bo ken naai Raa saapm don ki, goon debkilimi se tap bo aas di jaay bo naai aakin don ki se?

⁷ Kaadn ken naai 'ted debkilimi oopo baata aas te kondn Raa ey se, cokoo sum. Ter naai bo *nookina oo 'magalin aan goo gaarge.

⁸ Nakgen paacn naai aaldeno se naai oninsinga kaam jin. *

Ken Raa jaay edinga nakge paac kaam jin se, ne dim jaay Raa edin te kaam jin ey se, godo. Nabo borse nakge se paac naajege j'aakinki ute kaamjege se aan goo ted te kaam jin ey borta. ⁹ Gan naajege j'aakki Isa se, kaad ken Raa tedino jaay naan on ron oopo baata aas te kondn Raage ey se, cokoo sum. Taa naan dabaro on ron ooy se, borse se, Raa nookinga oo magalinga aan goo gaarge. Bin bo ute beer Raa se, naan ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac oo bobbde ting gotde ki. Bin bo Raa je ano baa ute geninge dena taa 'kend maakn nookin ki. Taa dubar Isa on se bo, Raa tedin naan ted aas naabin ute doobina. Isa se naan bo debm taddalde gotn kaaj ki. ¹¹ Taa Isan ken debm tugn *kusin jeege ute jee ken naan tugde kusindege se, naade paac Bubde Raa kalan ese sum. Taa naan se bo ken Isa danje oo naade k'genaange se kic bo, sokon tolin eyo. ¹² Taa naan se bo Isa deek Raa ki oo:

Maam se m'utu m'taadn taa naai genaamge tu;

oo gotn ken jeeige jaay tusnga se, maam m'ai toom daande ki.†

¹³ Ter Isa taad daala oo:

Maam se m'utu m'kend maakum doi ki.‡

Ter naan taad daala oo:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa edumo se.§

¹⁴ Bin bo aan goo gaan jikilimge paac ok daa roa ute mooso se, naan kic bo ok daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin bo ute kooy Isa se, Iblisn, debm takn mind jeege, naan bo debm ken baano ute yo do jeege tu se, toogon naan ok se, Isa naninsinga tak. ¹⁵ Bin bo jeegen ting aan goo bulge taa naade beer yo ki se, naan aden kon kondn dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naan baado gen noogon kondn Raage eyo, num naan baado se gen noogon metjil *Abraamge. ¹⁷ Taa di naan ted ron debkilimi tec naajege genaange mala mala, bin bo naan ted *magal debm tedn serke Raa ki debm beer oo tuj ormin eyo gen tedn naabm Raa. Taa naan se bo naan edron *serke gen taal kusin jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naan dabaroga oo onoga nakn naama; taa naan se bo naan an kaasa gen naakn jeegen nakn naama aan dode ki.

3

Isa se naan cir *Musa

¹ Genaaamge, *Raa danseno taa aki tedn jee naange. Taa naan se bo ondkni saapse do Isa ki, naan bo debm kaan naabm Raa oo debm tedn serkn magal gen Raa. Naan bo okjeki taasa ute Raa oo do nakge tun se bo, naajege k'l'aalki maakjege do ki oo k'taadki naan jeege tu. ² Oo Isa se Raa beer ondin gen tedn naabina oo maakn naabin ki se naan tuj te ormin eyo, aan goo Musa ken tedo naaba maakn *Bee Raa ki paac jaay tuj te ormin ey se*. ³ Kese doobina ken Isa jaay *nookin eem cir gen Musa se

* 2:8 Aak KKR 8.5-7. † 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18.

* 3:2 Aak Nmb 12.7.

tec aan gɔɔ debm kɔbm ɓee ken k'nookiŋ cir ɓee ken naan ɔbo. ⁴ K'jeelki, ɓee tak ɓo ɔk mɛl kɔbiŋ kɔbiŋa, num mɛl kɔbm nakgen ɓaa se paac se, naan Raa. ⁵ Maakŋ 'Bee Raa ki paac se, Musa tɛdoga naaba tuj te ɔrmiŋ eyo ɔɔ naan tɛdo naabiŋ se aan gɔɔ debm tɛdn naaba gen taadŋ jeege tu nakŋ ken Raa utu adɛn taadŋ mɛtiŋ naan ki. ⁶ Num ganj *al-Masi se, naan Goono, Goon ken tuj te ɔrmiŋ eyo ɔɔ 'Bee Raa paac se Raa ɔŋiŋsiŋga kaam jiŋa. ɔɔ naajege se ɓo aan gɔɔ k'ɓee naana ken naajege jaay k'ɓeerki eyo ɔɔ j'ɔndki dojege doŋ ki ute maak-raapo se.

Raa 'kɛdn gɔtn tɔɔl maaka jeenge tu

⁷ 'Booyki taar ken *Nirl Salal taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

⁸ ɔŋten 'tɛdki do mɔŋgɔ

aan gɔɔ ken do dɔkiŋ ɓugsege baate tooko taariŋ se

ɔɔ naan ken se, naade naamiŋoga do kɔd-ɓaar ki.

⁹ Ter Raa taad ɔɔ:

Ute nakgen bɛɛ maam m'tɛdo ɓaara si-sɔɔ se kic ɓo,

ɓugsege naamumo ɔɔ naade je am 'kaakŋ mɛtuma.

¹⁰ Taa naan se ɓo maam maakum taarum do jeege tun ese

ɔɔ maam m'taad ute maakum m'ɔɔ: Jee se le daayum lee tɛrlum naaga

ɔɔ nakŋ maam tɛd se le, naade booy ɔk eyo.

¹¹ Ken maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se 'kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapiŋ gen tɔɔl maaka se eyo.†

¹² Genaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔŋte kɔŋ maakiŋ 'tɛdn aak kusu ken an kɔliŋ naan 'tookŋ kaal maakiŋ do Raa ki eyo ɔɔ tɛrl naaga Raa ken zɛɛr se.

¹³ Ganj kaad ken naase utu 'tiŋki tiŋg maakŋ kaad ken Raa danŋ jaaki se, ɓii-raa ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔŋten kaanŋki rose dala ute *kusiŋa

ɔɔ ɔŋten 'tɛdki do mɔŋgɔ. ¹⁴ Anum ken naajege jaay kaal maakjegen do kupm mɛt ki se jaay j'ɔkiŋki tɔɔgɔ bini do taar tɔɔliŋ ki se ute naan se,

naajege j'aki tɛdn naaba kalaŋ ute *al-Masi. ¹⁵ Bin ɓo Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

ɔŋten 'tɛdki do mɔŋgɔ

aan gɔɔ ken do dɔkiŋ ɓugsege baate tooko taariŋ se

ɔɔ naan ken se, naade naamiŋo do kɔd-ɓaar ki.‡

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ tɛrlo naaga Raa ki se, tap ɓo nange? K'jeelki jeegen se ɓo ken jeegen paacŋ *Musa ɔɔdɛno maakŋ taa naan Masar ki. ¹⁷ Maakŋ ɓaarge tun si-sɔɔ se tap ɓo, Raa maakiŋ taariŋ do nange tu? K'jeelki, Raa se maakiŋ taariŋ do jeege tun

tɛdo kusiŋ jaay ooyo do kɔd-ɓaar ki se\$. ¹⁸ ɔɔ jeegen ken Raa naam taariŋ rode ki ɔɔ: naade se kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapiŋ gen tɔɔl maak ki ey

se, tap ɓo nange? Naade se ɓo jee ken baate tooko taar Raa ɔɔ tɛrliŋo naaga se. ¹⁹ Bin ɓo k'jeelki, naade se jaay ɔŋ end te gɔt ken Raa daapiŋ gen tɔɔl

maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde doŋ ki.

4

¹ Do dɔkiŋ se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu adɛ kɛdn gɔtn ken naan daapiŋga daap gen jamaka se ɔɔ ɓɔrse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndɔ nam ɔŋten tɛdn *kusiŋa jaay kɔŋ ron 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔŋ kɛnd gɔt ken ese ey se. ² Naajege kic ɓo k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32.

jeegen tinjo do kɔd-baar ki. Naade se booyga taar se, nafo taar se tɛd te dɪm maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar ken ese se. ³ Nafo naajegen j'aalkiga maakjege do labar ken jiga se, j'aki kɔŋ kɛnd gɔt ken Raa daapinga daap gen tɔɔl maaka se. Ey num jee ken baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Ken maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

jee se kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapiŋ gen tɔɔl maaka se eyo.*

Kese bo taar ken Raa taado kaad ken naan aalo do naanɔ ɔɔ nanɔ naabiŋ se, ey num bii gen jamaka se utu tap. ⁴ Bin num gen bii k-cilige tu se maakŋ Kitap ki se gɔt kaam kalan nam taadga taad ɔɔ: Bii mɛɛɛ se Raa tɛd nan naabiŋ paac ɔɔ: *Bii k-cilige tu se, naan jamakŋ ro ki.*† ⁵ Ɔɔ daala gɔtn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapiŋ gen tɔɔl maaka se eyo.‡* ⁶ Bin bo Raa se uunoga doa gen jee mɛtinge se ɔk doobo gen kɛnd gɔt ken naan daapinga daap gen jamaka se. Num gan jee ken booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookŋ taar Raa se, naade se 'kɔŋ kɛnd gɔt ken ese se eyo. ⁷ Taa naan se bo Raa ɔndga bii kuuy ken naan danŋ *jaaki*. Ken Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se terlga terl naaga Raa ki daaniŋ dɔkga jaay naan taaddeno maakŋ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mindiŋ num, ɔnten 'tɛdki do-mɔŋgɔŋ.§

⁸ Josue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan ken naade saap ɔɔ gɔtn jamak ken mala mala num, deere bin se, Raa kɔŋ taadn taa bii gen jamakŋ ken kuuy ey sum. ⁹ Bin bo aan gɔɔ Raa nan naabiŋa ɔɔ jamakŋ bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kɛdn gɔtn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay ɛndga gɔt ken Raa daapiŋ gen jamaka se, naan se nanɔga naabiŋa ɔɔ jamakŋ aan gɔɔ Raa ken nan naabiŋ jaay jamakŋ ro ki se kici.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gen kɛnd maakŋ gɔt ken Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ɔndki kɔndo maakjege tu se, nam ɔnte naajŋ taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kɔlin 'kooɔŋ jaay 'tookŋ taar gen Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan inɔ zɛɛɛ ɔɔ ɔk tɔɔŋ ken ɔs maakŋ jeege. Ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jɛrlɛ ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan ɛnd maakŋ nakge tun maakŋ ro debkilim ki se paac, naan ɛnd bini ɔŋ ɛŋge, saapa ɔɔ koa. Nakŋ maakŋ saapjege tu ute kɛngen naaje k'jeki se, naan bo jeel nanŋ tak ɔɔ lee taadjeki mɛtiŋ naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa bo aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔŋ aakiŋ ey se, gɔtɔ. Naan Raa ki se nakŋ ko k'kɔyiŋ tap bo gɔtɔ; nakge paac tood tal. Ɔɔ naan Raa ki se bo, nanɔ nanɔ kic bo 'baa taadn mɛtn taariŋ taariŋa.

Isa se *magal debm tɛdn serke Raa ki

¹⁴ Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn serkŋ ken magal cir jee tɛdn serkgen ba a se paac. Naan se ook baaga maakŋ raa ki ɛɛsn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se bo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki mɛtiŋ jeege tu se, j'ɔkiŋki tɔɔgɔ. ¹⁵ Deere, naajege se j'ɔkki debm tɛdn serkŋ magal ken aas kaakŋ taa-daayjege. Naan se ɔŋoga napar nakŋ naamge paac aan gɔɔ naajege, nafo naan se ɔŋ tɛd te *kusiŋ eyo. ¹⁶ Bin num j'ɔnten 'beerki, k'baaki gɔtn kaag do Raa ken debm ajeki kɛɛŋ dojege tu ɔɔ ajeki tɛdn bɛɛ kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

* 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jɛn 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

5

¹ *Magal debm tēdn serke Raa ki tak 6o k'beer k'j'ōdīn maakj jikilimge tu gen tēdn naabm *Raa taa tōnd daapm jeege naanīn ki. Naan Raa andīn se taa aṅ kēdn nakge *serke ɔ kōjn mooso taa *kusiṅ jeege. ² Magal debm tēdn serke Raa ki se, naan kic 6o ɔk tōg eyo aan gōo jikilimgen 6aa se paac, taa di jeegeen jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔ tēdn nakgen met ki ey se, naan aden kēejn dōde ki. ³ Aan gōo naan kic ɔk tōg ey se, naan 'kēdn serke Raa ki taa kusiṅ jeege sum eyo, num taa kusiṅ naan malīn kici. ⁴ Naan se kalīn ki sum 6o 'kōj kuun roṅ raan gen tēdn magal debm tēdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tēdn serke Raa ki se, Raa mala 6o beer ɔdīna aan gōo ken naan beer ɔdō *Aarun do dōkiṅ se.

⁵ Bin 6o *al-Masi kic naan mala 6o uun roṅ raan gen tēdn magal debm tēdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa 6o beer ɔdīno ɔ deekiṅ ɔ:
Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam 6o m'Bubi*.

⁶ Ɔo gōt kuuy maakj Kitap ki kic Raa taadga taad ɔ:

Naai se debm tēdn serke Raa ki gen yemiṅa aan gōo Melkisedek.†

⁷ Ken Isa iṅgo do naan ki se, naan tōnd meta, eem nōo ɔ tōyo ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num aṅ kōj kaajj maakj yo ki. Ɔo Raa se booyiṅga keemiṅa taa naan se debm took uun taariṅa. ⁸ Isa se naan 6o Goon Raa. Ute naan se kic 6o naan aakoga dubar ɔ ute doobm se 6o naan deel roṅa gen tookj kuun taar bubīna. ⁹ Ɔo Raa tēdīno naan tēd aasoga naabiṅ paac ute doobiṅa ɔ naan tēdga debm *kaajj gen daayum gen jeegeen paacj took uunga taariṅa. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔ naan se magal debm tēdn serke Raa ki aan gōo Melkisedek.

Kaal maakse se ɔkiṅki tōgō

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ɔk taarge dēna gen taada, na6o ken j'asen taadn metīn se tēdjen ɔṅo, taa naase se 'tēdkiga jeegeen 'booy ɔkki taara yōkōd eyo. ¹² Ey num do dōkiṅ tap 6o naase k'dooyesenoga dooy nakgen se ɔ beer ki num, naase kic aki tēdn jee dooy jeege, na6o maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jeegeen ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum 6orse kic 6o, maam m'aaksen naase se 'jeki 6o j'asen kēdn sia, ey num kōsgen deer se, naase ɔj aasiṅki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'kōj beer kuun nakj ute doobiṅ eyo. ¹⁴ Num gaṅ kōsn deer se gen jee magala. Ɔo naade se jeel ɔk nakj jiga ɔ nakj ken *kusiṅa, taa nakgen se naade lee tēdīn tēda.

6

¹ Bin 6o metn taar *al-Masi ken k'dooy jeegeen utu aal kaal maakde don ki se, j'ōṅiṅki king gōtīn ki aan gōo ken do kuun met ki, num naajege se, k'6aaki ute naanjege taa j'aki tēdn jee magala. J'ōṅten tērl do nakge tun do kuun met ki se aan gōo: ken gen tērl naaga do nakge tun ajenki kōl yo ki ɔ j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'ōṅte kingki do dooy gen napar tugj daapm ro naan Raa ki ɔ gen tōnd ji do jeege tu taa Raa aden tēdn beer; j'ōṅten kingki do taar ken Raa taad ɔ jeegeen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu ɔ taar ken Raa utu kōjn bōoṅ kaam mōōtn gen sōrōkiṅa do jeege tu. ³ J'ōṅten kingki gōtn ese sum, num k'6aaki ute naanjege aan gōo ken Raa maakiṅ jen ro ki.

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔ *Ebrege koṅ 7 kici gen Melkisedek.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen terlga terl naaga Raa ki ɔ endga maakŋ *kusiŋ ki se, ey num naade se aakoga gɔtn wɔɔr kɛn iino gɔtn Raa ki, ɔŋga nakŋ nijim kɛn Raa ɛd jeege tu, ɔŋga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ɔk tɔɔgɔ bɔrse ɔ naan ki ɔ ute naan se kic ɔ, kɛn naade jaay terlga naaga Raa ki se, doobm je kɔŋ kuuy jaay naade ade terl maakde ɔ j'andeno terl gɔtn al-Masi ki daal se, gɔtɔ. Taa jee se, aan gɔɔ naade malinge ɔ tup tɔɔl Goon Raa se ro kaag ki daala ɔ naade terl ɔlinga maakŋ sɔkɔŋ ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakŋ-gɔtn jaay maane bɔɔy daayum maak ki se kɛn nakŋ kɔsiŋ maak ki jaay oojga jiga mel maakŋ gɔt ki se, gɔtn se, Raa tɛdŋ bɛɛŋa. ⁸ Num kɛn maakŋ-gɔtn se jaay iin muge ute kɔrɔndge sum num, maakŋ-gɔtn ese se ooj te dim ey se, gɔtn se Raa aŋ naama ɔ j'aŋ toocŋ naatn gɛn sɔrɔkiŋa.

⁹ Jee maak-jemge, kɛn naaje k'taad bin kic ɔ naaje se k'jeele naase se utu ingki do doob kɛn jiga kɛn asen kaaja. ¹⁰ Taa Raa se naan debm tɛd nakge ute doobiŋa ɔ naan kɔŋ dirig eyo naabm kɛn naase 'tɛdŋkiro ute maak-jea taa naana gɛnaasege tu ɔ bɔrse kic naase utu 'lee 'tɛdŋki tɛd se. ¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se naŋa naŋa kic ɔ nakgen naan 'tɛd bɔrse se ɔŋte kɔŋiŋa, num aay kaamiŋ ɔnd don do nakŋ kɛn naajege j'ɔndki dojege do ki kɛn utu kaan ute doobiŋa bini kaan do taar tɔɔliŋ ki. ¹² ɔŋte 'kɔrki, aayki kaamse, uunki doobm jee kɛn aal maakde do Isa ki ɔ aay kaamde do ki ɔ ute nakgen se ɔ naade utu 'kɔŋ nakŋ bɛɛ kɛn Raa taad ɔ utu 'kɛdn jeenge tu se.

Nakŋ kɛn Raa taad ɔ kɛdn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dɔkiŋ se, Raa taadoga taad ɔ utu kɛdn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad kɛn naan taadiŋ taar se, naan naam taariŋ ute ron mala taa nam jaay magal ciriŋ naan Raa se, gɔtɔ*. ¹⁴ Naan taadiŋ tal ɔ: *Deere, maam se m'ai tɛdn bɛɛ dena, ɔ m'ai dirl metjili 'tɛdn den aak eyo.*†

¹⁵ Taar kɛn Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamiŋ booyiŋa dena ɔ aal maakiŋ paac do ki ɔ ute naan se, Raa baado ɛdŋ nakŋ kɛn naan taadiŋo ɔ aŋ kɛd se. ¹⁶ Kɛn jikilimge jaay baa baa naam taarde se, naade naam ute ro debm kɛn magal cirde; bin ɔ taarde se naade tɔliŋ ute naam kɛn naade naam taarde se. ¹⁷ Bin ɔ jee kɛn Raa taadoga taad ɔ utu aden kɛd naka se, naan taaddesiŋ tal cir daala ɔ naan se 'kɔŋ terl taariŋ kuuy eyo. Taa naan se ɔ do taar kɛn ese se, naan naam taariŋ do ki. ¹⁸ Ute nakgen kɛn naan taad ɔ utu aden kɛda ɔ ute naam taariŋ kɛn naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kɔŋ tɛdn taar-kɔɔb eyo. Bin ɔ naajegen kɛn j'ɔŋkiga gɔtn koomo gɔtiŋ ki se, taariŋgen di se ɔ kɛn ɛdjekiga kaay kaam mɛc, kɛn ajeki kɔl j'aki kɔnd dojege tak do nakge tun kɛn naan taadjeki ɔ utu ajeki kɛd se. ¹⁹ Aan gɔɔ maal kɛn tɔɔgɔ kɛn lee gak daar markaba se, kɔnd do naajege kic ɔ tɛd kingjege se tɔɔg gan tec bin kici. ɔ kɔnd do ese se ɛnd bini deel kal deer kɛn k'gaan gɔtn *Bee Raa kɛn *salal‡ ɔ naan se baa bini aan gɔtn Raa ki mala. ²⁰ Gɔtn ese se ɔ Isa ɛndo naanjege tu ɔ naan ɛndo se taa naajege kici. ɔ naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdn serke Raa ki gɛn daayum aan gɔɔ Melkisɛdek.

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17. ‡ 6:19 Aak Mt 27.51.

7

Melkisedek se naan gaarge *ɔɔ *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki*

¹ Melkisedek se naan ɔɔ inɔo gaar gen geger Salem ki *ɔɔ* debm tɛdn sɛrkɛ gen *Raa Taaro. Kaad ken *Abraam iino gɔt ken naan tɛdo bɔɔɔ ute gaaringe jaay ɔaado ɔaa se, Melkisedek ɔo doodiɔa *ɔɔ* ɔodiɔ ɔooro. ² Abraam nakgen jigan naan tɔso gɔtn bɔɔr ki paac se, naan nigin gɔto kaam sik *ɔɔ* ken kaam kalan se, naan uun ɛdin Melkisedek ki*. Nakɔ ken maam m'je taadn deet se: Ro Melkisedek se je deekɔ *ɔɔ*: Gaar ken tɛd naka ute doobiɔa. *ɔɔ* tɛr naan se Gaar gen geger Salem†, kɛse je deekɔ *ɔɔ*: Gaar ken ɛd lapija jeege tu. ³ *ɔɔ* Melkisedek se, Kitap taad te taa bubiɔ eyo, taa kon eyo, taa metjiliɔ ken naan teecɔno ro ki eyo, *ɔɔ* taa koojiɔ eyo *ɔɔ* taa kooyiɔ eyo. Anum naan se tec Goon Raa *ɔɔ* naan se debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gen daayum.

⁴ K'saapki tu do Melkisedek ki, naan se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic ɔo, nakgen jigan naan tɔso gɔtn bɔɔr ki se, naan nigin gɔto kaam sik *ɔɔ* ken kaam kalan se, ɛdin naan ki. ⁵ Maakɔ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, maakɔ metjil gaan Lebige tu se, jee metinge se jee tɛdn sɛrkge Raa ki *ɔɔ* gaan Israelgen kuuy se maakɔ nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik *ɔɔ* ken kaam kalan se ɛdden naade ki. K'jeelki, naade se kic genaa naapge *ɔɔ* naade se paac teeco metjil Abraam ki. ⁶ Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebige tu eyo, naɔo Abraam nig nakiɔge kaam sik *ɔɔ* ken kaam kalan se, ɛdin naan ki. *ɔɔ* tɛr naan ɔodiɔ ɔooro Abraam ken Raa taadiɔga taad *ɔɔ* utu aɔ kɛdn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal ɔo ɔod ɔooro deb ken baata. ⁸ Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalan k'lee k'j'ɛdden se, naade se jikilimgen lee ooyo aan gɔɔ jee ɔaa se paac; Melkisedek kic ɔɔga ɔediɔa aan gɔɔ naade se, naɔo Kitap taad *ɔɔ* naan se utu inɔ zɛɛɛ. ⁹ Lebi ute doobm metjil naan se, ɔorse kic gaan Israelge lee nig nakdege gɔto kaam sik *ɔɔ* ken kaam kalan se, naade utu lee ɛdden. Bin num j'aki taad j'ɔɔki di: Lebi mala kic ute metjiliɔ se, ute doobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin gɔto kaam sik se, ken kaam kalan se naade ɛdoga Melkisedek ki. ¹⁰ Deere, kaad ken se Lebi j'oojiɔ te ey ɔorto, num naan ken se, naan utu durn bugiɔ Abraam ki kaad ken Melkisedek ɔaado dood ute bugiɔ Abraam se.

Isa se naan debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki aan gɔɔ Melkisedek

¹¹ Maakɔ *Ko Taar Raa ken Musa ɛdo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebitge ɔo ken Raa ɔɛɛr toodden gen tɛdn *sɛrkɛ Raa ki. Ken naabde se jaay tɛdga ute doobiɔ num, gen di jaay Raa 'ɔɛɛr 'kɔɔdn debm tɛdn sɛrkɛ kuuy aan gɔɔ Melkisedek se? Ken doobiɔ ki num k'ɔɛɛr kɔɔdn metjil *Aarun ki sum ey la? ¹² *ɔɔ* ken jee tɛdn sɛrkge Raa ki jaay k'pɛlekɔdenga ute taa ɔee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ɔl k'tɔndde naade se kic ɔo j'an pɛlekɔ kuuy tak. ¹³ Taar se taad ute Meljege Isa *ɔɔ* naan se teeco taa ɔee ken kuuy. *ɔɔ* taa ɔee naade se nam tap ɔo ɔii kalan tɛd te naabm gen tɛdn sɛrkɛ Raa ki eyo. ¹⁴ Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa ɔee Juda ki. Kaad ken *Musa jaay taado taa *jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki se, taa ɔee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, ɔorse toodga tal. Debm tɛdn sɛrkɔ kuuy se, aanga *ɔɔ* naan se aan gɔɔ Melkisedek. ¹⁶ Ken ɔl jaay naan tɛd

* 7:2 Aak Jen 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je deekɔ *ɔɔ*: lapija.

*debm tɛdn sɛrke Raa ki se taa gen metjiliŋ do naaŋ ki eyo, num taa naaŋ se ɔk tɔɔgɔ gen tiŋ gen daayum. ¹⁷ Taa naaŋ se ɔ Kitap taad ɔɔ:

Naai se debm tɛdn sɛrke Raa ki gen daayum aan gɔɔ gen Melkisedek. †

¹⁸ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔk tɔɔg ey jaay k'pelekiŋ ute ken kuuy se, taa naaŋ se ɔŋ noog te jeege den eyo. ¹⁹ Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔŋ tɛd te dim aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Num gaŋ kɔnd ken naaje j'ɔndki dojege ɔorse se bɛɛ cir paac paac ɔɔ ute kɔnd do se ɔ ken tɛdjeki naajege k'gɔɔrki ute Raa se.

²⁰ Tɛr do ki daala, ken Isa jaay Raa ɔndiŋ magal debm tɛdn sɛrke se, Raa naamga naam taariŋ jaayo. Gaŋ gen jee tɛdn sɛrke Raa ki ken kuuy se, Raa ɔŋ naam te taariŋ eyo. ²¹ Anum Isa se ken Raa jaay ɔndiŋ debm tɛdn sɛrke se, naaŋ naam taariŋ ɔɔ:

Maam Raa Mɛle se, m'naamga naam taaruma

ɔɔ taarum se m'an kɔŋ tɛrl kuuy eyo, m'ɔɔ:

Naai se 'tedga debm tɛdn sɛrke Raa ki gen daayum. §

²² Taa naaŋ se ɔo ute Isa se kic ɔo, naajege k'jeelki *dɔɔkŋ ken Raa dɔɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

²³ Tɛr daala, jee tɛdn sɛrkge se k'tɔlga dena, naɔo yo se ɔŋ ɔndɛ te gen tɛdn naabde se gen daayum eyo. ²⁴ Num gaŋ Isa se, naaŋ tiŋ gen daayum ɔɔ naabiŋ ken naaŋ lee tɛd se kic le tiŋ gen daayum. ²⁵ Taa naaŋ se ɔo jee ken ɔaado naan Raa ki ute doobm naaŋ se, Isa ɔk tɔɔgɔ ken aden kaajŋ gen sɔrɔkiŋa, taa naaŋ se daayum tiŋ zɛɛɛ gen tɔnd mɛtn Raa taa naade.

²⁶ Isa se naaŋ ɔo *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki ken dɔɔdjeki naajege tu. Naaŋ se debm *salal, ɔk tuj eyo ɔɔ ɔk *kusiŋ eyo. Anum ne dim jaay aŋ tum ute jee kusiŋe tap ɔo gɔtɔ ɔɔ naaŋ se Raa uun ɔaansinga raan ɔndinga do nakge tu paac. ²⁷ Ɔɔ naaŋ se aan gɔɔ magal tɛdn sɛrke Raa ki ken do dɔkiŋ se eyo. Naade se lee tɛd sɛrke taa kusiŋ naade malinge jaay ɔo tɛd sɛrke taa kusiŋ gen jeege se. Gaŋ Isa se naaŋ mala ɛdron sɛrke jɛ-kalaŋ sum ɔɔ gen sɔrɔkiŋa. ²⁸ Magalgen jee tɛdn sɛrke Raa ki ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki tɔndɛ se, naade se jikilinge sum ɔɔ naade se ɔk tuju naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taariŋ se ɔaado end gɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ taar se ɔo ken tɛd Isa tɛd magal debm tɛdn sɛrke Raa ki gen daayum. Gooniŋ se ɔo tɛd nakge paac aasiŋ ute doobiŋa.

8

Isa se naaŋ ɔo *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki gen naajege

¹ 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadŋen metiŋ se, keɛ se ɔo napar magal debm tɛdn sɛrke Raa ki ken naajege k'j'ɔkki se. Ɔɔ naaŋ se ookga maakŋ raa ki utu iŋg do ji daam kaag do *Raa ki ɔo Raa Sidburku ɔo gaar magal ken cir nakgen ɔaa se paac. ² Isa tɛdn naabm *salal maakŋ *kɔrɔr Raa ken mala mala ɔɔ kɔrɔr se jikilinge ɔo daapiŋ eyo num Mɛljege ɔo debm daapiŋa.

³ Magal jee tɛdn sɛrke Raa ki paacŋ ken k'tɔndɛ se naja naja kic ɔo ɔk nakŋ ken naaŋ 'kɛdn Raa ki ɔɔ aŋ kɔjŋ mooso. Bin ɔo magal debm tɛdn sɛrke Raa ki gen naajege se kic 'kɔkŋ dim tak ken 'kɛdn Raa ki. ⁴ Ken *al-Masi jaay debm do naaŋ ki sum num, naaŋ 'kɔŋ tɛdn debm tɛdn sɛrke Raa ki eyo *, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ɛd nakge *sɛrke Raa ki aan

† 7:17 Aak Jen koŋ 13 ɔo KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4. * 8:4 Ken Isa jaay 'kɔŋ tɛdn debm tɛd sɛrke Raa ki ey se, taa naaŋ teeco metjil Juda ki.

gɔɔ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taadno se. ⁵ Naade se bee kɛn naade tɛdn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum ɔɔ tec tec bo *Bee Raa mala mala kɛn maakɲ raa ki. Bin bo kɛn Musa jaay ɓaa daap kɔrɔr magal se, Raa dɛjin ɔɔ: *Aakinɲ jiga. 'Baa daapin 'tec raa raa aan gɔɔ kɛn maam m'taadisin do ko ki se.*† ⁶ Deere, ɓorse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔk ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. Ɔɔ Isa se naan bo daan Raa ute jeege ɔɔ ute doobm naan se, Raa taadga taad ɔɔ utu kɛdn nakgen bɛɛ cir paac paac jeege tu.

*Dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege

⁷ Kɛn dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkin se jaay tɛd naabin aasga ute doobin num, Raa se 'kɔɲ dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num kɛn Raa jaay mooy jeenge se taa *kusiɲ naade tɛd se naan deek ɔɔ: *'Booyki, maam Mɛlɛ m'taadsen m'ɔɔ biigen utu ade ɓaa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute mɛtjil gaan *Israɛlge ɔɔ ute taa bee Juda‡kici.*

⁹ *Dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se 'tec aan gɔɔ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko dɔkin ute bugdege se eyo. Kaad kɛn naane se bo, maam m'tɔkdeno jide ki ɔɔ m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan Masar ki. Gaɲ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrmdɛ ro ki. Taa naan se bo maam m'tɛrlɛno naaga. Kɛse bo taar Mɛljege taada.*

¹⁰ *Tɛr Mɛljege Raa taad ɔɔ: Taa dɔɔkɲ kɛn maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israɛlge,*

kɛn biigen ade ɓaa naan ki se, maam m'ade kɛdn jeele gɛn jeel doobumge ɔɔ doobumge se m'adesin taadn kɔmb maakde ki. Maam m'aden tɛdn Raade ɔɔ naade tɛdn jee maamge.

¹¹ *Maakde ki se nam 'dooy naapin ute gɛnaan gɛn jeel Raa ey sum, taa jeege paac am jeelum maam Raa, 'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.*

¹² *Taa ute bɛɛm se, maam m'aden tɔɔl tujdege ɔɔ kusiɲdege se m'an dirigin naatn. §*

¹³ Kɛn Raa jaay dan dɔɔkɲ kɛn naan utu dɔɔkɲ ute naade kiji se, naan je taadn ɔɔ dɔɔkɲ kɛn naan dɔɔko deet deet se gɔtin deelga; taa nakɲ jaay daanin dɔkga se naan ooyga koono ɔɔ ɔppga baata utu 'deele.

9

Raa se tap bo j'an keem j'ɔɔ di

¹ *Dɔɔkɲ kɛn *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk doobge ute bee do naan ki ara gɛn keem Raa. ² Taa bee se naade daap *kɔrɔr magal ɔɔ gaanɲ gɔto kaam dio ute kal deere. Gɔtn naan ki se k'danɲ gɔtn *salal ɔɔ gɔtn se ɔk lɔɔmpɔ kɛn ɔk jige cili ɔɔ ɔk tabil, ɔɔ do tabil ki se ɔk mappagen kɛn j'ɛdɲga kɛf *sɛrke Raa ki. ³ Ɔɔ bee maak ki kɛn naagɲ kal ki se, k'danɲ gɔtn salal cir paac paac. ⁴ Ɔɔ gɔtn se ɔk bejenɛ gen daab kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijimi ɔɔ ɔk *sandukɲ kɛn Raa dɔɔk ute jeege do dɔkina ɔɔ sandukɲ se naagina ɔɔ maakina paac k'j'ɔɔyin ute daab. Maakɲ sanduk ki se ɔk nakɲ kɛn k'daapin ute daab ɔɔ maakɲ nak kɛn se ɔk kɔsɔ kɛn

† 8:5 Aak Ekz 25.40. ‡ 8:8 Taa bee Juda se maakɲ gaan Israɛlge tu kici. § 8:12 Aak Jer 31.31-34.

k'danjin maan*, sirdn gen *Aarun ken iino pɔɔnɔ ɔɔ ute tircil ken k'raanga raan ro ki taargen gen Raa dɔɔko ute jeenge. ⁵ Do sanduk ki se, naade daap tɔnd *kɔdn Raage dio ken k'dandɛ cerubige ken taad *nookn Raa. Kɔd Raagen di se ɔk taa bɛɛkn keydege ken deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se ɔo gɔtn ken k'lee k'siikn mooso ken url maakn Raa. Naɔo bɔrse, maam m'ɔk gɔtn ken m'asen taadn mɛtn nakgen se paac eyo.

⁶ Aan gɔɔ nakge paac naade tɔndinga ute doobin bin se, *jee tɛdn serke Raage tu ɔii-raa naade end maakn ɔee ken naan ki se gen tɛdn naabde. ⁷ Num maakn ɔee ken maak ki se, magal debm tɛdn serke kalin ki sum ɔo, maakn ɔaar ki se end jɛ-kalan sum. ɔo ken naan end kend se, naan ɔaan ute mooso gen serke jin ki tak, taa *kusiɔina ɔɔ taa kusiɔ gen jee dɛngen ken naade tɛdin jaay ɔnd eyo. ⁸ Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesiɔki taada ɔɔ ken jeege jaay utu tɛd tɛd naabm maakn ɔee ken naan ki rok se, kɛse je deekn ɔɔ doobm ken jeege an kend maakn ɔee ken maak ki ken gɔtn salal cir paac paac se j'utu k'l'ɔɔdin te ey ɔɔrtɔ. ⁹ Nakgen se kaam nirl gen nakgen ɔorse aanga se. Taa nakgen k'l'ɛd serke Raa ki ute moosn ken j'ɔj Raa ki se aas eyo gen tugn daapm maakn debm ken ɔaado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰ Nakgen se taad taa kɔɔɔ, taa kaaye, taa napar tugn daapm roa naan Raa ki ɔɔ kɛse doobm ken jikilimge ɔo lee tɛd sum. Nakgen se ɔs aay bini aan kaadn ken Raa ɔaado tɛrl nakge paac kiji.

¹¹ Num gan ɔorse *al-Masi aanga, naan ɔo *magal debm tɛdn serke Raa ki ken ɔaano ute bɛɛ ken naajege k'naamiɔkiga naam se. Gen tɛdn naan ese se, naan end maakn kɔrɔr ken magala ɔɔ salal ken cir kɔrɔr do naan ken jikilimge ɔo daapin se ɔɔ kɔrɔr se tec aan gɔɔ nakgen Raa aaldɛno do naan ki ara ki se eyo. ¹² Ken al-Masi jaay end jɛ-kalan gen sɔrɔkiɔa maakn ɔee ken gɔtn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se ɛd moosn naan maliɔa, bin ɔo naan dugjega dojege gen sɔrɔkiɔa. ¹³ Ken moosn baalge ute gen kɔs-taarge ute burkn maran mɛnd k'tɔɔliɔa ɔɔ k'tɔɔcin jaay k'tɔs k'siikn do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se, ¹⁴ mɛt kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ɔk kusiɔ eyo ɔɔ naan mala ɛd ron serke Raa ki ute tɔɔgn Nirl Salal tinj daayum se. ɔo ute moosn naan se ɔo, tugjeki maakjege ken ɔk nakgen tɔɔl ser eyo ken ajeki kɔl yo ki, taa bin jaay ɔo naajege j'aki tɛdn naabm Raa ken zɛɛɛ.

¹⁵ Taa naan se ɔo al-Masi se, naan ɔo debm daan Raa ute jikilimge ɔɔ ute doobm naan se ɔo Raa dɔɔk ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugn do jeege ken tujo kaad ken Raa dɔɔko ute jeenge do dɔkin se. ɔo bin ɔo jee ken Raa danɔe se, naade 'kɔn bɛddɛ maakn nakge tun ken Raa ɔɔɔbinga ɔɔɔb gen daayum jeenge tu ɔɔ taaddɛnga taad ɔɔ utu adesiɔ ked se. ¹⁶ Ken deba jaay raanɔ ɔɔ: ken maam m'ooɔga num nakumge se, nigin ki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan ooyga jaay ɔo, nakinge se j'an nigiɔa. ¹⁷ Ken taar ken naan raanjin se naan ooyga jaay ɔo ɔs aaye; ey num ken naan utu zɛɛɛ se, nam 'kɔn nigɔ nakinge eyo. ¹⁸ Taa naan se ɔo dɔɔkn ken Raa dɔɔko ute jeenge do dɔkin se ken jaay k'tɔɔl te moos ey se, naan ɔk tɔɔg eyo. ¹⁹ Ken *Musa jaay tus jeege ɔɔ naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki ken gen tɛda se, jaay ɔo naan uuno mooso gen gaan marange ute gen baalge ken k'tɔɔldɛ serke se ɔɔ naan deepiɔa ute maane, naan tɛɛɛɛ kamb kaaga ken k'danjin isop ɔɔ dɔɔkin te bɛɛkn baatan

* 9:4 Maan ara se kɔsn ken Raa sidɔ gaan *Israelge tu kaad ken naade tinjo do kɔd-baar ki.

aac kaace. Naan ɔlin maakɲ moos ki se ɔ naan siik mooso se do Kitap ki ɔ do jeege tu. ²⁰ Naan taadden ɔ: *Kese bo moosn ken taad ɔ Raa dɔɔkga ute naase. Naan taadseno doobin se, ɔkinɲi jiga.*† ²¹ Ter mooso se, Musa siikin ro kɔrɔr ken magala ɔ do nakge tun paacɲ ken k'tɛdn naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakɲ Ko Taar Raa ki se den nakge paac se mooso bo ken *tug daapde tɛd aak bɛɛ naan Raa ki. ɔ ken mooso jaay gɔtɔ se, kusiɲ kic bo j'an kɔn tɔɔl eyo.

Moosn Isa kalin ki sum bo ɔɔd *kusiɲ jeege

²³ Ken nakgen do naan ken kaam nirl nakgen maakɲ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tɛd aak bɛɛ naan Raa ki se, nakgen mala mala maakɲ raa ki se kic bo je *serkɲ ken bɛɛ cir paac paac tak jaay bo aden tugɲ daapm aak bɛɛ naan Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakɲ *Bee Raa ken jikilimge bo daapin se eyo. Taa bee ken jikilimge bo daapin se le, kaam nirl Bee Raa ken mala mala sum. Num naan se ook baaga maakɲ raa ki ɔ borse naan utu naan Raa ki ɔ naan bo debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tɛdn serke Raa ki gen Yaudge se aanga baara tak bo naan lee end maakɲ *Bee Raa ki gɔtn ken *salal cir paac paac se ute moosn gen maalge. Num gan al-Masi end se gen kɛdn ron serke 'dɔɔl mɛt den eyo. ²⁶ Ken bin ey num, kaadn naane gɔtn Raa aalo do naan sum se, naan dabar 'dɔɔl dɛna. Num naan se baado jɛ-kalan sum bo do taar tɔɔlin ki; naan malin bo ɛd ron serke Raa ki taa tɔɔl kusiɲ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jɛ-kalan sum ɔ ken naan ooyga se, naan baa naan Raa ki taa Raa an kɔjn bɔɔrɔ don ki. ²⁸ Bin bo al-Masi se, naan kic ɛd ron serke jɛ-kalan sum gen kɔɔdn kusiɲ jee den se naatn ɔ ken naan ade baa kuuy se taa kɔɔdn kusiɲ jikilimge ey sum, naɔo taa 'kaajn jeegeɲ inj aak kaak kaamina.

10

¹ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taadjeki bo kaam nirl nakgen bɛɛ utu ade baa naan ki sum; kɛse taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se aanga baara tak bo jeege lee tɛd *serkɲ kaam kalan ese se sum bo *Raa ki, naɔo jee ken lee baado naan Raa ki gen tɛdn serkgen ese se, serkdege se, ɔɲ aasde gen daapde kaakɲ bɛɛ naan Raa ki eyo. ² Bin ey num jeegeɲ lee tɛdo serkgen ese se, kaadn naane *kusiɲdege se Raa tugdesinga naatn gen sɔrɔkina. ɔ naade kɔn jeel rode ki naade se jee kusiɲge eyo, mɔɔtn naade tɛdn serke Raa ki taa kusiɲdege ey sum. ³ Num gan serkgen ken aanga baara tak bo, naade lee tɛd se, ute naan se, naade jeel rode ki kusiɲdege se utu gɔtin ki. ⁴ Taa moosn kɔs-targe ute gen baalge se, ɔɲ aas te gen kɔɔdn kusiɲ jeege eyo.

⁵ Taa naan se bo kaad ken *al-Masi iinɔ gen baado do naan ki se, naan taad Raa ki ɔɔ:

*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'ɛdi se tap bo,
naai je eyo, num naai ɛdumo roa.*

⁶ *Maalgen k'tɔɔlde jaay k'tɔɔcde ute moosn ken k'tɔjo serke taa kusiɲ se tap bo, tɔɔli naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'ɔɔ: Aan gɔɔ k'raanɔ do dakin maakɲ Kitap ki taa maam se,*

maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai tɛd nakɲ maaki jea.*

† 9:20 Aak Ekz 24.8. * 10:7 Aak KKR 40.7-9.

⁸ Deet deet se al-Masi taad ɔ: «Naai 'je te serkɲ maalge eyo, gen nakgen j'edɪ se eyo, ɔ naai je te jaay tɔal maal j'aisiɲ tɔɔc eyo ɔ ute serkgen k'tedɪ taa tɔal kusiɲ jeege se eyo kici, nakgen se naai tap ɔ 'je eyo, taa naade se paac tɔali naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadga taad ɔ jeege an lee tɛda. ⁹ Ter naan taad ɔ: «Maam m'ara m'baado se gen tɛdn nakɲ ken naai maaki jea.» Bin ɔ doobm ken jeege lee eem Raa do dɔkiɲ se ɔɲinga cɛɛs ki ɔ naan baanoga ute doobm kuuy gɔɔɲ ki. ¹⁰ Isa al-Masi se tɛdga nakɲ ken Raa maakiɲ jen ro ki; naan mala ɛd ron serke Raa ki je-kalan sum gen sɔrɔkiɲa. Ute serkɲ naan se ɔ, naajege k'tɛdkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm tɛdn serke Raa ki se, naɲa naɲa kic ɔ, ɔii-raa naan daar ute jɛna gen tɛdn naabiɲa. Daayum se, naan lee tɛd serkgen ese sum, naɔ serkgen se, ɔɲ aas te gen kɔɔdn kusiɲ jeege eyo. ¹² Gan al-Masi se, naan tɛd serke met kalan lak taa kusiɲ jeege se ɔ serkɲ naan se ɔs aay gen daayum ɔ bɔrse naan utu ing do ji daam Raa ki. ¹³ ɔ naan ki se, naan utu ing booy bini jee wɔɔyɲge se, Raa adɛn tɛdn naan ɔ utu king dode ki. ¹⁴ Bin ɔ ute serkɲ naan tɛd je-kalan se gen tugɲ kusiɲ jeege se, jee naange se naan tɛdden tɛdga jee salal naan Raa ki gen sɔrɔkiɲa. ¹⁵ Naan se Nirl Salal kic ɔ ajeki tɛdn saada taa taargen jaay naan taad ɔ:

¹⁶ *Mɛljege Raa deek ɔ: Biigen ade baa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ ute naade.*

Maam m'ade kɛdn jeele gen jeel doobumge

ɔ doobumge se m'adesiɲ taadn kɔmb maakde ki.

¹⁷ Ter naan taad ɔ:

Kusiɲdege ute tujdege se, mɔɔtn maam m'saapm do ki ey sum.†

¹⁸ Anum, ken jeege jaay kusiɲde k'tɔaldesiɲga naatn se, mɔɔtn naade t'ɛdn serke taa kusiɲdege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

¹⁹ Bin ɔ, genaamge, moosn Isa se tɛdjekiga j'aaskiga gen kend maakɲ gɔt ken *salal cir paac paac se ute maraadjege. ²⁰ Isa ɔ debm ɔɔdɛki doobm kiji ɔ gen kaaja ute doobm kal deer ken nɛɛp se ɔ kal deer nɛɛpm se ɛ, taad te ron ken ooy ro kaag ki se. ²¹ ɔ naajege j'ɔkki *debm tɛdn serke Raa ki magala ken j'ɔndiɲ naan ɔ naan *Bee Raa. ²² Bin num k'baakiro naan Raa ki ute maakɲ kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusiɲ maakjege tu se ɛ Isa tug ɔɔdinga naatn maakɲ-saapjege tu ɔ rojege kic ɔ naan *tug daapiɲga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'ɔki j'ɔndki dojege do ki se, j'ɔntɛn naajki, taa Raa se naan tuj ɔrmin eyo, nakɲ naan taadga ɔ an tɛd se ɛ, naan utu an tɛdn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken ajeki kɔl j'aki je naapa ɔ j'aki lee tɛdn nakgen jiga. ²⁵ J'ɔnte kɔnki gen tus ute naapa aan gɔɔ jee mɛtingen lee tɛd se, naɔ j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, ɔii ken Mɛljege ade ɔaa se, ɔɔpɲa gɔɔɔ.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakɲ ken mɛt ki se jaay ken naajege malinge sum ɔ j'ingki k'tɛdki kusiɲ se, ɔere, taa kusiɲ se, *serkɲ kuuy gɔtɔ. ²⁷ Num ɔɔ ɔ nakɲ ɔɔɲ ken utu booyjeki se bɔɔr ken utu kooɔɲ dojege tu ɔ ute poodn ɔɲɔ ken utu kɔsn jeegen baate tookɲ taar Raa se. ²⁸ J'eeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ɔ ken jeege dio ey ɛ mɔtɔ tɛdga saadge se, debm bin se j'an kɛɛjɲ don ki eyo, j'an tɔɔɔ†.

29 ¹Saapki tu Goon Raa se debm jaay aaliñ maak ki eyo, ð moosiñ ken *dɔɔkjeki ute Raa jaay tɛdjeki jee salal se kic, naañ aakiñ aan gɔɔ nakñ ɕɛɛ ð naaj *Nirl Raa ken tɛdjeki bɛɛ se, debm bin se, mɛt kando Raa an dabar makɔñ cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad ð: *Maam mala m'utu m'kɔgɲ sɛɛm ute dɔobina ð nana nana kic bo, maam m'an kɔgɲ bɛdɪn do kusiniñ ken naañ tɛda. ɔ ter naañ taad ð: Mɛljege Raa se utu kɔjn bɔɔɔ do jeenge tu.* § ³¹ Bɛɛ, debm jaay oocga ji Raa ken zɛɛɛ se, utu an tɛdn ðñ aak eyo.

³² ¹Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gɔtn wɔɔr ken iino gɔtn Raa ki ð kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo ð dɔkiroga do jet. ³³ Gɔtn mɛtinge jee maakse ki se k'naajdenoga ð k'dabardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ɔñdeki te kalde ki eyo. ³⁴ Bin bo genaasegen dabar maakñ danɣay ki se, dubarde se ɔñse naase kici. ɔ ken jeege jaay baado tɔsnga ute naksege se, naase ɔñdesiñki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kɔñ se naañ jiga cir paac paac ð ting gen daayum. ³⁵ Nakñ ken naase 'jeel ɔkkiga metiñ maakse ki se ɔkiñki tɔɔgɔ ð ute naañ se, naase aki kɔñ nakñ bɛɛ den aak eyo. ³⁶ Bɛɛki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'tɛd aaskiga nakñ ken Raa maakiñ jen ro ki se, Raa se naañ utu asen kɛdn nakñ ken naañ taadsenga taad ð utu asen kɛd se. ³⁷ Taa Kitap taad ð:

Kaadɪn ɔppga baata, ɔppga ɕɔkɔ sum bo*
 ð debm ken utu ade baa se, naañ utu ade naar baa,
 ð bɛɛ, naañ 'kɔñ booy ey sum.

³⁸ *ɔ debum ken tɛd nakge ute dɔobin se*
utu 'kɔñ kaaja taa naañ aalga maakiñ dom ki.
Num gan ken naañ jaay ɔk tɛrlga dɔob ki num,
debm tɛd bin se tɔɔlum maam ki eyo.†

³⁹ Num gan naajege se k'mɛtn jee ɔk tɛrlga dɔob ki se eyo gen baa gɔtn kut ki se, num naajege se k'mɛtn jee ken aal maakde do Raa ki gen kaajñ kode.

11

*Kaal maakñ do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakiñ do Raa ki se, nakñ naañ ɔnd don do ki se, jeelin maakiñ ki naañ ɔñinga ð ute dɔobm kaal maakiñ do Raa ki se nakñ naañ ɔñ aakiñ ey se, jeelin maakiñ ki, nakñ se utu. ² Jeegen do dɔkiñ se, taa kaal maakden do Raa ki sum bo, Raa aakden se, tɔɔlin.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se bo, naajege k'jeelki nakgen baa se paac se, Raa aaldeno ute taariña; nakgen k'j'aakdeki ute kaamjege paac se, naañ aaldeno ute taariñ ken k'j'ɔñ k'j'aakiñ ey se. ⁴ Ute kaal maakñ do Raa ki se, Abel ɛd *sɛrke Raa ki ð sɛrkñ naañ se bɛɛ cir gen genaañ Kayn. Ute kaal maakiñ se bo, Raa aakiñ aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute dɔobin naaniñ ki ð sɛrkñ naañ ɛd se tɔɔl Raa ki. Ey num, Abel se naañ ooyga naɔo ute kaal maakiñ se, bɔrse kic bo aan gɔɔ naañ utu taadjeki taad rɔk.

⁵ Ute kaal maakñ do Raa ki se, ɛnɔk se Raa uun baansiñ zɛɛɛ maakñ raa ki taa naañ 'kooy naam eyo ð nam lɛ aakiñ te ey sum taa Raa se uun baansiñga. Kaad ken Raa uun baansiñ te ey bɔrt se, Kitap taado ð: *ɛnɔk se naañ debm tɔɔl Raa ki.** ⁶ ɔ debm jaay aal te maakiñ do Raa ki ey se,

paac paac 'kəŋ tɔɔl Raa ki eyo, taa debm kɛn je adɛ ɓaa naan Raa ki se 'jeel maakiŋ ki tak, Raa se utu ɔɔ naan ɓo debm lee ɛd naka ute maraadiŋa jeege tun lee jeŋa.

⁷ Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen kɛn utu kaan naan ki kɛn naan ŋj aakiŋ ute kaamiŋ ey ɓort se. Ɔɔ taar kɛn Raa taadiŋ se, naan took ute maakiŋ paac do ki ɔɔ naan ɔɔɔ markabm magala gen kaajiŋ naan maliŋa ute jee maakiŋ ɓeen ki. Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Noe tɛd nakge ute doobiŋa ɔɔ nakgen naan tɛd se, taad ɔɔ jeegen kuuy se naade jee *kusiŋge ɔɔ jee se ɓɔɔɔ ute koocŋ dofe ki. Bin ɓo Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute doobiŋ naaniŋ ki taa naan aal maakiŋ don ki.

⁸ Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, *Abraam se kɛn Raa danjiŋ se, naan tooko ɔɔ iin ɓaa taa naan kɛn Raa taadiŋa taad ɔɔ utu an kɛda. Naɓo taa naan goŋn naan an ɓaa ro ki se, naan jeel eyo. ⁹ Ute kaal maakiŋ se, Abraam aan maakiŋ naan kɛn Raa taadiŋo ɔɔ an kɛd se ɔɔ naan tiŋg goŋn ese se maakiŋ kɔrɔr ki aan gɔɔ cɛkɛ. Bin ɓo Isak ute *Yakub kic ɓo tiŋgo aan gɔɔ naaŋa, ey num naade kic Raa taadɛnga taad ɔɔ utu adɛ kɛdn taa naan ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se iŋg aak kaam gɛgɛr kɛn 'tiŋg gen daayum ɔɔ gɛgɛr ese se Raa ɓo saapo gen kiiniŋa ɔɔ naan mala ɓo mel kɔbiŋa.

¹¹ Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Sara mɛndkarta se, gɔɔl nanŋa tak tak se kic ɓo, naan ɓaado tɛd mɛndkaama taa naan jeel maakiŋ ki Raa se tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ nakŋ kɛn naan taadiŋa taad ɔɔ utu an kɛd se, naan utu anŋiŋ kɛda. ¹² Taa naan se ɓo ute Abraam kaliŋ ki sum, naan kɛn gɔɔl nan tak tak se kic ɓo, ooj metjili se dirɪ tɛd dena aan gɔɔ k-dijgen maakiŋ raa ki ɔɔ aan gɔɔ kɛɛsn taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen kɛn Raa taadɛnoga utu adɛ kɛd se, naade ŋjiŋ te eyo, num nakgen se naade aakiŋ daandɛ dɔkɔ ɔɔ naade maakde raap do ki. Ɔɔ naade se lɛ jeeliŋ rode ki, naade se cɛkge ɔɔ mɛrtge do naan ki ara‡. ¹⁴ Kɛn naade jaay taad bin se, jee se je taadn tal ɔɔ naade se je je taa naanɛ mala. ¹⁵ Kɛn naade jaay saapoga taa naan kɛn naade iin ŋniŋo se sum num, kaadn naane, naade ŋga doobm gen kɔkŋ tɛrl gotde ki. ¹⁶ Kɛn deer se, jee se je taa naan kɛn jiga cir taa naan kɛn naade ŋno ɔɔ taa naan kɛn naade je se, utu maakiŋ raa ki. Taa naan se ɓo Raa se sɔkɔŋ tɔɔliŋ eyo kɛn naade danjiŋ Raade se. Taa naan iin daapɛga gɛgɛr.

¹⁷ Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Abraam kɛn Raa naamiŋa ɔɔ ŋ'an kɛdn gooniŋ Isaka sɛrke se, naan tooko gen kɛdn gooniŋ kalan lak. Ey num kɛse ɓo goon kɛn Raa taadiŋa taad ɔɔ utu anŋiŋ kɛd se. ¹⁸ Taa goon ese se ɓo Raa taadiŋ ɔɔ: *Ute gooniŋ Isaka se ɓo j'ai toojn metjili.* § ¹⁹ Goŋn se Abraam taad te maakiŋ ɔɔ Raa se ɔk tɔɔgɔ gen dur debkilimi maakiŋ yoge tu. Taa naan se ɓo gooniŋ Isaka se, naan ŋjiŋ se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay ɓo duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Isaka ɔɔf ɓooro Yakub ki ute Ezo ki ɔɔ taadɛn taa bɛɛ kɛn naade utu kɔŋ naan ki.

²¹ Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Yakub se kɛn naan ɔɔpga gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nanja nanja kic ɓo naan ɔɔdiŋ ɓooro ɓooro; *naan iin and jin do kaag deriŋ ki ɔɔ eem Raa.* *

† 11:12 Aak Jen 15.15. ‡ 11:13 Aak Jen 23.4. § 11:18 Aak Jen 21.12. * 11:21 Aak Jen 47.31.

²² Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yusup se ɔppga gɔɔɔ 'kooy se, naan taad ɔ naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔdn maakŋ taa naan Masar ki ɔ naan taaddeno ɔ ken naade k'ɔaa ɔaa se, k'tɔs k'ɔaan ute ɛŋgŋgen ese kici.

²³ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaaf ken jaay naade ooj goonde se, naade ɔyiŋ gen laapa mɔtɔ taa naade aak goonde se aak bɛɛ. Taa naan se ɔo taar gaargen taad se, naade ɔeer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danŋŋ Goon gaar Paraon mɛnda se†, naan baate. ²⁵ Ken k'dabariŋ ute jee Raage se, Musa aakiŋ bɛɛ cir ken naan 'king maakŋ maak-raap ken gɔtiŋ utu 'deele ɔ ken tɛdga sum ɔo an kɔliŋ naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dɛna, naɔo Musa se je j'an dabara aan gɔɔ ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakiŋ se bɛɛ cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se ɔo naan iŋg aak kaam bɛɛ ken Raa utu an tɛdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔŋ taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakiŋ-tariŋ doŋ ki, naɔo Musa se ɔŋ beer te eyo taa naan ɔk maakiŋ tɔɔgɔ aan gɔɔ naan aak Raa ute kaamiŋa, Raa ken jeege ɔŋ aakiŋ ey se. ²⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd laa ken Raa ɔɔddeno dode maakŋ taa naan Masar ki‡ ɔ naan ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar ɔeedege tu ɔ do bertn taardege tu, taa *kɔdn Raa ken debm tɔɔl jeege se 'kɔŋ tɔɔl gaan paraggen gen gaan Israelge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔpp kaam dio ɔndɛn doobo naade deel maak ki aan gɔɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔɔ gen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug gɛgɛr Jeriko se ɔii cili ɔ ɔii k-cilige tu se ɔo durdurgen ɔl gurug gɛgɛr se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mɛnd keesn gaaba se, j'ɔŋ k'tɔɔliŋ te ute jee kusiŋgen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeegeŋ ɔaado kaakŋ baara se, Raab dɔɔd ɔkdenga ɔeen ki jiga§.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dɛna taa jee se, naɔo kaada am baata gen taad mɛtn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jɛpta, gen *Daud, gen Samuel ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa. ³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaariŋge, naade ɔjo bɔɔɔ do jeege tu ute doobiŋa ɔ naade ɔŋo nakŋ ken Raa taaddeno ɔo utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔŋ ɔsden te eyo, ³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔo ken jeege ɔaadeno tɔɔl ute gɔrd-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔgde gɔtɔ naɔo ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔgɔ; gɔtn kudn bɔɔr ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔo jee wɔɔydege, naade cirde ɔo tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ɔo mɛndgen mɛtiŋge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtiŋgen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔɔdn dode maakŋ dubar ken ese kic ɔo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔo ade kɛdn gɔtn king jiga cir daala. ³⁶ Kengen mɛtiŋgen kuuy se k'dabarde ɔo j'aakden mɛtde, k'tɔndde ute mɛɛje, k'dɔɔkden ute ziŋziri ɔo j'ɔmbden maakŋ danŋay ki. ³⁷ Jee mɛtiŋge

† 11:24 Aak Ekz 2.10. ‡ 11:28 Laa se jee mɛtiŋge k'danŋŋ *laa Paak. § 11:31 Aak Jɔs 6.12-21.

le k'tund k'toalde ute koa, kengen metinge k'taj k'gaanđe daan ki, kengen kuuy se k'toalde ute gɔrd-jerle, jee metin kuuy daal se, ken k'dabarde se alde naade lee wari; jee se lee dook daar baatge ute gen beuge sum 60 metde ki. Jee se ak dim eyo, jeege lee dabarde ɔ tɛdden nakj kusin dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kɔd-faarge tu ɔ do koge tu; naade toof maakj iibge tu ɔ maakj gooje tu. Jee ese se beɛ aak eyo ɔ jee ken do *duni ken ara se aas te gen kɔkj naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se 60 Raa aakdeno se, tɔlin. Na6o nakj ken Raa taaddeno ɔ utu aden ked se, naade ɔjin te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔj 'tɛdn aak beɛ naanin ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakj dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin 60 jeegen paacn aalo maakde do *Raa ki se, naade se dool saadgen ɔ gurugjeki. Taa naan se 60 j'ɔdki dojege do nakge tun paacn deer ken gaasjeki j'ɔj k'leeki eyo aan gɔɔ *kusin ken j'ɔnin ki yɔkɔd sum 60 lee gurugjeki se ɔ j'aayki kaamjege j'aanki bini j'aki kaan gɔtn ken Raa taadjeki. ² Taa naan se j'ɔndki kaamjege do Isa ki, naan 60 debm tɛdjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔ kaal maakjege se naan 60 debm ken tɛdin tɛd mɛc se. Anum Isa se, naan 60 debm ken tooko ɔj ron k'tup k'tɔlin ro kaag ki ɔ end maakj sɔkɔj ki, na6o taa maak-raapm ken naan utu kɔj naan ki se, sɔkɔj ken tɔlin se kic 60, naan an dim eyo. ɔ 6orse naan utu inj do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusinge dabariɔ, na6o kic 60 naan aay kaamin aasinoga. Bin 60 ɔnte 'kɔrki aayki kaamse.

⁴ Anum maakj bɔɔr ki ken naase 'tɛdki ute kusin se, 6orse kic naase ɔj aasin ki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, dejn ken Raa dejsɛ aan gɔɔ geninge se, 'dirigkiga la ken ɔ:

Goonuma, ken Meljege jaay deji se, ud bia

ɔ ken naan jaay mooyi se, maaki ɔnte tuju.

⁶ *Taa Meljege se naan dej debm ken naan jɛna*

ɔ goon ken naan jeelin naan goonin se, naan tɔndina.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeelin ki Raa 60 dejsɛ se, aayki kaamse ro ki. Naan dejsɛ bin se taa naase geninge. 'Jeelki, goon jaay bubin dejin ey se, ken gayo? ⁸ Taa naan se 60 ken naase jaay k'j'ɔj k'dejsɛn te eyo aan gɔɔ gaangen paacn k'lee k'dejde se, naase se gaangen mala mal eyo, na6o naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee dejjeki ɔ naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, met kando j'aki 'tookj taar bubjegen maakj raa ki se cir daala ey la ɔ ute naan se j'aki kɔj kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se dejjeki do naan ki ara sum aan gɔɔ ken naade jen ro ki. Num gan Raa se dejjeki se taa ajeki tɛdn beɛ. Naan je ajeki tɛdn jee *salal aan gɔɔ naana. ¹¹ Ken j'utu k'dejjeki dej metn-jiki se tujjeki maakjege ɔ ɔj ɛdjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejdega dej se, dejde se ade kedn lapia ɔ ade kɔl naade 'tɛdn nakge ute doobina.

¹² Taa naan se 60, jisen ɔrga kɔɔr se ɔkin ki tɔɔɔ, ɔnte kɔnin ki 'kɔjn walak ɔ kerɛcsegen tɔksen se kic 60 'daarin ki tɔɔɔ. ¹³ *Daapki doobm*

* 12:6 Aak KKT 3.11-12.

'toodn tal ken anki lee do ki.† Bin 6o debm cekede se jeh 6aa cees ki eyo, num naan se kon lapia.

Raa aal bi jeege tu

14 Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki king ute lapia ute jeege paac oo ingki king *salal. Ken bin ey num, nam tap 6o 'kon kaakn Meljege eyo. 15 Ondki kondoo nam tap 6o onten terl naaga bee Raa ki. Oo maakse ki se nam onten tedn aan goo ko kaagn ataka ken asen kecn perpeleen oo deetn jeege dena. 16 Ondki kondoo nam onten tedn debm keesn mendge oo nakn gen Raa se nam onten kuum kaalin naan ki aan goo Ezo ken taa kosn je-kalan sum 6o naan dugn te bedn goon paragina. 17 'Jeelki kaam mootn se, naan je oo bubin an kaadn booro nafo addin te eyo. Gohn se naan tooyo oo sel metn bubina nafo taar ken bubin taado se, naan on terlin te kuuy eyo.

18 Anum naase '6aakiro gohn Raa ki se tec aan goo do ko‡ ken gaan *Israelge baado met ki se eyo. Ko ese se j'ohki j'utin ute ji eyo. Naade aak poodo ok do ki zir zir, goto ood dorod, goto paac ilim dib, naade aak kuulu ol makoo, 19 naade booy k'tuuy pulu oo booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, beere okde oo naade taad oo mootn naade je booy taar kuuy ey sum. 20 Taar ken k'taafde se naade on aasin te gen booyin eyo. Taar se taadden oo: *Nam jaay 6aa utga ro ko se, ken maala kic 6o jan tund toohin ute koa.*§

21 Nakn ken gaan Israelge aak se, nakn teecn nirli. Taa naan se 6o *Musa deek oo: *Maam kic beere okuma oo rom ook margajeg.**

22 Gan naase se '6aakiro met ko ken k'danin Sion, do ko ken se 6o ok geger gen Raa zere, naan se 6o Jeruzalem ken maakn raa ki. Gohn ese se 6o gohn *koon Raage tusn dupu kando kando gen tedn maak-raapde se. 23 Oo naase se '6aakiroga gohn ken gaan paragen gen Raage tusni ken Raa raanga raan rode maakn raa ki oo '6aakiroga naan Raa ki naan 6o debm kon booro do jeege tu paac. Naase se '6aakiroga gohn ko gen jee ooyga kooy ken tedo nakgen ute doobina oo ken tedga jee mec naan Raa ki se. 24 Naase se '6aakiroga gohn Isa ki, naan 6o debm daan Raa ute jikilimge oo ute moosin se 6o naan ted jeege *dookga kiji ute Raa oo moosn naan ooy se taadjeki cir gen Abel†.

25 Ondki kondoo! Debm taadsen taar ese se onten baateki gen booy taarina. Do dokin se jeege baate booyo kuun taar debm ken Raa olinoo jaay taadden taarin do naan ki se. Taa naan se 6o naade onoga dubar, num gan naajegen k'booyki Raa taadjeki maakn raa ki se, ken naajege jaay k'terlinkiga naaga se, met kando j'aki kon dubar cir gen naade se ey ne? 26 Do dokin se Raa taad sum 6o, naanja tea; gan borse kic naan taadjekiga nakn ken naan utu 'teda, naan oo: *Daala, maam m'utu m'te do nanja sum eyo num m'te maakn raa kici.*‡

27 Taargen naan taad oo: *daala* se, je deekn oo nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an 'tedin 'te makoo oo utu 'tedn goto. Anum ken 'koom king jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'on j'aakden ey se.

28 Bin 6o naajege se Raa ooga gaara dojege tu oo gaar naan se, on te eyo. Taa naan se k'toomki Raa oo 'tedinki naabm ken toohin naan ki, k'beerinki

† 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se ron Sinai. § 12:20 Aak Ekz 19.12-13. * 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaon 6o toohina oo moosn naan ooy se ok taar-doa, num gan moosn Isan ooy se taa ted bee jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6.

ɔɔ k'sookiŋki. ²⁹ *Deere, ɓere, Raa naajege se, naan̄ aan gɔɔ poodo. Ɔɔ jeegeŋ tɛd̄ nakgen tɔɔliŋ naan̄ ki ey se, naan̄ ɔsd̄en naata.* §

13

*Kinḡ ken tɔɔl *Raa ki*

¹ Daayum 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage. ² Mertge se ɔkdeki jiga, ɔnten kɔndeki. Taa jee mɛtiŋge se mertgen naade lee dɔɔd̄ ɔkden se gɔtn̄ mɛtiŋge naade le dɔɔd̄ ɔk *kɔdn̄ Raage naɔo naade jeelden eyo. ³ Saapki do jeege tun maakŋ dangay ki aan gɔɔ naase kic ɓo k'tɔksenga maakŋ dangay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɔde, taa dubar ken k'dabarɔde naade se aan gɔɔ k'dabarse naase kici.

⁴ Taar ken Raa taad̄ ro tɔkŋ naap ki se ɔŋ jeege paac tookŋ do ki. Mɛnd̄ ute gaabiŋ se ɔnten kɛɛsn̄ gaabm̄ kuuy ɔɔ gaabm̄ ute mɛnd̄iŋ kic ɓo ɔnten kɛɛsn̄ mɛnd̄ kuuy. Taa jee ken ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ ute jee ken ɛɛs mɛnd̄ jeege ute gaabm̄ jeege se, Raa utu aden kɔjŋ ɓɔɔɔ dode ki. ⁵ Ɔnten 'kɔnd̄ki maakse ɓo gɛn̄ je gurs sum, num ɔŋ maakse raapo do nakge tun ken naase ɔkki. Taa Raa ɔeek ɔɔ:

Maam se m'ai kɔŋ eyo ɔɔ m'ai baati eyo.*

⁶ Ute taargen Raa taad̄ se, naajege j'aki kɔŋ ɓeer ey sum, num j'aki kɔŋ ɔeekŋ j'ɔkki:

Mɛljege se naan̄ ɓo debm̄ naakuma, maam m'beer d̄im ki eyo.

Debkilimi se tap ɓo am tɛdn̄ d̄i kaca?†

⁷ Saapki tu do jeegege tun naanse ki ken lee tɔɔdseno ɔɔ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingɔde ken bini naade ooy maak ki ɔɔ uunki ɓɔlɔtn̄ ken naade aalo maakɔde do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se tiŋg gɔɔŋ ki. Terko, jaaki ɔɔ gɛn̄ daayum daayum naan̄ 'kɔŋ tɛrl̄ kuuy eyo. ⁹ Ɔnd̄ki kɔnd̄ɔ, ɔnt̄e kɔŋki jeege asen d̄erle ute napar d̄ooygen kuuy ken teec gɛn̄ naajege ey se. Bɛɛki se ken tɔɔḡ maakŋ debkilimi se, bɛɛ Raa, ey num do d̄oobm̄ ken taad̄ taar kɔsge se eyo. Taa d̄oobgen taad̄ taa kɔsge se jee ken iŋg do d̄oobm̄ ken ese se, ɔŋ tɛdd̄eno te nakŋ bɛɛ eyo.

¹⁰ Naajege se j'ɔkki gɔtn̄ tɛdn̄ *serke Raa ki, naɔo Yaudgen ken lee tɛd̄ naaba maakŋ *kɔrɔr Raa ki se ɔk d̄oobm̄ gɛn̄ kɔsn̄ kɔsgeŋ j'ɔmbiŋ do gɔt ken k'lee k'tɛdn̄ serke se eyo. ¹¹ Taa maalgen ken *magal debm̄ tɛdn̄ serke Raa ki tɔɔlde jaay moosiŋ uun ɓaan̄ maakŋ *Bee Raa ki gɔtn̄ ken *salal cir paac paac gɛn̄ tɔɔl *kusiŋ jeege se ɔɔ maalgen ese se k'diriŋ k'teeeden naatn̄ maakŋ gɛger ki ɔɔ k'ɓaa k'tɔɔcde naata‡. ¹² Taa naan̄ se ɓo gɛn̄ tugŋ daapm̄ jeege ute moosn̄ naan̄ maliŋ se, Isa kic j'ɔɔd̄ki teecŋsiŋ naatn̄ maakŋ gɛger ki ɔɔ k'dabariŋa. ¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn̄ maakŋ gɛger ki se ɔɔ k'ɓaa k'j'ɔŋki Isa. Ɔɔ k'took k'j'end̄ki maakŋ sɔkɔŋ ki aan gɔɔ naana. ¹⁴ Taa naajege se, do naan̄ ki ara se, j'ɔkki gɛger ken tiŋg gɛn̄ daayum eyo; num naajege k'jeki gɛger ken utu 'tɛdn̄ naan̄ ki se. ¹⁵ Bin num ute d̄oobm̄ Isa se, daayum k'tɔɔmki Raa. Kɛse aan gɔɔ serkŋ naajege k'j'ɛd̄iŋki naan̄ ki. Serkŋ se je taad̄n̄ ute taargen ken naajege k'lee k'tɔɔmki Raa§. ¹⁶ Ɔnten 'dirigki gɛn̄ tɛdn̄ bɛɛ ute naapa ɔɔ gɛn̄ nigŋ nakgen naase ɔkki ute naapa taa kɛse ɓo d̄ɔɔl serkŋ ken tɔɔl Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookdeki taardege ɔɔ 'sookdeki, taa naade ɓo jee ken lee aaksen dose ki ɔɔ do naabde ki se, Raa utu ɓaa tɔnd̄ mɛtde. Anum 'took

§ 12:29 Aak Dt 4.24. * 13:5 Aak Jɔs 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27.

§ 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

uundeki taarde, bin jaay naade tedn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki nɔr nɔr ɔɔ asen kɔŋ noog eyo.

¹⁸ Tɔndki metn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ok taar dim eyo, taa naaje se k'je 6o do nakge tu paac k'tedn nakŋ ken beɛ. ¹⁹ Maam m'tɔnd metse ɔɔ ken tap ki se m'je aki tɔnd metn Raa am kɔɔdn doobo m'naar terl gɔtse ki yɔkɔdɔ.

Debm raan maktubm ara se, taad tɔɔl taariŋa ɔɔ tedden tɔɔse

²⁰ Raa debm kedn lapia jeege tu se, naan 6o debm duro Meljege Isa daan yoge tu ɔɔ tedn tedga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosin se 6o naan *dɔɔkjekiga ute Raa gen daayum. ²¹ Ŋ Raa se asen tedn anki kaasn gen tedn nakgen beɛ paac taa aki tedn nakŋ ken naan maakin jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, ɔŋ Raa 'tedn maakjege tu nakŋ ken an tɔɔl naan ki. Beeki se ɔŋ jeege paac *'nookŋ Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

²² Genaaŋge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raanŋsesin se aayki kaamse do ki ɔɔ serkinŋki ɔɔ maktubm ken maam m'raan m'ɔlsesin se le, jɛrl eyo. ²³ 'Jeelki, genaaŋge Timote se j'ɔɔdinoga naatn maakŋ dangay ki. Ken naan aan ɔŋumga yɔkɔdnum, j'asen 6aa kaakŋ tele. ²⁴ Tedki tɔɔse jeege tun paacŋ naansege tu ɔɔ 'tedki tɔɔse jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tedsen tɔɔse kici.

²⁵ Ŋ Raa asen tedn beɛŋ paacki.

Maktubm ɣɛn Jak

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jak

Maktubm kɛn Jak raanɪn se tec aan ɣoo taar kɛn deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, ɣɛn dooy jeege oo ɣɛn kɛdn kaay kaama eglizge tun k'tondde ɣotɔ baa se paac. Jee al-Masigen naan raanɪn maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Maakɪn maktubiɪn ki se Jak taadden oo k'je doobm kɛn j'an jeel-taara. Kɛse je deekɪ oo naade k'king do taar kɛn k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar kɛn naan je taada tap tap maakɪn maktubiɪn ki se, naan je taadn oo kaal maakɪn do Isa ki ute tɛd nakgen bɛɛ se, baa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakɪ jaay maktubm ese je oo jeege 'tɛd se naan tood tal: naan taad oo debm aalga maakiɪn do Isa ki se bo, bɛɛ sum eyo, num an taadin maakɪn naabiɪn ki toodn tal. Taa naan se bo: aan ɣoo debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakɪn kɛn do Raa ki jaay on tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak tɛd tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Jak m'debm tɛdn naabm *Raa oo ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi bo m'raan m'olsen tɔɔsum naase jee Raage tun wɔkkiga taa naange tun ɣotɔ baa se paac se.

Kɛn nakɪ on jaay aanga dose ki num

² ɣɛnaamge, kɛn nakɪ on jaay aanga dose ki num, onki maakse 'raapo. ³ Jeelki, nakgen on se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen kɛn naase aalki do Raa ki se, asen kɛdn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔgo bini aki kaan do taar tɔlin ki. Kɛn bin se naase aki tɛdn jee *salal oo dim tap bo asen daay eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa asen kɛdn jeel-taara

⁵ Kɛn maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeel-taara. Taa Raa se, naan ed naka ute maraadinna oo uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tɔnd mɛta se, naan an kon kɛda. ⁶ Num debm jaay baa tɔnd mɛtn Raa num, n'aal maakiɪn paac do Raa ki oo n'onte naaja, taa debm maakiɪn naaj naaj se, tec aan ɣoo maan baar kɛn kuulu ol baansiɪn kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, onten saapm n'oo naan 'kon dim ɣotn Mɛljege tu. ⁸ Taa debkilim bin se, on saapiɪn inɣ kaam kalan eyo, oo dim naan 'bɛɛr kuun jaay an tɛdin 'kaan kaama tap bo, ɣotɔ.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ On ɣɛnaa doobm *al-Masi kɛn debm daaye se, n'tɛdn maak-raapo, taa Raa utu an magalin naaniɪn ki. ¹⁰ ɣɛnaa debm maala kɛn doobm al-Masi ki se kic, n'on maakiɪn raapo do kɛn kɛn Raa tɛdin n'ɔp ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan ɣoo pɔon kambgen maakɪn kaag ki. ¹¹ Taa kɛn kaada jaay ookoga oo onɣga se, tuutn ute muge se naatn oo pɔonɪngen aak bɛɛ se lɛ utu sia. Bin bo debm maala kic, ɣii kalan maakɪn naabiɪnge tun naan inɣ tɛd paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakɪ naama

¹² Maak-raapo deb ken jaay aay kaamiñ daar tɔɔɔ ro nakge tun ɔɔñ ken Raa ɔñin aan doñ ki. Ken naañ jaay ɔñ aasinga do roñ ki se, naañ utu 'kɔñ beɗina. Kese ɓo *kaajñ gen daayum ken Raa taadga taad ɔɔ utu 'kɛdn jeege tun paacñ jen se.

¹³ Ken nam jaay nakñ naama aanga doñ ki num, ɔñten ɗeekñ ɔɔ: kese Raa ɓo naamuma. Taa Raa se nam tap ɓo an kɔñ naam jaay an kɔlin 'tɛdn *kusiñ eyo. ɔɔ naañ kic ɛ naam nam eyo. ¹⁴ Gan debkilimi se jaay nakñ naam aanga doñ ki se, kese saapm jig ey iino maakiñ ki se ɓo ken ɔlin naañ lee ɗɔñɔ. ¹⁵ Ken saapm jig ey se jaay utu maakiñ ki num, naañ ooj kusiña ɔɔ ken kusiñ jaay ɗenga roi ki num, ɔli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔñten kaan̄ki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔɔ aak beɛ paac se, iino gɔtn Raa ki, naañ ɓo Mel-kaal gɔtn wɔɔro. Beɛɛ, Raa se, ɔñ terl roñ aan gɔɔ nakgen do naañ ken lee terl rofe se eyo. Daayum naañ tiñg gɔɔin ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔɔ aajjekiga aan gɔɔ ken maakiñ jen ro ki ute taariñ ken met ki se, taa bin ɓo naajege se, maakñ nakge tun naañ aaldeno paac se, naajege ɓo j'aki tɛdn deete.

'Booyo ɔɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki gena a maakjemge, 'saapki do taar ken maam m'je m'asen taad se: nan̄a nan̄a kic ɓo naar ud bia do taar ken k'taadsen se. ɔɔ ken nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔñ roñ urlu ɔɔ ɔñten naar tɛdn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakiñ taaringa se, naañ kɔñ tɛdn nakñ ken ute ɗoobin eyo aan gɔɔ ken Raa maakiñ jen ro ki. ²¹ Taa naañ se ɓo, nakgen paacñ asen tujñ rose se, ɔɗki dose ro ki ɔɔ nakgen kusiñ se paac kic ɓo ɔɗki dose ro ki. ɔñki rose urlu gen kɔkñ taar ken naase 'booyin̄kiga se, taa taar se ɓo ɔk tɔɔɔ ken asen kaaja.

²² Nakñ ken taar Raa taadsen se, 'tɛɗin̄ki, ɔñten 'booyin̄ki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar ken Raa taad̄in̄ ɔɔ tɛɗin̄ ey se, kese naañ mala ɓo aan roñ dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔɔ 'took do ki ey se, naañ se tec aan gɔɔ debm aak daan-kaamiñ maakñ kaam-kaay-naañ ki, ²⁴ naɓo ken naañ aak aas jaay ɓaa ɓaa se, ken naañ ɓo tec ɔɔ ɗi kic ɓo, naar tɛɗin̄ dirigi. ²⁵ Num gan debm jeel ɔk *Ko Taar mɛc gen Labar Jiga ken ɔɗf do jeege maakñ kusiñ ki ɔɔ ɔkin̄ ɔɔñ se, ken naañ jaay booyin̄ga se dirigin̄ eyo num in̄g do ki. Debm bin se, maakiñ-raapo do nakge tun naañ tɛɗ se paac.

²⁶ Debm saap ɔɔ ɔk taar Raa ɔɔñɔ jaay ɔñ ɓɔɓ ɔk rɔɔñin̄ ey se, kese naañ ɗerl ro naañ malina ɔɔ ɗoobm Raa naañ uun se ɛ, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun ɗoobm Raa mala mala ɔɔ tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kese debm ken aak do genaalge tu ɔɔ aak do mɛnd-daayge tu maakñ dubarɗe ki, ɔɔ ɓɔɓ ɔk roñ ro nakge tun kusiñ ken maakñ *ɗuni ki.

2

ɔñten 'beerki naapa

¹ Genaaenge, naasen ken aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki, naañ ken debm magala ɔɔ *nookin̄ eem cir paac se, ɔñten 'beerki naapa! ² Num aan gɔɔ gɔtn tus ki, jeege dio ɓaadɔ end ɔñse. Deb kalan̄ tuuso kal te roña, tɔlo kɔɗɔkñ daabge jin̄ ki, ɔɔ deb kalan̄ kuuy se, naañ debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Ken naase jaay aalki debm tuuso kal te roñ se, naase ɔkin̄ki ɔɔñɔ ɔɔ ɗeekin̄ki ɔɗki: «Naai se, 'ɓaa in̄g gɔt ken jiga se.» ɔɔ debm daaye ki se ɛ, naase 'ɗeekin̄ki ɔɗki: «Naai se 'ɗaar ɗaara,» ey ɛ «'Baa in̄g naañ ki gam naane.» ⁴ Ken naase 'tɛɗki bin se, kese naase 'beerki beɛr

naap ey la? Bin num kесе naase 'tedkiga jee kоjn бөөрө do jeege tu оо саарм naase эkki do jeege tu se, саарм jig eyo.

⁵ 'Booyki гeнаа maakjemge: *Raa se dan бeер тoдo jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki оо naade kоsn gaara tele aan gоо ken naan taadga taad jeege tun ken jen se. ⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalgе se бо ken lee dabarse ey la? Оо naade бо lee tok баansen гoтn kоjn бөөр ki ey la? ⁷ Naaden jee maalgе se бо ken lee naaj ro Meljegen jiga se, ey num ute ro Meljege se бо Raa danjeno.

⁸ Ken naase jaay ingki do *Ko Taar gen Labar Jiga se deer deer num aan gоо ken Kitap taad оо: *Naai se 'je naapi aan gоо roi mala*, naase 'tedkiga nakj jig aak eyo. ⁹ Num ken naase jaay 'bеerki бeер naapa num, kесе naase 'tedkiga *kusiᅇa оо Ko Taar ken Raa edo *Musa ki se asen kоkᅇ mindse taa naasen uum aalinᅇkiga naanᅇ ki. ¹⁰ Ken nam jaay took do taarge tun Ko Taar ken Raa edo Musa ki paac jaay tujᅇ te ken kalan se, kесе aan gоо Ko Taar Raa paac se, naanᅇ tujᅇngа. ¹¹ Taa Raa se taadga taad оо: *ᅇnten keesn mend nam, ᅇnte 'keesn gaaba nam* оо ter taad оо: *ᅇnten tоl nam*. Num ken naai jaay ees te mend nam eyo оо tоlga nam se, kесе aan gоо naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naanᅇ ki. ¹² Taa naanᅇ se бо, maam m'taadse m'оо: do nakge tun naase aki tedа ey le aki taad se, 'jeelki Raa se asen kоjn бөөрө dose ki ute Ko Taar gen Labar Jigan ken оod do jeege maakᅇ kusinᅇ ki se. ¹³ Taa debm baate keejᅇn do jeege tu se, Raa kic an keejᅇn donᅇ ki eyo. Num debm jaay eej do jeege tu se, бii ken Raa kоjn бөөрө do jeege tu se, Raa an keejᅇn donᅇ ki.

Kaal maaka ute nakgen k'teda

¹⁴ Genaaᅇge, ken nam jaay deek оо: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» оо nakgen Raa taad оо gen tedа jaay naanᅇ оᅇ tedinᅇ ey se, debm bin se, kaal maakᅇ naanᅇ se, an kоᅇ kaaj ne? ¹⁵ Ken aan gоо гeнаа gaaba ey le mеnda jaay, бii-раа kоsdе gоtо оо kal tuusde kic бо gоtо, ¹⁶ оо maakse ki se, deb kalan deekden оо: «'Baaki ute lapia. ᅇn Raa asen keᅇn kоsо оо aki kоsn te maraadse оо asen keᅇn kal rosege,» оо jaay edden dim ey se, taargen bin se оs aay eyo. ¹⁷ Bin бо, ken naai оо aal maaki do Raa ki оо 'jeel tedn бeе ey se, kaal maakᅇ naai se, kaal maakᅇ renᅇ.

¹⁸ Gan deb kalanᅇ maakse ki se deek оо: «Naai se оо aalga maaki do Raa ki оо maam se le, m'lee m'ted nakgen бeе. 'Taadam tu naai оо aalga maaki do Raa ki jaay оᅇ 'ted бeе eyo, оо maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki ken оlum m'ted nakgen бeе se.» ¹⁹ Naai 'jeel maaki ki оо Raa se kalinᅇ ki sum бо Raa. Kесе nakᅇ jiga. 'Jeele, sitange kic бо jeelinᅇ maakde ki bini naᅇo naaninᅇ ki se, naade beere оо rode ook marga jег jег.

²⁰ Kale, debm derle! 'Jeele debm aal maakinᅇ do al-Masi ki jaay, ted nakgen бeе ey se, kaal maakᅇ naanᅇ se, kaal maakᅇ renᅇ. ²¹ 'Jeelki, bubjege *Abraam se ted оо di jaay Raa aakinᅇ aan gоо debm daan ki se? Taa naanᅇ took je баа kоjn gooninᅇ Isaka гoтn kоjn *serke Raa ki*. ²² 'Jeele debm jaay aal maakinᅇ do Raa ki mala se, 'tedn nakgen бeе kici. Taa kaal maaka ute nakgen бeе ken k'lee k'tedse naade tum баа taa naap ki оо kесе бо ted kaal maakᅇ mec. ²³ Taar ken Raa taadn maakᅇ Kitapinᅇ ki se aanga doobinᅇ ki ken оо: *Abraam se aal maakinᅇ do Raa ki, оо naanᅇ aakinᅇ aan gоо debm daan ki.*† Taa naanᅇ se бо Raa danᅇn meᅇᅇna. ²⁴ Ute naanᅇ se, naase 'jeelki

* 2:21 Aak Jen 22.9. † 2:23 Aak Jen 15.6.

debkilimi jaay Raa aakiñ debm daan ki se, taa ken naan aal maakiñ don ki sum eyo, num taa nakgen bæe ken naan lee ted se kici.

²⁵ 'Jeelki Raabm do dakiñ ken ingo mend keesn gaaba se kic bo tedo bin kici. Bii kalan naan ted bæe jeege tun gaan *Israelge oldeno gen kaakñ baara. Jee se, mend se dood okden been ki, bini olden naade aan ot te doobm kuuy. Taa bæe ken naan ted se bo, Raa aakiñ naan se mend daan ki. ²⁶ Aan gaa debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakñ do Raa ki jaay on ted bæe ey se, tec bin kici.

3

*Raañoo se aan gaa poodn ken as gata
(Mt 12.33-37)*

¹ Genaaenge, maakse ki se, j'onten jeki doobm jaay bo j'aki tedn k'denki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kojñ booro dojege tu on cir gen jeege baa se paac. ² Naajege paac se k'lee k'tujki gata kaam dena. Anum debm jaay taad tujñ ey se, debm bin se debm mec oo aasin gen boobm kokñ roña. ³ 'Jeelki ken naajege jaay k'lee k'tolki aljam taar sendge tu se, taa k'teddeki naade 'tookñ taarjege, oo gotn k'jeki bo k'baandeki sum. ⁴ 'Jeelki markabge se, kengen magal magal se kic bo, ok naka kalan maak ki caka bini. Oo ken kuulu jaay ol makon se deebo don ki aan gaa di kic bo, ute nakñ caka se sum bo, debm toodñ se, baan got ken naan maakiñ jen ro ki. ⁵ Raañoo kic naan tec bini. Ey num maakñ daa ro ki se naan bo baata, nabo raañoo se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn caka se jaay okga se, kasn maakñ kaaga ute magalin se paac. ⁶ Raañoo se naan tec aan gaa poodo oo taargen ing kus paac teeco ro ki. Naan kic bo maakñ rojege tu, oo tujjeki rojege paac paac. Kingjegen iino gotn ken k'toojjeke bini j'anki kooy maak ki se, raañjege se aan gaa poodn as gata ken iino gotn *Bubm sitange tun poodn ken dubarin kon nan eyo.

⁷ 'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakñ kaag ki, yeelge, kuurge oo kenjgen maakñ maane ki paac se, naan bo debm ken ok taaga dode ki oo tedde naade tookñ taarina. ⁸ Num raañoo jaay debm oo an kaasn boobm kok se, gata. Naan se ing kaam kalan eyo oo naan dooc te naa* ken taal taal jeege. ⁹ Ute raañoo se bo, naaje k'toomki Bubege Raa naan ken Meljege. Ter ute raañoo se sum bo, naaje k'naamki jikilimgen ken Raa aaldeno tecin tece. ¹⁰ Ute taar kalan ese sum bo k'j'oodnki booro jeege tu oo k'naamki jeege kici. Ken deer num, genaenge, k'j'onte 'tedki bini. ¹¹ Maan maakñ bud ken kalan jaay j'kon ken ing king kaata ute ken jiga se, gata. ¹² Genaaenge, maañoo se 'kon koojn lemun eyo. Oo papay se 'kon koojn goyab eyo. Oo gen budn maane se kic bo bin sum. Maakñ budn ken maanin ing king kaata se, 'kon ni maan jiga se, gata.

Jeel-taar ken iino gotn Raa ki ute gen jikilimge

¹³ Maakse ki se, nana bo meteke oo jeel-taara se? Debm jeel-taar se, on 'taad jeege tu ute kingina maakñ nakge tun naan ted paac se n'on roñ urlu oo n'tedñ ute jeel-taara. ¹⁴ Num ken naase jaay okki maak-kilimi oo niki ro naapge tu se oo ter 'saapki bo do naase malinge tu sum se, onten 'toomki rose oo taar met ki se, onte 'tujin ki ute taar-kooðsege. ¹⁵ Num jeel-taar bin se iino gotn Raa ki eyo; keese jeel-taar ken iino do naan ki ara sum. Naan

* 3:8 Naa se bo, saam sum.

se jeel-taar gen jikilimge ð naan se iino gōtn *Bubm sitange tu. ¹⁶Taa gōtn jaay jeege ðk maak-kilimi ey le ni ro naapge tu se, gōtn ese jeege tēd nakge paac ute doobiñ eyo ð tēd nakgen paacñ jig eyo. ¹⁷Num gan jeel-taar iino gōtn Raa ki se, deet se naan se *salal, naan baano ute tōðe daan jeege tu, tēdēn jeege ðñ roðe urlu, doðe mōng eyo, eej do jeege tu, daayum tēd nakgen jiga, bēer nam eyo, naan tēd jeege taad taar maakde ki. ¹⁸Debm jaay je tōðe se, naan noog jeegeen kuuy taa kiñg ute tōðe kici. Debm bin se nakñ naan 'kōñ se nakñ ken ute doobiñ doobiñ aan gōð debm ðcga maakñ gōtiñ num ðñ bēeñ se.

4

*Jeegen je nijim *dunia*

(1Pr 5.5-9)

¹Ken ðsen jaay tēdki dekenē ð mooyki ute naapa tap ðo ne di? Kēse nakñ daa rose jese ðo ðsen 'tēdki nakgen ese. ²Ken naase 'jeki ðim jaay ðñki te ey se, ðsen naase 'tōlki jeege. Naase 'ðōñki nakgen ken naase ðkki eyo jaay ðñki te ey se. Naase 'mooyki te naapa ð 'tōndki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka ð ðñki te ey se, taa naase 'tōndkiro te mētn *Raa eyo. ³Naase 'tōndki mēta jaay ðñki te ey se, taa naase 'tōndki te mēta jig eyo. Naase ðkki saapm jig eyo ð ken ðñkiga kic ðo, añki kutn gen nijim daa rose cēr sum. ⁴Naase se, jeegeen maakse kalan do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegeen jaay je nijim dunia paac se tēdga jee wōoy Raage. ðo debm je nijim dunia se, naan se tēdn debm wōoy Raa. ⁵Ōnten 'saapki ðki taar Kitapm taad se cēre, ken taad ðo: Raa jaay eðjeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tēdkiiga jee naange ð naan je ð j'aki kiñg ute Nirl naan se sum.

⁶Anum Raa se, bēe naan tēdñki se cir nakge paac. Taa naan se ðo, Kitap ðeek ðo:

Jeegen jaay magal roðe naaniñ ki se Raa tookden eyo.

Num jeegen jaay ðp roðe baat naaniñ ki se, naan tēdden bēeña*.

⁷Taa naan se ðo, naase 'took uunki taar Raa ð 'daarki tōðo naan *Bubm sitange tu ð naan 'kaan naatn ðkō rose ki. ⁸'Baakiro gōrō cēesn Raa ki ð naan kic adē ðaa gōr cēesse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tēdn *kusiñge se. ððki kusiñ ken maakse ki, naasen maaksege di di se. ⁹Ōñki maakse 'tjuu taa kusiñ ken naase 'tēdki. 'Tōoyki makōñ ð eemki ðo, 'kooy koogse se utu 'dēl keeme, ð maak-raapse se utu 'dēl maak-tuju. ¹⁰Ōpki rose baata naan Mēljege tu, ð naan ðo debm asen kuun rose raan.

Ōnten kōjñ bōrō do genaai ki

¹¹Genaañge, ðnte kōðki naapa. Taa debm jaay taad taargen iñg kus ðo ro genaai ki ey le ðjñ bōrō ðōñ ki se, kēse aan gōð naan taad taargen iñg kus ðo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naan took iñg do ki eyo, num naan taad taargen iñg kus ðo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum. ¹²Raa se naan kaliñ ki sum ðo debm kēd Ko Taar jeege tu, ð naan kaliñ ki sum ðo debm 'kōjñ bōrō do jeege tu. ð naan sum ðo debm aaj jeege ey le ken utde. Num naai se, nanja kaca jaay ðo 'kōjñ bōrō do naapi ki se?

Ōnten magalki rose

¹³Num 'booyki bēe, naasen ken 'taadki ðki: jaaki ey le mētbēeki se, naaje k'kiñ ðaa kiñg maakñ gēger ken se, j'adē 'tēdn suuk j'adē looko ðo

* 4:6 Aak KKT 3.34.

j'ade kəŋ gurs dəna! ¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakŋ kən 'tədn mətbeeki se kic 6o naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gəə muubm kən iino əə naar wəək naatn se sum. ¹⁵ Bəeki num, naase aki deekəəki: kən Məljege je num, ajeki bəəbm kojege jaay j'aki kəŋ tədn nakgen se. ¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki əə magal ro bin se, 6ere, jig eyo. ¹⁷ Taa naan se 6o, debm jaay jeel tədn bəe əə əŋ tədn te ey se, kese naan tədga *kusiŋa.

5

Nakŋ əəŋ utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki 6orse naasen jee maalge se, eemki əə təəf 'təoyki makəəə, taa nakŋ əəŋ utu 'kaan dose ki. ² Maalsege se utu 'ruumu əə kal koonsege se diidi utu aden kəəə. ³ Daabsege ute puddagen naase əkki paac se, naanə əə tujdenga. Əə taa kən naade əə tuj cəe se sum 6o, utu asen 6aa kəŋ mindse əə naan se utu '6aa kəsn daa rose aan gəə poodo. Ey num duni se əəpga gəəə 'naŋa, nabə naase utu iŋg 'tuski tus maala rək. ⁴ 'Booyki! Jeegen tədsen naabge maakŋ-gətsege tu se, naase 'dərldeki dərle, taa kən naade təf naaba lək tək tək əə naase 'baate kəgdeki gursdege. Taa naan se 6o jeegen əseno maakŋ-gətsege se, naade təəf təəy makəəə, num keem naade se Məljege Sidburku booyga. ⁵ Do naan ki ara se, naase əski te maraadse əə 'tədkki nakŋ kən maakse jea. Naase 'teerki aan gəə maranŋen teer sal sal gən təə kəəə se. ⁶ Naase 'təkkiro mind jee tuj te dīm eyo əə təəldeki. Əə naade le, tədseno te taar eyo.

Bii kaan Məljege se əəpga gəəə

⁷ Gənaamge, taa naan se 6o aayki kaamse bini Məljege adə tərle. Naase aakki debm kursu se, naan tiŋg taak kaama bini maane bəəy maakŋ-gətiŋ ki, jaay 6o nakgen naan naab 6ar ki se koojŋ jiga. Naan iŋg aak kaam maan 'keedn mət-kijirki bini teecŋ taa 6ar ki cət. ⁸ Naase kic num iŋg aakki kaama, aayki kaamse əə əkki maakse təəə, taa bii kaan Məljege se əəpga gəəə.

⁹ Gənaamge, əntən 'lee mooyki ŋəe ŋəe te naapa; taa bin se *Raa kic asen kəjŋ bəəəə dose ki eyo. 'Jeelki, 6ere, debm kəjŋ bəəəə do jeege tu se, aanga taa doobse ki. ¹⁰ Gənaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkŋ kən taadə taarge ute ro Məljege se, naade kic dabaroga əə aayoga kaamde do ki. Əə naase kic uunki doobm naade se. ¹¹ Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se 6o k'taadki j'əəki, naade se 6o jee maak-raapge se. Naase 'jeelki mətn taar gaabm do dəkŋ k'danŋ Job se, naan aay kaamiŋ aasinga do dubar kən aan don ki. Əə do taar təəliŋ ki se, naase 'jeelki nakŋ kən Raa tədiŋ se. Taa Raa se, naan 6o debm təf bəe jeege tu əə əj do jeege tu.

¹² Kən bin num gənaamge, əntən 'naamki rose ute maakŋ raa ey le ute do naanə, əə əntən 'naamki ute ro dīm kuuy kici. Num kən taarse 6o mət ki, əki: «Ye, mət ki» əə kən mət ki ey le, əki: «A-a, mət ki eyo». Taa kən naase jaay 'tədkki bin se, Raa kic asen kəjŋ bəəəə dose ki eyo.

'Təndki mətn Raa

¹³ Kən nam maakse ki jaay maakŋ dubar ki num, ŋ'tənd mətn Raa. Kən nam jaay maakŋ maak-raap ki le, ŋ'tədm Raa ute kaa. ¹⁴ Əə kən maakse ki jaay nam kəəəə num, ŋ'əl k'danŋ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade an kətn uubu ute ro Məljege, əə an tənd mətn Raa. ¹⁵ Jeegen tənd meta jaay aal

maakde do Raa ki paac se, Meljege aden booyo ɔɔ debm kɔɔŋɔ se, Meljege an̄ keɔn̄ lapi ɔɔ naan̄ 'kiini. Ken̄ naan̄ ɔɔ tɛdga *kusiŋa kic le, Meljege an̄ tɔɔl kusiŋ se naatn. ¹⁶ Taa naan̄ se ɔɔ kusiŋ naase 'tɛdki se, naan̄ Raa ki se 'taadiŋki ute naapa ɔɔ 'tɔndki mɛtn Raa naapge tu, taa aki kɔŋ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tɔnd mɛta gɔtn Raa ki se, tɔnd mɛtiŋ se ɔk tɔɔgɔ aak eyo naan̄ Raa ki. ¹⁷ 'Jeelki, *Eli ken̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ se, naan̄ kic debkilimi aan̄ gɔɔ naajege sum, naɔo naan̄ tɔnd mɛtn Raa ɔŋ eyo, deekiŋ ɔɔ ŋ'ɔnte keeɔn̄ maane, Raa booyiŋ ɔɔ tookiŋ. Gɔtn se, maakŋ ɔa ar ki mɔtɔ ute laapa mɛɛɛ se, maane eed̄ te eyo. ¹⁸ Ter naan̄ tɔnd mɛtn Raa kuuy daala, ɔɔ maane bɔɔyo do naan̄ ki ɔɔ nakgen do naan̄ ki se, baag koojo gɔtiŋ ki.

¹⁹ Genaaŋge, ken̄ maakse ki jaay nam rɛsn̄ ute doobm taar mɛt ki ɔɔ nam kuuy noogiŋ jaay naan̄ ɔk terloga num, ²⁰ 'jeelki, genaa iigga kiigi ɔɔ rɛŋga rɛs ute doobm taar mɛt ki jaay nam maakse ki noogiŋ naan̄ ɔk terloga se, keese naan̄ aajiŋga maakŋ yo ki, ɔɔ kusingen̄ dɛn se le, Raa aden tɔɔl naata.

Maktubm Pier raanin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raano jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan goo cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo oo ood'uunde. Naade se k'lee k'tokde minddege ute taargen met ki eyo oo gotn metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogj do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan goo jee ken Raa beer tooddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakj jeege tun ok doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji oo uun doobm bubdege eyo oo kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4-10). Naade se aasin gen serkij nakj onj ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raan ol toosin jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer toodsena toodo oo ingki aan goo cekge oo wakkiga maakj naange tun Ponj ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki oo Bitini ki se. ² Naase se Raa Bubu beer toodsena toodo do dakiina, kaad ken naan uuno doa aan goo ken naan maakin jen ro ki. Oo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookj taar Isa *al-Masi taa naan asen tugj daapm ute moosiina. On Raa asen tedn beena oo asen kedn lapin se te maraadiina.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu oo oojjenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'j'ondki dojege gen konj kaaja, ⁴ oo j'aakki kaama gen nakgen beer beer ken Raa utu boobin jeenge tu maakj raa ki. Oo nakgen beer beer ese se, tuj eyo, ruum eyo oo onj ted koono eyo. ⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te toogina bini gii ken kaam mootn; gii ken se, naan asen taadn tal oo naan aajsega.

⁶ Taa kaajn naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Oo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic bo, cokoo sum bo dubargen se utu 'deele. ⁷ Daab se naan konj tuju, ute naan se kic bo j'ooyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan goo daab k'j'ooyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic bo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay bo kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn toogo oo j'ansin kaakj jeele. Taa naan se bo, gii ken Isa al-Masi ade baa se, Raa utu asen toomoo, asen *nooko oo asen magala. ⁸ Ey num Isa se, naase aakin ki te eyo nabo naase 'jenki. Borse kic naase aakin ki te eyo, nabo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic bo, naase maakse raap sakan don ki oo maak-raapm

naase se maak-raapm taad eyo. ⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki doŋ ki se 6o, naase utu aki kaajŋ kosege.

¹⁰ Kaajŋ ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dokiŋ se, jedoga metiŋ den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa beε ken Raa taadoga taada ɔ utu asesiŋ tɛd se. ¹¹ Nirl al-Masi ken maakde ki se, taadden ɔ al-Masi se utu 'dabara jaay 6o utu 'kɔŋ nooko. Taa naan se 6o, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo metiŋa ɔ jedo jeel kaadn ken nakgen se tap 6o utu 'deel ɔ dɪ. ¹² Anum taar ken Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dokiŋ se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Borse jee taad Labar Jigan gen Isa al-Masi ute *Nirl Salal ken Raa ɔliŋo maakŋ raa ki baado taadsen metn taar se mala naase ki kici. ɔ taar se, *kɔdn Raage kic 6o, je doobm 'jeel kɔkŋ metiŋa.

'King aak beε naan Raa ki

(1Tes 5.8-9; Tit 2.11-14)

¹³ Ken bin num, 'daapki rose gen tɛdn naaba, iŋki do metekse ki ɔ aalki kaama do beε ken Isa *al-Masi baadoga num utu asen tɛd se. ¹⁴ 'Tookki taar Bubse Raa ɔ ɔnte 'tɛdki nakŋ ken daa rose 6o jea aan gɔɔ kaad ken naase utu 'jeelki te Raa ey ɔort se. ¹⁵ Aan gɔɔ Raa ken danse naan debm *salal se, naase kic maakŋ kingse ki se, 'tɛdki jeegen salal kici; ¹⁶ taa Kitap se taadga taad ɔ: «'Tɛdki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa ken naase 'danjŋki Bubse se, naan 6o ken aak jeege paac aas kaasa ɔ naŋa kic naan ɔjŋ bɔɔɔ te ken met ki do nakge tun naan lee tɛd se. Bin num, kaad ken naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'beeriŋki. ¹⁸ Ute kingŋen aan gɔɔ gen bubsegen do dokiŋ se ɔs aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo ɔɔŋɔ. Naan dugse dose se, ute nakgen aan gɔɔ daab ute pudda eyo taa naade se utu 'tuju; ¹⁹ num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan gɔɔ *Goon Baatn sal sal ken ɔk tuju roŋ ki eyo jaay ɛd roŋ *serke se. ²⁰ Naan se Raa 6o beε ɔdŋo taa kaajŋ jeege, kaad ken naan utu aalo te duni ey ɔort. ɔ naan baado maakŋ ɔiige tun kaam mɔɔtn taa naase. ²¹ Ute doobm al-Masi se 6o, naase aalki maakse do Raa ken duriŋo daan yoge tu ɔ *nookiŋ se. Ute naan se 6o, naase aalki maakse ɔ ɔndki dose do Raa ki.

Okki maak-jea do naapge tu

²² Taa naase 'tookkiga do taar ken met ki se, naase 'tɛdkiga jeegen *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan gɔɔ genaage. Okki naapa ɔŋɔ ɔ 'jeki naapa ute maakŋ kalan. ²³ Taar Raa se, naan aan gɔɔ kupm ken ruum eyo ɔ tuj eyo, num naan ting gen daayum daayum ɔ ute taar Raa aan gɔɔ kupu se, naan ɔlsen j'oojsenga koojŋ kiji. ²⁴ Taa Kitap taadga taad ɔ:

Jikilimge paac aan gɔɔ mu zεεε

ɔɔ kaakŋ beεde le aan gɔɔ pɔɔŋ kaaga.

Ken kaadŋ aanga se, mu se 'tuutu ɔ pɔɔŋiŋ le 'sia.

²⁵ *Num gan taar Raa se, naan ting gen daayum.**

ɔ taar se 6o, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'baado k'taadsesiŋ se.

2

¹ Taa naan se, ɔnte 'tɛdki *kusiŋa, ɔnte 'kaanŋki jeege dala, ɔnte 'tɛdki rose aan gɔɔ jee ken taad taar met ki te naapa, ɔnte 'tɛdki maak-kilimi te naapa ɔ ɔnte 'kɔɔdki naapa. ² Aan gɔɔ gaangen k'taacege je si kenɛge

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

dēn se, naase kic taar *Raa kēn *salal se 'jenki dēn bin kici. Ute naan se naase aki teepe ɔɔ utu aki kəŋ kaaja. ³ Deere, bēē Meljege se lē, naase 'naam ɔkiŋkiga jiga.

Raa 60 bēē tɔɔdseno taa aki tēdn jee naange

(Ep 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)

⁴ 'Baakiro gɔtn Meljege tu Isa ki, naan 60 ko kēn ɛd kaaja. Naan 60 ko kēn jikilimge ɔɔd undina, na60 Meljege Raa bēē ɔɔdina ɔɔ naan se 60 kēn aakiŋ bēē kaamiŋ ki. ⁵ Naase kic aan gɔɔ kogen ɔŋga kəŋ kaaja, 'tookki ɔŋki rose Raa an kiŋ 6ee kēn Nirliŋ utu 'king maak ki se. ɔɔ maakŋ 6ee kēn se, naase aki tēdn jee tēdn serkgen *salal ɔɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naase aŋki tēdn *serkŋ kēn tɔɔliŋ naan ki. ⁶ Anum 'booyki taar kēn Raa taad maakŋ Kitap ki kēn ɔɔ:

Aakki! Maam m'bēē m'ɔŋga ko kēn aak bēē kaamum ki

ɔɔ maam m'utu m'an kənd maakŋ gēgēr kēn Sion ki

ɔɔ naan 60 ko kēn utu 'gakŋ bea kēn j'utu j'an kiŋ se.

Debm kēn aal maakŋ do naan ki se, 'kəŋ kənd maakŋ səkəŋ ki eyo*.

⁷ Naasen kēn aalkiga kaal maakse doŋ ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gan jee kēn baate kaal maakde doŋ ki se, taar kēn Kitap taad se aanga gɔɔliŋ ki kēn ɔɔ:

Ko kēn jee kiŋ 6eege ɔɔd undiŋ naatn se,

Naan 60 ko mēc kēn cir kogen j'iŋ 6ee se paac.†

⁸ ɔɔ gɔt kuuy kic Kitap taadga taad ɔɔ:

Ko se 60 kēn rɔɔk jeege

ɔɔ kēse 60 liŋ kēn tund jeege.‡

Naade jaay rɔɔkŋ tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kēse nakŋ kēn Raa uunoga kuun doa do dɔkiŋ se 60 utu kaan doɔde ki.

⁹ Anum naase se, metjil jee kēn Raa bēē tɔɔdsenga tɔɔdo, naase se jee tēdn serkŋ gen gaaringe, naase se jee naange ɔɔ naan 60 debm kēn dugsenga dose. Naan dan ɔɔdseno maakŋ gɔt kēn ɔɔdo ɔɔ 6aanseno maakŋ gɔtiŋ kēn wɔɔr jiga se, taa naase aki wɔɔkŋ Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal kēn naan tēdiŋ se. ¹⁰ Do dɔkiŋ se naase jee Raage eyo, num 6orse se, naase 'tēdkiga jee naange. Do dɔkiŋ se naan ɛejɔ te dose ki eyo, num 6orse se, naan ɛejseŋga dose ki.

Ingki aan gɔɔ kiŋ gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo

(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dejse, do naan ki ara se naase aan gɔɔ mertge ɔɔ aan gɔɔ cəkge. Bin num ɔnte 'dɔŋki nakŋ kēn daa rose 60 jea; 6ere, nakgen daa rose 60 je se lee tēd bɔɔrɔ ute kose. ¹² Maakŋ jeege tun jeel Raa mal ey se, ingki aak bēē naan Raa ki. ɔɔ kēn naade jaay baagga taad taargen ing kus rose ki aan gɔɔ naase jee tēd *kusiŋ jeege tu kic 60, ute naabsen naase 'tēdiŋ jiga se, 6ii kēn Raa ade 6aa se, jeegen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

¹³ 'Sookki tɔɔgge tu taa Meljege Isa *al-Masi se, ɔɔ 'sookki gaar tu taa naan 60 debm do jeege tu paac, ¹⁴ 'sookki magalge tun gaarge tɔndde se. Naan tɔndde se taa 'dabar jee kēn lee tuj jeege tu ɔɔ 'tɔɔm jee kēn lee tēd bēē. ¹⁵ Taa Raa se, je naase aki tēdn nakgen jiga jiga ɔɔ bin 60 jee dərigen jeel dim ey se, 'kəŋ taar taad eyo. ¹⁶ Ing aalki dose seŋ aan gɔɔ jee kēn ɔŋga

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14.

kəŋ dode. Naase se ɔŋkiga dose, naʒo kəŋ dosen ɔŋki se, ɔŋten 'saapki ɔki ɔŋkiga doobo gən tɛdn kusiŋa. Num gaŋ naase se, iŋgki aan gɔɔ jee tɛdn naabm Raage. ¹⁷Jikilinge paac aaldɛki maak ki, 'jeki gɛnaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'beerki Raa ki ɔɔ 'sookki gaar tu.

Ŋŋki kingse se 'tecn aan gɔɔ gən Isa

¹⁸Naase jeegen kɛn 'lee 'tɛdki naaba gɔtn jeege tu se, 'booy uunki taar mɛlsege. Kɛn aki booy taar mɛlsege se, ɔŋte 'booyki taar jee kɛn tɛdsen bɛɛ ɔɔ jese sum eyo, num gaŋ 'booy uunki taar mɛlsegen kusiŋ kusiŋ se kici. ¹⁹Kɛn k'dabarse cɛɛ se kic jaay naase aasiŋki se, taa taar Raa sum 60 naase ɔŋki rose k'dabarse se; kɛse 60 nakŋ kɛn tɔɔl Raa ki. ²⁰Kɛn 'tɛd *kusiŋ jaay k'dabari se, bɛɛŋ tap 60 di? Anum kɛn 'tɛdki bɛɛ jaay ɔŋki rose k'dabarse se, kɛse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹Raa danŋeno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ɔɔ naan 60 debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bɔlɔtiŋa.

²²*Naan se tɛd te kusiŋ eyo ɔɔ bii kalaŋ tap 60 tɛd te taar-kɔɔb eyo.* §

²³Kɛn k'naaŋiŋ kic 60 naan tɛrl te taar iŋg kus nam ki eyo. K'dabariŋ kic 60, naan tɛd te kusiŋ nam ki eyo. Num nakge paac naan ɔŋiŋ kaam ji debm kɛn utu 'kɔŋŋ bɔɔɔ te doobiŋ se do jeege tu. ²⁴Kɛn Isa ɔoy do kaag ki se, naan uun kusiŋjege doŋ ki taa ajeki gaan te kusiŋa ɔɔ j'aki king gən tɛdn nakgen te doobiŋa. Ɔɔ ute dubar kɛn naan ɔŋ se 60, ɛdʒeki kaaja. ²⁵Do dɔkiŋ se naase aan gɔɔ baatgen iigga kiigi, num bɔrse se naase ɔk 'tɛrlkiroga gɔtn debm gaam ki. Naan 60 debm bɔɔb kose.

3

'King mɛndge ute gaabge

(1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

¹⁻²Naase mɛndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin 60 gaabgen mɛtiŋgen baate tookŋ taar *Raa se, 'kaakŋ king mɛnddɛgen jiga se, kɛn taaddɛn te taar Raa ey kic 60, ɔɔ kɛn naade asen kaakŋ naase jaay iŋgki te maakŋ kalaŋ, ɔɔ 'tookdɛki taardege se, naade utu 'tookŋ kaal maakdɛ do Raa ki. ³Ŋŋte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakŋ bɛɛ naan jeege tu: aan gɔɔ napar kɔŋŋ dosege, ɔɔ napar tɔl kɔdɔkŋ daabsege ɔɔ ute tuusn kalsegen te roŋ se. ⁴Num kaakŋ bɛɛ naase se, ɔŋiŋki 'tɛdn maakse ki. Naase 'tɛdki jee bɛɛ ɔɔ jee dalul. Kɛse 60 nakŋ kaakŋ bɛɛ tuj eyo ɔɔ kɛn jiga naan Raa ki. ⁵Bin 60 mɛndgen do dɔkiŋ aalo maakdɛ do Raa ki se, naade kingdɛ tec bini; naade se tooko taar gaabdɛge. ⁶Aakki Sara se tooko taar gaabiŋ *Abraam bini danŋiŋ ɔɔ «mɛluma.» Naase kic 'tɛdkiga gaan Sarage kɛn naase jaay 'lee 'tɛdki bɛɛ ɔɔ 'beerki dɛm ki ey se.

⁷Naase gaabge kic, maakŋ kingse ki se, aakki do mɛndsege tu jiga. Taa mɛndge se, naade tɔɔg aas te gaabge eyo. Maakŋ kingse ki se aaldɛki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kɔŋ kaaja te naase tɛɛ. Kɛn naase jaay iŋgki jiga bin num, dɛm asen gaasn gən tɔnd mɛtn Raa se gɔtɔ.

King jiga ute naapa

(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸Do taar tɔɔliŋ ki ara se, m'je m'asen taada: ɔŋki taarse 'kɔŋŋ mɛtn naapa, ɛɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage, 'tɛdki bɛɛ te naapa ɔɔ ɔŋte magalki rose. ⁹Jee tɛdsen *kusiŋ se, ɔŋte 'tɛrlɛdɛki kusiŋa ɔɔ jee

naajse kic num ɔnte naajdeki. Num 'terldeki ɔki: «ŋ Raa asen tɛdn bɛɛŋa!» Taa naan se 6o Raa danŋseno; bin 6o naase kic Raa asen tɛdn bɛɛŋa.

¹⁰ 'Booyki Kitap kic 6o taadga taad ɔɔ:

Debm jaay je 'king te lapia ɔɔ te maak-raapo se, ɔnte kɔɔdn nam ɔɔ ɔnte taadn taar-kɔɔbɔ.

¹¹ *Debm bin se ŋ'ɔɔd don ro kusin ki, ŋ'tɛdn bɛɛ.*

N'aaŋ kaamin ŋ'je doobm ken king lapia te jeege.

¹² *Raa se naan aak do jeege tun tɛd nakge ute doobina ɔɔ daayum naan lee booy keemde.*

Gan jee tɛdn nakn kusin se, Raa te naade eyo.*

¹³ Ken naase jaay 'jeki tɛdn bɛɛ jeege tu te maakse paac se, naŋa 6o ken asen kɔŋ tɛdn kusina. ¹⁴ ɔ bɛɛ naase 'tɛdki jaay jeege lee dabarse se, taa naan se Raa utu asen tɛdn bɛɛŋa. ɔnte 'beerki nam ki ɔ nirlse ɔnte 'kaayse. ¹⁵ 'Jeelinki maakse ki *al-Masi sum 6o Melse. ɔ daayum 'daapki rose, ken jeege 6o tɔnd metse, taa di naase ɔndki dose do al-Masi ki se, naase adeki kɔŋ taadn metina. ¹⁶ Na6o ken adeki terl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ɔ 'tɛdinki ute maakn kalan. Taa kingsen jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic 6o, naade se ɔkɔŋ aden tɔɔb. ¹⁷ Ken naase 'dabarki gen tɛdn bɛɛ aan gɔɔ ken Raa maakn jen ro ki se, jiga cir ken 'tɛdki kusin jaay 6o k'dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

¹⁸ Taa *al-Masi se, ooy je-kalan sum 6o taa *kusin jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se 6o, ooy taa jee kusinge taa aden kɔl gɔtn Raa ki. Jeege tɔɔlina na6o *Nirl Salal duriŋ daan yoge tu. ¹⁹ Ute tɔɔgn Nirl Salal se, naan 6aa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakn danŋay ki. ²⁰ Jee ooyga kooy ese se 6o, jee do dɔkin ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane 6aado ɔs do naan se, jeege marta ken endo maakn markab ki, naade se sum 6o aaja. ²¹ Maan ɔso do naan se, naan aan gɔɔ maan ken *k'batizseno maak ki. ɔ maan se gen tugn yidiki ro eyo, num gen tugn maaka. *Batɛm se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²² ɔ ook 6aaga maakn raa ki ɔ ingga do ji daam Raa ki. ɔ bɔrse maakn raa ki se, sitange, maragge ute *kɔdn Raage paac kaam ji al-Masi.

4

ɔdki dose naatn ro *kusin ki

¹ Taa naan se 6o 'jeelki, *al-Masi 6aado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gɔɔ naan kici. ɔ debm jaay dabarga se, mɔɔtn 'kɔŋ kɔl don maakn kusin ki ey sum. ² Biisen ɔɔpm ken anki ting do naan ki se, ɔnte 'tɛdki nakn ken maakse 6o jea, num 'tɛdki nakn ken tɔɔl *Raa ki. ³ Deere, maakn kingse ken do dɔkin se, naase 'tɛdkiro nakgen jig ey dena aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee ɛskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakn jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bɛɛ salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye lɛ aay 'deelkiro te gɔtina ɔ 'lee 'tɛdkiro maraggen Raa jede eyo paac paac. ⁴ Bɔrse jaay naase 'tɛdki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac 6o ɔkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse. ⁵ Gan 6ii kalan Raa ken utu 'kajn bɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ do jeege tun zɛɛr se, utu 'tɔnd metde do nakde ken jig ey naade tɛd se. ⁶ Jee ooyga kooy do dɔkin se kic

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

60, Isa 6aa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se 60, naade kic Raa ojdenga bɔɔɔ doɔde ki aan gɔɔ jikilimgen 6aa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kɔŋ 'kiŋg aan gɔɔ kɛn Raa jen ro ki.

Nanja nanja kic 60 Raa ɛdiŋ naabiŋ naabiŋa

⁷ Duni se ɔɔpɔga baata 'nanja. Taa naan se iŋgki do metekse ki ɔɔ 'ɔaapki rose taa aki keem Raa. ⁸ Kɛn cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakŋ kalan, taa ute maak-jese se, kɛn deba tɛdi *kusiŋa aan gɔɔ di kic 60 an kɔŋ tɛdn kaldɛ. ⁹ Jee kɛn baado gɔtse ki se, ɔkɔdeki jiga ɔɔ ɔnte tɛddɛki bes. ¹⁰ 'Jeelki nanja nanja kic 60 Raa ɛdiŋa naabiŋ naabiŋa. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tɛdkiga jee tɛdn naabm Raage gen tɛdn naabgen paacŋ kɛn naan ɛdsesiŋ se, ute doobiŋa. ¹¹ Debm jeel taadn taara se, ŋ'taad taar Raa jeege tu. ɔɔ debm Raa ɛdiŋa maak-je gen tɛdn naaba jeege tu se, ŋ'tɛdiŋ ute tɔɔgŋ kɛn Raa ɛdiŋ se. Ute naan se jaay 60, jeege paac 'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan 60 debm magala ɔɔ tɔɔgɔ gen daayum daayum! *Amin.

Jee kɛn k'dabarɛ taa *al-Masi

¹² Jee maak-jemge, nakŋ ɔɔŋ jaay aanga dose ki se, ɔnte kaakiŋki aan gɔɔ nakŋ deel doa ɔɔ ɔksen taad eyo. Num aakiŋ aan gɔɔ nakŋ kɛn lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³ Num kɛn naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa biin naan aɛ 6aa maakŋ gaariŋ ki se, naase kic utu aki kɔŋ maak-raapm gen taad eyo. ¹⁴ Kɛn k'naajse taa Isa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal kɛn ɔk *nooko kɛn iino gɔtn Raa se, 'tɛdn ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'ɔnte dabariŋ taa tɔɔl nam, taa 6oogo, taa tɛdn *kusiŋa, ey le taa ɔl don maakŋ taar jeege tu. ¹⁶ Num kɛn k'dabariŋ taa al-Masi se, sɔkɔŋɔ ɔnte tɔɔliŋa naɔo ŋ'tɔɔm Raa taa jeege dariŋ naan debm al-Masi.

¹⁷ Kaad kɛn Raa an kɔŋŋ bɔɔɔ do jeege tu se, bɔɔse aanga. ɔɔ kɛn Raa jaay 'baagŋ kɔŋŋ bɔɔɔ do jee naange tu 60 deet se, bin num jee kɛn jaay baate tookŋ kaal maakɛ do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tɛdn ɔɔ diɔ? ¹⁸ Taa Kitap taad ɔɔ:

Kɛn jee tɛdn nakgen ute doobiŋ kic 60, utu ɔɔŋ jaay 'kɔŋ kaaja se,

num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusinge se tap 60 k'tɛdn rode j'ɔɔ diɔ*?

¹⁹ Bin 60, jee kɛn Raa je ɔɔ naade 'dabar se, j'aay kaamɛ k'tɛd nakŋ bɛɛ. Taa Raa kɛn tuj ɔrmiŋ ey se, naan 60 Mel Kaalde ɔɔ j'ɔŋ rode kaam jiŋa.

5

Pier deŋ naan jee Raage

(1Tim 3.1-7)

¹ Bɔɔse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan gɔɔ naase se kici. Kɛn *al-Masi dabaro se, maam m'aakiŋoga te kaamuma ɔɔ bii kɛn naan aɛ 6aa maakŋ *nookiŋ ki se, maam kic m'ɔk bɛɛ te naan kici: ² Aakki do jee Raage tun kɛn *Raa ɛdsesiŋ kaam jise se, aan gɔɔ debm gaam kɛn aak do baatinge tu se. Naabm se ɔnte 'tɛdiŋki aan gɔɔ j'ɔlsen taa tɔɔgɔ, garŋ 'tɛdiŋki aan gɔɔ kɛn Raa 60 jea. ɔnte 'tɛdki gen jee maala, garŋ 'tɛdiŋki ute maakŋ kalan. ³ Jee Raage se, ɔnte 'tɛddɛki taa tɔɔgɔ, garŋ ute kiŋgse se, 'taadɛki doobo taa naade kic kiŋg aan gɔɔ naase kici. ⁴ Kɛn naase jaay 'tɛdki bin num,

* 4:18 Aak KKT 11.31.

biin ken Debm Gaam Magal ade teecn pirsil se, naan̄ utu asen kedn̄ laatin̄ tōomō ken nookin̄ paac 'kōŋ deel eyo.

⁵ Gaan kōdge naase kic, jee naan̄ jee Raage se, 'booy uundeki taardē. 'Booyki m'asen taada: Maakŋ kingse ken ute naapa se, nan̄a nan̄a kic 60 ted̄ ron̄ ɔp̄ baata, taa Kitap taadga taad̄ ɔ:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Garj naan̄ se ted̄n̄ beēŋ do jeege tun̄ ted̄ rode ɔp̄ baata*.

⁶ Anum, ɔŋki rose kaam̄ ji Raa tōogō ɔ ʼted̄ki rose ɔp̄ baata jaay 60 kaad̄ ken Raa jen ro ki se, naan̄ asen kuun rose raan̄. ⁷ Nakgen ted̄sen jaay uunki nirlse ro ki se, ɔŋdeki paac kaam̄ ji Raa. Taa Raa se, naan̄ 60 debm̄ ken̄ lee aaksen̄ doŋe ki.

⁸ Bin num 'hōɔbki rose, ɔ in̄gki zeeε, taa debm̄ wōɔyse, *Bubm̄ sitange se, lee jese aan̄ gōɔ tupiyu ken̄ lee tōoy je daa ken̄ 'kōkŋ kōsō. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki tōogō ɔ aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan̄ ki ara paac se, genaasegen̄ doobm̄ Isa al-Masi ki se utu dabar aan̄ gōɔ naase kici. ¹⁰ Na6o dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken̄ lee ted̄ beēŋ jeege tu se, naan̄ 60 debm̄ dan̄seno taa aki kend̄ maakŋ gaariŋ ken̄ gen̄ daayum ken̄ kaam̄ ji al-Masi. Naan̄ asen̄ ted̄n̄ naase aki ted̄n̄ jee tōogō ɔ jee m̄ecŋ ken̄ aasiŋ do nakge tu paac. ¹¹ Naan̄ 60 debm̄ ɔk tōogŋ gen̄ daayum daayum! *Amin!

Pier taad̄ nan̄ taariŋa ɔ ted̄den̄ tōosε

(1Tεs 5.23-28)

¹² Silban 60 noogum jaay maam̄ m'raan̄ m'olsen maktubm̄ duuk se. Maam̄ m'jeeliŋ naan̄ se genāa ken̄ tuj ɔrmin̄ eyo. Maam̄ m'raan̄sen se, m'je m'asen̄ ked̄n̄ kaay kaama ɔ m'je m'asen̄ taad̄n̄ m'ɔ k̄ese 60 beε Raa mala mala. Ɔ beε ese se 60, naase se ɔkiŋki ɔŋɔ. ¹³ Jee Raagen Babilon† ken̄ ara se, ken̄ Raa beε tōoddenoga aan̄ gōɔ naase se, ted̄sen tōosε. Ɔ goonum Mark kic 60 ted̄sen tōosε. ¹⁴ Ted̄ki tōosε te naapa ɔ 'baam̄ 'tōkki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge aan̄ gōɔ genāa naapge.

Naasen̄ paacŋ ken̄ 'doobm̄ *al-Masi ki se, ɔŋ tōosn̄ Raa 'kinḡ ute naase.

* 5:5 Aak KKT 3.34. † 5:13 Babilon je taad̄ ute geεer *Rōm ki.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gəto 6aa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔo jee se goon tēnddoga maakn eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tēdn nakn ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔo jee se se j'onte tookn taarde ɔo k'je doobm jeel mala mala ken Raa ed jeege tu ɔo k'doəkŋ ute Isa al-Masi ɔo taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔo nakn naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kεse maam Simon Pier, maam ken m'debm tēdn naabm Isa *al-Masi ɔo m'debm kaan naabin se 6o, m'raansen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan goɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔo Mɛl Kaajjege Isa al-Masi tēdn ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asen tēdn bεe ɔo asen kēdn lapia ute maraadiŋa.

Aayki kaamse 'tedki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgn Raa se naan edjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tingi ɔo gen kɔkn taarin ɔonɔ. Naan tedjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kēnd maakn *nookin ki mala ɔo j'aki kɔn bεe naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se 6o nakgen jig aak eyo ken do dakin Raa taadjekiro ɔo ajeki kēd se, naan edjesinŋiga. Bin 6o ute nakgen naase ɔnjinkiga se asen tēdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔn se ɔo naase aki king tec aan goɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bεe naan jeege tu, ɔo do king ken aak bεe naan jeege tu se, 'ziidinŋi jeel Raa, ⁶ ɔo do jeel Raa ki se, 'ziidinŋi 'bɔɔb kɔkn ro jiga ɔo do bɔɔb kɔkn ro ken jiga se, 'ziidinŋi tɔɔgn maaka ɔo do tɔɔg maak ki se, 'ziidinŋi kɔkn taar Raa ɔonɔ, ⁷ ɔo do kɔkn taar Raa ken ɔon se, 'ziidinŋi kɔkn naapm ɔonɔ ɔo do kɔkn naap ken ɔon se, 'ziidinŋi maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔn tēdn nakgen jiga aki 6aa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkn Mɛljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tēdn nakgen ese ey se, naan se aan goɔ debm kaam-tɔɔkn ken ɔn aak ɔk gɔto jig eyo. Ey num Raa se, *kusiŋin do dakin se naan tɔɔlinsinga, na6o naan se, diriginga naata.

¹⁰ Taa naan se 6o genaamge, aayki kaamse daala 'doɔkki maakse do Raa ken dansen ɔo 'bεer tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tedki bin num, maɔtn naase aki kɔn kooɔn doobm Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin 6o, Raa asen kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakn gaar daayum gen Mɛljege ɔo Debm Kaajjege Isa al-Masi se ɔo naase aki kēnd maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se skinŋi jiga

¹² Taa naan se 6o daayum m'asen lee taadn doal daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga ɔo 6orse kic 6o utu inŋki jiga do

taarge tun ken met ki ken k'dooyeno se. ¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zeer se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn dool. ¹⁴ Maam se m'jeele oopga baata m'kooyo taa Meljege Isa *al-Masi se taadumga taada. ¹⁵ Bin se bo maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'looyga kic bo, daayum naase aki kon dirigin taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga toogij Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶ Taa naaje se k'taadsenoga j'oo Isa *al-Masi se utu ade baa ute toogina oo taargen naaje k'taadseno se tec aan goo taargen ken jikilimge lee terec ute daan dodege bo taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookina ute kaamje mala. ¹⁷ Kaad ken jaay Raa Buboo nookina oo magalin se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadin oo: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema oo naan toolum jaay maam m'beer m'boodino.» ¹⁸ Kaad ken se naaje kic bo j'utu te naana do ko ken *salal ese oo taar ken Raa taado maakj raa ki se, naaje mala kic bo k'booyinoga ute bije. ¹⁹ Do naan ki se ter naajege j'okki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. Oo taar naadege se taar mec oo ken naase jaay ing udki bi do ki se, taar se met ki. Taa taar naadege se tec aan goo loompoo ken ing woor gotn ken odo kor bini goto kiipi oo k-dijn, ken k'danjin bebele se, ade kooko oo asen woor maakse*.

²⁰ Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin raanino maakj Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum bo taad eyo. ²¹ Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin taado se, iino maakj maak-saapm jikilimge tu eyo. Gan taargen se Nirl Salal bo oldeno naade taado oo taargen naade taado se, iino gotn Raa ki.

2

*Jee ted rode aan goo jee dooy jeege ute taar met ki
(Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)*

¹ Do dakin se jeegen ted rode aan goo jee taad taar teeco taar *Raa ki tingo daan gaan *Israelge tu; bin bo jee ken ted rode aan goo jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, goon tenddoga maakse ki oo naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeegen se Melde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakj *kusiin ki se kic bo, naade 'baatina. Oo taa nakgen naade ted se utu ano naar baa ute nakj onn ken aden kutu. ² Oo jeege dena utu kuun doobm naaden ken lee es naapa ren ren se, taa naade se, jeege taadn taargen ing kusu ro doobm taar ken met ki se. ³ Naade se jee tamage oo utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kon dim gotse ki. Taa naade se do dakin tap bo Raa taadoga taad gen kon booro dode ki oo nakj onno utu naar kooon dode ki.

⁴ Num gan *kadn Raagen do dakin jaay tujo Raa ki oo Raa on ondeno te eyo, num tok ombdeno maakj goo ken jerrl zuzu oo ood se, naan utu boobden got ken ese bini 'kaan bii ken naan an kon booro do jeege tu paac. ⁵ Do naan do dakin se kic bo Raa on onn te eyo, num gan naan baano ute maane goob tolo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. Oop Noe ken taad jeege tu oo k'tedn nakgen te doobina, gotn se naan ute jeegen kuuy cili sum bo aaja. ⁶ Ter jeegen maakj geger ken Sodom ute ken Gomor ki se kic Raa tool utdeno kap ute poodo oo oop burku bo tood sum. Naan ted bin

* 1:19 K-dijn Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

se je taadn jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tedn bin kici. ⁷ Kaad ken se bo Lot, naan debm daan ki, Raa doo teecnsin naatn kalin ki, taa naan aak kingden jig eyo ute ken naade lee ees naapa ren en se, tujin maakina. ⁸ Lot debm daan ki se ting daan jeege tun ese se. Daayum goto iipga bo naan booyo do aak nakdegen jig ey ken naade lee ted se. Naan ken saap nakgen ute doobin se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee ted se, tujin maakina. ⁹ Ken bin num Meljege Raa se jee ok taarin on se, naan jeel doobm aden kodn dode do nak ken on ken aan dode ki do jee aal Raa maak ki ey se le, naan utu boobde taa ade dabara bii ken naan utu kojn booro do jeege tu se. ¹⁰ Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken ted nakn daa rodege bo je se. Jee se je bo tedn nakgen aak kusu do Meljege Raa se le, naade aalin maak ki eyo. Jee se, naade ond do do naade malinge tu sum do magal rode do kodn Raagen ute nookdege se kic bo, naade se beerden eyo, naajde. ¹¹ Anum kodn Raage ute naapa se kic bo on tok te mind naapge do naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kodn Raage se naade se magala do toog cir jee se.

¹² Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ok maak-saap eyo tec aan goo daagen maakn kaag ki ken j'onga bo k'tool sum se. Deere, naade se utu kooy aan goo daagen maakn kaag ki se. ¹³ Naade se Raa utu aden dabara aan goo ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakn daa rode bo jea do lee tedin ute kaam kaada. Ken naase ing oski kos kalan boor ki ute naade se, naade ing tedn nakn sokonge ute nakgen gen ted eyo do ken naade ing derlse ute taar-kooodege se, maakde raap aak eyo. ¹⁴ Naade se ken aakga mend jeege bo donjo je anden toodo do naade se alde bo gen ted kusina sum. Onga jee ken ond maakde kaam kalan ey se naade derlde, daayum naade aak nakn jeege se donjo do jee se Raa naamdenga naama. ¹⁵ Doobm Raa bee se, naade resnga naatn do naade se iigga do uunga doobm Balaam goon Beor*. Naan bo debm ken on ron k'derlin ute gurs gen tedn nakn ken ute doobin ey se. ¹⁶ Gohn se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, bii ken se, buuru taadin aan goo debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn derlgen bin se, naan an 'ted eyo.

¹⁷ Jee ted rode aan goo jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan goo kenj ken maanin ookga kooko, do tec aan goo gapargen kuul ol makono wookden jaay on eed maan ey se kici. Do naade se Raa daapdenga gohn kingde se ilim dib. ¹⁸ Taa naade se taad taargen deel dode do taargen naade taad se, taargen ren ren. Ute taardegen se bo jeege ken utu on kon doobm jig eyo do took taar Raa se naade derlde ute nakn ken daa ro debkilimi je se. ¹⁹ Naade taad jeege tun se do j'kon dodege, nabo naade kic bo bul nakgen naade lee ted jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn cirga don se naan tedga bulina. ²⁰ Ken metn-jiki jeege jaay jeelga jeel Meljege do Debm Kaajjege, Isa al-Masi do onga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ok terloga ro nakge tun jig ey se, do baagga tedn nakgen se num, nakgen naade ondeno se aden tedn naade 'tedn bulu daala. Bin se king naade se 'tedn aak kus cir ken deete. ²¹ Doobm ken ol deba ted naka ute doobin se jaay naade jeelin te ey kic bo bee cir ken naade jeel doobm se jaay bo terl naaga do taarge tun ken Raa taadeno do k'ted se. ²² Nakn jee se jaay ted se, je ajeki taadn do kaan kaa taar se met ki ken

* 2:15 Aak Nmb 22.5.

taad ɔ: *Bisijaay tɔɔd tɔlga num tɛrl ɔaado ɔs tɔɔd tɔlin se daala.* † Ɔɔ kɛn kuuy taad ɔ: «Kɪŋzir jaay k'roogɪna se ɔk tɛrl ɔaa ɛnd maakɪ ɔrb ki gɔtɪŋ ki.»

3

Mɛljege utu adɛ tɛrlɛ

(*Mt 24.37-38; 2Tɛs 1.7-10; Jud 17-23*)

¹ Naase mɛɔn kɔɔŋ maakumge, kɛse maktubm kɛn maam m'raanjsen gen k-dige. Maakɪ maktubge tun di kɛn maam m'raanjsen se maam m'taad m'ɔɔolsen mɛtn taargen naase 'jeeliŋkiga jeele, taa taargen se asen kɔl naase aki 'saapm do ki jiga. ² 'Saapki do taarge tun do dɔkiŋ kɛn jee taad taar teeco taar *Raa ki kɛn *salal taado ɔ 'saapki do nakɪ kɛn Mɛljege ɔ Debm Kaajjege ute jee kaan naabiŋge kɛn taado ɔ j'aŋki tɛd se kici. ³ Deet deet se, 'jeelki, ɔiigen kaam mɔɔtn se, jeegen jee kaakɪ mɛtn jeege se utu adɛ ɔaao ɔ naade se lɛ tɛɔn nakɪ daa rodege ɔo jea. ⁴ Naade utu 'taadn ɔ: «Taar kɛn naan taado adɛ ɔaa se tap ɔo 'tɛɔn nuŋ ki? Ey num do dɔkiŋ gɔtn ɔugjege ooy sum se, ɔɔrse kic nakge paac utu iŋg gɔtɛde ki aan gɔɔ kɛn Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵ Do dɔkiŋ se kɛn Raa aalo maakɪ raa ute do naanɔ se ute taariŋa, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay ɔŋ do naanɔ ɔ do naanɔ se kic ɔo naan aaliŋ ute maane. Gaŋ do taar kɛn ese se jee se baate tooko. ⁶ Ute maane se ɔo, Raa gɔɔb tɔlo jeegen do dɔkiŋ do naan ki se kici. ⁷ Maakɪ raa ute do naan se ɔɔrse kic ɔo Raa ɔɔɔbde ute taariŋa, bini 'kaan ɔii kɛn naan an tɔɔciŋ ute poodo. Naan ɔɔɔbde se taa ɔii kɛn naan an kɔjŋ ɔɔɔɔ do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

⁸ Naase, mɛɔn kɔɔŋ maakumge, ɔnte 'tɛɔsen dirigi taa naan Raa ki se, ɔii kalan se aan gɔɔ ɔaar dupu ɔ ɔaar dupu se aan gɔɔ ɔii kalan. ⁹ Mɛljege se nakɪ naan taadga ɔ an tɛd se utu an naar tɛda, gaŋ jee mɛtiŋge se saap ɔ Raa se deer den dena. Num naan baate tɛɔiŋ yɔkɔd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ɔ je jeege paac tɛrl maakde. ¹⁰ Kɛn kaadiŋ jaay 'kaan se, Mɛljege adɛ ɔaa aan gɔɔ debm ɔoogo. *Biin Mɛljege ano ɔaa se jeege booy aan gɔɔ Raa taata naɔo 'taatn cir kaad kɛn maane eed keede ɔ ɔii kɛn se maakɪ raa kic ɔo 'kaan kiigɪ gam. Nakgen maakɪ raa ki paac se 'kɔsn poodo ɔ do naanɔ ute nakgen do ki paac se mɛtiŋ utu toodn tal.

¹¹ Aan gɔɔ nakge paac utu kɔsn poodo se, bin se 'leeki aak bɛɛ naan Raa ki ɔ Raa se 'ɔeeriŋki! ¹² Aakki kaam ɔiin kɛn Raa ano ɔaao, bin se ɔo aayki kaamse 'tɛɔki nakɪ jiga ɔ kɛse ɔo kɛn an kɔlin naan adɛ naar ɔaao. 'Bii kɛn se ɔo maakɪ raa ute magaliŋ se 'kɔsn poodo ɔ nakgen maakɪ raa ki se 'kɔsn poodo paac. ¹³ Num gaŋ naajege se, Raa taadjekiga taad ɔo utu ajeki kaal maakɪ raa ute do naan kiji ɔo gɔtn naane se ɔo nakge paac 'tɛɔn ute ɔoobiŋa. Kɛse ɔo nakɪ kɛn naajege j'iŋg j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naan se ɔo naase mɛɔn kɔɔŋ maakumge, aan gɔɔ naase utu iŋg aakki kaak kaam Mɛljege utu adɛ ɔaa se, aayki kaamse 'tɛɔki jee salal ɔo nakɪ aak kus se j'ɔnte kɔŋ rose ki ɔ naan asen kɔŋ se, naase utu iŋgki kiŋg ute lapia. ¹⁵ 'Jeelki, Mɛljege jaay baate ɔaado yɔkɔd se, naan je taa naase aki kɔŋ kaaja. Taa naan se ɔo gɛnaajege Pɔl naan kɛn mɛɔn kɔɔŋ maakjege se, naan raanjsenoga taargen se ute jeel-taar kɛn Raa ɛɔiŋ se. ¹⁶ Maakɪ maktubge tun kɛn naan raanjseno paac se, naan taadoga mɛtn taar nakgen se ɔo mɛtn taar nakgen naan taadno se booy kɔkiŋ ɔɔŋɔ. Taa naan se ɔo jee jeel ɔk te mɛtn taar Raa eyo ɔo iŋg kaam kalan ey se, mɛtn

† 2:22 Aak KKT 26.11.

taargen ese se, naade lee taadın ute doobiñ eyo aan gəə ken naade lee taad tuj Taar Raa gət kuuy se kici. Ken naade jaay tef bin se, naade ut kut 60 rodege.

¹⁷ Bin 60, naase medn kəñn maakumge, taa taargen se le, maam m'aalsenga bise ki: taa naan se 60 m'əə əndki kəndə əə inḡki do metekse ki. Ɔñte kəñki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki təəgə.

¹⁸ Ɔñ bεε ute jeel gen Meljege əə Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn 6aa ute naaniñ maakse ki.

Ɔñ jeege paac an *nookn 6ərse əə gen daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raanin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do dakin se saap oo maktubgen moto se Jan bo debm raande. Nafo maakn maktubgen ese se k'taad te taa ron eyo. Jo jee ken naan raande maktubm deet deet se kic bo, naan taad te taarde eyo. Num naan taad metn taar king jee ken naan raanden maktubm ese se. Aan goo kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken doko ute doobm ken jeege aal maakde do Isa ki se oo naan se, alde naade kic bo je tedn aan goo naade. Taa naan se bo debm raan maktubm ara se je aden taadn ko taarge dio: deet deet se edden kaay kaama oo j'ing k'dook ute Raa oo ute goonin Isa al-Masi oo k'je naapa aan goo genaage; oo ter gen k-dige: k'do do taarge tun met ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ol jeege tuj ornde do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa edjeki kaaja
(Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taadsen ute debm k'danin Taara ken ed kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey bort se, debm ken k'danin Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin ken naan taad se, oo j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'okinga oo k'naaminga ute jije. ² Ken debm ed kaaja jaay baado se, naaje j'aakinga ute kaamje oo naaje se k'saadinge. Jo naaje k'taadsen se ro taar debm ken ed *kaajn gen daayum. Do dakin se naan tingo ute Raa Bubu, oo borse Raa taadjenkiga metin naajege tu. ³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje oo k'booyo ute bije se bo, k'taadsenin naase ki kici, taa naase kic bo aki tum kalan ute naaje. Jo tum ken j'aki tum kalan se, j'aki tum ute Raa Bubu oo ute Goonin Isa *al-Masi. ⁴ Naaje k'raan j'olsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tedn maak-raapm maradin ki.

Debm ken ted *kusina se tum ute Raa eyo

⁵ Booyki kese bo taar ken naaje k'booyo gotn Goonin ki oo k'taadsesina: Raa se naan gotn wooro oo gotn ood se gotn naan ki goto. ⁶ Ken naajege jaay k'taadki j'ooki naajege j'utuki Raa se, k'tum k'tedkiga kalan se, oo jaay k'leeki maakn got ken ood num, kese naajege bo k'jee taar-koooge oo k'tedki nakn ken met ki eyo. ⁷ Num gan ken k'leeki maakn got ken wooro, aan goo Raa mala kic ing got ken woor se, bin se naajege k'tum k'tedkiga kalan ute naapa oo moosn Goonin Isa se ajeki tugn kusinjege. ⁸ Ken naajege jaay k'deekki j'ooki naajege k'tedki te kusin ey se, kese j'aniki ro naaje malinge bo daala oo taar Raa met ki se, maakjege tu goto. ⁹ Anum ken naajege jaay k'taadki kusinjege se, ken bin se Raa utu ajeki too kusinjege, oo naan ajeki tugn daapm naanin ki oo kusinjege se naan an koodn naatn. Taa Raa se naan debm daan ki oo tuj ormin eyo. ¹⁰ Ken naajege jaay k'deekki j'ooki naajege k'tedki kusin ey se, ken bin se naaje k'tedki Raa bo debm taar-koooge oo taar naan taadjeki se naaje j'okiniki maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raansen nakgen se taa naase aki tedn *kusin eyo. Num ken maakse ki jaay debm tedga kusin le, naaje j'okki debm kooon

metjege naan Bu ki, naan 6o Isa *al-Masi Debm Daan ki se. ² Naan 6o debm ed ron *serke, taa *Raa ajeki tɔl kusiŋjege. Kusiŋ naajege sum eyo, num Raa utu tɔl kusiŋ jeegen do naan ki paac.

Raa ɔ: k'jeki naapa

(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakŋ jaay taaf ɔ naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taafjeke gen tɛda se naajege k'lee k'tɛdɪŋki. ⁴ Ken deba jaay deek ɔ naan jeel Raa ɔ baate tɛdn nakgen Raa taadɪŋ gen tɛda se, naan se debm taar-kɔɔbɔ ɔ taar Raa met ki se, maakiŋ ki gɔtɔ. ⁵ Anum debm took uun taariŋ se, naan se 6o debm ken je Raa ute maakiŋ paac; ute naan se 6o naajege k'jeelki naajege se k'tɛdkiga kalan ute naana. ⁶ Debm ken taaf ɔ naan iŋg dɔɔk ute Raa se, bɛeki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raanŋsen gen tɛd se, taar kiji eyo. Gaŋ taar se do kuun met ki tap 6o k'taadsesiŋoga, naase 'jeeliŋki; ɔ taar ken maam m'raanŋseno gen tɛda se, kɛse 6o taar Raa ken naase 'booyiŋkiro se. ⁸ Gaŋ taar ken maam m'raanŋsen gen tɛda se, naan se kiji kici. Naan se 6o ken Isa *al-Masi tɛdiŋo deere ɔ bɔrse naase kic utu 'lee 'tɛdɪŋki se. Taa gɔtn ɔd se deel deele ɔ gɔtn wɔɔr mala se, baagga wɔɔr gɔtɔ. ⁹ Debm ken taaf ɔ naan iŋg maakŋ gɔt ken wɔɔrɔ ɔ ɔd und genaŋ se, debm bin se daayum utu iŋg maakŋ gɔt ken ɔdɔ. ¹⁰ Gaŋ debm jaay je genaŋ se, naan se iŋg maakŋ gɔt ken wɔɔrɔ. Debm bin se diŋm jaay an kɔliŋ naan rɛsn doobm Raa se gɔtɔ. ¹¹ Anum debm jaay ɔd und genaŋ se, debm bin se bɔrse kic utu iŋg maakŋ gɔt ken ɔdɔ ɔ lee maakŋ gɔt ken ɔdɔ. Doobm naan baan se kic 6o naan jeel eyo, taa gɔtn ɔd se gaasiŋga gɔtɔ naan ɔŋ aak eyo.

¹² Genumgen sɛɛmɛ, maam m'raanŋsen taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔalsenga *kusiŋsege.

¹³ Bubge, maam m'raanŋsen taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic 6o, naan utu tap.

ɔ naase gaan kɔdge maam m'raanŋsen taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁴ Naase genumgen sɛɛmɛ, ter maam m'raanŋsen daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge ter maam m'raanŋsen daala,

taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic 6o, naan utu tap.

Naase gaan kɔdge ter maam m'raanŋsen daala, taa naase se jee tɔɔgki

ɔ taar Raa se utu maakse ki

ɔ naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁵ ɔŋte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔ nakgen jee do duni ki je se, ɔŋte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay ɔnd maakiŋ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo. ¹⁶ Nakgen paacŋ do duni ken jig ey se, naade se 6o kɛngen ese: ken jeege tɛdn nakŋ ken maakde jea, ɔ ken aakga nakŋ nam se naade dɔŋɔ ɔ naade je nakŋ ken an magal rode. Nakgen se paac se nakŋ do dunia, ey num naade se iŋo gɔtn Raa ki eyo. ¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔŋ se kic utu 'deele. Num gaŋ debm ken tɛd nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki se, debm bin se naan tiŋg gen daayum.

Jee gεcη *al-Masi
(Jn 16.13-15)

¹⁸ Genumge, dunia se ɔppga baata. Taar k'taadseeno se naase 'booyinkiroga debm ken gεc al-Masi se utu ade ɓaao; ɓorse naase 'jeelki jee gεc al-Masi se teecoga dɛna, ɔ utu naan se k'jeelki, dunia se ɔppga baata. ¹⁹ Jee se do dɔkiŋ se naade metn naajege, num gan naade se ken deer num metn naajege eyo. Ken naade jaay metn naajege num, kaadn naane naade tɛdn ɔpp inŋga ute naajege. Gan nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakŋ jeel tal, naade se metn naajege eyo.

²⁰ Gan naase se, al-Masi εdsenga Nirlina ɔ naase paac 'jeelkiga taar met ki. ²¹ Raan ken maam m'raanŋen se, m'jesen taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar ken met ki. Taa naan se ɓo naase 'jeelki, taar-kɔɔɓo ute taar ken met ki se ɔŋ tum kalaŋ eyo. ²² Debm taadn taar-kɔɔɓo se ken gay? Naan se debm ken naaj ɔ Isa se naan al-Masi eyo, naan se ɓo debm gεc al-Masi. Naan se ɔɔd und Raa Bubu ute Goonina. ²³ Debm ɔɔd und Goono se, naan ɔɔd und Raa Bubu kici; ɔ debm jeel Goono te maakiŋa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Ken taar naase 'booykiro do kuun met ki se jaay utu inŋ maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dɔokŋ ute Goon Raa ɔ ute Raa Bubu tɛɛ. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔ tɛdga num naan utu ajeki kɛdn *kaajŋ gɛn daayum.

²⁶ Kεse ɓo ken ɔlum jaay maam m'raanŋeno do taar jeege tun ken lee anŋen dal se. ²⁷ Gan naase se Isa al-Masi εdsenga Nirlin maakse ki. Aan gɔɔ Nirl naan mala ɓo utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɓo asen dooy eyo. Taa Nirl naan se asen dooy nakgen paac ken met ki ɔk taar-kɔɔɓo eyo. Taa naan se ɓo inŋ 'dɔɔkki ute al-Masi aan gɔɔ ken naan dooyseeno se.

Naajege k'gaan Raage
(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se genumge, inŋ 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa biin ken naan ade teecŋ pirsil se naaje j'aki kɔŋ beer ey paac paac ɔ bii ken naan ade ɓaa se ɔkɔŋɔ ajeki tɔɔl naaniŋ ki eyo.

²⁹ Aan gɔɔ naase 'jeelinki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɓo aki jeele debm jaay tɛdn nakge ute doobiŋ se, naan se goon Raa.

3

¹ Booyki, *Raa Bubu se jejeki dɛna naan danjeki k'gɛninge ɔ deer deer, k'tɛdkiga gɛninge! Jee do naan ki jaay ɔŋ jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔŋ jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, ɓorse se naajege k'gaan Raage; naɓo nakŋ ken tɛdga num Raa utu ajeki tɛd se, Raa taadjeki te metiŋ ey ɓortɔ. Anum nakŋ naajege k'jeel se, ɓii ken naan ade teecŋ pirsil se, naajege j'utu j'anŋki tec naana, taa j'utu j'anŋki kaakŋ naan mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ɔnd don do naan ki se, tɛdron debm *salal aan gɔɔ Isan ken salal se.

⁴ Debm daayum tiŋg tɛd *kusin se, naan uum aal *Ko Taar ken Raa εdo se ɓo naan ki; deere debm tɛd kusin se naan uum aal Ko Taar ken Raa εdo se ɓo naan ki. ⁵ Gan naase 'jeelki Isa ɓaado do naan ki se, taa kɔɔdn kusin jeege. Ey num naan le ɔk kusin eyo. ⁶ Taa naan se ɓo debm inŋ dɔok ute naan se lee tɛd kusin eyo. Num gan debm lee tɛd kusin se, naan se jeelin eyo ɔ aakiŋ te te eyo.

⁷ Genumgen seeme, onte 'konki nam asen kaan dala. Debm ted nakge ute doobin se, naan debm daan ki aan goo Isan debm daan ki se. ⁸ Gan debm tinj ted kusin se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tedn kusina se kaad ken Raa utu aalo kaal do naana. Taa naan se bo Goon Raa baado se, taa tujn naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tedga Goon Raa se, naan injg maakn kusin ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu injg maakin ki se, naan 'konj tedn kusin eyo taa naan se tedga goon Raa. ¹⁰ Debm ted nakgen ute doobin eyo oo je genaana ey se, naan se debm Raa eyo. Ute naan se bo, k'jeelki kese gaan Raage oo kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese bo taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek oo: k'jeki naapa. ¹² J'onte 'tedki aan goo Kayn*, naan se metn bubm jee *kusinge. Naan se bo debm ken toolo genaana. Taa di ken naan toolina? Taa Kayn se nakn naan ted se jig eyo, num gan nakn genaana ted se bo, ken ute doobina.

¹³ Genaaenge, ken jee do naan ki jaay ood und se num, naase onte 'kaakin ki aan goo nakn deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teeckiga maakn yo ki oo borse j'onkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaange ey se, naan se utu injg king maakn yo ki. ¹⁵ Debm jaay ood und genaana se, naan se debm taal jeege oo 'jeelki debm taal jeege se ok *kaajn gen daayum eyo. ¹⁶ 'Booyki, Isa se baado ed ron taa naajege se: ute naan se jaay naajege k'jeelki naan se taadjeki doobm j'anki je genaajege. Bin se naajege kic bo j'aki kedn rojege taa genaajege. ¹⁷ Ken debm jaay ok dim oo aak genaana ok dim ey jaay einj don ki ey se, debm bin se ken naan oo je Raa kic bo jen eyo.

¹⁸ Taa naan se bo genumgen seeme, j'onte 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tedki nakgen ken taad oo naajege se k'jeki naapa mala mala. ¹⁹ Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tedkiga gaan Raagen deere. Taa naan se bo nirljege ajeki kaay naanin ki eyo. ²⁰ Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naan magala oo jeel nan nakn maakjege tu paac. ²¹ Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'baakiga naanin ki gen keemin kic bo j'aki beer ey paac paac. ²² Nakgen paac naajege k'tondki meta gotin ki se, naan edjeki, taa naajege k'lee k'tedki nakgen ken naan lee taadjeki gen teda oo k'tedki nakn ken tolin naan ki. ²³ 'Booyki, kese bo nakn ken naan taad oo gen teda: nakn naan je se, j'aki kaal maakjege do Goonin Isa *al-Masi ki, oo ter j'aki je naapa aan goo ken Raa taadjeki oo j'aki ted se. ²⁴ Debm ken injg do nakge tun ken Raa taad oo gen teda se, naan se injg dook ute Raa oo Raa kic injg dook utu naana. Ute naan se jaay naajege k'jeelki Raa se injg dook ute naajege, ute doobm Nirl ken naan edjeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'oo di

¹ Jee maak-jemge, ken jeegen jaay baado taadsen oo naade ok *Nirl Raa se, naase onte 'naar 'tookki metn taarde, num gan aak okdeki jiga jaayo. Ute naan se jaay bo, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken ted rode aan goo jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dena oo wookga do naan ki. ² Ute naan se jaay bo naase aki 'jeel debm ok Nirl Raa se: debm ken taad oo Isa *al-Masi baado do naan ki oo tedga

* 3:12 Kayn se, naan goon parang Adum.

debkilimi se, naan se 6o debm ok Nirl Raa. ³ Ganj debm jaay baate tookn oo Isa al-Masi ted te debkilimi do naan ki ey se *, debm bin se ok Nirl Raa eyo. Maak-saapm naan se iino gotn debm ken gec Isa al-Masi. Naan se 6o ken naase 'booykiga oo utu baado oo borse se naan utu do *duni ki.

⁴ Num naase genumgen seeme, naase se jee Raage oo naase se 'cirkiga jeegen ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ing ute naase maakse ki se, naan tsoo cir debm utu ing do duni ki se. ⁵ Jeegen ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naan se 6o, naade taad te nakgen gen do dunia oo jee do duni ki se, booy uunden taarde. ⁶ Ganj naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege oo debm ken gen Raa ey le, booyjeki taarjege eyo. Ute naan se 6o, naajege j'aki jeele debm ok Nirl Raa maakin ki se taad taar met ki, oo debm ok Nirl Raa maakin ki ey se le, taad taar-koo6o.

Raa se naan Debm maak-jea

⁷ Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino gotn Raa ki oo debm je jeege se, naan se goon Raa oo naan jeel Raa. ⁸ Debm jaay je jeege ey se, naan se jeel Raa eyo, taa Raa se naan Debm maak-jea. ⁹ 'Booyki, Raa se olo Goonin kalan lak do naan ki, taa j'aki kon kaaja ute doobm naan. Naan tedn naan se taa ajeki taadn oo naan jejeki aak eyo. ¹⁰ 'Booyki, kese 6o maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege 6o k'jenkiro deet eyo, anum naan 6o debm jejekiro deete oo naan olo Goonina baado ed ron *serke taa ajeki too *kusinjege. ¹¹ Jee maak-jemge, aan goo Raa jejeki bin se, beeki num naajege kic 6o j'aki je naapa. ¹² Raa se bii kalan nam aakin te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ing dook ute naajege. Maak-je ken naan jejeki se 6o, oljeki naajege kic k'jeki jeege se.

¹³ Ute naan se 6o, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'dookki ute naana oo naan kic ing dook ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴ Raa Bubu olo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan 6o Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kese 6o saadn ken naaje k'lee k'taadn jeege tu. ¹⁵ Debm taad oo Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing dook ute naana oo naan kic 6o ing dook ute Raa. ¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, oo naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea oo debm jaay je jeege daayum se, naan ing dook ute Raa oo Raa kic ing dook ute naana.

¹⁷ Taa naan se 6o maak-je ken naan jejeki jaay, oljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa bii ken jaay Raa utu kon booo do jeege tu paac se, naajege j'aki kon beere ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan goo gen Isan ken tingno do naan ki se kici. ¹⁸ Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ing kic 6o, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tedjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ing booy nakn oon utu kaan don ki. Taa debm ken ing jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic 6o, on tedn dim eyo.

¹⁹ Ken oljeki jaay k'jeki Raa oo k'jeki jeege se, taa Raa 6o jejekiroga deete. ²⁰ Ken debm jaay deek oo naan je Raa oo ood und genaana se, debm bin se naan debm taar-koo6o. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kon je ey

* **4:3** Jee metinge se, maakn maak-saapde ki se oo Isa al-Masi se naan baado do naan ki se tec te debkilim mala mala eyo.

kici. ²¹ 'Booyki, kесе 60 nakɲ kєn Raa taadjekiro gєn tєdа: debm je Raa se 'je gєnaaɲ kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiɲ kєn do *duni ki*

¹ Debm kєn jaay took ɔ Isa se naaɲ 60 *al-Masi se, debm bin se naaɲ se 60 goon *Raa. Debm jaay je bubɲ se, 'je gєnaaɲgen gaan bubinge se kici. ² Kєn naajege jaay k'jekɪ Raa ɔ k'tєdki nakɲ kєn naaɲ taadjekɪ gєn tєdа se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jekɪ gaan Raage. ³ 'Booyki, kєn naajege jaay k'jekɪ Raa deer num, nakgen naaɲ taadjekɪ ɔ gєn tєdа se, j'aki kiɲg do ki. ɔ nakgen naaɲ taadjekɪ gєn tєdа se lє, ɔɲ eyo. ⁴ Taa debm tєdga goon Raa se, naaɲ tɔɔg cir nakgen kusiɲ do duni ki se. ɔ kєn tєdjekɪ jaay k'tɔɔgki cirki nakgen kusiɲ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki. ⁵ Naɲa jaay tɔɔg cir nakgen kusiɲ do duni ki se? Debm tɔɔg cir nakgen kusiɲ do duni ki se, debm kєn took ute maakiɲ paac ɔ Isa al-Masi se Goon Raa.

⁶ Isa al-Masi ese 60 kєn 6aado do naaɲ ki se, *k'batiziɲ maan ɔ ɔɲ ron *serkє ɔ moosiɲ ɔyo. Naaɲ 6aado se k'batiziɲ maan sum eyo, num ɔɲ moosiɲ ɔyga kici. *Nirl Raa mala kic 60 taadjekiga saadiɲa, taa Nirl Raa se taad taar mєt ki. ⁷ Naaden mɔtɔ se 60 kєn saadge: ⁸ Nirl Raa, maan k'batizn Isa ɔ moosn Isa, naaden mɔtɔ se paac taad mєtn saadn kalaɲ sum. ⁹ K'jeelki kєn jeege jaay 6aado taadjekɪ saaddege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadn gєn Raa se, mєt ki cir daala. 'Booyki, kесе saadn gєn Raa ɔ: naaɲ se 60 taadjekɪ saadn gєn Gooniɲ se. ¹⁰ Debm jaay aal maakiɲ do Goon Raa ki se, naaɲ took do saadn Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakiɲ do Raa ki se, naaɲ tєd Raa 60 debm taar-kɔɔbɔ. Taa naaɲ baate tookɲ do saad kєn Raa taado ro Gooniɲ ki se. ¹¹ Kесе 60 saadn kєn Raa taadjekɪ: Raa se єdjekiga *kaajɲ gєn daayum, ɔ kaajɲ gєn daayum ese se naaɲ єdjesiɲki ute doobm Gooniɲa. ¹² Debm jaay iɲg dɔɔk ute Goon Raa kalaɲ se, naaɲ ɔɲga kaaja; ɔ debm jaay iɲg dɔɔk ute Goon Raa kalaɲ ey se, naaɲ ɔk kaaj eyo.

¹³ Maam m'raaɲseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔɲkiga kaajɲ gєn daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dɪm ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dɪm ki ey paac paac, taa kєn k'tɔndkiga mєtn dɪm kєn naaɲ maakiɲ jen ro ki se, naaɲ lee booyjekɪ booyo. ¹⁵ K'jeelki nakɲ kєn naajege k'tɔndkiga mєtn dɪm gɔtiɲ ki 60, naaɲ lee booyjekɪ booy dey se, bin se nakɲ jaay kєn k'tɔndkiga mєta gɔtiɲ ki se, k'jeelinki maakjege tu aan gɔɔ k'j'ɔɲɲiɲkiga.

¹⁶ Kєn debm jaay aak gєnaaɲ tєd tєd *kusiɲ se ɔ kusiɲ naaɲ tєd tєd se jaay aɲ kɔliɲ gɔtn kut ki ey num, ɲ'tɔnd mєtn Raa taa gєnaaɲ se, ɔ Raa utu aɲ kєdn kaaja; kєn kusiɲ gєnaa tєd tєd se jaay aɲ kɔl gɔtn kut ki ey se, taa kusiɲ kalaɲ se, debm tєdɲga num ɔliɲ gɔtn kut ki. Maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɔnd mєtn Raa se, taa debm kєn tєd kusiɲ aɲ kɔl gɔtn kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'tєdki ute doobiɲ ey paac se, naade se kusiɲa naan Raa ki. Naɔ kusiɲa paac se ɔɲ ɔl deba gɔtn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tєdga goon Raa se, naaɲ lee tєd kusiɲ eyo, taa Goon Raa se bɔɔbiɲa, ɔ Bubm jee kusiɲge se, ɔk tɔɔgɔ doɲ ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'tєdki gєe Raage, num gan jee do naaɲ ki paac se

naade se kaam ji Bubm jee kusinge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa 6aado do naan ki se ɔɔ edjekiga jeele ken j'anki jeel Raa deere. Ute Goonin Isa *al-Masi se, naajege k'dɔkkiga kalan ute Raa deer se. Naan se 6o Raa ken deer deer ɔɔ ken ed kaaja daayum jeege tu.

²¹ Genumgen seeme, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raanin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taad ð naan *naan jee al-Masige*. Nabo do taaringe tun naan raan se, naan aan gð naan ðo magal jee ken naan raan den maktubm ese se. Naan raan ð «m'raanji maktubm se naai ki ute genige, naai ðo Mend ken Raa beer ððio.» Jee metinge saap ð *Mend* ara se je taadn ute egliz ð ute jeegen maak ki. Aan gð maakn maktubm ken deet deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic ðo, naan taad jeege tun ken naan raan den ð j'ing j'ond kondð ð j'aay kaamde, ð kaal maakn met ki se j'okin jiga.

Jan raan ð tððe jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan egliz ðo m'raanji maktubm se naai ki ute genige, naai ðo Mend* ken *Raa beer ððio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum ðo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici. ² ð taar met ki se utu ing maakjege tu ð daayum utu ting ute naajege. ³ ðn Raa Bubjege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tedn beerde, ajeki keejn dojege tu ð ajeki kedn lapia. Bin ðo j'aki kinj ute maak-jea ðo ute ken met ki.

*Taar met ki ute maak-jea
(1Jn 5.1-3)*

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'ðn genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen teda se.

⁵ Bin se Menda, ðorse maam m'taadi m'ð: k'jeki naapa. ðo nakn ken Raa taadjeki gen teda se jaay ðlum maam m'raanji se, kese kiji eyo. Gan kese taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki. ⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'tedki nakn ken Raa taad ð gen teda. Taa nakn ken Raa taado gen teda ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan jeege dal se baadoga dena do naan ki. Num jee se ðo ken Isa *al-Masi jaay baado tedron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted bin se ðo ken lee aan jeege dala ð naan ðo debm ken gec al-Masi. ⁸ Taa naan se ðo naase andki kondð taa naabsen 'tedki se 'kutn cer eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki kon beerde ute maraadse.

⁹ Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ð ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan ing dook ute Raa Bubu ðo ute Goonina. ¹⁰ Taa naan se ðo nam jaay baado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se ðnte 'kokink k'beesege tu ð ðnte 'tednki tððe. ¹¹ Num debm jaay tedinga tððe ðkin ðn se, debm bin se endga maakn *kusiñ ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taarina

* 1:1 Jee metinge saap ð Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus goto kaam kalan.

¹² Ey num maam m'ok nakge dena ken m'je m'asen raan̄a, naḅo taargen se m'je m'aden raan̄j maak̄j maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen ḅaa kaaka ɔ ken m'aanga naane naḅo j'aki taad̄n taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tɛd̄n maak-raap maraad̄n̄ ki.

¹³ Genaai Mend ken Raa beer ɔd̄d̄iŋo ute gɛninge se 'tɛd̄i tɔɔɛ naai ki kici.

Maktubm Jan raanjin gen k-motage Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-motage gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm ken taad ɔ naan naan jee al-Masige se 60, debm raanina. Maktubm se naan raanin gaab ki kalan bini k'danin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo na60 naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakn naan ted se 6aa te gen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen ing kusu ro deb ken naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kɔkn mertge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kɔkn mertge ɔ ute kɔkn genaagen ɔn se, kɛse taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar ken met ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

*Jan raan ɔl maktub Gayus ki
(Mt 10.40-42)*

¹ Maam ken naan egliz 60 m'raanji maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm ken maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Medn kɔn maakuma, maam m'je se, nakn naai ted paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tedn jiga aan gɔɔ ken naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔamina

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iino gɔti ki jaay lee 6aado gɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai ken ing do taar ken met ki jiga se: deere, naai se utu ing do taar ken met ki. ⁴ Ken maam jaay booy j'ɔɔ genumge utu ing jiga do taar ken met ki se, kɛse edum maak-raapo den aak eyo.

⁵ Medn kɔn maakuma, naai se debm utu ing do taar ken k'dooyio se jiga ɔ genaagen iino gɔt kuuy ken naai jeelde eyo jaay 6aadoga mertɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkden jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkdeno jiga se, ken 6aadoga gɔtn ara num naade tɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dena. Bin se m'taadi m'ɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogn naai se jaay 60, aden noogn maakn lee mertdege tu aan gɔɔ ken Raa jen ro ki. ⁷ Taa naade lee mertɛ se gen tedn naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se dim tap 60 naade tɔnd meta gɔtde ki eyo. ⁸ Taa naan se 60 naajeege se, jeegen bin se naajeege j'adeki noogo, taa j'aki tedn naaba kalan ɔ taar met ken j'aki taadn jeege tu se 6aa ute naanina.

*Deotrep ute Demetrus
(1Kɔr 4.18-21)*

⁹ Ey num maam m'raan m'ɔlga maktub *egliz ki, na60 Deotrep se baate tookn taarje, taa naan se je 60 gɔtn magal roɔna daan jee Raage tu. ¹⁰ Taa di ken jaay maam m'utu m'asen 6aa kɔn se, m'asen 6aa taadn nakn jig eyo ken naan ing ted se, ute taar-kɔɔm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan ted nakgen cir naan se daala, naan se baate kɔkn genaagen doobm Raa ki ɔ jee ken je ɔ aden kɔk kic 60, naan gaasde ɔ tuurden naatn maakn egliz ki.

¹¹ Medn kɔn maakuma, ɔnte kuun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jig ey se, num gan uun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jiga. Taa debm ted nakn jiga

se, naan debm Raa. Num gan debm ted nakj jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹²Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki oo king naan ing jiga do taar ken met ki se kic bo tedn saada. Naaje kic bo k'saadinge. Taa naan se bo naai kic 'jeele saadn naaje se saadn met ki.

Jan taad nan taarina

¹³Ey num m'ok nakge dena ken m'je m'aisin raanja, nabo m'je m'aisin raan maakj maktub ki eyo. ¹⁴Taa maam se oopga gooro m'saap m'utu baa gati ki, oo ken baa m'onjiga jaay bo k'baa taadn taara ute taara.

¹⁵On Raa ai kerdn lapia. Medigen gotn ara se tedi toose oo medigen gotn naane se, nanja nanja kic bo naai 'tedn toose.

Maktubm ɣen Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy maktubm ɣen Jud

Maktubm kɛn Jud raanjin se, naan raanjin jee al-Masige tun ɣɔtɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnjɛn maakɗ maktubm ɣen Pier ɣen k-dige se. Maakɗ raanjin ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kooɓɔ ɔɔ ing tɛdn aan ɣoo kɛn maakde jen ro ki se. Jud maakɗ raanjin ki se, naan tuun tɔl taargen maakɗ Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkina ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɗ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɗ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkin se, kitapgen se, ɣɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɗ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jede se, naan utu adɛn dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je adɛn kut eyo naɓo naan je adɛn kaaja.

Jud raanjin ɔl tɔɔse jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣenaa Jak ɓo m'raansɛn maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danɣeno ɔɔ ɓooɓse te Isa al-Masi se. ² Ɔn Raa asɛn kɛɛjn dose ki, asɛn kɛdn lapia ute maak-jɛn se ute maraadinɛn.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛdn koojn maakumge se, maam se m'je bɛɛ eyo kɛn m'asɛn raanjin maktubm se taa mɛtn taar kaajn kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɗ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raansɛn maktubm se, taa m'asɛn kɛdn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyɛno jaay aalki maakse do ki ɣɛn sɔrɔkin se. ⁴ Taa jee mɛtinge se goon endoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dɔkin tap ɓo ɔɗdɛnga kɔjn ɓooɔ dode ki aan ɣoo kɛn k'raanjinɔo maakɗ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade tɛrlin kaam kuuy taa naade 'kɔn doobm kɛn an tɛdn nakɗ kɛn maakde jen ro ki. Kɛn naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔf und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljɛge ɔɔ Mɛljɛge kalarɗ lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asɛn taadn daala, 'jeelki, do dɔkin se Mɛljɛge Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔɔddɛno naatn maakɗ taa naan kɛn Masar ki. Ganɗ maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔalde naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔdn Raage tun, magal kɛn Raa ɛdden se naade ɔkin te tɔɔg eyo, iin rɛsno ute ɣɔtn kɛn Raa tɔndɛn ro ki. Taa naan se ɓo Raa tak dookde ɔɔ ɔmbɛn maakɗ ɣɔt kɛn ɔɔɔ ɣɛn ting daayum ɣɔtn ese bini 'kaan ɓii kɛn naan an kɔjn ɓooɔ do jeege tu paac se. ⁷ 'Saapki do jeege tun kɛn tingo maakɗ gɛgɛr kɛn Sɔɔɔm ute Gɔmɔr* ɔɔ ute jeegen tingo maakɗ gɛgɛrge tun cɛɛsɛde ki: naade se kic tɛdo *kusiɗ bini naade lee ɛɛso naap rɛn rɛn ɔɔ tɛdo napar nakgen jig eyo kɛn jikilimge tap ɓo lee tɛdin eyo. Naade se Raa dabardɛnga maakɗ pood kɛn ɣɛn daayum.

⁸ Jee kɛn goon endo maakse ki se tɛd nakgen jig eyo bin kici. Ɔɔ naade se ute nigen kɛn naade lee ni se ɓo ɔlden ɣɛn kɛɛs naapgen rɛn rɛn. Jee ese se kɛn Raa jaay Mɛlde se, naade took eyo ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic

* 1:7 Aak Jen kɔn 18 ɔɔ 19.

60, naade naajde. ⁹ Gan bubm kɔdn Raagen k'danjɪn Mikael se kic 60, kaad ken naade mooyo te *Bubm sitange gen naar yo *Musa se, naan naajɪn te ute taar ing kus eyo, num naan deekiɪn ɔɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.» ¹⁰ Num gan jeege ese se naade naaj ute taargen naade kic 60 jeel metɪn eyo. Naade se aan gɔɔ daagen maakɪ kaag ki ken ɔk maak-saap ey se ɔ nakgen naade lee tɛd se 60 ken utu aden kutu. ¹¹ Naade se utu aden tɛdn ɔɔn aak eyo, taa naade se uunga doobm Kayn†. Naade tɛd nakgen jig eyo taa an kɔn gurs ro ki aan gɔɔ ken Balaam‡ tɛdo do dɔkiɪn se. Naade utga rode aan gɔɔ Korɛ§ debm ken baate tookɪ taar Raa se. ¹² Ken naase aki kɔs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade 60 ken lee tujsen gɔtn kɔs se. Naade ɔɔɔ, ɔɔ aay te maraadde sɔkɔn kic 60 tɔɔde eyo ɔ naade le saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gɔɔ gapar ɔn eed maan ey jaay kuulu wɔɔkiɪn naatn se. Naade aan gɔɔ kaaggen ken kaadn koojdege aan kaace num ɔk kooj ey se. Kaaggen se 60 ken k'tɔɔdde ute met iirin jaay j'ɔnde ooy se. ¹³ Naade se tɛdn nak sɔkɔnge tec aan gɔɔ ool doocga num tɔl gupiyɪn jɛn ki se; naade tec aan gɔɔ k-dijgen metɪngen tɔɔd lee wari se ɔ jee se Raa utu aden kɔmb gɔt ken ɔɔd dɔɔd gen daayum daayum.

¹⁴ Do dɔkiɪn se gaaba kalan k'danjɪn Enok*. Naan se ɔun gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki ken ɔɔ: *'Booyki, Meljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal ken dupu kando kando se* ¹⁵ *taa kajɪn bɔɔɔ do jeege tu paac ken aal Raa maak ki eyo ken baate tooko Raa 60 gaarde se, naade se 60 j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad ing kus ro Raa ki se.* ¹⁶ Jee se ting 60 maakde raap eyo ɔ ing 60 gen tɔkɪ mind jeege. Naade se tɛdn nakɪ maakde je sum ɔ naade taad taargen deel dode ɔ aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kɔn dim gɔde ki.

*Jud deɪ genaagen doobm *al-Masi ki*

¹⁷ Num gan naase, mɛdn kɔɔn maakumge se 'saapki do taarge tun ken jee kaan naabm Meljege Isa al-Masi taadseno do dɔkiɪn se. ¹⁸ Naade taadseno ɔɔ: «Bii ken kaam mɔɔtn dunia an nan se, jeege jee kaakɪ metn jeege se utu ade ɔaao ɔɔ naade se le aal Raa maak ki eyo ɔ tɛdn nakɪ maakde jea.» ¹⁹ Deere, kese 60 naade! ɔɔ naade se 60 ken gaan jeege ute naapa; ɔ naade se nakɪ daa rode je se 60 naade tɛdɪna ɔɔ jee se ɔk *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num gan naase, mɛdn kɔɔn maakumge, 'noogki naapa ɔ ingki tɔɔgɔ do taar Raage tun k'dooyseeno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Ken aki tand metn Raa se, ɔnki *Nirl Salal 60 asen tɔɔdo. ²¹ Kaad ken naase utu aakki kaak kaam kaadn ken naase utu aki kɔn *kaajɪn gen daayum ken Meljege Isa al-Masi ute bɛɛna utu ajeki ked se, ingki maakɪ maak-je Raa ki. ²² Jeege maakde utu naaj naaj ɔɔrt se, naase ɛɛjdeki dode ki. ²³ ɔɔ jeege metɪngen kuuy ken ɔaa ɔaa poodn se, naase aajdeki. Ken gen kuuy kic 60 ɛɛjdeki dode ki, naɔo ɔndki kɔndɔ ɔnten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusɪndege tujdega tuj se kic 60, naase 'yɛɛmde ki.

K'tɔɔmki Raa

²⁴ K'tɔɔmki Raa, naan ken ɔk tɔɔgɔ asen ɔɔɔɔ taa naase aki kooɔn doobɪn ki eyo. Naan asen ɔaa naanɪn ki se jee ɔk tuju rode ki eyo ute maak-raapo, maakɪ gaarin ken wɔɔr gɔtɔ kɛɛɛn kɛɛɛn se. ²⁵ Raa se naan

† 1:11 Kayn se goon Adum ken tɔɔl genaanaɪ Abel. Aak Jen 4.5-16. ‡ 1:11 Aak Nmb 22-24.

§ 1:11 Aak Nmb 16.1-5. * 1:14 Aak Jen 5.21-24.

kalan lak. Naan̄ 6o Debm aajjeki ute doobm Meljege Isa *al-Masi. Ɔn̄ jeege paac an̄ *nooko, an̄ magala ɔɔ an̄ jeelin̄ naan̄ 6o, debm ɔk tɔɔgɔ ɔɔ tɔɔgɛn̄ naan̄ se gɔtn̄ do dɔkin̄ tap 6o naan̄ utu tap, kɛn̄ 6ɔrse ki ɔɔ gɛn̄ daayum daayum. *Amin.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raanjo Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danin Apokalips ken Jan raanjo

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadinjo metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gōtn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se 6o gaar magal *Rōm ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken 6orse se gōtn ken markabge lee daarni, ɔ gōtn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde 6o Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken gōto tedden ɔn se 6o, Jan raanden kitapm se taa aden tōgɔn maakde do kaal maakde ki ɔ do kōnd dode ken naade ɔnd do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napaar taargen aan gō j'aal kaal naagn taara. Na6o nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dōko ute jeege do dōkin se 6o jeel ɔk metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ɔk metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, napaarde kalan eyo, na6o ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn ɔ 6orse j'aak aan gōo nakgen ɔk tōgō do jeege tu se 6o cirga gōto 6aa se paac, na6o Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ɔk tōgō do jeege tu se gen sōrōkina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa ɔ gen jeengɔ.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese 6o metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki ɔ Isa ol kōd naan se 6aa taad metin bulin Jan ki, taa Jan 6aa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina ɔ taad metin paac jeege tu ɔ kese Taar Raa mala ɔ kese 6o nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadinjo metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu ɔ maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raaninjo ara ɔ took do ki. Taa nakgen se kaadin ɔpɔga gōɔɔ utu 'kaana.

*Jan raan ol tōsin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan 6o m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan. Ōn Raa ken do dōkina, 6orse, ɔ ken utu 6aado ɔ ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beɛna ɔ asen kedn tōsina. ⁵ Ōn Isa *al-Masi debm saadn met ki ɔ naan 6o debm duro deet deet daan yoge tu ɔ naan 6o Gaar gen gaaringen do naan ki se, ɔn asen tedn beɛna ɔ asen kedn tōsin kici.

Isa se, naan 6o debm jejeki, ɔ ute moosin se, naan ɔdjekiga dojege maakn *kusin ki. ⁶ Naan ɔljekiga maakn gaarin ki ɔ tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num ɔn jeege paac an *nooko ɔ ɔn tōgɔn naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu ade 6aa maakn gapar ki,

ɔ jee tōsinjo do kaag ki ute jeege paac, naade utu an kaakn ute kaamde.

'Bii ken se, jeegeen do naan ki paac utu 'tōyɔ ɔ 'keem nōo. Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Mēljēge Raa deek ɔɔ: «Maam m'Alpa ɔɔ m'Omega* ɔɔ maam m'Sidburku, maam ken do kupm met ki, ken ɔrse ɔɔ ken utu ade ɔaa.»

Jan aak Isa maakj gaarin ki

⁹ Ken ara maam genaase Jan ken utu ɔɔf yeeɓin ute naase. ɔɔ maam kic m'ɔnga bɛdum *maakj Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ɔl jaay k'l'ɔk k'ɔaa gɔtn ken maane ɔl gurugin ken k'danin Patmos se, taa taar Raa ɔɔ taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰ Bii kalan *Nirl Salal ɔɔy dom ki ɔɔ gɔtn se maam booy mind nam taad metum ki makɔnɔ aan gɔɔ pulu ɔɔ bii ken se bii dumas†. ¹¹ Mind nam ese se taadum ɔɔ: «Nakj naai aakin se 'raanin maakj kitap ki ɔɔ ɔlin *eglizge tun maakj gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak lɔmpɔn daabge cili. ¹³ Maam m'aak nam aan gɔɔ Goon Debkilimi‡ daar daar daan lɔmpge tun cili se; kalin roŋ ki se jerle bini aan naagj jɛn ki. ɔɔ naan ɔɔk kaadin ute kɔl ken k'daapin ute daab; ¹⁴ ɔɔ bɛɛkɔn don se raap lak lak aan gɔɔ kuubu ɔɔ kaamin se le aal bilik bilik aan gɔɔ poodo. ¹⁵ ɔɔ jɛnge se aan gɔɔ maal ken j'ɔlino poodn jaay aac dɛj se, ɔɔ mindin le aan gɔɔ keem ool ken doocga num eem uu se. ¹⁶ ɔɔ maakj ji daamin ki se, naan ɔk k-dijge cili. ɔɔ gɔrd-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarin ki ɔɔ daan-kaamin se aan gɔɔ kaadn ken aanga katar ki num ɔs tɔk kaama kiric se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jɛn ki aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Num gan naan ɔnd ji daamin dom ki ɔɔ deekum ɔɔ: «ɔnte 'geere! Maam ɔɔ debm ken deet deete ɔɔ ken kaam mɔɔtn. ¹⁸ Maam ɔɔ debm m'ing zɛɛɛ. Maam se m'ooyoga kooyo naɔo m'duroga daan yoge tu ɔɔ ɔrse m'utu m'ing zɛɛɛ gen daayum daayum. Maam se m'ɔk tɔɔgɔ do yo ki ɔɔ do ɔee yoge tu kici. ¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka ɔɔ kengen utu ade ɔaa naan ki se, 'raanin maakj kitap ki. ²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'ɔkin ji daamum ki ute lɔmpɔn daabgen cili ken naai aakinɔ jaay *'jeel metin ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kɔdn Raagen cilin gen eglizgen maakj gegerge tun ken kaam cili se. ɔɔ lɔmpɔn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakj gegerge tun kaam cili se kici.»

2

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Epez ki

¹ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔ eglizn maakj geger ken Epez ki se, 'raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk k-dijge cilin ji daamin ki ɔɔ ken lee daan lɔmpge tun cilin gen daab se taadi ɔɔ:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase ɔkki maakj naabse ki se, maam m'jeele. ɔɔ maam m'jeele naase se ɔnki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ɔndeki naade se, jee taar-kɔɔbge. ³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ɔɔ ɔlki te metse cɛɛɔ ki eyo. ⁴ Num maam se m'ɔk taara te naase gen taada: maak-je ken naase ɔkki do

* 1:8 Alpa ɔɔ Omega se je deekɔn ɔɔ: maam ɔɔ do kupm met ki ɔɔ m'taar tɔɔlina. † 1:10 Bii dumas se bii gen Mēljēge. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13.

maam ki deet se, borse aan goo ken do dakiñ eyo. ⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga nabo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse do 'terlki tedn naabse aan goo ken naase 'lee tedinkiro do dakiñ se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kəŋə do ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, loompsen gen daab se, m'an kuun deetn got kuuy. ⁶ Nabo naase kic utu 'tedki nakj jiga. Aan goo maam m'od m'uun naabm jee Nikolait* ted se, naase kic od unddeki bin kici.

⁷ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gotə baa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kedn koojn kaagn ken ed kaaja ken maakj jinən Raa ki se.»

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Smirn ki

⁸ *Kodn Raa ken lee bəob eglizn maakj geger ken Smirn ki se, raanin maktub do:

'Booyo! Debm deet deet do ken kaam moətn, naan ken ooyo do duroga daan yoge tu se taadsen do:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, nabo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kodn ken jee ted rode aan goo Yaudge lee odse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange. ¹⁰ Naase se utu aki dabara nabo onte 'berki. 'Booyo! Bubm sitange utu takj jeesegen metinge ade komb dangay ki taa asen naama do naase aki dabara gen bii sik. Num aayki kaamse bini ken j'asen tool kic num onten tujki ormse do maam m'utu m'asen kedn laatin toomə† ken taad do naase se onkiga kaaja gen daayum.

¹¹ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gotn baa se paac: debm jaay aasinga do on cirga se, yo gen k-dige se an kon tedn dim eyo.»

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Pergam ki

¹² *Kodn Raa ken lee bəob eglizn maakj geger ken Pergam ki se, raanin maktub do:

'Booyo! Debm ken ok gərd-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen do:

¹³ «Maakj geger ken naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gotn se do gotse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'doakki ute maama. Ey num maakj geger ken se bo naade tolo Antipas debm saadam ken tuj te ormin ey se. Ute naan se kic bo naase onki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gotse ki. ¹⁴ «Num maam se m'ok taara te naase gen taada: gotn naase ki se, naase okki jeegen ken uun doobm Balaam‡ ken dej Gaar Balak jaay ol naan *Israelge terl naaga Raa ki oso daa maraga do dakiña do eso naapa. ¹⁵ Do ter gotn naase ki se, naase okki jeegen took uun taar ken jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici. ¹⁶ Bere, naase se 'terlki kingse! Ey num oopga gooro maam m'utu m'baado do m'utu m'aden kooco ute gərd-jerl ken 'teecn taarum ki se.

¹⁷ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gotn baa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kedn

* 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ken met ki eyo. † 2:10 Laatin toomə se je deekj do j'asen kedn nakj ken asen raap maakse. Naan se aan goo bede kici. ‡ 2:14 Balaam se debm kordə ken Balak, Gaar Moabge, rejino taa baado naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 do 31.16. § 2:15 Aak berse 6.

kəsn k'daŋiŋ maan* kən Raa ɔyiŋo kəy se. Ɔo tər m'an kədŋ ko raap raapo. Ɔo ko kən ese se, k'raaŋga raan ro kiji ro ki. Ɔo debm j'an kədŋ ko se sum ɓo 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kəŋ jeel eyo.»

Maktubm se k'raaŋiŋ *eglizn kən Tiatir ki

18 *Kədn Raa kən lee ɓəɓb eglizn maakŋ geger kən Tiatir ki se, raanŋiŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Goon Raa kən kaamiŋ aan gəɔ poodŋ ək kəkə ɔɔ jənŋe aan gəɔ maal zεer kən j'əɔdŋo poodŋ aac dɛŋ se, taadsen ɔɔ:

19 «Nakŋ naase 'tɛdki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je kən naase əkki do jeege tu, ɔɔ ɓorse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rək. Maam m'jeel naabsen kən lee 'tɛdki ute kaay kaam kən naase əkki se. Ɔo m'jeele naabsegen naase 'tɛdki kaam məɔtn se dɛn cir kən deete. 20 «Num maam se, m'ək taara te naase: Jezabel mɛnd tɛd rəŋ aan gəɔ mɛnd taad taar teeco taar Raa ki se, naase ɔŋiŋki naan lee dɛrl jee tɛdn naabumge ɔɔ dɛjɔde ɔɔ k'tɛrl naaga Raa ki ɔɔ əldɛ naade se ɔs daa maraga. 21 Maam m'əŋ ɓiia, m'ɔɔ bin sum ɓo, naan 'tɛrl kiŋŋiŋa ɔɔ kəŋ kɛesn gaabiŋa. Num gan naan baate kəŋo. 22 'Booyki! Ɔorse maam m'an kaaliŋ do daŋal ki, naan dabar makəŋo. Ɔo gaabgen εsiŋ naan se jaay tɛrl tɛ kiŋŋde ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici. 23 Maam m'an tɔɔl tɛ gɛniŋge se naatn. Bin ɓo eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nanj taar kən maakŋ jikilimge tu. Ɔo nanja nanja kic ɓo, maakse ki se, maam m'an dabara do nakge tun naan tɛda. 24 Num naasen, jee ɔɔp maakŋ Tiatir kən əlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase ɛ 'took uunki tɛ eyo, naase ɛ 'jeki tɛ jeel taar maakŋ *Bubm sitange tu aan gəɔ gɛn naaden lee saapiŋ se eyo. Taa naan se maam m'asen kəŋ kənd dɪm kuuy dose ki ey sum. 25 Naɓo nakŋ kən naase 'booyiŋkiga jaay aalkiga maakse do ki se, əkiŋki tɔɔgɔ bini maam m'ade ɓaa maak ki. 26 «Nakgen se jaay debm cirdega ɔɔ iŋgga do naabum ki bini nanjŋga tak se, maam m'aden tənd naade ɓo 'tiŋg do mɛtjil jikilimge tun do naan ki paac. 27 Ɔo jee ɓaa se paac naade aden lee tənd ute sirɔn k'daapiŋ ute maala. Ute naan se, naade ade lee tənd tɔɔkŋ aan gəɔ kən k'lee k'tənd k'təɔk dugul nɛnjge se.† 28 Aan gəɔ Bubum εdum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ɛddɛn naade ki bin kici. Ɔo tər maam m'utu m'aden kədŋ Bɛbɛl gɛn do mɛtbeeki se kici.

29 «Debm kən ək bi booyo num, booy taar kən *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ɓaa se paac.»

3

Maktubm k'raaŋiŋ *eglizn kən Sarde ki

1 *Kədn Raa kən lee ɓəɓb eglizn maakŋ geger kən Sarde ki se, raanŋiŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ək Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse kən naase 'lee 'tɛdki se. Nookse eem aan gəɔ jee utu zεere; num gan naase se jeegeen ooyga kooyo. 2 Iiŋki raan! Naabsegen mɛtiŋgen ɓaa ɓaa tuju se əkɔeki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tɛdki se maam m'əŋiŋ paac ɓo aac eyo. 3 'Saapki do taar kən 'booyiŋkiro se ɔɔ kən k'dooyoseno jaay naase 'took aalkiro maakse

* 2:17 Maan se kəsn kən Raa sidə gaan Israəlge tu kaad kən naade tiŋgo kəɔf-ɓaar ki. † 2:27

Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

do ki. Bin se 'bɔɔbiŋki jiga ɔɔ 'terlki maakse. Num ken naase jaay ingki zεεrε ey num, maam m'ade ɔaa aan gɔɔ debm ɔoogo kaad ken naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki. ⁴ Ey num Sarde ki se, jeesegen mεtinge se, kaldege se naade ɔŋ ilimiŋ te eyo. Naade se ɔo jeegen tuso kaldegen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade an kɔŋ kaasiŋa. ⁵ «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdenga num, j'an tusn kalgen raap raapo. ɔɔ roŋ maakŋ Kitapm Kaaj ki se ɛ, m'an kɔŋ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kɔdŋge tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naan se debm maama.

⁶ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

Maktubm se k'raanŋ *eglizn ken Piladelpi ki

⁷ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔb eglizn maakŋ gεger ken Piladelpi ki se, raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm ken lee te ken mεt ki, naan ɔo debm ken ɔk lεkerlε gen taa ɔee *Daud, ken naan jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap ɔo ɔŋ dεkelin eyo. ɔɔ ken naan dεkelinga ɛ, nam kuuy ɔk doobm ken an kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

⁸ «Naabm ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdiga taa doobo naanse ki, nam tap ɔo an kɔŋ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɔo baata. Ute naan se kic ɔo, naase 'took uunki taaruma ɔɔ ɔŋ 'baatum te eyo. ⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen ted rofe ɔɔ naade Yaudge se, ɔere, naade se jee taar-kɔɔdge ɔɔ naade se maam m'edisinga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn ɔaa gɔtse ki ɔɔ naade utu 'kergŋ mεtn jεse ki ɔɔ asen jeel naase se maam m'jese. ¹⁰ Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'bɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen ɔɔɔɔ kaad ken dubara ade ɔaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se. ¹¹ ɔere, maam se ɔɔpga gɔɔrɔ m'ade ɔaa. Bin num taar *Raa ken naase 'booyinŋki se, ɔkinki tɔɔgɔ taa laatn tɔɔm k'j'eddesin se, nam tap ɔo an 'kɔŋ kuun eyo. ¹² «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an tedin aan gɔɔ duliyu maakŋ *Bee Raam ki ɔɔ nam tap ɔo an kɔŋ kɔɔd eyo. ɔɔ maam m'an raan ro Raama ɔɔ ro gεger Jeruzalem kiji ken gεger Raam se roŋ ki ɔɔ gεger se Raa ɔɔyiŋo maakŋ raa ki. ɔɔ ter m'an raan rom kiji roŋ ki kici.

¹³ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar gen *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

Maktubm se k'raanŋ *eglizn ken Laodise ki

¹⁴ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔb eglizn maakŋ gεger ken Laodise ki se, raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ lee te mεt ki ken k'danŋ *Amin, ɔɔ ute doobm naan se ɔo Raa aalo nakge paac se, naan taadsen ɔɔ:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele: naase ɛ urlki eyo ɔɔ ɔŋgki eyo. Maam je naase 'tedki ɔŋgo ey ɛ urlu. ¹⁶ Taa naase ɛ uurlki eyo ɔɔ ɔŋgki kedεk ey se, num aan gɔɔ naase ɔŋgki zom sum se, maam m'asen tɔɔdn tɔl naatn. ¹⁷ Taa naasen 'taadki ɔki: maam se m'ɔk maala ɔɔ m'tedga debm maal gɔtin gɔtɔ ɔɔ dim tap ɔo daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase ɔo jee kɔɔdn yεεbgen jeege aakse kic εejsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-tɔɔkki ɔɔ 'mεt-beerki. ¹⁸ 'Booyki m'asen dεje: 'ɔaakiro gɔtum ki, 'dugki daabm k'j'ɔyiŋa kɔɔy

poodn̄ taa aki tēdn̄ jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen k̄oy mēt-beerse. Ɔo 'baakiro 'dugki dawa kaama ɔo 'tombki kaamse ki taa kaamsege 'tōdn̄ taaka. ¹⁹ 'Booyki! Debm̄ k̄en maam m'jēn̄ se, maam m'mooyina ɔo m'dejina. Ɔorse se, 'terlki kingse ɔo ɔkumki ɔoɔ. ²⁰ 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki ɔo m'tōnd̄ kaam taara. Ɔo nam jaay booyga minduma ɔo ɔoɔdumga kaam taara se, maam m'kēnd̄ beēn̄ ki ɔo m'baa kinḡ kōsn̄ te naana. ²¹ «Nakgen se jaay debm̄ cirdega num, maam m'an̄ kuun̄ kōnd̄ do kaag dom ki ɔo naan̄ kinḡ te maama aan̄ gɔo k̄en maam m'cir nakgen se jaay ɔorse m'inḡ do kaag do ki te Bubum kic se. ²² «Debm̄ k̄en ɔk bi booyo num, 'booy taar k̄en *Nirl Raa taad̄ eglizge tun gōtn̄ baa se paac.»

4

*Jan aak jeege eem keem *Raa maakn̄ raa ki*

¹ K̄en nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakn̄ raa ki se, taa doobo ɔoɔd̄ wan̄.

Gōtn̄ se m'booy mind nam k̄en taad̄umo deet deet makōn̄ aan̄ gɔo pulu se deekum ɔo: «Ooko, 'baado raan̄ ara ɔo maam m'utu m'ai taad̄n̄ mētn̄ nakgen sōm utu 'kaan se.» ² Gan̄ gōtn̄ se sum ɓo, *Nirl Salal naar bōoy dom ki ɔo m'aak kaag do maakn̄ raa ki ɔo nam inḡ kinḡ do ki. ³ Nam k̄en inḡ do ki se, daan̄ kaamin̄ ɔmb birin̄ birin̄ aan̄ gɔo kogen k̄en te rode, k̄en k'dan̄in̄ jasp ute sardoin̄ ɔmb birin̄ birin̄ se. Ɔo kaag do se, wōojn̄ maakn̄ raa ɔl gurugin̄a. Ɔo wōoj maakn̄ raa se aak bēē ɔmb birin̄ birin̄ ɔo zēē mēt ki cidid̄ aan̄ gɔo ko k̄en k'dan̄in̄ emorid̄. ⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-sōo se ɔl gurugin̄ ɔo magalge sik-di-kaar-sōo tinḡ do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak ɔo laan̄ gaaringen k'tēdn̄ ute daab se dofe ki tak tak. ⁵ Maam m'aak mētn̄ kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa k̄en taat tirin̄ tirin̄ se gōtn̄ ese kici. Naan̄ kaag do ki se m'aak jēl poodge cili ɔk kōkō. Jēl poodgen cili se, kēse je taad̄ ute nirl Raagen cili. ⁶ Ɔo ter naan̄ kaag do ki se naka kalan̄ tood̄ aan̄ gɔo baar maan̄ tood̄ yel yel se.

Ter ne-dimge sōo gurug aal kaag do se, ɔo nakgen se naagde ɔo maakde paac ɔk kaama. ⁷ Ne-dimgen se, k̄en deet se tec tupiyu, gēn k-dige se tec goon maranja, gēn k-mōtoge se daan̄-kaamin̄ tec aan̄ gɔo gēn debkilimi ɔo gēn k-sōoge se tec aan̄ gɔo doobm̄ k̄en tiin̄ tiin̄ raan̄ se. ⁸ Ne-dimgen sōo se, nan̄a nan̄a kic ɔk taa bēēk̄n̄ key mēce mēce ɔo taa bēēk̄n̄ keydege se, maakin̄ ɔo naagin̄ ɔk kaamge. Ne-dimgen se tōom Raa nōoro katara ɔn̄ eyo ɔo:

«Mēlje, naai ɓo debm̄ salal cir paac,

naai ɓo Raa Sidburku

k̄en do dōkina, k̄en ɔorse ɔo k̄en utu baado se.»

⁹ Raa k̄en inḡ do kaag do ki ɔo tinḡ zēēē daayum daayum se, ne-dimgen se jaay eemina, *nookina ɔo tōomin̄ se, ¹⁰ magalgen sik-di-kaar-sōo se baado erg naan̄ nam k̄en inḡ do kaag do ki se ɔo eemin̄ naan̄ k̄en tinḡ daayum daayum zēēē se. Naade tōod̄ naatn̄ ute laan̄ gaaringe dode ki ɔo ɔmbin̄ naan̄ kaag do ki se ɔo taad̄ ɔo:

¹¹ «Mēlje Raa,

tōogɔ se iin̄o gōtn̄ naai ki,

naai kali ki sum ɓo k̄en jeege ai tōomɔ ɔo ai nooko,

taa nakge paac se, naai ɓo Debm̄ Kaalde,

əw naai aalde əw borse utu se kic bo te maak-je naai.»

5

Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa

¹ Ter maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ək kitap k'teelinga teele do ji daamin ki, əw kitapm se ək raanja naagin ki əw maakin ki. Kitapm se k'teeninga teene ute tiim teeje gətə kaam cili. ² Əw maam m'aak *kədn Raa kalan se, ək təgə əw naan taad makəw əw: «Nanja jaay ək doobo an kaasn gen tədn tiim teejn gətə kaam cili jaay 'kədn kaakj kitapm se?»

³ Našo maakj raa ki, do naan ki, əw metn naan ki, nam jaay an kaasn gen kədn kaakj kitapm se tap bo, gətə. ⁴ Gətn se maam m'baag keem makəw taa nam jaay ək doobo gen kədn kaakj kitapm se gətə. ⁵ Ter maakj magalge tu se, deb kalan taadum əw: «Ənten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa bee Juda ki se*; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan bo debm ken cir nakge paac ken utu 'tədn tiim teejn k'teenin gətə kaam cili se əw kədn kaakj kitapm se.»

⁶ Ter maam m'aak kaag do ken ne-dimngen səw ute magalgen sik-di-kaar-səw gurug əlin daan ki se əw maam m'aak *Goon Baatn Raa k'təliŋə se daar daar daan ki. Naan ək kaajge cili əw kaamge kic cili† əw kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili ken naan əldeno do naan ki paac. ⁷ Goon Baata se baə əw nam ken ing do kaag do ki se, əw əko kitapm ken ji daamin ki se. ⁸ Ken naan jaay əko kitap sum se, ne-dimngen səw ute magalgen sik-di-kaar-səw se erg naan Goon Baat ki. Əw nanja nanja kic ək nakj tec kurundu ute bejenjen gen daab əw dooc ute nakgen oot nijimi. Kəse je taadn ute keem jee Raage. ⁹ Gətn se naade aar kaa ken kiji əw maakj kaade ki se, naade taad əw:

«Deere, naai kali ki sum bo
aas gen kaakj kəkj kitapm se,
əw gen tədn tiim teejn ro ki se.

Taa naai se k'təlioga

əw ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
ute metjildege paac ute taar naandəge ute taa beedege
əw ute taa naandəge.

¹⁰ Naai 'teddenga tedga jee naaige

əw naai 'kəsn gaara dode ki

əw naai 'teddenga tedga *jee tedn serke Raajege tu.

Əw naade se utu kəsn gaara telə ute naai do jeege tun do naan ki.»

¹¹ Ne-dimngen səw ute magalgen sik-di-kaar-səw ken gurug əl kaag do daan ki se, maam m'aaka əw m'booy kədn Raage dupu kando kando əw den nasaŋ nasaŋ baado gurug əlde naade se daan ki. ¹² Naade aar kaa makəw əw maakj kaade ki se, naade taad əw:

«Goon Baatn k'təliŋə se bo, aas debm ken Raa an kədn təgə,

nakge paac kaam jina, jeel-taara, təg cir nakge paac.

Əw jeege paac an *nooko an təwmə əw an magala.»

¹³ Ter nakgen Raa aalo paac se, kengen maakj raa ki, do naan ki, metn naan ki, əw kengen maakj maane ki ute nakgen baə se paac m'booyde aar kaa əw maakj kaade ki se, naade taad əw:

* **5:5** Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9. † **5:6** Maakj Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute təgə əw kaama taad ute jeele əw cili se taad ute nakj beə salal, jiga, aak beə. Aak Zak 3.9 əw 4.10.

«Nam inŋ do kaag do ki ute Goon Baata se, taa tɔɔgɔ se iino gɔtn naade ki ute naan se k'tɔɔmdeki, k'magaldeki ɔɔ k'nookdeki, gen daayum daayum.»

¹⁴ Gɔtn se ne-dimngen sɔɔ se took ɔɔ: «*Amin.» Ɔɔ magalge se baado erge ɔɔ eemina.

6

*Goon Baatn Raa tɔɔdn tiibm teejn k'teenin gɔtɔ kaam mɛɛɛ

¹ Kaad'ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakŋ tiibm teejn ken k'teenin gɔtɔ kaam cili se, naan ɔɔd tiibm teejn k'teenin deet se ɔɔ maakŋ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy deb kalan taad aan gɔɔ raa ken taat se ɔɔ: «'Baado!» ² Gɔtn se maam m'aak sindi raap raapo ɔɔ debm ooko do ki se ɔk k'pendɛke. Debm ese se j'ɔndino laatin gaaringe. Naan debm gaabm bɔɔr lee ɔs naanŋe ɔɔ ter naan teecga gen baa kɔsn naanŋen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ɔɔd naatn ute tiibm gen k-dige se, maam m'booy ne-dim gen k-dige se, taad ɔɔ: «'Baado!» ⁴ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sind kuuy teeco ɔɔ sind se aac deŋ. Debm ooko do ki se j'edŋ gɔrd-jerle ɔɔ magala jin ki ɔɔ j'undin kulu taa naan tedn tɔɔse se 'tedn gɔtɔ do naan ki ɔɔ kɔl jikilimge 'tɔɔl naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-mɔtɔge se, maam m'booy ne-dim gen k-mɔtɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ gɔtn se maam m'aak sindi ilim kilimi ɔɔ debm ooko do ki se, ɔk nakŋ ken k'lee k'dɔɔjn nakge se jin ki. ⁶ Ter maakŋ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy aan gɔɔ mind nam taad ɔɔ: «Kɔɔl gen kɔɔr kaaria se, aas gen kɔgŋ nam ken tedn naaba bii kalan. Ɔɔ kɔɔr muriya kalan ute kɔɔlin se le, aas gen kɔgŋ nam ken tedn naaba bii kalan kici. Num ken gen uubu ute tɔtn koojn bin se, ɔnten lekde.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ɔɔd naatn ute tiibm gen k-sɔɔge se, m'booy ne-dimngen gen k-sɔɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» ⁸ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sindi ɔɔ ron se tec aan gɔɔ gen debm ooyga kooyo. Ɔɔ debm ooko do ki se, ron Yoa ɔɔ bee yoge se kic ɔko metina. Do naanŋa se, k'nigin gɔtɔ kaam sɔɔ, ɔɔ jee kaam kalan se, j'undfen kulu taa aden tɔɔl ute gɔrd-jerle, ɔɔa, kɔɔnŋen deet deete, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay ɔɔd naatn ute tiibm gen k-miige se, maam m'aak *gɔtn k'j'iinin k'lee k'tedn serke Raa ki. Metn nakŋ ken k'j'iinin se, maam m'aak ko jeegen k'tɔɔlde taa taar *Raa ɔɔ taa saadn ken naade lee tedo se. ¹⁰ Ko jeegen se tɔɔd tɔɔy makɔnɔ ɔɔ: «Melje, naai Debm *Salal ɔɔ ken met ki se, jee do naan ki se, tap ɔɔ bini nun ki jaay naai aden kɔjn bɔɔrɔ dode ki ɔɔ aden dabara taa naade tɔɔljeno naaje se?» ¹¹ Gɔtn se, naade se nanŋa nanŋa kic ɔɔ j'edŋ kal raap raapo ɔɔ jerl aan naagŋ jedege tu ɔɔ k'deekden j'ɔɔ udki bi cɔkɔ, taa genaasege se kaamde aas te ey bɔrtɔ. Ɔɔ jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gɔɔ naase se kic j'utu j'aden tɔɔl aan gɔɔ naase se kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay ɔɔd naatn ute tiibm gen k-mɛɛɛge se, maam m'aak naanŋa te makɔnɔ ɔɔ kaada se ted ilim dib aan gɔɔ jeegen tus kal kɔl doa* ɔɔ laapa ute magalin se ted aac aan gɔɔ mooso. ¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan gɔɔ kurin koojn ko ba kuulu ɔl makɔn jaay sin taa-tɔɔg se. ¹⁴ Maakŋ raa se aanŋ iig kilu aan gɔɔ raagŋ ken nam teel baani.

* 6:12 Kal kɔl do Yaudge se ilim kilimi.

Koge ɔ naanɡen maane gurug ɔlde daan ki se kic ʒo paac tɛd ɡɔtɔ. ¹⁵ Tɛr gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak dɛnge, jee tɔɔɡɔ, bulge ɔ kɛngen bulge eyo, paac aan ʒaa toom maakn iibge tu ɔ pakal linɡe tu. ¹⁶ Naade taad makɔnɔ ɔ: «ɔn koge ute linɡe se si rujn dojege tu, taa nam inɡ do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kɔn kaak eyo ɔ maak-taarde 'bɔɔy dojege tu eyo. ¹⁷ Taa bii ɔn kɛn naade an kɔjn bɔɔɔ do jeege tu ute maak-taarde se, ʒɛɛ, aanga. ɔ bii kɛn se, nanja jaay kɔn daar naande ki?»

7

**Kɔdn Raage tɔnd nakn kaakn jeele naan jee Raage tu*

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, mɛtn naan kɛn kaam sɔɔ se, maam m'aak ɡɔtɔ ʒo kɔdn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino ɡɔtɔ kaam sɔɔ taa kɔl do naan ki eyo, do maane ki eyo ɔ ro kaagge tu eyo. ² ɔ ɡɔtn se, maam m'aak kɔdn Raa kuuy iino kaam kaada tooknɔ. ɔ kɔdn Raa se, ɔk nakn *Raa zɛɛɛ kɛn k'tɔnd naan jeege tu ɡɛn kaakn jeelde se. Kɔdn Raagen kaam sɔɔ kɛn j'undden kulu ɡɛn tujn do naan ɔte maane se, naan dan taadden makɔnɔ ɔ: ³ «ɔnki! ɔnten 'tɛdki nakn *kusin do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tɔnd kaasn nakn kaakn jeele naan jee tɛdn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ ɔ ɡɔtn se maam m'booy k'mɛd jee kɛn k'tɔnddɛga tɔnd nakn kaakn jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) ɔ jee se paac teeco taa ʒee gaan *Israelge tu.

⁵ Taa ʒee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ ɡɛn Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁷ ɡɛn Simeon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁸ ɡɛn Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

ɡɛn Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeegen se paac ɔk nakn kaakn jeele naandɛge tu.

Jan aak jeege den ɲasaɲ ɲasaɲ naan kaag do Raa ki

⁹ Kɛn nakgen se jaay deel se, maam m'aak mɛtjil jeege den ɲasaɲ ɲasaɲ, ɔ jee se j'aden kɔn mɛd eyo. Jeege paac ute mɛtjildege taa ʒeedege, taar naanɛdege ɔ taa naanɛdege ɔ tuso kalgen jɛrlɛ ɔ raap raapo, ɔko doomo jidege tu ɔ daar naan kaag do Raa ki ute ɡɛn *Goon Baatn Raa ki. ¹⁰ Naade taad makɔnɔ ɔ:

«'Booyki! Raajegen inɡ do kaag do ki
ute Goon Baata se,
naade ʒo kɛn aaj jeege.»

¹¹ ɔ *kɔdn Raagen paacn gurug ɔl kaag do daan ki ute magalge ɔ ne-dimgen sɔɔ se, ɛrg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ɔ naade tɔm Raa, ¹² ɔ took ɔ:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ɔk tɔɔɡɔ,
jeel-taara, tɔɔɡ cir nakge paac.

K'tɔɔmin̄ki, k'den̄ki, *k'nookin̄ki ɔɔ k'magalin̄ki
 ɣɛn daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakŋ magalge tu se, deb kalan̄ tɔnd mɛtum ɔɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap ɓo, nan̄ge? Ɔɔ naade se iin̄o gay?» ¹⁴ Maam m'tɛrlin̄ m'ɔɔ: «Bubm naka, jee se naai ɓo 'jeelde.» Naan̄ tɛrlum ɔɔ: «Jee se ɓo, dubar ken̄ deel do, aano dofe ki. Naade se ɓo jee ken̄ tugo kaldege ute moosn̄ Goon Baatn̄ Raa jaay kaldege tɛd raap lak lak se. ¹⁵ Taa naan̄ se ɓo, naade daara naan̄ kaag do Raa ki ɔɔ tɛdin̄ naaba ɔɔ tɔmin̄ nɔɔɔ katara maakŋ 'Been̄ ken̄ jeege lee eemin̄ se. Ɔɔ debm ken̄ in̄g do kaag do ken̄ ese se aden̄ ɓɔɔɔ.

¹⁶ Ɔɔ naade se mɔɔtn̄ ɓo ute maane se aden̄ tɔɔl ey sum;

ɔɔ kaada ute gɔtɔ ɔn̄g diwil diwil se kic naade naam eyo.

¹⁷ Taa Goon Baatn̄ Raa in̄g daan̄ kaag do ki se aden̄ tɛdn̄ Mɛl gaamde ɔɔ aden̄ tɔɔdn̄ kɔl gɔtn̄ maan̄ ken̄ tɔɔd ɔɔy kɔl kɔl ɔɔ ɛd kaaja se.

Ɔɔ Raa se ɛ utu aden̄ kɔtn̄ kaa-maande.»

8

*Goon Baatn̄ Raa ɔɔd tiibm̄ k'teenin̄ ɣɛn k-cilige

¹ Tɛr ken̄ Goon Baatn̄ Raa jaay ɔɔd tiibm̄ k'teenin̄ ɣɛn k-cilige se, maakŋ raa ki gɔtɔ ɓaa tood dil daanin̄ ɓaa ɓaa cɛɛsn̄ lɛr. ² Gɔtn̄ se maam m'aak *kɔdn̄ Raage cili* daara daara naan̄ *Raa ki. Ɔɔ naade se j'ɛdden pulge cili.

³ Ɔɔ kɔdn̄ Raa kuuy se ɓaado daara cɛɛs ki, *gɔtn̄ ken̄ k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki. Naan̄ ɔk bejeŋ daab jin̄ ki ɔɔ j'ɛdin̄ nakŋ oot nijim se dena, naan̄ ute keem Raa ken̄ jee Raage lee eemin̄ se, taa an̄ ɓaa kɛdn̄ Raa ki gɔt ken̄ k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki se, ɔɔ gɔtn̄ se k'j'iin̄in̄ ute daab ɔɔ daara naan̄ kaag do ki. ⁴ Naan̄ tɔɔc nakŋ oot nijim ese se, ɔɔ saan̄ se iin̄ ji kɔdn̄ Raa ki ute keem Raa ken̄ jee Raage lee eem se, ooko bini aan̄ gɔtn̄ Raa ki. Kɔdn̄ Raa ara se naan̄ maakŋ kɔdn̄ Raage tun̄ cili naan̄ Raa ki. ⁵ Tɛr kɔdn̄ Raa tɔs poodn̄ *gɔtn̄ ken̄ k'lee k'tɛdn̄ serke Raa ki se dooc bejeŋɛ ɔɔ poodn̄ se, naan̄ sin̄ do naan̄ ki. Gɔtn̄ se Raa taata, gɔtɔ tɛd dir dir, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔɔ naan̄a kic ɓo tea.

Kɔdn̄ Raage tuuy pul ɔɔ ken̄ deet deete

⁶ Tɛr *kɔdn̄ Raagen cilin̄ ken̄ ɔk pulu cili se, daap rode ɣɛn tuuyu. ⁷ Ken̄ kɔdn̄ Raa deet deet jaay tuuyu pulin̄ se, isi te poodo deep ute mooso se, sido do naan̄ ki. Do naan̄a jaay k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se: ken̄ kaam kalan̄ se ɔs poodo ɔɔ kaagge kic ken̄ k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken̄ kaam kalan̄ se ɔs poodo ɔɔ mu zɛerge se paac ɔs poodo kici. ⁸ Ken̄ kɔdn̄ Raa k-dige jaay tuuy pulin̄ se, naka magala aan̄ gɔɔ ko te poodin̄ zir zir j'ɔt j'ɔlin̄ ooc maakŋ baar ki. Ɔɔ baar k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken̄ kaam kalan̄ se del mooso. ⁹ Nakgen̄ maakŋ baar ken̄ gɔtn̄ ese se, k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken̄ kaam kalan̄ se paac ooyo. Ɔɔ markabgen̄ gɔtn̄ ese se kic k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken̄ kaam kalan̄ se tuj paac. ¹⁰ Ken̄ kɔdn̄ Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin̄ se, k-diji magala ute poodin̄ aan̄ gɔɔ jɛɛ ɔɔ oolge ute gɔtn̄ ɔk maange jaay k'gaan̄in̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan̄ ooc do ken̄ ken̄ kaam kalan̄. ¹¹ K-dijn̄ ese se, k'dan̄in̄ sii. Ɔɔ maan̄ k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔn̄ ese se, ken̄ kaam kalan̄ se tɛd ataka kan̄ aan̄ gɔɔ sii. Jee aay naan̄ se denin̄ ɓo ooyo, taa maan̄ naade aay se ataka. ¹² Ken̄ kɔdn̄ Raa k-ɔɔge jaay tuuy pulin̄ se, kaada, laapa, ɔɔ k-dijge jaay k'gaan̄de gɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔtden̄ kaam

* 8:2 Maakŋ kɔdn̄ Raage tu paac se kɔdn̄ Raagen cili ara se naade se ɓo magaldege.

kalanj se paac ooyo. Taa naan se bo, katara ute nooro jaay k'nigin goto kaam mota se; ken kaam kalanj se woor ey sum. ¹³ Kaad ken maam m'aaka do m'booy doobo maaknj raa ki raan taad makono do: «Wooy! Wooy! Jee do naan ki se utu asen koon den aak eyo, taa pul kodn Raagen moton utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kodn Raa tuuy pul gen k-miige*

¹ Ken kodn Raa k-miige jaay tuuy pulinj se, maam m'aak k-diji booy ooco naan ki. Do k-dijn se j'edino lekerle gen koodn taa goo ken j'eri zuzu se. ² Ken naan jaay ood'taa goo ken j'eri zuzu sum se, saa teeco tul tul aan goo saa baal magal gidi gidi. Do gotn se kaada ute maaknj raa se ted ilim dib. ³ Maaknj saa ken se, iimge teeco do wook do naan ki. Do iimgen se j'edden toogo gen tobm jeege aan goo iingen lee tob jeege se. ⁴ Do iimgen se, k'taadden j'oo j'onte lekij mu zere, kaaga do naknj zergen gam, nabo k'baa ro jeege tun ok naknj kaaknj jeel *Raa naandege tu ey se. ⁵ Do k'taadden j'oo j'onte toolde, num gan j'oodden yebde bo gen laapa mii. Do iimgen se oodden yebde aan goo debm ken iini obinga num oodij yebij se. ⁶ Do kaad ken se jikilinge je yo te rode, nabo kon eyo; don yo rode ki, nabo yo se aden kaana.

⁷ Iimgen se, tec aan goo sendgen k'ook k'daapden rode gen baa boor ki. Do iimgen se ok nakge dodege tu aan goo laatin daab do daan-kaamdege se tec gen jikilinge. ⁸ Iimgen se beekdege tec aan goo beekij mendge do naandege le tec aan goo gen tupiyu. ⁹ Naade ok naka rodege tu aan goo saapo, do taa beekij keydege se, eem aan goo puusn sendgen den baa baa boor ki se. ¹⁰ Do yeldege se tec aan goo gen iini do ute naan se bo naade lee tobm jeege. Do ute yeldege se bo ken naade tobgaa jeege num oodden yebde gen laapa mii se. ¹¹ Do goo j'eri zuzu ken iimge teeco maak ki se, okga gaara, do gaarde se ute taar *Ebre se k'danij *Abaddon* do ute taar Gerek le k'danij *Apolion* ken je deekij do: *debm tujn goto*.

¹² Nakij onj deet deet se deelga; do borse oopga nakgen onj onj dio ken te ade baa do naan ki kuuy daala.

**Kodn Raa tuuy pul gen k-mecge*

¹³ Ken kodn Raa k-mecge jaay tuuy pulinj se, *gotn tedn serke Raa ki ken k'daapinj ute daab do ok kaaja goto kaam soo ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gotn se. ¹⁴ Naan taad kodn Raa ken gen k-mecge tu ken ok pulu se do: «Kodn Raagen soo k'ookdega ook taa ool magal ken k'danij Eprat se 'baa tuutden naatn.» ¹⁵ Do kodgen soo se k'tuutden naata do ken k'tood k'toldega se, do dakin tap bo naade inj booy booyo maaknj baar ken se, maaknj laapinj ki, maaknj biinj ki do maaknj lerinj ki sum bo, k'taaddenga taad j'oo jikilingen jaay k'nigde goto kaam mota se, jee kaam kalanj se, k'toolde paac. ¹⁶ Ter maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) do ken k'medde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin bo maam m'aak sendge ute meldege teeco naanum ki. Do meldege se tuuso saapo aac aan goo poodo, zee cidid aan goo koa, do koo aan goo kudn poodo. Do do senddege tu se tec aan goo do tupiyge. Do poodo, saa do kudn gen poodo se teeco taardege tu buluk buluk. ¹⁸ Nakgen moton ken teec taardege tu se bo, jeege jaay k'nigde goto kaam mota se, jee kaam kalanj se, naade toolde paac. ¹⁹ Do toogij sendgen ese se, teeco taarde ki do

iino yeldēge tu; taa yeldēge se tec aan gōō wōōjo ɔɔ ək daan doa ɔɔ ute naan se 60 naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gan jee ɔpm ken nakgen se ɔn tōalde te ey se, ute naan se kic 60, naade baate terl maakdege do Raa ki. Gan naade ing 60 gen keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapiñ ute daab, pudda, maal zεεεε, koa ɔɔ te kaagge se, ey num raadege se lε aak eyo, booy eyo ɔɔ lee eyo. ²¹ Ute naan se kic lε, naade ɔn eyo gen tōal jeege gen koojn rodege, gen kεεsn naapa ute 60ogo.

10

*Kōdn Raa ək kitapm baata k'wōrginga wōrgo jin ki

¹ Ter maam m'aak kōdn Raa kuuy tōōgo bōōyo maakn raa ki. ɔɔ naan uuso kal gapara ɔɔ teelo doñ ute wōōjn maakn raa; ɔɔ daan-kaamiñ aan gōō kaada ɔɔ jenge magal aan gōō duliyu ɔɔ tec poodo. ² Naan ək kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. ɔɔ jε daamiñ se, naan ɔbiñ do baar ki ɔɔ jε jeeliñ se lε, naan ɔbiñ naan ki. ³ Gōtn se naan ɔɔd ɔoy makōñ aan gōō tupiyu. Ken naan jaay ɔɔd ɔoy se, maam m'booy raa taat tiiriñ tiiriñ gōto kaam cili. ⁴ ɔɔ ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan metn taariña, na6o m'booy mind nam maakn raa ki taadum ɔɔ: «Metn taar ken Raa taatn gōto kaam cili se, ɔkiñ maaki ki, ɔnte 'raariña.»

⁵ Ter kōdn Raa ken jaay maam m'aakiño ɔ6o jεñ kalan do baar ki ɔɔ ken kalan do naan ki se, uun ji daamiñ raan. ⁶ Gōtn se naan naam taariña ute ro debm ken ting daayum daayum se, naan 6o debm ken aalo maakn raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac ɔɔ baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ɔɔ: «Naan ki se, j'aden kōñ gōt ey sum. ⁷ Taa do ɔkiñ se, *Raa taaddega jee kaan naabiñge tun taad taar teeco taariñ ki kaad ken naan utu tēdn nakn ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel metiñ ey se. Ken kōdn Raa k-cilige jaay tuuyga puliñ num, Raa utu 'tēdn nakn se 'kaan ɔoobiñ ki.»

⁸ Ter mind nam ken maam m'booyiño taadum maakn raa ki se, taadum kuuy daala ɔɔ: «'Baa gōtn kōdn Raa ken ɔ6 jεñ kalan do baar ki ɔɔ ken kalan do naan ki se, ɔko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan ɔkiñ jin ki se.» ⁹ Gōtn se, maam m'6aa m'ɔñiña ɔɔ m'tōnd metiñ m'6o ɛdumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan ɔeekum ɔɔ: «ɔk ɔsiñ paac! Ken naai jaay utu ɔsiñ kōs se, ai nijim taari ki aan gōō teeje, na6o ken naan bōōyga maaki ki se, ai kaacn kaadī.» ¹⁰ Ken maam m'ɔko kitapm baatn ji kōdn Raa ki jaay m'ɔsiñ se, m'naamiñ taarum ki se, nijim aan gōō teeje. Num ken naan jaay bōōy aan maakum ki sum se, m'naamiñ aacum kaaduma. ¹¹ Ter k'taadum j'6o: «Jeege te dēnde, ute metjildege, ute taar naanɔdege ɔɔ ute gaardege se, '6aa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gōtn se k'l'ɛdum naala tec aan gōō nakn ken k'lee k'dōōjn gōto, ɔɔ k'ɔeekum j'6o: «Iiñ '6aa 'dōōjn *Bee Raa ute *gōtn ken k'l'iin k'daapiñ gen tēdn sērke Raa ki ɔɔ 'mēd jee ken ing eem *Raa gōtn ese. ² Num daan bōōriñ naatn se ɔnte 'dōōjina taa gōtn se j'ɔñiña kōñ jeege tun jeel Raa mal eyo. ɔɔ geger *salal gōtn ese se, naade utu an kōsn gen laapa sik-ɔɔ-kaar-dio (42). ³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kōl naade 'tuusn kal kōl

doa. Ɔo maakŋ bii ken dupu-te-kaar-di-te-sik-mεεε se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan gɔɔ *ko əlibgen dio əɔ aan gɔɔ lɔɔmpgen di ken daar naan Meljege tun ken Məl kaal do naanja se. ⁵ Jee se jaay debm je aden tɛdn *kusiŋ num, poodo aden teecn taardege tu əɔ kɔsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin ɔo debm jaay je aden tɛdn kusiŋ naade ki se, naade an tɔɔl bin kici. ⁶ Naade ək tɔɔgɔ gen gaasn maane 'keed eyo əɔ kaad ken jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap ɔo 'keed eyo; əɔ tɛr naade ək tɔɔgŋ 'dɛl maane tɛdn mooso, əɔ naade ano ɔaa ute dubar napanŋ dɛna do naan ki aan gɔɔ ken naade maakde jen ro ki.

⁷ Ken saadgen di se jaay taad nan taarde se, daa-gaabm ken ade kookŋ maakŋ gɔɔ ken jɛrl zuzu se utu ade kooco. Ken naan jaay cirdega num, utu aden tɔɔɔ. ⁸ Ɔo yodege se, naade utu ade kɔŋ toodn daan bɔɔr gɛgɛr ken magala, gɔtn ken k'danŋ ute ro Sɔdɔm ey lɛ Masar se. Gɔtn se ɔo gɔtn ken k'tup k'tɔɔl Mɛldɛ ro kaag ki se kici. ⁹ Jeege paac ute mɛtjildege, ute taa beedege, ute taar naanɔdege, ute taa naanɔdege utu ade ɔaa kaakŋ yogen k'tɔɔl k'j'ɔnde tood bii mɔtɔ ute lɛr sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde əɔ gaas jeege əɔ j'ɔnte duubde. ¹⁰ Ken jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakŋ maak-raapde ki se, naade tɛd bɛɛ ute naapa əɔ maakŋ tɛdn beedege tu se, nanja nanja kic ɔo ɛd naka naapŋ ki naapŋ ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, əɔdɛnoga yɛɛbde dɛn bɛɛ eyo.

¹¹ Ken bii mɔtɔ ute lɛr sik-kaar-di jaay deel se, Raa ɔaado əlden koa əɔ jee se duro əɔ gɔtn se naade iin daar ute jedɛ. Ken naade jaay aakde se, nirlde ɔaa teece. ¹² Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadɛn makɔŋɔ maakŋ raa ki əɔ: «Ooko 'ɔaakiro ara!» Ɔo naan jee taamooydege tu se sum ɔo, naade ɛnd maakŋ gapar ki əɔ ook ɔaa maakŋ raa ki. ¹³ Kaad ken se sum ɔo, naanja te makɔŋɔ əɔ gɛgɛr se jaay k'nigin gɔtɔ kaam sik se, ken kaam kalan ru se, tɔɔl jeege dupu-cili. Num jee ken əɔp se, ɔeere ɔaa əkde əɔ naade taad əɔ: «Deere, naai sum ɔo Raa ken magala əɔ tɔɔgɔ.»

¹⁴ Bɔrse nakŋ əŋŋ gen k-dige se deelga; num ɔɛrɛ, gen k-mɔtɔge tu se kic əɔpga baata utu 'kaana.

*Kɔdn Raa gen k-cilige se tuuy puliŋa

¹⁵ Ken kɔdn Raa k-cilige jaay tuuy puliŋ se, maam m'booy maakŋ raa ki se, jeege taad makɔŋ əɔ:

«Bɔrse, do naanja se tɛdga kaam ji Meljege Raa ute gen *al-Masiŋa.

Ɔo do naanja se daayum, naan ɔo 'tɛdn gaariŋa.»

¹⁶ Ɔo magalgen sik-di-kaar-ɔɔ ken ting do kaag dodege tun ken naan Raa ki se, ɛrg und naande naan ki naan Raa ki əɔ eemiŋa. ¹⁷ Naade deek əɔ:

«Melje Raa Sidburku, naaje k'tɔɔmi,

naai ken ɔɔrse əɔ ken do dɔkiŋa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi əɔ uunga gaari.

¹⁸ Ey num jeege do naan ken jeel Raa mal ey se, maakde

taardega doi ki,

num ɔɔrse maak-taar naai ɔo ɔɔyga dode ki.

Taa kaadn ken naai an kɔjŋ ɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooy se, aanga,

əɔ jee tɛdn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeeige əɔ jee ken ɔeeri naai ki,

jee j'aalden maak ki lɔ jee j'aalden maak ki ey se,

ḅorse kaadn̄ aasga ken naai aden tēdn̄ bεε;

ḅ kaadn̄ naai an kutn̄ jeegen ken lee tuj do naan̄a se ɛ, aanga kici.»

¹⁹ Tēr maam m'aak *Bee Raa ken maakn̄ raa ki se, nam ḅḅd̄inga kḅḅd̄kaam taariṇa. ḅḅ maakn̄ Bee ken se, maam m'aak *sandukn̄ ken *Raa dḅḅko ute jeege do dḅkin̄ se, teeco naanum ki. ḅḅ ḅḅtn̄ se, maam m'aak ḅḅ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa ken taat makḅḅ, naan̄a tea ḅ isi sidḅ rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Menda

¹ ḅḅ maam m'aak nakn̄ deel doa teeco maakn̄ raa ki: nakn̄ maam m'aak se, menda uuso kal ḅen kaada ḅḅ inḅ tḅḅ jεnḅe do laap ki, ḅḅ ḅk laata doṇ ki ḅen k-dijge sik-kaar-dio. ² Mend se mendkaama, inḅ diig daay d̄es d̄es ḅaa ḅaa koojo.

³ Tēr maam m'aak nakn̄ deel doa kuuy maakn̄ raa ki daala: nakn̄-kḅḅm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan̄ aac aan ḅḅḅ poodḅ ḅḅ ḅk daan donḅe cili ḅḅ kaajinḅe sik. ḅḅ daan donḅen cili se, ḅk laatin ḅen gaarinḅe cili kici. ⁴ K-dijge jaay k'gaan̄de kaam mḅḅ se ḅḅ ken kaam kalan̄ se, naan̄ tḅḅ sideno paac naan̄ ki te yeliṇa. ḅḅtn̄ se k-lamaga se ḅaa daa naan̄ mend ken ḅaa ḅaa koojo se, taa ken mend se jaay oojga num, goonin̄ se naan̄ utu an̄ kḅsn̄ naatn̄. ⁵ Mend se ooj goono ḅḅ goonin̄ se gaaba. Goon se utu tḅḅdn̄ jeege paac ute sirdn̄ maala. Anum goon se, j'uun k'ḅaansin̄ naan̄ *Raa ki ḅḅ naan̄ kaag doṇ ki. ⁶ ḅḅtn̄ se menda se aan̄ ḅaa do kḅd̄-baar ki ḅḅ ḅḅtn̄ se ḅḅ ḅḅt ken Raa daapinsinga daapa taa an̄ ḅaa kulin̄ ḅen ḅii dupu-te-kaar-di-te-si-mεε (1 260).

⁷ Tēr maam m'aak ḅḅḅḅ in̄n̄ maakn̄ raa ki. Magal *kḅḅdn̄ Raa k'dan̄in̄ Mikael te kḅḅinḅe baag tēdn̄ ḅḅḅḅ te k-lamaga ḅḅ k-lamaga kic ḅḅ te kḅḅinḅe, ⁸ nabḅ k-lamaga se naade ḅaa cirin̄a. Taa naan̄ se ḅḅ k-lamaga ute kḅḅinḅe se ḅḅ te ḅḅtn̄ daar maakn̄ raa ki eyo. ⁹ ḅḅtn̄ se k-lamagḅ ese se k'tuuriṇo maakn̄ raa ki, naan̄ se ḅḅ wḅḅjn̄ ken te do dḅkin̄ ken k'dan̄in̄ Iblis ḅḅ *Bubm sitange kici, naan̄ ḅḅ debm ken lee d̄erl jee do naan̄ ki ute magalin̄a. Naan̄ ute kḅḅinḅe se paac k'tuur k'j'ḅldeno do naan̄ ki. ¹⁰ Tēr m'booy mind nam taad makḅḅḅḅ maakn̄ raa ki ḅḅ:

«ḅḅḅse, kaadn̄ ken Raaje taadn̄ tḅḅḅin̄a, kuun gaarin̄a ḅḅ kaajn̄ jeege se, aanga. ḅḅḅse, naan̄ εdga tḅḅḅḅ *al-Masiin̄ ki.

Anum debm ken lee tḅkn̄ mind

ḅenaajege naan̄ Raa ki se k'tuuriṇoga naatn̄,

ey num naan̄ ḅḅ debm ken lee tḅkde mindde nḅḅḅḅ katara naan̄ Raa ki.

¹¹ Gan̄ ḅenaajege se tḅḅḅ cirinḅa

ute doobm moosn̄ ḅen *Goon Baatn̄ Raa

ḅḅ ute Taar Raa ken naade lee taad jeege tu;

naade took ḅḅ rode taa j'aden tḅḅḅ.

¹² Taa naan̄ se ḅḅ naase jeegen inḅki maakn̄ raa ki se 'tēdki maak-raapo!

Num asen kḅḅḅḅ naase jeegen ken do naan̄ ki

ute kengen do baar ki,

taa Bubm sitange te maak-taarin̄ se, ḅεεε,

ḅḅḅḅ ḅḅsenga, taa naan̄ jeele kaadn̄ se ḅḅḅḅḅḅ baata.»

¹³ Ken k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'ḅlin̄o do naan̄ ki se, ḅḅtn̄ se naan̄ baag tuur mend ken ooj goon gaaba se. ¹⁴ Gan̄ mend se j'ed̄in̄ taa ḅεεkn̄ keyε magal magal aan ḅḅḅ ḅen doobo taa an̄ kiin̄ ḅaa do kḅd̄-baar ki dḅk

ute k-lamaga se ɔ gɔtn naane se ɔ, gɔt ken k'daapinsin taa j'an ɔaa kul gen ɔara mɔtɔ te laapa mɛɛɛ se. ¹⁵ Gɔtn se k-lamagn ken ɔko metn menda se, ɔɔɔɔɔ maan maakin ki aan gɔɔ ool doocoga dooc se taa an gɔɔbm tɔɔ. ¹⁶ Num gan naan ɔaaɔ naakj mend se ɔ naan se ɛɛp taariŋa ɔ aay te maan ken k-lamaga ɔɔɔɔɔ se. ¹⁷ Num k-lamaga ute maak-taariŋ se, ɔk terl ɔaaɔ gen tɛɔn bɔɔɔ metjil mend ken ɔɔp se. Naade se ɔ jee ken tɛɔn nakj Raa ɔ k'tɛɔa, jee ɔk taar Isan ken met ki se.

¹⁸ Anum, gɔtn se, k-lamaga ɔaa ɔaar do kɛɛs ken taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maakj baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakj baar ki. Naan ɔk kaajge sik ɔɔ donge cili ɔɔ do kaaja kalan se, ɔk laatin gaaringe tak tak. ɔɔ daan donge tu se, ɔk rogen ken naaj *Raa. ² Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan gɔɔ mɛɛɛɛɛ, naɔo jɛnɛge se aan gɔɔ jɛ duuyu ɔɔ ɔk kɔɔkge aan gɔɔ gen tupiyu ɔɔ taariŋ kic gɔɔ gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga ɛɔɔɔɔ tɔɔgɔɔ ɔɔ ɔɔɔɔɔ do kaag don ki ɔɔ ɛɔɔɔɔ magala. ³ Daan don kalan k'awariŋ se, ey num dun se ɔaan ɔaa tɔɔɔ, naɔo dun se ɔaa urlu. ɔɔ ken jee do naan ki paac jaay aakin se, nakj se tap ɔo ɔkden taad eyo ɔɔ naade baagin daana. ⁴ Taa k-lamaga ɛɔɔga gaara daa-gaab ki se, jeege paac ɛrg naan k-lamaga ki se. ɔɔ naade tɔɔm daa-gaabm se kici ɔɔ deek ɔɔ: «Daa-gaabm se tap ɔo naŋa aas te naan ɔɔ naŋa kɔŋ ɔaar naan ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undiŋ kulu gen taadn taargen deel doa ɔɔ gen naajŋ Raa. Naan j'ɛɔɔɔ tɔɔgɔ gen laapa sik-ɔɔ-kaar-dio (42). ⁶ Naan ɛɛp taariŋ naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakj raa ki ute jee ken maakj raa ki. ⁷ J'undiŋ kulu gen tɛɔn bɔɔɔ ute jee Raage ɔɔ ade ciri. ɔɔ jee do naan ki paac te metjildege, taa ɔeeɔge, taa naanɔge ɔɔ te taar naanɔge, j'ɛɔɔɔɔ kaam jina. ⁸ Jee do naan ki paac utu 'kergn naan ki, num jee 'kerg ey se, jee ken rode k'raanɔnoga raan maakj Kitapm Kaajŋ gen *Goon Baatn Raa ki do ɔɔkin ken Raa utu aalo kaal dunia. ɔɔ Goon Baat se ɔo ken ɔŋ roŋ k'tɔɔɔɔ *ɛɛɛ se.

⁹ Debm ken ɔk bi gen booy taar se num, booyin taar se jiga.

¹⁰ Debm ken Raa taad ɔɔ j'utu j'an kɔkŋ ɔulu le,

j'utu j'an kɔkɔ

ɔɔ ken ɔɔ j'utu j'an tɔɔ ute gɔɔɔ-jɛɛɛ le,

j'utu j'an tɔɔ kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamɔe j'aal maakɔe do Raa ki.

Daa-gaabm ken kuuy teeco maakj naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakj naan ki. Naan ɔk kaajge dio tec aan gɔɔ gen goon baata, naɔo ken naan taad se tec aan gɔɔ k-lamaga. ¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔɔɔɔ tɛɔ nakgen deel doa naan ki. Naan ɔl jeegen do naan ki paac ɛrg naan daa-gaab ken deet deet ken k'awariŋ ɔaa ɔaa kooyo jaay dun urlu se. ¹³ Naan tɛɔ nakgen magal deel doa naan jeege tun do naan ki paac bini bɔɔyo poɔɔ raan naandɔ ki. ¹⁴ Naan j'undiŋ kulu gen tɛɔn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se, ɔɔ ute naan se naan derl jeegen do naan ki ɔɔ deekden ɔɔ k'tɛɔ naka tec aan gɔɔ daa-gaabm ken deet deetn k'awariŋo ute gɔɔɔ-jɛɛɛ jaay ooyo te ey se. ¹⁵ Daa-gaabm ken teeco maakj naan ki se, j'ɛɔɔɔ tɔɔgɔ gen kɔl ko maakj nak ken naan tɛɔɔn tec aan daa-gaabm deet deet se, ɔɔ nakj se,

baag taada aan gɔɔ debkilimi ɔɔ taa jeegen paacɲ kɛn baate kergɲ naan daa-gaab kɛn deet deet se, naan ɔl k'tɔk k'tɔalde naata. ¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalgte ute jee daayge, bulge ute jeegen bulge eyo, paac naan ɔl k'tɔndde nakɲ kaakɲ jeele ji daamdege tu ey ɛ do naandege tu. ¹⁷ Debm jaay ɔk nakɲ kaakɲ jeele roɲ ki ey se, k'dugɲ nakɲ eyo ɔɔ naan kic ɛ kɔɲ dugɲ nakɲ nam eyo. Nakɲ kaakɲ jeel ese se ɔɔ, naan ro daa-gaabm ese ɔɔ mɛdn ese se kɛn tum ute numirin kici.

¹⁸ Ɔɲ jeege booy jeel kɔkɲ mɛtn taar ese se jiga. Debm mɛtek se, ɔɲ dooy jeel mɛtn taar numir ro daa-gaab kɛn ese se ɔɔ numir ese se ɔɔ tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mɛdn se kaar-mɛce-ute-sik-mɛce-kaar-mɛce (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Ter maam m'aak Goon Baata daara daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) do ko kɛn Sion ki ɔɔ jee se k'raandɛn ro naana ute gɛn Bubiɲ do naandege tu. ² Gɔtn se maam m'booy mind nam taad maakɲ raa ki tec aan gɔɔ maan zoor uu uu se, ɔɔ aan gɔɔ Raa kɛn taat makɔɲ ɔɔ m'booyɲ se tec aan gɔɔ jee ɔnd kɔnd kurundu. ³ Ɔɔ naade se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun sɔɔ ɔɔ naan magalge tu. Kaade se nam tap ɔɔ jeel kaarin eyo, naɔo jee aarin se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) kɛn k'dugdenoga dug dode do naan ki se sum.

⁴ Jee se, bii kalan tap ɔɔ baa te ro mɛndge tu eyo naɔo naade bɔɔb rode *salal gɛn *Raa. Jee se se, gɔtn Goon Baata baa ɔɔ, naade daaniɲa. Ɔɔ maakɲ jikilimge tun do naan ki se, naade se jee kɛn k'dugdenoga dug dode ɔɔ naade se aan gɔɔ *nakɲ ooj deet deetn maakɲ-gɔt ki jaay j'ɛdn *serke Raa ki ɔɔ Goon Baat ki se. ⁵ Naade se, bii kalan ted te taar-kɔɔb eyo ɔɔ taar ing kus kic ɛ j'ɔɲ te rode ki eyo.

**Kɔdn Raagen mɔtɔ*

⁶ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy iin lee daan maakɲ raa ki raan. Naan se ɔk Labar Jigan gɛn daayum se gɛn taadɲ jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadɲ jeege tun do naan ki paac ute metjildege ute taa beedege ɔɔ ute taar naandge. ⁷ Naan taadden makɔɲ ɔɔ: «'Beerki Raa ki ɔɔ *'nookin ki, taa kaadɲ kɛn naan kɔɲɲ bɔɔɔ do jeege tu se, aanga. Naase ergki naan Mɛl kɛn aalo maakɲ raa ute do naana, baar ute gɔtgen kɛn ɔk maane se paac.»

⁸ Kɔdn Raa kuuy gɛn k-dige ɔk metɲa ɔɔ deek ɔɔ: «Bere, geger magal Babilon se terega! Deer deer, naan se terega kamac kamac! Naan se ɔɔ kɛn ɔl metjil jeege do naan ki paac ted nakɲ kɛn naan maakin jen ro ki aan gɔɔ tɔtn kooɲɲ biɲ kɛn naan ɔl jeege paac aay te maraadde se. Naan se tec aan gɔɔ mɛnd keesn gaabm reɲ reɲ ɔɔ nakɲ kɛn naan ɔl jeege ted se, nakɲ *kusin salal.»

⁹ Ter kɔdn Raa kuuy gɛn k-mɔtɔge ɔko mɛtn naade se kici. Naan se taad makɔɲ ɔɔ: «Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakɲ k'cɔɔcin tecin tece ɔɔ ɔk nakɲ kaakɲ jeele do naan ki lo jin ki se, ¹⁰ naan kic utu kaay tɔtn kooɲɲ biɲ salal kɛn maakɲ *kɔɔpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kɔl poodɔ ɔɔ maakɲ kud kɛn ɔk poodɔ buluk buluk se naan kɔdn Raage tun salal ɔɔ naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹ Ɔɔ saa poodɲ dubarde se iin tul tul daayum daayum. Jee kɛn erg naan daa-gaab ki ɔɔ naan nakɲ kɛn k'cɔɔcin

teciñ tece ð jeegen ðk numiriñ rode ki se, nõõrõ katara naade kõñ gõtñ an tóol maakde eyo.»

¹² Kaad ken se 60 naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tedki nakñ ken Raa taad ð gen teda ð aalki maakse do Isa ki!

¹³ Ter maam m'booy mind nam taadum maakñ raa ki ð: «'Raaj ð: maak-raapo jeege tun ooy 6orse doobm Meljege tu!» ð ter *Nirl Raa taadum ð: «Deere, naade se õnga gõtñ tóol maakde ð taa bæe paacñ naade tedo se, naade utu an kõñ.»

Kaadñ kõjõ

¹⁴ Ter maam m'aak gapara raap lak lak ð maakñ gapar ken se, m'aak nam tec debkilimi ing kinj do ki. ð nam se ðk laatn gen tóomõ gen daab don ki ð naañ ðk kinjer aata jin ki. ¹⁵ Ter m'aak *kõdn Raa kuuy teeco maakñ *Bee Raa ken maakñ raa ki. Naañ taad makõõ deb ken ing do gapar ki se ð: «6orse kaadñ kõjn nakgen do naañ ki se aasga; ute kinjeri se '6aa õjde.» ¹⁶ Gõtñ se, debm ing do gapar ki se ute kinjeriñ se, naañ 6aa õj nan nakgen do naañ ki se paac.

¹⁷ Ter maam m'aak kõdn Raa kuuy teeco maakñ Bee Raa ken maakñ raa ki. Naañ kic ðk kinjer aata jin ki. ¹⁸ Ter maam m'aak kõdn Raa kuuy daala teeco *gõtñ ken k'lee k'tedñ serke Raa ki se. Naañ se ðk tóõgõ do pood ki ð naañ taad makõõ deb ken ðk kinjer ken aat se ð: «6orse koojn biingen do naañ ki se aacga. Ute kinjeri aat se '6aa õjde.» ¹⁹ Gõtñ se kõdn Raa ken ðk kinjer aat se, iin 6aa õj koojn bin se ð tõs õmbin maakñ dukudñ magal gen maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudñ se, naañ naatn maakñ gegeer ki ð koojn bin se jaay k'riin se, teec mooso ð moosiñ se õy dar dar ð ken k'dõjin se, jerlin se aal sindi aljam. Gõtñ mooso õy uun paac se aas kilõmetir kaar-mõõ.

15

**Kõdn Raagen cili ðk dubargen cili jidege tu*

¹ Ter maam m'aak maakñ raa ki nakñ-kõõm kuuy magala ð deel doa. Maam m'aak kõdn Raage cili ðk dubargen cili jidege tu ken utu ade 6aa kaam mõõtn se. Ute nakgen se 60 *Raa nan maak-taarina.

² Ter maam m'aak naka tood'yel yel aan gõõ baar maane ð ðk poodõ buluk buluk maak ki. Do baar ken tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ð jeegen se 60 ken ciro daa-gaabm ute nakñ ken k'õõciñ tecin tece ð ute numiriñ se. ð naade se, Raa edden nakgen tec kurundge se jidege tu. ³ Naade aar kaa gen *Musa, debm tedñ naabm Raa ð kaa gen *Goon Baatn Raa. Naade aar ð:

«Meljege Raa Sidburku,
nakñ naai 'ted se, deel doa ð aak bæe aak eyo.

Gaar do naanja paac, doobm naai se,
doobm ken daan ki ð ken met ki.

⁴ Melje, debm jaay ai 6eer naai ki eyo
ð ai *nookñ roi ey se tap 60, nanja?

Taa naai kali ki sum 60 debm *salal.
Metjil jee do naañ ki paac se

utu 'kergn naani ki.

Nakñ naai 'tediño ute doobin se naade 'kaakñ jeele.»

⁵ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa ken maakñ raa ki se õõf wan ð m'aak *kõõr Raa se maak ki. ⁶ Maam m'aak kõdn Raagen

cili kɛn teeco maakŋ Bee Raa ki ɔ kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ ɔmb mɛt ki biriŋ biriŋ se. Kaaddege se naade dɔɔkiŋ ute kɔl k'daapiŋ ute daab ɔ naade se ɔ utu ano ɔaa ute dubargen cili se. ⁷ Ter maakŋ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalaŋ nig kɔdn Raage tun cili se, *kɔɔpm ɣɛn daab tak tak. Ɔ maakŋ kɔɔpge tun se, ɔooc ute maak-taar Raa kɛn tiŋɣ ɣɛn daayum daayum. ⁸ Ɔ maakŋ Bee Raa se paac ɔooc ute saa ɔ saa se taad ɔ tɔɔɣŋ Raa kɛn wɔɔr ɣɔtɔ kelɛŋ se utu ɣɔtn se. Nam tap ɔ ɔŋ ɛnd maak ki eyo, bini dubargen cilin kɛn kɔdn Raagen cili ɔaandɛno se, deel jaayo.

16

*Kɔɔpɣɛn cilin kɛn ɔooc ute maak-taar *Raa

¹ Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa kɛn maakŋ raa ki taad makɔŋ *kɔdn Raage tun cili se ɔ: «Kɔɔpɣɛn cilin ɔooc ute maak-taar Raa se, 'ɔaa tɔɔɣɔdeki do naaŋ ki.»

² Kɔdn Raa kɛn deet deet se, iin ɔaa ɔoy maak-taar Raa maakŋ kɔɔpiŋ ki se do naaŋ ki ɔ jee kɛn ɔk nakŋ kaakŋ jeele ɣɛn daa-gaaba ɔ lee ɛrg naan kaag kɛn k'ɔɔɔciŋ teciŋ tec se, naade paac rode tɔɔɔf taan-dua ɔ taan-dude se ɔsde aak eyo.

³ Kɔdn Raa kɛn ɣɛn k-dige se, iin ɔaa ɔoy maak-taar Raa kɛn maakŋ kɔɔpiŋ ki se maakŋ baar ki ɔ maan maakŋ baar ki se del aan ɣɔɔ moosn debm ooyga kooyo. Ɔ nakgen paacŋ maakŋ baar ki se ooyo.

⁴ Kɔdn Raa ɣɛn k-mɔtɔge se, kɔɔpiŋ ɔooc ute maak-taar Raa se, ɔaado ɔoyiŋ maakŋ oolge tu ɔ ɣɔtge tun ɔk maan maane paac se. Ɔ maangen se paac del mooso. ⁵ Ɔtn se, maam m'booy kɔdn Raa kɛn mel maane se taad ɔ:

«Naai debm daan ki,
naai kɛn ɔɔrse ɔ kɛn do dɔkiŋa,
naai kali ki sum ɔo debm *salal.
Nakŋ naai 'tɛɔ paac se ute ɔoobiŋa.

⁶ Aan ɣɔɔ naade ɔoyga moosn jeeige ute ɣɛn jee taad taar teeco taari ki se, ɔɔrse naade kic ɛɔɔɔn mooso ɔo naade kaaye.
Kɛse ɔo nakŋ kɛn ɔɔɔn naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *ɣɔt kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke se ɔ:
«Deere, Meljege Raa Sidburku,
ɔɔɔr kɛn naai ɔj do jeege tu se,
kɛn mɛt ki ɔ ute ɔoobiŋa.»

⁸ Kɔdn Raa ɣɛn k-sɔɔge se kɔɔpiŋ ɔooc ute maak-taar Raa se ɔoyiŋ do kaad ki ɔ kaada se ɔaa tɛdn ɔŋɣɔ ɔo nɔɔɔf jeege aan ɣɔɔ pɔoɔɔ. ⁹ Jee se jaay kɛn kaada nɔɔɔf tɛɔɔɔn daama se, naade naaj Raa kɛn ɔaano ute dubargen se. Gaŋ, ute naaŋ se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔ baate *nookiŋa.

¹⁰ Kɔdn Raa ɣɛn k-miige se, kɔɔpiŋ ɔooc ute maak-taar Raa se, ɔoyiŋ do kaag do daa-gaab ki se. Ɔ taa naaŋ kɛn naaŋ ɔo gaariŋ se, ɣɔtɔ ɔaa tɛɔ ilim dib. Jikilimge jaay naka ɔɔŋde se dɔɔŋ taardege. ¹¹ Naade naaj Raa kɛn maakŋ raa ki taa dubargen naade ɔŋɔ ɔo ute dugen rode ki se. Ute naaŋ se kic ɔo, naade baate kɔŋ nakdegen *kusiŋ kɛn naade lee tɛɔ se.

¹² Kɔdn Raa ɣɛn k-mɛɛge se, kɔɔpiŋ ɔooc ute maak-taar Raa se, naaŋ ɔoyiŋ maakŋ ool kɛn magal kɛn k'daŋiŋ Eprat se. Ɔo ool se maaniŋ ooko ɔo ɔŋ ɔoobo gaariŋge tun iinɔ kaam ɣɔtn kaada tookŋɔ. ¹³ Ter m'aak maakŋ taar k-lamaga ki, maakŋ taar daa-gaab ki ɔo maakŋ taar debm kɛn tɛɔ ron

aan gəɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mətə tec aan gəɔ kaarage. ¹⁴ Sitange se ʒo kən jeege təndde təd maragge se ɔ naade ʒo kən təd nakj-kəɔɔge, naade lee tus gaaringen do naan ki se paac taa ʒaa tədɲ bəɔrə ute Raa Sidburku, ʒii se ʒii ɔnɔ kən naan mala ɔndinga kəndə.

¹⁵ Məljege taad ɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade ʒaa aan gəɔ debm ʒoogo! Maak-raapo deb kən inj zεεε ɔ bəɔb kalinge taa naan lee mət-beer eyo ɔ kənd maakj səkəɲ ki eyo.»

¹⁶ Ter sitangen mətə se ʒaa tuso gaaringe ɔtə kaam kalaɲ bini k'danjin ute taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷ Kəɲ Raa ɣen k-cilige kəɔpin ɔoc ute maak-taar Raa se ɔyin raan ɔ maam m'booy maakj Bee Raa kən raan ɔ ɔtɲ kaag do ki se, mind nam taad makəɲ ɔ: «Bεε, naaba nanɣa!» ¹⁸ ɔtɲ se maam m'aak maakj raa aal wusuk wusuk, təd gajalan, Raa taat makəɲ ɔ naan kic ʒo te makəɲ. Te kən naan te se, ɔtɲ Raa aal debkilimi ʒii kalaɲ tap ʒo naan te te bin eyo. ¹⁹ Naan kən se, ɣεεε kən magal se ʒaa təp ɔtə kaam mətə ɔ ɣεεεgen do naan ki paac se rua. ɔtɲ se Raa saap do ɣεεε kən Babilon kən magal se ɔ naan an kəɲ kaay kəɔpm kən ɔoc ute maak-taarin kən kusiɲ se. ²⁰ Naan kən maane gurug əldə daan ki paac ɔ ute koge se, 'tədɲ ɔtə paac. ²¹ Isi magal magal sidə maakj raa ki do jeege tu. Isi kalaɲ se deer ʒaa ʒaa kaasn kaam kəɔr teenε si-dio. ɔ jeege se naaj Raa taa dubar kən isi dabardε se. Taa dubargen aan dəde ki se dubar ɣen teecɲ nirli.

17

Gεεε Babilon se, bəɔrə oocga don ki

¹ ɔ maakj *kəɲ Raage tun cilin kən ək *kəɔpgen cili kən ɔoc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalaɲ ʒaadə ɔɲuma ɔ deekum ɔ: «'Baado, m'ai taadɲ mətɲ taar bəɔr kən utu kooɔɲ do mɛnd kεεsn gaabm kən jeege paac jeel ɔtina ɔ mɛnd kεεsn gaabm se taad te ɣεεε magal kən utu taa oolge tu se.» ² Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tɔdga jee kεεsn mɛndge; ɔ jee do naan ki paac se, naan lee ɛdɛn tətɲ koojn bin aay oono ɔ lee εεsiɲa.

³ ɔtɲ se *Nirl Raa bəɔy dom ki ɔ kəɲ Raa uun ʒaansum do kəɲ-ʒaar ki ɔ m'aak mɛnda inj king do daa-gaab ki ɔ daa-gaabm se aac dɛɲ dɛɲ. Roɲ se paac gurug te taargen naaj Raa ɔ daa-gaabm se, donge cili ɔ kaajinge sik. ⁴ Mɛnd se uuso kal ute roɲa aac dɛɲ, ək daab ro ki əmb birin birin, ək kogen ute rodege ɔ meedgen* ute rodege kici. Mɛnd se ək kəɔpm ɣen daab jin ki ɔ kəɔpm se ɔoc ute nakgen jig eyo ɣen kεεsn gaabinge. ⁵ K'raanin do naanin ki ro kən k'jeel mətɲ eyo j'ɔ:

Maam ʒo m'gεεε Babilon magal
maam ʒo ko mɛnd kεεsn gaabge paac
ɔ do naan ki paac se,
maam sum ʒo m'tədɲ nakgen *kusiɲ cir paac paac.

⁶ Maam m'aak mɛnd se, aay oon moosn jee Raage kən saadɲ Isage se. Kən maam jaay m'aakin se, nakj se tap ʒo əkum taad eyo.

⁷ ɔtɲ se kəɲ Raa deekum ɔ: «ɣen di jaay nakj se əki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadɲ mətɲ taar mɛnd kən inj do daa-gaab ki se ute mətɲ taar daa-gaabm kən donge cili ɔ kaajinge sik jaay *k'jeel mətɲ ey se kici. ⁸ Daa-gaabm kən naai aakiɲo tinɣo se, bəɔrse naan ɔtə ɔ tɔdga

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekj ɔ: *perles*.

num naan̄ utu ađe teec̄n̄ maak̄n̄ ḡoō ken̄ j̄erl̄ zuzu se, ɔɔ ɔaā ḡōtn̄ kut̄ ki. Num̄ jeē do naan̄ ken̄ rodē ḡōtɔ̄ maak̄n̄ Kitapm̄ Kaaj̄ ken̄ Raā raan̄j̄nō do d̄ōkīn̄ ken̄ naan̄ utu aalō kaal̄ dunia se, ken̄ naadē jaaȳ kaak̄n̄ daa-gaabm̄ ese se, aden̄ k̄ōk̄n̄ taad̄ eyo, taa naan̄ ɔō ken̄ tingo, ɔorse naan̄ ḡōtɔ̄ ɔɔ t̄edga num̄ utu ađe teec̄n̄ daala.

⁹ «Borse, ɔn̄ jeegē t̄ed̄n̄ met̄ekē ɔɔ jeel-taara taa jeel̄ m̄etn̄ nakgen se: dogen̄ cili se, je taad̄n̄ te kogen̄ cilin̄ ken̄ m̄end̄ inḡ do ki se ɔɔ je taad̄n̄ ute gaargegen̄ cili se kici. ¹⁰ Maak̄n̄ gaaringē tun̄ cili se, jeē mii se, kaaddē deelga, ɔɔ ken̄ gen̄ k-m̄ēēge se, ɔorse naan̄ ɔō gaarge, ɔɔ ken̄ gen̄ k-cilige se l̄ē aan̄ te eȳ ɔōrtɔ; anum̄ ken̄ naan̄ jaaȳ ađe ɔaā kic̄ ɔō 'tinḡ d̄en̄ eyo. ¹¹ Daa-gaabm̄ ken̄ tingo ɔɔ ɔorse ḡōtɔ̄ se, naan̄ kic̄ ɔō maak̄n̄ gaargegē tun̄ cili se sum̄ ɔɔ naan̄ ɔō ken̄ utu k̄ōsn̄ gaar̄ gen̄ k-martage se ɔɔ naan̄ kic̄ Raā utu an̄ kutu. ¹² ɔō kaajgen̄ sik̄n̄ ken̄ naaī aako se l̄ē, je taad̄n̄ ute gaaringen̄ sik̄n̄ ken̄ utu k̄ōsn̄ gaara ute daa-gaaba se t̄ēl̄ē gen̄ l̄er̄ kalan̄ sum̄. ¹³ Gaaringen̄ sik̄ se paac̄ utu tum̄ d̄ōk̄n̄ taardē kalan̄ ɔɔ t̄ed̄n̄ naaba ute t̄ōgdē paac̄ daa-gaab̄ ken̄ se. ¹⁴ Naadē utu ɔaā 't̄ed̄n̄ ɔōōō ute *Goon̄ Baatn̄ Raā ɔɔ Goon̄ Baatn̄ Raa se utu aden̄ ciri, taa naan̄ ɔō Mel̄ gen̄ Melge ɔɔ naan̄ ɔō Gaar̄ gen̄ gaaringe. ɔō jeegen̄ ken̄ naan̄ dan̄d̄eno ɔɔ ɔēer̄ t̄ōdd̄eno t̄edga jeē naangē ɔɔ ken̄ tuj̄ ɔōrmd̄ē ey se, naadē kic̄ utu aden̄ ciri.»

¹⁵ Ter̄ k̄ōd̄n̄ Raā taad̄um̄ ɔɔ: «Oolgen̄ ken̄ naaī aak̄ m̄end̄ k̄eesn̄ gaaba inḡ taar̄ ki se, je taad̄n̄ ute jeē d̄engen̄ do naan̄ ki ute met̄jildege, ute taa naan̄dege ɔɔ ute taar̄ naan̄dege paac. ¹⁶ Kaajgen̄ sik̄n̄ ken̄ naaī aakd̄eno ute daa-gaaba se, utu k̄ōd̄n̄ kund̄ m̄end̄ k̄eesn̄ gaabm̄ ken̄ ḡōtīn̄ ḡōt se naata, ɔɔ an̄ t̄asn̄ ute nakingē paac ɔɔ an̄ k̄ōnīn̄ met-beere. Naan̄ malin̄ kic̄, naadē an̄ k̄ōsɔ ɔɔ met̄ k̄ōpīn̄ se l̄ē naadē an̄ t̄ōō. ¹⁷ Gaaringen̄ sik̄ se, Raā malā t̄ed̄d̄enga t̄ed̄ maakdē ki, naadē t̄ed̄n̄ naaba daa-gaab̄ ki se, taa daa-gaabm̄ se kinḡ maak̄n̄ gaarin̄ ki. Raā ɔldē t̄ed̄n̄ naan̄ se, taa naadē t̄ed̄n̄ nak̄n̄ ken̄ naan̄ uunō doā aan̄ ḡoō ken̄ naan̄ maakin̄ jen̄ ro ki. Daa-gaabm̄ se kinḡ maak̄n̄ gaarin̄ ki binī taar̄ ken̄ Raā taad̄ se 'kaan̄ doobin̄ ki.

¹⁸ «ɔō m̄end̄ ken̄ naaī aakīnō se l̄ē, je taad̄n̄ ute ḡēger̄ magal, ken̄ inḡ do gaaringē tun̄ do naan̄ ki paac se.»

18

Babilon t̄ērēcga

¹ Ken̄ nakgen se jaaȳ deel paac se, maam̄ m'aak̄ *k̄ōd̄n̄ Raā kuuȳ ɔōōyo maak̄n̄ raā ki ɔɔ k̄ōd̄n̄ Raa se ɔk̄ t̄ōoḡ d̄ena ɔɔ ute t̄ōogīn̄ se naan̄ w̄ōor̄ do naan̄a se k̄ēl̄ēn̄ k̄ēl̄ēn̄. ² Naan̄ taad̄ mak̄ōnō ɔɔ:

«Ḡēger̄ magal Babilon se t̄ērēcga!

Deere, naan̄ se t̄ērēcga kamac̄ kamac̄!

Borse ḡōtīn̄ se ɔɔp̄ t̄edga ḡōtn̄ maragge,

ḡōtn̄ sitange ɔɔ ḡōtn̄ yeelgē ute daagen̄ jiḡ ey

ken̄ jeegē ȳēem̄dē ȳēem̄ se.

³ Naan̄ se ɔō ken̄ ɔl̄ jeegē t̄ed̄ nak̄n̄ ken̄ naan̄ maakin̄ jen̄ ro ki

aan̄ ḡoō t̄ōtn̄ kooj̄n̄ bin̄ ken̄ naan̄ ɔl̄ jeegē paac̄ aaȳ te maraaddē se.

ɔō nak̄n̄ ken̄ naan̄ ɔl̄ jeegē t̄ed̄ se, nak̄n̄ *kusin̄ salal.

ɔō gaaringen̄ do naan̄ ki se,

naan̄ ɔldē aaȳ t̄ōtīna ɔɔ ēesina.

ɔō jeē t̄ed̄n̄ zogen̄ do naan̄ ki se l̄ē,

t̄ed̄ jeē nak̄ d̄enge se, ute maal̄ naan̄ ken̄ d̄en̄ se.»

⁴ Ter̄ m'booȳ mind̄ nam̄ kuuȳ taad̄ maak̄n̄ raā ki ɔɔ:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakŋ geger ken se,
ey num naase kic aki kəl dose maakŋ kusiŋde ki,
ɔɔ dubar utu kaan dođe ki se,
utu kooçŋ do naase ki kici;

⁵ taa kusiŋ maakŋ geger ken ese se,
ziid bini ook aanga maakŋ raa ki
ɔɔ *Raa se saapga do nakge tun
te doobiŋ ey ken jeenge lee tɛd se.

⁶ Nakŋ naaŋ tɛd jeege tu se,
naase kic 'tɛdɪŋsɪŋki naaŋ ki mɛt dio;
aan gɔɔ ken naaŋ lee ɛd tɔtn k'deepiŋ atak
maakŋ *kooçiŋ ki jeege tu se,
naase kic ɛdɪŋki tɔtn atak cir
gen naaŋ se mɛt dio.

⁷ Aan gɔɔ naade ɔŋo maala ɔɔ ɔŋo dođe se,
borse naase 'dabarɛki makɔŋ bin kici
ɔɔ ɔŋdeki kapin aden tɔɔɔ,
taa geger se taadga taad ute maakiŋ ɔɔ:
«Maam se m'tɛdga nɛɛlge do kaag dom ki se.
M'mend-daay eyo ɔɔ mɔɔtn kapin lɛ am tɔɔl eyo.»

⁸ Taa naaŋ se ɔɔ, bii kalaŋ sum ɔɔ
nakgen ɔɔŋ se utu kaan doŋ ki,
aan gɔɔ yoa, kəl doa ɔɔ ɔoa.
ɔɔ naaŋ se j'utu j'aŋ tɔɔɔ,
taa Mɛljege Raa Sidburku se
utu aŋ kɔjŋ bɔɔrɔ doŋ ki.»

⁹ Num gaaringen do naaŋ ki ken endo maakŋ kusiŋ geger ken ese se
ɔɔ tɛdo maala gɔtn ese se, kaad ken naade utu kaakŋ saa poodŋ geger ken
k'tɔɔciŋ se, naade utu tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ taariŋa. ¹⁰ Naade daar dɔkɔ ɔɔ beer
ɔɔ sɔm dubar ese se kooçŋ dođe ki ɔɔ gɔtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ:
«Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu geger Babilon,
geger magala, naaŋ ɔk maala se!
Lɛr kalaŋ sum ɔɔ Raa tujina.»

¹¹ Jeege ɔk nakŋ zogen do naaŋ ki paac eeme ɔɔ ɔl doa taa geger se,
taa nakŋ zodege se, nam tap ɔɔ dug ey sum. ¹² Nakŋ zodege se: daab,
pudda, kogen ute rođe, meedgen ute rođe, kalgen ute rođege ɔɔ ken deer
taac boŋ boŋ se, kalgen ute rođege cɛɛpɛ ɔɔ aac dɛŋ dɛŋ; kaaggen oot
nijimi, nakgen k'daapde ute naaŋ ceedge, kaaggen mɔŋgɔ, maal-zɛɛɛ ute
maal-kilimi, ute kogen raan aak bɛɛ bɛɛ, ¹³ naagŋ kaagŋ nijimi, nakgen
oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute kaaggen oot koot kici, tɔtn koojŋ
biŋ, uubu, ruju ute gɛmɛ, maraŋge ute bɛŋge, sɛndge ute puusdege, bulge
ute jee danŋayge, nakgen se paac nam tap ɔɔ mɔɔtn 'dug ey sum. ¹⁴ K'taad
jeege tun maakŋ geger ken ese j'ɔɔ: «Nakŋ naase maakse 'je paac se gɔtɔga.
Maala ute nakgen tɛdsen jaay jeege je se se, paac utga naatn. Nakgen bin
se mɔɔtn j'aŋ kɔŋ maakŋ gegerse ki ey sum.» ¹⁵ Jee tɛdn zogen lee ɔaado tɛd
maala maakŋ geger ken ese se, naade kic 'daar dɔkɔ ɔɔ beer ɔɔ sɔm dubar
se kooçŋ dođe ki. Gɔtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ:

¹⁶ «Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu geger magal,
aan gɔɔ mɛnd ken tuuso kalgen deer taac boŋ boŋ
ute kengen cɛɛp taac dɛŋ dɛŋ

᠔᠔ t᠔lo k᠔d᠔k᠓ bi g᠑n daab
ute meedge ᠔᠔ kogen ute rod᠑ se!

17 Maali᠓ ute d᠑ni᠓ se, maak᠓ l᠑r k᠑n kalan ki sum ᠖᠐ utga paac!»

G᠔tn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee t᠑dn naabdege ᠔᠔ jeegen maak ki paac se, ute jeegen t᠑d naaba do baar ki paac se, naade kic ᠘aar d᠔k᠔. 18 Ken naade jaay aak saa pood᠓ i᠓᠓ se, t᠔᠔d t᠔᠔y ᠔᠔:

«G᠑ger jaay magal aas te g᠑ger se, b᠑r᠑, g᠔᠔ga!»

19 Naade t᠔s naa᠓a b᠔᠔y dodege tu ᠔᠔ t᠔᠔d t᠔᠔y᠔ ᠔᠔ eem n᠔᠔:

«W᠔᠔y, w᠔᠔y nakage, aakki tu g᠑ger magal d᠔oc te maala

᠔᠔ jeegen ᠔k markabgen magal magala do baar ki paac se, naade ᠔᠓᠔
maala paac g᠔ti᠓ ki,

᠔᠔ maak᠓ l᠑r k᠑n kalan ki sum ᠖᠐, maald᠑ se utga!»

20 Num naase, jee maak᠓ raa k᠑n jee Raage,

naase *jee kaan᠓ naabm Isage

ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,

't᠑dki maak-raapo!

Ute dubar k᠑n Raa ᠖aano don᠓ ki se

naan᠓ ᠔gsenga s᠑᠑᠑᠑.

21 G᠔tn se maam m'aak k᠔dn Raa t᠔᠔᠔ uuno ko deer aan g᠔᠔ ko tooto
undi᠓ maak᠓ baar ki ᠔᠔ d᠑᠑᠑ ᠔᠔:

«Taa naan᠓ se ᠖᠐ Babilon, g᠑ger magal se, j'utu j'an᠓ kund bin kici

᠔᠔ m᠔᠔tn nam an᠓ kaak ey sum!

22 Jee k᠔nd kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

m᠔᠔tn j'aden 'booy 't᠑dn kaa g᠔ti ki ey sum;

jee tirdge se m᠔᠔tn j'aden k᠔᠓ g᠔ti ki ey sum.

᠔᠔ m᠔᠔tn nam 'booy keem tooto g᠔ti ki ey sum.

23 Nam tap ᠖᠐ kaak᠓ pood᠓ l᠔᠔mp᠔ g᠔ti ki ey sum

᠔᠔ m᠔᠔tn nam tap ᠖᠐ taad᠓ taa k᠔k᠓ m᠑nda g᠔ti ki ey sum,

taa jeegen ᠔ko nak᠓ zo g᠔ti ki se,

naade ᠖᠐ jee maalgen cir jeegen do naan᠓ ki se paac.

Taa naai ute k᠔rdi k᠑n 'lee t᠑d se,

d᠑rl m᠑tjil jeegen do naan᠓ ki paac.

24 G᠔tn naai ki se ᠖᠐ g᠔tn k't᠔᠔lo jee taad taar teeco taar Raa ki,

jee Raage ᠔᠔ jeegen paac᠓ k't᠔᠔ld᠑ do naan᠓ ki se.»

19

Jeege t᠑d maak-raapo g᠑n k᠔k᠓ m᠑nd *Goon Baatn Raa

1 Ken nakgen se jaay deel se, m'booy g᠔᠔ t᠑d gajalan᠓ maak᠓ raa ki aan
g᠔᠔ d᠔᠔l jeege d᠑n ᠖᠐ ul taara d᠑᠑᠑ ᠔᠔:

«Aleluia!

K't᠔᠔mki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala ᠔᠔ t᠔᠔᠔᠔;

naan᠓ ᠖᠐ Debm Kaaj᠓ jeege.

2 Taa nak᠓ naan᠓ t᠑d paac se m᠑t ki ᠔᠔ te d᠔oobi᠓a.

Naan᠓ ᠔jga b᠔᠔᠔᠔ do m᠑nd k᠑᠑sn gaabm k᠑n tuj do naa᠓a

ute nakgen *kusin᠓ k᠑n naan᠓ lee t᠑d se.

Raa dabari᠓ se taa naan᠓ t᠔᠔lga t᠔᠔l jee t᠑dn naabinge.»

3 Ter maam m'booy naade d᠑᠑᠑ daala ᠔᠔:

«Aleluia!

M᠑nd k᠑᠑sn gaabm se,

naan 6o geger k'toocin jaay saan tiin gen daayum daayum se.»

⁴ Gōtn se magalgen sik-di-kaar-sōo ute ne-dimngen sōo se, 6aado erg naan Raa ken ing do kaag do ki se, eemiṇa oō deek oō:

«Amin! Alēluia!»

⁵ Ter m'booy mind deba gōtn kaag do ki se taad oō:

«Naase paac jee tēdn naabinge, jeegen 6eerin,

jee aalin maak ki oō jee aalin maak ki eyo,

paac, k'tōomki Raajeje!»

⁶ Ter maam m'booy gōto tēd gajalan aan gōo dōol jeegen den 6o taada, aan gōo maan zoor uu uu se oō aan gōo Raa ken taat makōno se kici, tōof tōoy makōno oō:

«Alēluia!

Taa Meljege Raa se, naan 6o Sidburku, 6orse naan uunga gaarina.

⁷ K'tēdki maak-raapjege oō oñ maakjege raapm sakan

oō *k'nookki Raa!

Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun mendin se aasga

oō mendin kic le daapga roñ aakga bēe bēe.

⁸ Naan j'ēdin uus kal te roña,

ceεpe, aak bēe oō omb birin birin.»

Oō kal ese se je taadn te naabm bēe oō ute dōobin ken jee Raage lee tēda.

⁹ Gōtn se *kōdn Raa kalan deekum oō: «'Raan oō: 'Maak-raapo jeege tun k'dandē gen 6aa kōsn gōtn kōkj mēnd Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan taadum oō: «Taar se taar mēt ki. Kese taar Raa mala 6o taada.»

¹⁰ Gōtn se maam m'erg mētn jēñ ki m'je m'an keeme. Na6o naan deekum oō: «Oñō! Oñte 'kergn naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gōo naai oō aan gōo genaaign aal maakde do taar Isa ken taado se. Anum naai erg naan Raa ki kalin ki sum.» Taa taar ken Isa taado jeege tu se 6o, kese ko mētn taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gōtn se, maam m'aak maakñ raa ood wan oō m'aak sindi raap lak lak. Oō debm do ki se roñ «Debm lee te ken mēt ki» oō «Debm tuj te ɔrmin eyo.» Oō naan ɔj bōro oō do ute ken mēt ki. ¹² Kaamin se le aan gōo poodn ɔk kōkō. Oō naan ɔk laatin gaaringe dena don ki. Oō k'raanin roñ ro ki oō ro se naan kalin ki sum 6o jeelina. ¹³ Kal naan uuso se, j'olinga kōl maakñ moos ki. Oō naan mala se, k'danin «Taar gen Raa.» ¹⁴ Oō dōol asgargen maakñ raa ki tuuso kalgen te rodege, ceεpe oō taak bēe bēe. Naade tooko do sendge tun raap raapo oō daanina. ¹⁵ Oō debm ken ooko do sind ken raap lak lak se, gōrd-jerl aata teeco taarin ki gen tōol jee do naan ki. «Oō jeege se naan utu ade tōnd ute sirdn k'daapin ute maala*.» Oō naan utu aden daal maakñ dugudn maak-taar Raa Sidburku ki ken *kusiñ aan gōo ken k'daal koojn bin jaay maanin tēd tōto se. ¹⁶ Ro kalin ki oō ro pēelin ki se, k'raaninga raan roñ j'ōo:

Kese Gaar gen gaaringe oō Mel gen melge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakñ kaad ki se, *kōdn Raa daar daara. Gōtn se, naan ood ooy makōno oō dan yeelgen tiin maakñ raa ki raan paac se oō: «'Tuski naapa oō '6aakiro utu aki kōsn kōsn ken Raa tēdin den se. ¹⁸ 'Baakiro aki kōsn gaaringen ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge oō jee tooko do ki, jeegen paacñ bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki oō ute kengen j'aalden maak ki eyo.»

* 19:15 Aak KKR 2.9.

¹⁹ Gōtn se tēr maam m'aak daa-gaabm deet deetn kēn ooko maakŋ baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gēn tēdn bōōro ute debm kēn ooko do sind kēn raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, kēn k'cirin se, k'ḡaa k'j'ōkiḡa ḡ debm kēn tēd roŋ aan gōo debm taad taar teeco taar Raa ki kēn lee tēd nakgen deel doa naanin ki jaay lee dērl jeege ḡk nakŋ kaakŋ jeele rode ki kēn daa-gaaba tōndē se ḡ lee erg naan nakŋ kēn k'cōōcin tecin tec se, naan se kic j'ōkiḡa. Naade di se paac k'tōk k'j'ōmbden zēēē maakŋ baar pood kēn ḡk nakŋ aan gōo kudn poodn ḡk ḡuluk ḡuluk se maak ki. ²¹ Jee mētinge lē, debm do sind ki se tōlde ute gōrd-jērle kēn teeco taarin ki se. Ḍo yodege se yeelge ḡsde te maraadde.

20

*Bubm sitange j'ōkin danḡay gēn ḡaara dupu

¹ Tēr maam m'aak *kōdn Raa bōōyo maakŋ raa ki ḡ naan ḡk lēkerle gēn taa gōo jērլ zuzu se ute zinziḡi magala jin ki. ² Ḍo k-lamaga se naan ḡaa iij-ōkiḡa. K-lamagŋ se naan ḡo wōōjn do dōkiḡa ḡ naan ḡo Bubm sitangen kēn k'danjin Iblis se kici. Gōtn se naan dōōkin te zinziḡi gēn ḡaara dupu. ³ Naan uun undin maakŋ gōo kēn jērլ zuzu se, ḡ dēkelin taara doŋ ki ḡ tēdn nakŋ kēn nam tap ḡo ḡk doobm an kōŋ kōōd eyo, taa naan mōōtn 'kōŋ dērl jee do naan ki eyo bini ḡaar dupu se kaasa. Kēn ḡaar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an kōōdn kōb naḡo kōŋ tinḡ den eyo.

⁴ Tēr maam m'aak kaag doge ḡ jee tinḡ do ki se, j'undden kulu gēn kōjn bōōro do jeege tu ḡ ko jeeḡen k'tōlde taa saadn Isa ḡ taa Taar *Raa. Naade se ḡŋ erg te naan daa-gaab ki eyo ḡ naan nak kēn k'cōōcin tecin tec se eyo ḡ nakŋ kaakŋ jeele kēn naan tōnd naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ḡk eyo. Naade se ḡo jee kēn duro daan yoge tu ḡ kōsn gaara ute *al-Masi gēn ḡaara dupu se. ⁵ Naade se ḡo jee kēn utu dur deet deet daan yoge tu ḡ yogen kuuy se lē, kōŋ dur eyo bini ḡaar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal kēn Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gēn k-dige se adē kōŋ tēdn ḡim eyo. Naade se utu tēdn jee tēdn serkge gēn Raa ḡ te gēn al-Masi. Ḍo naade se utu kōsn gaara gēn ḡaara dupu te al-Masi.

*Bubm sitange bōōro ḡsinga

⁷ Kēn ḡaara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an kōōdin naatn maakŋ danḡay ki. ⁸ Ḍo naan utu ḡaa dērl jeeḡen mētn naan kēn kaam sōo paacŋ kēn k'danḡe utu ro Gog ḡ Magog* se. Naade utu tusn dēna aan gōo kēēsn maakŋ baar ki gēn ḡaa tēdn bōōro. ⁹ Naade wōōkŋ dōōdn do naan paac ḡ ḡaado gurug ḡl jee Raagen maakŋ gēger kēn Raa jēŋ se. Naḡo poodo bōōyo maakŋ raa ki ḡaado ḡsde paac. ¹⁰ Ḍo Iblisn kēn lee dērlde se j'uun j'undin maakŋ baar pood kēn ḡk nakŋ aan gōo kudn poodn ḡk ḡuluk ḡuluk se. Kēse ḡo gōtn daa-gaaba ute debm kēn tēd roŋ aan gōo debm taad taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. Ḍo gōtn se, nōōro katara, naade dabar gēn daayum daayum.

Bii kōjn bōōr kaam mōōtn

¹¹ Gōtn se tēr maam m'aak kaag do magal raap raapo ḡ debm inḡ do ki se. Maakŋ raa ute do naan se aan iig naanin ki kilu. ¹² Tēr maam

* 20:8 Gog ḡ Magog se taad te ro taa naanḡen jeenḡe jee wōōy jee Raage. Aak Ezk koŋ 38 ḡ 39.

m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden maak ki ð jee j'aalden maak ki ey se daar daar naan kaag do ki se. Ð gøtn se, k'tød k'taal kitapge. Ð m'aak kitapm kuuy se j'ød j'aaliña ð naan se Kitapm Kaaja. Ð jee ooyga kooy paac se, j'øde bøøø do nakge tun naade tēda jaay k'raaninoga raan maakn kitapge tun ese se. ¹³Maane lē, jee ken naan tøldenø paac se, naan baandeno. Yo ute ðee yoge kic baano ute yodegen ken naade tøkdeno se. Ð yoge se naña naña kic ðo j'øjin bøøø do nakge tun naan tēdo. ¹⁴Gøtn se Yo ute ðee yoge se, k'tøt k'j'ømbde maakn baar pood ki. Ð maakn baar pood ken se ðo gøtn yo gen k-dige se. ¹⁵Debm jaay k'j'øj te roñ maakn Kitapm Kaaj ki ey se, naan se j'an kuun kundin maakn baar pood ki.

21

Maakn raa ute do naan kiji

¹Ter maam m'aak maakn raa kiji ute do naan kiji taa maakn raa ute do naan do døkin se lē, aan iigga ð baar se tēd gøtø. ²Maam m'aak geger *salal ken k'danin Jeruzalem kiji ken *Raa bøøyinø maakn raa ki. Geger se daapga roñ aan gøø mēnd ken daapga roña ing aak kaak kaam gaabin se. ³Gøtn se, maam m'booy mind deba gøtn kaag do ki ødøoy makøø deek ø: «Børse Raa øndga *køørin daan jikilimge tu ð naan utu ting te naade ð naade se tēdn jeenge. Raa mala ting te naade ð naan ðo tēdn Raade. ⁴Naan utu aden køtn kaa-maande. Yo tēdn gøtø, køl doa, tøøø, dubar, naade se paac møøtn 'tēdn gøtø, taa duni do døkin se, 'tēdga gøtø.» ⁵Ð debm ken ing do kaag do ki se deek ø: «Børse, nakge paac maam m'tēdinga tēdga kiji.» Ter naan deekum ø: «'Raaj ø: deer deer, taar se taar mēt ki!»

⁶Ter naan taadum ø: «Børse, naaba aasga doobin ki. Maam ðo m'Alpa ø m'Omega, maam ðo m'kupm meta ø m'taar tøliña. Ð debm maane tølin num, baado ø maam m'an kēdn maan ken ed kaaja se cēē. ⁷Ð debm jaay cirga se, naan utu 'køsn kaagn ðea, ø kaag ðee naan køs se je deekn ø maam m'an tēdn Raana ø naan am tēdn goonuma. ⁸Num gan jee øk nakge paac øñ eyo, jee tuj ørmdege, jee tēd nakgen *kusina, jee tøl jeege, jee kēesn mēndge te gaabge, jee øoj rode, jee maragge ute jee taar-køøge, paac se utu baa maakn baar pood ken øk nakn aan gøø kudn poodn øk buluk buluk se. Kēse ðo gøtn ken k'danin yo gen k-dige se.»

Jeruzalem ken kiji

⁹Gøtn se maakn *kødn Raage tun cilin ken øk *køøpm dooc te dubar se, deb kalan baado øñuma ø deekum ø: «'Baado, m'ai taadn mēnd *Goon Baatn Raa ken utu an køk se.» ¹⁰Gøtn se *Nirl Raa bøøy dom ki ø uun ølum do ko ken magala ø jērlē ø naan taadum geger *salal ken k'danin Jeruzalem se ø geger se ðo ken maam m'aakiño Raa bøøyinø bøøy maakn raa ki se. ¹¹Ð maakn geger ken ese se, tøøgn Raa wøørin kēlē ø wøørin aan gøø ko ken te roñ, ken k'danin jasp ø jasp se tec aan gøø maan tood yel yel se. ¹²Geger se øk durdur ø durdurin se jērlē ø paata. Naan øk taa doobge sik-kaar-dio ø taa doobgen sik-kaar-di se øk kødn Raage tak tak. Ð taa doobgen se k'raandē ro taa ðee gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. ¹³Taa doobgen sik-kaar-di se k'tødøde gøtø kaam øø: kaam kaada tookno se øk taa doobo møtø. Kaam kaam kooko se øk taa doobo møtø, kaam kaam bøøø se, øk taa doobo møtø ø kaam kaada toocn kic øk taa doobo møtø. ¹⁴Ð durdur geger se lē k'rēes koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iinin

do ki. Ɔ kogen sik-kaar-di se k'raanjin ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ Ɔ debm ken daar taad te maam se, ɔk nakn dɔɔjn gɔtɔ jin ki ɔ nakn dɔɔjin se le gen daab. Gɔtn se geger, taa doobinge ɔ durduringe se paac, naan dɔɔjde. ¹⁶ Ɔ geger se, kaam mendin ute kaam gaabin se k'dɔɔjde se aas kaas te naapa. Naan dɔɔjin ute nakn dɔɔjɔ se. Ɔ dɔɔjin se ɔjin staa* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan dɔɔj kaam gaabiŋa kaam mendina ɔ kaam jerlin ook kook se, naan ɔjde aas kaasa. ¹⁷ Naan dɔɔj durdur ɔ dɔɔjin se, ɔjin aas cili kaar-te-si-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144)†. Ɔ kɔdn Raa dɔɔjin ute cili aan gɔɔ gen jikilimge se sum. ¹⁸ Durdur gen geger j'iinin te ko ken k'danjin jasp. Ɔ geger se le, paac k'tedin te daab. Ɔ daabin se le, daabm salal ɔ tood yel yel aan gɔɔ maane. ¹⁹ Kogen jaay j'uuno metn durdur geger ese se, k'tamariŋo ute napar kogen te rode ɔ taak bee bee. Ko ken j'uuno meta deet deet se, ron jasp. Gen k-dige se, k'danjin sapir ɔ ko se zee zee. Gen k-mɔtɔge se, k'danjin kalsedoan. Naan se raan zee zee. Ko gen k-sɔɔge se ron emorid. Naan se zee cidid. ²⁰ Ko gen k-miige se, ron sardoan. Naan se aac den. Ko gen k-mecge se, ron kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, ron krizolit. Naan se zee omb met ki birin birin. Ko gen k-martage se, ron beril. Naan se zee kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-jernange se ron topaz. Naan se kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-sikge se ron krizopraz. Naan se zee kɔɔs kɔɔs met ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, ron iasint. Naan se zee ilim kilim met ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, ron amatist. Naan se zee ilim kilimi. ²¹ Taa doobingen sik-kaar-di se, ɔk meedgen te rode se sik-kaar-dio. Ɔ taa doobo ɔ ɔk meede kalan tak tak. Ɔ geger se bɔɔrin se paac te daab ɔ daabin se salal ɔ tood yel yel aan gɔɔ maane.

²² Gan maakn geger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Meljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gɔtn ese ɔ naade se ɔ Bee Raa mala. ²³ Geger se je kaad eyo ɔ je laap eyo taa Raa mala te *nookina ɔ Goon Baatin ɔ, wɔɔrde. ²⁴ Metjil jee do naan ki paac se, naan ɔ lee wɔɔrden gɔtɔ. Ɔ gaaringen do naan ki se utu ano ɔaa te maaldege se paac maakn geger ken ese. ²⁵ Geger se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gɔtn ese nɔɔɔ gɔtɔ. ²⁶ Gɔtn se jee do naan ki ano ɔaa ute maaldege ute nakn koondege maakn geger ken ese. ²⁷ Ɔ nakgen jig eyo, kɔn kend maakn geger ken ese eyo. Ɔ jee edin nakgen *kusiŋ ken ɔk taad eyo ute jee taad taar-kɔɔbɔ, naade se kici 'kɔn kend maakn geger ken ese eyo. Anum jee kend maakn geger ken ese se, jee ken k'raanga raan rodege maakn Kitapm Kaajn gen Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter *kɔdn Raa taadum oolo ken ɔk maan ken ed kaaja. Ool se iino gɔtn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. Ɔ ool se maanin tood yel yel. ² Ool se ɔy teec daan bɔɔr ken maakn geger ki. Ɔ kaagn ken ed kaaja jeege tu se daar jɔninge tu. Kaagn se maakn baar ki se naan ooj dɔɔl met sik-kaar-dio. Ɔ maakn laap ki tak ɔ naan oojo. Ɔ kambin se ɔ ken lee ed lapia metjil jikilimge tu paac. ³ Maakn geger ken ese se, nakgen k'naamdega naam se edin gɔtɔ. Kaag do Raa ute gen Goon Baatn Raa se 'tedn gɔtn ese ɔ jee edin naabm Raage se utu an lee keeme. ⁴ Naade utu kaakn daan kaamina ɔ ro Raa se j'utu j'adesin raan do naandege tu.

* 21:16 Staad kalan se ɔaa ɔaa kaasn nakn metir kaar-dio. † 21:17 Kɛse aan gɔɔ metir 65.

⁵ Gōtn naane se, nōōō gōtō. Kaada ute lōōmpō se, nam tap 6ō je ey sum, taa Mēljege Raa mala utu aden wōōr gōtō. Jō naade se utu 'kōsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bere, Isa utu baado

⁶ Tēr *kōdn Raa taadum ɔɔ: «Deer deer, taar se taar mēt ki. Mēljege Raa kēn ɛdō Nirliŋ jeege tun taad taar teeco taariŋ ki se, naan debm ɔlo kōdn gen taadn nakgen ɔōpga baat utu kaan se jee tēdn naabinge tu.»

⁷ Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bere, maam m'ɔōpga gōōō m'utu m'ade 6aa. Maak-raapo deb kēn booy uun taar kēn k'taadn maakŋ kitap kēn ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm kēn booyo ɔɔ aako nakgen deel paacŋ ese se, kese maam Jan. Kēn maam jaay m'booyo ɔɔ m'aako aas se, maam m'ooō mētŋ jē kōdn Raa kēn taadum nakgen deel ese se, m'je m'aŋ keeme. ⁹ Na6o naan taadum ɔɔ: «Ōŋō! Ōŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gōō naai ɔɔ aan gōō genaaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee kēn booy uun taar kēn k'raanŋŋ maakŋ kitap kēn ese se. Anum naai se, eem Raa kaliŋ ki sum!»

¹⁰ Tēr naan deekum ɔɔ: «Taargen kēn maakŋ kitap kēn ese se, teeco taar Raa ki; ɔŋte 'koyiŋa, taa kaadn kēn Raa an tēdn nakgen se ɔōpga gōōō. ¹¹ Bin se, debm kēn jaay tēd naka te doobiŋ ey se, ŋ'tēd ŋ'6aan sak sak ɔɔ debm tēdn nakgen jig ey se kic lē, ŋ'tēdn ŋ'6aa sak sak. Num debm tēd naka ute doobiŋa, ŋ'tēd ŋ'6aa te naaniŋa ɔɔ debm kēn *salal se, ŋ'tēdn salal ŋ'6aa te naaniŋ kici.»

¹² Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bere, ɔōpga gōōō maam m'utu m'ade 6aa. Jō kēn maam m'ade 6aa se, m'ano 6aa ute nakŋ kēn nanja nanja kic 6ō utu m'aŋ kēdn bēdn do nakgen tun naan tēdō. ¹³ Maam se m'Alpa ɔɔ m'Omēga*, maam 6ō m'debm m'deete ɔɔ debm kaam mōōtn. Jō maam 6ō m'kupm meta ɔɔ m'taar tōōliŋa.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ɔk doobo gen kōsn koojŋ kaagŋ kēn ɛd kaaja maakŋ gēger kēn ese se ɔɔ kōŋ kēnd te taa doobo. ¹⁵ Num gan jee tēdn nakŋ sōkōŋge, jee ooj rodege, jee kēsn mendge ute gaabge, jee tōl jeege, jee maragge ɔɔ jee lee tēd taar-kōōbge se, naade se paac 'kōōpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'ōlo kōdum taa '6aa tēdn saadum naan *eglizge tun gōtn 6aa se paac. Maam se, m'teeco mētjil gen Gaar *Daud ki ɔɔ maam 6ō Bebele.»

¹⁷ Gōtn se Nirli Raa ute mēnd *Goon Baatn Raa deek ɔɔ: «'Baado!» Jō debm kēn booyga taar se kic 6ō ŋ'deek ŋ'ɔɔ: «ŋ'6aado! Debm kēn maan tōōliŋa ɔɔ je kaay maan kēn ɛd kaaja se, ŋ'6aado ŋ'kaay cere.»

Jan taad nanj taariŋa

¹⁸ Jee paacŋ kēn booy taar Raa kēn k'raanŋŋ maakŋ kitap kēn teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deesen m'ɔɔ: debm jaay ziid taara do taar kēn se num, Raa kic utu aŋ ziidn dubar kēn k'raanŋŋ maakŋ kitap ki se do ki. ¹⁹ Jō taar Raa kēn k'raanŋŋ maakŋ kitap kēn teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ɔōdn naatn ute kēn kalaŋ se, naan se 'kōŋ kōsn koojŋ kaagŋ kēn ɛd kaaja se eyo ɔɔ 'kōŋ kēnd maakŋ gēger kēn *salal se ey kici.

²⁰ Tēr Isan kēn taad nakgen ara se taad ɔɔ: «Deere, maam se ɔōpga gōōō m'utu m'6aado.»

*Amin! Mēljege Isa, '6aado!

* 22:13 Aak Apok 1.8.

21 Ɔŋ Mɛlʒeɟe Isa asen tɛɔŋ bɛɛŋ naase ki paac.